

**MINISTERUL AFACERILOR INTERNE AL REPUBLICII MOLDOVA
ACADEMIA „ȘTEFAN CEL MARE”
FUNDAȚIA „HANNES SEIDEL” (GERMANIA)**

**CRIMINALITATEA ÎN SPAȚIUL UNIUNII
EUROPENE ȘI AL COMUNITĂȚII STATELOR
INDEPENDENTE: EVOLUȚIE, TENDINȚE,
PROBLEME DE PREVENIRE ȘI COMBATERE**
(Materialele conferinței științifico-practice internaționale,
12-13 iunie 2012)

**KRIMINALITÄTSLAGE IN DEN EU- UND DEN GUS-
LÄNDERN. TENDENZEN BEI DER VORBEUGUNG
UND BEKÄMPFUNG DER KRIMINALITÄT**
(Das Sammelwerk der internationalen wissenschaftlich-praktischen
Konferenz, der 12-13. Juni 2012)

**ПРЕСТУПНОСТЬ В СТРАНАХ ЕВРОПЕЙСКОГО
СОЮЗА И СОДРУЖЕСТВА НЕЗАВИСИМЫХ
ГОСУДАРСТВ: РАЗВИТИЕ, ТЕНДЕНЦИИ,
ПРОБЛЕМЫ ПРОФИЛАКТИКИ
И ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ**
(Материалы международной научно-практической конференции,
12-13 июня 2012 г.)

Chișinău, 2012

**Aprobată și recomandată pentru editare de Consiliul Editorial
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
Această publicație apare cu sprijinul Fundației „Hanns Seidel” (München, Germania)**

Colegiul de redacție:

Dr. Simion CARP, rector al Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Iurie ODAGIU, prim-prorector pentru studii al Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Iurie LARII, prorector pentru știință al Academiei „Ștefan cel Mare”

Ghenadie CHIRIȚA, prorector pentru instruirea combatantă, șef al statului-major

Dr. Mihail DAVID, vicepreședinte IPA, prodecan al Facultății de drept și administrare publică a Universității „Spiru Haret” din Constanța (România)

Dr. Veaceslav GRATI, director al Institutului de Formare Profesională Continuă și Cercetări Științifice Aplicative

Dr. Veaceslav URSU, șef al Facultății de Drept

Dr. Valeriu NOUR, șef al Facultății Securitate și Ordine Publică

Dr. Radion COJOCARU, șef al Catedrei „Drept penal”

Dr. Ștefan BELECCIU, șef al Catedrei „Drept polițienesc”

Dr. Marian GHERMAN, șef al Catedrei „Investigații operative”

Dr. Oleg CASIADI, șef al Catedrei „Științe socioumane”

Dr. Alexandru PÎNZARI, șef al Catedrei „Management în activitatea OAI”

Dr. Liliana CREANGĂ, șef al Centrului de Cercetări Științifice

Dr. Igor TROFIMOV, conferențiar universitar al Catedrei „Drept civil”

Dr. Ștefan STAMATIN, profesor universitar interimar al Catedrei „Drept polițienesc”

Dr. Vasile FLOREA, profesor universitar interimar al Catedrei „Drept penal”

Ruslan CONDRAT, șef al Secției redacțional-editoriale și planificare

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor revine autorilor

CUPRINS:

<i>Aliona BIVOL, doctor în psihologie, conferențiar universitar, specialist principal psiholog Academia „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Pregătirea psihologică a angajaților MAI	
– premisă în combaterea criminalității.....	12
<i>Ștefan BELECCIU, doctor în drept, conferențiar Universitar, șef al Catedrei „Drept polițienesc” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, Ana-Maria ȚIGĂNESCU, Academia „Ștefan cel Mare”, doctorand</i>	
Noțiune și esența parteneriatului public – privat.....	17
<i>Евгений БОДЮЛ, кандидат юридических наук, начальник отдела организации научно-исследовательской работы Национальной академии внутренних дел подполковник милиции (Украина, г. Киев)</i>	
Проблемы использования средств массовой информации для предупреждения преступлений среди молодежи.....	22
<i>Simion CARP, doctor în drept, conferențiar universitar, rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI Elena CARP, master în drept</i>	
Lectura ca metodă și formă de corectare și reeducare a condamnaților.....	30
<i>Н.С. КАРПОВ, доктор юридических наук, профессор, Национальная Академия МВД Украины</i>	
Выявление следователем причин и условий, способствовавших совершению преступления	38
<i>Oleg CASIADI, doctor în filosofie, conferențiar universitar, șef al Catedrei „Științe socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Acțiuni politice globale antitrafic – mecanisme și instrumente	42
<i>Valentin CHIRIȚA, doctor în drept, lector superior al Catedrei „Drept penal” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Latura obiectivă a infracțiunii de luare de ostatici: conținut și caracterizare.....	48
<i>Radion COJOCARU, doctor în drept, conferențiar universitar, șef al Catedrei „Drept penal” a Academia „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Politica penală a Republicii Moldova în domeniul criminalizării și decriminalizării: tendințe actuale și soluții de perspectivă	58
<i>Н.А. КРАЙНОВА, кандидат юридических наук, профессор, доцент Санкт-Петербургский государственный университет экономики и финансов Т.А. ОГАРЬ, кандидат юридических наук, Санкт-Петербургский университет МВД РФ</i>	
Борьба с коррупцией в России (некоторые вопросы законодательного регулирования и проблемы совершенствования).....	64

<p>Liliana CREANGĂ, <i>doctor în drept,</i> <i>șef al Centrului de Cercetări Științifice al Academia „Ștefan cel Mare” a MAI</i></p>	
<p>Repere teoretice de evaluare a fenomenului corupției din perspectiva criminologică</p>	<p>74</p>
<p>Василий ФЛОРЯ, <i>доктор права,</i> <i>профессор кафедры уголовного права и криминологии</i> <i>Академии «Штефан чел Маре» МВД</i></p>	
<p>Дину ОСТАВЧУК, <i>начальник Управления анализа, планирования и обучения</i> <i>Департамента уголовного преследования МВД РМ</i></p>	
<p>Уголовная ответственность за преступления, связанные с торговлей людьми (ст.165 УК РМ, 149 УК Украины, 1271 УК России).....</p>	<p>80</p>
<p>Marin GHERMAN, <i>doctor în drept, conferențiar universitar,</i> <i>șef al Catedrei „Investigații operative” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i></p>	
<p>Criminalitatea itinerantă în statele-membre ale Uniunii Europene</p>	<p>91</p>
<p>Boris GLAVAN, <i>doctor în drept,</i> <i>lector superior al Catedrei „Investigații operative” a Academia „Ștefan cel Mare” a MAI</i></p>	
<p>Aspecte teoretice privind noile tehnici speciale de combatere a criminalității organizate.....</p>	<p>97</p>
<p>Николай Г. ГОНЧАРОВ, <i>доктор медицинских наук, профессор,</i> <i>заведующий кафедрой организации здравоохранения и общественного здоровья</i> <i>Российской медицинской академии последипломного образования (РМАПО), Москва, РФ</i></p>	
<p>Александр Н. ПИЩИТА, <i>доктор медицинских наук, доктор</i> <i>юридических наук, профессор кафедры организации здравоохранения</i> <i>и общественного здоровья Российской медицинской академии последипломного</i> <i>образования (РМАПО), Москва, РФ</i></p>	
<p>Яна В. МАРКОВА, <i>кандидат экономических наук, доцент</i> <i>кафедры организации здравоохранения и общественного здоровья Российской</i> <i>медицинской академии последипломного образования (РМАПО), Москва, РФ</i></p>	
<p>Юридические аспекты повышения качества медицинской помощи в российском здравоохранении</p>	<p>101</p>
<p>Veaceslav GRATI, <i>doctor în drept, conferențiar universitar,</i> <i>director al Istitutului de Formare Profesională și Cercetări Științifice Aplicative</i> <i>al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i></p>	
<p>Anatol CANANĂU, <i>lector superior al Catedrei „Drept polițienesc”</i> <i>a Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept</i></p>	
<p>Cooperarea internațională a statelor în lupta contra criminalității economice: forme, tendințe, eficacitate.....</p>	<p>105</p>

<i>Iurie LARII, doctor în drept, conferențiar universitar, prorector pentru știință al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI Anca-Iulia STOIAN, doctorandă</i>	
Noțiunea și natura juridică a infracțiunii unice continuate (prelungite) în legislația penală a Republicii Moldova și a României.....	116
<i>Александр МАРИН, кандидат юридических наук, доцент, доцент кафедры уголовного права и криминологии Львовского университета</i>	
Аномалии дифференциации уголовной ответственности в УК Украины.....	125
<i>Petar Zdravkov NENOV, președinte al Agenției Internaționale pentru Prevenirea Criminalității și Politici de Securitate, diplomat economist Ioan HURDUBAIE, dr., lector universitar, director executiv, general-maior (r.)</i>	
Criminalitatea organizată la confluența mileniilor. Realități și perspective	128
<i>Valeriu NOUR, doctor în drept, conferențiar universitar, decan al Facultății Securitate și Ordine Publică a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Prevenirea și combaterea corupției în instituțiile publice din R. Moldova – obiectiv de integrare europeană.....	141
<i>Гаральд ПИКЕРТ, старший директор уголовной полиции, Управление полиции Мюнхена, начальник отдела по борьбе с преступностью</i>	
Структура, борьба с преступностью в Мюнхенском регионе.....	146
<i>Oleg RUSU, doctor în drept, lector superior al Catedrei „Drept penal” a Academia „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Probleme și perspective privind corectarea condamnărilor prin prisma standardelor europene.....	154
<i>Igor TROFIMOV, doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Drept civil” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI Andrian CREȚU, doctorand</i>	
Perspectiva identificării dreptului procesual contravențional ca ramură distinctă a dreptului.....	163
<i>Виталий ВАСИЛЕВИЧ, кандидат юридических наук, доцент, начальник кафедры криминологии и уголовно-исполнительного права Национальной академии внутренних дел Украины</i>	
Стратегия предупреждения организованной преступности в Украине.....	168
<i>Игорь ВОРОНОВ, кандидат юридических наук, старший научный сотрудник Одесского государственного университета внутренних дел Украины</i>	
Сетевой принцип деятельности в контексте современной преступности.....	174
<i>Alexandru ZOSIM, doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Drept penal” a Academia „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Aspecte ale prevenirii erorilor în procesul elaborării și realizării politicii penale.....	177

В.Х. ЯРМАКИ , доктор юридических наук, профессор, заведующий кафедрой конституционного и международного права Одесского государственного университета внутренних дел	
Противодействие незаконному обороту автотранспортных средств правоохрательными органами: международный опыт.....	182
Anatol ANDRONACHE , șef adjunct al Catedrei „Procedură penală și criminalistică” a Academia „Ștefan cel Mare” a MAI	
Оportunitatea administrării interceptărilor comunicărilor în procesul penal.....	188
Grigore ARDELEAN , lector al Catedrei „Drept civil” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorand	
Оportunitățile adaptării legislației naționale la standardele UE și CSI privind evaluarea și repararea prejudiciului ecologic.....	196
Sergiu BACINSCHI , lector metodist al Facultății de Drept a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, mașter în drept, doctorand	
Incriminarea fraudei informatice în legislațiile unor țări membre ale Uniunii Europene	203
Marcel BOȘCANEANU , lector metodist al Facultății de Drept a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, mașter în drept, doctorand	
Manifestările infracționale ale grupărilor criminale naționale în spațiul european.....	212
Victor CEBOTARI , lector-asistent al Catedrei „Drept civil” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI	
Ponderea șomajului și influența acestuia asupra stării criminogene în Republica Moldova.....	219
Viorel CHETRARU , șef al Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției, doctorand	
Cauzele și condițiile infracțiunilor de evadare din locurile de detenție.....	223
Oleg CHIRIL , lector al Catedrei „Drept public” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI	
Probleme și tendințe ale procesului de prevenire a crimei organizate în spațiul european.....	233
Ion CHIRTOACĂ , lector-asistent al Catedrei „Drept public” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, mașter în drept	
Sărăcia – factor determinant în dezvoltarea criminalității în spațiul european.....	236
Ion CORCIMARI , lector asistent al Catedrei „Drept public” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, mașter în drept	
Unele aspecte privind criminalitatea economico-financiară.....	240

Mircea-Laurențiu DAVID, <i>doctorand</i>	
Extrădarea și predarea infractorilor – instrumente juridice de contracarare a criminalității în spațiul Uniunii Europene.....	245
Natașa DIMIN, <i>lector al Catedrei „Drept public” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Vladimir COJOCARU, <i>Diracția inspectare generală și activitate analitică a Departamentului instituțiilor penitenciare al Ministerului Justiției</i>	
Prevenirea criminalității prin diminuarea ratei recidivei.....	258
A.A. ДЖУЖА, <i>аспирант кафедрi криминалогии и уголовно-исполнительного права Национальной академии внутренних дел (Украина)</i>	
Меры индивидуальной профилактики преступлений против половой неприкосновенности детей.....	263
В.В. ФРАНЧУК, <i>ст. инспектор отдела общественных и международных связей Львовского государственного университета внутренних дел</i>	
Опыт европейских стран относительно противодействия экономической преступности и внедрения лучших его вариантов в отечественное законодательство.....	266
Veaceslav GUȚAN, <i>lector superior al Catedrei „Investigații operative” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept</i>	
Analiza criminologică a fenomenului criminalității din domeniul financiar bancar....	271
Vitalie IONAȘCU, <i>lector al Catedrei „Drept polițienesc” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept</i>	
Restrângerea dreptului persoanei la libera circulație în Uniunea Europeană.....	281
Lilian LUCHIN, <i>lector superior al Catedrei „Procedură penală și criminalistică” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Rolul și valoarea specialistului la cercetarea accidentelor rutiere	287
Cristian Alin LUPU, <i>doctorand</i>	
Amnistia și grațierea ca elemente ale politicilor de stimulare a comportamentului postcriminal (aspecte sociale).....	291
Veronica LUPU, <i>Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM, competitor</i>	
Infracțiunea traficului de ființe umane – o problemă majoră pentru femeii și tinere...297	

Irina MÎȚU, <i>doctorandă</i>	
Cooperarea internațională în vederea combaterii traficului de femei, prin prisma tratatelor internaționale: origini și cauze.....	307
Victor MOTȘPAN, <i>cercetător științific al Centrului de Cercetări Științifice al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Factorii sociali ce contribuie la apariția și evoluția criminalității juvenile.....	314
Sergiu NESTOR, <i>șef interimar al Catedrei „Procedură penală și criminalistică” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorand</i>	
Eficientizarea organizării și planificarea cercetării infracțiunilor comise de minori....	321
Silvia PANTAZ, <i>Catedra „Științe socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorandă</i>	
Aspecte socio-culturale privind factorii criminalității în Republica Moldova.....	326
Natalia PAUSTOVSCAIA, <i>lector superior al Catedrei „Procedură penală și criminalistică” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorand</i>	
Sergiu ȚURCANU, doctorand	
Compensarea prejudiciului moral cauzat prin infracțiune	332
Vitalie PÎRLOG, <i>doctorand</i>	
Protecția dreptului la informație.....	339
Daniela RAILEAN, <i>inspector principal al Direcției prevenire și analitică criminogenă, Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției</i>	
Măsurile de prevenire victimologică a infracțiunilor contra inviolabilității sexuale a minorilor, săvârșite prin violență.....	350
Igor ȘEVCENCO <i>lector asistent al Catedrei „Drept public” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Instabilitatea politică - factor determinant în dezvoltarea criminalității în spațiul european.....	359
Diana SIMINEANU, <i>doctorandă</i>	
Efectele amnistiei și limitele acestora.....	363
Diana SIMINEANU, <i>doctorandă</i>	
Probleme de aplicare a amnistiei în cazul participației și tentativei de infracțiune.....	372

Sergiu SÎRBU, <i>șef interimar al Catedrei „Drept civil” a Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorand</i>	
Unele viziuni asupra infracțiunilor din domeniul bancar și din domeniul activităților bancare.....	376
Ion SLISARENCO, <i>lector asistent al Catedrei „Drept penal” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, mașter în drept</i>	
Cauzalitatea delincvenței juvenile.....	382
Roman STARAȘCIUC, <i>lector superior al Catedrei „Drept public” a Academiei MAI „Ștefan cel Mare”</i>	
Procesele migraționiste în cadrul Uniunii Europene – un factor de vulnerabilitate a drepturilor și libertăților fundamentale.....	388
Iurie URSAN, <i>director-adjunct al Centrului pentru Combaterea Traficului de Persoane al MAI</i>	
Mariana CARABANOV, <i>inspector principal al CCTP, doctorandă</i>	
Evoluția traficului de persoane în Republica Moldova.....	397

**CRIMINALITATEA ÎN SPAȚIUL
UNIUNII EUROPENE ȘI AL COMUNITĂȚII
STATELOR INDEPENDENTE: EVOLUȚIE, TENDINȚE,
PROBLEME DE PREVENIRE ȘI COMBATERE
(Materialele conferinței științifico-practice internaționale, 12-13 iunie 2012)**

**KRIMINALITÄTSLAGE IN DEN EU- UND
DEN GUS-LÄNDERN. TENDENZEN BEI DER
VORBEUGUNG UND BEKÄMPFUNG DER KRIMINALITÄT
(Das Sammelwerk der internationalen wissenschaftlich-praktischen
Konferenz, der 12-13. Juni 2012)**

**ПРЕСТУПНОСТЬ В СТРАНАХ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА
И СОДРУЖЕСТВА НЕЗАВИСИМЫХ ГОСУДАРСТВ:
РАЗВИТИЕ, ТЕНДЕНЦИИ, ПРОБЛЕМЫ ПРОФИЛАКТИКИ
И ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ
(Материалы международной научно-практической конференции,
12-13 июня 2012 г.)**

Aliona BIVOL, doctor în psihologie, conferențiar universitar,
specialist principal psiholog, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

PREGĂTIREA PSIHOLICĂ A ANGAJAȚILOR MAI – PREMISĂ ÎN COMBATAREA CRIMINALITĂȚII

În contextul reformei MAI, pregătirea psihologică a angajaților este un suport substanțial în combaterea criminalității prin aceea că se axează pe cerințele europene de pregătire a cadrelor polițienești. Succesul în combaterea criminalității este direct determinat de sporirea profesionalismului și formarea rezistenței psihologice la diverse situații de criză, minimalizând impactul asupra organismului.

Este necesar de precizat că activitatea de combatere a criminalității nu este absolută de încordări psihice și emoționale. Reacțiile la acestea ale unora sunt însoțite de mobilizarea resurselor umane, al altora pot genera fenomene de dezadaptare, stres, frică, nesiguranță, iar ca urmare, impact asupra capacității de muncă. Cea mai mică confuzie și manifestare a stărilor psihologice negative pot duce la grave consecințe atât pentru angajați, cât și pentru societate.

Originalitatea pregătirii psihologice constă în formarea din punct de vedere psihoprofesional a tuturor categoriilor de specialiști, care au influență asupra destinului oamenilor aflați sub incidența legii.

Prin pregătirea psihologică în general, se urmărește scopul de a dezvolta și cultiva valorile general umane personale și sociale. Exersarea psihologică a diverselor aspecte profesionale și de personalitate, permanent, de către angajați favorizează amplificarea abilităților de lucru. Prin dezvoltarea capacităților de autoreglare și autocontrol al psihocomportamentului în condiții speciale de laborator, se menține o stare psihologică benefică.

Un obiectiv prioritar al pregătirii psihologice a angajaților este amplificarea proceselor de adaptare la diverse situații, ceea ce asigură o bună funcționare a organismului în activitatea de serviciu și viața socială.

Pregătirea psihologică înaintea și o serie de cerințe, cum ar fi: 1) dezvoltarea controlului psihoemoțional; 2) controlul stresului; 3) formarea deprinderilor, competențelor psihoprofesionale; 4) familiarizarea cu metode și tehnici de relaxare psihologică; 5) dezvoltarea abilităților de comunicare; 6) întărirea motivației, voinței.

Pregătirea psihologică a angajaților MAI include trei componente, care neapărat se completează una pe alta, iar succesul ei este determinat de îmbinarea lor. Important este să se facă o tangență între psihoinvestigație, instruire (informarea intelectuală), psihodezvoltare cu aspectele juridice. De menționat că pregătirea psihologică se realizează în complexitate, utilizând tehnicile psihologice, strategiile de drept și metodologia didactico-educativă contemporană.

Componentele și metodele pregătirii psihologice a angajaților MAI

Dezvoltarea autoreflexiei	Informarea intelectuală	Psihodiagnosticare
autocunoaștere autodirijare controlul psihoemoțional luarea deciziilor adecvate rezistență psihologică controlul și evitarea stresului	formarea competențelor dezvoltarea deprinderilor, abilităților profesionale informarea teoretico- practică cu cunoștințe dezvoltarea atitudinilor	investigarea stărilor psihologice cercetarea proceselor, activităților, însușirilor psihice
Metode și tehnici		
psihoterapie autotraining artterapie exerciții de relaxare aromaterapie terapie prin muzică terapie corporală consiliere psihologică psihocorecție	jocul pe roluri training stimularea cazurilor de infracțiune studiul de caz cursuri teoretice și practice teste docimologice	teste psihologice de determinare a: memoriei, temperamentului, atenției, gândirii, aptitudinilor, caracterului, nivelului de comunicare etc.

O premisă în pregătirea psihologică este instruirea rezistenței și dezvoltarea fizică cu rol de asigurare a funcționării sistemelor fiziologice ale organismului, în-deosebi celui nervos etc. Rezistența psihofizică, astfel, asigură controlul emoțiilor, formarea încrederii în sine, dozarea efortului motric, determină corectitudinea acțiunilor fizice, facilitează automatizarea acțiunilor.

Fiecare angajat al MAI este o personalitate dotată cu anumite calități, trăsături, însușiri de personalitate prin care se manifestă în practica de combatere a criminalității și, desigur, viața socială. În cazul în care rezistența organismului își depășește posibilitățile la influențele externe se produce o dezorganizare a proceselor și stărilor psihice. Ca rezultat, comportamentul produce erori și nu poate răspunde adecvat situației.

Deosebindu-se radical de alte activități sociale printr-o multitudine de condiții și cazuri specifice, munca de combatere a criminalității conține surse potențiale de stres, frustrare, conflicte, fiind considerată una din activitățile cele mai mult influențate de stres.

În acest context, ar fi de accentuat că prioritar în realizarea cu succes a combaterii criminalității este anume arta de a depăși starea de stres. Prin modelarea și simularea situațiilor asemănătoare cu cele din practica polițienească se formează deprinderi de reacționare adecvată și păstrare a sănătății psihice, în general. Practicarea trainingului ca tehnică instructivă și de gestionare a stresului avantajează persoana în luarea deciziilor adecvate în cazul contactului cu răufăcătorii. Datorită capacității de reactualizare a componentelor cognitive, afectiv-volitive, motivaționale, angajatul economisește energia psihonervoasă, dar și se informează, în

același timp, cu cunoștințe psihologice și juridice de lucru în diverse situații.

Aș remarca faptul că familiarizarea cu metode de depășire a stresului în activitatea practică precum: autoinstruirea, autoconvingerea pozitivă, relaxarea spontană, relaxarea corporală, emoțională diminuează influența lui asupra psihicului și astfel angajatul este pregătit să se confrunte cu situația stresantă.

Dezvoltarea deprinderilor psihologice de autocunoaștere și autoreglare a stărilor condiționează stabilitatea comportamentului profesional. Metodele și exercițiile de relaxare (exemplu: antrenamentul autogen) implementate în condiții speciale (sala de reabilitare psihologică) întăresc încrederea în sine, fortifică Eul și sporesc rezistența psihologică, posibilitățile funcționale ale organismului. Un rol considerabil îl are practicarea tehnicilor în procesul de adaptare profesională a tinerilor angajați. Restabilirea capacității de muncă, creșterea rezistenței organismului la influența factorilor stresanți, schimbări percepute de angajați după aplicarea atât individuală, cât și în grup a psihocorecției și psihoprolaxiei.

Pregătirea psihologică, având un pronunțat caracter instructiv pragmatic, investigativ-informativ și formativ, își propune studierea nuanțată și aprofundată a ființei umane implicate atât în descoperirea infracțiunilor, cât și în săvârșirea lor.

Importanța enormă a accentuării aspectelor psihologice ale participanților la infracțiune este demonstrată de faptul că înnaite de a fi existat raporturi de drept, în societate s-au format relații interumane bazate pe atitudini, emoții, sentimente și desigur motivație.

Crearea unor situații artificiale cum ar fi infracțiuni, conflicte, tulburări în masă, care generează diverse stări psihologice și interpretarea lor (joc, simulare) de către angajați validează rezistența psihică și, totodată, se însușesc mecanisme practice de lucru cu diverse persoane. Prin simulare se elimină bariera de confruntare cu necunoscutul.

Cercetarea cazurilor de violență în familie și violență juvenilă, apoi interpretarea lor în diverse jocuri de rol ajută la familiarizarea angajaților cu formele de asistență psihologică și de comunicare cu agresorii și victimele acestora. Modelarea cazurilor infracționale are menirea să eficientizeze instruirea psihologico-profesională de contact. Cultivarea relațiilor binevoitoare între un angajat MAI și subiectul infracțiunii este premisa respectării drepturilor și libertăților persoanei. Întâietatea în contactul cu diverse persoane constă în cunoașterea lor prin tactici psihologice, iar oferirea de recomandări psihojuridice de lucru angajaților MAI ajută la aceasta.

Prin implicarea procedurii penale, tacticii criminalistice, măsurilor investigativ-operative și a psihologului are loc o instruire complexă. În acest mod, se reușește realizarea unei analize eficiente a eventualelor efecte ale acțiunilor și stabilirea erorilor de tactică, iar buna pregătire psihologică asigură manifestarea adecvată. Simularea diverselor infracțiuni și înscenarea pe viu de către câțiva audienți, prin supravegherea riguroasă de către psiholog și profesor din domeniul dreptului, atrage atenția asupra înțelegerii omului cu motivația sa, inegalitatea trășăturilor, profilului psihologic și posibilele tulburări. „Actorii”, prin relatările lor „spectatori”-audienți despre percepții, emoții, comportament, oferă informații de cunoaștere a actului infracțional, potențialului afectiv-emoțional al participanților

la drama judiciară. Însușind solide cunoștințe psihojuridice, vor ști când și cum să stabilească contacte cu diverse persoane.

O contribuție sporită o are exersarea diverselor cazuri infracționale în formarea deprinderilor profesionale de evidențiere a aspectelor psihologice ale personalității infractorului, victimei, martorului. Exersarea are loc prin jocul pe roluri. Jocul pe roluri, ca urmare, îmbunătățește studierea procesului de audiere (4). Interpretarea procesului de audiere prin participarea „actorilor” la o „piesă infracțională” de către angajați reprezintă o modalitate practică de analiză a psihocomportamentului audiatului și a tacticii de lucru a presupusului ofițer de urmărire penală. Pe calea cercetării aspectelor procesului de audiere se propun recomandări psihopractice de stabilire a contactului psihologic, de comunicare verbală și nonverbală corectă, adresare a întrebărilor.

Formarea competențelor și abilităților în materia de combatere a criminalității prin instruirea psihologică (informarea intelectuală) presupune un antrenament continuu. Exersarea cognitiv-mentală în procesul pregătirii psihologice conturează atitudinea angajatului față de sine și pune la dispoziție posibilitatea să-și analizeze calitățile pozitive și negative ale personalității în activitate. Nu în ultimul rând, angajatul se înarmează cu un volum de cunoștințe psihojuridice. Finalitatea acestor exerciții psihodidactice este dezvoltarea, pe de o parte, a profesionalismului, și pe de altă parte, a principialității, sincerității, onestității, corectitudinii, imparțialității etc.

Totodată, prin implementarea diverselor metode psihologice se scot în evidență eventualele deformări profesionale într-o examinare și evitarea lor de către angajați.

O preocupare deosebită este investigarea problemei riscurilor profesionale la care sunt expuși angajații și reabilitarea lor psihologică. Din această perspectivă, prin simularea condițiilor cruciale din activitatea profesională cu consecințe psihofizice și de existență cum ar fi: aplicarea, folosirea armei de foc și a mijloacelor speciale, amenințarea de către infractor, realizarea misiunilor speciale, menținerea ordinii publice în caz de tulburări în masă se urmărește scopul de a estima riscurile profesionale și a încuraja angajații să le depășească cu minim de implicare psihonervoasă.

Un rol deosebit în adoptarea mecanismelor psihologice de modelare a pregătirii este psihodiagnosticarea aspectelor psihologice ale personalității angajatului.

Psihodiagnosticarea are drept scop cunoașterea nivelului de dezvoltare și funcționare a proceselor psihice prin utilizarea de teste de personalitate care să asigure:

- măsurarea proceselor psihice senzoriale și cognitive: percepții, reprezentări, memorie, gândire, inteligență, imaginație;
- măsurarea proceselor dinamico-energetice: temperament, motivație, afectivitate;
- măsurarea proceselor psihice reglatorii: limbaj, atenție, voință.

Astfel, evidențiindu-se trăsăturile de caracter și atitudinile, se arată interesat de a răspunde la întrebările: „cum se manifestă?”, „cum se comportă?”, „ce atitudine are față de sine și ceilalți?” subiectul educațional (angajatul, viitorul poli-

țist), într-o situație socială concretă. Rezultatul investigării aspectelor psihologice înarmează angajatul, mai întâi, cu o caracteristică proprie, apoi cu recomandări de dezvoltare a lor, de menținere și de psihocorecție.

Autocunoașterea prin psihodiagnosticare ajută la dezvoltarea propriului potențial, la identificarea barierelor și abilităților de realizare. Beneficiind de structura psihologică individuală și confidențială, persoana obține o stare de congruență între sine și ceilalți, identifică ceea ce este cu adevărat important pentru sine și pentru ceilalți.

Cunoașterea psihologică ajută la descoperirea unicității ca individ și la constatarea mijloacelor de a face față cu succes situațiilor zilnice cu care se confruntă un angajat, la aflarea mai multor aspecte ale sale. Se clarifică valorile, comportamentele, reacțiile în anumite situații și se învață cum trebuie folosit eficient resursele psihologice de care dispune, astfel încât să contacteze eficient și să facă față diverselor situații dificile.

Cel mai important aspect al pregătirii psihologice prin utilizarea probelor psihologice îl reprezintă estimarea și activarea potențialului interior, asigurând astfel succesul. Fiecare persoană ajunge uneori față în față cu sine și-și pune niște întrebări simple, dar la care găsesc cu greu răspuns: Ce reprezint eu ca personalitate? Cine sunt eu? Desigur, fiecare dorește să-și cunoască însușirile de personalitate definitorii, aptitudinile pe lângă cele profesionale, nivelul încrederii în sine, al creativității, al capacității de autocontrol, al abilităților de comunicare și relaționare interpersonală, al posibilităților de gestionare a emoțiilor etc. Răspunsuri la aceste întrebări pot fi obținute prin psihoinvestigare și consiliere.

În concluzie, pregătirea psihologică asigură dezvoltarea și formarea calităților de personalitate în conformitate cu activitatea de combatere a criminalității și în același timp menține sănătatea psihică și fizică a angajaților MAI. Prin pregătirea psihologică are loc formarea unei atitudini adecvate față de cetățeni și față de sine.

Bibliografie:

1. Camelia Jianu, *Rolul autocunoașterii în dezvoltarea personală și profesională*, Caraș-Severin, 2011.
2. Aliona Bivol, „Încă un pas în promovarea reformelor”, în *Gardianul*, nr.4, 2012.
3. И. Муханова, Д.Боева, *Особенности эмоциональной и мотивационной сфер сотрудников МВД*, Донецк, (конф. V), стр. 274.
4. Алена Бивол, *Ролевая игра - метод обучения и психологическая подготовка полицейских в правоохранительной деятельности*, Донецк, (конф.), стр. 96-100.

Ștefan BELECCIU, doctor în drept, conferențiar Universitar,
șef al Catedrei „Drept polițienesc” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
Ana-Maria ȚIGĂNESCU,
Academia „Ștefan cel Mare”, doctorandă

NOȚIUNE ȘI ESENȚA PARTENERIATULUI PUBLIC PRIVAT

Summary

The concept of “private – public parteneriat” it’s perceived in a different ways in the literature of speciality in function of the expectation that you are seen.

For the first time this idea of “private – public parteneriat”, was used in Great Britain and United States of America. But we don’t find a legal definition of one country, the doctrine being the one that is trying on interpretation of this concept, knowing the variety forms of collaboration between the public authorities and the privy sector, without formulating a standard definition private – public parteneriat.

Este unanim recunoscut faptul că, în mai toate domeniile, autoritatea traversează o perioadă de criză care afectează fundamentele sale și, bineînțeles, formele sale de exprimare¹. Valorile tradiționale, cadrele obișnuite de gândire și de acțiune sunt amenințate în profunzimea lor de extraordinara rapiditate a evoluției socioeconomice și de presiunea exercitată de numeroasele nevoi materiale și spirituale imediate.

După cum menționează profesorul Ioan Alexandru, „a devenit o caracteristică a democrației contemporane ca, sub diverse forme și în cele mai diferite domenii, din ce în ce mai mult, cetățenii particulari, administrații, consumatorii, funcționarii – cu alte cuvinte, o mulțime de persoane fizice și juridice să se afle asociați direct cu activitatea statului, ceea ce impune ca un asemenea fenomen, de o asemenea amploare, să fie analizat și înțeles”².

În această ordine de idei, într-un studiu consacrat raportului drept public - drept privat se apreciază că vechile rigori liberale, potrivit cărora statul trebuie să respecte întru totul principiul nonintervenției în treburile private și să se așeze deasupra grupurilor sociale, cunosc nuanțe noi. Astfel, se pune problema unui rol nou al statului și, în mod corespunzător, rediscutarea dimensiunilor publicului și privatului³.

¹ Ioan Alexandru, *Criza administrației*, Editura All Beck, București, 2001, p. 11.

² Ioan Alexandru, „Considerații teoretice privind parteneriatul public-privat”, în *Revista de drept public*, nr. 1/2004, Editura All Beck, București, p. 28.

³ N. Popa, „Drept public - drept privat”, în *Revista de drept public*, nr. 1-2/1997, Editura All Beck, București, p. 2.

În numele interesului general statul intervine pentru a asigura satisfacerea unor nevoi prin prestarea directă a unor servicii publice sau executarea de lucrări publice foarte importante sau deficitare ori din contră, intervine pentru a stimula și sprijini sectorul privat.

Cu ajutorul unei mai bune înțelegeri a interdependenței dintre autorități, locuitori și sectorul privat pe piețele urbane și a beneficiilor pe care fiecare grup îi aduce economiilor locale, practicienii și cercetătorii au căutat noi instrumente care să permită valorificarea punctelor tari ale partenerilor și a contribuțiilor acestora.

Dată fiind importanța deosebită pentru colectivitate a realizării unor investiții cu ajutorul mijloacelor materiale și financiare particulare, a implicării investitorului și modalitatea creatoare de implicare a acestuia, este necesară introducerea managementului privat în serviciile publice prin promovarea parteneriatului public-privat.

Conceptul de „parteneriat public-privat” este perceput în mod diferit în literatura de specialitate în funcție de perspectiva din care este privit.

Pentru prima dată, această noțiune de „parteneriat public-privat” a fost utilizată în Marea Britanic și Statele Unite ale Americii, extinzându-se apoi și la nivelul altor state pe măsură ce exemplele din primele două state și-au dovedit rezultatele practice.

Astfel, parteneriatul a fost definit ca „relație de cooperare între persoane și organizații din sectorul public și din cel privat, în scopul unui beneficiu comun”⁴ sau ca „mobilizarea unei coaliții de interese ale reprezentanților mai multor sectoare, în scopul de a elabora și urmări o strategie comună de regenerare a unei zone definite”⁵, sau ca „un cadru ce integrează interese complementare și eforturi comune ale sectorului public și sectorului privat cu scopul de a aborda probleme ce afectează comunitățile [...] Mecanismul PPP combină puterea publică, pe de o parte, și resursele private pe de altă parte, având ca rezultat acceptarea în comun a riscurilor”⁶.

Aceste definiții stabilesc, într-o oarecare măsură, motivele pentru care partenerii, venind din sectorul public sau din cel privat, instituie o astfel de relație. Accentul cade pe „beneficiul comun”, bazat pe presupunerea că „complementaritatea sectoarelor, faptul că efortul fiecăruia poate îmbunătăți performanța celorlalți astfel încât întregul devine, cu adevărat, mai mult decât suma părților luate separat”⁷.

McQuaid susține că parteneriatele sunt astfel alcătuite încât reflectă prioritățile și condițiile stabilite de potențialii parteneri. De regulă acestea sunt:

⁴ R. McQuaid, „Partnerships and Urban Economic development at the Eve of the XXIst Century”, paper presented at the conference, *Cities, Entreprises and Society at the Eve of the XXIst Century*, Lille, 1994, p. 3; citat de Carley Pennink, *op. cit.*, p. 84.

⁵ N. Bailey, *Towards a research Agenda for public Private Partnerships in the 1990s in Local Economy*, Longman, Norwich, 1994, p. 293; citat de Carley Pennink, *op. cit.*, p. 84.

⁶ P. Kloppenborg, *The Quest for Utilization Value; Economy and Good Ordering of Interests*, Amsterdam: Progressio Foundation, 1991, p. 164-5; citat de Carley Pennink, *op. cit.*, p. 84.

⁷ *Idem.*

- interese comune;
- complementaritatea rolurilor;
- împărțirea pierderilor și beneficiilor;
- împărțirea riscurilor;
- finanțarea comună.

Forma pe care o dobândește parteneriatul depinde în mare măsură de scopurile și obiectivele părților implicate, pe baza criteriilor menționate anterior. Parteneriatele pot varia de la a fi un efort coordonat al părților implicate în absența unei relații contractuale formale, până la înființarea de către cele două părți a unei companii comune, cu riscuri și beneficii împărțite. Există multe variante ale modelului de parteneriat ales în funcție de situația specifică.

Prin urmare, în perspectiva americană parteneriatul public-privat reprezintă o înțelegere între sectorul public și cel privat în urma căreia sunt realizate activități de interes public, care erau furnizate până în acel moment, de către administrația publică. Caracteristicile principale ale unui astfel de parteneriat sunt date de partajarea investiției, a riscurilor, responsabilităților și beneficiilor între cei doi parteneri.

Acest termen nu este definit legal nici la nivelul Uniunii Europene, în general, termenul „parteneriat public-privat” desemnează cooperarea, în diferite forme, dintre autoritățile publice și mediul de afaceri, în scopul asigurării finanțării, construcției, renovării, managementului sau întreținerii unei infrastructuri, sau furnizării unui serviciu.

Prin urmare, parteneriatul reprezintă un instrument de colaborare ce se concretizează într-un proiect de îmbunătățire a serviciilor publice. Parteneriatul nu trebuie analizat și definit exclusiv după natura activității desfășurate, caracterul ei (profitabilă, neprofitabilă), ori în funcție de contractul prin care se realizează, întrucât parteneriatul se situează pe un palier politic, și nicidecum juridic sau strict financiar⁸.

În Franța, parteneriatul public-privat se manifestă prin colaborarea între autorități și sectorul privat în privința concesiunii bunurilor publice, și mai ales a serviciilor publice, încă de la începutul secolului trecut concesiunea fiind din ce în ce mai utilizată în situațiile în care autoritățile administrative își propuneau o eficientizare a serviciilor publice, fără a fi nevoite să investească sume importante din bugetul propriu. Menținerea echilibrului între interesul general și dorința particularului de a obține profit este unul din principiile fundamentale ale contractului de concesiune, iar aplicarea lui în practică a avut drept principală consecință necesitatea unui control permanent din partea Statului, în calitate de concedent.

Astfel, în doctrina franceză, se pune un mare accent pe contractul propriu-zis, din acest punct de vedere prezentând o mai mare rigiditate spre deosebire de sistemul anglo-saxon, care identifica parteneriatul public-privat cu o multitudine de forme de colaborare între sectorul public și cel privat.

⁸ Ana Vasile, *Prestarea serviciilor publice prin agenți privați*, Editura AII Beck, Studii Juridice, București, 2003, p. 7.

Totuși este greu de prezentat o definiție general acceptată a parteneriatului public-privat.

Nici în România nu găsim o definiție legală a conceptului de parteneriat public-privat. Parteneriatul public-privat (PPP) se constituie ca o modalitate viabilă de introducere a managementului privat în serviciile publice, pe calea unei legături contractuale de lungă durată, între un operator privat și o autoritate publică. Parteneriatul public-privat asigură, în mod fundamental, realizarea, în totalitate sau parțial, a serviciului public proiectat, făcând apel la know-how-ul și resursele sectorului privat⁹.

Agenții privați sunt tot mai mult chemați să realizeze sarcini comune, mai ales în domeniul serviciilor publice. Astfel, se vorbește de noțiunea de parteneriat, care fără a avea un conținut juridic precis evocă o relație de colaborare între un organism privat și public în vederea realizării unor sarcini comune¹⁰.

Legislația statului vecin, România, se apropie mai mult de teoria contractualistă în înțelegerea parteneriatului public-privat, abordare majoritară după cum se poate observa și în textul unor legi străine, documente, ghiduri ori rapoarte.

Prin urmare, parteneriatul public-privat reprezintă un instrument de colaborare ce se concretizează într-un proiect de îmbunătățire a serviciilor publice, activitățile desfășurate sub această titulatură putând avea ca scop obținerea unui profit, ca în orice afacere sau dimpotrivă, putând să fie vorba despre activități care nu urmăresc obținerea unui profit¹¹.

În legislația Republicii Moldova nu găsim o definiție propriu-zisă a parteneriatului public-privat, însă găsim reglementate forme juridice de colaborare între autoritățile publice și sectorul privat, constând în proiectare, finanțare, construcție, exploatare, întreținere și transfer al oricărui bun public (adică al infrastructurii fizice, care facilitează furnizarea unui serviciu public).

În Republica Moldova parteneriatul public-privat exprimă o modalitate de cooperare între o autoritate a administrației publice și sectorul privat, respectiv organizații neguvernamentale, asociații ale oamenilor de afaceri, ori companii, având ca obiect punerea în valoare a bunurilor domeniului public, prestarea de servicii sau executarea de lucrări.

Ținând cont de diversitatea formelor de colaborare între autoritățile publice și sectorul privat, nu trebuie formulată o definiție standard a parteneriatului public-privat.

Fără îndoială, există percepții diferite cu privire la parteneriatul public-privat, după natura experiențelor care există în diferite țări, în special în Europa, așa cum există sisteme diferite de organizare administrativă și a serviciilor publice (descentralizat-centralizat-deconcentrat), precum și o diversitate de culturi politi-

⁹ Parteneriatul public-privat: soluție pentru un mai bun management al comunităților locale din România. Ghid practic pentru consiliile județene (citat în continuare Ghid pentru parteneriatul public-privat), coordonat de Anca Ghinea, elaborat de Institutul pentru Politici Publice, București, aprilie 2004, p. 7.

¹⁰ Ana Vasile, *op. cit.*, p. 7.

¹¹ Dana Apostol Tofan, „Unele considerații privind legislația în domeniul parteneriatului public-privat”, în *Revista de drept public*, nr. 2/2004, p. 94.

ce, comunitare și religioase¹².

Se constată, de altfel, că în țările europene nu există și nici nu se poate impune un sistem standard de parteneriat, chiar dacă acesta se modelează în ultimii ani tot mai mult sub influența anglo-saxonă în funcție de două obiective majore:

- ocuparea forței de muncă;
- dezvoltarea locală în scopul asigurării coeziunii economice și sociale¹³.

Din acest motiv, definirea conceptului de parteneriat public-privat poate fi pornită fie de la o abordare „centralistă”, fie „descentralizată” sau „mixtă”, ținând cont atât de modelul de organizare a administrației publice (centralizat – descentralizat), cât și de natura unui program sau proiect ce urmează a fi realizat (caracter intersectorial, aplicare la nivel local, aceasta constituind regula sau cu impact național – cazuri rare).

Întrucât domeniile de cooperare sunt diverse, conceptul de „parteneriat public-privat” nu trebuie asimilat cu forma juridică de realizare a unei afaceri (activități cu scop lucrativ), cum sunt societățile comerciale sau asocierile în participațiune. Acestea din urmă sunt forme concrete de realizare a parteneriatului. Pe de altă parte, activitățile ce se pot desfășura sub titulatura de parteneriat public-privat pot avea ca scop obținerea unui profit, cum este orice afacere, dar pot avea în vedere și activități care nu urmăresc obținerea unui profit. Exemple în acest sens sunt serviciile sociale sau activități precum întreținerea parcurilor.

Parteneriatul public-privat este considerat un aranjament juridic prin care resursele, riscurile și recompensele aferente atât autorității publice, cât și companiei private se combină pentru a asigura o eficiență mai ridicată, un mai bun acces la capital și o conformare mai riguroasă la reglementările legale privitor la mediu și locurile de muncă. Interesul public este asigurat prin introducerea în cadrul contractului a unor prevederi referitoare la existența unei monitorizări permanente asupra modului de derulare a proiectului. În acest mod toate părțile implicate sunt recompensate: entitatea publică, compania privată și publicul în general. Viabilitatea economică a unui proiect este apreciată de partenerul privat prin capacitatea sa de a genera resurse capabile să asigure finanțarea și remunerarea convenabilă a capitalului investit și a riscurilor la care se expun.

Acestea privesc impactul economic, însă partenerul public este obligat să introducă în ecuație și noțiunea de utilitate socială, ceea ce dă specificitate parteneriatului public-privat.

În concluzie, anumite limitări ale resurselor materiale, financiare, umane ce există la nivelul autorităților publice impun cooperarea sub diferite aspecte cu investitorii din sectorul privat, în vederea realizării unor scopuri comune, profitabile părților contractante. Prin urmare, parteneriatul public-privat reprezintă o modalitate eficientă prin care autoritățile publice locale sau centrale pot implementa cu succes anumite proiecte care se impun a fi întreprinse în baza legii, beneficiile fiind, la modul general, ale întregii societăți.

¹² *Chid pentru parteneriat public-privat*, p. 15.

¹³ *Idem*.

Евгений БОДЮЛ, кандидат юридических наук,
начальник отдела организации научно-исследовательской работы
Национальной академии внутренних дел подполковник милиции
(Украина, г. Киев)

ПРОБЛЕМЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СРЕДСТВ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ ДЛЯ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЙ СРЕДИ МОЛОДЕЖИ

Детерминация молодежной преступности отличается многоаспектностью и разнообразием, и не последнюю роль здесь оказывает негативное влияние средств массовой информации. Молодежь является ценнейшим человеческим потенциалом, государство и общество просто обязаны оберегать и защищать ее от разрушительного воздействия средств массовой информации в процессе социализации. Необходимость такой защиты является сегодня одной из наиболее важных и актуальных проблем, которая, впрочем, далеко не нова: необходимость ее решения предстала перед законодателями многих государств и всего международного сообщества в целом. В частности, традиция законодательно защищать духовное и физическое здоровье несовершеннолетних и молодежи существует в международном праве еще с начала прошлого столетия.

Научно доказанным и общепризнанным остается факт, о том, что изображение насилия, жестокости, порнографии и других негативных проявлений в средствах массовой информации причиняет непоправимый вред молодому поколению, формирует в сознании подростка неправильные стереотипы мышления, увеличивая риск антиобщественного поведения, т.е. является опасным как для отдельного индивида, так и для общества в целом.

Главным направлением деятельности в борьбе с преступностью является ее предупреждение, что в криминологии рассматривается как многоуровневая система государственных и общественных мероприятий, направленных на устранение, ослабление или нейтрализацию причин и условий преступности.

Учитывая социально-психологические свойства преступников молодежного возраста необходимо сделать акцент на ранних мерах воздействия на среду, окружающую молодого человека, составной частью которого являются средства массовой информации.

Проблему организации предотвращения вредного воздействия средств массовой информации на молодежь предполагается решать путем поэтапной реализации комплекса правовых, организационных, социально-экономических, культурно-воспитательных, информационно-пропагандистских мероприятий, направленных на нейтрализацию причин и условий, порождающих такое влияние.

Основным средством уменьшения его интенсивности являются общесоциальное предупреждение. И чем эффективнее оно будет осуществляться, тем меньше будет необходимость в применении специального и индивидуального предупреждения.

Разработка мероприятий общесоциального предупреждения негативного воздействия средств массовой информации на формирование преступного поведения молодежи основывается на необходимости устранения общественных предпосылок преступных намерений.

Специально-криминологическое предупреждение предлагается рассматривать как комплекс долгосрочных мероприятий, направленных на различные звенья в цепи развития девиантного поведения молодежи, сложившейся вследствие вредного воздействия средств массовой информации. Они отличаются своим специальным назначением и целеустремленностью в решении профилактических задач.

На наш взгляд, основными направлениями предотвращения негативного воздействия средств массовой информации на молодежь в современных условиях должны стать:

1. Повышение общего экономического, социального и духовного и культурного уровня жизни населения.

Анализ практики работы специальных органов и учреждений свидетельствует о тесной связи причин противоправного поведения несовершеннолетних с современной социально-экономической и социально-политической нестабильностью в обществе.

Негативным следствием недостаточного экономического развития страны является безработица – не только важная экономическая проблема, но и негативное социальное явление. Освобождение трудовых ресурсов из сферы материального производства и народного хозяйства не только крайне негативно влияет на экономику, но и толкает определенную часть безработных добывать себе средства существования запрещенным путем, а в отдельных случаях – совершать преступления. Так, по статистике 40% осужденных на момент совершения преступлений были бесконтрольные со стороны общества, поскольку нигде не учились и не работали.

Наряду с этим, ежедневно на глаза попадает рекламная и другая медийная продукция, которая не объясняет источники получения материальных благ, а лишь вызывает желание обладать ими. Таким образом, формируются установки молодого человека на возможность противоправного завладения материальными благами, которые впоследствии могут приобрести практической реализации, в чем способствуют многочисленные телепрограммы, фильмы и публикации, в которых описываются механизмы совершения конкретных преступлений, реакция жертвы, стандартный набор действий сотрудников правоохранительных структур. Так, средства массовой информации в ряде случаев действительно выступают деструктивными факторами, которые способствуют совершению преступлений.

Сегодня информационные потребности населения удовлетворяются

дешевыми и низкокачественными фильмами, огромным количеством бессмысленных телесериалов и аналогичным продуктом для детей – детский мультсериал, различными ток-шоу, не рассчитанными на отечественный менталитет, исторически обусловленный высокими моральными традициями. И если у рядового гражданина может сначала возникнуть отвращение и категорическое неприятие такой продукции, то, впоследствии, в связи с отсутствием выбора, происходит привыкание, а потом она уже начинает восприниматься как должное. Параллельно в подсознании автоматически происходит ряд деструктивных процессов, следствием которых может стать девиантное поведение вплоть до его преступных форм, повышенная victimность, что, в свою очередь, также провоцирует криминальное поведение, терпимое отношение к преступлениям и преступникам.

Реализация указанных мероприятий имеет профилактический эффект, поскольку положительно влияет как на сами СМИ, так и на непосредственных потребителей их продукции.

2. Правовое воспитание и правовая пропаганда.

Исследования показывают необходимость обращаться к такой характеристики личности, как правовая осведомленность, отношение к закону, понимание социальной значимости. В настоящее время задача состоит в том, чтобы нормы морали, правовые требования не только превратились в обязанность, но и сделались внутренней потребностью и устойчивой привычкой каждого человека. Исходя из того, что нормы, традиции и обычаи, сформировавшиеся в социуме, человек усваивает в процессе социализации, в котором средства массовой информации занимают одно из ведущих мест, крайне необходимым представляется включать в процессы правового воспитания популярные среди молодежи средства массовой информации.

К сожалению, в последние годы правовая пропаганда стала непопулярной. Сенсационные публикации средств массовой информации о “криминальных ужасах” является так называемой “антипропагандой” или “пропагандой уголовного закона”. Она, независимо от намерений журналистов, способствует распространению правового и морального нигилизма.

Сегодня сложилась ситуация, при которой ведомственные медиа, которые профессионально подают информацию правового характера, для молодежи не интересны, правительственные издания, которые публикуют оперативную информацию о состоянии законодательства, она, как правило, не читает. Правовые знания, получаемые через средства массовой информации, не отличаются разнообразием, в то время, как эффективность правового воспитания состоит прежде всего в комплексном целенаправленном влиянии на развитие личности.

Безусловно, отдельные информационно-развлекательные печатные издания содержат рубрики типа “Юридическая консультация”, выходят в эфир телепрограммы, в которых разъясняются отдельные права граждан, регулярными стали интервью руководителей правоохранительных ведомств в средствах массовой информации, но этого недостаточно для формирова-

ния должного уровня правового сознания молодых граждан.

Необходимым представляется провести на центральных телерадио-каналах циклы специальных образовательных программ, рассчитанных на подростково-молодежную аудиторию, в которых обсуждать основы правовых знаний, оперативно информировать об изменениях в законодательстве, давать толкование нормам закона и объяснять особенности их применения. С этой же целью полезно было бы наладить серийное издание недорогих брошюр аналогичной тематики.

3. Организация досуга молодежи и пропаганда здорового образа жизни.

Одним из основных условий эффективности противодействия вредному влиянию средств массовой информации на молодежь представляется организация ее досуга. Занимая огромную часть жизни любого человека, для лиц молодого возраста оно вообще является важнейшей сферой социализации личности, поскольку подавляющее большинство контактов индивида со средствами массовой информации приходится на время, свободное от учебы или работы. Следовательно, можно утверждать, что неорганизованный досуг, прежде несовершеннолетних, находится в прямой связи с уровнем негативного воздействия на них средств массовой информации.

Мощные резервы средств массовой информации недостаточно используются для пропаганды здорового образа жизни, при том, что представления большинства молодых людей о нем являются поверхностным. Эту работу следует проводить путем подготовки специальных программ, публикаций, методических рекомендаций с привлечением квалифицированных врачей, спортсменов, популярных личностей с целью ознакомления молодежи с основами организации двигательной активности, личной гигиены и закаливания, правильного режима учебы, труда, отдыха и сна, действительными последствиями вредных привычек, культурой общения и сексуального поведения, методами борьбы со стрессом, вызванным проблемами в семье, учебе, на работе и т.д.

Популяризация спорта через средства массовой информации должна происходить путем демонстрации развлекательно-спортивных телепрограмм, желательно с привлечением известных артистов, певцов, шоуменов, трансляции разноплановых спортивных соревнований в удобное для просмотра время, через социальную рекламу.

4. Социальная работа с молодежью.

Субъекты социальной профилактики должны проявлять и негативное влияние средств массовой информации на здоровье указанной категории лиц, в том числе и психическое, принимать меры по его минимизации и проводить работу с его последствиями, что может эффективно сказаться на формировании молодой личности в целом при условии одновременного комплексного воздействия на проблему со стороны законодателя, правоохранительных органов, самих средств массовой информации, а также таких

социальных институтов, как школа, институт и т.п..

На сегодня существует необходимость педагогов и психологов, работающих в средних и высших учебных заведениях, обращать внимание на отклонения в поведении членов детско-молодежных коллективов, в частности, выявлять лиц с компьютерной и телезависимостью, чрезмерным увлечением фильмами и играми агрессивного направления. Своевременная корректирующая работа с такими лицами позволит уменьшить негативное влияние средств массовой информации на них на раннем этапе и, возможно, предотвратить совершение ими преступлений в будущем.

Безусловно, в причинном комплексе большинства преступлений молодежи трудно увидеть непосредственное медийное влияние, однако, отдельные преступные деяния является его прямым следствием (например, “преступления имитации”). Сведения об этом необходимо вносить к материалам уголовного дела, личного дела и других документов осужденного. Если лицу назначается наказание в виде лишения свободы, психологи пенитенциарных учреждений должны обращать внимание на соответствующую информацию и проводить необходимую профилактически-лечебную и разъяснительную работу. В условиях социума особый контроль за такими лицами должны осуществлять органы и учреждения по делам детей, участковые инспекторы милиции, сотрудники социальных служб, руководители коллективов, в которых они учатся или работают.

5. Внедрение в учебные планы курсов медиаобразования; разъяснения механизмов влияния средств массовой информации на человека и ознакомление с путями противодействия ему.

В Рекомендациях Парламентской Ассамблеи Совета Европы по медиаобразованию отмечается, что для большинства детей и молодежи современные медиа (и особенно – Интернет) – значительно большее, чем простые средства познания окружающего мира. Это их мир, их виртуальная реальность, где все лучшее и худшее может быть как создано, так и уничтожено. Молодежи значительно больше, чем взрослым нравится иметь дело с новыми технологиями, и они более развиты в этом отношении. В то же время молодые люди не обладают достаточными навыками для объективной оценки реального содержания получаемой информации.

Активное развитие медиа и появление новых технологий в сочетании со злоупотреблениями свободой слова и отсутствием навыков критического восприятия информации подростковой и молодежной аудитории усиливают негативное влияние средств массовой информации на нее. В связи с этим важным направлением противодействия такому влиянию представляется формирование осведомленности людей правилам существования в информационном обществе.

Разработчики концепции медиаобразования, которая возникла в США в 60-е годы XX в., исходили из того, что в современном мире человек находится под влиянием значительного количества символов: человеческой речи, звуков и образов окружающего мира. Школа должна учить детей и не-

вербальным способам коммуникации, и визуальным.

Вопросы о медиаобразовании неоднократно освещались в резолюциях и рекомендациях ЮНЕСКО (конференции ЮНЕСКО в Грюнвальде (1982), Тулузе (1990), Париже (1997) и другие). Учитывая тот факт, что существуют различия в подходах и развитии медиаобразования в разных странах, было рекомендовано ввести медиаобразование как в пределах национальных учебных планов, так и дополнительного неформального образования и самообразования в течение всей жизни человека.

Так, в частности, в современных школах Великобритании медиаобразование интегрировано с уроками родного языка и примерно 25000 старшеклассников и 8000 студентов университетов ежегодно выбирают курс медиа для сдачи итоговых экзаменов.

В учебный план необходимо включить темы: “Что такое средства массовой информации и каким образом они влияют на человека”, “Позитивный и негативное влияние средств массовой информации”, “Использование возможностей средств массовой информации для самообразования и повышения уровня правовой культуры”, “Критическая оценка сообщений в средствах массовой информации” и др.

Следует активнее использовать технические возможности новых средств массовой информации (Интернет, компьютерной анимации, интерактивной игры) для развития коммуникативных способностей детей, их критического мышления, эстетического восприятия и вкуса.

В связи с бурным развитием средств массовой информации, а также учитывая существенные изменения потребностей и интересов, обусловленные ее возрастными особенностями, целесообразным представляется продолжение соответствующей разъяснительной работы в старших классах школы, колледжах, высших учебных заведениях. Содержание таких бесед должно основываться на наличии у них основ медийных знаний и направляться на формирование у них способности использования потенциальных возможностей средств массовой информации на этапе непосредственного взаимодействия с макромиром.

Для обеспечения практической реализации медиаобразовательных мероприятий необходимо провести соответствующие исследования, разработать учебные пособия и методические рекомендации, подготовить квалифицированных педагогов.

6. Совершенствование системы контроля доступа детей к средствам массовой информации.

Исследования проблем влияния средств массовой информации на формирование личности показывают, что наибольшее влияние на личность происходит на ранних этапах ее социализации. Таким образом, совершенствование системы контроля взрослых за информацией, которую потребляют дети и подростки, положительно повлияет на процесс формирования мировоззренческих установок и моделей их поведения.

Практическая реализация этого направления противодействия не-

гативному влиянию средств массовой информации на молодежь может осуществляться с помощью использования специальных устройств и технологий. Одни из них (вроде Screen Time Manager) позволяют установить лимит для просмотра телепередач или компьютерных игр, или даже полностью исключить доступ ребенка к медийным устройствам), другие (например, встроенные в телевизоры V-чипы) – программировать телевизоры на принятие передач с учетом их возрастной классификации и блокировать информацию, которая содержит сцены насилия и жестокости. Недостатком таких устройств можно назвать высокую стоимость (например, Screen Time Manager стоит около 100 \$), а также ограниченность их наличия в продаже.

Наряду с механическими способами контроля за количеством и содержанием информации, которую потребляют дети, взрослым необходимо проявлять больше элементарного внимания к этому вопросу: знакомиться с содержанием компьютерных игр, фильмов, мультфильмов, газет и журналов до того, как предложить их ребенку, выключать телевизор во время трансляции агрессивных по содержанию программ, поощрять ребенка к потреблению полезной для него информации, обсуждать увиденное или прочитанное с представлением соответствующей оценки.

7. Виктимологическая профилактика негативного воздействия средств массовой информации на молодежь и противодействие массовой виктимизации населения через средства массовой информации.

Большое значение в предупреждении негативного влияния средств массовой информации на молодежь имеет виктимологическое направление. В связи с этим, определяя меры виктимологической профилактики преступности несовершеннолетних, необходимо указать на необходимость включения в социальной системы предупреждения преступности меры, направленные на снижение индивидуальной и массовой виктимности.

Средства массовой информации необходимо активнее использовать для целенаправленного преодоления виктимности подростков путем разъяснений в телевизионных программах, печатных и электронных изданиях как действовать в опасных ситуациях, объяснения, что каждое преступление является общественно опасным и противоправным, следовательно, не может быть нормальной частью повседневного бытия.

Необходимо формировать у людей способность противостоять противоправному посягательству и, прежде всего, умение безопасно существовать в информационном обществе, не провоцировать своим виктимным поведением совершение преступлений.

Сегодня рубрики с такой информацией содержатся в средствах массовой информации, их также включают в отдельные телепрограммы (“Утро с Интернетом”, “Служба поиска детей”, “Криминал”, “Ситуация”). Впрочем, их удельный вес не соответствует тому вниманию, которое уделяют средства массовой информации освещению и распространению в популярных формах криминогенной и уголовной информации для массовые аудитории.

В связи с этим возникает другая серьезная проблема – проблема мас-

совой виктимизации населения, которую невозможно рассматривать в отрыве от средств массовой информации. Выше неоднократно обращалось внимание на насыщенность современных средств массовой информации сценами насилия, жестокости, элементами криминальной субкультуры и на последствия негативного влияния, которое они, обычно подсознательно, оказывают на психику молодого человека.

“Гипертрофированная” реакция средств массовой информации на преступные проявления в обществе, в результате которой сенсационные материалы публикуются на первых полосах газет и неоднократно повторяются ведущими телеканалами, способствует формированию криминальной уязвимости человека, нейтрализации его способности адекватно реагировать и противостоять преступлению, которое он начинает воспринимать как нечто обычное. Следует отметить, что и преступники, живя в информационном обществе, используют средства массовой информации для получения сведений о потенциальных жертвах и виктимогенной ситуации в целом.

Таким образом, предлагаемые меры образуют в совокупности целостную систему и не являются случайным сочетанием самостоятельных и полностью автономных видов деятельности. С целью предупреждения формирования преступного поведения молодежи, обусловленного деструктивным влиянием средств массовой информации, в профилактической деятельности государства должна найти отражение система взаимосвязанных и взаимообусловленных мер, направленная на повышение общего положительного влияния средств массовой информации, на формирование правосознания молодежи в процессе ее социализации.

Правовое воспитание и правовая пропаганда, внедрение курсов медиаобразования, активизация разъяснительной работы с родителями, оптимизация сотрудничества средств массовой коммуникации с органами внутренних дел, поддержка государства в создании качественных молодежных телерадиопрограмм и фильмов будут способствовать изменению медийных предпочтений современной молодежи. Исходя из того, что информационный продукт разрабатывается на основании интересов и спроса потребителей, средства массовой коммуникации вынуждены будут пересмотреть свою информационную политику, соответственно уменьшится и ее негативное влияние.

Simion CARP, doctor în drept, conferențiar universitar,
rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Elena CARP, master în drept

LECTURA CA METODĂ ȘI FORMĂ DE CORECTARE ȘI REEDUCARE A CONDAMNAȚILOR

Cei ce topesc multe lumânări în citirea cărților, tocesc și vederea ochilor trupului; dar cei ce n-au căutat niciodată pe slove, măcar că și-au păzit mai ascuțită vederea ochilor, însă neștiința i-a vârat în întuneric și în tartarul necunoștinței.

(Dimitrie Cantemir)

Summary

Character reveals pedagogical methods influence the activity of the subject teacher and education, depending on the purposes of the educational process, and the correct perception of the content and principles of this process. Knowledge of behavioral motivation, attitude and characteristics of subject education promotes the most effective ways to positively influence personality. Using various methods of teaching depends largely influence of personality characteristics, and the teacher's skill and authority in certain situations. One of these situations may be contingent place and people to be subjected to the educational process. It's about prisons and inmates serving prison sentences in such institutions.

Metodele de influență pedagogică reliefează caracterul activității pedagogului și al celor supuși educării, care depinde de scopurile procesului educativ, dar și de perceperea corectă a conținutului și principiilor acestui proces. Cunoașterea motivației comportamentale, a atitudinii și însușirilor celui supus educării favorizează identificarea celor mai eficiente metode de influență pozitivă asupra personalității.

Utilizarea diverselor metode de influență pedagogică depinde în mare măsură de caracteristicile personalității, dar și de măiestria și autoritatea pedagogului în anumite situații. Una din aceste situații poate fi locul și contingentul de persoane care urmează a fi supus procesului educațional. Este vorba despre penitenciare și condamnații care își ispășesc pedeapsa în astfel de instituții.

Prin urmare, realizându-se diferite metode de educare în penitenciare, este necesar de a se ține cont de o serie de circumstanțe:

- procesul de educare și corectare se realizează în instituții de tip închis, cu persoane private de libertate, care, deseori, au un nivel redus de instruire și o orientare criminală pronunțată;
- activitatea deținuților este strict reglementată de normele legislației execuțional-penale;
- micromediul condamnaților este nefavorabil din punctul de vedere al educației, deoarece este constituit din grupuri mici, în care persistă o serie de relații și procese de comunicare cu caracter negativ;

– condamnații sunt limitați în relațiile cu familia, părinții, rudele, organizațiile nonguvernamentale etc.

În procesul de reeducare a condamnaților în instituțiile de detenție se folosesc mai multe metode: convingerea, deprinderile, impunerea, încrederea. Fiecare din metodele menționate are caracterul său pedagogic, preconizat pentru un anumit efect de educare. Cheia succesului în educarea pedagogică o constituie alegerea corespunzătoare a complexului sau sistemului respectiv de metode. Totodată, este necesar de menționat că nu pot fi realizate toate obiectivele pedagogice propuse doar prin utilizarea unei singure metode.

Un element esențial în procesul educațional îl reprezintă cultura. Aceasta „...cuprinde o totalitate de aspecte intelectuale proprii unei persoane sau unui grup de persoane, care denotă o anumită stabilitate, și anume cea care poate fi numită „memoria lumii” sau „memoria societății”, fiind materializată în biblioteci, monumente, graiuri” [1, p. 83]. De exemplu, în penitenciarele din Franța deținuții au acces la toate domeniile culturii (lectură, artă plastică, teatru, muzică, dansuri etc.), fiindu-le puse la dispoziție mai multe ateliere artistice și biblioteci.

Formele principale ale muncii educative cu condamnații, prevăzute de legislația națională, sunt: activitățile educative; instruirea profesională; activități de creație; activități spirituale (religioase); consiliere psihologică; asistență socială; activități sportive; frecventarea bibliotecilor; activități în timpul liber; activitate de profilaxie individuală.

Participarea condamnatului la acțiuni educative se ia în considerare la determinarea gradului său de corijare, precum și la stabilirea măsurilor de stimulare. În ordinea de zi a penitenciarului pot fi prevăzute măsuri educative, participarea la ele fiind obligatorie pentru condamnați.

Prevederile art.35 din Constituția Republicii Moldova garantează dreptul cetățenilor la învățătură și dispune că acest drept este asigurat prin învățământul general obligatoriu, prin învățământul liceal și prin cel profesional, prin învățământul superior, precum și prin alte forme de instruire și de perfecționare.

Reieșind din prevederile constituționale, art.240 alin.(1) CE al RM stipulează că în penitenciare se organizează în mod obligatoriu învățământul secundar general al condamnaților.

De asemenea, art. 77 al Ansamblului de reguli minime pentru tratamentul deținuților arată că trebuie să se ia măsuri pentru a se desfășura instruirea tuturor deținuților capabili să profite de aceasta, inclusiv instruirea religioasă. Instruirea analfabeților și a tinerilor deținuți trebuie să fie obligatorie și administrația trebuie să vegheze cu atenție asupra acesteia. După posibilități, instruirea deținuților trebuie să fie în concordanță cu sistemul învățământului public, pentru ca aceștia să-și poată continua pregătirea fără dificultăți după punerea în libertate.

Nevoia de informare a fiecărei persoane în lumea liberă este una primordială, cu atât mai mult pentru cei din penitenciar. Atâta timp cât persoana nu are acces la bibliotecile din afara razei penitenciarului, accesul la informație devine o necesitate vitală. Persoanele private de libertate au aceleași necesități de a citi și de a se informa.

Art.240 alin.(5) din Codul de executare al Republicii Moldova stipulează că

în fiecare penitenciar funcționează o bibliotecă pentru uzul tuturor categoriilor de condamnați, adecvat alcătuită din literatură artistică și de instruire, iar condamnații sunt încurajați să frecventeze biblioteca. Fondul de carte se completează din contul veniturilor proprii de către Departamentul Instituțiilor Penitenciare, administrația penitenciarului, precum și din sponsorizări și donații cu concursul instituțiilor și organizațiilor interesate.

Deși această reglementare este obligatorie, totuși bibliotecile penitenciarelor nu sunt adecvat dotate. Diferite ONG-uri au încercat să promoveze prin cadrul anumitor proiecte accesul la informație în penitenciare, completând colecțiile bibliotecilor. Totuși dotarea acestora cu literatura necesară și adecvată timpului rămâne a fi insuficientă.

Fiecare deținut are nevoie de o evadare dincolo de orarul zilnic. Bibliotecile din penitenciare pot fi o primă atractivitate, reprezentând o formă de refugiu din atmosfera apăsătoare. Regimul restricțional din penitenciar pentru deținuți se transformă într-o necesitate mare de informare, recompensând alte necesități morale ale deținuților.

Datele statistice denotă faptul că cea mai mare parte a condamnaților sunt analfabeți, având un blocaj educațional, cu abilități vocaționale insuficiente, nivel înalt de boli mintale și instabilitate emoțională. Totuși, o dată la zece ore din timpul liber, un deținut citește o carte, ziar sau revistă. Astfel, deținutul care dorește să-și utilizeze timpul liber constructiv poate frecventa biblioteca penitenciarului, care i-ar îmbogăți cunoștințele într-un anumit domeniu sau nivelul de cultură în general.

Este evident faptul că biblioteca constituie sursa directă de informare și are un rol pozitiv pentru deținuți, ca și pentru întreaga societate. Ea promovează resurse cu suport educațional și recreativ, creând noi abilități și cunoștințe.

Toți deținuții ar trebui încurajați să utilizeze biblioteca, deoarece aceasta ar juca un rol important în pregătirea deținuților spre integrare în societate prin oferirea unui suport informațional cu caracter educațional și social [2].

Relațiile cu societatea pot fi ameliorate prin bibliotecile din închisoare. În cooperare cu bibliotecile publice din exterior, ele pot, în particular, să ocupe timpul liber ca și activitățile educative, adaptate intereselor particulare, nevoilor și capacităților deținuților. Anume în acest sens trebuie să fie înțeleasă regula 40 din Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților, în care este stipulat: „Fiecare așezământ trebuie să aibă o bibliotecă pentru uzul tuturor categoriilor de deținuți, dotată suficient cu cărți instructive și recreative. Deținuții trebuie să fie încurajați s-o folosească cât mai mult posibil” [3].

În practică, bibliotecile din închisoare sunt deseori foarte limitate ca spațiu și cărți și sunt inaccesibile deținuților. Prejudicata că deținuții nu vor folosi sau nu vor putea folosi bibliotecile pentru că sunt inculți (analfabeți), sau pentru că ei nu manifestă un interes pentru acestea, este folosită ca scuză pentru o slabă preocupare care nu poate fi justificată. Programele educative și aprovizionarea cu cărți sunt niște mijloace eficiente de folosire a timpului liber în închisoare.

În întreaga Europă, procentul celor care nu știu să citească și să scrie este mai ridicat în penitenciare decât în afara acestora. Numărul deținuților complet

analfabeți este destul de mare; iar dacă adăugăm și numărul semianalfabeților (adică cei care sunt capabili să citească sau să scrie puțin, însă cu mari dificultăți), găsim închisori în care cel puțin o treime dintre deținuți prezintă astfel de probleme. Nu este ușor să obții date exacte într-un astfel de domeniu, pentru că depistarea și evaluarea acestui fenomen implică o serie de probleme. Linia de demarcare dintre alfabetism și analfabetism este cu totul arbitrară. Există, în realitate, un spectru care merge de la cei complet incapabili să citească sau să scrie, până la cei semianalfabeți, ajungând la cei care știu destul de bine să citească sau să scrie, dar au probleme mari la ortografie. Numeroase autorități îi definesc pe cei care au probleme de analfabetism ca pe niște oameni conștienți de faptul că prezintă dificultăți la citit și scris. În general, aceste persoane au o anumită instruire și un grad mediu de inteligență sau aproape mediu. Este important să menționăm faptul că problemele de alfabetizare prezentate aici trebuie să fie diferențiate, pe de o parte, de dificultățile lingvistice pe care le au străinii sau membrii minorităților culturale și, pe de altă parte, de dificultățile de învățare pe care le au persoanele cu un nivel de inteligență redusă.

Legislația națională și internațională prevede că accesul deținuților la literatura din biblioteca instituției este nelimitat. Totodată, schimbarea cărților la regim inițial și comun în penitenciare de tip închis, la regim inițial în penitenciarele de tip semiînchis, în izolatoarele de urmărire penală, în celulele izolatorului disciplinar, precum și a deținuților pe viață se efectuează cel puțin o dată la 10 zile [4].

Este important de menționat că bibliotecile din penitenciare ar trebui să conțină fonduri de documentare asupra regulilor din închisoare și a celor care vizează drepturile deținuților, inclusiv legislația națională privind deținerea în instituțiile de detenție. De exemplu, biblioteca penitenciarului nr. 16 din Pruncul conține 1890 exemplare de carte și publicații periodice. Din ele 470 sunt exemplarele Monitorului Oficial al Republicii Moldova; 78 exemplare – literatură juridică; 142 – literatură religioasă; 303 – literatură a autorilor români; restul literaturii este în limba rusă sau în alte limbi de circulație internațională. Biblioteca este frecventată periodic numai de către 89 de deținuți, fapt care denotă un grad foarte redus de interes al acestora față de lectură. Totodată, numărul redus de cititori mai este generat și de faptul că rudele sau alți vizitatori ai condamnaților le aduc, la solicitarea acestora, diferite publicații periodice sau alt gen de literatură care îi interesează și nu se găsește în bibliotecile penitenciarelor.

În ceea ce privește femeile condamnate, acestea sunt mai dispuse să citească decât bărbații deținuți în penitenciare. Este vorba, în special, de femeile care au copii minori și care încearcă, de fiecare dată, înainte de a se întâlni cu ei, să se inspire cu ceva nou din lectura existentă în biblioteca penitenciarului. Din aceste considerente, ar fi destul de binevenită completarea bibliotecilor respective cu ediții care ar prezenta interes pentru mamele deținute ce au copii aflați în afara penitenciarelor.

Același lucru se referă și la minorii deținuți. Pe lângă literatura necesară care trebuie să li se pună la dispoziție, este importantă și școlarizarea obligatorie a acestora. În acest context, ambele elemente constituie un pilon important care contribuie la dezvoltarea intelectuală și morală a minorilor, inclusiv a celor deți-

nuți. În consecință, cu cât mai înalt va fi nivelul de educație și instruire al minorului, cu atât mai ușor îi va fi acestuia să se resocializeze și să nu admită greșelile comise anterior condamnării.

Conform sondajului desfășurat în penitenciare, 88,5% dintre condamnați, la întrebarea dacă le sunt accesibile mijloacele de informare în masă (radioul, televiziunea, presa), au indicat că le sunt accesibile și, respectiv, 11,5% au indicat că le sunt accesibile doar parțial [5, p. 92].

Este bine ca deținuții să fie încurajați să citească literatură de calitate, să se realizeze dezbateri în legătură cu evenimentele apărute în presă, care interesează procesul de reinsertie socio-culturală. Deși divertismentul nu trebuie să lipsească cu desăvârșire din preocupările organizatorilor de activități culturale, acesta trebuie să ducă la destindere și confort spiritual, nu la descoperirea unor noi surse de încordare, de agresiune verbală între deținuți sau la transformarea penitenciarului într-o instituție „veselă”, pentru a nu-și pierde caracterul de constrângere.

Bibliotecile din penitenciare nu trebuie să fie doar o colecție de cărți; ele ar implica și o disponibilitate de personal calificat care să poată transmite informații, explicații sau sfaturi utile. Or, în astfel de biblioteci aceste posturi sunt ocupate de persoane din mediul condamnaților, care deseori sunt departe de a face față cerințelor față de un bibliotecar.

Bibliotecile din instituțiile penitenciare nu pot să ofere, în mod obișnuit, o alegere exhaustivă de cărți. În consecință, este important ca de fiecare dată când este posibil, ele să fie în strânsă legătură cu serviciile de documentare externe, astfel încât deținuții să aibă un acces maxim la o mare varietate de surse literare.

Un număr mare de cărți și literatură existentă în stocul bibliotecilor din penitenciare este de natură religioasă.

Recomandarea 1720 (2005) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind educația și religia statuează: „Religia fiecăruia, inclusiv opțiunea de a nu avea nici o religie, este o chestiune strict personală” [6].

Constituția Republicii Moldova garantează, în articolul 31, libertatea religiei și enunță principiul autonomiei cultelor față de stat, iar în art. 41 se menționează că cetățenii se pot asocia liber în partide și în alte organizații social-politice.

Conform art.207 CE, condamnatului îi este garantată libertatea conștiinței și libertatea confesională. El este în drept să profeseze orice religie, să nu profeseze nici o religie, să-și exprime liber convingerile religioase și să acționeze în conformitate cu ele, inclusiv să se alimenteze, din cont propriu, în conformitate cu religia profesată, în condițiile prevăzute de prezentul cod și de Statutul executării pedepsei de către condamnați.

Realizarea dreptului la libertatea conștiinței și libertatea confesională nu trebuie să contravină ordinii interioare a penitenciarului, nici să lezeze drepturile și libertățile altor persoane.

Fiecărui deținut trebuie să i se asigure, în măsura posibilităților, satisfacerea necesităților religioase, participarea la serviciile divine organizate în așezământ, distribuirea cărților și a altor publicații de educație și instruire în domeniul religiei sale.

Conform rezultatelor sondajului desfășurat în penitenciare, la întrebarea

dacă se consideră religioși, 84,6% dintre condamnați au răspuns că sunt religioși, iar 15,4% au indicat că nu se consideră astfel. Totodată, 38,9% dintre șefii de sector au indicat că religia îi atrage pe condamnați, în primul rând, pentru posibilitatea de a se pocăi pentru faptele comise, precum și drept urmare a credinței în Dumnezeu; 38,9% au indicat obținerea unei susțineri morale și de alt gen; 22,2% au indicat asupra apariției în viață lor a ceva nou, neobișnuit, un fel de a petrece timpul. La întrebarea dacă consideră că s-a îmbunătățit comportamentul condamnaților care contactează regulat cu preotul, 72,2% dintre șefii de sector au răspuns că s-a îmbunătățit; 22,2% au indicat că a rămas același și 5,6% dintre respondenți au indicat că le este dificil să răspundă. Astfel, observăm că majoritatea absolută a șefilor de sector au remarcat rolul pozitiv al religiei în procesul corijării condamnaților [5, p. 97].

Pentru exercitarea mai eficientă a dreptului la libertatea spirituală, deținuții participă la programele confesiunilor religioase din închisori. Preoții parohi vin în penitenciare în funcție de nevoile și dorințele deținuților. Nu este limitat numărul confesiunilor și comunităților religioase care cooperează cu penitenciarele. În prezent, în penitenciarele Republicii Moldova activează 11 confesiuni religioase din cele 21 oficial înregistrate [7, p. 86].

Numărul de deținuți și disponibilitatea locurilor de adunare vor dicta posibilitatea de cult pentru cei care aparțin unei religii minoritare în cadrul populației deținuților din penitenciar. Totuși este important ca această diferență numerică să ducă doar la o diferențiere cât se poate de mică. Îndeosebi când există o religie de stat, trebuie să se aibă grijă ca penitenciarul să nu furnizeze doar un loc de cult echipat cu obiectele de rugăciune ale acestei religii. Dacă persoanele de diferite credințe folosesc acest loc de cult, obiectele de rugăciune trebuie să fie mobile, astfel încât să nu ofenseze celelalte grupuri minoritare.

Un exemplu de impunere religioasă ne poate servi cazul dintr-un penitenciar din SUA. „Deținuții unei închisori au înaintat în justiție un dosar în care îl acuză pe șeriful instituției pentru că le interzice să citească altceva decât Biblia. Persoanelor închise în penitenciarul din Berkeley nu le este permis să-și citească corespondența, citații juridice și niciun fel de publicație tipărită. În plângerea oficială este notat că singura carte aprobată de șeriful H. Wayne DeWitt este Biblia. Mai mult, paznicii le oferă exemplare din Biblie deținuților. Unul dintre prizonieri, evreu, s-a plâns că deși a cerut să i se aducă Tora, a fost refuzat. Prin aceeași situație au trecut și doi musulmani, cărora li s-a spus că pot citi Coranul doar dacă familia le aduce Cartea Sfântă. Oficialii închisorii au declarat că instituția nu are nici o bibliotecă, însă neagă că ar fi fost atât de stricți în ce privește opțiunile de lectură ale deținuților [8].

Însă este foarte important de menționat că atunci când un deținut sau un grup de deținuți cu convingeri religioase extreme, care pot pune în pericol libertatea, sănătatea sau chiar viața altor persoane (de exemplu, aplicarea violenței în numele religiei), administrația închisorii este obligată să ia măsurile necesare pentru protejarea tuturor condamnaților de consecințele ce pot urma.

Pentru a spori interesul condamnaților față de lectură, este oportună în opinia noastră, acordarea unor facilități de genul acordării deplasărilor de scurtă

durată în afara penitenciarului în condițiile art.217 CE al RM, sau reducerea termenului de pedeapsă în condițiile art. 91 CP al RM. Drept exemplu, putem oferi cazul deținuților brazilieni, „...care își vor putea reduce termenul de detenție în funcție de numărul de cărți citite. Programul intitulat „Răscumpărarea vinii prin lectură” va fi aplicat mai întâi în patru închisori federale, urmând să fie extins și la celelalte penitenciare din țară dacă va da rezultate. Astfel, pentru fiecare carte citită termenul de închisoare va fi redus cu 4 zile, într-un an luându-se în considerare 12 cărți. În acest fel, deținuții își vor putea reduce termenul de detenție cu 48 de zile în fiecare an. Deținuții vor avea posibilitatea să aleagă între cărți de artă, de filosofie și lucrări de popularizare a științei din biblioteca închisorii. Între 21 și 30 de zile sunt atribuite lecturii unui volum, după care ei vor trebuie să scrie un eseu despre cele citite, urmând ca verdictul să-l dea experți din penitenciare. În cazul în care unul din ei va fi prins că plagiază sau copiază, acesta va fi lipsit de dreptul de a mai participa la programul respectiv” [9].

De asemenea, considerăm oportună implementarea tehnologiilor moderne în vederea asigurării deținuților cu cărți și literatură necesară. Astfel de tehnologii ca audiobook-urile ar fi o soluție eficientă și oportună pentru o parte din deținuți care nu cunosc literele și nu pot să citească sau pentru cei care nu doresc să citească cărți din bibliotecă.

Adulții care au probleme de citit și scris le confruntă și le depășesc în diferite moduri. În acest context, este nevoie de imaginație și de eforturi pentru a oferi acestor categorii de persoane orice fel de ajutor atât în timpul cursului de alfabetizare, cât și în timpul programului educațional. Computerele, mașinile de scris, casetofoanele, ziarele și cărțile sunt instrumente care pot funcționa în mod diferit, în funcție de beneficiar (deținut). Sporirea numărului de ziare și reviste redactate de deținuți și folosirea în cadrul orelor de alfabetizare a textelor scrise de către aceștia pot crește în mod considerabil încrederea în ei. Se apelează destul de des la astfel de materiale în închisorile din Irlanda de Nord, iar o serie de „povești” scrise de deținuți au fost publicate pentru uzul celor din lumea exterioară. Același lucru este valabil și în privința altor mijloace de exprimare, cum ar fi dezbaterile, arta dramatică, activitățile artistice, muzica, arta fotografică, artizanatul, educația fizică. Este foarte important ca celelalte activități educative organizate pentru deținuți, cum ar fi cele menționate anterior, să fie la fel de accesibile și deținuților care nu pot scrie și citi. În special, bibliotecile ar trebui să găsească modalități de a-i atrage pe deținuții care nu au obiceiul de a citi. Aici ar trebui să existe cărți tipărite cu litere mari și cu un conținut ilustrativ bogat, precum și versiuni simplificate, dar pentru nivelul adulților.

Fondul de carte al bibliotecilor din penitenciare este completat din diverse surse, marea majoritate fiind literatură învechită moral. Este evidentă necesitatea completării fondului de carte cu literatură artistică, juridică etc.

Lectura în penitenciare trebuie să fie ca o deprindere pentru condamnați. Metoda deprinderii ține de organizarea unui comportament corect al condamnaților, în educarea obișnuințelor corecte. Omului îi este insuficient de a cunoaște cum să procedeze, mai are nevoie de a acumula experiența comportamentului social valoric. Pentru aceasta este necesar ca la el să fie dezvoltate trăsăturile eti-

co-morale și formate obișnuințele corespunzătoare. Renumitul pedagog rus K.D. Ușinski numea obișnuințele (deprinderile) drept „capital firesc, din care toată viața cresc dobânzi”. Un alt savant rus, A.S. Makarenko, sublinia că „nu trebuie doar să cultivi în propria persoană o atitudine corectă și satisfăcătoare asupra obiectivelor, dar și să înrădăcinezi în Eul tău deprinderi corecte, încât atunci când vom proceda corect să nu o facem deoarece așa am gândit, dar pentru că altfel nu am putut proceda, aceasta fiind o deprindere” [10, p. 82].

Un rol deosebit în vederea orientării activității condamnaților îl reprezintă pasiunile. Anume atunci când se desfășoară activități educative cu condamnații trebuie să se țină cont de astfel de pasiuni pozitive, cum sunt: lectura, muzica, teatrul, filmul, creația etc.

În concluzie, constatăm că, pe lângă numeroasele metode de educare și corectare a deținuților, lectura existentă în bibliotecile instituțiilor penitenciare constituie un mijloc important de lărgire a posibilităților deținuților de a trăi cinstit după ispășirea pedepsei.

Referințe bibliografice:

1. А. Моль, *Социодинамика культуры, перевод с французского*, Москва, Изд. Прогресс, 1973.
2. Elena Plămădeală, *Accesul la informație dincolo de ziduri*, Biblioteca Publică de Drept. Miercuri, 11 noiembrie 2009, în: <http://www.bibliocity.blogspot.com/2009/11/accesul-la-informatie-dincolo-de-ziduri.html>.
3. Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților și recomandările referitoare la acesta. Rezoluție adoptată la 30 august 1955, regula 40.
4. Statutul executării pedepsei de către condamnați, pct. 429, în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 91-94/676 din 16.06.2006.
5. Oleg Rusu, *Resocializarea penitenciară și postpenitenciară a persoanelor supuse pedepsei cu închisoare*, Teză de doctor în drept. Chișinău, 2011.
6. <http://www.secularhumanism.ro/lang-ro/documente-internaionale/6-adunarea-parlamentar-a-consiliului-europei-recomandarea-1720-2005-educaia-i-religia.html>
7. V. Toncoglaz, „Activitatea serviciului socio-educativ în penitenciare”, în *Materialele Conferinței științifice „Strategia de dezvoltare a centrelor de justiție comunitară”*, Chișinău, 6-8 februarie 2007.
8. <http://www.frontpress.ro/2011/04/scandal-in-sua-dupa-ce-biblia-a-fost-decretata-singura-lectura-permisa-intr-o-inchisoare-detinutii-evrei-si-musulmani-s-au-plans-de-iscriminare-religioasa.html>
9. <http://www.evenimentul.ro/articol/reducerea-termenului-de-detentie-prin-lectura.html>.
10. В.М. Литвишков, А.В. Миткина, *Пенитенциарная педагогика*, Москва, 2004.

Н.С. КАРПОВ, доктор юридических наук, профессор,
Национальная Академия МВД Украины

ВЫЯВЛЕНИЕ СЛЕДОВАТЕЛЕМ ПРИЧИН И УСЛОВИЙ, СПОСОБСТВОВАВШИХ СОВЕРШЕНИЮ ПРЕСТУПЛЕНИЯ

Согласно ст.23 действующего Уголовно-процессуального кодекса Украины (далее - УПК), при производстве досудебного расследования следователь обязан выявлять причины и условия, способствовавшие совершению преступления.

Причины и условия, способствовавшие совершению преступления, входят в предмет доказывания по каждому уголовному делу. Если они не выяснены, исследование обстоятельств дела не может быть признано всесторонним и полным.

В криминологии причины конкретного преступления принято рассматривать как совокупность или комплекс взаимодействующих обстоятельств, способствующих совершению преступлений. Под условиями, способствующими совершению преступлений, понимаются обстоятельства, которые облегчили возникновение преступного намерения, совершение преступного действия и достижение преступного результата.

К обстоятельствам, обусловившим совершение преступления и подлежащих установлению следователем, относятся: - обстоятельства, которые характеризуют антиобщественные взгляды, привычки в сознании лица, совершившего преступление; - внешние обстоятельства, сформировавшие эти антиобщественные взгляды, привычки в сознании лица; - обстоятельства, характеризующие жизненные ситуации, которые во взаимодействии с позицией личности вызвали преступные действия; - обстоятельства, облегчившие возникновение преступного действия и достижение преступного результата.

Обстоятельства, характеризующие причины преступления и условия, способствующие его совершению, как правило, не имеют квалифицирующего значения. Вместе с тем, в ряде случаев они способны раскрыть механизм события преступления, охарактеризовать личность обвиняемого, свидетельствовать о наличии или отсутствии обстоятельств, отягчающих или смягчающих наказание.

Действия следователя по выявлению причин и условий, способствующих совершению преступлений, и принятию мер по их устранению представляет собой процессуальную деятельность, которая должна отражаться в материалах уголовного дела.

Основным процессуальным документом, содержащим выводы следователя о конкретных обстоятельствах, способствующих совершению пре-

ступления, и о мерах по их устранению, является представление.

В соответствии с ч.1 ст.23-1 УПК следователь, установив причины и условия, способствовавшие совершению преступления, вносит в соответствующий государственный орган, общественную организацию или должностному лицу представление о принятии мер по устранению этих причин и условий.

Данное представление может быть внесено в любой момент досудебного расследования по мере установления обстоятельств, способствовавших совершению преступления.

В описательно-мотивировочной части представления должны быть перечислены сведения о фактах, как они были установлены в процессе досудебного расследования. Как отмечается в юридической литературе (В.С.Зеленецкий), к основным элементам, составляющих содержания представления в этой части, относятся сведения об обстоятельствах, которые характеризуют антиобщественные взгляды, привычки лица, совершившего преступление; внешние обстоятельства их формирования; обстоятельства, характеризующие жизненные ситуации, которые взаимодействуя с антиобщественной позицией лица, вызвали преступные действия; условия, способствовавшие совершению преступления; сведения о лицах, по вине которых были созданы такие условия. Кроме того, в этой части представления приводятся доказательства, устанавливающие все обстоятельства, которые способствуют совершению преступления. Здесь дается их анализ, делающий представление не только обоснованным, но и мотивированным.

Необходимо обратить внимание на то, что в уголовно-процессуальном законе не установлены требования, предъявляемые к содержанию этого важного процессуального документа, который является одним из наиболее эффективных средств предупреждения преступлений и укрепления законности. Поэтому предлагаем дополнить ст.23-1 УПК нормой, в которой необходимо установить реквизиты представления об устранении причин и условий, способствовавших совершению преступления.

Давая рекомендации о мерах по устранению причин и условий, способствующих совершению преступления, следователь не должен вмешиваться в оперативную и хозяйственную деятельность предприятий, учреждений и организаций или предрешать, к какой именно правовой ответственности (дисциплинарной, административной, материальной) должно быть привлечено лицо, виновное в создании таких причин и условий.

Следователь должен адресовать свое представление об устранении причин и условий, способствовавших совершению преступления, тем государственным органам и должностным лицам, которые могут принять реальные меры для устранения указанных обстоятельств. На наш взгляд, представление в адрес министерств и ведомств, руководителей областных учреждений и органов государственной власти следователь должен направлять только после согласования принятого решения с начальниками соответствующих следственных управлений.

В юридической литературе отмечается (А.Я.Дубинский), что непра-

вильно оценивать эффективность профилактической деятельности следователя только по числу направленных им представлений об устранении причин и условий, способствующих совершению преступлений, в соотношении с общим количеством оконченных им уголовных дел. При этом требуется учитывать качество и результативность этих представлений.

Следователь обязан не только реагировать на причины и условия, способствовавшие совершению преступления, путем внесения представления, но и осуществлять контроль за его исполнением. Исполнение заключается в том, что в соответствии с ч.3 ст.23-1 УПК должностное лицо или орган, получившие представление, обязаны не позднее чем в месячный срок со дня получения рассмотреть его, принять необходимые меры и уведомить об этом следователя.

Установление такого сравнительно продолжительного срока можно объяснить тем, что достаточно часто для устранения указанных следователем причин и условий, способствующих совершению преступлений, требуется решение ряда вопросов административного, хозяйственного, воспитательного характера.

Обязанность следователя принимать меры по предотвращению преступлений предполагает осуществление контроля за реагированием соответствующих должностных лиц на вносимые представления и за своевременным сообщением о принятых мерах. Если на протяжении указанного срока представление будет оставлено без рассмотрения, следователь обязан принять меры, предусмотренные статьями 254-257 Кодекса Украины об административных правонарушениях.

Представляется, что должностное лицо необходимо привлекать к административной ответственности не только за то, что оставляет без рассмотрения представление следователя об устранении причин и условий, способствовавших совершению преступления, но и за отказ в удовлетворении этого представления. Предлагаем внести в этой части соответствующие дополнения в ч.2 ст.185-6 этого Кодекса.

За выполнением следователем профилактической функции осуществляется прокурорский надзор. В п.3 ч.1 ст. 30 Закона Украины “О прокуратуре”, п.7 приказа Генерального прокурора Украины от 19 сентября 2005 года №4гн “Об организации прокурорского надзора за соблюдением законов органами, которые проводят дознание и досудебное следствие” указано, что прокурор должен принимать меры к тому, чтобы органы досудебного следствия выявляли причины совершения преступлений и способствующие им условия, принимали меры к их устранению.

Их анализ необходим для подготовки обвинительной речи прокурора в судебном заседании, в которой излагаются соображения о мерах, необходимых для устранения этих причин и условий. Об этом говорится в приказе Генерального прокурора Украины от 19 сентября 2005 года №5гн “Об организации участия прокуроров в судебном рассмотрении уголовных дел и поддержании государственного обвинения”.

В п.10 ст.227 УПК указано, что прокурор, получив от следователя дело

с обвинительным заключением, обязан проверить, выявлены ли причины и условия, способствовавшие совершению преступления, и приняты ли меры к их устранению. Если нет, в соответствии с п.2 ч.1 ст.229 УПК прокурор должен принять решение о возвращении уголовного дела со своими письменными указаниями для производства дополнительного расследования.

За выполнением следователем профилактической функции осуществляется и судебный контроль. Суд в процессе подготовительных действий к судебному заседанию и при рассмотрении уголовного дела обязан выяснять, вносилось ли следователем представление о принятии мер по устранению причин и условий, способствовавших совершению преступлений.

Пленум Верховного Суда Украины в п.6 постановления от 28 марта 2008 года №3 “О практике вынесения судами частных определений (постановлений) по уголовным делам” разъяснил, что в случае, если в деле есть представление следователя о принятии мер к устранению причин и условий, которые способствовали совершению преступления, суд при рассмотрении дела выясняет, что конкретно сделано для выполнения представления. Если надлежащие меры приняты не были, суд должен вынести по этому поводу частное определение (постановление).

Oleg CASIADI, doctor în filosofie, conferențiar universitar,
șef al Catedrei „Științe socioumane”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

ACȚIUNI POLITICE GLOBALE ANTITRAFIC - MECANISME ȘI INSTRUMENTE

Summary

Trafficking in beings is a major problem in Europe today. Annually, thousands of people, largely women and children, fall victim to trafficking for sexual exploitation or other purposes, whether in their own countries or abroad. All indicators point to an increase in victim numbers. Action to combat trafficking in human beings is receiving world-wide attention because the trafficking threatens the human right and the fundamental values of democratic societies.

Trafficking in human beings, with the entrapment of its victims, is the modern form of the old worldwide slave trade. It treats human beings as a commodity to be bought and sold, and to be put to forced labour, usually in the sex industry but also, for example, in the agricultural sector, declared or undeclared sweatshops, for a pittance or nothing at all. Most identified victims of trafficking are women but men also are sometimes victims of trafficking in human beings. Furthermore, many of the victims are young, sometimes children. All are desperate to make a meager living, only to have their lives ruined by exploitation and rapacity.

To be effective, a strategy for combating trafficking in human beings must adopt a multi-disciplinary approach incorporating prevention, protection of human rights of victims and prosecution of traffickers, while at the same time seeking to harmonise relevant national laws and ensure that these laws are applied uniformly and effectively.

Traficul de persoane constituie o problemă majoră a Europei în zilele noastre. În fiecare an, mii de persoane, în cea mai amre parte femei și copii, cad victime ale traficului pentru exploatare sexuală sau în alte scopuri, fie în propria lor țară, fie în străinătate. Toți indicatorii arată o creștere a numărului de victime. Acțiunile de combatere a traficului de persoane beneficiază de atenție la nivel global, deoarece traficul amenință drepturile omului și valorile fundamentale ale societăților democratice.

Traficul de persoane, cu atragerea în capcană a victimelor sale, reprezintă forma modernă a fostului trafic cu sclavi, practicat peste tot în lume. El tratează persoanele ca pe niște bunuri ce pot fi cumpărate și vândute, forțate să muncească, de obicei în industria sexuală, dar și în agricultură, în mici magazine, care funcționează legal sau nu, pentru un salariu de mizerie sau uneori fără nici un fel de recompensă. Cele mai multe dintre victimele identificate sunt femei, dar și bărbații sunt uneori victime ale traficului de persoane. Mai mult, o mare parte din victime sunt tineri, uneori chiar copii. Cu disperare, toate încearcă să-și ducă traiul de pe o zi pe alta, însă ajung să-și ruineze viața din cauza exploatării.

Pentru a fi eficientă, o strategie de combatere a traficului de persoane trebuie să adopte o abordare multidisciplinară și să cuprindă prevenirea.

Conceptul „trafic” nu este unul nou și a fost pentru prima dată utilizat în secolul al XVI - lea, în calitate de sinonim pentru comerț. Astfel, acest termen nu avea conotații negative. Totuși către secolul al XVII-lea, traficul a început a fi asociat cu vânzarea ilicită sau neloială a mărfurilor. Deși la începuturi prin trafic se înțelegea, în mare parte, vânzarea de droguri și arme, către secolul al XIX-lea această noțiune mai includea și comerțul cu ființe umane tratate ca bunuri și vândute în sclavie. Acest comerț „tradițional” cu sclavi a fost scos în afara legii spre finele secolului al XIX-lea. La începutul secolului XX, termenul trafic se referea de cele mai multe ori, la „comerțul de sclavi albi”, care reprezenta circulația peste frontierele internaționale a femeilor și copiilor în scopul prostituției. Doar spre finele anilor 1990, traficul a fost asociat cu prostituția și exploatarea sexuală a femeilor și copiilor.

Odată cu adoptarea Protocolului privind prevenirea, combaterea și sancționarea traficului de persoane, în special de femei și copii, adițional la Convenția ONU împotriva crimei organizate transfrontaliere, au fost incluse două elemente inovatoare în domeniul traficului. În primul rând, a fost elaborată o definiție internațională cuprinzătoare a traficului de ființe umane. În al doilea rând, și mult mai important, definiția oferită de acest *Protocol* este una destul de extinsă ca domeniu de aplicare și include munca forțată ca unul din scopurile traficului, pe lângă scopul exploatarea sexuală.

Traficul de ființe umane în 2012 a devenit una din prioritățile de bază pe agenda majorității statelor lumii. Un factor deosebit de important în cercetarea extinderii fenomenului traficului îl constituie disponibilitatea datelor statistice referitoare la traficul de persoane. Acest aspect în sine aduce anumite limite, datorate atât caracterului clandestin al acestei infracțiuni, cât și modalității aleatorii și extrem de diverse în care sunt culese și monitorizate datele la nivel național și internațional.

Consiliul Europei menționează că fenomenul traficului de persoane a ajuns să atingă proporții epidemice pe parcursul ultimului deceniu, cu o piață globală care depășește 42,5 miliarde dolari SUA. Alte surse compară aceste câștiguri cu profiturile anuale ale celor mai mari companii internaționale (Microsoft – 44,8 miliarde dolari SUA, Coca - Cola – 23,1 miliarde SUA) [1]. Un oficial european susține că traficul de ființe umane prosperă, deoarece este *mult mai ușor să treci frontierele cu oameni, decât cu droguri sau arme, astfel profiturile sunt uriașe, în timp ce riscurile rămân a fi minime*[2]. În cadrul Uniunii Europene, fenomenul traficului de persoane este cercetat în cadrul Programului *Traficul Sexual de Persoane* (STOP) [3]. Comisia Europeană administrează fonduri din programe Daphne II (Programe to combat violence against children, young people and women), care are drept scop lupta împotriva traficului de ființe umane, prin acțiuni și prevenire și combatere a traficului, precum și de asistență a victimelor acestui trafic. La nivelul Europei, Europol elaborează anual rapoarte privind crima organizată în Europa, precum și rapoarte regulate pe problema traficului de ființe umane în statele membre ale UE.

La nivel național, în Republica Moldova, au fost emise mai multe studii referitoare la fenomenul traficului de ființe umane și măsura în care este afectată

țara noastră de traficul de persoane, numărul victimelor, tipul de asistență acordată lor și nu în ultimul rând incriminarea traficului și pedepsirea traficantilor în Republica Moldova. Conform studiului realizat de către Ambasada SUA la Chișinău și Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova [4, p. 20-21], în Moldova 21% din victime sunt bărbați și 79% femei; vârsta medie a victimelor femei este de 20 de ani, iar a victimelor bărbați – de 25 de ani; educația: 17% din victime la momentul racolării aveau studii incomplete, 78% – studii medii, 5% – studii superioare incomplete; mediul de proveniență: 64% provin din mediul rural și 36% din mediu urban (6% provin din Transnistria). Cât privește traficanții, în 40% de cazuri aceștia sunt bărbați și în 60% sunt femei; dacă traficanții sunt femei, atunci vârsta medie este de 28 de ani, iar dacă este bărbat – de 32 de ani; în 86% de cazuri persoana trasă la răspundere este cetățean al Republicii Moldova, în rest fiind traficanți din Turcia, Federația Rusă, Ucraina și Israel. Ultimele tendințe ale traficului arată că Moldova devine o țară de destinație pentru victime originare din Europa de Est. În rest, în topul țărilor în care sunt exploatate victimele traficului, este condus de Turcia – exploatarea sexuală și Federația Rusă – în special exploatarea prin muncă.

O acțiune desfășurată la nivel global și de o importanță crucială în combaterea traficului de ființe umane o constituie inițiativa Oficiului Națiunilor Unite împotriva drogurilor și crimei, care a lansat în martie 2007 o Inițiativă Globală de luptă împotriva traficului de ființe umane (UN,CIFT) [5, p. 59]. Obiectivele de bază ale acestei inițiative se referă la: a) conștientizarea opiniei publice și încurajarea adoptării și implementării de politici de combatere a traficului de ființe umane; b) sporirea cunoștințelor de bază în privința traficului de ființe umane; c) construirea și consolidarea unui angajament mai puternic al parteneriatelor existente cu guvernele, comunitatea internațională, ONG-urile, sectorul privat, societatea civilă și media; d) mobilizarea resurselor care să susțină acțiuni împotriva traficului uman; e) implementarea proiectelor de combatere a traficului de ființe umane la nivel local, regional și internațional.

În sens restrâns, inițiativa UN.GIFT are drept scop [6] mobilizarea actorilor guvernamentali și neguvernamentali în eradicarea traficului de ființe umane prin: 1. reducerea vulnerabilității potențialelor victime și a cererii pentru exploatare, în toate formele sale; 2. asigurarea unei protecții și asistențe adecvate tuturor persoanelor care devin victime ale traficului uman; 3. susținerea pedepsirii eficiente a infractorilor implicați în această crimă deosebit de gravă, în același timp, respectând drepturile umane fundamentale ale tuturor persoanelor. În desfășurarea misiunii sale, UN.GIFT contribuie la sporirea cunoștințelor despre traficul de ființe umane; promovează un răspuns eficient, bazat pe respectarea drepturilor omului; sporește capacitatea actorilor guvernamentali și neguvernamentali și încurajează parteneriatele pentru acțiuni comune împotriva traficului de ființe umane.

Din comitetul coordonator al UN.GIFT fac parte: Oficiul Națiunilor Unite al Înalțului Comisar pentru Drepturile Omului (OHCHR), Biroul Națiunilor Unite împotriva Drogurilor și a Crimei (UNODC), UNICEF, Organizația Internațională a Muncii, Organizația Internațională pentru Migrație și Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE).

UN.GIFT are drept scop asocierea tuturor actorilor implicați în lupta împotriva traficului de ființe umane sau contribuie la asigurarea unui impact de durată ca răspuns împotriva acestui flagel global. Una din acțiunile de importanță mondială organizată în cadrul inițiativei UN.GIFT o constituie Forumul Mondial împotriva traficului de ființe umane, organizat la Viena, între 13 și 15 februarie 2008.

Una dintre Misiunile UN.GIFT pentru Asia de Sud a lansat în iunie 2007 două unități împotriva traficului de ființe umane în cadrul departamentelor de investigare a infracțiunilor din Bengalul de Vest.

Indonezia este o sursă, zonă de tranzit și țară de destinație pentru persoane traficate în scopul exploatării sexuale și muncii la negru. Victime din Indonezia sunt traficate în Malaysia, Singapore, Taiwan, Hong Kong, Brunei, Țările din Golful Persic și Australia [7]. Trafic intens se face între granițele Indoneziei pentru muncă sau exploatare sexuală [8, p. 92]. Țara este o destinație pentru unele victime traficate pentru exploatare sexuală [9, p. 96]. Guvernul din Indonezia nu respectă complect standardele minime pentru combaterea traficului de persoane, însă face eforturi semnificative în acest sens prin adoptarea unor proiecte de lege pentru protejarea copiilor împotriva traficului de persoane și pentru constituirea unei comisii și a unui tribunal anticorupție [10]. Guvernarea a elaborat amendamente în legislație și a sporit numărul personalului implicat în lupta antitrafic. Indonezia este deschisă unei cooperări multilaterale pentru combaterea traficului, dar rămân multe de făcut, mai ales în interiorul țării. O mare încercare pentru guvernare este aceea de a opri implicarea oficialilor săi în traficul de persoane. Printr-un decret prezidențial, Indonezia a adoptat un plan național de combatere a traficului de persoane, atât pentru exploatare sexuală, cât și pentru munca la negru, dar implementarea acestuia este îngreunată de lipsa resurselor. Eforturile guvernării au crescut gradul de informare a funcționarilor publici de toate nivelurile, dar informarea populației pe tema traficului rămâne insuficientă. În acest sens, autoritățile colaborează cu asociații neguvernamentale, organizând dese campanii de informare prin intermediul televiziunii, al radioului și al materialelor scrise.

Un caz contrar celor descrise în acest capitol ține de situația traficului de persoane din **Coreea de Nord**. Coreea de Nord este o țară de origine pentru persoanele traficate în vederea exploatării sexuale și a muncii forțate. Condițiile economice și politice din Coreea de Nord determină un număr mare de coreeni să părăsească țara, supunându-i riscului de a deveni victime ale traficantilor [11]. Femeile care ajung în nordul Chinei pot fi vândute ca mirese și exploatare ca prostituate. Guvernul Coreei de Nord se preocupă în mare măsură de abuzurile privind munca forțată din țară, însă mulți coreeni sunt trimiși să muncească în Rusia, în condiții de muncă forțată și exploatare, în scopul de a fi achitate datoriile guvernului Coreei de Nord către Moscova [12]. Guvernul Coreei de Nord nu respectă standardele minime pentru eliminarea traficului și nici nu face eforturi semnificative în acest sens. Coreea de Nord nu recunoaște faptul că traficul de persoane reprezintă o problemă. În realitate, guvernul profită de pe urma muncii forțate a victimelor traficate. Guvernul coreean nu ia nici o măsură pentru a împiedica traficul. Nu există legi antitrafic și nici rapoarte din care să rezulte tentativele guvernului de a acuza traficantii. Guvernul Coreei de Nord nu ia măsuri pentru protecția victime-

lor traficului. Nord-coreenii care sunt victime ale traficului și se întorc ulterior în țară riscă să fie interogați de autorități și să ajungă în închisoare.

Majoritatea agenților ONU aferente problemei traficului de ființe umane sunt îngrijorate din cauza situației curente în *Filipine*, unde traficul uman afectează în mod special copii. Filipine reprezintă sursă, tranzit și, într-o mai mică măsură, țară de destinație, pentru persoane traficate în scopul muncii forțate și al exploatării sexuale. Tradiția de a căuta șanse economice în afara granițelor țării determină mulți tineri filipinezi să riște să devină victime ale traficului. Femeile filipineze sunt traficate în scopul exploatării sexuale, spre destinații din Asia, Africa, Europa și America de Nord.

Traficanții atrag asemenea victime în străinătate, cu promisiuni false de angajare legală. Grupuri ce practică crima organizată fac trafic de persoane din China prin Filipine, însă mai puțin frecvent această țară este punct final de destinație. Există trafic intern din zonele rurale spre cele urbane. Exploatarea sexuală a copiilor din Filipine prin pornografie, Internet și turism sexual este o problemă care îngrijorează din ce în ce mai mult. Guvernul face eforturi pentru respectarea standardelor minime de combatere a traficului, recunoaște faptul că traficul este o problemă și s-a implicat, de câțiva ani, la nivel internațional, în combaterea acestuia. La solicitarea președintelui statului, o echipă specializată a Departamentului de Afaceri Externe se ocupă de trafic. În 2002 s-a semnat acordul dintre Filipine, Malaysia și Indonezia de a coopera în rezolvarea problemelor legate de infracțiuni transnaționale [13, p.48]. În ciuda fluctuațiilor economice naționale, guvernul se implică în combaterea traficului și în protecție, însă acuzarea traficantilor lasă de dorit. Mai multe agenții guvernamentale sunt implicate în eforturile de combatere a traficului. Autoritățile supraveghează plecările muncitorilor cu contracte în străinătate, pentru a-i preveni împotriva traficului [14]. De asemenea, monitorizează afacerile matrimoniale prin publicitate. Birouri guvernamentale se ocupă de campanii de informare asupra problemei muncii forțate a copiilor, exploatarea sexuală din industria hotelieră și alte afaceri legate de turism.

Referințe bibliografice:

1. Europe Herald Tribune, Council of Europe says human trafficking has reached 'epidemic proportions', 5 decembrie 2006. http://www.iht.com/articles/ap/2006/12/05/europe/EU_GEN_Greece_Trafficking.php, precum și în Nick Broomfield, Ghosts and human trafficking, http://www.channel4.com/more4/drama/g/ghostes_traffik_capaing.html, accesate în mai 2012.
2. Marta Requena, *Departamentul General pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei*, în cadrul prezentării sale la un seminar organizat în decembrie 2006 de către Ministerul Afacerilor Interne al Greciei,
3. http://www.iht.com/articles/ap/2006/12/05/europe/EU_GEN_Greece_Trafficking.php (accesat în mai 2012).
4. European Commission, STOP II – to help prevent and combat trade in human beings and all forms of sexual exploitation, http://ec.europa.eu/justice_home/funding/expired/stop/funding_stop_en.htm, accesat în mai 2012.

5. Cristina Cojocaru, L. Wiseman, Hollz, *Traficul de ființe umane. Analiza în profunzime a dosarelor penale arhivate din Republica Moldova pentru perioada anului 2004 – septembrie 2005*, Chișinău, 2006, p. 20-21.
6. United Nations Office On Drugs And Crime, UN, GIFT, *An Introduction to Human Trafficking: Vulnerability, Impact and Action*, New York, 2010, p.59, http://www.ungift.org/docs/ungift/pdf/knowledge/background_paper.pdf
7. United Nations Global Initiative to Fight Human Trafficking, <http://www.un-gift.org/unigift/en/about/goals.html>
8. Indonesia – the Situation on Human Trafficking, <http://www.humantrafficking.org/countries/indonesia>
9. UNICEF, *Childhood Under Threat: The State of the World's Children*, The United Nations Children's Fund, New York, 2006, p. 92.
10. *Ibidem*, p. 96.
11. US Embassy in Jakarta, Indonesia's Country Narrative in the U.S. Department of State 2007 Trafficking in Persons (TIP) Report, June 2007, http://jakarta.usembassy.gov/press_rel/tip07-indonesia.html
12. Irena Omelaniuk, *Trafficking in Human Beings*, United Nations Expert Group Meeting on International Migration and Development, Population Division, Department of Economic And Social Affairs, United Nations Secretariat, New York, 6-8 July 2009.
13. Human Trafficking & Modern-day Slavery, Democratic People's Republic of Korea (North Korea) <http://gvnet.com/humantrafficking/NorthKorea.htm>
14. Human Trafficking & Modern-day Slavery, Republic of the Philippines, <http://gvent.com/humantrafficking/Philippines.htm>, Philippines Against Child Trafficking, <http://philippinecampaign.wordpress.com/2007/11/09/push-and-pull-factors-of-trafficking/>, Protecting the Rights and Dignity of the Trafficked Child in South Asia, Asia ACTs Against Child Trafficking, 2007, p. 48.
15. Khaleej Times, *The stark reality of human trafficking in Philippines*, 1 March 2007, http://www.khaleejtimes.com/DisplayArticleNew.asp?col-§ion=todaysfeatures&xfile-data/todaysfeatures/2007/March/todaysfeatures_March2.xml

Valentin CHIRIȚA, doctor în drept,
lector superior al Catedrei „Drept penal” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

LATURA OBIECTIVĂ A INFRAȚIUNII DE LUARE DE OSTATICI: CONȚINUT ȘI CARACTERIZARE

Summary

According to art. 280 of the Criminal Code, the objective side of the hostage taking is carried out through two alternative ways: 1) taking or 2) holding of a person as a hostage, and threatening this person with killing, bodily and health harming or holding of this person, with the purpose to determine the state, an international organization, a legal or natural person or a group of persons to commit or refrain from committing any action of release of the hostage.

Reieșind din dispoziția art.280 CP, latura obiectivă a luării de ostatici se realizează prin două modalități alternative: 1) luarea sau 2) reținerea persoanei în calitate de ostatic; și amenințarea cu omorul, cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății ori cu reținerea în continuare a persoanei în această calitate, în scopul de a determina statul, organizația internațională, persoana juridică sau fizică ori un grup de persoane să săvârșească sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni în calitate de condiție pentru eliberarea ostaticului.

De la bun început, pentru a fi evitată înțelegerea greșită a celor analizate în continuare, trebuie menționat că, pornind de la textul legii, amenințarea cu omorârea ostaticului, cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății acestuia ori cu reținerea lui în continuare în această calitate – ca semn obligatoriu al componenței infrațiunii date – se exprimă către terțele persoane, față de care făptuitorul își înaintează cerințele în calitate de condiții pentru eliberarea ostaticului (statul, organizația internațională, persoana juridică sau fizică ori un grup de persoane).

Oricare ar fi caracterul amenințărilor, ostaticul nu este în stare să pună la dispoziția făptuitorilor o navă aeriană, de exemplu, și să asigure plecarea ei peste hotare sau să elibereze deținuții dintr-un penitenciar, acesta (ostaticul) fiind mai degrabă un „complice involuntar” la realizarea cerințelor făptuitorilor [19, p. 46]. Cu atât mai mult, există cazuri când ostaticii nici nu știu și nici nu bănuiesc că au această calitate și că viața lor este în primejdie (de exemplu, minerii din mina pe care făptuitorul amenință s-o arunce în aer, pasagerii trenului sau avionului pe care făptuitorul amenință să-l explodeze [6, p. 541] sau când ostaticul este în stare de comă etc.).

Dat fiind faptul că legea penală nu conține definiții ale noțiunilor de „ostatic”, „luarea de ostatici” și „reținerea de ostatici”, în continuare ne propunem să efectuăm o analiză semantică a acestora.

Conform art.1 din Convenția internațională împotriva luării de ostatici, adoptată la New York la 17 decembrie 1979 și ratificată de Parlamentul Republicii

Moldova prin Legea nr. 1243-XV din 18 iulie 2002, orice persoană care sechestrează sau reține o altă persoană, amenințând-o cu omorul, cu cauzarea vătămarilor corporale sau care continuă să rețină o altă persoană (ostatic) pentru a sili o terță parte, și anume: un stat, o organizație internațională, orice persoană fizică sau juridică sau un grup de persoane, să săvârșească sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni în calitate de condiție directă sau indirectă pentru eliberarea ostaticului comite infracțiunea de luare de ostatici în sensul Convenției [1].

Potrivit Dicționarului limbii române moderne, prin „ostatic” se înțelege persoana reținută sub pază drept garanție pentru îndeplinirea obligațiilor asumate de către statul, organizația etc. căreia îi aparține persoana respectivă [9, p. 572].

Dicționarul diplomatic definește conceptul „ostatic” în felul următor: „persoana luată sau reținută, cu sau fără amenințare cu moarte sau provocare a leziunilor corporale, cu scopul de a sili o parte terță să săvârșească sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni în calitate de condiție directă ori indirectă pentru eliberarea ostaticului” [12, p. 375].

În baza celor menționate mai sus, considerăm că prin termenul *ostatic* se înțelege *persoana fizică luată sau reținută ilegal în scopul de a sili statul, organizația internațională, persoana juridică sau fizică ori un grup de persoane să săvârșească sau să se abțină de la săvârșirea unei acțiuni în calitate de condiție pentru eliberarea acesteia.*

Prima modalitate de realizare a laturii obiective a infracțiunii prevăzute în art.280 CP este luarea persoanei în calitate de ostatic. Și noțiunea de „luarea de ostatici” necesită un demers explicativ detaliat.

Dicționarul limbii române moderne explică termenul „a lua” prin: „a prinde un obiect spre a-l ține sau spre a-l pune în altă parte” [9, p. 465]. Termenul „luare” este sinonim cu termenul „acaparare”, ce semnifică: „a pune stăpânire în mod silnic” [9, p. 4].

În doctrina penală putem găsi mai multe definiții ale luării persoanei în calitate de ostatic.

Astfel, autorul Xenofon Ulianoschi este de părere că: „Luarea persoanei în calitate de ostatic constă în orice activitate ilegală, violentă, de limitare a libertății fizice a unei sau a mai multor persoane, de luare a lor în captivitate, lipsindu-le de posibilitatea de a se deplasa liber. De regulă, aceste acțiuni se săvârșesc cu aplicarea violenței fizice sau cu amenințarea aplicării unei asemenea violențe, în același rând cu aplicarea armei sau altor obiecte folosite în calitate de armă. Însă luarea de ostatici poate fi săvârșită și fără aplicarea violenței, de exemplu prin înșelăciune, inducere în eroare a victimei etc.” [6, p. 540].

Autorul Alexandru Borodac susține opinia potrivit căreia: „Luarea de ostatici presupune răpirea ilegală deschisă sau pe ascuns a unei persoane și lipsirea ei de posibilitatea de a hotărî liber, în conformitate cu voința sa, locul de aflare sau deplasare, cu înștiințarea ulterioară a acestei persoane sau a persoanelor interesate de soarta acesteia, precum și a statului, conducătorului organizației despre cerințele înaintate în calitate de condiții pentru eliberarea ostaticului. Luarea de ostatici se poate efectua atât prin aplicarea violenței fizice sau psihice, cât și prin înșelare” [5, p. 406].

O altă definiție este dată de autorul Vitalie Țaulean, care consideră că: „Luarea de ostatici este o infracțiune de lipsire de libertate, care se caracterizează prin luarea ilegală în captivitate a unei persoane, astfel lipsind-o de posibilitatea de a se deplasa și acționa liber, în conformitate cu voința sa. Luarea de ostatici se poate realiza atât deschis, cât și pe ascuns, atât cu aplicarea, cât și fără aplicarea constrângerii fizice sau morale (de exemplu, prin inducerea în eroare a victimei)” [7, p. 610].

Autorii L.A. Prohorov și M.L. Prohorova dau următoarea definiție a luării persoanei în calitate de ostatic: „stăpânirea ilegală, de obicei prin violență, a persoanei, contrar voinței sale, în scopul lipirii ulterioare a acesteia de libertate” [20, p. 378], vorbind despre o limitare a libertății persoanei privite în sensul larg al cuvântului. Autorul S.M. Nikulin este de părere că „luarea de ostatici este limitarea ilegală a libertății cel puțin a unei persoane, realizată deschis sau pe ascuns, cu aplicarea violenței sau a amenințărilor ori fără aplicarea acestora” [24, p. 247]. De aceeași opinie este autorul A.V. Naumov, care menționează: „luarea persoanei în calitate de ostatic este stăpânirea ilegală a persoanei, însoțită de lipsirea acesteia de libertate, faptă realizată deschis sau pe ascuns, atât cu aplicarea, cât și fără aplicarea violenței” [16, p. 520].

Luarea persoanei în calitate de ostatic poate fi săvârșită doar prin acțiune, ca o formă activă a conduitei omului, o comportare conștientă și volitivă, care poate fi comisă printr-o mișcare a corpului (lovirea cu pumnul, cu piciorul, cu un obiect etc.).

În fine, după părerea noastră, prin *luarea persoanei în calitate de ostatic* se înțelege: *acțiunea caracterizată prin stăpânirea ilegală a unei persoane (sau a unui grup de persoane), contrar voinței sale, însoțită de o limitare a libertății acesteia, realizată deschis sau pe ascuns, cu sau fără aplicarea nemișlocit asupra ei a violenței fizice ori psihice.*

A doua modalitate de comitere a infracțiunii prevăzute în art.280 CP este reținerea persoanei în calitate de ostatic.

Dicționarul limbii române moderne definește termenul „a reține” în felul următor: „a ține pe loc, a împiedica de la ceva, a opri, a lipsi temporar pe cineva de libertate, a închide, a stăpâni” [9, p. 715]. O interpretare similară a reținerii și-a găsit reflectare în literatura de specialitate.

Astfel, autorul Alexandru Borodac este de părere că „reținerea persoanei în calitate de ostatic înseamnă interzicerea persoanei de a părăsi încăperea în care se află” [5, p. 406].

Autorul Alexei Barbăneagră, prin „reținere a persoanei în calitate de ostatic”, înțelege actul de menținere a persoanei în captivitate și imposibilitate de deplasare [8, p. 622].

A reține persoana în calitate de ostatic, menționează autorul Ivan Macari, înseamnă a o împiedica să părăsească locul unde se află în calitate de ostatic (de regulă, victima este izolată într-o încăpere, neavând posibilitatea să o părăsească) [10, p. 312].

O altă definiție este următoarea: „Reținerea persoanei în calitate de ostatic se caracterizează prin faptul că persoana este lipsită de posibilitatea de a părăsi

locul aflării sale (de regulă, se poate realiza prin izolarea persoanei într-o încăpere etc.)” [7, p. 610].

Autorul A.V. Naumov menționează: „Reținerea persoanei în calitate de ostatic semnifică împiedicarea posibilității persoanei de a părăsi locul aflării sale în calitate de ostatic (de regulă, este vorba de izolarea persoanei într-o încăpere din care victima nu poate ieși de sine stătător)” [16, p. 520]. Autorii V.S. Komisarov [14, p. 47] și K.P. Anțiferov [11, p. 79] definesc noțiunea de „reținerea de ostatici” în felul următor: „împiedicarea ilegală prin violență a posibilității persoanei de a părăsi locul aflării sale”. Prin noțiunea de „reținere de ostatici”, menționează autorii O.Iu. Rezepkin și I.A. Juravlev, se înțelege acțiunea ilegală, realizată cu aplicarea sau amenințarea reală a aplicării violenței, în scopul de a împiedica părăsirea locului aflării persoanei reținute” [21, p. 54]. Un alt grup de autori (V.A. Petrov [25, p. 551], S.M. Nikulin [24, p. 247]) dă următoarea definiție a noțiunii de reținere de ostatici: „Reținerea persoanei în calitate de ostatic este împiedicarea prin violență a reîntoarcerii libertății acesteia”.

Reținerea persoanei în calitate de ostatic, la fel ca și luarea de ostatici, după părerea noastră, poate fi realizată doar prin acțiune.

Drept exemple de acțiuni îndreptate spre împiedicarea părăsirii locului de aflare a persoanei reținute pot servi: deținerea persoanei într-o încăpere, la bordul unei nave maritime sau aeriene, într-un autocar sau într-un alt mijloc de transport, loc pe care victima nu îl poate părăsi de sine stătător. Deseori aceste acțiuni sunt însoțite de legarea mâinilor și picioarelor, închiderea ușilor, interzicerea ieșirii însoțite de amenințare etc.

Având în vedere cele expuse anterior, considerăm că prin „reținerea persoanei în calitate de ostatic” se înțelege *acțiunea caracterizată prin lipsirea ilegală a unei persoane (sau a unui grup de persoane) de posibilitatea de a părăsi locul aflării sale, realizată deschis sau pe ascuns, cu sau fără aplicarea nemijlocit asupra acesteia a violenței fizice ori psihice.*

Prin urmare, atât luarea, cât și reținerea persoanei în calitate de ostatic pot fi realizate cu aplicarea violenței fizice.

Potrivit Dicționarului limbii române moderne, cuvântul „violență” semnifică: constrângere, silire, forțare [9, p. 931]. Autorii O.Iu. Rezepkin și I.A. Juravlev definesc noțiunea de „violență fizică” aplicată în cazul infracțiunii de luare de ostatici în felul următor: „influența fizică intenționată și ilicită asupra victimei prin cauzarea acesteia a daunelor sănătății sau a durerii, precum și prin legarea, închiderea într-o încăpere în scopul de a-i neutraliza rezistența și de a-i reprima voința” [21, p. 55].

Art.280 alin. (2) lit. f) CP prevede o circumstanță calificativă: „cu aplicarea violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei”. Pornind de la aceasta, putem trage concluzia că luarea sau reținerea în calitate de ostatic, săvârșită cu aplicarea violenței care nu este periculoasă pentru viața sau sănătatea persoanei, se prezintă ca un semn al componenței de bază a infracțiunii date, stipulat în art. 280 alin. (1) CP.

Potrivit pct. 5 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 23 din 28.06.2004 „Cu privire la practica judiciară în procesele

penale despre sustragerea bunurilor”, prin violență nepericuloasă pentru viața și sănătatea victimei se înțelege cauzarea unei vătămări ușoare a integrității corporale sau a sănătății, precum și aplicarea intenționată a loviturilor sau alte acțiuni violente care au cauzat numai dureri fizice [3, p. 5].

O definiție doctrinară a violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei este următoarea: fie cauzarea intenționată a leziunii corporale care nu a avut drept urmare o dereglare de scurtă durată a sănătății sau o pierdere neînsemnată, dar stabilă, a capacității de muncă, fie aplicarea intenționată a loviturilor sau săvârșirea altor acțiuni violente care au cauzat o durere fizică, dacă acestea nu au creat pericol pentru viața sau sănătatea victimei [6, p. 271].

Prin „alte acțiuni violente” (ca formă de manifestare a violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei) se înțelege doborârea victimei de pe picioare, răsucirea mâinilor sau alte asemenea acțiuni care au cauzat o durere fizică [6, p. 271].

După părerea noastră, luarea sau reținerea persoanei în calitate de ostatic, însoțită de violență fizică ce nu este periculoasă pentru viața sau sănătatea persoanei, se poate manifesta și prin legarea mâinilor, legarea corpului, închiderea forțată într-o încăpere întunecată etc. De asemenea, un alt tip de violență aplicat în procesul realizării luării sau reținerii persoanei în calitate de ostatic poate fi și aducerea forțată a victimei la starea de ebrietate.

Totodată, atât luarea, cât și reținerea persoanei în calitate de ostatic pot fi realizate și cu aplicarea violenței psihice.

Autorul V.I. Simonov prin „violența psihică” înțelege: „influența ilicită, îndreptată asupra psihicului altei persoane în scopul de a reprima rezistența și de a supune voința acesteia voinței făptuitorului prin amenințare cu aplicarea forței fizice” [22, p. 23]. Acest punct de vedere, după părerea noastră, este cel mai aproape de adevăr, însă este necesar să fie explicat și termenul „amenințare”. „Amenințare”, potrivit dicționarului, înseamnă îngrozire, speriere, primejdie [9, p. 25]. Astfel, „amenințarea cu aplicarea violenței” poate fi definită în felul următor: „influența psihică ilicită asupra persoanei în scopul reprimării rezistenței și supunerii voinței acesteia, prin amenințarea de a cauza daune periculoase sau nepericuloase pentru viață sau sănătate, prin demonstrarea obiectelor ce pot fi aplicate în aceste scopuri sau prin demonstrarea acțiunilor care, într-un mod clar, indică spre posibilitatea aplicării forței fizice” [21, p. 56].

Amenințarea trebuie să fie reală și efectivă. Doar în astfel de împrejurări ea poate servi drept mijloc de a paraliza voința ostaticului sau a altor persoane care încearcă să se opună acțiunilor infracționale ale făptuitorului [6, p. 541]. Aceasta trebuie să conțină posibilitatea sau inevitabilitatea aplicării imediate sau într-un interval scurt de timp a forței fizice și, bineînțeles, să fie îndreptată spre asigurarea comportării victimei într-un mod convenabil pentru făptuitor. De obicei, făptuitorii impun ca ostaticii să aibă un comportament pasiv, care constă în nepărăsirea locului de reținere, abținerea de la comiterea unor acțiuni care ar putea conduce la demascarea făptuitorilor (strigăte de ajutor etc.).

Conținutul amenințărilor îndreptate nemijlocit asupra ostaticului se pot referi la: vătămarea integrității corporale sau a sănătății, omor, viol, tortură, distru-

gerea sau deteriorarea bunurilor, reținere în continuare etc.; precum și amenințare cu aceleași consecințe pentru rudele apropiate ale persoanei luate sau reținute în calitate de ostatic. În procesul amenințării cu violența, făptuitorii pot demonstra arme, bastoane, cuțite, pumnale, boxe și alte obiecte.

Acțiunile care realizează latura obiectivă a infracțiunii date se caracterizează, de obicei, printr-o mare rezonanță demonstrativă. Lipsirea de libertate nu reprezintă un scop în sine, ci un mijloc de atingere a scopului final al făptuitorului (șilirea adresatului) [17, p. 501]. Pentru aceasta, făptuitorul nu numai că nu ascunde cele comise, ci dimpotrivă, anunță autoritățile, organele de drept etc., dictează condițiile pentru eliberarea ostaticului, amenințând cu omorul, cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății ori cu reținerea în continuare a persoanei în această calitate, în cazul în care cerințele sale nu vor fi îndeplinite.

Cerințele înaintate au un spectru larg – de la cele politice, sociale, de eliberare națională, separatiste până la cele criminale. În practica judiciară se întâlnesc mai des cerințe cu următorul conținut: încetarea operațiunilor militare; eliberarea prizonierilor; retragerea forțelor armate din anumite teritorii; anularea situației excepționale; refuzul de a semna un acord sau o convenție internațională; refuzul de a îndeplini obligațiile internaționale; eliberarea anumitor persoane din penitenciare; sistarea cauzei penale; punerea la dispoziție a mijloacelor de transport pentru a părăsi țara, a armamentului, a substanțelor narcotice, a unei sume bănești impunătoare etc. în schimbul eliberării ostaticului.

În unele situații, cerințele înaintate pot avea un caracter legitim. Este vorba de cele care se referă la exercitarea unui drept legitim al făptuitorului, și anume: angajarea la serviciu, restabilirea în funcție ca urmare a unei concedieri ilegale, achitarea restanțelor la salariu, anularea unei decizii ilegale etc. Problema dată este privită în doctrina penală sub diferite unghiuri de vedere.

Prin urmare, pentru calificarea infracțiunii nu are importanță dacă cerințele au fost înaintate în formă verbală sau scrisă, direct sau prin intermediari. De asemenea, nu interesează în ce constă acțiunea de a cărei îndeplinire sau neîndeplinire se condiționează eliberarea victimei și nu are importanță dacă cerințele au fost sau nu satisfăcute ori dacă ele sunt legale sau ilegale.

Reieșind din dispoziția art.280 CP, cerințele pot fi înaintate în adresa statului, organizației internaționale, persoanei juridice sau fizice ori a unui grup de persoane.

O altă problemă nu mai puțin importantă este stabilirea categoriei componenței de infracțiune la care poate fi atribuită luarea de ostatici.

Încadrarea infracțiunii prevăzute în art.280 alin.(1) CP în una dintre cele trei categorii de componente (materială, formală sau formal-redușă) pare dificilă. În primul rând, suntem în prezența unei fapte care a produs un rezultat concret, și anume limitarea libertății persoanei, dar nu trebuie să uităm că obiectul juridic special principal al infracțiunii de luare de ostatici este securitatea publică, și nu persoana; în al doilea rând, trebuie avute în vedere amenințarea și înaintarea cerințelor în urma cărora infracțiunea se consideră consumată, indiferent dacă acestea au fost sau nu satisfăcute; în al treilea rând, este vorba de pericolul în care este pusă persoana și care există efectiv din momentul în care a început realizarea

acțiunii de luare sau de reținere a ostaticului.

Astfel, autorii V.S. Komisarov [15, p. 79], V.V. Mațev [18, p. 95] susțin opinia potrivit căreia componența de infracțiune în cazul luării de ostatici este una formal-redușă, deoarece punerea persoanei în pericol apare imediat, iar „pericolul” se prezintă în calitate de consecință specifică. Anume faptul creării pericolului trezește în societate sentimentul de panică, de teamă, de lipsă de protecție și, prin urmare, aduce daune obiectului juridic special principal – securitatea publică. Alți autori, cum ar fi Alexandru Borodac [4, p. 200], Ivan Macari [10, p. 312], Xenofon Ulianovski [6, p. 541], O.Iu. Rezepkin și I.A. Juravlev [21, p. 57], K.P. Anțiferov [11, p. 82], D.A. Semenov [23, p. 301], susțin că luarea de ostatici reprezintă o infracțiune cu componență formală. În ceea ce privește momentul de consumare a infracțiunii date, autorii respectivi au, practic, aceeași poziție. Astfel, spre exemplu, autorii O.Iu. Rezepkin și I.A. Juravlev afirmă că luarea de ostatici se consideră consumată din momentul realizării acțiunilor ce caracterizează latura obiectivă a infracțiunii, indiferent de survenirea consecințelor prejudiciabile [21, p. 57]; autorul K.P. Anțiferov menționează că infracțiunea se consideră consumată dacă, pe lângă luarea sau reținerea persoanei în calitate de ostatic, făptuitorul a îndeplinit cerințele sale terței persoane [11, p. 82]; autorul Alexandru Borodac susține că infracțiunea se consumă odată cu luarea persoanei în calitate de ostatic, însoțită de amenințări și îndeplinirea cerințelor [4, p. 200].

După părerea noastră, ambele poziții sunt bine argumentate și au dreptul la existență. Însă susținem a doua poziție, deoarece, în viziunea noastră, componența de infracțiune a luării de ostatici nu poate fi formal-redușă, cum este, de exemplu, în cazul infracțiunii de banditism, dat fiind faptul că pregătirea pentru luarea de ostatici va fi calificată în baza art.280 CP și art.26 CP (pregătire de infracțiune), pe când pregătirea pentru atacarea persoanelor juridice sau fizice în contextul art.283 CP constituie infracțiune deja consumată.

Prin urmare, considerăm că infracțiunea de luare de ostatici reprezintă o infracțiune cu componență formală și se consideră consumată din momentul îndeplinirii cerințelor adresatului (indiferent dacă acestea au fost sau nu satisfăcute) însoțite de amenințare cu omorul, cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății ori cu reținerea în continuare a persoanei în calitate de ostatic, ca urmare a realizării efective a acțiunilor predecesoare, și anume: luarea sau reținerea persoanei.

În acest context, nu putem fi de acord cu părerea cercetătoarei N.N. Kozlova, care menționează că, pentru a recunoaște infracțiunea ca fiind consumată, nu are nici o importanță faptul dacă au fost sau nu îndeplinite cerințele în adresa statului, organizației, persoanei fizice sau juridice, deoarece luarea de ostatici se săvârșește „cu un scop” [13, p. 15]. După părerea noastră, scopul, ca semn special al laturii subiective, urmează a fi exteriorizat în mod obligatoriu anume prin îndeplinirea cerințelor adresatului, de altfel ar fi imposibilă delimitarea justă a infracțiunii de luare de ostatici de alte infracțiuni asemănătoare, cum ar fi răpirea unei persoane și privațiunea ilegală de libertate.

Autorii G.V. Ovcinikova, M.Iu. Pavlik și O.N. Korșunova afirmă, pe bună dreptate, că dacă, spre exemplu, făptuitorii au luat și rețin ostatici, însă din cauze independente de voința lor nu au reușit să declare despre aceasta și să înainteze ce-

rințe în calitate de condiție pentru eliberarea lor, atunci acțiunile făptuitorilor vor fi calificate ca tentativă de luare de ostatici, cu condiția că se va demonstra intenția acestora de a înainta cerințe adresatului [19, p. 47].

Apare o întrebare logică: de ce vorbim de tentativă atunci când ostaticul a fost deja luat și reținut? Răspunsul este unul simplu: la acel moment persoana dată are nu calitatea de ostatic, ci de persoană privată ilegal de libertate. Aceasta devine ostatic doar după înaintarea cerințelor, de aceea dacă nu se va demonstra intenția făptuitorilor de a înainta cerințe în calitate de condiție pentru eliberarea ostaticului, acțiunile lor vor fi calificate ca privațiune ilegală de libertate [19, p. 47].

Tentativă se va considera și cazul în care făptuitorul a început realizarea laturii obiective a infracțiunii, spre exemplu a întreprins o încercare nereușită de a pune stăpânire ilegală pe o persoană (cu intenția ca ulterior să înainteze cerințele sale în calitate de condiție pentru eliberarea ostaticului), însă în virtutea unor cauze independente de voința sa (de exemplu, rezistența activă a victimei) nu a putut duce până la capăt acțiunea de luare a ostaticului. În situația dată infracțiunea nu este consumată, iar acțiunile făptuitorului urmează a fi calificate ca tentativă de luare de ostatici.

Dacă persoana a fost prinsă în momentul pregătirii acțiunilor îndreptate spre comiterea luării de ostatici, adică a celor prevăzute în art.26 alin. (1) CP, de exemplu a procurat o armă sau alte obiecte, a fabricat sau a adaptat alte mijloace ori instrumente etc., infracțiunea, de asemenea, nu este consumată, iar acțiunile făptuitorului constituie pregătire pentru luarea de ostatici.

Momentul de consumare a infracțiunii prevăzute în art.280 CP are o însemnătate deosebită, deoarece infracțiunea dată poate fi extinsă pe o perioadă nedeterminată de timp. În legătură cu acest fapt, momentul juridic și cel de fapt de consumare a infracțiunii de luare de ostatici nu coincid, iar acest interval de timp poate constitui de la câteva ore până la câteva zile sau luni. Din momentul înaintării cerințelor însoțite de amenințări, fapta se desfășoară la etapa unei infracțiuni consumate, iar momentul faptic de consumare poate fi destul de distanțat în timp. Astfel, infracțiunea se epuizează odată cu reținerea infractorilor și eliberarea ostaticilor, omorârea infractorului ca urmare a efectuării unei operațiuni de eliberare a ostaticilor, evadarea ostaticului, eliberarea benevolă a ostaticului etc.

Locul săvârșirii infracțiunii de luare de ostatici, fiind un semn facultativ al laturii obiective, nu are importanță pentru calificarea faptei. Locuri de comitere a infracțiunii date pot fi: domiciliul, oficiul, magazinul, banca, școala, spitalul, penitenciarul, teritoriul ambasadei, altă încăpere, mijlocul de transport (automobilul, autocarul, trenul, nava aeriană sau maritimă) etc. Totodată, locul săvârșirii poate mărturisi despre un grad de pericol social sporit al faptei date și se ia în vedere la stabilirea pedepsei. Spre exemplu, gradul prejudiciabil va fi sporit în cazul comiterii faptei la bordul navei maritime sau aeriene, în locurile de privațiune de libertate etc.

Timpul săvârșirii infracțiunii date este, de asemenea, un semn facultativ, care nu are importanță pentru calificarea faptei, însă poate vorbi despre un grad prejudiciabil sporit și este luat în considerație de instanța de judecată la determinarea pedepsei. Astfel, comiterea luării de ostatici în timpul desfășurării unei manifestări de masă, sărbători etc. urmează a fi privită ca circumstanță care sporește

gradul prejudiciabil al infracțiunii.

În concluzie, pornind de la considerentul că „luarea persoanei în calitate de ostatic”, fiind o modalitate alternativă de comitere a infracțiunii analizate, corespunde în mare parte cu denumirea art.280 CP „Luarea de ostatici”, considerăm oportună înlocuirea în textul legii a cuvântului „luarea” cu cel de „capturarea”. În acest sens, infracțiunea prevăzută în art.280 CP „Luarea de ostatici” ar avea următoarele două modalități alternative de comitere: capturarea sau reținerea persoanei în calitate de ostatic.

Totodată, în contextul definițiilor de luare (capturare) și reținere a persoanei în calitate de ostatic prezentate mai sus, înaintăm și o recomandare sub formă de *lege ferenda*, care, în viziunea noastră, ar putea contribui la îmbunătățirea practicii de aplicare și la optimizarea construcției și conținutului normei juridico-penale privind luarea de ostatici, în special:

Modificarea redacției alin. (1) art. 280 CP după cum urmează:

Articolul 280. Luarea de ostatici

(1) Capturarea, adică acțiunea caracterizată prin stăpânirea ilegală însoțită de limitarea libertății persoanei, sau reținerea, adică acțiunea caracterizată prin lipsirea ilegală a posibilității de părăsire a locului aflării persoanei, în calitate de ostatic, realizate contrar voinței sale, deschis sau pe ascuns, cu sau fără aplicarea nemijlocit asupra ostaticului a violenței fizice ori psihice, și amenințarea cu omor, cu vătămarea integrității corporale sau a sănătății ori cu reținerea în continuare a persoanei în această calitate cu scopul de a sili statul, organizația internațională, persoana juridică sau fizică ori un grup de persoane să săvârșească sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni în calitate de condiție pentru eliberarea ostaticului.

Bibliografie:

1. Convenția internațională împotriva luării de ostatici, adoptată la New York la 17 decembrie 1979 (ratificată prin Legea RM nr.1241-XV din 18.07.2002). În: *Tratate internaționale* (ediția oficială), vol. 35. Chișinău, 2006 (Sistemul informatic MoldLex).
2. Codul penal al Republicii Moldova nr.985-XV din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 13.09.2002, nr.128-129/1012.
3. Hotărârea Plenumului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor nr.23 din 28.06.2004. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova* nr.8. Chișinău, 2004, p. 5-11.
4. A. Borodac, *Curs de drept penal. Partea specială, vol. I*, Chișinău, Știința, 1996, 360 p.
5. A. Borodac, *Manual de drept penal. Partea specială*, Chișinău, 2004, 622 p.
6. S. Brînză, X. Ulianoschi, V. Stati ș.a., *Drept penal. Partea specială, vol. II*, Chișinău, Cartier juridic, 2005, 804 p.
7. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu*, sub redacția dr. A. Barbăneagră, Centrul de Drept al Avocaților. Chișinău, 2003, 836 p.
8. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu*, redactor responsabil și con-

- ducător de ediție A. Barbăneagră, dr. hab. în drept, prof.univ., Chișinău, 2009, 860 p.
9. *Dicționarul limbii române moderne*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958, 961 p.
 10. I. Macari, *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea specială*, Chișinău, 2003, 509 p.
 11. К.П. Анциферов, *Ответственность за захват заложника: уголовно-правовой и криминологический аспекты*, Диссертация канд. юрид. наук, Москва, 2003, 191 с.
 12. *Дипломатический словарь (в 3-х томах), том 1*, Москва, 1984, 424 с.
 13. Н.Н. Козлова, *Уголовная ответственность за захват заложников*, Автореферат диссертации канд. юрид. наук. Москва, 1992, 24 с.
 14. В.С. Комиссаров, «*Ответственность за захват заложников по УК РСФСР*», în *Вестник Московского Государственного университета*, №5. Москва, 1995, с. 44-53.
 15. В.С. Комиссаров, *Терроризм, бандитизм, захват заложника и другие тяжкие преступления против безопасности общества по новому УК РФ*, Москва, 1997, 159 с.
 16. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*, ответственный редактор д-р юрид. наук, проф. А.В. Наумов, Москва, изд. Юристь, 2000, 864 с.
 17. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*, под общей редакцией д-ра юрид. наук, проф. Ю.И. Скуратова и д-ра юрид. наук В.М. Лебедева, Москва, изд. Норма, 2001, 879 с.
 18. В.В. Мальцев, *Проблема уголовно-правовой оценки общественно опасных последствий*, Саратов, 1999, 160 с.
 19. Г.В. Овчинникова, М.Ю. Павлик, О.Н. Коршунова, *Захват заложника: уголовно-правовые, криминологические и криминалистические проблемы*, Санкт-Петербург, изд. Юр. центр пресс, 2001, 259 с.
 20. Л.А. Прохоров, М.Л. Прохорова, *Уголовное право*, Москва, изд. Юристь, 1999, 480 с.
 21. О.Ю. Резепкин, И.А. Журавлев, *Захват заложника: уголовно-правовая регламентация проблемы*, Москва, изд. Юнити-Дана, 2003, 160 с.
 22. Симонов В.И., Шумихин В.Г. *Квалификация насильственных посягательств на собственность*. Учебное пособие, Москва, 1993, 68 с.
 23. *Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть*, под редакцией д-ра юрид. наук., проф. А.И. Рарога, Москва, изд. Юристь, 2001, 638 с.
 24. *Уголовное право. Часть общая/ часть особенная. Вопросы и ответы*, под редакцией д-ра юрид. наук. проф. А.С. Михлина, Москва, изд. Юриспруденция, 2000, 400 с.
 25. *Уголовное право. Часть общая/ часть особенная*, под общей редакцией проф. Л.Д. Гаухмана, проф. Л.М. Колодкина, проф. С.В. Максимова, Москва, 1999, 784 с.

Radion COJOCARU, doctor în drept, conferențiar universitar,
șef al Catedrei „Drept penal” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

POLITICA PENALĂ A REPUBLICII MOLDOVA ÎN DOMENIUL CRIMINALIZĂRII ȘI DECRIMINALIZĂRII: TENDINȚE ACTUALE ȘI SOLUȚII DE PERSPECTIVĂ

1. În condițiile declarării devotamentului față de cursul strategic de integrare europeană și a transformărilor de drept pe care le parcurge Republica Moldova, legiuitorul este nevoit să intervină cu reglementări bine definite și reajustate la realitățile timpului, pentru a asigura eficiența procesului de integrare a țării noastre în familia statelor Uniunii Europene din perspectiva standardelor normative.

Politica penală, fiind una dintre politicile publice ale statului, trebuie să fie concepută în strictă consonanță cu modul în care statul își înțelege scopul social la o anumită etapă de dezvoltare, mai ales atunci când este pus în fața implementării rigorilor justiției penale promovate în mod impetuos de comunitățile internaționale. Într-adevăr, înfăptuirea politicii penale trebuie să se desfășoare prin luarea în considerație a tuturor factorilor, interni și internaționali, care pot contribui eficient la perfecționarea mijloacelor legislative.

După cum afirmă, pe drept cuvânt, distinsul profesor G. Antoniu: „Sistemul valorilor sociale are un caracter relativ evolutiv, astfel politica penală a statului trebuie să aibă în vedere atât faptul că anumite valori sociale își pierd relevanța sau pur și simplu dispar, cât și împrejurarea că în societate își fac apariția noi valori sociale care trebuie ocrotite prin adoptarea de măsuri administrative și legislative” [1, p.9].

Numeroasele inovații legislative intervenite în sfera reglementărilor penale ne vin drept mărturie asupra faptului că continua modelare a politicii penale constituie o preocupare constantă a legiuitorului autohton, în direcția creării unui ansamblu de mijloace destinate prevenirii diverselor forme de criminalitate.

Asemenea intervenții sunt justificate de necesitatea înlăturării lacunelor legislative și controverselor ce vizează tălmăcirea legii penale, care apar la etapa realizării dreptului, precum și de necesitatea standardizării legii penale la prevederile actelor internaționale ratificate de legiuitorul autohton. Astfel, politica penală a Republicii Moldova trebuie să aibă în vedere, în egală măsură, atât prevenirea infracțiunilor, cât și contractarea acestora prin mijloace adaptate la noile condiții.

2. O remodelare de amploare a politicii penale autohtone, în ceea ce privește tendințele de umanizare și de decriminalizare a normativului penal, s-a produs prin adoptarea și punerea în vigoare a Legii nr.277-XVI din 18.12.2008, în vigoare la 24.05.2009 [2].

Prin aceste demersuri legislative au fost supuse amendării un număr de circa 27 de norme definitorii din Partea Generală și circa 210 de norme incriminatorii din Partea specială C.pen. al Republicii Moldova.

Rațiunea unor asemenea modificări de anvergură a fost dictată de necesitatea ajustării prevederilor Codului penal al Republicii Moldova la recomandările experților Consiliului Europei prin dezincriminarea anumitor fapte, umanizarea politicii punitive a statului, modernizarea și racordarea sancțiunilor penale la standardele medii europene.

După cum rezultă din Nota informativă a Ministerului Justiției, sub egida căruia a fost elaborat Proiectul de lege, aceste amendamentele legislative au vizat în principal câteva probleme conceptuale cu caracter general, și anume:

- micșorarea limitelor minime și maxime ale pedepselor și revizuirea în ansamblu a tuturor pedepselor;
- dezincriminarea unor fapte penale;
- excluderea repetării infracțiunii în calitate de formă a unității legale de infracțiune;
- ordonarea logică a conținutului Codului penal.

Aceste modificări legislative erau și rămân a fi justificate de realitățile timpului, configurând cu tendințele actuale ale politicii penale, axate în special pe ideea umanizării legii penale, fiind expresia unei viziuni moderne asupra rolului pedepsei în reinsertia socială a persoanelor care au comis infracțiuni.

Practica ultimului deceniu a demonstrat că nu mărirea exagerată a limitelor de pedeapsă este soluția eficientă pentru combaterea criminalității, iar pedepsele aspre nu pot justifica eficiența necesară activității de prevenire a criminalității.

În același timp, o altă tendință importantă a politicii penale ce se degajă din *Legea nr.277-XVI din 18.12.2008* constă în dezincriminarea acelor acte de conduită care nu au un caracter penal evident, făcându-se sub acest aspect o distincție netă între actele de conduită absolut intolerabile și cele pe care o societate modernă trebuie să le suporte ca decurgând din faptul că oamenii sunt și au dreptul să fie diferiți.

În acest sens este pe deplin justificabilă aserțiunea profesorului V.Dongoroz: „Politica penală a unui stat modern trebuie să militeze pentru o mai bună conviețuire a oamenilor, sporindu-se capacitatea de a tolera actele de conduită omenește tolerabile. Numai faptele realmente grave, prezentând un vădit grad de pericol social, urmează să rămână în sfera dreptului penal, iar incriminarea și sancționarea lor să urmărească perfecționarea omului” [3, p.143].

3. În pofida numeroaselor aspecte pozitive care derivă din tendințele contemporane de remodelare a politicii penale, ținem să ne manifestăm dezacordul în legătură cu dezincriminarea unor fapte penale, soluția scoaterii acestora de sub incidența legii penale considerând-o ca fiind una pripită și neadecvată gradului de prejudiciabil ce le este aferent.

Din categoria acestor fapte face parte, în primul rând, fapta de vătămare intenționată ușoară a sănătății sau a integrității corporale.

Anterior punerii în vigoare a Legii nr.292 din 21.12.2007 [4], fapta era incriminată la art.153 C.pen. al Republicii Moldova. Infracțiunea consta în: „Vătămarea intenționată ușoară a integrității corporale sau a sănătății, urmată fie de o dereglare de scurtă durată a sănătății, fie de o pierdere neînsemnată, dar stabilă a capacității de muncă”. Infracțiunea amintită se pedepsea cu amendă în mărime de

la 200 la 300 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la un an [5, p. 324].

Dereglarea de scurtă durată a sănătății este determinată de daunele produse sănătății, care durează mai mult de 6 zile, dar nu mai mult de 21 de zile, iar prin pierderea neînsemnată, dar stabilă a capacității de muncă se înțelege o incapacitate generală pe viață de muncă până la 10 % [5, p. 342].

În prezent, în urma dezincriminării fapta de vătămare intenționată ușoară a integrității corporale sau a sănătății este sancționată contravențional la art.78 alin. (3) C. contr. al Republicii Moldova, putând fi pedepsită cu amendă de la 50 la 75 de unități convenționale sau cu arest contravențional de până la 15 zile [6].

Plecând de la natura cauzelor ce stau la baza criminalității de violență, observăm că atunci când delincventul ce nu este sancționat corespunzător actului săvârșit, se află într-o zonă sporită de risc de a-l repeta pe viitor. Drept urmare, considerăm că regimul sancționator al faptei de vătămare intenționată ușoară a integrității corporale aplicabil în prezent în legislația Republicii Moldova nu corespunde pe deplin gravității acesteia.

Întru susținerea acestei poziții învederăm următoarele argumente, care pot fi luate în considerație de legiuitorul autohton în ipoteza unor reevaluări a politicii penale de sancționare a faptelor ilicite ce implică aplicarea actelor de violență:

A. Considerăm că o asemenea valoare socială, precum ar fi sănătatea persoanei nu poate sacrificată, în schimbul umanizării legii penale pe calea dezincriminării faptelor săvârșite prin violență. Într-un stat democrat, mai ales care promovează o politică liberală, scopul social pe care trebuie să fie axată politica penală îl constituie individul, astfel încât toate măsurile statale trebuie să fie subsumate realizării acestui scop, prin protecția drepturilor și libertăților omului.

De fapt, studiul legislației penale a Republicii Moldova relevă situații în care politica penală de protejare a valorilor sociale este centrată prioritar pe activitatea organelor autorităților publice și nu pe protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei. De exemplu, la art.321 C.pen. al Republicii Moldova din Capitolul IV intitulat *Infrațiuni contra justiției* este prevăzută răspunderea penală pentru fapta de „Nesupunere prin violență cerințelor legitime ale administrației penitenciarului, săvârșită de o persoană care execută pedeapsa în penitenciar” [7].

Textul incriminator nu condiționează existența infracțiunii de aplicarea unui anumit grad de violență, fapt ce ne conduce la concluzia că *a priori* norma devine aplicabilă și atunci când victimei (reprezentant al administrației penitenciare) i se cauzează o vătămare intenționată ușoară integrității corporale sau sănătății.

Plecând de la conținutul obiectului juridic special principal al acestei infracțiuni, putem observa că, în speță, statul acordă prioritate protejării activității instituțiilor penitenciare față de protejarea sănătății și integrității corporale a persoanei.

Fără a nega vulnerabilitatea și factorul de risc caracteristic reprezentanților instituțiilor penitenciare în activitatea de supraveghere a executării pedepsei, considerăm că statul, prin politica penală pe care o promovează, trebuie să apere, în egală măsură împotriva actelor de violență orice persoană căreia îi este lezată

sănătatea sau integritatea corporală.

B. În contextul exploziei masive a faptelor de violență în Republica Moldova, considerăm că sancțiunea prevăzută la art.78 alin.(3) C.contr. aplicată pentru vătămarea ușoară, care, după cum s-a menționat, constă în amendă de la 50 la 75 de unități convenționale sau arest contravențional de până la 15 zile, nici pe de parte nu corespunde exigențelor de prevenire a criminalității violente și prin aceasta protejării drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei.

Este bine știut că violența generează violență, mai ales atunci când nu este sancționată ca atare.

Studiul de drept comparat demonstrează că unele legislații penale europene sancționează penal simpla lovire a persoanei, nepunându-se sub semnul întrebării pedepsirea penală a faptelor de vătămare, chiar și ușoară a integrității corporale sau a sănătății.

Spre exemplu, legiuitorul român la art.180 C.pen. sancționează fapta de lovire sau alte acte de violență. La alin.(1) al articolului menționat este prevăzută răspunderea penală pentru lovire sau orice acte de violență cauzatoare de suferințe fizice, fapta fiind pedepsită cu închisoare de la o lună la 3 luni sau cu amendă. Pe când la alin.(3) al aceluiași articol este dozată răspunderea penală pentru lovire sau actele de violență care au pricinuit o vătămare ce necesită pentru vindecare îngrijiri medicale de cel mult 20 de zile, fapta fiind pedepsită cu închisoare de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă [8, p. 81].

Prin urmare, în virtutea argumentelor expuse mai sus considerăm că legiuitorul moldovean ar trebui să-și revadă politica represivă de sancționare a faptelor de violență. Pe această cale, suntem promotorii ideii după care ar trebui să revină la vechea formulă legislativă, în sensul pedepsii penale a faptei de vătămare intenționată ușoară a sănătății sau a integrității corporale însoțită de dereglarea de scurtă durată a sănătății sau pierderea neînsemnată a capacității de muncă.

De fapt, o asemenea teză a fost promovată și de către distinsul profesor A. Borodac, care în calitate de autor principal al Codului penal din 2002 a militat pentru un asemenea tratament sancționator al faptei de vătămare intenționată ușoară a integrității corporale sau a sănătății [9, p.73].

4. Într-un alt spectru de idei, se poate observa că în pofida concluziilor care au derivat din expertizarea prevederilor Codului penal al Republicii Moldova, realizată de către experții desemnați de Consiliul Europei, legiuitorul nu a dezincriminalizat sau nu a redefinit faptele infracționale descrise în normativul penal prin semne estimative sau de evaluare.

Este bine știut că în legislația penală a Republicii Moldova, la descrierea unor categorii de infracțiuni legiuitorul face uz de expresii și sintagme cu caracter estimativ, prin care sunt prestabilite anumite semne obiective și subiective ale componenței de infracțiune, de exemplu: *daune în proporții considerabile (art. 176 lit.a), art.186 alin.(2) lit. d), 187 alin.(2) lit. f), art.188 alin.(2) lit.f) C.pen. etc.), alte urmări grave (art.171 alin.(3) lit.f), art.172 alin.(2) lit. e), art.307 alin.(2) lit.c) etc.), obraznicie sau cinism excepțional (art.287 alin. (1) C.pen.) etc.*

Plecând de la asemenea premise, se poate constata că organele de drept în fiecare caz în parte, în baza unei evaluări minuțioase a stării de fapt, trebuie să

constatate dacă fapta prejudiciabilă întrunește sau nu condiția de gravitate cerută de lege, prin estimarea acestor semne definitorii.

Autorul V. Kudreavțev a desemnat semnele estimative sau de evaluare ca fiind acele situații juridice la baza constatării cărora stă conștiința juristului ce aplică legea penală, prin luarea în considerație a prevederilor Codului penal și a împrejurărilor de fapt ce caracterizează cauza penală concretă [10, p.134].

De pe aceleași poziții autorul A. Borodac afirmă că existența noțiunilor definitorii în legea penală se explică prin aceea că ele permit a lua în considerație schimbarea condițiilor social-politice și economice, circumstanțele specifice ale cauzei penale, dat fiind faptul că acestea nu întotdeauna pot fi exprimate și conștințite în lege [11, p. 63].

Într-o altă lucrare, autorul susține că semnele de evaluare se stabilesc în interpretările efectuate de însuși legiuitorul, de hotărârile Plenului CSJ, de practica judiciară, de conștiința juristului [12, p.69].

Exigențele care decurg din gradul înalt de evoluție a standardelor justiției penale denotă faptul că norma penală trebuie să fie formulată cu precizie și claritate maximă, astfel încât, pe de o parte, din conținutul acesteia să derive comportamentul criminal concret ce se pretinde a fi pedepsit, iar pe de altă parte, să nu lase loc de interpretări abuzive din partea autorităților. Prin urmare, considerăm că legiuitorul național trebuie să facă un efort în plus în ceea ce privește fie reformularea, fie dezincriminarea infracțiunilor descrise prin intermediul semnelor estimative sau definitorii.

În primul rând, principiul legalității incriminării impune legiuitorului exigențe importante în planul tehnicii legislative. Sub acest aspect, se impune cerința elaborării unor texte simple și clare, conținând formulări de o cât mai mare transparență și accesibilitate publică. În funcție de calitatea elaborării textelor de drept penal se află nu numai gradul de adresabilitate, dar și aptitudinea de a evita arbitrarul judiciar, favorizat întotdeauna de exprimările vagi și imprecise ale legii penale.

După cum conchide pe bună dreptate autorul N. Giurgiu, principiul legalității incriminării pretinde legiuitorului adoptarea unor texte cât mai complete pentru a acoperi toate ipotezele de bază ale incriminării și cât mai precise pentru a servi la stabilirea comodă și exactă a sensului unor termeni sau expresii și la determinarea faptei fără echivoc a limitelor reale ale câmpului incriminării [13, p. 27].

În al doilea rând, ca urmare firească a legalității incriminării, judecătorilor nu le revine nici un rol în procesul de creare a normelor de drept penal, drepturile și obligațiile puterii judecătorești înscriindu-se numai în sfera aplicării acestor norme la cazurile concrete, în limite și proceduri dinainte prestabilite prin lege.

Cu alte cuvinte, nefiind creator de normă juridică, judecătorul nu are dreptul de a institui noi infracțiuni pentru uzul uneia sau a mai multor cauze și nici de a modifica pe cele existente în lege [13, p. 28].

Plecând de la ideea că dreptul autohton face parte din cadrul sistemului de drept continental pentru care precedentul judiciar în calitate de izvor formal al dreptului este străin, interpretarea noțiunilor de „estimative” sau „definitorii” prin atribuirea unor modalități de comitere a infracțiunii nespecificate de legea

penală i-ar atribui judecătorului calitatea de creator al normelor penale. Precedentul judiciar cu caracter normativ este însă complet străin sistemului de drept continental (romano-germanic), din care face parte și sistemul de drept al Republicii Moldova – unde doar legiuitorul este creatorul normelor de drept material sau formal.

Referințe bibliografice:

1. G. Antoniu, „Reforma penală și ocrotirea valorilor fundamentale ale societății (II)”, în *Revista de drept penal*, nr.2/1996.
2. Monitor oficial al Republicii Moldova nr.41-42 din 24.02.2009.
3. V. Dongoroz, *Drept penal (Tratat)*, București, Institutul de Arte Grafice „Titajul”, 1939.
4. Monitor oficial al Republicii Moldova nr.28-729 din 08.02.2008.
5. A. Barbăneagră ș.a., *Codul penal al Republicii Moldova, Comentariu*, Chișinău, Ed. ARC, 2003.
6. Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218-XVI din 24.10.2008 // Monitorul Oficial nr.3-6/15 din 16.01.2009.
7. Codul penal al Republicii Moldova. Nr. 985-XV din 18.04.2002 Republicat. În: Monitorul Oficial al RMoldova, 14.04.2009, nr.72-74/195, Monitorul Oficial al RMoldova, 13.09.2002, nr.128-129/1012.
8. Codul penal cu ultimele modificări aduse prin Legea nr.63/2012 publicată în Monitorul Oficial 19.04.2012, București: Ed. C.H. Beck, 2012.
9. Cod penal al Republicii Moldova. Proiect, Chișinău, Ed.GARUDA-ART, 1999.
10. В.Н. Кудрявцев, *Общая теория квалификации преступлений*, Москва, Юридическая литература, 1972.
11. A. Borodac, *Drept penal, Calificarea infracțiunilor*, Chișinău, Ed. Știința, 1996.
12. A. Borodac, *Calificarea infracțiunilor*, Chișinău, Tipografia Centrală, 2006.
13. N. Giurgiu, *Legea penală și infracțiunea (doctrină, legislație, practică judiciară)*, Ediție revăzută și adăugită, Ed. GAMA, 1995.

Н.А. КРАЙНОВА, кандидат юридических наук, профессор, доцент
Санкт-Петербургский государственный университет экономики и финансов
Т.А. ОГАРЬ, кандидат юридических наук,
Санкт-Петербургский университет МВД РФ

БОРЬБА С КОРРУПЦИЕЙ В РОССИИ (НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ЗАКОНОДАТЕЛЬНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ И ПРОБЛЕМЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ)

Проблема коррупции в настоящее время является одной из ключевых проблем, стоящих перед обществом и органами государственной власти. В этой связи не случайным представляется тот факт, что основные направления государственной политики в области предупреждения коррупции определены таким документом как Национальный план противодействия коррупции, утвержденный Президентом РФ Д.А.Медведевым 31.07.2008 г.

Одним из важнейших сдерживающих факторов для коррупции является применение уголовно-правовых мер. Однако закон должен быть эффективен, а для этого адекватен четко сформулирован. Достижение этой цели требует всестороннего научного исследования проблемных вопросов, возникающих при установлении и реализации уголовно-правовых мер противодействия коррупции, решение которых направлено на повышение уровня борьбы с коррупцией и обеспечение защищенности законных интересов личности, общества и государства.

Анализ действующего российского законодательства демонстрирует наличие в данной области некоторых проблем, а именно - отсутствие определения коррупционного преступления, а также четкого перечня видов коррупционных преступлений. Формулировки данных явлений предлагаются уголовно-правовой наукой.

Федеральный закон от 25 декабря 2008 г. № 273 «О противодействии коррупции» в ст. 1 дает определение коррупции, под которой понимается:

а) злоупотребление служебным положением, дача взятки, получение взятки, злоупотребление полномочиями, коммерческий подкуп либо иное незаконное использование физическим лицом своего должностного положения вопреки законным интересам общества и государства в целях получения выгоды в виде денег, ценностей, иного имущества или услуг имущественного характера, иных имущественных прав для себя или для третьих лиц либо незаконное предоставление такой выгоды указанному лицу другими физическими лицами;

б) совершение деяний, указанных в подпункте «а» настоящего пункта, от имени или в интересах юридического лица.

На основании данного определения коррупции в науке уголовного права сформулировано следующее определение коррупционного престу-

пления: коррупционное преступление – это предусмотренное уголовным законом умышленное общественно-опасное деяние, заключающееся в предоставлении и (или) получении денег, ценных бумаг, иного имущества или других выгод имущественного характера за действия (бездействие) в интересах корруптера или лица, представляемого им [1]. Таким образом, законодатель определил коррупцию через перечисление деяний (коррупционных проявлений), составляющих ее суть, при этом перечень таких деяний не является исчерпывающим.

Перечень преступлений, образующих проявления коррупции, указанный в Федеральном законе, включает в себя:

- должностные преступления (злоупотребление служебным положением, дача и получение взятки, а также посредничество во взяточничестве, учитывая последние изменения УК РФ, внесенные Федеральным законом от 04.05.2011 N 97-ФЗ);

- преступления против интересов службы в коммерческих и иных организациях (злоупотребление полномочиями и коммерческий подкуп);

- группу преступлений представляющих собой «иное незаконное использование физическим лицом своего должностного положения вопреки законным интересам общества и государства в целях получения выгоды в виде денег, ценностей, иного имущества или услуг имущественного характера, иных имущественных прав для себя или для третьих лиц либо незаконное предоставление такой выгоды указанному лицу другими физическими лицами».

При этом в рассматриваемом Федеральном законе законодатель обозначает одно из коррупционных преступлений как «злоупотребление служебным положением», а в действующем УК РФ отсутствует деяние с таким названием. «Злоупотребление служебным положением» предусмотрено в качестве коррупционного преступления в ст. 19 Конвенции Организации Объединенных Наций против коррупции от 31.10.2003 года и под ним понимается умышленное совершение какого-либо действия или бездействия, в нарушение законодательства, публичным должностным лицом при выполнении своих функций с целью получения какого-либо неправомерного преимущества для себя самого или иного физического или юридического лица. Ближайшей по смыслу нормой в российском уголовном законодательстве является статья 285 УК РФ «Злоупотребление должностными полномочиями» [2, р. 5-9].

Таким образом, законодатель, формулируя определение коррупции, наряду с перечислением конкретных коррупционных преступлений дополнительно указывает на признаки, по которым иные деяния могут быть отнесены к коррупционным. Наличие такого определения коррупции позволяет осуществлять расширительное толкование и оставляет вопрос о признании того или иного деяния коррупционным на усмотрение правоприменителя. По мнению авторов комментария к Федеральному закону «О противодействии коррупции» такие неясные формулировки содействуют тому, что в деятельности правоприменительных органов могут получить массовое рас-

пространение случаи необоснованного отказа от уголовно-правовой оценки правонарушения, когда правоприменитель не будет усматривать в совершенном деянии признаков конкретного состава преступления при наличии таковых либо, напротив, будет инкриминировать в вину деяние без совокупности всех признаков, формально подпадающих под описание диспозиции коррупционных составов, что прежде всего объясняется проблемами законодательного изложения определения коррупции [3].

Для того чтобы конкретизировать перечень коррупционных преступлений и привести его к единообразию, стали издаваться ведомственные нормативно-правовые акты. В частности Перечень коррупционных преступлений можно встретить в Указаниях Генпрокуратуры РФ N 450/85, МВД РФ N 3 от 28.12.2010 «О введении в действие Перечней статей Уголовного кодекса Российской Федерации, используемых при формировании статистической отчетности», которые в числе прочих утвердили Перечень № 23, который содержит в себе преступления коррупционной направленности. Данный перечень составлен во исполнение пункта 1.3 Постановления Координационного совещания руководителей правоохранительных органов Российской Федерации от 6 октября 2009 г. N 1 «О состоянии работы и первоочередных мерах по усилению борьбы с коррупцией в свете реализации Национального плана противодействия коррупции, утвержденного 31 июля 2008 г. Президентом Российской Федерации». Перечень введен в действие с 1 января 2011 года.

Перечень № 23 к преступлениям коррупционной направленности относит 4 группы преступлений:

1. К преступлениям коррупционной направленности относятся противоправные деяния только при наличии всех перечисленных ниже критериев:

– наличие надлежащих субъектов уголовно наказуемого деяния, к которым относятся должностные лица, указанные в примечании к статье 285 Уголовного кодекса Российской Федерации, лица, выполняющие управленческие функции в коммерческой или иной организации, действующие от имени и в интересах юридического лица, а также в некоммерческой организации, не являющейся государственным органом, органом местного самоуправления, государственным или муниципальным учреждением, указанные в примечании к статье 201 Уголовного кодекса Российской Федерации;

– связь деяния со служебным положением субъекта, отступлением от его прямых прав и обязанностей;

– обязательное наличие у субъекта корыстного мотива (деяние связано с получением им имущественных прав и выгод для себя или для третьих лиц);

– совершение преступления только с прямым умыслом.

Исключением являются преступления, хотя и не отвечающие указанным требованиям, но относящиеся к коррупционным в соответствии с ратифицированными Российской Федерацией международно-правовыми актами и национальным законодательством, а также связанные с подготовкой

условий для получения должностным лицом, государственным служащим и служащим органов местного самоуправления, а также лицом, выполняющим управленческие функции в коммерческой или иной организации, выгоды в виде денег, ценностей, иного имущества или услуги имущественного характера, иных имущественных прав либо незаконного представления такой выгоды.

2. Преступления, относящиеся к перечню без каких-либо условий:

– [ст. ст. 141.1](#) [4], [184](#), [п. «б» ч. 3 ст. 188](#), [ст. ст. 204, 289, 290, 291](#) УК РФ.

3. Преступления, относящиеся к перечню при наличии определенных условий:

3.1. Преступления, относящиеся к перечню при наличии в статистической карточке основного преступления отметки о его коррупционной направленности:

– [ст. ст. 174, 174.1, 175](#), [ч. 3 ст. 210](#) УК РФ.

3.2. Преступления, относящиеся к перечню в соответствии с международными актами при наличии в статистической карточке основного преступления отметки о его коррупционной направленности:

– [ст. ст. 294, 295, 296, 302, 307, 309](#) УК РФ.

3.3. Преступления, относящиеся к перечню при наличии в статистической карточке отметки о совершении преступления с корыстным мотивом:

– [п. п. «а» и «б» ч. 2 ст. 141](#), [ч. 2 ст. 142](#), [ст. ст. 170, 201, 202, 285, 285.1, 285.2, 285.3, 286](#) (за исключением [п. п. «а» и «б» ч. 3](#)), [292, 305](#) УК РФ.

3.4. Преступления, относящиеся к перечню при наличии в статистической карточке отметки о совершении преступления должностным лицом, государственным служащим и служащим органов местного самоуправления, а также лицом, выполняющим управленческие функции в коммерческой или иной организации:

– [ч. 4 ст. 188](#), [п. «в» ч. 3 ст. 226](#), [ч. 2 ст. 228.2](#), [п. «в» ч. 2 ст. 229](#) УК РФ.

3.5. Преступления, относящиеся к перечню при наличии в статистической карточке отметки о совершении преступления должностным лицом, государственным служащим и служащим органов местного самоуправления, а также лицом, выполняющим управленческие функции в коммерческой или иной организации и с корыстным мотивом:

– [ч. ч. 3 и 4 ст. 183](#), [п. «б» ч. 3 ст. 228.1](#) УК РФ.

3.6. Преступления, относящиеся к перечню при наличии в статистической карточке отметки о совершении преступления должностным лицом, государственным служащим и служащим органов местного самоуправления, а также лицом, выполняющим управленческие функции в коммерческой или иной организации, с использованием своего служебного положения:

– [ч. ч. 3 и 4 ст. 159](#), [ч. ч. 3 и 4 ст. 160](#) УК РФ.

4. Преступления, которые могут способствовать совершению преступлений коррупционной направленности должностным лицом, государственным служащим и служащим органов местного самоуправления, а также лицом, выполняющим управленческие функции в коммерческой или иной организации.

Преступления, относящиеся к перечню при наличии в статистической карточке сведений о совершении преступления, связанного с подготовкой, в том числе мнимой, условий для получения должностным лицом, государственным служащим и служащим органов местного самоуправления, а также лицом, выполняющим управленческие функции в коммерческой или иной организации, выгоды в виде денег, ценностей иного имущества незаконного представления такой выгоды:

– [ст. ст. 159](#) (за исключением случаев, указанных в [п. 3.6](#)), [169](#), [178](#), [179](#) УК РФ.

В качестве примера отнесения преступления к категории коррупционных можно привести дело генерала МВД Александра Бокова, которое было направлено в Никулинский суд города Москвы в сентябре 2011 года. Генерала обвиняют в мошенничестве в особо крупном размере (на сумму более 9,8 миллионов долларов), в составе группы и по предварительному сговору (ч. 4 ст. 159 УК РФ). Его соучастниками являются директор Международного фонда развития казначейства Михаил Креймер и директор ООО «Стройбетон» Сергей Степанов. По версии следствия, в 2005 году генерал-лейтенант милиции Боков, на тот момент - директор Бюро по координации борьбы с организованной преступностью и иными опасными преступлениями на территории СНГ, вместе со своими знакомыми Креймером и Степановым ввели в заблуждение предпринимателя, который хотел приобрести контрольный пакет акций ОАО «Волжское нефтеналивное пароходство». Обвиняемые пообещали ему помощь, но за свои услуги потребовали 46 миллионов долларов. В 2006 году коммерсант передал доверенным лицам Бокова 9,8 миллиона долларов, но никакой реальной помощи не получил, после чего обратился в правоохранительные органы [5].

В рассматриваемом примере преступление, предусмотренное ч. 4 ст. 159 УК РФ (которое относится к преступлениям против собственности), было совершено умышленно, с корыстной целью, специальным субъектом - должностным лицом и было связано с использованием своего служебного положения с отступлением от прямых прав и обязанностей. Данное деяние по совокупности указанных признаков относится к коррупционным в соответствии с п. 1, 3.6 Перечня № 23.

Исследование имеющихся в действующем законодательстве перечней коррупционных преступлений, позволяет условно разделить их на 2 вида:

– безусловные коррупционные преступления, которые относятся к таковым в силу факта их совершения ([ст. ст. 141.1, 184, п. «б» ч. 3 ст. 188, ст. ст. 204, 289, 290, 291](#) УК РФ). В основе таких преступлений, как правило, лежит подкуп;

– условные должностные преступления, которые являются таковыми только при наличии дополнительных признаков состав преступления, указанных в антикоррупционном законодательстве: совершение специальным субъектом (должностным лицом), наличие специальной цели (корыстной) и т.п.

Как видно, перечень коррупционных преступлений довольно обши-

рен. Он не ограничивается преступлениями, нарушающими интересы государственной власти, государственной службы и службы в органах местного самоуправления, а включает в себя посягательства на разнообразные объекты уголовно-правовой охраны.

Итак, все коррупционные преступления в зависимости от основного объекта уголовно-правовой охраны можно подразделить на следующие группы:

- коррупционные преступления против конституционных прав и свобод человека и гражданина (ст.ст. [141](#), [141.1](#), [142](#) УК РФ);
- коррупционные преступления против собственности (ст.ст. [159](#), [160](#) УК РФ);
- коррупционные преступления в сфере экономической деятельности (ст.ст. [169](#), [170](#), [174](#), [174.1](#), [175](#), [178](#), [179](#), [183](#), [184](#), [188](#) УК РФ);
- коррупционные преступления против интересов службы в коммерческих и иных организациях (ст.ст. [201](#), [202](#), [204](#) УК РФ);
- коррупционные преступления против общественной безопасности (ст.ст. [210](#), [226](#) УК РФ);
- коррупционные преступления против здоровья населения и общественной нравственности (ст.ст. [228.1](#), [228.2](#), [229](#) УК РФ);
- коррупционные преступления против государственной власти, интересов государственной службы и службы в органах местного самоуправления (ст.ст. [285](#), [285.1](#), [285.2](#), [285.3](#), [286](#), [289](#), [290](#), [291](#), 291.1, [292](#) УК РФ);
- коррупционные преступления против правосудия ([294](#), [295](#), [296](#), [302](#), [305](#), [307](#), [309](#) УК РФ).

Россия ратифицировала ряд международных соглашений о противодействии коррупции, а именно: Конвенцию Совета Европы об уголовной ответственности за коррупцию от 27 января 1999 г.; Конвенцию ООН против транснациональной организованной преступности от 15 ноября 2000 г. (ратифицирована с заявлениями ФЗ от 26 апреля 2004 г. и вступила в силу для России 25 июня 2004 г.); Конвенцию ООН против коррупции от 31 октября 2003 г. и др. Присоединение Российской Федерации к указанным международным актам потребовало приведения национального законодательства в соответствие с ними, в связи с чем приняты нормативные акты, в том числе Закон “О противодействии коррупции”, который впервые восполнил законодательный пробел, урегулировав такое направление общественной жизни, как борьба с коррупцией [6].

В целом законодательство, посвященное борьбе с коррупцией в нашем государстве, соответствует мировым стандартам и является хорошей основой для эффективного противодействия рассматриваемому явлению. Вместе с тем некоторые законодательные положения нуждаются в совершенствовании. Во-первых, термин «коррупция» имеющийся в российском уголовном законодательстве не вполне соответствует пониманию коррупции в международном праве. Российский законодатель сузил содержание коррупции, не включив в него указание на получение в результате совершения коррупционных преступлений нематериальной выгоды. Отечественное

определение коррупции сводит ее к совершению действий в целях получения выгоды именно имущественного характера. Вместе с тем в литературе отмечается, что выгода от коррупционных преступлений может иметь как материальный, так и иной характер. Например, морально-материальный характер (внеочередное присвоение классного чина, воинского или специального звания, повышение или перемещение по службе и т.д.), моральный характер, т.е. иная личная заинтересованность (поощрение, в том числе государственной наградой, и др.) [7, р. 3-8]. Такая же позиция отражена в Конвенции Совета Европы об уголовной ответственности за коррупцию 1999 года. “Незаконные преимущества”, предоставляемые должностному лицу по совершении коррупционных преступлений, могут согласно Конвенции выражаться “в виде разнообразных выгод и услуг неимущественного характера” [8], что не предусматривается в российском определении коррупции и в нормах УК РФ об ответственности за взяточничество. Не является, к примеру, взяткой по российскому законодательству предоставление должностному лицу в нарушение очередности профсоюзной путевки на курорт за выполнение им действий в интересах организатора отдыха или иных лиц, когда услуга оплачивается им в полном объеме. В соответствии с нормами международного уголовного права такое деяние является коррупционным преступлением.

Также не все коррупционные преступления, имеющиеся в международном уголовном праве, относятся к таковым в соответствии с отечественным определением коррупции. И не все из них являются уголовно наказуемыми в соответствии с российским законодательством. В частности, в УК РФ не предусмотрена ответственность за незаконное обогащение, злоупотребление влиянием в корыстных целях и т.д.

Во-вторых, требуют приведения в соответствии с нормами международного уголовного права статьи УК РФ об ответственности за взяточничество, которое является основным коррупционным преступлением. Частично такая работа уже ведется и примером тому может послужить Федеральный закон от 04.05.2011 N 97-ФЗ “О внесении изменений в Уголовный кодекс Российской Федерации и Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях в связи с совершенствованием государственного управления в области противодействия коррупции”, который ввел в УК РФ новую статью 291.1 «Посредничество во взяточничестве». При криминализации деяний, предусмотренных в ст. 291.1 УК РФ, законодатель использовал положения Конвенции об уголовной ответственности за коррупцию 1999 г., и Конвенции ООН против коррупции 2003 г. в которых предложено криминализовать обещание и предложение публичному должностному лицу какого-либо неправомерного преимущества лично (имеется в виду взяткодателем) или через посредников [9, р.21-23]. Однако, данные изменения не достаточны.

Если сравнить положения норм ст. 2 и 3 Конвенции Совета Европы об уголовной ответственности за коррупцию и ст. ст. 290, 291 и 291.1 УК РФ, то несмотря на их схожесть, редакцию норм об активном и пассивном под-

купе следует признать наиболее удачной, так как она предусматривает более полные признаки, позволяющие эффективнее применять соответствующие нормы. Так, указанный документ использует термины, содержание которых шире, чем в иных отмеченных актах. Например, подкуп должностного лица согласно Конвенции может быть осуществлен “прямо или косвенно”, в отличие от “лично или через посредников (действующих в интересах основных фигурантов)” [10, р.12-17], а также для “осуществления (должностным лицом) функций”, в отличие от “выполнения должностных обязанностей”. Рекомендуемая Конвенцией редакция статьи об ответственности за активный и пассивный подкуп отражена в российском уголовном законе не в полном объеме. В качестве отличий можно отметить следующее:

1. Предмет преступления по Конвенции включает выгоды не только имущественного, но и неимущественного характера.

2. Получателями выгоды согласно Конвенции могут быть любые физические и юридические лица, а по УК - только должностное лицо и лица, чье материальное положение ему не безразлично (близкие лица).

Согласно международному законодательству действия должностного лица будут преступны, если незаконные преимущества получит не только он сам или лица, чье материальное положение ему небезразлично, но и вообще любое иное, в том числе и юридическое, лицо. Например, желая помочь бездомным, лицо использует свои функции в интересах лица, предоставляющего им помощь. Таким образом, Конвенцией предусматривается такой вариант деяния, когда получение должностным лицом незаконного преимущества непосредственно и возможность получить его через “своих лиц” не требуется. Можно сказать, что ответственность согласно Конвенции должна быть предусмотрена странами-участниками и за бескорыстное коррупционное поведение.

Верховный Суд РФ не относит к близким лицам лиц юридических, как не включает юридических лиц в число близких уголовно-процессуальный закон, раскрывающий понятие близкого лица [10]. Кроме того, противодействие совершению деяний коррупционной направленности от имени и в интересах юридического лица также отражено в ФЗ от 25 декабря 2008 г. “О противодействии коррупции”.

Представляется, что несоответствия между положениями сравниваемых нормативных актов подлежат устранению в пользу международного законодательства, тем более что замечаний и оговорок при ратификации Конвенции Российская Федерация не заявляла и не вносила [11].

Следует согласиться с мнением Николенко Т.А. о том, что необходимо: а) наделить предмет взятки еще одним признаком - признаком неимущественной выгоды; б) признать получением взятки случаи получения предмета выгоды не только самим должностным лицом, но и любым иным лицом, в том числе юридическим лицом, с согласия или с ведома должностного лица [12, р. 24-28].

Признак корыстного мотива при получении взятки нуждается в расширении его содержания с учетом имеющихся рекомендаций Конвенции,

так как и в последних случаях (когда выгода предоставляется иным лицам, в том числе юридическим) именно должностное лицо определяет судьбу предмета взятки, по сути оно реализует предоставленную ему взяткодателем возможность распорядиться этой выгодой по своему усмотрению.

Учитывая сказанное, следует заключить, что в части норм о взяточничестве российское уголовное законодательство в большинстве своем соответствует международным рекомендациям, вместе с тем есть и недостатки, устранить которые представляется возможным, изложив ч. 1 ст. 290 УК в такой редакции: «Получение должностным лицом лично или с его согласия иным лицом, в том числе юридическим, взятки в виде денег, ценных бумаг, иного имущества или выгод имущественного и неимущественного характера за действия (бездействие) в пользу взяткодателя или представляемых им лиц, в том числе юридических, если такие действия (бездействие) входят в служебные полномочия должностного лица либо оно в силу должностного положения может способствовать таким действиям (бездействию), а равно за общее покровительство или попустительство по службе». Схожие признаки следует предусмотреть при квалификации деяния за дачу взятки [12, р. 24-28].

В-третьих, составы иных коррупционных преступлений в международном уголовном праве сконструированы более широко, нежели в отечественном, что позволяет в рамках борьбы с коррупцией привлекать к ответственности за более обширный круг деяний.

Например, «Злоупотребление служебным положением» в ст. 19 Конвенции ООН 2003 года является преступлением с формальным составом и для привлечения к ответственности достаточно совершения публичным должностным лицом при выполнении своих функций действия или бездействия, в нарушение законодательства, с целью получения какого-либо неправомерного преимущества для себя самого или иного физического или юридического лица. По российском законодательству для признания злоупотребления должностными полномочиями (ст. 285 УК РФ) окончанным преступлением необходимо наступление последствий в виде существенного нарушения прав и законных интересов граждан или организаций либо охраняемых законом интересов общества или государства. Также, международные конвенции призывают рассматривать в качестве преступления Сокрытие имущества, полученного в результате совершения коррупционных преступлений (ст. 24 Конвенции 2003 года). По УК РФ ответственность за укрывательство преступлений (ст. 316 УК РФ) наступает только в отношении тяжких или особо тяжких преступлений, при этом не все коррупционные преступления по УК РФ относятся к указанным категориям.

Таким образом, совершенствование российского уголовного законодательства обеспечивающего борьбу с коррупцией должно вестись по трем направлениям:

– расширение содержания термина «коррупция», имеющегося в российском уголовном законодательстве, и приведение его в соответствие пониманию коррупции в международном праве, формулирование определе-

ния коррупционного преступления, дополнение перечня коррупционных преступлений;

– коррекция норм УК РФ об ответственности за взяточничество в части расширения предмета взятки и установления возможности получения выгоды от взяточничества в пользу юридических лиц;

– введение уголовной ответственности за коррупционные преступления, являющиеся таковыми в международном уголовном праве.

Сноски:

1. Е.В. Марьина, *Коррупционные преступления: отраслевое и межотраслевое согласование норм*: Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук, Самара, 2010.
2. См. об этом: К.А. Волков «Уголовно-правовые проблемы противодействия коррупционным преступлениям», в *Российский следователь*, № 15, 2011, с. 5-9.
3. Комментарий к Федеральному закону от 25 декабря 2008 г. N 273-ФЗ «О противодействии коррупции» (постатейный) / И.С. Алихаджиева, Д.С. Велиева, Г.Н. Комкова и др.; под ред. С.Ю. Наумова, С.Е. Чаннова. М., Юстицинформ, 2009, 272 с.
4. Здесь и далее перечисление преступлений происходит по статьям (пунктам, частям) УК РФ, которыми они предусмотрены.
5. Сайт межрегиональной общественной организации содействия защите гражданских прав «Справедливость» /<http://www.s-pravdoy.ru/protiv-korrupcii/12098-2011-09-02-11-22-36.html>
6. Талалина Э.В. Комментарий к законодательству Российской Федерации о противодействии коррупции. М., 2010: СПС «КонсультантПлюс».
7. А.В. Кудашкин, Т.Л. Козлов, «Еще раз о правовом понятии коррупции», в *Современное право*, № 6, 2010, с. 3-8.
8. А.Я. Аснис, «К вопросу о ратификации Конвенции Совета Европы «Об уголовной ответственности за коррупцию» и ее реализация в УК РФ», в *Адвокат*, № 4, 2005.
9. В.И. Тюнин, «Посредничество во взяточничестве (ст. 291.1 УК РФ)», в *Российская юстиция*, № 8, 2011, с. 21-23.
10. И. Камынин, «Международное законодательство о борьбе с коррупцией и нормы УК РФ», в *Законность*, № 11, 2005, с. 12-17.
11. Федеральный закон от 25 июля 2006 г. «О ратификации Конвенции об уголовной ответственности за коррупцию».
12. Т.А. Николенко, «Конвенционные положения о противодействии коррупции в российском уголовном законодательстве», в *Законность*, № 3, 2011, с. 24-28.

Liliana CREANGĂ, doctor în drept,
șef al Centrului de Cercetări Științifice Al Academiei „Ștefan Cel Mare” a MAI

REPERE TEORETICE DE EVALUARE A FENOMENULUI CORUPȚIEI DIN PERSPECTIVA CRIMINOLOGICĂ

Summary

The internal and international experience shows that corruption is risky for the functioning of modern democracies and also very complex in terms of solutions they require to prevent it.

Any attempt to address this phenomenon requires the knowledge of internal and international context, a lucid and accurate understanding of the sources that feed corruption, and the effects it causes through its development in the state institutions, even when the state will identify and have the will to implement appropriate solutions to prevent and combat corruption.

Traditional methods to combat and prevent corruption, including the establishment of special structures for combating the organized crime does not give expected results in terms of identifying sources and how these institutional flaws could be reduced, corrected and removed from the practice of corrupt officials.

Este cunoscut faptul că lupta împotriva criminalității se desfășoară în toate statele prin măsuri concentrate deopotrivă de prevenire și de constrângere cu aplicarea de sancțiuni penale. Aceste măsuri pot fi speciale, realizate în mai multe sfere corupționale, dar pot fi și generale, esența lor reducându-se la stabilirea cauzelor și condițiilor care favorizează acest tip de infracționalitate. Ambele măsuri formează aspectul criminologic de prevenire a corupției.

Nimeni nu a găsit încă o soluție cu eficacitate garantată pentru reducerea și în cele din urmă eliminarea criminalității din viața societății [1, p.10]. Referitor la fenomenul corupției este un adevăr unanim acceptat potrivit căruia urmărirea penală, sancțiunea disciplinară contra indivizilor corupți pot elimina infractorul, dar nu pot eradica corupția. În consecință, combaterea corupției poate fi realizată eficient prin redresarea economică, politică și morală a societății [2, p. 31].

Problemele prevenirii infracțiunilor de corupție și a criminalității în general, lupta împotriva lor este inspirată de politica penală a țării și comportă soluții naționale, care la rândul lor depind, pe de o parte, de acuratețea concepției, de structurile, programele și metodele prin care se înfăptuiește strategia națională de combatere a infracționalității, iar pe de altă parte, sunt în funcție și de mijloacele financiare pe care statul le poate alocă în acest scop.

Prevenirea infracțiunilor de corupție, ca și a criminalității în general este realizată printr-o serie de măsuri ce formează obiectivul principal al politicii penale și are la bază conceptele criminologiei preventive [3]:

– prevenirea postdelictuală, care include un ansamblu de măsuri de resocializare a celor condamnați pentru acte de corupție. Aceste măsuri se realizează fie de organele de stat competente să pună în executare pedeapsa, fie de colectivele de

oameni ai muncii și conducerea unităților;

– prevenirea predelictuală constituie un proces social neîntrerupt care include un ansamblu de măsuri sociale luate în temeiul legii de organele de stat, în primul rând de organele de ocrotire a dreptului în conclucrare cu diferite organizații în vederea preîntâmpinării și eliminării resurselor eventuale de comitere a infracțiunilor de corupție, prin identificarea, neutralizarea și înlăturarea surselor socioumane subiective și obiective ce sunt susceptibile să determine, să înlesnească sau să favorizeze săvârșirea acestor fapte antisociale, măsuri destinate să contribuie în mod esențial la educarea permanentă a tuturor membrilor societății în spiritul respectării neabătute a exigențelor legii penale, a ordinii sale de drept.

În sens strict, prevenirea infracțiunilor de corupție vizează reacția prin mijloace de drept penal împotriva făptuitorilor, iar în sens larg presupune și identificarea cauzelor care determină și condițiilor care favorizează fenomenul infracțional al corupției și înlăturarea acestora.

Anume aceste cauze și condiții preced încălcarea legii penale și fără să se acționeze asupra lor prevenirea corupției ar fi ireală [4, p.54]. De aici concluzia că măsurile concrete de prevenire nu pot fi orientate în mod just fără o concepție clară asupra cauzelor care determină și a condițiilor care favorizează fenomenul infracțional [5, p.17] pe care îl cercetăm.

În plan general, pentru prevenirea corupției este necesar înainte de toate să se excludă posibilitatea utilizării factorilor corupției ca metodă de instaurare și întărire a noilor relații sociale, de creare a bazei sociale a relațiilor de piață, curmându-se în același timp legalizarea și acumularea mijloacelor bănești obținute ilicit.

În plan social, pentru prevenirea corupției este important:

– să se stabilească o asemenea retribuire a funcționarilor care ar permite acestora și membrilor familiilor lor să ducă un nivel de trai decent;

– să se instituie un control special și riguros asupra veniturilor și cheltuielilor funcționarilor publici și ale altor conducători; asupra aspectelor de conduită a celor predispuși spre corupție; asupra politicii de cadre, cu posibilitatea instituirii principiului rotației de cadre;

– să se stabilească un regim de securitate a persoanelor antrenate nemijlocit în lupta cu corupția și criminalitatea, precum și securitatea membrilor familiilor lor;

– să se elimine situațiile de suprapunere și diferență între sarcinile legale puse în fața diferitor autorități publice;

– să se asigure utilizarea strictă pentru necesități de serviciu a imobilelor și altor bunuri publice, excluzând posibilitatea înstrăinării lor de către funcționari după expirarea termenului de aflare în funcție a acestora;

– să se efectueze toate plățile din bugetul de stat numai în temeiul și în conformitate cu legea, pentru necesitățile indicate în ea;

– activitatea de ocrotire a normelor de drept să se efectueze în strictă conformitate cu legea, cu respectarea prezumției de nevinovăție, individualizării de pedepse prevăzute de legislație (disciplinare, administrative, penale, civile);

– să se asigure o cooperare a luptei împotriva corupției cu lupta contra crimei organizate, deoarece ultima corupe funcționarii, permanent și cu regularitate.

Pentru a fi eficientă și pentru a se bucura de succes, lupta împotriva corupției trebuie dusă în mai multe planuri [6].

- în plan social-cultural;
- în plan economic;
- în plan juridic;
- în plan politic.

Corupția ca fenomen nu prezintă ceva supranatural, neobișnuit. În lipsa unei atitudini conștiente a publicului larg, îndreptată împotriva corupției, acest fenomen se va bucura în continuare de toleranță. Opinia publică trebuie însă avizată că acest segment al criminalității conduce la prejudicierea gravă a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, a patrimoniului public, a instituțiilor statului de drept.

În opinia profesorului în economie și sociologie de la Universitatea din Chicago G.S. Beker [7, p. 29], laureat al premiului Nobel, una din soluțiile privind modelarea corupției este de a reduce simțitor rolul statului în economie. În primul rând, este necesar de a anula multiplele acte normative neînsemnate, ce prevăd numeroase restricții, reguli, deseori contradictorii și supărătoare, ce aduc mai mult daune decât folos și care la rândul lor stimulează mita și corupția.

O altă cale spre reducerea infracțiunilor de serviciu după părerea cunoscutului economist George Stigler prevede acordarea funcționarilor publici unui salariu mai mare decât cel al colegilor lor, antrenați în sectorul privat. Astfel, majorarea salariilor ar duce la o scădere vădită a faptelor de corupție, impunându-i pe mituitori (corupători) să plătească pentru conduita „coruptă” o valoare economică potențială mult mai înaltă. Astfel, funcționarii învinuiți de corupție, odată cu pierderea funcției, ar fi automat pedepsiți și prin lipsirea de avantajele de remunerație.

Răspândirea alarmantă a corupției în relațiile economice și comerciale dintre diferite țări impune organismele internaționale să elaboreze concepte, mecanisme și măsuri pentru aplanarea ei. În acest sens, sub egida Organizației Mondiale pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, a fost creată o structură specială „Transparency International”, care prezintă o coalitie a reprezentanților a peste 50 de state angajați să colaboreze în plan internațional contra acestui fenomen infracțional.

Instrumentele punitive suficiente pentru combaterea corupției există, dar, bineînțeles, schimbările produse în societate (sociale, economice, politice) și, pe de altă parte, evoluția calitativă a corupției impun necesitatea elaborării unor noi norme juridice adecvate, pentru ridicarea eficienței combaterii acestui fenomen infracțional. Se impune completarea cadrului legislativ cu norme în ceea ce privește noile forme de manifestare a corupției legate de neajunsurile în tactica și strategia promovării reformelor social-economice. Avem nevoie de stabilirea unor restricții normative pentru neadmiterea legalizării (spălării) mijloacelor acumulate prin activități ilicite și sancționarea faptelor în acest sens, precum și privind perfecționarea controlului financiar, ca instrument de prevenire și combatere a infracțiunilor de corupție.

Pe lângă aceasta, se impune modificarea procedurii atât în faza de cercetare,

cât și în cea de judecare a actelor de corupție, pentru ca procedura să devină mai simplă, mai operativă, fapt care ar contribui eficient la descoperirea acestor delict-e, și nu în puțină măsură și la prevenirea comiterii lor. Într-adevăr, o problemă majoră în acest sens, care apare ori de câte ori este abordat subiectul corupției, este condiționată de așa-zisele imunități juridice, instituite prin lege pentru unele categorii de persoane: deputați, judecători, procurori și care nu permit urmărirea penală și tragerea la răspundere a acestora fără încuviințarea organelor superioare ale puterii de stat. Considerăm că aceste imunități contravin unui principiu de bază în Constituție, egalitatea, prin care se consemnează egalitatea tuturor cetățenilor republicii în fața legii (art.16 din Constituția Republicii Moldova). Înlăturarea acestor imunități ar consolida numai eforturile celor trei puteri: legislativă, executivă și judecătorească, precum și ale tuturor celorlalți în realizarea măsurilor de combatere a criminalității, inclusiv a corupției, și nu ar oferi prilej nimănui de a specula sau denatura realitatea.

Pe de altă parte [8], activitatea tuturor celor implicați în combaterea actelor de corupție trebuie supusă unei verificări periodice, urmând să fie trași la răspundere și îndepărtați din funcție cei ce sunt incompetenți sau neglijenți în îndeplinirea atribuțiilor de serviciu.

În plan politic și-au demonstrat eficiența în ceea ce privește prevenirea și combaterea corupției, transparența și publicitatea. Orice problemă sau decizie care interesează societatea trebuie să-și găsească explicația în justificarea completă și publică [9, 167]. Respectarea regulilor de transparență este cu atât mai imperioasă cu cât corupția profită, cel mai adesea, de pretinse interese sociale și naționale invocate de funcționarii de diferite ranguri.

În concluzie, menționăm că domeniile principale ale prevenirii și combaterii corupției în Republica Moldova sunt cele ce țin de serviciul vamal, inspecto-ratele fiscale, achizițiile publice și sectorul energetic. Acestea sunt domeniile ce ar contribui preponderent la creșterea bugetului.

Însă prevenirea și combaterea corupției în domeniul ocrotirii sănătății publice și educație va duce la îmbunătățirea stării de lucruri în dezvoltarea umană în țară.

În baza cercetărilor efectuate am putea desprinde și unele concluzii, înainta propuneri, având convingerea că ele pot fi completate:

- corupția are un caracter universal, manifestându-se în forme diverse la nivel politic, administrativ, economic, social, astfel că abordarea științifică a acestui fenomen nu este acceptată decât în context interdisciplinar, dar fiind important de a evidenția în primul rând acele manifestări care cad sub incidența legii pentru a le sancționa;

- corupția are la bază aceleași cauze proprii tuturor infracțiunilor, criminalității în general;

- după trăsăturile lor criminologice, infracțiunile de corupție se deosebesc radical de celelalte infracțiuni. Ele nu sunt comise cu aplicarea armei de foc sau a dispozitivelor explozive; foarte rare sunt cazurile în care ele se comit pe străzi și în parcuri (în medie 3 cazuri de mituire pe an – 4%, în timp ce în aceste locuri sunt comise, în genere, aproximativ 12 la sută din totalitatea de infracțiuni);

– infracțiunile de corupție posedă o individualitate proprie bine marcată nu numai sub aspectul juridico-penal, ci și prin existența multiplelor particularități în ceea ce privește prevenirea și contracararea lor;

– corupția este strâns legată cu alte delictе infracționale, evaziuni fiscale, spălarea banilor, crima organizată, care în ansamblu amenință serios statul, valorile democratice, fapt ce impune autoritățile să ia măsuri prompte și efective în vederea prevenirii și combaterii acestor fenomene.

Corupția are un impact puternic asupra securității economice și umane, de aceea consecințele ei sunt multiple. Este, de asemenea, dificil de a delimita clar corupția de guvernarea proastă, de aceea considerăm oportună ideea de creare a unui sistem național de integrare, a cărui esență constă într-un sistem de măsuri luate de societate cu scopul de a-și asigura integritatea morală, politică, socială, economică pe termen scurt, mediu și lung. Scopul principal al unui sistem național de integrare este de a face corupția incomodă, în primul rând din punct de vedere economic și, apoi, din punct de vedere politic. Având în vedere această strategie, este clar că un sistem național de integrare urmărește prevenirea actului de corupție în prima sa manifestare, deoarece, altfel, corupția riscă să devină sistematică.

Corupția constituie o amenințare pentru democrație, pentru supremația dreptului, echității sociale și justiției, erodează principiile unei administrări eficiente, subminează economia de piață și pune în pericol stabilitatea instituțiilor statale [10].

Experiența Republicii Moldova din ultimul deceniu demonstrează că majoritatea acțiunilor anticorupție s-au concretizat, în principiu, în măsuri de combatere, punitive, al căror efect nu a fost, nici pe de parte cel scontat. Civilizația mileniului trei este pusă, și în acest domeniu, în dilemă: să continue o politică represivă a controlului social, sau să aplice practicile consensuale și multisectoriale de prevenire a corupției.

Aria tot mai largă, complexitatea și continua diversificare a formelor de manifestare a acestui fenomen, împreună cu tendințele de globalizare, impun conceperea și elaborarea unor strategii adecvate, care să abordeze în mod științific și sistematic sursele criminogene și eficiente pentru prevenire și control social.

În contextul sistematizării normelor penale, se propune a realiza următoarele măsuri pentru prevenirea și combaterea corupției:

- perfecționarea cadrului legislativ;
- asigurarea transparenței și responsabilității în activitatea politică;
- eficientizarea sistemului instituțional;
- diminuarea efectelor corupției asupra sectorului privat;
- intensificarea cooperării instituțiilor publice cu societatea civilă;
- extinderea colaborării internaționale.

În concluzie, menționăm că experiența internă și internațională demonstrează că fenomenul corupției este periculos pentru funcționarea democrațiilor moderne și, totodată, deosebit de complex, sub aspectul soluțiilor pe care le solicită pentru prevenirea sa. Orice încercare de a aborda acest fenomen necesită o cunoaștere minuțioasă a contextului intern și internațional, o înțelegere lucidă și

exactă a izvoarelor ce alimentează corupția, dar și a efectelor pe care le provoacă dezvoltarea sa în cadrul instituțiilor statului, până la momentul în care statul va identifica și va avea voința de a pune în aplicare soluțiile cele mai potrivite pentru prevenirea și combaterea corupției.

Referințe bibliografice:

1. V. Dobrinou, *Corupția în dreptul penal român*, București, Editura ATLAS LEX, 1995, 289 p.
2. V. Dobrinou, *Traficarea funcției și a influenței în dreptul penal*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, 92 p.
3. Legea nr. 900-XIII din 27 iunie 1996 privind combaterea corupției și protecționismului în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 56 din 22.08.1996.
4. V. Tarhon, *Infrațiuni pentru care se aplică proceduri speciale de urmărire și judecată*, București, Editura Științifică, 1976, 307 p.
5. Gh. Nistoreanu, *Prevenirea infracțiunilor prin măsuri de siguranță*, București, Editura Ministerului de Interne, 1991.
6. Legea Republicii Moldova nr. 46-XIII din 12.04.1994 cu privire la activitatea operativă de investigații.
7. Gari S. Beker, *Project Syndicate USA*, 1998.
8. Codul penal al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 985-XV din 18 aprilie 2002, intrat în vigoare la 12 iunie 2003.
9. I. Cloșca, I. Suceava, *Tratat de drepturile omului*, București, Editura Europa Nova, 1995, 495 p.
10. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1 din 18.08.1994.

Василий ФЛОРЯ, доктор права,
профессор кафедры уголовного права и криминологии
Академии «Штефан чел Маре» МВД РМ
Дину ОСТАВЧУК,
начальник Управления анализа, планирования и обучения
Департамента уголовного преследования МВД РМ, майор полиции

УГОЛОВНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ПРЕСТУПЛЕНИЯ, СВЯЗАННЫЕ С ТОРГОВЛЕЙ ЛЮДЬМИ (ст.165 УК РМ, 149 УК Украины, 1271 УК России)

*УК Республики Молдова
Ст.165. Торговля людьми.*

(1) Вербовка, перевозка, передача, укрывательство или получение лица с его согласия или без такового в целях коммерческой или некоммерческой сексуальной эксплуатации, эксплуатации принудительного труда или услуг, а также попрошайничества, эксплуатации в рабстве или условиях, сходных с рабством, использования в вооруженных конфликтах или в преступной деятельности, изъятия органов или тканей, совершенные путем:

а) угрозы применения или применения физического или психического насилия, не опасного для жизни и здоровья лица, в том числе путем похищения, изъятия документов и удержания лица в подневольном состоянии с целью погашения установленного в неразумных пределах долга, а также угрозы сообщения конфиденциальной информации семье жертвы или другим лицам, как физическим, так и юридическим;

б) обмана;

с) злоупотребления уязвимостью положения или злоупотребления властью, дачи или принятия платежей либо выгод для получения согласия лица, контролирующего другое лицо,

наказываются лишением свободы на срок от 5 до 12 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 3000 до 5000 условных единиц с лишением права осуществлять определенную деятельность или с ликвидацией юридического лица.

(2) Те же действия, совершенные:

- а) лицом, ранее совершившим деяние, предусмотренное частью (1);
- б) в отношении двух или более лиц;
- с) в отношении беременной женщины;
- д) двумя или более лицами;
- е) должностным лицом или должностным лицом, занимающим ответственное положение;
- ф) с применением насилия, опасного для жизни, физического или пси-

хического здоровья лица;

г) с применением пыток, бесчеловечного или унижающего достоинство обращения с целью подчинения лица либо с изнасилованием, использованием физической зависимости, оружия,

наказываются лишением свободы на срок от 7 до 15 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 2 до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 5000 до 7000 условных единиц с лишением права осуществлять определенную деятельность или с ликвидацией юридического лица.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2):

а) совершенные организованной преступной группой или преступной организацией;

б) повлекшие тяжкое телесное повреждение или психическое расстройство либо смерть или самоубийство лица,

наказываются лишением свободы на срок от 10 до 20 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 3 до 5 лет, а юридическое лицо наказывается штрафом в размере от 7000 до 9000 условных единиц с лишением права осуществлять определенную деятельность или с ликвидацией юридического лица.

(4) Жертва торговли людьми освобождается от уголовной ответственности за совершение преступлений в связи с этим процессуальным статусом.

[Ст.165 изменена Законом N 277-XVI от 18.12.2008, в силу 24.05.2009]

[Ст.165 изменена Законом N 193-XVI от 26.09.2008, в силу 21.10.2008]

[Ст.165 изменена Законом N 376-XVI от 29.12.05, в силу 31.01.06]

[Ст.165 дополнена Законом N 211-XV от 29.05.03, в силу 12.06.03]

УК Украины

Ст.149. Торговля людьми или иная незаконная сделка о передаче человека.

1. Продажа, иная платная передача человека, а равно осуществление в отношении него какой бы то ни было иной незаконной сделки, связанной с законным либо незаконным перемещением с его согласия или без согласия через государственную границу Украины для дальнейшей продажи либо иной передачи другому лицу (лицам) в целях сексуальной эксплуатации, использования в порнобизнесе, вовлечения в преступную деятельность, втягивания в долговую кабалу, усыновления (удочерения) в коммерческих целях, использования в вооруженных конфликтах, эксплуатации его труда, -

наказывается лишением свободы на срок от трех до восьми лет.

2. Те же действия, совершенные в отношении несовершеннолетнего, нескольких лиц, повторно, по предварительному сговору группой лиц, от которого потерпевший находился в материальной или иной зависимости, -

наказываются лишением свободы на срок от пяти до двенадцати лет с конфискацией имущества или без таковой.

3. Действия, предусмотренные частями первой или второй настоящей статьи, совершенные организованной группой или связанные с незаконным вывозом детей за границу либо невозвращением их в Украину, или с целью изъятия у потерпевшего органов или тканей для трансплантации либо насильственного донорства, или если они повлекли тяжкие последствия, - наказываются лишением свободы на срок от восьми до пятнадцати лет с конфискацией имущества.

УК России

Ст.1271. Торговля людьми.

1. Купля-продажа человека, иные сделки в отношении человека, а равно совершенные в целях его эксплуатации вербовка, перевозка, передача, укрывательство или получение – наказываются лишением свободы на срок до шести лет. (Часть в ред. Федерального закона от 25 ноября 2008 г. №218-ФЗ.)

2. Те же деяния, совершенные:

(Абзац в ред. Федерального закона от 25 ноября 2008 г. №218-ФЗ.)

а) в отношении двух или более лиц;

б) в отношении заведомо несовершеннолетнего;

в) лицом с использованием своего служебного положения;

г) с перемещением потерпевшего через Государственную границу Российской Федерации или с незаконным удержанием его за границей;

д) с использованием поддельных документов, а равно с изъятием, сокрытием либо уничтожением документов, удостоверяющих личность потерпевшего;

е) с применением насилия или с угрозой его применения;

ж) в целях изъятия у потерпевшего органов или тканей;

(Пункт в ред. Федерального закона от 25 ноября 2008 г. №218-ФЗ.)

з) в отношении лица, заведомо для виновного находящегося в беспомощном состоянии либо в материальной или иной зависимости от виновного;

(Пункт введен Федеральным законом от 25 ноября 2008 г. №218-ФЗ.)

и) в отношении женщины, заведомо для виновного находящейся в состоянии беременности, -

(Пункт введен Федеральным законом от 25 ноября 2008 г. №218-ФЗ.)

наказывают лишением свободы на срок от трех до десяти лет с ограничением свободы на срок до двух лет либо без такового.

(Абзац в ред. Федеральных законов от 25 ноября 2008 г. №218-ФЗ; от 27 декабря 2009г. №377-ФЗ.)

3. Деяния, предусмотренные частями первой и второй настоящей статьи:

а) повлекшие по неосторожности смерть, причинение тяжкого вреда здоровью потерпевшего или иные тяжкие последствия;

б) совершенные способом, опасным для жизни и здоровья многих людей;

в) совершенные организованной группой, - наказываются лишением свободы на срок от восьми до пятнадцати лет с ограничением свободы на срок до двух лет либо без такового.

(Абзац в ред. Федерального закона от 27 декабря 2009 г. №377-ФЗ.)

Примечания. 1. Лицо, впервые совершившее деяния, предусмотренные частью первой или пунктом «а» части второй настоящей статьи, добровольно освободившее потерпевшего и способствовавшее раскрытию совершенного преступления, освобождается от уголовной ответственности, если в его действиях не содержится иного состава преступления.

(Пункт примечаний в ред. Федерального закона от 25 ноября 2008 г. №218-ФЗ.)

2. Под эксплуатацией человека в настоящей статье понимаются использование занятия проституцией другими лицами и иные формы сексуальной эксплуатации, рабский труд (услуги), подневольное состояние.

(Пункт примечаний в ред. Федерального закона от 21 июля 2004 г. №73-ФЗ.) (статья введена Федеральным законом от 8 декабря 2003 г. №162-ФЗ.)

Вышеуказанные статьи, с некоторыми различиями, идентичны по содержанию. Однако, нельзя согласиться с частью 4 ст.165 УК РМ следующего содержания: «Жертва торговли людьми освобождается от уголовной ответственности за совершение преступлений в связи с этим процессуальным статусом». Ст.149 УК Украины, 1271 УК России не содержат таких предписаний.

Авторы комментария УК РМ 2009 г. только воспроизвели часть 4 ст. 167 УК РМ без разъяснения, о каких преступлениях идет речь. Можно предполагать, что речь идет о преступлениях с целью освобождения из плена. Но тогда любое преступление, совершенное с этой целью, только может усугубить положение пленника, ставить под угрозу его жизнь и здоровье, сделать невозможным его освобождение.

Следственно-судебная практика по этой категории дел в Республике Молдова по состоянию на 26 апреля 2011 г. зарегистрировано 36 уголовных дел, возбужденных по ст.165 УК РМ, находилось в производстве 76, окончено расследованием 68 дел. К уголовной ответственности привлечено 46 человек.

Из 68 окончанных дел виновные привлекались к ответственности за торговлю женщинами с целью занятия проституцией в Италии, Турции, Объединенных Арабских Эмиратах на Кипре и в других странах, России.

Определенную профилактическую работу по предупреждению незаконного выезда за границу граждан Республики Молдова проводит Бюро по миграции и беженцам МВД Республики Молдова. В 2009 году вернулись на Родину 2130 человек и 92 несовершеннолетних из следующих стран: из России – 990, Украины – 778, Израиля – 104, США – 83, Германии – 46, Румынии – 17.

Правда, не уточняется, кто из вернувшихся на родину были жертвами торговли людьми. В 2009 г. иммигрировали в Республику Молдову 2008 ино-

странцев, из которых: 436 из Украины, 277 из Израиля, 230 из России, 223 из Турции, 186 из Румынии и других стран.

Основную работу по предупреждению и пресечению торговли людьми вообще и женщинами в частности, проводит Центр по борьбе с торговлей людьми МВД Республики Молдова во взаимодействии с другими государственными органами, неправительственными организациями, правоохранительными органами других стран.

Жертвы этих преступлений по преимуществу отправляются в Турцию, Россию, на Кипр, в Объединенные Арабские Эмираты, страны Ближнего Востока.

В 2010 г. было возбуждено 140 уголовных дел по ст.165 УК РМ (торговля людьми); 21 дело по ст.206 УК РМ (торговля детьми); 13 дел по ст.207 УК РМ (незаконный вывоз детей из страны); 133 дела по ст.220 УК РМ (сутенерства); 116 дел по ст.3621 УК РМ (организация незаконной миграции).

Пресечена деятельность 10 преступных групп и 22 сетей-маршрутов, специализировавшихся на торговле людьми, сутенерстве и организации незаконной миграции, из которых торговля людьми – 2 маршрута в Турцию, торговлю детьми 1 – в Россию, международное – сутенерство – 4 (2 – Турция, 2 – Кипр), организация незаконной миграции – 15 (11 – Италия, 1 – Турция, 1 – Германия, 1 – Франция, 1 – Португалия).

Правоохранительные органы Турции в 2007 г. выявили 53 жертвы торговли людьми – граждан Республики Молдова, в 208 – 22, а в 2009 – только 7. Каждое лицо, которое попадало в зону Шенген с фальшивыми документами, выплачивало «благодетелям» по 4500 евро. В таких случаях можно говорить и об определенной вине жертв торговли людьми. Ведь они понимали, что заключают противозаконную сделку и многим рисковали, прежде всего, своими деньгами. А также тем, что, будучи разоблаченными в странах назначения, они рисковали депортацией и потерей всех средств, уплаченных за фальшивые документы или могут быть остановлены на границе Республики Молдова.

В 2008 г. в Молдове был задержан гражданин Израиля Зис Михаил, который организовал преступную организацию по вербовке граждан для покупки и трансплантации их органов, прежде всего, почек.

Другую преступную группу составили Каракауа Любовь с двойным гражданством Республики Молдова и Турции и ее муж гражданин Турции с удостоверением иммигранта в Республике Молдова. За оказанные услуги они получили от потерпевших 12 000 евро.

20 ноября 2008 г. на погранично-пропускном пункте Леушаны был остановлен автобус марки «Setra», который перевозил 20 человек, членов танцевального ансамбля «Paradis» центра культуры и искусства пос. Крикова, которые следовали в Грецию, но фактически намеревались попасть в Италию для нелегального трудоустройства.

Большинство жертв торговли людьми попадают в Турцию – 46% и Россию – 22%. По преимуществу жертвами этих преступлений становятся женщины и молодые девушки, которые подвергаются сексуальной эксплуа-

тации, а мужчины используются для работы в строительстве, сельском хозяйстве, а в одном случае даже на рудниках по добыче алмазов в Конго.

За 9 месяцев 2010 г. суды рассмотрели 95 уголовных дел о торговле людьми, по которым привлечены к ответственности 117 подсудимых. Из них 20 осуждены к лишению свободы, 26 – к лишению свободы условно, 52 – к штрафу, в отношении 13 дела прекращены, а 6 оправданы.

В октябре 2010 г. был арестован предполагаемый организатор нелегальной эмиграции 11 граждан Республики Молдова в Израиле с нелегальным транзитом через Египет, где и были задержаны.

Таким образом, Центр по борьбе с торговлей людьми МВД Республики Молдова, во взаимодействии с другими государственными организациями, накопил определенный положительный опыт по предупреждению, раскрытию и расследованию данной категории преступлений.

Объединение и консолидация усилий всех вовлеченных в борьбу с этой категорией преступлений и является целью настоящей конференции.

СУДЕБНАЯ ПРАКТИКА

по уголовным делам о торговле людьми (ст.165 УК РМ), о торговле детьми (ст.206 УК РМ) и о сутенерстве (ст.220 УК РМ)

Приговором суда Буюкань Г. Кишинёва от 26 марта 2006 г. Б.В., 1973 г. Рождения, не работала, не замужем, на иждивении двое несовершеннолетних детей, ранее судима (не указано по какой статье УК), судимость погашена, признана виновной по п.а, в, часть 3 ст. 206 УК РМ (торговля детьми).

Она обвинялась в том, что в августе 2003 г. с целью сексуальной эксплуатации завербовала несовершеннолетнюю Д.Б., 1986 г. рождения, пообещав ей трудоустройство в Турции в качестве танцовщицы. Подготовила необходимые документы для выезда в Турцию, вручила ей авиабилет «Одесса – Стамбул».

По прибытии в Стамбул Д.Б. не отозвалась на объявление встречавших ее, пожила две недели у своей родственницы и вернулась в Молдову. То есть, для Д.Б. не наступило никаких общественно опасных последствий.

С той же целью и тоже в ноябре 2003 г. Б.В. завербовала еще одну несовершеннолетнюю Ч.Е., оформила для нее фальшивые документы на чужое имя и в сопровождении «Оксаны» отправила ее в Одессу для вылета в Стамбул. Однако при прохождении паспортного контроля в аэропорту Одесса она была задержана за предъявление фальшивого документа на чужое имя. И здесь несовершеннолетняя Ч.Е. ничем не пострадала.

При назначении наказания суд учел, что совершено чрезвычайно тяжкое преступление, положительную характеристику подсудимой, частичное признание вины, наличие на иждивении двух несовершеннолетних детей, прежнюю судимость и назначил наказание ... в виде 20 лет лишения свободы.

С учетом вышеуказанных обстоятельств, считаем, что суд первой инстанции назначил чрезвычайно строгое наказание, несоразмерное с тяжестью совершенного преступления и личностью виновной. Поскольку прежняя судимость была погашена, суд не должен был учитывать ее как

отягчающее обстоятельство.

Апелляционная палата г. Кишинева своим определением от 9 ноября 2006 г. оставила в силе приговор первой инстанции в отношении Б.В. – 20 лет лишения свободы. Такое же наказание Б.В. могла бы получить, если бы совершила умышленное убийство при отягчающих обстоятельствах (ст.145 ч. 2 УК РМ), террористический акт (ст. 278 УК РМ) или скажем, вооруженный мятеж (ст.340 УК РМ), которые предусматривают лишение свободы в тех же пределах, что и ст.206 УК РМ. По тяжести последствий эти преступления несопоставимы с последствиями, наступившими в случае в Б.В. Считаем назначенное Б.В. наказание чрезвычайно строгим, несопоставимым с тяжестью совершенного преступления и личностью виновной.

Приговором суда Ботаники г. Кишинёва от 19 марта 2010 г. О.А. была признана виновной в совершении преступлений, предусмотренных статьями 165, 206 и 208 УК РМ, и осужденная к 8 годам лишения свободы.

Она обвинялась в том, что в декабре 2008 г. завербовала несовершеннолетнюю Д.Т. с целью транспортировки потерпевшей в Турцию для занятия проституцией. Подготовила все необходимые документы для выезда Д.Т. за границу, вручила ей 400 долларов США, авиабилет до Стамбула и вместе с ней О.А. полетели в Стамбул.

В Турции Д.Т. занималась проституцией, а вырученные деньги присвоила О.А. и турецкие сутенеры.

Она же в январе 2009 г. Завербовала еще трех женщин и доставила их в Турцию, где они занимались проституцией в течение трех месяцев.

В феврале 2009 г. она доставила в Турцию еще одну женщину с той же целью. Всего 5 потерпевших. Апелляционная палата г. Кишинева своим определением в июне 2010 г. изменила приговор первой инстанции, назначила О.А. наказание в виде 5 лет лишения свободы. На основании ст.96 УК РМ Апелляционная палата отсрочила отбывание наказания до 2014 года, то есть до достижения ребенком О.В. 8 лет. О.А. 1980 года рождения, замужем, на иждивении имеет четверо несовершеннолетних детей, не судима.

Итак, Б.В. за неудавшееся покушение на совершение преступления приговорена к 20 годам лишения свободы, а О.А. за оконченное преступление – к наказанию ниже низшего предела на основании ст.79 УК РМ.

Главный аргумент для смягчения О.А. наказания и отсрочки его исполнения Апелляционная палата указала наличие у О.А. малолетних детей, последний родился 7 января 2006 г. У Б.В. тоже остались без присмотра двое несовершеннолетних детей.

Приговором суда г. Кагула от 29 июня 2006 г. П.Л., 1981 г. рождения, разведенная, на иждивении один несовершеннолетний ребенок, ранее не судимой, и К.Х., 1970 г. рождения, гражданин Турции, признаны виновными по ст.165 ч.2 и ст.206 ч.2 УК РМ и осуждены каждый к 14 годам лишения свободы. Они обвинялись в том, что в начале 2004 г. обманным путем завербовали гражданку А.М. для сексуальной эксплуатации, оформили необ-

ходимые документы и вывезли ее в Турцию, где в течение двух месяцев К.Х. организовал ее сексуально-коммерческую эксплуатацию с целью получения материальной выгоды.

Они же в феврале 2005 г. повторно завербовали А.М., а также И.В. и доставили их в Турцию, где К.Х. на протяжении более одного месяца организовал их сексуально-коммерческую эксплуатацию.

Повторная вербовка А.М. вызывает сомнение, так как первый раз она уже знала, чем занималась в Турции и можно говорить о ее добровольном согласии на повторную поездку за границу.

Вызывает также сомнение назначение наказания поровну по 14 лет каждому, так как в соответствии со статьей 83 УК РМ при этом учитывается вклад каждого соучастника в совершении преступления. Из обстоятельств дела, установленных судом, видно, что вклад гражданина Турции в совершении этих преступлений больший и его роль более активна, чем роль П.Л.

Суд также указал, что обстоятельств, смягчающих или отягчающих ответственность, не установлено. А, между тем, для П.Л. смягчающими обстоятельствами являются наличие на иждивении несовершеннолетнего ребенка, то, что она разведенная, не работала, то есть, речь идет о совершении преступления в силу стечения тяжелых обстоятельств личного или семейного характера (пункт С ст.76 УК РМ).

Полагаем, что в этих условиях П.Л. могло быть назначено менее строгое наказание, чем К.Х. и, конечно же, не 14 лет лишения свободы.

Приговором суда Рышкань г. Рышкань от 30 июня 2006 г. О.О., 1984 г. рождения, вдова, на иждивении один ребенок, не работала, не судима, признана виновной в совершении преступления, предусмотренного ст.206 ч. 3 п.в УК РМ и осуждена к 20 годам лишения свободы.

Она обвинялась в том, что в соучастии с гражданином Турции по имени Садык в декабре 2005 – январе 2006 г.г. завербовала двух несовершеннолетних девушек: И.В. и Е.Е. с целью отправки их в Турцию для занятия проституцией, помогла им в оформлении необходимых документов.

Однако по разным причинам потерпевшие в Турцию не поехали, никаких общественно-опасных последствий для них не наступило. Бельцкая Апелляционная палата своим определением от 11 октября 2006 г. и Высшая судебная палата определением от 17 января 2007 г. оставили приговор в силе – 20 лет лишения свободы.

Пункт 8 Постановления Пленума Высшей Судебной палаты от 22 ноября 2004 г. О судебной практике по делам о торговле людьми и о торговле детьми допускает возможность покушения на эти преступления, что, по нашему мнению, имело место в данном случае.

Статья 81 УК РМ предусматривает возможность смягчения наказания за неоконченное преступление. Законом от 18 декабря 2008 г. наказание по ст. 206 ч.3 несколько снижено, а уголовный закон, устраняющий преступность деяния, смягчающий наказание или иным образом улучшающий положение лица, совершившего преступление, имеет обратную силу, для лиц,

совершивших соответствующее деяние до вступления такого закона в силу, в том числе на лиц, отбывающих наказание или отбывших наказание, но имеющих судимость (ст.10 УК РМ).

Приговором суда Теленешть от 28 января 2006 г. Г.С., 1971 г. рождения, замужем, на иждивении один ребенок, не судима, не работала, признана виновной в совершении преступлений, предусмотренных статьями 206 ч.3 п. «а», «в» и 165 ч.2 п. «с», «д» и по совокупности преступлений ей назначено наказание в виде 21 года лишения свободы.

Она обвинялась в том, что в августе 2005 г. завербовала двух несовершеннолетних девушек С.Е., 1989 г. рождения, и С.Н., 1987 г. рождения, с целью их транспортировки в Турцию для коммерческой сексуальной эксплуатации, обманув их, что будут работать в баре в Стамбуле.

Она же в декабре 2004 г. с этой же целью завербовала несовершеннолетнюю Б.Т., 1988 года рождения, подготовила ей необходимые документы для выезда из страны, приобрела авиабилет, отправила ее в Стамбул, где она подвергалась коммерческой сексуальной эксплуатации.

Сестры С.Е. и С.Н. не выехали в Турцию, так как 10 августа 2005 г. Г.С. дома у С.Е. была задержана работниками полиции. Вместе с Б.Т. выехала в Стамбул и потерпевшая В.А., которая на момент выезда имела двухмесячную беременность. После трехмесячной сексуальной эксплуатации беременной В.А. стало плохо и она попыталась прервать беременность, но врачи сказали, что поздно. Из-за этого она была вынуждена вернуться в Молдову. Подсудимая Г.С. не отдала ей деньги, заработанные в Турции.

При назначении наказания суд учел в качестве смягчающих обстоятельств наличие на иждивении несовершеннолетнего ребенка у Г.С. и отсутствие судимости.

По второму приговору суда Теленешть от 19 октября 2006 г. Г.С. было вменено дополнительно еще три эпизода торговли людьми и торговли несовершеннолетней. Потерпевшие Г.В., Ц.Л. и несовершеннолетняя В.В., 1988 г. рождения, завербованы для занятия проституцией в Турции, в срочном порядке за один день в марте 2005 г. им оформили необходимые документы, купили авиабилеты до Стамбула, где они подвергались коммерческой сексуальной эксплуатации. Окончательное наказание 22 года лишения свободы.

Приговором суда Глодень от 13 ноября 2007 г. Б.В. и Г.О. были признаны виновными в совершении преступлений, предусмотренных ст.165 п. «в» УК РМ (торговля людьми) и ст.220 ч.2 УК РМ (сутенерство), и на основании ст.79 ч.1 УК РМ им назначены наказания ниже низшего предела, предусмотренного законом, – по 5 лет лишения свободы условно каждому согласно ст.90 УК РМ, с испытательным сроком обоим по 5 лет.

Органом уголовного преследования они обвинялись по ст.165 ч.2, ст.206 ч.3 и ст.220 ч.1 УК РМ.

Б.В. обвинялся в том, что в сентябре 2004 г. с целью коммерческой сексуальной эксплуатации в соучастии с Г.О. завербовал несовершеннолетнюю

К.И., 1988 г. рождения, не зная о ее возрасте, переправил ее в Россию в г. Новые Химки, Московской области, где она подвергалась коммерческой сексуальной эксплуатации с сентября 2004 г. по ноябрь 2006 г. при возвращении в Молдову подсудимые дали К.И. заработанные ею 6 000 долларов США.

Тоже Б.В. и с той же целью в октябре 2004 г. завербовал Г.К. и несовершеннолетнюю О.И., не зная о ее возрасте, переправили их в г. Новые Химки, обманув, что они будут работать на табачной фабрике. По прибытии на место их подвергли коммерческой сексуальной эксплуатации Г.К. в течение месяца, после чего она убежала с одним из клиентов, а О.И. с октября 2004 по январь 2006 г. При возвращении домой О.И. получила от подсудимых заработанные ею 6 500 долларов США.

Тоже Б.В. в ноябре 2004 г. с той же целью завербовал несовершеннолетнюю М.К., обманув ее, что будет работать продавщицей в Москве, переправил ее в г. Новые Химки, где она подвергалась коммерческой сексуальной эксплуатации до января 2006 г. При возвращении домой М.К. получила от подсудимых 2 500 долларов США. Она получила меньше остальных, так как одно время болела и не принимала клиентов. По ее жалобе органы уголовного преследования возбудили уголовное дело по ст.206 чт.1 п. «а» УК РМ.

Г.О. обвинялся в совершении тех же преступлений в соучастии с Б.В. Он заявил, что М.К. знала, чем она будет заниматься в Москве, и сказала, что лучше заниматься проституцией в Москве за деньги, чем в своем селе бесплатно.

При назначении наказания суд учел, что подсудимые ранее не судимы, чистосердечно раскаялись, способствовали раскрытию преступления. По ст.206 ч. 3 УК РМ они оправданы, так как в суде достоверно не было установлено, что они знали о несовершеннолетии потерпевших. По сравнению с другими приговорами, подсудимым назначены чрезвычайно мягкие наказания, и на основании ст.90 УК РМ они даже освобождены от их отбывания.

Из вышеприведенных примеров видно, что разные суды за одни и те же преступления назначают различные наказания. Особенно тревожит назначение 20 лет лишения свободы молодым женщинам, у которых остались несовершеннолетние дети и которые, полагаем, могли бы способствовать повышению деторождаемости и улучшению демографического положения в стране. Судебная практика бывшего СССР и Российской Федерации, Молдавской ССР (до 1991 г.) показывает, что к женщинам и несовершеннолетним суды были более гуманны, чем к остальным преступникам.

В настоящее время в Республике Молдова 20-летние сроки лишения свободы отбывают особо опасные преступники, рецидивисты, убийцы ... и некоторые женщины, осужденные по ст.165, 206 УК РМ.

В связи с тем, что многие статьи в УК РМ аналогичны статьям УК Российской Федерации, следовало бы сориентироваться и на ст.1271 УК РФ, предусматривающую ответственность за торговлю людьми и устанавливающую менее строгие наказания за это преступление.

Ст. 1271 УК РФ содержит примечание, которого нет в УК РМ:

Лицо, впервые совершившее деяние, предусмотренные частью первой

или пунктом «а» части второй настоящей статьи, добровольно освободившее потерпевшего и способствовавшее раскрытию совершенного преступления, освобождается от уголовной ответственности, если в его действиях не содержится состав иного преступления.

Прав Виктор Степанович Пушкаш, судья с огромным опытом работы в Высшей Судебной Палате и в Парламенте РМ, доктор права, судья Конституционного Суда РМ, что практика назначения уголовных наказаний нуждается в постоянном изучении и исследовании, если учесть, что за аналогичные преступления разные суды назначают наказания, сильно отличающиеся друг от друга, что видно и из вышеприведенных примеров.

Пленуму Высшей Судебной палаты следует скорректировать практику назначения наказаний за вышеуказанные преступления, указав и на необходимость строгого соблюдения общих критериев индивидуализации наказания (ст.75 УК РМ). Исключать крайности, когда за аналогичные преступления назначаются наказания или ниже низшего предела, предусмотренного законом (ст.79 УК РМ) – 5 лет лишения свободы условно или 22 года реального лишения свободы.

Литература:

1. УК Республики Молдова 2002 г.
2. УК Украины 2001 г.
3. УК России 1996 г.
4. *УК Республики Молдова. Комментарий*, под ред. А. Барбэнягрэ, доктора habilitat juridis, профессора, адвоката. Кишинёв, 2009, 860 с.
5. *УК Украины. Научно-практический комментарий*, 3-е издание, под ред. С.С. Яценко, Издательство «А.С.К.», Киев, 2003 г., 1088 с.
6. Alexandru Tănase, „Cadrul juridic național și internațional legat de aplicarea răspunderii pentru infracțiunea de trafic de ființe umane, prevăzut la art.165 CP RM”, în *Studia Universitas. Seria Științe Sociale*, Nr.8 (38), Chișinău, CEPUSM, 2010, p.134-146.
7. Note informative privind rezultatele activității CCTP în domeniul prevenirii și combaterii traficului de ființe umane, organizarea migrației ilegale și altor infracțiuni similare în 2008 – 2010 (directorul Centrului a MAI locotenent-colonel de poliție Valeriu Hîncu).
8. Raport: Guvernării moldoveni; implicații traficul de ființe umane. „Dreptul”, 24 februarie 2012, p.3.
9. В. Флоря, «Уголовная ответственность за преступления, связанные с торговлей людьми», în *Закон и жизнь*, №8, 2011, с.21-24.

Marin GHERMAN, doctor în drept, conferențiar universitar,
Șef al Catedrei „Investigații operative” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

CRIMINALITATEA ITINERANTĂ ÎN STATELE-MEMBRE ALE UNIUNII EUROPENE

„Ignoranța este mama tuturor crimelor.”
Honoré de Balzac

Este normal să nu lași societatea să se dezvolte haotic, iar pentru asta este nevoie să studiezi în mod aprofundat toate fenomenele sociale, iar unul deosebit de important îl constituia elementul cauză, pentru că elementul efect îl trăiam, iar pentru a-l înlătura, era necesar să parcurgem drumul înapoi, să cercetăm cauza pe care să încercăm s-o înlăturăm.

Pornind de la etimologia cuvântului „itinerant”, care provine de la cuvântul francez „itinérant”, aceasta ar avea semnificația de a se deplasa în cadrul activității sale sau care se deplasează dintr-un loc în alt loc pentru a desfășura o anumită activitate, fie pentru a exercita o anumită profesiune [1].

Grupările itinerante sau criminalitatea itinerantă își face apariția la finele anilor '90-începutul anilor 2000, urmare constatării unor grupări din Europa de Est și Europa Centrală, fiind responsabili de furturi în serie din locuințe, centre comerciale, întreprinderi, precum și furturi de vehicule [2].

Modurile de operare a grupărilor criminale itinerante demonstau că membrii acestora erau bine organizați și aveau metode particulare de lucru. Activitatea acestora demonstra un interes sporit pentru bani și bunuri care proveneau din activitatea ilegală.

Sentimentul de nesiguranță al cetățenilor statelor-membre UE devenea tot mai mare, iar poliția urma să întreprindă măsuri de contracarare a acestui fenomen.

În acest sens, multe dintre statele-membre ale UE au luat decizii de a reglementa în planurile și documentele lor sectoriale privind asigurarea securității prevederi legale de luptă împotriva criminalității itinerante.

Drept exemplu, autoritățile belgiene, prin Declarația politică din 22 martie 2007 a miniștrilor de Interne și Justiției, sub coordonarea prim-ministrului, a definit noțiunea de „autori itineranți” și diferite fenomene criminale, fiind stabilită și concepția generală a securității.

Reieșind din particularitatea de „itinerant” și lipsa frontierelor în spațiul Uniunii Europene, autorii criminalității itinerante exportau această criminalitate și în alte state, ținând cont de raportul cost-beneficiu.

Astfel, autoritățile polițienești ale statelor afectate de acest fenomen transmiteau experiența proprie autorităților competente ale altor state, unde exportul acestui fenomen se resimțea.

Mai târziu, conceptul de criminalitate itinerantă sau de grupări de autori itineranți a evoluat simțitor și în practică, fiind reactualizată și definiția acestui concept. Astfel, la categoria criminalității itinerante se atribuiau și faptele ilicite săvârșite prin *skimming*, inclusiv furturile săvârșite în grupări organizate.

Potrivit conceptului „criminalitate itinerantă” cu care operează autoritățile poliției federale belgiene, această este definită a fi: „un grup de autori itineranți sau asociație de răufăcători care: comit sistematic furturi din locuințe, din întreprinderi sau din centre comerciale, inclusiv furturi de echipamente, de metale, vehicule de construcții (șantier); membrii cărora sunt în mod prioritar de origine din țările de Europei de Est sau care fac parte din grupuri de autori sedentari; care operează sau dirijează din străinătate sau din aglomerații mari; care comit un număr important de fapte pe o parte dintr-un teritoriu relativ mare, și care pot să recurgă și la atragerea minorilor”.

Totodată, definirea generică a conceptului „criminalitate itinerantă” nu exclude atribuirea acestui fenomen și altor fapte precum utilizarea armei de foc, furtul documentelor de valoare, *skimming* sau altele.

În unele state europene, precum Franța, în cadrul poliției/ jandarmeriei naționale există servicii specializate abilitate în contracararea acestui fenomen numit „criminalitatea itinerantă”.

Astfel, în cadrul jandarmeriei franceze a fost creat oficiul de luptă împotriva delincvenței itinerante.

Potrivit competenței oferite prin legislație și regulamentele interne, acest oficiu are menirea de a-și da concursul în cazul spargerilor de bancomate sau alte distribuitoare automatizate, furturile din locuințe și de metale, escrocheriile însoțite de sau fără de violență în cadrul grupărilor organizate, agresiunile comise împotriva persoanelor în etate.

Constatările ne impun să conchidem că fenomenul „criminalității itinerante” este specific statelor care sunt suprapopulate și sunt sursa imigrației.

Deseori, problema criminalității itinerante rămâne un subiect sensibil pentru reuniunile de nivel înalt ale înalților demnitari ai statelor-membre UE[2].

În statele-membre UE, fenomenului criminalității itinerante îi sunt specifice următoarele:

– fenomen orientat în scopul acaparării de bunuri, autorii și coautorii grupărilor criminale itinerante sunt activi, natura, formele de apariție și metodele criminale de activitate sunt specifice.

În ceea ce privește natura apariției grupărilor criminale itinerante, percepția organelor de drept ale statelor-membre UE se limitează la constatările potrivit cărora autorii acestor grupări sunt cetățeni ai fostului bloc din Est și autorii sedentari[4]. În acest sens, studiile statistice ale autorităților belgiene fac distincție între cetățenii Europei de Est care sunt implicați în grupările criminale itinerante. Potrivit acestora, ei îi divizează în două categorii: *prima* – cei care au intenția criminală din momentul intrării pe teritoriul unui stat în scopul acaparării de bunuri, care ulterior se retrag, fiind deseori dirijați în activitatea lor de complici de pe teritoriul țării de origine și care rămân pe teritoriul unui stat de la câteva săptămâni până la câteva luni; *a doua* – cei care au intenția de a-și schimba domiciliul, dar

rămași în situație de ședere ilegală sau chiar legală, dar fără mijloace de existență sunt racolați sau să se avânte în criminalitatea itinerantă.

Ținând cont de metodele de activitate criminală a autorilor acestor grupuri, este important de a menționa că de cele mai dese ori, acești criminali staționează în localitățile aglomerate sau în orașele mari. Un alt aspect al modului de operare este acela că faptele ilicite comise de către aceștia sunt nu în imediata apropiere, ci parcurg distanțe importante pentru a comite infracțiuni. Potrivit regulilor clasice, bunurile sustrase sunt direcționate ulterior spre țările de origine ale infractorilor. În alte cazuri, bunurile furate sunt deseori revândute diferitor persoane.

Tehnicile și modalitățile de operare a infractorilor denotă că în prealabil infractorii sunt bine instruiți, iar rolurile și sarcinile sunt bine repartizate până a trece la etapa de executare.

Deseori în cazul furturilor din locuințe, pregătirea se limitează la experiențe anterioare și, de regulă, se comit inopinat, după o scurtă observație a domiciliului victimei.

Potrivit metodelor de operare, autorii itineranți evită contactele cu victima, pentru a nu putea fi recunoscuți.

Bunurile sustrase, de regulă, sunt bunuri mobile, care pot fi ușor transportate. O altă particularitate este ca bunurile furate să fie posibil ușor revândute pe piața neagră și la un preț bun.

În cazul grupărilor criminale itinerante, acestea sunt orientate în particular pentru sustragerea bijuteriilor, materialului informatic sau obiectelor de lux.

Deseori metodele autorilor grupărilor criminale itinerante se adaptează în funcție de metodele și mijloacele de acțiune ale organelor de poliție.

Utilizarea numelor false sau aliasuri-lor nu sunt proprii infractorilor, dar în pofida acestui fapt ei le utilizează în mod sistematic.

Utilizarea numelor false le permite să se eschiveze de la controale sau în cazul încarcerărilor și condamnărilor face imposibil stabilirea identității reale a individului.

Implicarea repetată a infractorilor în diferite dosare judiciare îi fac pe infractori acestui tip de criminalitate să învețe mult din metodele polițienești, astfel renunțând ulterior la telefonie, parcând automobile furate la distanțe adiacente locurilor unde își au domiciliul sau în alte cartiere, evitând contactul cu organele de forță.

În cazul grupărilor sedentare a le criminalilor itineranți, aceștia apelează deseori la recrutarea minorilor în activitatea ilicită[5]. De cele mai dese ori, minorii sunt reținuți în flagrant delict, dar din moment ce revin la libertate practica la meseria veche.

Perchezițiile și interceptarea convorbirilor telefonice devin inutile din cauza particularității că autorii se deplasează frecvent dintr-un loc în altul și din cauza că infractorii renunță la utilizarea telefoniei mobile.

Câteodată, se constată că înșiși minorii sunt implicați în contraobservații, pentru facilitarea comiterii infracțiunilor.

Potrivit unor surse și date statistice[6], principale țări de origine ale autorilor criminalității itinerante sunt preponderent Serbia și România[7], iar în unele cazuri datele fac referință și la cetățenii moldoveni care se prezintă cu naționalitate română. Bulgaria constituie și ea o sursă de origine a infractorilor itineranți în cazurile skimming-lor ca specific al criminalității itinerante.

Potrivit altor date, reprezentanți ai grupărilor criminale itinerante sunt și cei care provin din Țările Baltice[8], comitând atacuri violente, mai ales asupra magazinelor de bijuterii și față de acțiunile cărora se impune un răspuns la nivel european.

Politica de securitate a multor state-membre UE implică lupta împotriva criminalității itinerante.

Succesul gestionării acestui fenomen depinde de cunoașterea particularităților fenomenului, metodele și tacticile utilizate de infractori, cooperarea transfrontalieră, schimbul de informații eficient, cunoașterea modurilor de operare, dar nu mai puțin important de măsurile de prevenție.

O soluție importantă în contextul evoluției și diversificării criminalității itinerante este recunoașterea noilor tendințe de dezvoltare a criminalității itinerante și informarea reciprocă a celor interesați.

Un element important în gestionarea răspândirii fenomenului menționat este stabilirea unor politici de securitate și acțiuni concrete pentru centrele sau regiunile cele mai afectate (deseori cele mai aglomerate).

Pornind de la ideea că responsabilitatea trebuie să fie partajată între toți actorii antrenați în contracararea fenomenului criminalității itinerante, este important de a eficientiza mecanismul de conlucrare și de schimb de informații reciproc.

O particularitate distinctă a politicii de securitate consistă în cooperarea în parteneriat cu cetățenii, întreprinderile și organele similare ale altor state.

Accentul în cazul investigațiilor trebuie să se axeze atât pe faptele comise de nelegiuitori, cât și pe organizațiile sau grupările criminale itinerante. Acest principiu impune în mod necondiționat schimbul permanent de informații. Acțiunile organelor de poliție trebuie să se extindă de la cei care organizează, desfășoară observații, execută până la cei care sunt implicați în ascunderea bunurilor provenite din activitatea ilicită.

Un aspect de neglijat i se atribuie organelor de constatare a faptelor comise, de calitatea constatărilor la locul faptei depinzând și identificarea autorilor.

Fluxul eficient de informații trebuie să permită diferitor servicii polițienești să întreprindă în cooperare acțiuni de depistare a infractorilor.

Astfel, în majoritatea statelor europene există centre de informații care sunt

considerate cruciale în activitatea cotidiană.

Minorii în calitate de sursă pentru criminalitatea itinerantă rămân o preocupare majoră a multor state. Din aceste considerente, statele încurajează, potrivit politicilor lor de securitate, să fie întreprinse acțiuni pentru a descuraja oferta și a familiariza persoanele vulnerabile cu riscurile acestui fenomen.

În consecință, societatea este într-un ritm de dezvoltare rapidă datorită informatizării și mobilității și chiar extinderii spațiului Uniunii Europene. Libera circulație în acest spațiu, pe de o parte, creează avantaje, dar pe de altă parte, impune întregii comunității europene să contribuie eficient și real la propagarea securității și valorilor umane.

În acest sens, evoluția societății pe plan extern condiționează adaptarea politici de securitate în funcție de tendințele criminalității și de amenințările sale.

Bibliografie:

1. Dicționar explicativ (Dex online), 1998.
2. *L'approche des groupes d'auteurs itinérantes, les défis renouvelés*, ediția 2010, <http://www.polfed-fedpol.be>
3. Reuniunea statelor G6 de la Paris: Schengen, criminalitatea itinerantă și azilul www.interieur.gouv.fr
4. *L'approche des groupes d'auteurs itinérantes, les défis renouvelés*, ediția 2010.
5. L. Paulussen, *Raport strategic privind grupările autorilor sedentari*, Bruxelles, Poliția Judiciară Federală.
6. *L'approche des groupes d'auteurs itinérantes, les défis renouvelés*, ediția 2010, p. 15 <http://www.polfed-fedpol.be>
7. <http://www.avocatura.com>. Potrivit Avocatură, Justiție fără Secrete, românii au fost implicați în 28% din cazurile de criminalitate itinerantă comise în Belgia, în anul 2010, ei fiind urmați de sârbi (7%), bulgari (6%) și lituanieni (6%).
8. <http://www.sroscas.ro>

Boris GLAVAN, doctor în drept,
lector superior al Catedrei „Investigații operative”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

ASPECTE TEORETICE PRIVIND NOILE TEHNICI SPECIALE DE COMBATERE A CRIMINALITĂȚII ORGANIZATE

Summary

This article represents a theoretical research in the new special techniques adopted by the Moldovan Parliament in combating organised crime, in particular in the case of the legal protection of the person in a party infiltrates the criminal who acted in furtherance of the Special Mission, with the purpose of discovering criminal activity and curmării's Party.

În ultimii ani, Republica Moldova este angajată într-un amplu proces de reformare a sistemului judiciar în conformitate cu imperativele încadrării în Uniunea Europeană. Totodată, perfecționarea cadrului legal, căutarea noilor mijloace juridice adecvate pentru combaterea criminalității sunt impuse cu necesitate de creșterea indicelui cantitativ al infracțiunilor, sporirea nivelului de profesionalism și de organizare a grupurilor criminale, formele de manifestare a actului infracțional etc.

Problema este că într-un stat cu adevărat democratic, spre care aspiră să devină țara noastră, protejarea celor mai importante valori ale societății: persoana, viața, sănătatea, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea trebuie să aibă un caracter pragmatic și nu unul declarativ.

Actualmente, organele puterii de stat menite să asigure valorile supreme în Republica Moldova întâmpină unele dificultăți, deoarece, după cum am menționat anterior, a sporit nivelul de profesionalism al activității criminale, iar mijloacele și tehnicile aplicate împotriva acesteia nu sunt întotdeauna în măsură să o combată.

Organele de drept, în general, și serviciile operative, în mod special, se confruntă cu tehnici și metode din ce în ce mai sofisticate și mai complexe de camuflare a infracțiunilor, fapt care impune infiltrarea agenților secreți în diferite structuri criminale pentru obținerea informațiilor necesare.

În același timp, trebuie să recunoaștem și faptul că legislația în vigoare nu oferă o bază juridică adecvată pentru o activitate productivă cu privire la infiltrarea agenților în grupuri sau organizații criminale. Nu este nici un secret faptul că aceste persoane, pentru ca să acționeze eficient: să culegă informații despre planurile și intențiile structurilor criminale, căile și mijloacele de realizare a acestora, să influențeze membrii grupului sau organizației criminale în vederea abandonării activității criminale organizate și a intențiilor de comitere a anumitor infracțiuni, trebuie să se bucure de încrederea liderilor și a membrilor acestor grupări. Aceasta însă necesită adaptarea agentului la mediul infiltrat, ceea ce implică participarea reală sau formală a acestuia la activități criminale. La rândul său, acest lucru este posibil numai în cazul în care persoanele infiltrate sunt protejate de răspunderea

penală în legătură cu participarea inevitabilă la activitatea structurilor criminale.

Pornind anume de la aceste realități, legiuitorul, în legea recent adoptată privind prevenirea și combaterea criminalității organizate [2], a prevăzut două măsuri speciale de combatere a criminalității organizate, și anume:

- încadrarea controlată a persoanei în grupul și/sau organizația criminală;
- infracțiunea controlată.

Este de menționat faptul ca aceste măsuri, în special „infracțiunea controlată”, sunt o noutate pentru legislația națională și, probabil, serviciile operative specializate în combaterea criminalității organizate întâmpină această noutate cu mult optimism, deoarece erau de mult în așteptarea completării cadrului legal cu prevederi menite să asigure protecție juridică agentului infiltrat în structurile criminale pentru comiterea anumitor genuri de fapte prejudiciabile ce cad sub incidența legii penale.

Pe bună dreptate, aceste măsuri ar trebui să ușureze și să eficientizeze în mod deosebit activitatea serviciilor operative specializate în combaterea criminalității organizate și, totodată, să servească drept scut de protecție juridică a agentului infiltrat în organizațiile criminale pentru comiterea anumitor categorii de fapte prejudiciabile în cadrul misiunilor speciale.

Din acest punct de vedere, este plauzibil faptul că legiuitorul național a acceptat extinderea tehnicilor speciale împotriva criminalității, și anume cauzarea prejudiciului în cadrul misiunilor speciale, măsură care de altfel se regăsește și în legislațiile altor state precum Ucraina, Federația Rusă, R. Kazahstan, R. Belarus.

Este important să menționăm și faptul că la aplicarea legii nu trebuie să ghicim ce și-a dorit legiuitorul adoptând o lege sau alta, ci trebuie să ne conducem strict de litera legii, de ceea ce este scris, de limitele a ceea ce este permis sau este interzis, numai așa vom putea făuri un stat cu adevărat de drept.

Pornind de la această ipoteză, remarcăm faptul că textul legal al noilor tehnici speciale indicate mai sus nu corespunde întocmai cu ceea ce s-a dorit de fapt și nu poate servi drept scut de protecție al agentului infiltrat pentru cauzarea prejudiciului în cadrul misiunilor speciale.

Vorbim aici despre prevederile art.14 al Legii indicate, și anume despre „infracțiunea controlată”, în alin.(1) menționându-se: „Infracțiunea controlată reprezintă comiterea, de către persoana încadrată controlat în grupul sau organizația criminală, a unei fapte ce prezintă doar semne obiective ale unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave, în mod controlat și dirijat de autoritatea prevăzută de alineatul (1) al articolului 6 al prezentei legi, în scopul curmării sau descoperirii infracțiunilor grave, deosebit de grave și excepțional de grave”.

Analizând textul legii, apar mai multe întrebări teoretice care subminează natura juridică a măsurii discutate.

În primul rând, nu este clar de ce legiuitorul a numit această măsură infracțiune, deoarece, după cum este bine știut, infracțiune poate fi doar o faptă interzisă și nu una permisă. Poate că ar fi cazul să discutăm aici despre anumite fapte care produc un anumit prejudiciu însă, în virtutea scopului urmărit, ele sunt permise și respectiv nu pot fi numite infracțiuni. Dacă privim lucrurile prin prisma faptului că legea penală interzice anumite fapte, numindu-le „infracțiuni”, iar legea privind combaterea criminalității organizate permite comiterea unora din

ele, atunci ar fi cazul să discutăm despre liberarea agentului de răspundere penală și nu despre excluderea răspunderii penale, fiindcă infracțiunea generează întotdeauna răspunderea penală, iar în prezența răspunderii penale este inacceptabil să discutăm despre excluderea ei [7, p. 49-54].

În acest context remarcăm faptul că legislația Federației Ruse anume prin prisma instituției liberării de răspundere penală a garantat protecție juridică agentului infiltrat în grupuri criminale pentru comiterea infracțiunilor în cadrul misiunilor speciale (alin.(4) al art.18 al Legii FR din 12 august 1995 cu privire la activitatea de investigații operative) [6].

Pe de altă parte, nu este clar ce fel de infracțiune este acea faptă care cumulează doar semne obiective ale unei infracțiuni, fiindcă orice infracțiune este caracterizată de un grup necesar de semne atât obiective, cât și subiective, iar lipsa cel puțin a unui semn, fie obiectiv sau subiectiv, echivalează cu inexistența infracțiunii. Din acest punct de vedere, nu este clar de ce este nevoie de autorizarea respectivei măsuri, adică comiterea faptei care conține doar semne obiective ale unei infracțiuni, deoarece astfel de fapte nu cad sub interdicția legii penale, prin urmare nu sunt interzise și respectiv nu necesită nici acordul vreunui organ pentru comiterea respectivei fapte. În același context, nu este clar cum va fi apreciată fapta comisă de către agentul infiltrat dacă va cumula nu doar semne obiective, ci și semne subiective ale unei infracțiuni, probabil „infracțiune necontrolată” pentru care urmează răspunderea penală.

Am încercat să găsim măcar un exemplu de infracțiune ce ar cumula doar semne obiective ale unei infracțiuni și care i-ar fi permis agentului infiltrat în structurile criminale să o comită. Recunoaștem că nu am reușit, cu excepția cazurilor în care agentul infiltrat nu ar avea vârsta respectivă de la care survine răspunderea penală, sau, poate în cazul în care, ar fi alienat mintal ori constrâns să comită anumite fapte prejudiciabile fiind lipsit de libertatea de voință, numai că astfel de fapte, potrivit legii penale, nu constituie infracțiuni și nu generează răspundere penală.

În același context ne punem întrebarea cum poate să existe infracțiune și încă controlată, care urmărește un anumit scop bine definit, fără să cumuleze semne subiective ale infracțiunii, dat fiind faptul că scopul în sine este un semn subiectiv al infracțiunii. Aceasta ar însemna să negăm prezența scopului infracțiunii controlate în timp ce aceasta este comisă conștient într-un anumit scop.

Vorbind despre infracțiune controlată, în redacția expusă mai sus, se creează impresia că infracțiunile pot fi clasificate în două categorii și anume: infracțiuni ce cumulează toate semnele obligatorii ale unei infracțiuni (subiective și obiective) și infracțiuni ce cumulează doar semnele obiective. Prin urmare, devine absolut incert pentru ce fel de fapte survine răspundere penală și cum pot fi delimitate circumstanțele care exclud răspunderea penală, adică exclud infracțiunea, de modalitățile de liberare sau înlăturare a răspunderii penale.

Continuând firul logic al celor expuse, trebuie să menționăm și faptul că prevederile art.15 al Legii discutate sunt în consonanță cu prevederile Codului penal al RM, deoarece chiar în art.1 al CP se menționează că prezentul cod este unica lege penală a Republicii Moldova care determină faptele ce constituie infracțiuni și prevede pedepsele ce se aplică infractorilor, iar în art.14 este indicat minimul

necesar de semne, obiective și subiective, pentru recunoașterea lor drept infracțiuni. [1] Prin urmare este evident că doar legea penală poate să prevadă circumstanțele în prezența cărora faptele prejudiciabile comise nu constituie infracțiuni.

Concluzionând, menționăm că prevederile art.15 al Legii privind prevenirea și combaterea criminalității organizate sunt defectuoase și nu oferă protecție juridică agentului infiltrat în structurile criminale pentru comiterea faptelor prejudiciabile în cadrul misiunilor speciale.

Totodată, reiterăm faptul că un astfel de instrument juridic este absolut necesar în combaterea criminalității organizate și acesta trebuie să fie inclus în legea penală alături de legitima apărare, extrema necesitate, reținerea infractorului etc. așa precum a făcut-o legiuitorul Ucrainei [5], R. Kazahstan [4], R. Belarus [3].

În temeiul celor expuse, intervenim cu propunerea pe care de altfel am făcut-o și mai înainte cu alte ocazii [8, p. 73-75], de includere unui nou articol în Codul penal al R. Moldova cu următorul conținut:

„Articolul 42² Cauzarea prejudiciului în cadrul misiunii speciale:

1) Nu constituie infracțiune prejudicierea inevitabilă a valorilor ocrotite de prezenta Lege de către persoana infiltrată într-o formațiune criminală ce a acționat în limitele conspirativității în vederea realizării misiunii speciale a organului care exercită activitate specială de investigații urmărind scopul cercetării, descoperirii și curmării activității infracționale a respectivei formațiuni.

2) Prevederile alineatului unu al prezentului articol nu se aplică persoanelor care au comis fapte prejudiciabile îndreptate împotriva vieții și sănătății persoanei, producerea unei calamități ecologice precum și altor consecințe grave”.

Bibliografie:

1. Codul penal al Republicii Moldova nr.985-XV din 18.04.2002 // Monitorul Oficial al R. Moldova nr.128-129/1012 din 13.09.2002.
2. Legea Republicii Moldova nr.50 din 22.03.2012 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate.
3. Уголовный кодекс Республики Беларусь, N 275-3, 9 июля 1999 г. (по состоянию на 1.01.2007). <http://www.levonevsky.org/documentz/uk012007.htm>
4. Уголовный кодекс Республики Казахстан / предисл. И. И. Рогова, СПб., Юрид. центр Пресс, 2001.
5. Уголовный кодекс Украины, Принят Верховной Радой Украины 5 апреля 2001 года № 2341-III. <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1243122>
6. Федеральный Закон РФ N 144-ФЗ, 12 августа 1995 года”Об оперативно-розыскной деятельности”.
7. Boris Glavan, „Infracțiunea temei al răspunderii penale și condiție principială a liberării de răspundere penală”, în *Revista națională de drept*, nr.12 Chișinău, 2010.
8. Boris Glavan, „Protecția juridică a agenților ce au încălcat prevederile legii penale în procesul realizării măsurilor speciale de investigații”, în *Materialele conferinței științifico-practice internaționale „Evaluarea și prevenirea riscurilor la care sunt expuși colaboratorii organelor afacerilor interne și ai altor organe de drept”* din 26-27 octombrie 2010, Chișinău, 2010.

Николай ГОНЧАРОВ, доктор медицинских наук, профессор, заведующий кафедрой организации здравоохранения и общественного здоровья Российской медицинской академии последипломного образования (РМАПО), Москва, РФ

Александр ПИЩИТА, доктор медицинских наук, доктор юридических наук, профессор кафедры организации здравоохранения и общественного здоровья Российской медицинской академии последипломного образования (РМАПО), Москва, РФ

Яна МАРКОВА, кандидат экономических наук, доцент кафедры организации здравоохранения и общественного здоровья Российской медицинской академии последипломного образования (РМАПО), Москва, РФ

ЮРИДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА МЕДИЦИНСКОЙ ПОМОЩИ В РОССИЙСКОМ ЗДРАВООХРАНЕНИИ

Практически во всем мире общество сталкивается с проблемами обеспечения доступности, равноправия и безопасности медицинской помощи. По данным отечественных и зарубежных исследователей, здоровье населения на 56% зависит от качества и стиля жизни, на 25% - от состояния окружающей среды и экологических факторов, на 8 – 10% - от генетических факторов и случайностей и на 8 – 12% - от уровня обеспечения медицинской помощью. [1]

Хотя влияние медицины на здоровье и продолжительность жизни населения не так велико, тем не менее, свой вклад в сокращение населения вносят и медицинские работники. По данным *British Medical Journal*, *Journal of the American Medical Association* (JAMA) и других зарубежных изданий, в результате ненадлежащего выполнения медицинскими работниками своих профессиональных обязанностей в среднем в год погибает:

- в Германии - около 40 000 граждан;
- в Великобритании – около 70 000;
- в США – около 100 000 граждан (в 2004 году эта цифра составляла уже 195 тысяч в год). [5]

В Российской Федерации статистика по причинению вреда здоровью граждан в процессе оказания медицинской помощи не ведется. Но, если сопоставить приведенные данные с численностью населения указанных стран, то в России эти показатели могут быть в пределах от 50 000 до 170 000 (в среднем около 110 000) человек в год.

А если учесть уровень обеспечения населения медицинской помощью, то эти цифры будут ближе к верхнему пределу вариации. Это в 3 – 4 раза выше показателей смертности в результате дорожно-транспортных происшествий, которые в 2006 году составили около 35 000 чел/год.

Это только количество пациентов, погибших от врачебных ошибок. Оценить размеры вреда, причиненного здоровью пациентов легкой, средней, тяжелой степени тяжести вообще не представляется возможным.

По данным академика А.Г. Чучалина, практически каждый третий диагноз установленный отечественными врачами ошибочен. Во Франции процент подобных ошибок составляет около 3%, в США - 3-4%, в Великобритании – около 5%. [6]

Количество жалоб и претензий к качеству медицинской помощи, и в России, и в развитых странах мира имеет устойчивую тенденцию к увеличению. В частности, в США каждый седьмой врач привлекается к уголовной или гражданской ответственности, а в Калифорнии – каждый четвертый. В Германии число исков к врачам и клиникам по поводу некачественного оказания медицинской помощи за последнее время увеличилось более, чем в 5 раз.

В Москве, только за 10 лет (1999-2000), количество судебных (уголовных и гражданских) дел в отношении медицинских работников увеличилось почти в 15 раз. [2]

Необходимо отметить, что из всех возбужденных уголовных дел только каждое 20-е доходит до судебного разбирательства. Остальные 19 заканчиваются на стадии предварительного следствия, а осуждение медицинских работников имеет место лишь в единичных случаях. И, несмотря на это, количество «врачебных» судебных дел, с каждым годом увеличивается.

Важно оценить не только величину ущерба, причиненного здоровью пациентов, но и причины ненадлежащего оказания медицинской помощи населению. Ненадлежащее оказание медицинской помощи, по результатам проведенных судебно-медицинских экспертиз в субъектах центрального округа РФ, составляет в среднем около 52% от всех причин неблагоприятных исходов заболевания. [4]

При проведении анализа судебных дел, не связанных с ненадлежащим оказанием медицинской помощи (Пискун А.В., 2005), были выявлены следующие причины неблагоприятного исхода заболевания.

В 31% случаев неблагоприятный исход медицинских вмешательств был обусловлен следующими причинами:

- редко встречающееся в этой климатической зоне заболевание – 5,2%;
- атипичное течение заболевания – 6,9%;
- тяжелое состояние, не позволяющее провести глубокое обследование больного – 6,9%;
- аллергические реакции организма больного на применяемые лекарственные препараты – 1,75%.

Анализ материалов остальных 69% случаев показал, что поводом для претензий к медицинским работникам явилось нарушение прав пациентов в сфере информационного обмена:

- - предоставление неполной недостаточной информации о состоянии здоровья;

- не предоставление информации об альтернативных вмешательствах;
- недостаточное информирование о сути и этапах предлагаемого медицинского вмешательства;
- недостоверная или недостаточная информация об ожидаемых результатах вмешательства или комплексного лечения;
- выполнение медицинского вмешательства без согласия пациента;
- не предоставление пациенту информации о его правах и способах защиты его законных интересов. [3]

Следует отметить, что увеличение количества претензий к медицинским работникам связано, отнюдь, не с катастрофическим ухудшением качества медицинской помощи населению.

Это связано, с одной стороны, с ростом правового самосознания самих пациентов:

- законодательное утверждение прав пациентов при получении медицинской помощи;
- повышение информированности пациентов о своих правах (благодаря СМИ);
- расширение деятельности общественных правозащитных организаций;
- расширение деятельности профессиональных юридических организаций.

С другой стороны, это связано с недостаточным вниманием к вопросам правового регламента профессиональной деятельности самих медицинских работников:

- недостаточная правовая грамотность медицинских работников;
- нежелание медицинских работников отказаться от своего «привилегированного» положения, то есть от патернализма во взаимоотношениях с пациентами;
- отсутствие у медицинских работников навыков информирования пациентов;
- отсутствие юридического регламента реализации права пациента на свободное осознанное согласие, основанное на адекватной информированности, как обязательного предварительного условия выполнения любого медицинского вмешательства.

Необходима разработка медико-правовых (юридических) стандартов и порядков оказания медицинской помощи. Это позволит:

1. Защитить права граждан при обращении за медицинской помощью.
2. Обеспечить легитимность профессиональной деятельности медицинских работников.
3. Предупредить увеличение количества необоснованных претензий к медицинским организациям.
4. Дисциплинировать медицинских работников и снизить привлечение МР к уголовной ответственности.
5. Привлечь пациентов к активному конструктивному сотрудничеству

с медицинскими работниками для достижения наибольшего эффекта (наилучшего результата) медицинской помощи.

Литература:

1. Д.Д. Венедиктов, *Здравоохранение России: кризис и пути преодоления*, М., Медицина, 1999, с.73.
2. В.В. Жаров, С.П. Фадеев, «Практика возбуждения гражданских и уголовных «врачебных» дел», в *Здравоохранение*, №10, «МЦФЭР», 2001, с.162.
3. А.В. Пискун, «Информационно - деонтологические нарушения как основной повод обращения пациентов в суд при ненадлежащем оказании медицинской помощи», в *Научные труды II Всероссийского съезда по медицинскому праву*, М, НАМП, 2005, с.463.
4. Ю.Д. Сергеев, С.В. Ерофеев, *Неблагоприятный исход оказания медицинской помощи*, Москва – Иваново, 2001, с.158.
5. 80 процентов врачей видят ошибки своих коллег, но молчат. // Медицинский портал: www.medportal.ru.
6. Российские врачи ошибаются в каждом третьем диагнозе. // Медицинский портал: www.medportal.ru.

Veaceslav GRATI,

doctor în drept, conferențiar universitar,

director al Institutului de Formare Profesională

și Cercetări Științifice Aplicative al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Anatol CANANĂU,

lector superior al Catedrei „Drept polițienesc”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept

COOPERAREA INTERNAȚIONALĂ A STATELOR ÎN LUPTA CONTRA CRIMINALITĂȚII ECONOMICE: FORME, TENDINȚE, EFICACITATE

Summary

The existence of different forms of economy, differentiation and concentration of capital, the contradictions of political parties, public organizations and various main current issues of national economic development are difficult to achieve economic security purpose. In such circumstances, we believe that to achieve an economic security, the state's environment is to fight crime in the economy.

Este bine cunoscut fiecăruia dintre noi faptul că, pentru moment, comunitatea internațională este în permanentă preocupare în ceea ce privește apărarea valorilor cele mai importante ce există în societate. Punerea în funcțiune a unui mecanism eficace de prevenire, reprimare și combatere a criminalității internaționale inclusiv economice este obiectivul major al cooperării internaționale și regionale.

Odată cu apariția și evoluția diverselor relații sociale ce privesc diferite aspecte ale vieții, omenirea pune în slujba ei noi tehnologii, descoperiri fundamentale în sfera științei, economiei, culturii și artei, dar și probleme de importanță primordială a căror soluționare necesită unificarea eforturilor tuturor statelor, criminalitatea constituind una din aceste probleme.

În aceste împrejurări, criminalitatea îmbracă diverse forme, în special în sfera economică, întrucât nu există limite naționale pentru infracționalitatea bancară, informațională sau cyber-criminalitatea, iar experiența, în ceea ce privește lupta cu aceste forme de criminalitate, este încă insuficientă. Infracțiuni precum contrabanda, corupția, falsificarea banilor, spălarea lor au devenit de mari proporții și de un rafinament extrem.

Prin urmare, în aceste circumstanțe, lupta împotriva criminalității constituie centrul preocupărilor societății, instrumentele principale puse în serviciul acestei vocații fiind convențiile internaționale în domeniul drepturilor omului și ale dreptului internațional penal. Prevenirea și lupta împotriva criminalității ocupă un loc important și constituie un subiect propus spre dezbateri și inclus în ordinea de zi a

diferitor conferințe internaționale și naționale, securitatea fiind un aspect determinant al calității vieții și o aspirație esențială a personalității umane [10, p. 6].

Tendința către multipolaritate reprezintă o trăsătură caracteristică lumii contemporane care se exprimă prin consolidarea pozițiilor economice și politice ale statelor. În această ordine de idei, raporturilor internaționale le revine un rol deosebit, determinat fiind de factorii economici, politici, tehnico-științifici, ecologici și informaționali. Se amplifică concurența internațională pentru stăpânirea și gestionarea resurselor naturale, tehnologice, informaționale și a piețelor de desfacere [13, p. 24]. În aceste condiții, este important pentru oricare dintre state să atingă și să mențină nivelul necesar al securității sale economice.

Totodată, colaborarea internațională privind lupta împotriva criminalității transnaționale și, în principal, în sfera economică, se realizează de către state în scopul apărării economiei naționale a propriei țări, a suveranității naționale, politice, teritoriale și economice față de atentatele crimei organizate transfrontaliere. În zilele noastre, problema principală a securității economice a statului o constituie realizarea echilibrului dintre intrările economiei țării în relațiile economice mondiale și obținerea bunăstării proprii pentru a asigura stabilitatea creșterii progresive a productivității, a spori eficiența ei pe baza realizărilor actuale tehnico-științifice, progresului societății în domeniul stabilității sociale și politice [11, p. 12]. Astfel, se poate vorbi de interdependența a doua sisteme economice: un sistem național și unul internațional.

În condițiile în care infrafracționalitatea economică se diversifică și capătă forme tot mai amenințătoare, atât pentru țările dezvoltate, cât și pentru cele în curs de dezvoltare, aceasta reprezintă o problema care necesită maximum de atenție și pentru care colaborarea internațională este de primă importanță. Mai mult decât atât, în fața pericolelor la care este expusă umanitatea de pe urma acestui flagel, cooperarea internațională ia conotația unei obligații căreia statele trebuie să se conformeze. În schimb, statele sunt libere să-și aleagă formele cele mai adecvate și eficiente pentru prevenirea și eradicarea infracțiunilor economice.

În cadrul forumului internațional desfășurat sub egida ONU de la Copenhaga din 1995, sub genericul „Întrunire la nivel înalt în interesul dezvoltării sociale”, s-a remarcat că: „modificările structurale, produse în politică și economie, pe plan mondial, au dus la o puternică destabilizare într-o serie de state. În loc de armonie socială, bunăstare și creșterea nivelului de viață, așa cum fusese prognozat de către analiștii internaționali, comunitatea umană a devenit mai săracă, a sporit rata șomajului, a crescut gradul de instabilitate psihică mai ales la tineri, care nu mai au speranțe și încredere în viitor și care se tem atât pentru ei înșiși, cât și pentru viitorul și siguranța omenirii” [26].

Lupta împotriva criminalității se află mereu în atenția organismelor internaționale, în special a ONU. Adunarea Generală a ONU adoptă frecvent rezoluții care subliniază gradul de risc pe care îl prezintă criminalitatea transfrontalieră și care consolidează eforturile de colaborare ale statelor în lupta împotriva fenomenului infrafracțional.

În raportul său, fostul Secretar General al ONU, K. Annan, vorbind despre reformele ONU, remarca: „Organele puterii și ale societății sunt amenințate

de rețelele transnaționale infracționale... Accesul grupărilor ilegale la tehnologia informațională performantă și armament, accesul la diferite instituții cu ajutorul cărora funcționează economia de piață globală, a dus la creșterea potențialului puterii și a influenței acestor grupări, amenințând ordinea de drept, precum și legile economice și instituțiile politice...” [18, p. 29].

Internaționalizarea infracționalității amenință, în primul rând, securitatea națională a statelor. Reprezentantul Ministerului de Justiție al SUA, M. Warla, sublinia în cadrul ședinței Asociației americane de drept internațional din 1995 că: „infracționalitatea transfrontalieră trebuie analizată ca o problemă care aduce atingere intereselor securității naționale și constituie un aspect cheie al politicii noastre externe” [27, p. 48].

Cu toate acestea trebuie remarcat faptul că omenirea a reacționat cu întârziere la răspândirea fenomenului infracțional de crimă organizată transfrontalieră. Astfel, la cel de-al V-lea Congres al ONU referitor la prevenirea și extrădarea infractorilor, a fost pentru prima dată recunoscut acest fenomen, mai ales în sfera businessului internațional, unde reprezintă o adevărată amenințare, mai amplă decât formele de infracționalitate tradițională.

La congresul al VIII-lea de la Havana, din 1990, s-a remarcat că: „Criminalitatea organizată creează o amenințare directă atât pentru securitatea națională, cât și pentru stabilitatea internațională” [27, p. 52].

Etapa cea mai importantă a dezvoltării colaborării internaționale semiinstituționale în ceea ce privește lupta cu infracționalitatea transnațională a constituit-o Conferința mondială privind criminalitatea transnațională organizată (la nivel de miniștri) care a avut loc la Neapole în 1994, unde au fost dezbătute următoarele chestiuni:

- pericolele create în diferite regiuni ale lumii, cauzate de infracționalitatea transnațională;
- legislația națională și conformitatea ei vizavi de formele luptei împotriva crimei organizate transfrontaliere, precum și principiile privind adoptarea legislației la nivel național;
- alegerea celor mai bune forme de colaborare internațională în scopul prevenirii crimei organizate și a luptei cu aceasta la nivelul cercetării, urmăririi și sancționării penale;
- oportunitatea elaborării documentelor internaționale, incluzând convențiile referitoare la lupta împotriva fenomenului de crimă organizată.

Conferința a adoptat Declarația politică și Planul global de acțiune împotriva crimei organizate transnaționale, prin care s-a exprimat hotărârea unanimă a statelor față de fenomenul infracțional și aspectele lui, precum și căile de realizare a unor măsuri juridice eficiente și drastice.

Aspecte importante ale luptei împotriva criminalității organizate transnaționale s-au dezbătut și la cel de-al IX-lea Congres al ONU referitor la prevenirea infracționalității și extrădarea infractorilor (Cairo, 1995).

Printre documentele deosebit de importante care determină temeiul politico-economic al colaborării internaționale în lupta împotriva crimei organizate, inclusiv împotriva infracțiunilor economice, este documentul adoptat la a 77-a

ședință a Adunării Generale a ONU din 18 decembrie 1991 sub genericul „Programul ONU în domeniul prevenirii infracționalității și justiției penale” și Anexă la acest Program: „Declarația principiilor și programul de acțiune al ONU în domeniul prevenirii criminalității și justiției penale”.

În Declarație se subliniază faptul că societatea internațională este îngrijorată de amploarea pe care a căpătat-o infracțiunea, mai ales în formele noi, transnaționale, ale acesteia. În Declarație se mai amintește faptul că unul dintre scopurile ONU, fixate în Carta ONU, este realizarea unei colaborări internaționale în vederea soluționării problemelor internaționale economice, sociale, culturale, cu caracter umanitar în spiritul respectării drepturilor și libertăților fundamentale, fără deosebire de rasă, sex, limbă și religie.

Membrii comunității internaționale și-au confirmat convingerea cu privire la necesitatea de creare a mecanismelor eficiente pentru a veni în ajutorul statelor și a acorda asistență în elaborarea strategiilor comune în domeniul prevenirii criminalității și justiției penale.

Documentele Declarației conțin principii care determină poziția și politica statelor în raport cu formele și metodele de colaborare internațională în lupta contra criminalității transnaționale. Astfel, se subliniază faptul că în lume se produc schimbări majore, care conduc la crearea unui climat politic susceptibil să dezvolte democrația, colaborarea internațională, să realizeze o legislație care să respecte drepturile și libertățile fundamentale ale omului, să tindă către realizarea năzuințelor întregii omeniri, adică dezvoltarea economică și bunăstarea socială. Cu toate acestea, astăzi mai persistă violență și alte forme periculoase ale infracțiunii. Aceste fenomene, oriunde s-ar derula, prezintă pericol pentru menținerea ordinii de drept.

Un alt principiu din Declarație constă în recunoașterea faptului că justiția bazată pe superioritatea dreptului este piatra de temelie pe care se întemeiază societatea civilizată. În legătură cu aceasta, se declară că scăderea gradului de infracționalitate, alături de alți factori, duce la îmbunătățirea condițiilor sociale ale vieții.

Statele-membre ale ONU au remarcat că indiferent de sistemul lor juridic și de diferențele dintre ele, colaborarea și asistența juridică înseamnă identificarea unor contramăsuri eficiente care să nu contravină normelor juridice interne ale lor.

Trebuie menționat că Programul este, înainte de toate, un document politic, deoarece pentru realizarea prevederilor lui este necesară reuniunea nu numai a Comisiilor ONU special create în acest sens, dar și crearea și reuniunea corespondenților naționali în domeniile de prevenire și justiție penală, desemnați de guverne; tot atât de necesare sunt și Congresele ONU referitoare la prevenirea infracțiunilor și modul de comportare față de infractori.

Programul, ca act politic, demonstrează aspirația și voința politică a guvernelor țărilor membre de a-și uni eforturile în sensul satisfacerii cerințelor stricte ale comunității internaționale în domeniul prevenirii infracționalității și al justiției penale, precum și acordarea asistenței juridice țărilor solicitante pentru rezolvarea problemelor infracționalității naționale și transnaționale.

Această orientare a determinat scopurile principale ale Programului, care sunt:

- prevenirea fenomenului infracțional în interiorul statelor, precum și prevenirea fenomenului infracțional transnațional;
- lupta contra criminalității, atât la nivel național, cât și internațional;
- impulsivarea colaborării regionale și internaționale în domeniul prevenirii infracțiunilor, crearea unei justiții competente în lupta împotriva criminalității transnaționale;
- consolidarea coeziunii și unității de acțiune a statelor-membre, în vederea luptei împotriva criminalității transnaționale și prevenirii acesteia;
- realizarea mai eficientă și corectă a justiției cu respectarea corespunzătoare a drepturilor omului;
- respectarea celor mai înalte standarde de echitate, umanism, justiție și profesionalism.

Programul cuprinde forme de colaborare corespunzătoare în scopul acordării asistenței juridice statelor solicitante în ceea ce privește soluționarea problemelor ce țin de criminalitatea națională și transnațională, astfel ca:

- studierea și cercetarea problemelor concrete la nivel național, regional și global;
- adoptarea unor măsuri juridice de prevenire referitoare la cauzele penale;
- elaborarea unor sinteze de apreciere a tendințelor și orientărilor fenomenului infracțional, sesizarea noilor forme de manifestare a respectivului fenomen, elaborarea unor strategii de luptă împotriva lui;
- organizarea unor schimburi de informații referitoare la dreptul penal și difuzarea lor și mai ales comunicarea rezultatelor măsurilor aplicate;
- pregătirea cadrelor și ridicarea nivelului lor de calificare, în special a celor care funcționează în domeniul prevenirii infracționalității și a modului de aplicare a legii;
- acordarea asistenței juridice, de consultanță, de planificare, de evaluare, de realizare a modalităților de lucru din toate domeniile specifice.

ONU participă direct în cadrul Programului sau acționează în calitate de coordonator sau intermediar. Pentru a fi realizat eficient, Programul are nevoie de susținere. Aceasta se realizează prin rețeaua de instituții ale ONU pentru prevenirea criminalității și atitudinea față de infractor. Respectivul instituții, create în diferite zone ale lumii, au un număr considerabil de corespondenți naționali (numiți de guvernele naționale), aceștia având drept preocupare profesională problemele legate de prevenirea criminalității și de justiția penală.

Statele-membre ale ONU au obligația de a susține rețeaua informațională globală în domeniul prevenirii criminalității și justiției penale în scopul colectării, analizei, schimbului și difuzării informației și centralizării ei. Statele-membre au, de asemenea, obligația de a pune la dispoziția Secretarului General al ONU, la cererea acestuia, date privind dinamica, structura și proporțiile infracționalității, strategiile aplicate și măsurile întreprinse în domeniul prevenirii fenomenului infracțional și justiției penale.

În acest mod este de remarcat faptul că, în prezent, în sistemul ONU, este elaborat și funcționează mecanismul politico-economic de colaborare internațională în domeniul prevenirii infracționalității și justiției penale. Dar este de men-

ționat faptul că analiza Programului și a Declarației atestă faptul că în conținutul acestor documente nu sunt concretizate formele infracțiunilor.

Aceasta denotă caracterul universal al respectivelor documente. Din ele rezultă necesitatea cooperării internaționale în lupta împotriva criminalității transnaționale, indiferent de forma de manifestare a infracțiunii savârșite, incluzând infracționalitatea economică internațională [23, p. 35].

Analizând problemele colaborării internaționale în domeniul prevenirii infracționalității și justiției penale, Adunarea Generală a ONU a adoptat Recomandări referitoare la acest gen de colaborare în contextul dezvoltării. În preambulul acestui document se subliniază importanța politică a colaborării internaționale în domeniul prevenirii infracționalității și al justiției penale potrivit scopurilor și principiilor ONU.

Spre deosebire de activitățile Declarației și Programului, conținutul Recomandărilor raportat la diferite forme de infracțiune este mai concret. Astfel, tehnica avansată și cunoștințele tehnice speciale se folosesc în operațiuni infracționale din sfera comerțului internațional, incluzând folosirea computerelor la efectuarea operațiunilor bancare ilicite, la încălcarea legislației fiscale și a normelor vamale, adică pentru săvârșirea infracțiunilor economice. Recomandările conțin probleme de colaborare internațională cu privire la fenomene infracționale, precum corupția, spălarea banilor obținuți ilegal și altele care se includ în sfera infracțiunilor economice. O deosebită atenție se acordă problemelor ce țin de eficientizarea colaborării internaționale în domeniul prevenirii fenomenului infracțional. Sub acest aspect, Recomandările sugerează amplificarea eforturilor în direcțiile ratificării și executării instrumentelor internaționale în vigoare, elaborării unor documente bilaterale și multilaterale și elaborării unor acte și standarde la nivel național, bilateral, regional și internațional.

În procesul de elaborare a unor asemenea documente, standarde și norme, se recomandă statelor-membre să includă aspecte concrete de interes general. De exemplu, elaborarea standardelor pentru asistența internațională în privința secretului bancar contribuie la aplicarea arestului și confiscării veniturilor aflate în conturile bancare rezultate din operațiuni infracționale. Se cere cu insistență băncilor naționale și altor instituții financiare să-și standardizeze exigențele față de raporturi și dări de seamă pentru a fi folosite eficient și rapid ca surse de probă. Este, de asemenea, necesar să fie elaborate norme internaționale eficiente care să împiedice spălarea banilor și a capitalului provenit din infracțiuni.

Printre rezultatele cele mai reușite ale cooperării internaționale în acest domeniu se numără Convenția Națiunilor Unite împotriva corupției [29] adoptată la New York la 31 octombrie 2003, în vigoare începând cu 14 decembrie 2005, care are ca obiect promovarea și consolidarea măsurilor în scopul prevenirii și combaterii corupției în modul cel mai eficient, promovarea, înlesnirea și sprijinul cooperării internaționale și asistenței tehnice în scopul prevenirii corupției și al luptei împotriva acesteia, precum și promovarea integrității, responsabilității și buneii gestiuni a afacerilor publice și a bunurilor publice.

Potrivit articolului 3, „convenția se aplică anchetelor și urmăririlor privind corupția, blocării, sechestrului, confiscării și restituirii bunurilor provenite din

infrafracțiunile legate de corupție. Potrivit convenției, fiecare stat-parte trebuie să comunice Secretarului General al ONU numele și adresa autorității sau autorităților susceptibile de a acorda asistență altor state-părți în stabilirea și aplicarea măsurilor specifice de prevenire a corupției [30].

Capitolul trei al convenției incriminează următoarele acțiuni: corupția agenților publici naționali, corupția agenților publici străini și a funcționarilor organizațiilor publice internaționale, sustragerea, deturnarea sau altă folosire ilicită de bunuri de către un agent public, traficul de influență, abuzul de funcții, îmbogățirea ilicită, corupția în sectorul privat, sustragerea de bunuri în sectorul privat, spălarea produsului infrafracțiunii.

Partea cea mai importantă, în opinia noastră, o constituie capitolul patru destinat cooperării internaționale, care reglementează procedura și condițiile extrădării, asistența judiciară, transferul persoanelor condamnate, transferul de proceduri penale, cooperarea între serviciile de investigații și de reprimare, anchetele comune, tehnicile de anchete speciale. Convenția mai conține dispoziții pertinente referitoare la cooperarea statelor în vederea prevenirii și descoperirii transferurilor produsului infrafracțiunii. În acest scop statele-părți sunt obligate să adopte și să prevadă în dreptul lor intern măsuri pentru recuperarea directă a bunurilor, mecanisme de recuperare de bunuri prin cooperarea internațională în scopul confiscării, restituirii și dispunerii de bunuri.

În fine, potrivit convenției, fiecare stat este obligat să stabilească, dezvolte sau îmbunătățească programe de formare specifice pentru personalul său împuțernicit să prevină și să combată corupția, să acorde cea mai amplă posibilă asistență tehnică, în special în folosul țărilor în curs de dezvoltare, inclusiv sprijinul material.

Un alt instrument internațional pertinent care marchează rezultatul cooperării statelor în lupta contra criminalității economice este Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, adoptată la New York la 15 noiembrie 2000 și intrată în vigoare la 29 septembrie 2003. Aceasta mai are trei protocoale adiționale, unul privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor, al doilea împotriva traficului ilegal de migranți pe calea terestră, a aerului și pe mare, ambele adoptate la aceeași dată ca și convenția, și al treilea contra fabricării și traficului ilicit al armelor de foc, părților componente, elementelor și munițiilor, adoptat la 31 mai 2001. Obiectul convenției este promovarea cooperării în scopul prevenirii și combaterii mai eficiente a criminalității transnaționale organizate. Ea incriminează spălarea produsului infrafracțiunii, obligând statele să instituie un regim intern complet de reglementare și control al băncilor și instituțiilor financiare nebankare în scopul prevenirii și descoperirii tuturor formelor de spălare a banilor, regim care pune accentul pe exigențele în materie de identificare a clienților, de înregistrare a operațiunilor și de declarare a operațiunilor suspecte. Statele-părți trebuie, în virtutea convenției, să coopereze la realizarea unor măsuri de descoperire și supraveghere a circulației transfrontaliere de numerar și de titluri negociabile corespunzătoare. În egală măsură, este incriminată și corupția, statele trebuind să ia măsuri eficiente de ordin legislativ, administrativ ș. a., pentru a promova integritatea și a preveni,

descoperi și pedepsi corupția agenților publici.

Convenția obligă statele să coopereze în materia confiscării produsului infracțiunii, extrădării infractorilor, asistenței judiciare, realizării anchetelor comune, speciale, transferului procedurilor penale, protecției martorilor, acordării de asistență și protecției victimelor. O importanță aparte convenția o acordă cooperării între serviciile de investigare și reprimare în special în ceea ce privește culegerea, schimbul și analiza informațiilor asupra criminalității organizate.

Potrivit articolului 32 din convenție, se instituie o conferință a statelor-părți pentru îmbunătățirea capacității statelor de a combate criminalitatea transnațională organizată și de a promova aplicarea convenției. Fiecare stat-parte trebuie să comunice conferinței la cererea acesteia informații asupra programelor, planurilor și practicii lor, precum și asupra măsurilor legislative și administrative privind aplicarea convenției.

Convenția respectivă a fost semnată de 147 de state, dintre care 135 au ratificat-o. România a semnat-o la 14 decembrie 2000 și a ratificat-o la 4 decembrie 2002 iar Republica Moldova a ratificat-o prin Legea №158-XVI din 06.07.2007.

Un rol important în ce privește colaborarea dintre state în lupta împotriva criminalității internaționale îl are conjugarea eforturilor în cadrul așa-numitelor organizații internaționale neguvernamentale sau de competență specializată. De exemplu, în cadrul Asociației Internaționale de Drept Penal sunt elaborate concepte referitoare la dreptul internațional penal, precum și la jurisdicția internațională penală.

Un alt exemplu de cooperare a statelor este Organizația Internațională a Poliției Criminale (OIPC-INTERPOL) [17, p. 23] – organizație internațională interguvernamentală care, potrivit Statutului său, asigură și dezvoltă asistența reciprocă între autoritățile de poliție ale țărilor membre în prevenirea și reprimarea criminalității de drept comun în cadrul legilor existente în fiecare țară și în spiritul Declarației Universale a Drepturilor Omului [24, p. 48].

Interpol este un intermediar în colaborarea practică a poliției criminale din diferite țări și activează ca un centru mondial unic de elaborare a unei strategii și tactici polițienești comune de combatere a criminalității internaționale. În activitatea sa, Interpolul respectă principiul neamestecului în afacerile interne ale statelor-membre în problemele cu caracter politic, militar, religios sau rasial [25, p. 21].

Cooperarea este fondată pe principii de respect al suveranității naționale (ceea ce, bineînțeles, exclude existența „unităților operaționale Interpol” înzestrate cu posibilitatea de anchetare internațională) și de neintervenire în afacerile cu caracter politic, militar, religios sau rasial.

Un alt principiu, nu mai puțin important, este faptul că însăși cooperarea nu trebuie să fie limitată de bariere lingvistice și geografice și că toate țările-membre trebuie să beneficieze de aceleași servicii și de aceleași drepturi.

Toate serviciile de stat responsabile de cercetările criminale, polițienești, serviciile regionale și federale dispun de posibilitatea de a coopera cu omologii lor din alte țări prin intermediul Interpolului.

Biroul Național Central Interpol în Republica Moldova a devenit membru al Organizației Internaționale a Poliției Criminale Interpol la 28 septembrie 1994

la cea de a 64-a Adunare Generală care a avut loc la Roma/Italia, fiind cel de-al 175-lea stat-membru.

La 10 noiembrie 1994 se aprobă Ordinul nr.243 MAI „Cu privire la crearea B.N.C. Interpol în cadrul DPJ a MAI”.

La 10 mai 1995, conform Hotărârii nr.294 Guvernul Republicii Moldova, a fost creat Biroul Central Interpol în Republica Moldova.

La 24 august 1999 conform Ordinului nr.189 se aprobă Regulamentul B.N.C. Interpol în Republica Moldova [31].

În condițiile extinderii sferelor de influență ale lumii interlope, Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova însușește noi direcții de consolidare a relațiilor cu organele de poliție ale altor state în combaterea criminalității internaționale. Un rol important în acest domeniu îi revine Biroului Național Central în Republica Moldova, care este o parte componentă a Organizației Internaționale a Poliției Criminale Interpol, fiind organul de lucru activ al Organizației în Republica Moldova, care reglementează diferite aspecte ale combaterii criminalității pe plan internațional.

Biroul Național Central în Republica Moldova este o subdiviziune a Ministerului Afacerilor Interne (cu statut de direcție operativă) destinată să asigure cooperarea organelor de drept ale Republicii Moldova cu organele de drept ale altor țări în activitatea de prevenire și combatere a criminalității. În activitatea sa BNC Interpol se conduce de Constituția Republicii Moldova, legislația în vigoare, principiile și normele dreptului internațional, Statutul OIPC Interpol, rezoluțiile Adunărilor Generale Interpol, Regulamentul BNC Interpol, ordinele și dispozițiile Ministerului Afacerilor Interne, tratate internaționale la care Republica Moldova este parte.

Activitatea de bază a BNC Interpol constă în recepționarea, prelucrarea, păstrarea și difuzarea informației despre infracțiuni și infractori, fiind asigurată conectarea la cele mai complete și performante baze de date ale Secretariatului General. Schimbul informațional între BNC Interpol în Republica Moldova și Birourile Naționale Centrale ale țărilor-membre se desfășoară prin intermediul sistemului informațional global de telecomunicații al Interpolului I-24/7. Sistemul în cauză presupune accesarea on-line a bazelor de date centralizate ale Secretariatului General ce conțin informația despre persoane, mijloace de transport, obiecte de valoare culturală, arme și muniții etc. Pe lângă facilitățile oferite, I-24/7 permite darea în căutare internațională on-line a persoanelor învinuite, inculpate, condamnate pentru comiterea infracțiunilor grave, precum și a persoanelor dispărute.

Bibliografie:

I. Acte și legi internaționale

1. Declarația Universală a Drepturilor Omului din adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite prin Rezoluția nr.217 A (III) 10.12.1948, ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr.217-XII din 28.07.1990.

2. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale (adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950), ratificată de Republica Moldova la 12.09.1997.
3. Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate din 15.11.2000.
4. Proiect-cadru al Convenției Națiunilor Unite împotriva crimei organizate.

Acte normative și de interpretare

5. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994.
6. Codul penal al Republicii Moldova Publicat la data de 14.04.2009 în Monitorul Oficial nr.72-74, art. nr.195.
7. Legea Republicii Moldova nr.416-XII din 18.12.1990 „Cu privire la poliție”, republicată în Monitorul Oficial nr.17-19 din 31.01.2002.
8. Ordinul MAI al Republicii Moldova, nr.189, din 24 august 1999, cu privire la aprobarea Regulamentului Biroului Național Central Interpol în Republica Moldova.
9. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.461 din 24.06.2011 „Cu privire la aprobarea proiectului de lege privind prevenirea și combaterea crimei organizate”, Publicat: 01.07.2011 în Monitorul Oficial nr.107-109, art. nr.525.

III. Manuale, monografii, cursuri, tratate

10. George Antoniu, „Reflecții asupra crimei organizate”, în *Revista de drept penal* (R.D.P.) nr.3/1997.
11. M. L. Bassinai, „Acțiunea națională și internațională eficientă împotriva crimei organizate și a activităților teroriste criminale”, în *Raportul general la Colocviul AIDP*, Alexandria, 1997, vol. 69.
12. Jean Cedras, „Raportul prezentat la Colocviul de la Alexandria – AIDP – nov. 1997”, în *Revue internationale de droit pénal*, vol. 69.
13. I. Ciobanu, *Criminalitatea organizată la nivel transnațional și unele forme de manifestare în Republica Moldova*, Chișinău, 2001.
14. O. Crauciuc, *Organizația Internațională a Poliției Criminale și cooperarea internațională în problemele de profil*, București, 1974.
15. M. Gheorghiuță, *Criminalitatea organizată: teoria și practica cercetării*, Chișinău, 1998.
16. Saeki Hitoshi, „Sistemul de justiție criminală înfruntând provocarea crimei organizate”, în *Revue internationale de droit pénal*, vol. 69.
17. G. Pele, I. Hurdubaie, *INTERPOL și criminalitatea internațională*, Ed. SECMI, București, 1983.
18. I. Pitulescu, *Al treilea război mondial: Crima organizată*, Ed. Național, București, 1996.
19. Cristoph Mayerhofer, „Sistemul juridic penal înfruntând provocarea crimei organizate”, în *Revue internationale de droit penal*, vol. 67.
20. Mohamed Zaid, „Particularități ale incriminării crimei organizate”, în *Revue internationale de droit pénal*, vol. 69.
21. Materialele conferinței ministeriale mondiale asupra criminalității transna-

- țio-nale organizate, Neapole 21-23 nov. 1994; al IX-lea Congres al Națiunilor Unite cu privire la prevenirea criminalității și tratamentul inculpaților, Cairo 1995, Congresul al XVI-lea al AIDP, Napoli, 1997.
22. А. В. Губанов, *Полиция зарубежных государств*, Москва, 2001.
 23. А. В. Губанов, *Полиция зарубежных стран. Организационно – правовые основы, стратегия и тактика деятельности*, Москва, 1999.
 24. В.С. Овчинский, *Интерпол (в вопросах и ответах)*, Москва, Изд. ИНФРА-М, 2000.
 25. К. С. Родионов, *Интерпол: вчера, сегодня, завтра*, Москва, 1990.
 26. Materialele Reuniunii la nivel înalt. Departamentul de informații, New York, 1995.
 27. Rezoluția №45/123 de Adunarea Generală a ONU.
 28. Report of the Secretary General /A/51/95014. - July 1997.
 29. www.unodc.org/pdf/corruption/publications_unodc_convention.
 30. www.unodc.org/unodc/crime_signatures_corruption.html.
 31. http://www.mai.md/despre_bncint.

Iurie LARII, doctor în drept, conferențiar universitar,
prorector pentru știință al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
Anca-Iulia STOIAN,
doctorandă

NOȚIUNEA ȘI NATURA JURIDICĂ A INFRAȚIUNII UNICE CONTINUATE (PRELUNGITE) ÎN LEGISLAȚIA PENALĂ A REPUBLICII MOLDOVA ȘI A ROMÂNIEI

Summary

Crime unit is part of the criminal legal institutions which regulate criminal law gained new connotations. The fact that a specific criminal activity falls within the content of a single crime or several crimes contents reflects the classification of that activity, the criminal liability of the offender, and the individualization and penalty, and the flow of prescription. Crime is a form of continued criminal unit whose characterization is made in this article through the criminal law of the Republic of Moldova and Romania.

Pe parcursul evoluției reglementărilor penale, problematica infracțiunii continuate a apărut din necesitatea atenuării gravității sancțiunilor care se aplicau în cazul repetării la intervale scurte de timp a acelorași fapte.

Noțiunea de „infracțiune continuată” a fost elaborată în secolul al XII-lea de către glosatori: „Când mai multe delikte urmăresc același scop, ele sunt pedepsite ca unul singur, dacă sunt săvârșite în cursul unei singure acțiuni agresive, separat, sau în cursul unor acțiuni agresive diferite, ceea ce înseamnă că dacă insult pe cineva și-l vatăm nu sunt pedepsit decât pentru vătămare, deoarece am insultat în scopul vătămării” [1, p. 111].

Ulterior, acest concept a fost dezvoltat în perioada de înflorire a dreptului feudal, ca o reacție de înăsprire a pedepselor din acel timp. Modelările gândirii juridice din perioada feudalismului au generat viziuni inovatorii în ceea ce privește abordarea cazurilor de comitere a uneia și aceleiași fapte infracționale în mod repetat, mai ales atunci când acestea erau comise în împrejurări identice.

Situația impunea un remediu, mai ales în legătură cu infracțiunea de furt. Pentru cel de al treilea furt, chiar de importanță redusă, făptuitorul era pasibil de pedeapsa cu moartea: „si tamen reiteratur tertia vice, potest tribus furtis, quamvis minimis, poena mortis imponi” (dacă totuși reiterează de trei ori, se poate pedepsi cu moartea chiar pentru trei furturi foarte mici).

Spre a evita aplicarea acestei pedepse și, în general, spre a nu proceda la cumularea pedepselor stabilite pentru infracțiuni similare repetate, s-a considerat – în raport cu anumite criterii, legate de locul și timpul săvârșirii etc. – că ansamblul mai multor infracțiuni de același gen comise succesiv constituie o singură infracțiune. De asemenea, pe cale de consecință, s-a decis, mai ales în legătură cu infracțiunea de adulter, că, în asemenea situații, prescripția începe a curge de la

data încetării activității infracționale [1, p. 111].

F. Carrara, urmat de majoritatea autorilor, considera că elaborarea noțiunii de infracțiune continuată se datorează lui Iulius Clarus și Prosper Farinacius, juriști practicieni din secolele XVI și XVII, ale căror lucrări au exercitat o influență imensă asupra practicii judiciare din toate țările Europei apusene până în preajma Revoluției franceze. Farinacius susținea că nu se consideră că sunt mai multe furturi, ci unul singur, atunci când cineva fură un lucru sau mai multe, din același loc, dar în momente diferite, în mod continuat și succesiv” [1, p. 111].

La începutul evoluției dreptului penal modern rusesc, nu se făcea o distincție netă între infracțiunea continuă și cea continuată. În una din lucrările sale distinsul penalist V. Taganțev menționa: „Expresiile infracțiune continuă și infracțiune prelungită erau folosite în sens identic de către Senatul Guvernamental, astfel încât nu era clar care sunt semnele ce particularizează aceste două categorii de fapte; ulterior în anul 1970, prin hotărârea nr. 215, Senatul a indicat că sustragerea mai multor obiecte, săvârșite în condiții identice de loc și timp și care sunt rezultatul unei singure intenții criminale, constituie o singură infracțiune; într-o altă hotărâre din 1899 și 1892, Senatul a statuat că fapta condamnatului săvârșită sub dominația uneia și aceleiași intenții, orientată spre realizarea unuia și aceluiași scop și comisă cu un mijloc identic constituie o infracțiune continuată” [2].

Putem lesne sesiza că unitatea de intenții, alături de scopul unic al activității infracționale, a întemeiat recunoașterea de către juriștii ruși a timpului și a situației săvârșirii mai multor acțiuni identice de către una și aceeași persoană drept infracțiune continuată.

În legislația sovietică infracțiunea prelungită (continuată) nu era reglementată în legea penală, însă pluralitatea acțiunilor (inacțiunilor) proprii activității infracționale prelungite nu a fost tratată altfel decât ca o unitate infracțională.

Încă din anul 1929, în lipsa unei reglementări legale, Plenul Tribunalului Suprem al URSS a consacrat noțiunea de infracțiune continuată prin Directiva de îndrumare nr. 23 din 4 martie 1929 referitoare la „condițiile de aplicare a prescripției și amnistiei în cazul infracțiunilor continue și continuate” [3, p. 57].

Ca infracțiune continuată era considerată delapidarea unor sume de bani în proporții mici comisă prin acțiuni sistematice. O asemenea interpretare se justifică prin aceea că legea penală pedepsea infracțiunea de delapidare doar atunci când era săvârșită în proporții mari.

Recunoașterea acestei situații de pluralitate aparentă în calitate de infracțiune continuată permitea organelor judiciare de a însuma daunele cauzate, astfel încât să se ajungă la proporțiile cerute de lege și imputarea pentru făptuitor a răspunderii penale [4, p. 635].

Referindu-ne la doctrina penală românească, putem sesiza că inițial nu se făcea o distincție netă dintre infracțiunea continuă și cea continuată. De pildă, I. Tanoviceanu nu distingea între cele două categorii de infracțiuni, înglobând infracțiunea continuată în infracțiunea continuă. Autorul considera teoria continuității ca fiind „o teorie obscură și plină de controverse” și propunea să se renunțe la ea, nemaifiind necesară, atâta vreme cât, pe de o parte, legea nu mai prevedea pentru o „a treia infracțiune comisă” o pedeapsă excesivă, iar pe de altă parte, pen-

tru prelungirea duratei prescripției în cazul infracțiunilor continue nu este nevoie de o „diviziune a infracțiunilor în instantanee și continue” [5, p. 56].

În Codul penal român din 1864 infracțiunea continuată nu era reglementată [6]. Deși infracțiunea continuată nu a fost consacrată de lege, aceasta era recunoscută în doctrina și jurisprudența penală ca tip al unității judiciare și nu legale de infracțiune [7, p. 49]. Astfel, Curtea de casație a recunoscut existența infracțiunii continuate, identificând acte de tipul unității în cazul săvârșirii repetate a unui delict de fals [7, p. 49].

Pe cale de consecință, putem concluziona că înainte de fi o unitate legală, infracțiunea continuată a apărut ca o unitate judiciară, identificată ca atare de către instanțele de judecată datorită unității de rezoluție infracțională în baza căreia s-a comis pluralitatea de acțiuni și unității dispoziției legale violate.

Codul penal român din 1936, spre deosebire de cel din 1864, a consacrat expres în art.107 infracțiunea continuată ca formă de unitate infracțională. Textul de lege, așa cum a fost formulat, nu a avut vreun corespondent în legislațiile penale străine, ci a fost o redactare proprie a codului penal român. Conceptul legal al infracțiunii continuate era definit după cum urmează: „Când aceeași dispoziție a legii a fost de mai multe ori violată, prin mai multe acte săvârșite, chiar la intervale de timp diferite, dar în executarea aceleiași hotărâri criminale sau delictuale” [8].

În Codul penal în vigoare al României infracțiunea continuată este definită la art. 41 alin. (2), care prevede că „infracțiunea este continuată când o persoană săvârșește la diferite intervale de timp, dar în realizarea aceleiași rezoluții, acțiuni sau inacțiuni care prezintă, fiecare în parte, conținutul aceleiași infracțiuni” [9, p. 17].

Între cele două definiții nu există deosebiri de conținut; diferențele sunt numai de redactare. Din acest punct de vedere este de semnalat, în primul rând, înlocuirea termenului „act” prin expresia „acțiuni sau inacțiuni”.

În literatura de specialitate de bună seamă se arată că ceea ce se cerea de desemnat era elementul material al infracțiunilor individuale care intră în alcătuirea infracțiunii continuate, termenii adecvați sunt „acțiune” și „inacțiune”, „actul” nefiind decât o parte componentă a acțiunii [1, p. 112].

O altă deosebire ce urmează a fi sesizată constă în abandonarea expresiei „când aceeași dispoziție a legii a fost de mai multe ori violată”, care în fond constituie o reflectare a definiției formale ce se dă, în general, infracțiunii în cadrul concepției tehnico-juridice.

În Codul penal al R. Moldova din 1961, infracțiunea continuată nu cunoștea o abordare legală, însă practica judiciară atribuia această entitate juridică la unitatea infracțională, deosebind-o astfel de instituția concursului de infracțiuni.

În acest sens, Judecătoria Supremă a RSSM a statuat: „Acțiunile condamnatului sunt recalificate din baza alin. (2) art. 123 în baza alin.(1) art.123 C. pen., deoarece sustragerea a fost săvârșită de el din una și aceeași sursă, prin unul și același mod, cuprinse de o intenție unică și prin totalitatea sa reprezintă o sustragere continuă” [10].

Într-un alt caz, aceeași instanță a concluzionat: „Fabricarea de câteva ori a unor substanțe narcotice dintr-un singur lot de materie primă reprezintă un șir de acțiuni criminale identice cuprinse în intenția unică a inculpatului și constituie o

singură infracțiune – infracțiune prelungită” [11, p. 18].

Într-o altă speță s-a stabilit că: „În acțiunile inculpaților lipsește semnul repetat, deoarece, punând în circulație dolarii falși, avea intenția de a-i vinde, săvârșind aceasta prin acțiuni criminale identice și având un caracter prelungit” [12].

Referiri definitorii privind infracțiunea unică prelungită (continuată) sunt consacrate și în hotărârile explicative elaborate de către Curtea Supremă de Justiție a R. Moldova: „Fabricarea multiplă a unor substanțe narcotice dintr-un singur lot de materie primă la intervale de timp diferite reprezintă un șir de acțiuni criminale identice, cuprinse în intenția unică a inculpatului, și constituie în cumul o singură infracțiune – infracțiune continuă” [13]; „Delimitând o sustragere repetată de cea prelungită, judecătorii trebuie să țină cont de faptul că sustragerea prelungită trebuie considerată sustragerea în mai multe rânduri a averii proprietarului, constituită dintr-un șir de acțiuni criminale identice și având același scop de însușire ilegală a averii, concentrate de intenția unică a infractorului și care în cumulul său constituie o singură infracțiune” [14]; „Darea sau luarea de mită în rate pentru îndeplinirea sau neîndeplinirea acțiunilor în scopul asigurării rezultatului dorit de mituitor, precum și darea mitei unui grup de persoane cu funcții de răspundere la săvârșirea infracțiunii printr-o înțelegere prealabilă între ele nu poate fi apreciată ca infracțiune săvârșită repetat” [15].

Actualul Cod penal al R. Moldova din 2002 definește infracțiunea continuată la art. 30 alin. (1), denumit „Infracțiune prelungită”. Potrivit textului de lege: „Infracțiunea prelungită se consideră fapta săvârșită cu intenție unică, caracterizată prin două sau mai multe acțiuni infracționale identice, comise cu un singur scop, alcătuind în ansamblu o infracțiune” [16].

Înscrierea unei definiții a infracțiunii continuate în cuprinsul legii penale este într-un totul justificată. Se știe că orice infracțiune, al cărei conținut și pedeapsă sunt reflectate în Partea specială a Codului penal, poate fi săvârșită, cu rare excepții, nu numai în condițiile prevăzute de textul de incriminare, dar și în mod continuat.

Mai este de menționat că în concepția legiuitorului român o asemenea situație a infracțiunii continuate constituie o cauză de agravare a pedepsei penale. Legiuitorul a considerat de bună seamă că conceptul infracțiune continuată trebuie să fie definit distinct, iar definiția nu-și poate avea sediul decât în Partea generală a Codului penal.

După cum menționează autorii români V. Papandopol și D. Pavel, definirea infracțiunii continuate se impune cu atât mai mult cu cât săvârșirea de către aceeași persoană a două sau a mai multor acțiuni-inacțiuni care prezintă, fiecare în parte, conținutul unei infracțiuni, în mod obișnuit determină existența unui concurs de infracțiuni; or, infracțiunea continuată, constituind o excepție de la această regulă, condițiile în care operează excepția trebuiau reglementate [1, p. 112].

În legătură cu natura juridică a infracțiunii continuate s-a susținut ideea că reglementarea juridică a acesteia este, într-un fel, o excepție de la dreptul comun în sensul că, în loc de o pluralitate de acțiuni sau inacțiuni care prezintă fiecare în parte elementele unei fapte penale, ansamblul lor alcătuiește o singură infracțiune [17, p. 109].

Privitor la natura juridică a infracțiunii continuate, în doctrină și jurisprudență este susținută teza potrivit căreia aceasta nu este altceva decât un conglomerat artificial de mai multe infracțiuni distincte, constituite ca atare din considerații de ordin exclusiv sancționator.

Acest mod de abordare a infracțiunii continuate (prelungite) a fost asimilat și de către unii dintre autorii spanioli, susținând că aceasta este o subspecie a concursului real de infracțiuni [18, p. 796].

De pe aceleași poziții a fost tratată natura juridică a infracțiunii continuate și de către autorul român N. Buzea: „În realitate și în esența ei... infracțiunea continuată constituie un cumul real de infracțiuni” [7, p.113].

Majoritatea autorilor au aderat însă la opinia, potrivit căreia infracțiunea continuată, departe de a fi o ficțiune, este o unitate reală determinată de existența unității de rezoluție, care leagă diferitele acțiuni sau inacțiuni, conferind o natură unitară infracțiunii continuate.

Potrivit profesorului V. Dongoroz în cazul infracțiunii continuate, unitatea infracțională derivă din unitatea de rezoluție delictuoasă, adică este raportată la poziția psihică a autorului, spre deosebire de infracțiunile continue la care unitatea derivă din însuși faptul material care se prelungește în timp [19, p. 238].

Situându-se pe același mod de gândire, V. Papandopol și D. Pavel susțin că considerarea acțiunilor multiple care compun infracțiunea continuată drept o unitate infracțională, deși acestea înfăptuiesc fiecare în parte conținutul unei infracțiuni, nu este rezultatul unei voințe arbitrare a legiuitorului nostru, ci expresia legală a unei realități obiective [1, p. 113].

Împrejurarea că aceste acțiuni-inacțiuni individuale prezintă, fiecare, toate elementele unei infracțiuni se estompează în fața realității că ansamblul lor este atât de strâns unit, obiectiv și mai ales subiectiv, încât sub raportul pericolului social apare ca o entitate distinctă, de altă calitate decât părțile componente. Aprecierea pe care legea o dă acestui ansamblu de acțiuni-inacțiuni, caracterizându-l ca o unitate infracțională, nu face decât să reflecte, pe planul normelor juridice, o realitate obiectivă [1, p. 114].

După cum vom observa în cele ce urmează, anume această concepție stă la baza tratării infracțiunii continuate în doctrina și legislația penală românească și cea moldovenească.

În legătură cu natura juridică a infracțiunii continuate, putem concluziona că acest tip de unitate infracțională este expresia legală a unei realități obiective, acțiunile-inacțiunile apar ca părți constitutive ale unei singure activități infracționale desfășurată în timp, pe baza unei rezoluții unice și îndreptată către producerea unui rezultat global, ca sumă a rezultatelor particulare produse prin fiecare acțiune-inacțiune în parte.

Legea penală spaniolă reglementează infracțiunea continuată în art. 74 C. pen., care prevede că acela care în exercitarea unui plan preconcept sau folosindu-se de o ocazie identică realizează o pluralitate de acțiuni sau omisiuni care lezează pe același subiect (în cazul infracțiunilor contra persoanei) sau mai mulți subiecți și înfrânge același precept penal sau precepte egale sau asemănătoare ca natură va fi pedepsit ca autor al unui delict, urmând să fie sancționat cu pedeapsa

pentru acele componente mai grave, sancțiune care se va aplica în raport cu limita superioară a pedepsei, putând să coboare până la jumătatea inferioară a pedepsei [18, p. 749-751].

În legea penală italiană sediul materiei este consacrat în art. 81 C. pen. alin. (2), potrivit căruia se aplică aceeași pedeapsă ca și în cazul concursului formal de infracțiuni (se aplică pedeapsa pentru încălcarea cea mai gravă, majorată până la triplul pedepsei care s-ar fi aplicat aceluia care ar fi violat printr-o singură acțiune sau inacțiune mai multe dispoziții ale legii sau comite mai multe violări ale aceleiași dispoziții de lege) și aceluia care prin mai multe acțiuni sau omisiuni săvârșește cu aceeași rezoluție delictuoasă, chiar în momente diferite, mai multe violări ale aceluiași sau a unor dispoziții diferite de lege [20, p. 105].

Interpretarea sediilor normative amintite relevă ideea după care legiuitorul italian, pe lângă cel spaniol, adoptă o soluție diferită de legea penală română și cea moldovenească, în ceea ce vizează natura juridică a pluralității de acțiuni sau inacțiuni, care în ansamblu alcătuiesc din punct de vedere obiectiv infracțiunea continuată.

În același context, în doctrina de referință spaniolă, se menționează că infracțiunea continuată se naște dintr-o succesiune de delikte care ar putea, prin natura lor, să fie considerate independente; cu toate acestea, infracțiunea apare ca unitară, dacă obiectiv și subiectiv actele componente sunt omogene, realizând același tip de infracțiune prin trăsături care fac să existe o atare unitate [18, p. 759].

Prin urmare, în dreptul penal spaniol și cel italian sfera de aplicativitate a infracțiunii continuate este extinsă, nelimitându-se doar la cazurile de săvârșire a unei fapte cu o calificare identică, ci și la săvârșirea unor fapte care, reieșind din natura lor juridică, pot avea un caracter omogen. Spre exemplu, în cazul infracțiunilor contra patrimoniului ar putea să existe o infracțiune continuată, dacă unele acte sunt de furt, altele de tâlhărie și altele de abuz de încredere.

În legătură cu acest model extensiv de tratare a infracțiunii continuate, ne exprimăm anumite rezerve, întrucât săvârșirea unor infracțiuni omogene, chiar și în aceleași împrejurări obiective alterează esențial unitatea de rezoluție criminală specifică infracțiunii continuate. Anume această calitate constituie elementul unificator al pluralității de fapte din care se compune infracțiunea continuată și care le înglobează într-o singură categorie juridico-penală.

Studiul de drept penal comparat din materie relevă legislații penale în care deși infracțiunea continuată nu este definită în cadrul normativ, calitatea de unitate infracțională îi este recunoscută pe plan judiciar și doctrinar.

În viziunea doctrinei germane, infracțiunea continuată este o creație a jurisprudenței care a statuat că săvârșirea unei pluralități de acte materiale ce prezintă trăsăturile aceleiași infracțiuni poate fi socotită ca o unitate legală de infracțiune, evitând aplicarea regulilor concursului real de infracțiuni. În felul acesta se ajunge la aplicarea limitelor de pedeapsă corespunzătoare unei infracțiuni unice, decât să se aplice sancțiunea corespunzătoare unei pluralități de infracțiuni, realizându-se un tratament mai favorabil infractorului [21, p. 350].

Codul penal al Federației Ruse, de asemenea, nu stabilește o noțiune legală a infracțiunii unice continuate, sarcina revenindu-i doctrinei penale și practicii judiciare.

Într-o opinie mai veche, elaborată de autorul rus A. Piontkovskhi, infracțiunile continuate erau definite ca fiind acele infracțiuni care se compun din două sau mai multe acțiuni infracționale ce includ semnele aceleiași componente de infracțiune și care formează împreună o singură componentă de infracțiune, datorită survenirii unei singure urmări prejudiciabile [22, p. 633].

După cum putem lesne observa, la definirea conceptului autorul scoate în evidență un element unificator de factură obiectivă, reprezentat de unitatea rezultatului infracțional, care survine ca finalitate a pluralității de acțiuni săvârșite de către subiect. În viziunea noastră, un asemenea punct de vedere nu poate fi acceptat, întrucât ceea ce caracterizează în mod principal infracțiunea continuată este existența unei intenții globale cu care acționează autorul, asigurându-se, astfel, legătura subiectivă dintre faptele componente și rezultatul unic survenit.

Prin urmare, într-o altă opinie, care în viziunea noastră caracterizează mai deplin conceptul de infracțiune continuată în doctrina rusă, se susține că prin acest tip de unitate infracțională se înțelege fapta formată din mai multe acțiuni identice, orientate spre atingerea unui scop și săvârșite cu o singură intenție [23, p. 144].

Pornind de la definițiile legale ale infracțiunii continuate stipulate la art.30 alin.(1) C. pen al Republicii Moldova și art.41 alin.(2) C. pen. al României, în doctrina penală conceptul acestui tip de unitate infracțională s-a format apropiat de noțiunile legale promovate de către legiuitorii de referință.

În doctrina dreptului penal român, luându-se drept punct de reper baza legală din materie, prin infracțiune continuată se înțelege infracțiunea ce se realizează prin săvârșirea de către aceeași persoană, la intervale de timp diferite, însă în realizarea aceleiași rezoluții infracționale, a unor acțiuni sau inacțiuni care prezintă, fiecare în parte, conținutul aceleiași infracțiuni [24, p. 243].

Se mai arată că există o infracțiune continuată când o persoană săvârșește în realizarea aceleiași rezoluții criminale acțiuni sau inacțiuni separate și la diferite intervale de timp, dar care prezintă, fiecare în parte, conținutul aceleiași infracțiuni [25, p. 242].

În doctrina dreptului penal moldovenesc, S. Botnaru susține că infracțiunea prelungită se caracterizează prin faptul că este compusă dintr-un șir de acțiuni infracționale asemănătoare, îndreptate spre un scop unic și care constituie în totalitatea lor o infracțiune unică [26, p. 274].

Reieșind din dispozițiile legale în vigoare și din interpretările doctrinare expuse mai sus considerăm că infracțiunea continuată (prelungită) ca formă a unității legale de infracțiune este expresia legală a unei realități obiective, ce constă dintr-o singură activitate infracțională desfășurată în timp, formată din două sau mai multe acțiuni-inacțiuni identice, săvârșite în baza unei singure rezoluții infracționale (intenții unice).

Referințe bibliografice:

1. V. Papandopol, D. Pavel, *Formele unității infracționale în dreptul penal român*, București, Casa de editură și presă „Șansa” – S.R.L., 1992.
2. Н.С. Таганцев, *Уголовное право (Общая часть)*, Часть 2, по изданию 1902

- года//www.allpravo.ru.
3. *Сборник действующих постановлений Пленума Верховного Суда СССР 1924-1957*, Москва, Госюриздат, 1958.
 4. А.А. Пионтковский, *Учение о преступлении по советскому уголовному праву*, Москва, Институт Государства и Право Академии Наук СССР, 1961.
 5. I. Tanovieavu, *Tratat de drept penal și procedură penală*, vol. II, Ediția a II-a, revăzut și completat de V. Dongoroz (doctrina), Corneliu Chiseliță (referințe la legislațiunile din Bucovina și Ardeal), Șt. Laday și E. Decusară (jurisprudența). București, Curierul Judiciar, 1925.
 6. Codul penal al României din 1864 // Monitor Oficial al României din 30 octombrie 1864.
 7. N. Buzea, *Infrațiunea penală și culpabilitatea*, Albea-Iulea, Sabin Solomon, 1944.
 8. Codul penal al României din 1936. În: Monitor Oficial al României din 18 martie 1936.
 9. Codul penal al României din 21 iunie 1968, cu modificări aduse prin Legea nr. 278/2006 pentru modificarea și completarea Codului penal, București, C.H. Beck, 2006.
 10. Hotărârea Prezidiului Judecătoriei Supreme a RSSM din 15.04.1982// Moldlex.
 11. Decizia Colegiului penal al Judecătoriei Supreme a Republicii Moldova nr.2c-116/96 din 11.06.1996 // Buletinul Judecătoriei Supreme a Republicii Moldova, 1996.
 12. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.1ca-13/2002 din 12.02.2002.
 13. Hotărârea Plenului CSJ a Republicii Moldova, Despre practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației privind infrațiunile legate de mijloacele narcotice și substanțele cu efect puternic și toxice nr.12 din 27.03.1997. În: Culegere de hotărâri explicative, Chișinău, 2002.
 14. Hotărârea plenului Judecătoriei Supreme a Republicii Moldova, Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea averii proprietarului nr.5 din 06.07.1992, Culegere de hotărâri ale Plenului Judecătoriei Supreme a RM (1990-1993), Chișinău,1994.
 15. Hotărârea plenului Judecătoriei Supreme a Republicii Moldova, Cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru mituire nr.6 din 11.03.1996, Culegeri de hotărâri explicative, Chișinău, 2000.
 16. Codul penal al Republicii Moldova Nr. 985-XV din 18.04.2002, Republicat, Monitorul Oficial al RMoldova, 14.04.2009, nr.72-74/195, Monitorul Oficial al Republicii Moldova,13.09.2002, nr.128-129/1012.
 17. M. S. Godea, „Reflecții asupra naturii juridice a infrațiunii continuate”, în *Revista de drept penal*, nr.1, anul VI ianuarie-martie, 1999.
 18. Q. Olivares ș.a., *Manual de derecho penal*, Parte general, Elcano (Navarra): Aranzandi Editorial, 2000.
 19. V. Dongoroz, *Drept penal (Tratat)*, București, Institutul de Arte Grafice „Titajul”, 1939.

20. Codice penale e leggi complementari, a cura di: R. Marino, R. Petrucci, Gruppo Editoriale Elisselibri-Simone, 2008.
21. Gr. Sabău, „Infrațiunea continuată. Elemente de drept comparat”, în *Revista de drept penal*, Anul XI, nr.3, iulie-septembrie, 2008.
22. А.А. Пионтковский, *Учение преступлении по советскому уголовному праву*, Изд. Юридической литературы, Москва, 1961.
23. *Уголовное право. Общая часть*, Учебник, под ред. Н.И. Ветрова, Ю. И. Ляпунова, Из. Новый Юрист, Москва, 1997.
24. Rodica-Mihaela Stănoiu, I. Griga, T. Dianu, *Drept penal. Partea generală*, București, Editura Academiei, 1969.
25. N. Giurgiu, *Legea penală și infrațiunea (doctrină, legislație, practică judiciară)*, ediție revăzută și adăugită, Iași, Editura Gama, 1995.
26. S. Botnaru ș.a., *Drept penal. Partea generală*, vol. I. Chișinău, Cartier Juridic, 2005.

Александр МАРИН, кандидат юридических наук, доцент,
доцент кафедры уголовного права и криминологии
Львовского университета, Украина

АНОМАЛИИ ДИФФЕРЕНЦИАЦИИ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ В УК УКРАИНЫ

Надлежащим образом проведенная в тексте уголовного закона дифференциация уголовной ответственности без сомнений является необходимым условием и профилактики, и противодействия преступности на современном этапе развития общества. Ни у кого не вызовет возражений тезис о том, что понятный и выверенный по всем основным направлениям уголовный закон, определяющий круг общественно опасных и наказуемых деяний, является необходимым элементом государственной системы предупреждения (аспект позитивной (перспективной) уголовной ответственности) и противодействия (аспект негативной (ретроспективной) уголовной ответственности) преступности. Внимательный анализ действующего Уголовного кодекса Украины 2001 года подтверждает мнение многих ученых-криминалистов о том, что, к глубокому сожалению, этот закон далек от идеала.

В предложенном Вашему вниманию материале коснемся лишь некоторых аспектов несовершенства уголовного закона, действующего в Украине. Речь пойдет о квалифицирующих признаках преступления как средства дифференциации уголовной ответственности.

По самым скромным подсчетам Уголовный кодекс Украины состоянием на 01.05.2012 года содержит 359 квалифицированных составов. Эти составы преступлений, в свою очередь, предусматривают больше 100 разных квалифицирующих признаков, частота упоминаний которых составляет от одного до 95 раз (признак повторности).

Традиционным в теории уголовного права является понимание квалифицированного состава как специального вида основного состава, дополненного одним или несколькими квалифицирующими признаками, общественная опасность которых заслуживает самостоятельной уголовно-правовой оценки. Как правило, квалифицированные составы содержатся в части второй и следующих частях статьи уголовного закона. Квалифицирующие же признаки характеризуют отдельные элементы состава преступления: предмет (оружие, наркотики), потерпевшего (несовершеннолетний, судья), способ совершения преступления (насилие, обман и т.д.), место (поле боя), средства (предметы, предназначенные для телесных повреждений), мотив (корысть) и другие.

Приведенное выше воспринимается исследователями как истина – положения, изложенные в учебной литературе. Вместе с тем, практика нормативного анализа и количество исключений из этих научных положений дают основания усомниться в истинности указанных правил. Первая аномалия дифференциации.

95 вторых и следующих частей статей УК Украины содержат основные составы преступления. Общее количество структурных единиц УК Украины, включая части статей и примечания к ним, составляет 863 позиции. Абсолютные цифры такого количества исключений опровергают правило о том, что в первой части статьи УК предусмотрен основной состав преступления, а в последующих – квалифицированные и особенно квалифицированные.

Далее. Вторая аномалия дифференциации уголовной ответственности в УК Украины состоит в том, что по общему правилу одна часть статьи УК должна содержать один вид состава преступления: либо основной, либо квалифицированный. Количество исключений из этого правила в УК Украины – 24 структурных единицы. Другими словами, 24 части статей особенной части УК Украины содержат одновременно и основной и квалифицированный состав. Например, ч.5 ст. 143 «Нарушение установленного законом порядка трансплантации органов или тканей человека» гласит: Действия, предусмотренные частями второй, третьей или четвертой этой статьи, совершенные по предварительному сговору группой лиц, или участие в транснациональных организациях, занимающихся такой деятельностью. Текст, выделенный курсивом, обозначает самостоятельное преступление и никоим образом не является квалифицированным составом.

Как указывалось выше, квалифицированный состав создается законодателем путем «добавления» к основному одного или нескольких квалифицирующих признаков. Нормальной является ситуация, когда квалифицирующий признак характеризует какой-либо элемент состава преступления. Третья аномалия дифференциации уголовной ответственности путем конструирования квалифицированных составов в том, что уголовное право знает, условно говоря, «комплексные квалифицирующие признаки». Речь идет о признаках, характеризующих одновременно два и более элемента состава преступления. Такие факты дают основание усомниться в характеристике состава: квалифицированный ли он, или новый основной. Например, ч.2 ст. 135 «Оставление в опасности» предусматривает ответственность за: Те самые действия, совершенные матерью относительно новорожденного ребенка, если мать не прибывала в обусловленном родами состоянии. Мы имеем «комплексный признак», характеризующий одновременно и субъекта, и потерпевшего, и субъективную сторону состава. Похожими примерами таких «комплексных признаков» являются: ч.2 ст. 1581 «по сговору с членом избирательной комиссии»; ч.2 ст. 181 «сопряженные с вовлечением в деятельность группы несовершеннолетних». Наиболее часто в особенной части УК Украины встречается такой «комплексный признак» как служебным лицом с использованием своего служебного положения (субъект и способ совершения преступления). Причем указание на использования своего служебного положения кажется явно излишним, поскольку в уголовном законе ответственность устанавливается не за статус должностного лица, а за использования ним возможностей своего статуса.

Четвертой аномалией дифференциации уголовной ответственности в УК Украины является полное отсутствие каких-либо правил возрастания степени ответственности за квалифицированный состав. Опять же, по общему правилу, квалифицированный состав является более общественно опасным

относительно основного. В этом суть конструирования таких составов и дифференциации посредством них уголовной ответственности. Иначе введение в нормативный материал квалифицированных составов лишено смысла. При этом хочется отметить два момента. Первое: в УК Украины есть составы, при сравнении верхних границ санкций которых, мы не получаем повышения степени ответственности за квалифицированный состав. Нижние границы наказания возрастают – это нормально, а вот граничный предел ч.3 и ч.4, например ст. 191 УК Украины совпадают – 8 лет лишения свободы. Аналогичная картина наблюдается при сравнении санкций ч.2 и ч.3 ст. 2391; ч.2 и ч.3 ст. 2392; ч.1 и ч.2 ст. 397 УК Украины. Второе: другая крайность – возрастание наказания, превышающее границы разумного. Вообще говоря, метод сравнения санкций, как метод определения соотношения степени общественной опасности преступлений, не самый лучший. Однако он дает возможность так формализовать данное соотношение, выйти на определенные цифровые показатели, являющиеся сопоставимыми. Мы использовали сравнение верхних показателей одного вида наказания, являющегося тягчайшим в определенной статье. Если санкции разных частей статьи содержали разные виды наказаний, при сопоставлении их использовались положения общей части УК о переводе одного вида наказания в другой (ст.ст. 53, 72 УК Украины). Таким образом, например, возрастание наказания за совершение преступления, предусмотренного ч.12 ст.158 относительно ч.9 этой же статьи, составляет в 87,6 раз. Санкция ч.2 ст. 239 УК Украины предусматривает повышение наказания в 73 раза, часто встречаются коэффициенты, составляющие 20-ти, 14-ти, 10-ти кратное увеличение наказуемости за совершение преступлений, предусмотренных квалифицированным составом. Третье: квалифицирующие признаки одного вида (например, повторность; предварительный сговор и т.д.) влекут за собой не одинаковое повышение значения санкции части статьи УК. Коэффициент повышения наказания за совершение преступления, например, повторно колеблется от 1,2 раза (ч.2 ст. 258 УК Украины) до 20 раз (ч.3 ст. 368 УК Украины). Очевидно, что такое состояние недопустимо. Относительно иных квалифицирующих признаков, ситуация не такая плачевная, вместе с тем, говорить о каких либо правилах повышения наказания при конструировании санкции части статьи, содержащей квалифицированный состав, к сожалению, не приходится.

В этой работе приведены только отдельные размышления об аномалиях дифференциации уголовной ответственности в УК Украины посредством квалифицированных составов. Мы вообще не касались особенностей построения и введения в закон, так называемых, специальных норм, норм, содержащих составные преступления, связок квалифицирующих признаков в квалифицированных составах и так далее. Все эти вопросы, как в принципе и поднятые этой работой, заслуживают более внимательного изучения. Надеемся, что опыт анализа нормативного материала Украины станет полезным для научных разработок коллег-криминалистов Молдовы, поможет избежать правотворческих ошибок в будущем.

P.S. Специальная литература не использовалась.

Petar Zdravkov NENOV,

președinte al Agenției Internaționale pentru Prevenirea
Criminalității și Politici de Securitate, diplomat economist, Bulgaria

Ioan HURDUBAIE, dr., lector universitar,
director executiv, general-maior (r.), România

CRIMINALITATEA ORGANIZATĂ LA CONFLUENȚA MILENIILOR. REALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE

I. Ofensiva criminalității organizate în ultimele două decenii

a) Câteva considerații privind ascensiunea criminalității organizate la nivelul continentului european.

Anii 1990 au marcat începerea „erei globalizării”. Transformările care au avut loc în țările Europei centrale și răsăritene au oferit oportunități noi și pentru crima organizată. Organizațiile criminale au înflorit în condițiile incerte ale tranziției, iar frontierele libere, noile piețe și tehnologii au facilitat lărgirea sferei lor de activitate și de influență.

Arsenalul de mijloace folosite de organizațiile criminale este deosebit de variat, începând cu traficul de droguri, care a fost și rămâne activitatea predominantă și coloana vertebrală financiară a acestora, traficul de arme și de ființe umane, jocurile de noroc, camăta, șantajul, contrabanda, contrafacerea și plasarea mijloacelor de plată contrafăcute ori falsificate, corupția, terminând cu falsificarea cărților de credit sau transferurile frauduloase de bani prin intermediul Internetului. Profiturile astfel obținute sunt canalizate spre alte afaceri, de data aceasta legale, prin intermediul unor complicate sisteme de „spălare a banilor”.

Revoluțiile din centrul și estul Europei, greșelile tranziției, globalizarea, criza de autoritate statală, criza morală, diversificarea planurilor în care se desfășoară confruntările de interese la nivel de grup, trusturi, concerne, state etc., extinderea accesului la informație, la care se adaugă problemele legate de limitele resurselor, tehnologiilor, polarizarea sărăciei, au constituit și constituie un teren și mediu propice pentru proliferarea criminalității organizate, inclusiv a internaționalizării acesteia și totodată permit ca fenomenul să se dezvolte cu mare repeziciune, aproape la vedere, să surclaseze structurile de drept, să spulbere circuitele bancare, să acapareze clasa politică, să intimideze ori să copleșească sistemul represiv, ajungând în unele situații chiar să domine și să conducă societatea.

După cum aprecia Convenția șefilor polițiilor europene din 2011, dezvoltarea ulterioară a Internetului și tehnologiilor legate de acesta nu numai că va pune noi instrumente la dispoziția tuturor grupărilor criminale, dar va produce și noi vulnerabilități în societatea noastră informatică.

Informațiile și evaluările diferitelor organisme internaționale, cu caracter

mondial sau regional oferă un tablou impresionant al activităților ilicite în care sunt implicate grupările de crimă organizată, care se adaptează cu multă ușurință la evoluția societății și la măsurile de contracarare utilizate de autoritățile de aplicare a legii la nivel național sau internațional.

Câteva cifre referitoare la diferite infracțiuni evidențiază amploarea fenomenului criminalității la nivel mondial și continental:

- experții, inclusiv cei ai ONU, estimează valoarea totală de piață a traficului de ființe umane la 32 miliarde dolari, din care 10 miliarde sunt destinate pentru „cumpărarea” inițială a persoanelor, în timp ce restul reprezintă profiturile estimate obținute din exploatarea victimelor (Raport ONUDC – 2008);

- într-un discurs rostit la cea de-a 41-a Conferință regională europeană Interpol, desfășurată în luna mai 2012 la Tel Aviv 8 mai 2012, secretarul general al Interpolului a menționat că, potrivit estimărilor companiei de securitate pe Internet Simantec, costul anual al cibercriminalității se ridică la 388 miliarde dolari, o cifră mai mare decât piața neagră globală a marijuanei, cocainei și heroinei, luate împreună.

- potrivit datelor deținute de Organizația Europeană pentru Comerț și Dezvoltare (OECD), comerțul mondial cu bunuri contrafăcute se ridică la o cifră anuală de afaceri de circa 200 miliarde dolari SUA;

- conform unui raport din 2011 al Oficiului Națiunilor Unite pentru droguri și criminalitate (ONUDC) de la Viena, industria, periculoasă și mortală, a medicamentelor frauduloase, are o valoare anuală estimată la 1,6 miliarde de dolari (numai pentru Asia și Africa) și a devenit nu numai una dintre principalele preocupări sanitare în toată lumea, dar și un domeniu în care criminalitatea organizată prosperă;

- potrivit datelor recente prezentate de Organizația de cooperare și dezvoltare economică (OCDE), comerțul internațional de contrafaceri și produse piratate a crescut și depășește în prezent 250 miliarde de dolari – respectiv 2% din comerțul mondial – față de 200 miliarde în 2007.

La nivelul continentului nostru, cele mai pertinente evaluări au fost realizate de către Europol, agenția europeană de aplicare a legii, care în ultimii ani a prezentat autorităților Uniunii Europene un tablou complet al amenințărilor și riscurilor pe care le prezintă criminalitatea transnațională. Astfel, potrivit rapoartelor OCTA pe ultimii trei ani, la nivelul continentului au fost identificate cinci centre criminale caracterizate prin preponderența anumitor categorii de infracțiuni, dintre care, pentru conferința la care participăm astăzi, cele mai importante sunt Centrul criminal nord-est reprezentat de un areal strâns influențat de canalele și zonele de tranzit localizate în afara frontierelor răsăritene ale UE (Federația Rusă/Kaliningrad, Lituania, Estonia, Letonia, Ucraina și Belarus), centru criminal în care fluxurile ilicite sunt realizate de la est către vest (femei pentru exploatare sexuală, imigranți ilegali, țigări, bunuri contrafăcute, precursori ai drogurilor sintetice și heroină), dar și viceversa (cocaină și derivați ai canabisului) și Centrul criminal sud-est, cu puncte de greutate Bulgaria, România și Grecia, centru bazat pe situarea sa geografică între Asia și Europa. Din punct de vedere logistic, acest centru este definit de importanța Mării Negre și a căilor maritime în legătură cu

aceasta, care creează oportunități atât pentru comerțul legal, cât și pentru criminalitatea organizată, îndeosebi traficul ilicit de droguri. Opiaceele, provenite dintr-o parte în alta a Asiei Centrale și Rusiei, ajung în Europa prin rutele balcanice și prin ruta de nord a Mării Negre. Semnificația portului Constanța în traficul de cocaină a crescut și cocaina pare să sosească în Europa în cantități tot mai mari prin Turcia și/sau Balcani. Acest lucru poate totodată să fie și efectul unui rol deja bine stabilit al Africii de Vest ca zonă de tranzit. În acest centru criminal, în afara domeniilor tradiționale de exploatare (prostituție, cerșetorie și furturi, sectoarele textil și agricol), se remarcă și o amplificare a traficului de ființe umane.

În legătură cu centrele criminale existente la nivelul Uniunii Europene, raportul Europol pune accentul pe patru grupuri mafioate considerate deosebit de amenințătoare pentru Europa încă din 2006: grupările albaneze și turce, active în sud-estul continentului, grupările africane (marocane și nigeriene) implantate în peninsula iberică, Franța și Belgia, grupările belgiano-olandeze, cu baza în Olanda și mafiele rusofone, implantate în Țările Baltice.

1. Placă turnantă a tuturor categoriilor de trafic, Vechiul Continent este confruntat cu o criminalitate crescândă, difuză, transfrontalieră, unde cooperarea polițienească între statele membre este indispensabilă. Traficul de droguri, cel mai lucrativ, este și cel mai ucigaș. Dacă traficul de heroină este în scădere, consumul de cannabis, de ecstasy și de cocaină explodează. A doua piață după Statele Unite, Europa este și primul producător mondial de droguri de sinteză, fabricate în laboratoare clandestine din Olanda și Belgia. Raportul anual 2011 al **EMCDDA și Europol** privind noile substanțe psihoactive arată că în anul trecut, prin sistemul de avertizare timpurie (EWS), creat în 1997, au fost semnalate un număr de 49 noi substanțe psihoactive.

2. Mai periculoase, dar la fel de lucrative, traficul de ființe umane și imigrația clandestină constituie a doua formă de criminalitate cea mai amenințătoare. Ea este întreținută de bande foarte bine organizate, albaneze, marocane sau chineze, care utilizează rutele tradiționale ale drogului pentru a introduce pe continent femei, copii și clandestini. De-a lungul călătoriei, violența este omniprezentă, sfârșind adesea prin exploatare sexuală, ateliere clandestine sau moarte. Traficul de ființe umane prezintă, în opinia Europol, o serie de caracteristici, precum:

- rolul-cheie al Internetului în recrutarea victimelor și publicitatea serviciilor lor;
- proeminența grupărilor criminale chineze, nigeriene, bulgare și române (romi);
- producerea documentelor contrafăcute sau falsificate pentru facilitarea traficului;
- trafizarea de copii, de către grupările criminale de romi, pentru exploatarea în mica criminalitate și de adulți, pentru comiterea unor fraude.

3. Mai puțin gravă, fraudă, în special escrocheriile cu carduri bancare și fraudă la TVA, constituie o amenințare economică importantă pentru UE, depășită doar de utilizarea tehnicilor și tehnologiilor sofisticate. Comisia Europeană estimează că fraudă în materie de TVA reprezintă pentru statele membre o pierdere de aproximativ 60 miliarde euro în fiecare an. Frauda transfrontalieră sau

transnațională în materie de TVA nu afectează însă doar interesele economice și financiare ale Uniunii Europene, ci și schimburile comerciale legale, ceea ce la rândul său ar putea avea un impact negativ asupra ratelor de ocupare a forței de muncă. În plus, profiturile din TVA pot finanța alte tipuri de activitate infracțională, de exemplu contrabanda cu țigări sau traficul de droguri. Ultima modă în materie este reprezentată de fraudă pe Internet, prin servere care copiază „eBay”, care fac pe intermediarii între cumpărători și vânzătorii de bunuri. Mafiile din est, poloneze, române și bulgare, sunt cele mai bune în acest domeniu.

4. Alt gen de criminalitate aflată în creștere este cea privind contrafacerea de euro, mai ales a monedei metalice, mai ușor de copiat decât bancnotele, domeniu care constituie o specialitate a Țărilor Baltice, mai ales a Lituaniei. Exemplificativă în acest sens este Operațiunea Salonic – desfășurată în 2010, care a dus la destructurarea unei grupări de crimă organizată, formată din cetățeni greci, majoritatea din acest oraș, acționând în legătură cu alte grupări similare din Federația Rusă, Bulgaria și alte țări, care plasau bancnote false de 100 și 200 euro. Ancheta Europol a dus la descoperirea și anihilarea tipografiei de bancnote euro false, aflată în orașul bulgar Plovdiv.

5. Europol sprijină agențiile de aplicare a legii în prevenirea și combaterea activităților grupurilor de crimă organizată implicate în contrabanda ilegală și traficul de țigări și produse din tutun. Comerțul ilicit cu tutun costă Uniunea Europeană aproximativ 10 miliarde euro anual.

6. Contrafacerea și pirateria încurajează concurența neloială, deoarece falsificatorii nu sunt stânjeniți de legislația, reglementările, normele, taxele și impozitele pe care firmele înregistrate trebuie să le respecte. În consecință, aceste fenomene afectează ocuparea forței de muncă și provoacă pierderi bugetelor naționale, prin neîncasarea veniturilor obținute în mod normal din taxe și accize. Probabil, o problemă mai gravă generată de contrafacere este reprezentată de riscurile importante pentru sănătatea și siguranța consumatorilor, având în vedere, în special, faptul că fac obiectul contrafacerii produse precum echipamentele electronice, băuturile, alimentele, medicamentele și jucăriile.

7. În 2010, Europol a sprijinit numeroase anchete de aplicare a legii în UE pentru stoparea activității autorilor fraudelor în materie de carduri de plată la nivel internațional. Europol și-a concentrat atenția asupra celor mai periculoase grupuri de crimă organizată care fabrică și utilizează echipamente ilegale pentru copierea, falsificarea și folosirea în mod fraudulos a cardurilor de plată. Mai multe fabrici de dispozitive de skimming și rețele internaționale de trafic cu echipamente, date conținute pe carduri și bani au fost desființate ca urmare a cooperării transfrontaliere eficiente. Deosebit de semnificative sunt în acest sens două operațiuni coordonate de Europol, respectiv Operațiunea Nașul, desfășurată în ianuarie 2010, de către agențiile de aplicare a legii din Belgia, Germania, Italia, Olanda, România și Suedia, care au reușit anihilarea mai multor ateliere ilegale de producere a unor dispozitive de skimming din România și arestarea membrilor bandei infracționale care copiaseră carduri și efectuaseră retrageri ilicite de numerar, și Operațiunea Lottery, finalizată în anul 2010, cu ocazia căreia a fost destructurat un grup de crimă organizată care acționa în Franța, Italia, România și Spania, folo-

sind în mod fraudulos date de pe cardurile de plată furate pe Internet, cu ajutorul cărora au fost retrase de la bancomate sume în valoare totală de 400 000 euro.

8. Cooperarea dintre Europol și industria privată a avut ca rezultat crearea la Europol a unei baze de date – Card Checker–, conținând informații globale privind emitenții de carduri de plată (AMEX, VISA, MasterCard și carduri pentru plata carburanților).

9. Furturile și traficul de autoturisme furate constituie o altă plagă a continentului nostru, care s-a manifestat cu preponderență în partea centrală și orientală a Europei. Pentru prevenirea și combaterea acestui fenomen, Europol a inițiat EuVID, o bază de date care cuprinde informații cu privire la 83 de mărci și tipuri diferite de vehicule, informații referitoare la acte autentice ale vehiculelor, emise în 55 de țări, un catalog al cheilor pentru vehicule, precum și un ghid privind modul de investigare a unei infracțiuni legate de autovehicule.

În ultimii ani, se remarcă o reorientare a elementelor de criminalitate organizată în noi direcții, pentru obținerea cât mai rapidă a profiturilor ilicite, prin ignorarea celor mai elementare norme sociale. Un exemplu de acest gen îl reprezintă pariurile clandestine la meciurile de fotbal și trucarea meciurilor de fotbal care fac obiectul pariurilor, cel mai recent și răsunător caz fiind înregistrat în Italia. În Concluziile Consiliului European asupra luptei împotriva trucării meciurilor, din 28-29 noiembrie 2011, se arată că trucarea meciurilor constituie „...una dintre amenințările cele mai importante care planează asupra sportului contemporan și umbrește imaginea acestuia, amenințându-i integritatea. Trucarea meciurilor este o formă de fraudă sportivă și este susceptibilă de a implica cartele active în domeniul pariurilor clandestine care pot să fie legate de spălarea de capitaluri”.

Convenția șefilor polițiilor europene din anul 2011, recunoscând că generarea de profit constituie o motivație importantă pentru grupările criminale, a recomandat întărirea capacităților de recuperare a averilor ilicite și de investigare financiară, în scopul creșterii riscurilor pentru profiturile criminale. În același timp convenția a pus accentul pe parteneriatul cu cetățenii UE, recomandând folosirea serviciilor Internet pentru a genera informații comunitare și a distribui ghiduri pentru prevenirea criminalității în scopul mobilizării publicului în sprijinul autorităților de aplicare a legii în lupta lor continuă împotriva criminalității organizate. La rândul său, Convenția 2012 a șefilor polițiilor europene, desfășurată la Haga în zilele de 30 și 31 mai 2012, a primit foarte bine sugestiile de a atenua măsurile de reducere a costurilor la nivel național prin folosirea într-o măsură mai mare a serviciilor oferite la nivel european. Stabilirea unui nou Centru european cibercrime la Europol este un bun exemplu de serviciu care va reduce nevoile statelor membre de a dezvolta servicii scumpe și specializate.

b) Situația României în context internațional

După anul 1990, și România a fost atrasă în „circuitul crimei organizate”, având în vedere poziția geografică a țării noastre, de adevărată placă turnantă între estul și vestul Europei. În plus, evoluția condițiilor socioeconomice caracteristice etapei pe care a parcurs-o societatea noastră a permis infiltrarea, cu multă ușurință, a crimei organizate. Organizațiile criminale din străinătate și-au trimis

emisari care au luat legătura cu infractori români și au acționat pe linia organizării și internaționalizării rețelelor de contrabandă, ale traficului de droguri, afacerilor cu autoturisme furate, spălării banilor prin activități comerciale licite, penetrării sistemului financiar-bancar, plasării de valută falsă, sustragerii de opere de artă sau alte valori din patrimoniul național, escrocării forței de muncă, introducerii în țara noastră a unor cantități mari de deșeuri toxice, transferurilor ilegale de capital în străinătate și altele.

În primii ani după 1990, România s-a confruntat în plan operațional cu prezența și acțiunile pe teritoriul național a unor grupări de „racketi” provenite din Comunitatea Statelor Independente, care au constituit un real pericol, având în vedere instruirea specială a membrilor acestora și activitățile criminale la care s-au dat, a unor grupări formate din cetățeni chinezi, stabiliți în România, care au acționat după tipicul italian al „vendette”, precum și a unor cetățeni arabi și turci, implantați pe lângă comunitățile arabe și turcești din România, care au comis diferite infracțiuni, în special cu violență.

În domeniul drogurilor, România a devenit o rută, atât pentru tranzitul drogurilor, cât și pentru stocarea sau distribuirea acestora din Orient sau America de Sud, către țările din Europa Occidentală, țara noastră fiind totodată și o potențială piață de desfacere a acestor otrăvuri, ca urmare a apariției și creșterii numărului de consumatori indigeni. Potrivit raportului de activitate al Poliției Române, în anul 2011 polițiștii români au confiscat aproape 500 kg droguri, dintre care 204 kg reprezintă droguri de mare risc.

Un alt domeniu în care crima organizată și-a făcut simțită prezența pe teritoriul României îl reprezintă traficul ilegal de autoturisme, în special de lux, furate din diferite țări occidentale și revândute pe piețele din estul Europei, infractorii români fiind integrați în filiere italiene, germane, poloneze, bulgare și rusești.

Autoritățile de aplicare a legii din țara noastră s-au confruntat, în ultimii ani, și cu fenomenul „taxelor de protecție”, anumite grupări infracționale pretinzând, de la patronii unor firme, sume mari de bani pentru „a le asigura protecția”, utilizând în caz de refuz amenințări, șantaje și diferite forme de violență gravă. De asemenea, au fost înregistrate și câteva cazuri de jafuri armate împotriva unor case de schimb valutar sau case de amanet, ceea ce denotă apelarea de către infractori chiar la acte de violență maximă pentru atingerea scopurilor urmărite.

Acționând împotriva acestor forme diferite de manifestare a criminalității organizate pe teritoriul național, Poliția Română a identificat, numai în anul 2011, 728 grupuri de crimă organizată din care 212 implicate în traficul de persoane, 174 în finanțarea terorismului și spălarea banilor, 97 în criminalitatea informatică și 245 în traficul și consumul ilicit de droguri. Acțiunea polițiștilor a dus la destructurarea a 287 grupuri infracționale organizate și coordonate, formate din 2405 persoane care au fost trimise în judecată.

Fenomenul infracțional de origine românească se manifestă și în alte țări de pe continent, în special în Austria, Belgia, Elveția, Franța, Germania, Italia, Irlanda, Marea Britanie, Portugalia și Spania, 25,9% din totalul cetățenilor români suspecți fiind semnalati la nivel continental pentru infracțiuni de furt, 8,6% pentru trafic de persoane, 7,8% pentru infracțiuni rutiere, 5,9% pentru infracțiuni

de înșelăciune, 2,8% pentru infracțiuni de proxenetism și 2,8% pentru infracțiuni de tâlhărie.

Potrivit datelor comunicate Poliției Române de celelalte poliții de pe continent, infractorii români sunt implicați în traficul de persoane în special în Austria, Belgia, Elveția, Franța, Germania, Italia, Marea Britanie, Spania și Suedia; traficul de droguri – în statele cu piețe ilegale de droguri dezvoltate (Austria, Belgia, Elveția, Franța, Germania, Italia, Marea Britanie și Spania), iar în ultima perioadă și în piețele infracționale din statele cunoscute ca producătoare de droguri (Argentina, Brazilia, Columbia, pentru cocaină); criminalitatea informatică – în mod special în Belgia, Cehia, Elveția, Franța și Olanda; criminalitatea comisă cu violență și cea în dauna proprietății – îndeosebi în țările în care prezența comunităților de români este la un nivel ridicat (Austria, Franța, Germania, Italia, Marea Britanie și Spania), precum și în așa-numita criminalitate „de vitrină” (cerșetoria și alte fapte) – specifică unor țări ca Elveția, Franța, Germania, Irlanda și Marea Britanie;

II. Riposta autorităților de aplicare a legii în fața recrudescenței criminalității organizate

a) la nivel național:

– în plan legislativ, pentru a răspunde provocărilor criminalității organizate și a se alinia la prevederile convențiilor internaționale ratificate de țara noastră și a acquis-ului comunitar al Uniunii Europene, în special după anul 2000, România a adoptat o serie de legi fundamentale pentru lupta împotriva criminalității transnaționale organizate, cum ar fi: Legea pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție; Legea privind combaterea traficului și consumului ilicit de droguri; Legea privind prevenirea și combaterea traficului de persoane; Legea privind prevenirea și sancționarea spălării banilor; Legea privind protecția martorilor; Legea privind prevenirea și combaterea criminalității organizate; Legea privind crearea, organizarea și funcționarea Poliției Judiciare; Legea privind măsurile financiare în domeniul prevenirii și combaterii traficului și consumului ilicit de droguri; Legea privind crearea, organizarea și funcționarea Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Crimă Organizată și Terorism (DIICOT), completate printr-o serie de acte normative de nivel inferior.

– în plan instituțional este de remarcat crearea, în 1993, în sânul Poliției Române, a Brigăzii de combatere a criminalității organizate, transformată ulterior în Direcția de combatere a criminalității organizate, care are în plan teritorial 15 brigăzi de combatere a criminalității organizate, arondate pe lângă Curțile de Apel. De asemenea, în cadrul Ministerului Public a fost creată Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Crimă Organizată și Terorism (D.I.I.C.O.T.), precum și Direcția Națională Anticorupție. Totodată, în contextul aderării României la Uniunea Europeană, a fost asigurată conectarea Poliției Române și a parchetului, prin Europol, Eurojust și Rețeaua judiciară europeană, la ansamblul de instituții și activități ce se derulează pe plan european și internațional pentru combaterea acestui flagel, ale cărui ramificații fac abstracție de frontiere și tind să acopere tot mai multe zone geografice de pe mapamond. Este de semnalat totodată înființarea

Oficiului Național pentru Prevenirea și Combaterea Spălării Banilor, ca un instrument eficace în contracararea reciclării pe teritoriul național a unor importante resurse financiare de natură ilicită. La toate acestea se adaugă înființarea, în cadrul Poliției Române, a Centrului de Cooperare Polițienească Internațională, care regroupează Biroul Național Interpol, Unitatea Națională Europol, Serviciul Sirene și Punctul Național Focal (pentru legătura cu Centrul Regional SELEC). Merită subliniată, de asemenea, crearea unei rețele de atașați de afaceri interne și ofițeri de legătură, prezenți în 25 țări, care contribuie, în cooperare cu autoritățile similare ale statelor în care sunt acreditați, la rezolvarea unor cazuri criminale în care sunt implicați cetățeni români.

b) la nivel internațional:

– în plan legislativ, este de remarcat activitatea normativă a Organizației Națiunilor Unite care, în mod deosebit prin ONUDC de la Viena, a contribuit la negocierea, elaborarea și adoptarea Convenției Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate și a Protocoloalelor sale adiționale, în 2000, și a Convenției Națiunilor Unite împotriva Corupției, adoptată de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite în 2003, instrumente juridice care, în anii care le-au urmat au avut un aport deosebit la armonizarea legislațiilor naționale în materie și la edificarea unor instituții procedurale eficiente și compatibile cu cele din alte țări.

La nivelul continentului european, Consiliul Europei a adoptat, în perioada 1990-2011, un număr de 15 convenții în materie penală, între care unele sunt de o importanță capitală în prevenirea și combaterea unor forme de criminalitate apărute în ultimele decenii, respectiv cele privind spălarea banilor, corupția, cibercriminalitatea, traficul de ființe umane, protecția copiilor împotriva exploatarea sexuală și contrafacerea de medicamente. În același timp, negocierile pentru intrarea în Uniunea Europeană au permis țărilor candidate să adopte acquis-ul comunitar, inclusiv în domeniul luptei împotriva criminalității, ceea ce a favorizat cooperarea internațională și armonizarea legislațiilor și instituțiilor însărcinate cu aplicarea legii.

La nivel regional, în paralel cu apariția unor organizații specializate în combaterea manifestărilor criminalității transnaționale organizate, statele din Europa de Sud-Est au depus eforturi serioase pentru îmbunătățirea cadrului legal de cooperare în această luptă, fiind negociate și semnate o serie de acorduri multilaterale în materie, între care se remarcă, în mod special, Acordul de cooperare dintre Guvernul României, Guvernul Republicii Bulgaria și Guvernul Republicii Turcia în domeniul luptei împotriva terorismului, crimei organizate, traficului ilicit de substanțe stupefiante și psihotrope, spălării banilor, traficului de arme și persoane și altor infracțiuni grave, semnat la Antalya la 16 aprilie 1998; Protocolul de cooperare trilaterală lărgită dintre Guvernul României, Guvernul Republicii Bulgaria și Guvernul Republicii Elene în combaterea criminalității și, în special a criminalității transfrontaliere, semnat la Sofia la 8 septembrie 1998; Acordul între Guvernul României, Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei privind colaborarea în combaterea criminalității, semnat la Kiev, la 6

iunie 1999; Acordul de cooperare pentru prevenirea și combaterea infracționalității transfrontaliere (Acordul SECI) care cuprinde Albania, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Croația, Grecia, Macedonia, Moldova, România, Slovenia, Turcia, Ungaria, semnat la București, la 26 mai 1999; Acordul de cooperare între Guvernele Statelor participante la Cooperarea Economică a Mării Negre privind combaterea criminalității, în special a formelor ei organizate, semnat la Kerkyra, la 2 octombrie 1998, între guvernele Albaniei, Armeniei, Azerbaidjanului, Bulgariei, Georgiei, Republicii Elene, Republicii Moldova, României, Federației Ruse, Turciei și Ucrainei; Convenția de cooperare polițienească pentru Europa de Sud-Est, adoptată la Viena, la 5 mai 2006 și semnată de reprezentanții Albaniei, Bosniei-Herțegovina, F.Y.R.O. Macedonia, Republicii Moldova, Republicii Muntenegru, României și Serbiei.

Acordurile menționate au consacrat o serie de instituții juridice noi, deosebit de eficiente în lupta cu fenomenul criminal, cum ar fi livrarea supravegheată, instituția ofițerului de legătură, precum și o serie de tehnici moderne de anchetă și investigație, menite să faciliteze activitatea represivă a autorităților de aplicare a legii.

La aceste acorduri multilaterale se adaugă numeroasele acorduri bilaterale, la nivel guvernamental sau departamental, încheiate între statele din zonă, care contribuie la eficientizarea luptei împotriva acestui flagel și la creșterea gradului de siguranță a comunității.

– în plan instituțional, ca urmare a evoluției criminalității, se remarcă apariția unor noi organisme de cooperare în domeniul aplicării legii și reformarea celor existente deja pentru a face față provocărilor criminalității transnaționale.

În acest sens, se cuvine menționat rolul jucat de Organizația internațională de poliție criminală – Interpol, care a obținut succese importante în abordarea problemelor privind securitatea și criminalitatea globală și regională.

Revigorarea Interpolului în confruntarea cu crima organizată s-a manifestat în primul rând prin creșterea numărului de state membre, de la 177 în anul 2000 la 190 în 2012 și în al doilea rând printr-o serie de acțiuni inovatoare, care au pus la dispoziția autorităților judiciare din întreaga lume noi și importante instrumente deosebit de utile pentru îndeplinirea misiunii lor.

Semnificative în această direcție sunt următoarele baze de date de care dispune Interpolul, care au fost modernizate și actualizate în ultimii ani, astfel încât acestea să fie accesibile chiar și pentru polițistul din stradă:

– date nominative – 175 000 de înregistrări privind infractorii internaționali cunoscuți de serviciile de poliție, persoane dispărute și cadavre necunoscute, cu antecedente judiciare, fotografii, amprente digitale etc.;

– documente de călătorie furate și pierdute, cu 24 milioane de înregistrări provenite din 150 țări. Numai în 2010, țările membre ale Interpol au efectuat peste jumătate de milion de verificări în aceste baze de date, soldate cu peste 42 000 de rezultate pozitive, dintre care mai mult de jumătate au aparținut statelor membre ale Uniunii Europene;

– baza de date ADN a Interpolului conținea în 2010 peste 100 000 de intrări. Țările europene membre au contribuit cu aproape 89% din cele 124 000

profile existente în această bază și au avut o contribuție esențială la realizarea Bazei de date privind exploatarea sexuală a copiilor care a facilitat identificarea a peste 2600 victime și arestarea în întreaga lume a 1500 de suspecți;

- notițele – Interpol utilizează un sistem de notițe pentru a atrage atenția serviciilor de poliție asupra unor indivizi căutați, teroriști prezumați, infractori periculoși, persoane dispărute sau amenințări legate de utilizarea armelor. În 2008 au fost operate în lume peste 5600 arestări pe baza unei notițe sau a unei difuzări (tip de alertă similară, însă mai informală);

- banca de imagini asupra abuzurilor pedosexuale (ICAID) conține peste 550 000 imagini trimise de statele membre și a ajutat astfel anchetatorii să identifice peste 870 victime la nivel mondial și să le acorde ajutor;

- vehicule furate – conține elemente detaliate de identificare referitoare la aproape 4,7 milioane de vehicule declarate furate pretutindeni în lume. În 2008 aproape 3000 de vehicule furate au fost identificate lunar grație acestei baze de date;

- amprente digitale – Interpolul gestionează un sistem de comparare/recunoaștere automatizată a amprentelor digitale (AFIS) care conține aproape 86 000 fișe decadactilare și 1800 amprente digitale relevate la locul infracțiunilor (urme latente);

- Grupul Fusion – cuprinde peste 13 000 nume de persoane bănuite a fi legate de activități teroriste;

- false cărți bancare – conține imagini ale unor carduri false, clasate pe categorii și constituie o colecție de referință cu care pot fi comparate cardurile suspecte.

În afara acestor baze de date, Interpolul a încheiat parteneriate de cooperare cu organisme europene ca Europol, Frontex, CEPOL și Eurojust în domenii atât de diverse ca pirateria maritimă, traficul de ființe umane și contrafacerea, precum și cu FIFA în domeniul combaterii pariurilor ilegale din fotbal. Un exemplu elocvent al acestei cooperări dintre Europol și Interpol este dat de destructurarea, la 4 iunie 2012, deci în urmă cu 8 zile, în Franța, a unui grup criminal organizat, format din 21 cetățeni armeni și georgieni, care au comis peste 300 de spargerii din locuințe, furturi de bijuterii și alte bunuri în nordul Franței și în Belgia. Bunurile furate erau apoi trimise în Anvers/Belgia, pentru a fi vândute. Gruparea avea legături în Belgia, Germania și Spania. Este a doua operațiune de acest tip întreprinsă de autoritățile franceze sub coordonarea și cu sprijinul Europolului.

În paralel, Interpolul lucrează la o serie de acorduri de cooperare cu Eurojust și OLAF, precum și cu OMV, pentru combaterea traficului ilegal de bunuri, care poate fi o amenințare pentru economia mondială, o pierdere majoră pentru veniturile din taxe pentru guverne, pentru sănătatea pacienților și cetățenilor și pentru securitatea globală din cauza legăturilor sale cu criminalitatea organizată transnațională și organizațiile teroriste.

Un rol important în combaterea criminalității transnaționale organizate revine unor instituții specializate ale Uniunii Europene, între care un loc de prim rang îl ocupă Europolul, oficiul european de poliție, cu sediul la Haga/Olanda, care și-a început activitatea la 3 ianuarie 1994 sub denumirea de Unitatea de Droguri Eu-

ropol (EDU), acțiunile sale fiind limitate inițial la lupta împotriva criminalității legate de droguri, pentru ca, de la 1 iulie 1999, Europolul să desfășoare activități în toate domeniile de competență prevăzute în actul de înființare. Atribuțiuni importante în lupta împotriva fenomenului criminal revin și altor organisme ale Uniunii Europene, între care Centrul european de monitorizare a drogurilor și a dependenței de droguri (EMCDDA), înființat în 1993, Oficiul european de luptă împotriva fraudei (OLAF) înființat la 1 iunie 1999, Eurojust, înființat la 28 februarie 2002 și Agenția Europeană la Frontierele Externe – FRONTEX, creată la 1 mai 2005.

În afara acestor instituții specializate ale Uniunii Europene, statele de pe continent, și în mod deosebit cele din sud-estul Europei, și-au creat și alte organizații de cooperare, inclusiv în domeniul luptei împotriva criminalității. Printre aceste organizații regionale, pot fi amintite următoarele:

Consiliul Regional de Cooperare (RCC), continuatorul Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est (PSESE), creat la 10 iunie 1999, funcționează ca un punct focal pentru cooperarea regională în sud-estul Europei, având un Secretariat General cu sediul la Sarajevo/Bosnia-Herțegovina și un Oficiu de Legătură la Bruxelles/Belgia. De remarcat sunt cele două inițiative privind combaterea criminalității organizate (SPOC) și a corupției (SPAI), ca o contribuție majoră la prevenirea și controlul acestor probleme în regiune.

SECI (Inițiativa de Cooperare Sud-Est), în prezent SELEC, a luat ființă la 26 mai 1999 când, prin Acordul de cooperare în prevenirea și combaterea criminalității transfrontaliere s-a convenit deschiderea, în capitala României, a unui Centru regional pentru combaterea acestui gen de criminalitate. La 9 decembrie 2009 la București s-a desfășurat o reuniune a reprezentanților celor 13 state membre ale organizației care au semnat Acordul privind transformarea Centrului Regional SECI în Centrul sud-est european de aplicare a legii – SELEC, lucru care s-a materializat la 7 octombrie 2011.

Inițiativa Central Europeană (ICE) este o organizație regională, cu secretariatul la Trieste/Italia, din care fac parte 18 state: Albania, Austria, Belarus, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Cehia, Croația, Italia, F.R.Y. a Macedoniei, Republica Moldova, Muntenegru, Polonia, România, Slovacia, Slovenia, Serbia, Ucraina și Ungaria.

Organizația de Cooperare Economică a Mării Negre (BSEC– OCEMN) a fost înființată în baza Cartei OCEMN, intrată în vigoare la 1 mai 1999, și are ca membri Albania, Armenia, Azerbaidjan, Bulgaria, Georgia, Grecia, Republica Moldova, România, Rusia, Turcia și Ucraina.

Toate aceste organizații regionale au preocupări importante în domeniul combaterii criminalității transfrontaliere organizate, documentele lor statutare prevăzând domeniile de cooperare, modalitățile de realizare a acestei cooperări, precum și alte dispoziții menite să ducă la atingerea obiectivelor convenite de comun acord. SELEC și OCEMN sunt organizațiile în cadrul cărora cooperarea în domeniul combaterii criminalității transnaționale organizate se desfășoară pe baza unui acord special semnat în acest scop, așa cum s-a arătat mai sus.

III. Societatea civilă și criminalitatea

Documentele și recomandările instituțiilor europene pun în evidență rolul pe care-l poate juca comunitatea, atât în ansamblul său, cât și prin formele sale asociative, reprezentate prin organizațiile neguvernamentale, în prevenirea și combaterea manifestărilor criminalității transnaționale. Astfel este de subliniat Recomandarea Comitetului Miniștrilor al Consiliului Europei nr. CM/Rec(2007)14 care recunoaște contribuția esențială a organizațiilor neguvernamentale la dezvoltarea și realizarea democrației și la bunăstarea socială a societăților democratice, Carta verde a Comisiei Europene din 26 iunie 2006 asupra rolului societății civile în materie de droguri în Uniunea Europeană, precum și Convenția europeană a șefilor de poliție 2011, care recomandă, printre măsurile menite să sporească eficiența luptei împotriva criminalității organizate, parteneriatul cu cetățenii UE, în vederea creșterii sprijinului publicului față de autoritățile de aplicare a legii în această luptă.

Agenția Internațională pentru Prevenirea Criminalității și Politici de Securitate a fost înființată în anul 2009, și are ca scop, conform Statutului său, promovarea și sprijinirea, pe multiple planuri, a oricăror inițiative, acțiuni și demersuri concrete în vederea stimulării și intensificării activităților de prevenire a criminalității, îndeosebi a celei cu caracter organizat, și de asigurare a unui climat de siguranță comunitară.

Activitățile principale ale Agenției sunt facilitarea schimbului de informații pentru prevenirea și combaterea faptelor de criminalitate organizată, între agențiile de aplicare a legii, la nivel național și european, precum și pe promovarea și susținerea unor întâlniri și schimburi de experiență la diferite niveluri între factorii decizionali și experții în prevenirea și combaterea criminalității, pentru definirea și elaborarea unor principii și modalități de cooperare, bune practici și politici de prevenire în domeniu, în baza unor protocoale de cooperare, dintre care unul a fost încheiat cu Poliția Română.

Dorim să evidențiem că, în acest sens, Agenția a inițiat și organizat o serie de activități ca: a șaptea (Mamaia – 2010) și a opta (Sibiu – 2011) reuniune anuală a șefilor structurilor de combatere a criminalității organizate și antidrog din Europa de Sud-Est, în colaborare cu Ministerul de Interne din România; Simpozionul internațional de criminalistică cu tema „Valorificarea urmelor și mijloacelor materiale de probă prin constatări tehnico-științifice și expertize criminalistice” (București, octombrie 2010), Conferința internațională cu tema „Noi mijloace și metode folosite în criminalistică”, București, 26-27 octombrie 2011, ambele în colaborare cu Institutul Național de Criminalistică al Poliției Române și Asociația Criminaliștilor din România, la care au participat și specialiști și cadre universitare din Bulgaria, F.R.I. a Macedoniei, Republica Moldova și Serbia, precum și Sesiunea științifică cu participare internațională „Uniunea Europeană – spațiu de libertate, securitate și justiție”, organizată și desfășurată, în data de 24 noiembrie 2011, la Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza” din București, la care au luat parte și delegații ale Academiei Ministerului de Interne din Bulgaria și Academiei de Poliție „Ștefan cel Mare” din Chișinău/Republica Moldova.

În străinătate, Agenția a participat, împreună cu Ministerul de Interne al Republicii Bulgaria și Academia Internațională de Training pentru Cybercriminalitate din Sofia, la organizarea Primei Conferințe regionale sud-est europene cu tema „Securitatea cibernetică și cybercriminalitatea”, Sofia – 19-21 octombrie 2011, și a Primului curs de formare privind investigarea infracțiunilor cibernetice, inclusiv din punct de vedere criminalistic, organizat la Academia de Poliție din Sofia, în perioada 13-17 februarie 2012, împreună cu Direcția Generală de Combatere a Criminalității Organizate din cadrul Ministerului de Interne bulgar și Departamentul american al Securității Interne, manifestări la care au luat parte și polițiști români și moldoveni.

În vederea asigurării realizării unui schimb de bune practici între specialiștii implicați în combaterea criminalității, Agenția a contribuit la organizarea, în perioada 28-29 octombrie 2011, a vizitei de lucru și de documentare, la invitația Institutului Național de Criminalistică (I.N.C.) din Inspectoratul General al Poliției Române, a unei delegații a Institutului de Cercetări Criminalistice și Criminologice din Sofia/Bulgaria.

Totodată, în scopul evidențierii eforturilor întreprinse de autoritățile române și bulgare pentru aderarea la spațiul Schengen, au fost inițiate și realizate documentarele „Obiectiv – Schengen 2011” și „Bulgaria – ready to join Schengen”, documentare care au fost trimise Comisiei Europene și țărilor membre ale Spațiului Schengen.

De asemenea, a fost realizat documentarul „Biroul Central Național Interpol București” trimis Secretariatului General Interpol de la Lyon/Franța, precum și un film de prezentare a structurii și activităților Direcției de Combatere a Criminalității Organizate din România.

Nu este lipsită de interes nici participarea membrilor Agenției la desfășurarea Masteratului în criminalistică organizat de Universitatea Română de Științe și Arte „Andrei Cristea”, 2009-2010, precum și interesul acordat pregătirii studenților prin finanțarea editării lucrărilor „Investigarea criminalistică a infracțiunilor din domeniul crimei organizate” și „Cadru instituțional-juridic al cooperării internaționale pentru valorificarea probelor infracțiunii”, care au fost donate cu titlu gratuit, în vederea utilizării lor în procesul de învățământ, unui număr de șapte universități de stat și private din București, Academiei de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”, Academiei de Poliție „Ștefan cel Mare” din Chișinău, Institutului de Studii pentru Ordine Publică al M.A.I., precum și Asociației Criminaliștilor din România, în parteneriat cu care aceste lucrări au fost realizate.

Cele prezentate reprezintă doar câteva exemple care ilustrează modul în care Agenția a înțeles să se implice în problematica prevenirii criminalității internaționale, prin cooperare și parteneriat cu instituțiile de aplicare a legii din România și alte țări.

Suntem pe deplin convinși că, în consens cu recomandările instituțiilor europene și cu nevoile rezultate din practica judiciară, Agenția va găsi și pe viitor cele mai potrivite căi pentru colaborarea cu agențiile de aplicare a legii din România și din alte state, pentru a-și aduce o contribuție sporită la prevenirea și combaterea manifestărilor criminalității organizate transnaționale.

Valeriu NOUR, doctor în drept, conferențiar universitar,
decanul Facultății Securitate și Ordine Publică
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

PREVENIREA ȘI COMBATEREA CORUPȚIEI ÎN INSTITUȚIILE PUBLICE DIN R. MOLDOVA – OBIECTIV DE ÎNTEGRARE EUROPEANĂ

Corupția este un fenomen social grav, cu o amploare deosebită, cu forme variate și complexe, manifestate până la cele mai înalte niveluri ale societății. Ea reprezintă o amenințare, un risc major în primul rând pentru democrație, constituind o negare a drepturilor omului și o încălcare a principiilor democratice, erodând principiile unei administrații eficiente, punând în pericol stabilitatea și credibilitatea instituțiilor statului și a reprezentanților acestora, precum și pentru dezvoltarea economică și socială.

La ora actuală, corupția constituie unul dintre subiectele principale de discuție în orice domeniu și la orice nivel, reprezentând una dintre cele mai mari provocări ale lumii contemporane. Ea este prezentă atât în statele sărace și în curs de dezvoltare, cât și în cele dezvoltate, iar lupta pentru combaterea ei a devenit o problemă serioasă, cu cât aceasta se extinde foarte rapid, cuprinzând, mai întâi, câteva sectoare, câteva domenii și apoi întreaga societate, devenind un stil de viață, un labirint din care nu se mai poate ieși, o mentalitate¹.

Deși nu este întotdeauna percepută astfel, corupția este mult mai gravă și costisitoare din punctul de vedere al consecințelor economice și sociale, estimările arătând un cost mai mare al acestui fenomen decât întreaga clasă de infracțiuni contra proprietății.

Anul 2009 reprezintă o perioadă deosebită pentru Republica Moldova în realizarea obiectivelor stabilite în domeniul prevenirii și combaterii corupției prin diminuarea influenței acestui fenomen asupra domeniilor vieții sociale. Astfel, potrivit indicelui percepției corupției, Republica Moldova a înregistrat un scor de 3,3 puncte plasându-se pe locul 92 din 180 de țări².

În perioada anilor 2007-2009, au fost adoptate un șir de acte legislative menite să pună în aplicare și să fortifice mecanismele deja existente de luptă contra corupției. Totuși lipsa unei practici și adoptarea în grabă a acestor acte normative a condiționat admiterea unor lacune esențiale din punct de vedere democratic și importante din punct de vedere legislativ pentru a aduce actele naționale la o armonie stabilă.

¹ Mihaela Păceșilă, „Aspecte privind combaterea corupției în administrația publică”, în revista *Administrație și management public*, București, nr. 2/2004, p.15.

² http://transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2009

Așadar, în unele legi nu sunt luate în considerare un șir de prevederi ale standardelor internaționale și nu se acordă atenție mecanismului de implementare a acestora. În special:

– *Legea cu privire la conflictul de interese* dă o interpretare eronată a noțiunii de „conflict de interese” și „interes personal”, expune într-un mod îngust categoriile de persoane apropiate, nu include un șir de obligații și responsabilități ale instituțiilor publice ce țin de tratarea conflictului de interese.

– *Legea cu privire la codul de conduită a funcționarului public* nu conține norme referitoare la obligativitatea raportării abaterilor de la cod și sancționarea pentru neraportare, responsabilitatea superiorilor pentru nerespectarea codului, iar clauza referitoare la cadouri și favoruri³ creează condiții pentru legalizarea corupției mici.

– *Legea cu privire la prevenirea și combaterea corupției* nu ia atitudine vizavi de noțiunea de „agent public” stipulată de convențiile internaționale, nu reglementează adecvat răspunderea persoanelor juridice pentru actele de corupție, expune incorect așa-numitele „fapte de comportament corupțional”, prezintă o clasificare eronată a actelor de corupție și conexe acestora, expune eronat normele ce țin de prevenirea legalizării veniturilor obținute ilicit etc.⁴.

Înainte de a recurge la analiza autoevaluării riscurilor instituționale de corupție și care este rolul managerilor instituționali în demararea procedurii date, considerăm necesar de a prezenta unele explicații în ce privește unele noțiuni și termeni utilizați în procesul de lucru.

Astfel, Metodologia⁵ de evaluare a riscurilor de corupție în instituțiile publice (în continuare Metodologia) utilizează unii termeni noi, după cum urmează.

Termenul „vulnerabilitate” constituie acea situație de drept sau de fapt care oferă unui funcționar aflat într-un anumit post sau care desfășoară o anumită activitate posibilitatea să obțină foloase injuste în virtutea funcției sale. Vulnerabilitatea apare din cauza imposibilității de a verifica retroactiv situația. Dacă la aceasta se adaugă și lipsa unor controale inopinate, atunci funcționarul, conștient de faptul că posibilitatea de a descoperi faptele este extrem de redusă și de probat, va fi mult mai determinat să accepte diverse foloase în schimbul încălcării legii⁶.

Locurile, persoanele sau categoriile de activități care se înscriu în categoria celor de mai sus constituie puncte vulnerabile ale instituției. Unele dintre aceste puncte vulnerabile pot fi eliminate ori limitate (contactul direct cu cetățeanul, care astfel nu știe cine îi va procesa cererea și nici nu mai are posibilitatea de a oferi ceva cuiva), dar în multe cazuri nu există modalități concrete de a le înlocui ori limita (relația directă a anchetatorului cu anchetatul), și atunci trebuie să ne orientăm atenția asupra supravegherii și gestionării acestor puncte și situații vulnerabile.

³ Acceptabilitatea cadourilor în limita unui salariu minim pe țară.

⁴ Valeriu Zubco, Procuror General al R. Moldova, *Raport cu privire la combaterea corupției*.

⁵ H.G. nr. 906 din 28.07.2008 cu privire la aprobarea Metodologiei de evaluare a riscurilor de corupție în instituțiile publice Monitorul Oficial nr.152-153/935 din 12.08.2008.

⁶ Metodologia de prevenire a corupției în rândul personalului M.I.R.A. și relația cu societatea civilă, Ministerul Internelor și Reformei Administrative a României, Direcția Generală Anticorupție, Serviciul relații publice, prevenire și control acces.

La rândul său, noțiunea de „integritate” este, în fapt, universală experienței umane; poate fi considerată etalonul unui individ, al unei organizații sau agenții, al unei instituții, discipline sau chiar al unei întregi națiuni. Integritatea este unitatea de măsură pentru încredere, competență și profesionalism. În adâncul fiecărei ființe umane există o abilitate subconștientă de a interpreta comportamentul și evenimentele ca o marcă a integrității sau ca o încălcare a acesteia. Integritatea, în orice context profesional, reprezintă colecția integrată a valorilor care evidențiază scopul profesional, iar în mod probabil, în orice instituție polițienească, aceste scopuri profesionale sunt strâns legate de protecția și servirea publicului.

Noțiunea de „risc de corupție” vizează **probabilitatea apariției unui eveniment sau de realizare a unei acțiuni vizând un angajat, colectiv profesional sau domeniu de activitate, susceptibile să aibă consecințe semnificative asupra integrității personalului, desfășurării în condiții de transparență a activităților specifice instituției și capacității de acțiune de care aceasta trebuie să dispună în contextul atribuțiilor ce-i revin conform reglementărilor în vigoare**⁷.

Un risc instituțional și în special unul de corupție poate fi mai mare ori mai mic ca un anumit funcționar să aibă o conduită neconformă cu legea, o anumită faptă de corupție să se poată săvârși ori ca asupra funcționarului să poată fi făcute diverse presiuni.

Prin „managementul riscurilor de corupție” se înțelege în sens larg, **procesul de identificare a factorilor instituționali și individuali care favorizează sau pot favoriza săvârșirea faptelor de corupție, precum și elaborarea recomandărilor ori măsurilor necesare pentru prevenirea, atenuarea sau eliminarea probabilității de apariție și a efectelor/consecințelor acestora.**

Din cele menționate mai sus, putem să subliniem cu siguranță că fenomenul corupției constituie un flagel deosebit de grav în societate și care afectează toate domeniile sociale, astfel, corupția face parte incontestabilă din categoria riscurilor profesionale.

Evaluarea riscurilor de corupție este una din cele mai recente și moderne metode de diagnosticare a factorilor care atenuază integritatea instituției publice, având ca menire prevenirea și combaterea corupției. În Republica Moldova, procedura menționată a obținut amploare și obligativitate odată cu intrarea în vigoare a Hotărârii Guvernului nr. 906 din 28.07.2008, cu privire la aprobarea Metodologiei de evaluare a riscurilor de corupție în instituțiile publice.

Astfel, devenind obligatorie evaluarea sau autoevaluarea riscurilor instituționale de corupție, cinci reprezentanți ai Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova au participat activ în acord cu Centrul pentru Combaterea Crimeilor Economice și Corupției, Procuratura Generală, Serviciul Grăniceri, Serviciul Vamal, precum și angajații Ministerului Justiției, la formarea grupului de lucru care au fost instruiți în cadrul programului MOLICO demarat în perioada lunii noiembrie 2007-ianuarie 2008 cu genericul „Perfecționarea integrității în serviciul

⁷ Metodologia de identificare a riscurilor și a vulnerabilităților la corupție în cadrul structurilor Ministerului Administrației și Internelor al României.

public prin autoevaluarea riscurilor coruptibilității”, organizat sub egida Consiliului Europei și Comisiei Europene împotriva corupției, spălării banilor și finanțării terorismului în R. Moldova.

Evaluarea riscurilor instituționale de corupție presupune procesul de identificare a factorilor organizaționali care favorizează sau pot favoriza corupția, precum și elaborarea recomandărilor pentru excluderea efectelor acestora. Această activitate poate fi privită ca un instrument important de întreținere preventivă instituțională. Doar în baza unei evaluări a riscurilor instituționale de corupție devine posibilă perfecționarea rezistenței organizației împotriva încălcărilor integrității prin implementarea unor procese de lucru corespunzătoare, descrieri mai clare ale sarcinilor, responsabilităților și împuternicirilor, descrieri mai transparente ale așteptărilor reciproce, măsuri preventive adecvate.

Succesul evaluării riscurilor instituționale de corupție, precum și cel al implementării planurilor de integritate, poate fi asigurat doar printr-o conștientizare „pe verticală” a necesității acestora de către instituție. Aceasta presupune participarea nemijlocită la acest proces a persoanelor de nivel înalt, a factorilor de decizie din cadrul instituției.

Astfel, rolul hotărâtor în demararea efectivă a procesului de evaluare sau autoevaluare a riscurilor instituționale de corupție aparțin în exclusivitate top-managerilor instituționali, iar evaluarea se efectuează prin autoevaluare.

În acest scop, prin ordinul conducătorului instituției, se înființează grupul de autoevaluare. Grupul constă, de regulă, dintr-un număr reprezentativ de conducători ai subdiviziunilor relevante ale instituției (de la 5 la 7 membri). În componența grupului, în calitate de observatori, pot fi incluși și angajați ai Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției, care vor oferi suport consultativ grupului de autoevaluare⁸.

În acest sens, a fost emisă dispoziția MAI nr. 14/629 din 01 iulie 2009 cu privire la aprobarea Planului de autoevaluare a riscurilor instituționale în organele afacerilor interne pentru grupul de lucru deja format.

Planul dat se axa pe autoevaluarea riscurilor de corupție doar pe o singură direcție de activitate, și anume pe cea de urmărire penală care la momentul dat a fost considerată cea mai vulnerabilă direcție de activitate supusă riscurilor de corupție constatată de Direcția Securitate Internă a MAI în acea perioadă.

Această activitate a fost condamnată din start spre o executare fictivă, din mai multe considerente: în primul rând, grupul de lucru format nu făceau parte persoanele ce au audiat cursul în cadrul programului MOLICO menționat mai sus; planul de activitate înaintat spre aprobare a fost modificat considerabil fără explicații la capitolul „responsabili de executare”, astfel, un șir de activități fiind lăsate spre executare nemijlocită DGUP a MAI ceea ce pune evident în pericol eficacitatea măsurilor planificate, și nu în ultimul rând, lipsa unei strategii instituționale de realizare a activităților de bază prevăzute în Strategia națională privind prevenirea și combaterea corupției în R. Moldova⁹.

⁸ Pct. 4 din H G al R M nr. 906 din 28.07.2008 cu privire la aprobarea Metodologiei de evaluare a riscurilor de corupție în instituțiile publice.

⁹ Aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr.79 din 4 mai 2010.

Odată cu schimbarea top-managerilor instituționali a MAI al R. Moldova, activitatea în cauză a fost revizuită în ansamblu, astfel, a fost reorganizat grupul de lucru¹⁰; aprobat noul plan de acțiuni în domeniul autoevaluării riscurilor de corupție pentru perioada 2010-2011 pe toate direcțiile de activitate conform Metodologiei¹¹; a fost aprobat Planul de acțiuni pe anul 2010 pentru implementarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a corupției¹².

Observăm o inițiativă considerabilă din partea top-managerilor instituției la capitolul prevenirii și combaterii fenomenului corupției în Sistemul Afacerilor Interne din R. Moldova. Din păcate, dar și în această formulă de realizare a politicilor în domeniul dat pot fi identificate anumite riscuri în care realizarea obiectivelor trasate pot fi nerealizate cel mai eficient, și anume:

- reorganizarea sau formarea unui nou grup de lucru nu va schimba în esență situația precedentă din motive că detașarea din diferite subdiviziuni a efectivului în vederea realizării dezideratelor Metodologiei, fără o delegare nemijlocită, în acest scop va diminua lucrul dat;

- o altă problemă o constituie fluctuația cadrelor unde există riscul modificării permanente a grupului de lucru;

- se impune o instruire a grupului de lucru în cadrul CCCEC cu privire la aplicarea Metodologiei.

Analizând practica internațională cu privire la realizarea evaluării riscurilor instituționale de corupție în SAI ai statelor europene, observăm o abordare mult mai avansată a procesului dat, și anume de nivel instituțional, observăm formarea unor direcții de activitate anume în acest sens (de exemplu, Direcției Generale Anticorupție din cadrul Ministerului Administrației și Internelor Române) cu atribuții exprese în realizarea identificării și înlăturării riscurilor instituționale de corupție. Corespunzător am putea reorganiza DISI al MAI al RM cu atribuții similare și nu lăsa la discreția DGAM și EP a MAI care la momentul actual pune în discuție elaborarea planului de integritate instituțională a MAI fără să demareze toate etapele necesare conform Metodologiei, astfel demonstrează o incapacitate organizațională și funcțională în domeniul dat.

Analizând și conștientizând volumul imens de activitate, se impune de adoptat o proprie metodologie (strategie) instituțională de autoevaluare a riscurilor de corupție în sistemul afacerilor interne ce ar explica unele proceduri, terminologii și simplifica activitatea grupului de lucru, totodată se impune și informarea și documentarea întregului efectiv cu demararea procedurii în cauză pe toate direcțiile de activitate.

¹⁰ Ordinul MAI nr. 147 din 29 aprilie 2010 Cu privire la constituirea grupului de autoevaluare a riscurilor de corupție în cadrul organelor afacerilor interne.

¹¹ Dispoziția MAI nr. 14/ 506 din 20 mai 2010 Cu privire la aprobarea Planului de autoevaluare a riscurilor de corupție în cadrul organelor afacerilor interne pentru perioada 2010-2011.

¹² Ordin MAI nr. 273 din 25 august 2010 Cu privire la aprobarea Planului MAI de realizare a Planului de acțiuni pe anul 2010 pentru implementarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a corupției.

Гаральд ПИКЕРТ,

старший директор уголовной полиции, Управление полиции Мюнхена,
начальник подотдела по борьбе с преступностью

СТРУКТУРА, БОРЬБА С ПРЕСТУПНОСТЬЮ В МЮНХЕНСКОМ РЕГИОНЕ

Управление полиции
Мюнхена

Общие данные

Управление полиции Мюнхена
Структура полиции Баварии

Управление полиции Мюнхена

Zahlen und Fakten

Приезжих/туристов в год - около 3,8 млн.,
из них **иностранцев** - около 1,6 млн.

Общественный транспорт

Объем пассажиропотока

на 31.12.2001 561,21 млн.
на 31.12.2010 633,21 млн.

Увеличение на 72,9 млн. +12,8 %)

Источник: Статистический ежегодник г. Мюнхен

Население	УП Мюнхена	г. Мюнхен	Мюнхенский р-н
на : 31.12.2001	1.527.841	1.227.958	299.883
на : 31.12.2010	1.676.201	1.353.186	323.015
абсолютное изменение	148.360	125.228	23.132
изменение в %	+9,7 %	+10,2 %	+7,7 %

1) Без Крайлинга и Штокдорфа в р-не Штарнберг

Источник: Баварское земельное ведомство статистики и обработки данных

ABTEILUNG EINSATZ

Управление полиции Мюнхена

Персонал Управления полиции Мюнхена

Персонал:

7.190 чел

из них

правоохранителей:

5.988 чел

из них мужчин: 4.872
женщин: 1.116 (18,6 %)

охрана общественного порядка: 4.808 чел.

из них мужчин: 3.939
женщин: 869 (18,1 %)

уголовная полиция:

1.161 чел.

из них мужчин: 933
женщин: 247 (20,9 %)

соотношение к кол-ву населения:

1 : 320

ABTEILUNG EINSATZ

Управление полиции Мюнхена

Операции и деятельность

т. е. ежедневно 1.447
в час 60 вызовов

крупных операций в 2011 г. (2010):

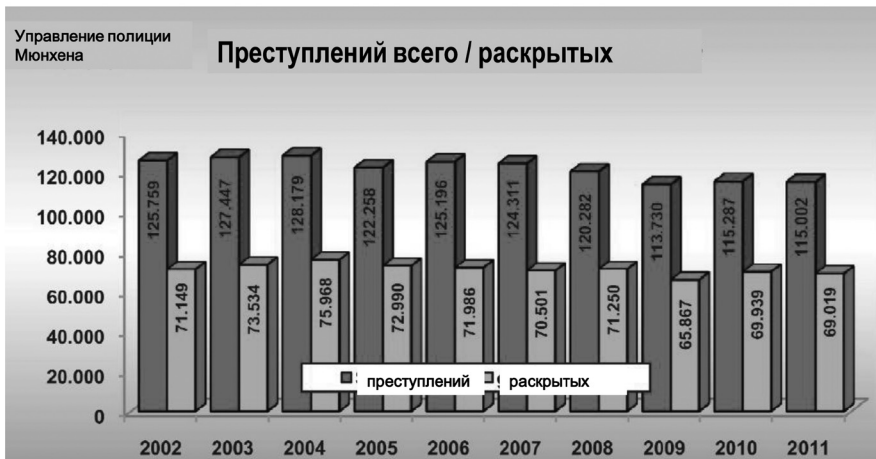
111 (102) футбольных матчей
899 (808) собраний
5.309 (4.898) мероприятий

ABTEILUNG EINSATZ

Управление полиции Мюнхена

Преступлений всего / раскрытых

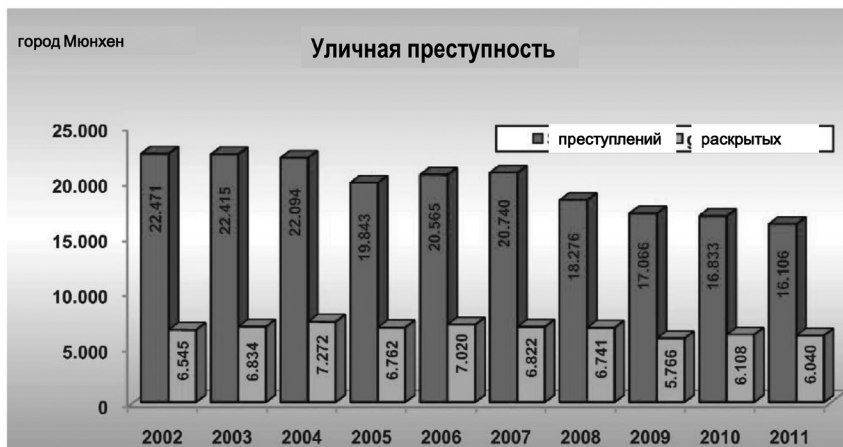

ABTEILUNG EINSATZ

Управление полиции Мюнхена

Уличная преступность

ABTEILUNG EINSATZ

Управление полиции Мюнхена

Стратегия борьбы с преступностью

ABTEILUNG EINSATZ

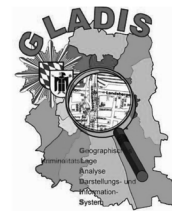
Управление полиции Мюнхена Работа по анализу ситуации

„Своевременно распознавать
проблемы и действовать
целестремленно и проактивно “

через

- интенсивный анализ ситуации
- распознавание очагов преступлений и их серийности
- целенаправленное управление подразделениями

→ Доклад главного комиссара уголовной
полиции Индерста, E31A

ABTEILUNG EINSATZ

Управление полиции Мюнхена Полиция охраны порядка

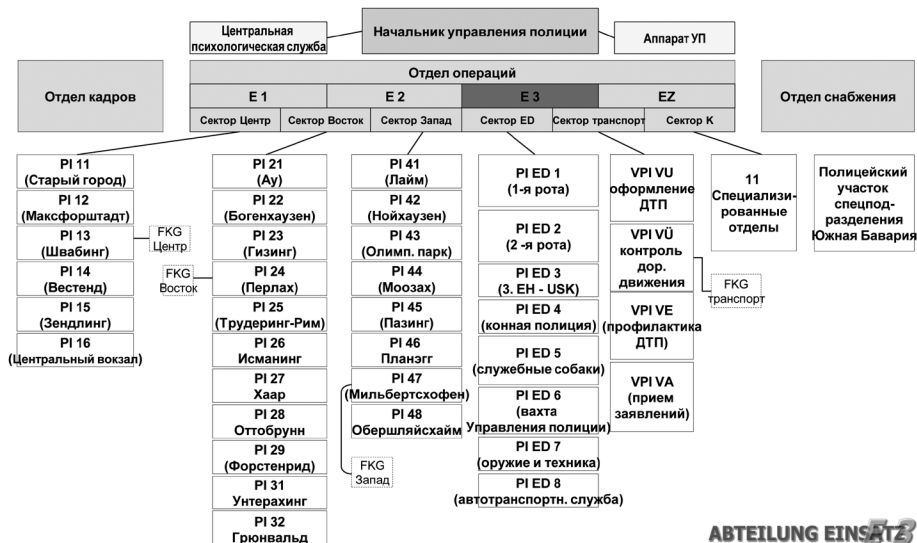
- региональный подход
- высокая плотность патрулей, в т. ч. в местном сообщении (Ø пригл. 100 оперативных автомобилей)
- окончательная обработка только 9 правонарушений (в т.ч. магазинных краж, незаконного вторжения в жилище, оскорблений, велосипедных краж)
- использование
 - ответственных по работе с молодежью
 - ответственных по контактах в районе
 - ответственных по работе с бизнесом
 - групп сыска и контроля

ABTEILUNG EINSATZ

Управление полиции Мюнхена

Структура УП Мюнхена

ABTEILUNG EINS

Управление полиции Мюнхена

Уголовная полиция

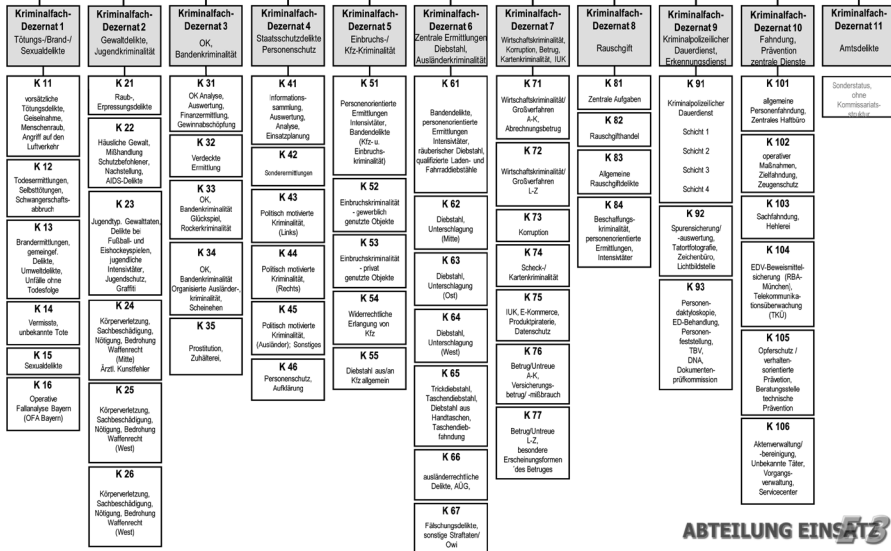
- узконаправленная организационная структура
 - высокая степень специализации
 - высокий уровень специальных знаний
- концентрация сервисных служб
- непрерывное несение службы уголовной полицией („круглосуточно“)
- патрулирование мест концентрации проституции
- целевое подразделение „компьютерная преступность“

ABTEILUNG EINS

Управление полиции Мюнхена Структура уголовного полиции

Сектор К

ABTEILUNG EINSATZ

Управление полиции Мюнхена Борьба с преступниками-рецидивистами

- **Программа ориентированных на личность расследований и поиска (PROPER)**
- **Концепция расследований и мероприятий по борьбе с преступниками-рецидивистами (KERMIT)**
- **Справочная база данных о вышедших на свободу преступниках, осужденных за сексуальные преступления (HEADS)**

Управление полиции Мюнхена

Актуальные проблемные сферы для полиции

- Насильственные преступления
- Алкогольная проблематика (среди молодежи и в связи с насильственными преступлениями)
- Новые медиа (в т.ч. Интернет-преступность)
- Угрозы экстремизма и терроризма
- Увеличение количества проституток из стран ЕС, особенно в возрасте до 21 года

ABTEILUNG EINSATZ

Управление полиции Мюнхена

Профилактика и защита жертв

Комиссариат 105

- Поведенческая профилактика
(напр., курсы при полиции по воспитанию активной позиции и гражданского мужества)
- Техническая профилактика
- Защита и помощь жертвам

Видеонаблюдение

Сотрудничество со службами безопасности и другими учреждениями

ABTEILUNG EINSATZ

Oleg RUSU, doctor în drept,
lector superior al Catedrei „Drept penal”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

PROBLEME ȘI PERSPECTIVE PRIVIND CORECTAREA CONDAMNAȚILOR PRIN PRISMA STANDARDELOR EUROPENE

Problema scopurilor pedepsei a fost mereu una dintre cele mai discutate. Aplicarea unui sau altui tip de pedeapsă de către instanța de judecată trebuie să urmărească în mod necesar atingerea scopurilor fixate pentru această instituție de drept penal. Legea penală [1, art.61 alin.(2)] pune accentul pe atingerea a patru scopuri în urma aplicării pedepsei față de condamnat:

- restabilirea echității sociale;
- corectarea condamnatului;
- prevenirea specială sau prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni din partea condamnaților;
- prevenirea generală sau prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni din partea altor persoane.

Dezbaterile pe marginea scopurilor pedepsei au fost și rămân actuale și astăzi. Cert este faptul că în diferite etape ale dezvoltării sale statul promovează prin politica sa penală atingerea unora dintre ele, celelalte având un rol complementar [2, p. 427].

Prin prezentul studiu, fără a pretinde la multilateralitate și obiectivitate, vom aborda problema privind capacitatea statului și a societății de a atinge, prin intermediul pedepsei penale, corectarea condamnatului.

Actuala legislație penală a Republicii Moldova atribuie un rol important corectării condamnaților. De posibilitatea atingerii scopului indicat se ține cont la stabilirea pedepsei, la liberarea condiționată înainte de termen, la condamnarea condiționată, precum și la aplicarea măsurilor cu caracter educativ.

Corectarea condamnatului este un scop care justifică pedeapsa, în viziunea doctrinelor ce pledează pentru reabilitarea condamnaților. În perioada sovietică, conținutul acestei finalități a pedepsei era umplut cu idei de transformare a condamnatului „dintr-un individualist egoist într-un om capabil să îmbine just interesele personale cu cele obștești” [3, p. 6]: educarea unei atitudini conștiințioase față de muncă și de proprietatea obștească, încadrarea activă a condamnatului în viața culturală, colectivă a societății. Or, aceste obiective pot impune reținerea infractorului și „reeducarea” lui pentru o perioadă nedeterminată – fapt care ar contraveni legalității pedepselor sau ar avea drept consecință o profundă alterare a personalității condamnatului, aducând atingere demnității umane, ceea ce nu este o sarcină a Dreptului penal [2, p. 430].

Actualmente, aceste idealuri s-au dovedit a fi practic irealizabile, fapt ce a

dictat o regândire a vectorului acestui scop, pentru a se încadra mai bine în realitățile vieții de astăzi, precum și în valorile umane nou afirmate. Tot mai mulți autori cad de acord cu faptul că procesul de corectare a condamnatului trebuie să transforme personalitatea acestuia în vederea respectării legii, ca pe viitor el să nu mai săvârșească infracțiuni. Nerecidivarea lui pe viitor s-ar încadra perfect în sensul „corectării și reeducării” sale din punctul de vedere al Dreptului penal [2, p. 430].

În Codul de executare al Republicii Moldova nu este specificată nici noțiunea de corectare, nici rezultatul final al procesului de corectare.

Totodată, în dreptul penal, prin corectare nu este subînțeles un proces, dar un anumit rezultat. Spre exemplu, conform art.59 CP al RM, în privința persoanei puse sub învinuire, pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave, care își recunoaște vinovăția și nu prezintă pericol social, urmărirea penală poate fi suspendată condiționat, cu liberarea ulterioară de răspundere penală în conformitate cu procedura penală, dacă corectarea acestei persoane este posibilă fără aplicarea unei pedepse penale [1, art. 59].

Astfel, nici Codul penal, nici Codul de executare al Republicii Moldova, nu specifică ce rezultate trebuie să fie obținute în urma influenței de corectare a pedepsei.

Fără ca să intrăm în polemică, vom observa că controversele privind corectarea condamnatului, ca scop al pedepsei penale, sunt purtate în următoarele direcții: privind corespunderea acestui scop esenței pedepsei [4]; privind autonomia acestui scop (raportul ei cu prevenția individuală) [5]; privind plauzibilitatea formulării unui astfel de scop [6, p. 29]; privind raționalitatea (oportunitatea) [7] și realizabilitatea [8] sa.

Un timp îndelungat discuțiile referitoare la realizabilitatea sa aveau un caracter scolastic, determinat de lipsa unei înțelegeri unitare asupra conținutului corectării. Însăși corectarea era o noțiune exclusiv pedagogică, fiind definită în mod diferit de către pedagogi [9]. Unii savanți vedeau, ca rezultat al corectării, abținerea pe viitor de la săvârșirea infracțiunii (corectarea juridică), alții – în cultivarea la condamnat a unor calități morale înalte, în conformitate cu care el, după eliberare, ar fi fost un membru activ al societății care respectă legile (corectarea morală) [10].

Problema corectării condamnaților poate fi formulată în felul următor – de a corecta persoana prin pedeapsă nu este posibil. În realitate, exprimându-ne cu cuvintele lui C. Marx, „de pe timpurile lui Cain lumea niciodată nu a putut fi nici corectată, nici speriată cu pedeapsa, ci dimpotrivă” [11, p. 530].

Reprezentantul școlii clasice a dreptului penal, Cesare Beccaria, la timpul său, scria: „Scopul pedepsei nu constă în a provoca suferințe persoanei sau a face inexistentă infracțiunea deja săvârșită. Scopul pedepsei constă doar în a împiedica persoana vinovată să cauzeze, din nou, un prejudiciu societății și a-i face pe alții să se abțină de la săvârșirea unor fapte similare” [12, p. 94].

Potrivit autorului Alexandru Borodac, prin corectarea condamnatului se înțelege educarea acestuia în spiritul stimei, respectului față de oameni, societate, muncă, față de regulile și tradițiile vieții în societate, lege și stimularea condamnatului spre o conduită docilă. A ne propune unele scopuri mai mărețe – de exem-

plu, condamnatul în timpul executării să devină o personalitate de o înaltă morală – ar însemna să le discredităm [13, p. 378-379].

În opinia autorilor comentariului Codului penal al Republicii Moldova [15, p. 130], prin corectarea condamnatului, ca scop al pedepsei penale, se înțelege conștientizarea de către făptuitor a celor săvârșite, reîntoarcerea și reîncadrarea acestuia în societate. Făptuitorul urmează să fie convins că respectarea legii penale este o necesitate și că numai astfel el va putea evita aplicarea față de sine a altor pedepse penale.

Aici apare întrebarea: „Dacă atingerea unei corectări durabile a condamnatului asigură abținerea sa de la săvârșirea unor noi infracțiuni, de ce atunci separat mai este înaintat scopul prevenției speciale?” Rezultă că două scopuri de sine stătătoare ale pedepsei – corectarea și prevenția specială – sunt mijloace diferite de influență pentru obținerea aceluiași rezultat – abținerea condamnatului de la săvârșirea unei noi infracțiuni.

În această ordine de idei, urmează de specificat că corectarea, în forma sa pură, urmează a fi examinată ca o formare spirituală a persoanei, iar prevenția este așa-numita corectare juridică. Respectiv, în primul caz, persoana nu săvârșește o infracțiune, deoarece a conștientizat, a regândit, a cultivat, a trezit în sine conștiința morală și religioasă, s-a debarasat de trăsăturile și calitățile negative în urma influențării penitenciare, în cel de-al doilea caz, persoana nu săvârșește o altă infracțiune doar preponderent de teama să nu fie pedepsit.

Conform autorului rus A. Mițkevici, drept rezultat al influenței de corectare a pedepsei, trebuie să fie abținerea persoanei în cauză de la săvârșirea unor noi infracțiuni datorită schimbărilor din psihicul său în forma unei aprecieri negative a comportamentului deviant, a unei atitudini pozitive față de regulile de comportament unanim recunoscute și a disponibilității de a se comporta în conformitate cu aceste reguli [16, p. 114].

Un alt autor rus ajunge la concluzia că corectarea condamnatului este o schimbare juridico-morală pozitivă a personalității condamnatului condiționată de aplicarea pedepsei, care împiedică săvârșirea unor noi infracțiuni [17, p. 111].

Referitor la această problemă, în mod similar, s-au expus și mulți alți teoreticieni. Punctul de vedere, unanim recunoscut, este că corectarea constă în aceea că în urma influenței pedepsei penale în personalitatea condamnatului și în sistemul său valoric trebuie să survină astfel de schimbări încât el să devină un cetățean nondelinvent și să se abțină, în mod conștient, de la săvârșirea unor infracțiuni pe viitor.

În lumina celor expuse, altfel sunt percepute datele obținute de criminologi referitoare la faptul că foarte multe infracțiuni sunt comise întâmplător. În special A. Jalinski și A. Gherasun au indicat că majoritatea omorurilor, violurilor, jafurilor și tâlhăriilor sunt săvârșite spontan pe neașteptate pentru toți [18, p. 3-10].

Imprevizibilitatea principală a prognozării comportamentului persoanei, într-o perspectivă mai mult sau mai puțin îndepărtată, face destul de confuză și neclară sarcina corectării condamnaților deoarece, prin sine, cultivarea unei atitudini respectuoase față de muncă, societate, norme general acceptate de comportament nu garantează abținerea de la comiterea infracțiunii.

Urmează de menționat că scopurile pedepsei penale nu sunt izolate, realizarea unora dintre ele presupune în mod necesar și atingerea altora, cel puțin parțial. Însă, în unele cazuri, scopurile corectării și prevenirii infracțiunilor intră în contradicție reciprocă.

Să examinăm exemplul cu stabilirea pedepsei pentru infracțiunile de corupție. În majoritatea cazurilor coruptul este o persoană care muncește, adică are o atitudine respectuoasă față de muncă, de regulă are copii cărora le poartă de grijă, se bucură de stimă în colectiv, fiind și o persoană agreabilă în comunicare. Stimularea unui comportament legal, al unui astfel de condamnat, este asigurată, pe deplin, prin aplicarea unor pedepse complementare, prin care condamnatului îi este interzis de a ocupa anumite funcții. Nu este surprinzător că instanțele de judecată, ținând cont de prevederile art.79 alin. (1) CP RM, deseori, în asemenea cazuri, stabilesc pedepse condiționate. Însă o astfel de situație, într-o mare măsură, diminuează influența de prevenire a pedepsei penale.

Savantul rus M. Șargorodski scria că pedeapsa este una din determinantele comportamentului uman, deoarece influența sa trece prin voința și conștiința oamenilor [19, p. 36]. Anume în aceasta constă influența sa de prevenire. Însă, în ultimul timp, suntem nevoiți să constatăm că determinantă a comportamentului infractorilor este, de asemenea, și posibilitatea de a evita pedeapsa penală, sau executarea ei reală.

În literatură este expusă și o poziție mult mai critică, conform căreia scopul corectării nu este oportun pentru politica juridico-penală modernă, deoarece nimeni nu poate fi corectat prin pedeapsă [20, p. 85-95]. Cu poziția respectivă putem fi de acord doar sub aspectul că corectarea, ca scop al pedepsei penale, este greu sesizabilă, deoarece lipsesc criteriile clare de apreciere a atingerii rezultatului dorit. De aceea este greu de identificat datorită cărui fapt condamnatul, după executarea pedepsei, nu a comis noi infracțiuni: fie datorită acelor mijloace de corectare care au fost aplicate față de el, fie în urma modificării sistemului său de valori, opinii, sau datorită altor cauze.

În afară de aceasta, sunt astfel de pedepse în care corectarea, ca proces, lipsește – acestea sunt: amenda; privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate; retragerea gradului militar, a unui titlu special, a gradului de calificare (clasificare) și a distincțiilor de stat. La stabilirea acestor categorii de pedepse scopul corectării lipsește, deoarece datorită specificului executării acestor pedepse, un astfel de scop nici nu trebuie să existe. În acest context considerăm că în legea penală trebuie să fie fixate doar acele scopuri care sunt specifice dreptului penal și pot fi atinse prin mijloacele sale, și anume: restabilirea echității sale, prevenția specială și generală a infracțiunilor.

Scopul corectării condamnaților trebuie să fie fixat în legislația Republicii Moldova, însă, din punctul nostru de vedere, nu în cea penală, deoarece realizarea sa se înfăptuiește în procesul executării pedepsei, ci în cea execuțional-penală.

Astfel, regula 58 a Ansamblului de reguli minime pentru tratamentul deținuților [21] prevede că „Scopul și justificarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate sunt de fapt de a proteja societatea împotriva crimei. Un astfel de scop nu va fi atins decât dacă perioada de privare de libertate este în folosul de a obține,

în măsura posibilului, ca delincentul, odată pus în libertate, să nu fie numai dornic dar și capabil de a trăi respectând legea și îngrijindu-se de nevoile sale”.

La fel și Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice, adoptat de Adunarea Generală a ONU la 16 decembrie 1966, în art. 10, pct.3 prevede că „Regimul penitenciar va cuprinde un tratament al condamnaților având drept scop esențial îndreptarea lor și reclasarea lor socială” [22].

Regulile europene pentru penitenciare prevăd că un program educațional sistematic, cu obiective de menținere a cunoștințelor, îmbunătățire a nivelului general de educație a deținuților și al perspectivelor de a duce o viață responsabilă, lipsită de infracțiuni, va constitui o parte esențială în cadrul regimului deținuților condamnați. Totodată, programele educaționale ale deținuților condamnați trebuie să fie adaptate la durata perioadei de încarcerare [23, pct. 106].

Astfel, scopul corectării este specific întregului sistem penitenciar, de aceea el trebuie fixat, în primul rând, în Codul de executare al Republicii Moldova, deoarece scopul corectării condamnaților, sub aspect juridico-penal, nu are o semnificație de sine stătătoare, datorită faptului că el poate fi atins doar la executarea pedepsei.

Având în vedere cele menționate, propunem noțiunea de corectare care urmează a fi conținută în art.171 alin.(1) CE RM în următoarea formulare: „Corectarea condamnatului este un proces de modificări pozitive care au loc în personalitatea lui și care creează premise pentru un comportament legal”.

Este evident și faptul că procesul de modificări pozitive ale personalității condamnatului necesită o influență sistematică, bine organizată, asupra condamnatului pe parcursul unei perioade de timp cu aplicarea față de el a unui întreg complex de mijloace de influență. Prin urmare, o astfel de corectare, în mod obiectiv, nu poate fi atinsă prin aplicarea oricărei pedepse (ar fi naiv să așteptăm un astfel de rezultat de la amendă, spre exemplu). Pedepsa care, în principiu, ar putea atinge corectarea trebuie să posede următoarele caracteristici:

- o durată de timp suficientă, deoarece formularea unor astfel de modificări pozitive necesită o perioadă de timp îndelungată;
- posibilitatea aplicării față de condamnat a întregului spectru de mijloace de corectare (conform art.171 alin.(1) CE RM, mijloacele principale de corijare a condamnatului sunt: modul și condițiile de executare a pedepsei, munca social-utilă, munca educativă, instruirea profesională, învățământul general, influența exercitată de societate [24, art.171 alin.(1)];
- realizarea permanentă și neîntreruptă a procesului corectării;
- izolarea de mediul social anterior, până la corectarea deplină (deoarece se presupune că anume în acel mediu a avut loc deformarea personalității, care necesită a fi corectată).

Sub aceste caracteristici se înscriu doar două pedepse penale – pedeapsa cu închisoare și pedeapsa cu detențiune pe viață. De aceea putem formula concluzia prealabilă conform căreia scopul corectării, în formularea propusă de noi, poate fi pus doar în fața pedepsei cu închisoare.

În același timp, o studiere mai detaliată a practicii executării și ispășirii pedepsei cu închisoare demonstrează că pedeapsa penală, sub formă de închisoare,

conține unele contradicții care nu doar că nu contribuie la atingerea scopului corectării, ci, în unele cazuri, îndepărtează statul de la realizarea sa.

În primul rând, corectarea necesită o atmosferă pedagogică favorabilă. În instituțiile penitenciare condamnatul se „corectează” în condițiile unei concentrări mari a unor persoane delăsate din punct de vedere pedagogic, iar fiecare din ei nu reprezintă, nici pe departe, cea mai bună parte a societății [25, p. 37]. Prin urmare, atmosfera pedagogică în instituțiile penitenciare este extrem de nefavorabilă. A educa moralicește o persoană nu se reușește întotdeauna chiar și în condițiile unei familii, școli sau colectiv normal, cu atât mai mult, este utopic a pune o astfel de sarcină în fața pedepsei cu închisoare, care presupune cel mai dificil contingent de discipoli, iar condițiile sunt semnificativ îngreunate [26, p. 32].

În al doilea rând, orice proces educativ cum este și corectarea necesită o atmosferă psihologică favorabilă, care, înainte de toate, trebuie să se exprime prin respect și încredere reciprocă a educatorului și a discipolului. La executarea pedepsei cu închisoare acest fapt nu are loc din cauze obiective. Colaboratorii care participă la procesul de corectare a condamnatului, în virtutea atribuțiilor de serviciu, trebuie să asigure ordinea de ispășire a pedepsei (regimul).

Regimul are, inclusiv, o funcție de pedeapsă, care se realizează prin stabilirea unor astfel de reguli de comportament, a căror respectare este menită să cauzeze condamnatului anumite suferințe [27, p. 103-104]. Respectarea lor este asigurată fără a se ține cont de voința condamnatului (cel mai frecvent în pofida voinței condamnatului) prin constrângere. Astfel, la dispoziția administrației rămân doar metodele forțate, coercitive de menținere a ordinii ...” [28, p. 83], fapt care exclude relații cordiale față de colaboratorii instituțiilor penitenciare din partea condamnaților. Pe de altă parte, legitățile social-psihologice, specifice comunității condamnaților, includ un sistem de relații reciproce „noi – ei”, adică, pe fundalul consolidării condamnaților, are loc procesul contrapunerii colaboratorilor instituției. Discipolii se află în confruntare cu educatorii [29].

În al treilea rând, o piedică serioasă în atingerea corectării este subcultura criminală [30, p. 80-88]. Condamnatul, fiind plasat în instituția penitenciară, se pomenește într-un mediu social cu o organizare neformală bine conturată, cu un sistem valoric distinct. Nu este necesar de a demonstra că condițiile de viață în locurile de detenție se deosebesc de condițiile de viață de la libertate. Persoana trebuie să se adapteze la noul mediu.

Potrivit sociologilor, modalitățile de bază ale adaptării sociale, constau în acceptarea normelor și valorilor noului mediu social, precum și a formelor de interacțiune socială [31, p. 6].

Este vădită o contradicție. Dorind a cultiva la condamnat o atitudine respectuoasă față de normele, regulile și tradițiile conviețuirii sociale, el practic este impus, o perioadă îndelungată de timp, să trăiască după normele și principiile elaborate de comunitatea infractorilor. Este evident că astfel de norme și principii se deosebesc esențial de cele față de care administrația dorește să cultive respectul condamnaților [32, p. 88-89].

Astfel, se creează situația când o persoană care este deținută o perioadă îndelungată în izolare, pe de o parte, se dezobișnuiește de normele acceptate în

societate, iar pe de altă parte, se deprinde cu normele din mediul condamnaților. Această circumstanță apare ca una din condițiile importante ale unui comportament postpenitenciar ilegal.

În astfel de condiții este foarte dificil de a crea o atitudine respectuoasă a condamnatului față de anumite valori. Totodată, există și alte probleme care caracterizează o altă latură a procesului corecțional.

Este evident că pentru formarea unei atitudini respectuoase față de normele și tradițiile conviețuirii sociale la condamnați, colaboratorii sistemului penitenciar trebuie să le cunoască ei înșiși, fapt care presupune existența studiilor și cunoștințelor corespunzătoare.

În afară de aceasta, serviciul în sistemul penitenciar rămâne a fi și în prezent unul puțin prestigios, fapt care influențează asupra realizării politicii de cadre în selectarea candidaților la serviciu. Lacunele politicii de cadre sunt printre factorii de bază care influențează asupra respectării legalității din partea colaboratorilor instituțiilor penitenciare.

Ținem să menționăm că practica modernă a statelor dezvoltate merge pe calea liberalizării maxime a condițiilor de ispășire a pedepsei în locurile de deținere, lăsând doar cele mai necesare elemente de constrângere ce țin, în primul rând, de profilaxia evadărilor și a altor delictive din partea condamnaților. Rolul constrângerii nu poate fi subestimat însă, în nici un caz, nu urmează a fi supraapreciat, văzând în măsurile de constrângere o cheie a succesului în lupta cu un astfel de viciu social cum este criminalitatea.

Astfel, prin intermediul mijloacelor de corectare, aplicate față de condamnat, se urmărește de a introduce corectivele necesare în calitățile sale social-psihologice, de a-i neutraliza deprinderile negative și de a-i impune respectul față de lege. Atingerea unui asemenea rezultat este numit corectare juridică care prezintă prin sine un rezultat important al aplicării pedepsei și un indicator semnificativ al eficienței sale [33, p. 31].

Așadar, corectarea condamnatului ca scop al pedepsei penale se consideră a fi atinsă dacă condamnatul nu mai prezintă pericol de a recidiva. Corectarea execuțional-penală apare ca mijloc de realizare a acestui scop. Fixând noțiunea corectării condamnaților în legislația execuțional-penală a Republicii Moldova va fi făcut un pas important care va permite a evita controversele privind conținutul termenului respectiv.

Referințe bibliografice:

1. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV, din 18.04.2002, în vigoare de la 12.06.2003, în: *Monitorul Oficial* al Republicii Moldova, 13.09.2002, nr. 128-129/1012.
2. Stela Botnaru ș.a., *Drept penal. Partea generală*, vol. I, Editura Cartier SRL, Chișinău, 2005.
3. *Explicații teoretice ale Codului penal român*, Editura Academiei Române, ALL BECK, București, 2003, ed. a II-a, vol. II.
4. F. Mitelshedt, *Gegen die Freiheitsstrafen*, Leipzig, 1879.
5. А.А. Герцензон, *Основные положения Уголовного кодекса РСФСР 1960*

- года, М., 1961, р. 19-20; Н.А. Стручков, «Проблемы наказания в проекте общесоюзного и республиканского уголовного законодательства», în *Советское государство и право*, № 7, 1958.
6. А. Усс, «Допустимо ли исправлять осужденных?», în *Человек: преступление и наказание*, № 1(2), 1994.
 7. М.Д. Шаргородский, *Наказание, его цели и эффективность*, Ленинград, 1973.
 8. Н.А. Огурцов, «Некоторые методологические проблемы теории наказания», în *Учебно-методические материалы по итогам межкафедрального теоретического семинара*, Рязань, 1990, с. 19; А.П. Северов, «Тюрьма не делает человека лучше», în *Воспитание и правопорядок*, №10, 1990.
 9. *A se vedea: Исправительная (пенитенциарная) педагогика: Учебник для слушателей и курсантов учебных заведений МВД РФ* / Под ред. А.И. Зубкова, М.П. Стуровой, Рязань, 1993.
 10. *A se vedea: Комментарий к Уголовно-исполнительному кодексу Российской Федерации* / Под ред. А.И. Зубкова. Москва, 1997. р. 19; Б.Б. Казак, *Уголовно-исполнительная система в механизме обеспечения внутренней безопасности общества (теоретические и организационно-правовые аспекты)*, Автореф. дис... докт. юрид. наук, М., 2000.
 11. К. Маркс, *Смертная казнь. Pamфлет г-на Кобдена. Мероприятия английского банка дома* // К. Маркс и Ф. Энгельс., Сочинения, 2-е изд., Т. 8.
 12. Ч. Беккариа, *О преступлениях и наказаниях*, Москва, Стелс, 1995.
 13. Alexandru Borodac ș.a., *Manual de drept penal. Partea generală*, Chișinău, 2005.
 14. Alexei Barbăneagră ș.a., *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu*, Chișinău, Editura Sarmis, 2009.
 15. А.Ф. Мицкевич, *Уголовное наказание*, Санкт-Петербург, 2005.
 16. В.В. Мальцев, *Наказание и проблемы его назначения в уголовном праве*, Волгоград, 2007.
 17. А. Э. Жалинский, А.А. Герасун, *Криминологические аспекты непредумышленных преступлений. Вопросы борьбы с преступностью*, вып. 15, М., 1972.
 18. М.Д. Шаргородский, *Наказание, его цели и эффективность*, Изд-во Ленинградского университета, 1973.
 19. Ю.И. Блохин, «Оценка достижимости наказанием исправления осужденного», în *Актуальные проблемы современной науки в период политико-правового реформирования России в конце XX- начале XXI вв.* / Сб. научн. тр., Ростовский филиал РТА, Ростов-на-Дону, 2007.
 20. Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților, adoptate prin Rezoluția din 30.08.1955 de primul Congres al Națiunilor Unite pentru prevenirea crimei și tratamentul delincvenților, desfășurat la Geneva în 1955, aprobate de Consiliul Economic și Social prin Rezoluțiile 663 C (XXIV) din 31.07.1957 și 2076 (LXII) din 13.05.1977.
 21. Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, adoptat de Adu-

- narea Generală a ONU prin Rezoluția 2200 A(XXI) din 16.12.1996, în vigoare de la 23.03.1976. (în vigoare pentru Republica Moldova din 26.04.1993).
22. Recomandarea Comitetului de Miniștri ai statelor membre referitoare la Regulile Penitenciare Europene REC (2006)2, adoptate de Comitetul de Miniștri, la data de 11 ianuarie 2006, în timpul celei de a 952-a reuniuni a miniștrilor delegați, pct. 106.
 23. Codul de executare al Republicii Moldova nr. 443-XV din 24.12.2004, în vigoare din 01.07.2005, În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 03.09.2005, 34-35/112.
 24. Н.А. Стручков, В.Ф. Пирожков, «Асоциальная субкультура и ее профилактика», în *Личность преступника и исполнение уголовных наказаний*, ВНИИ МВД СССР, 1982.
 25. М.Д. Шаргородский, *Наказание, его цели и эффективность*, Л., 1973.
 26. Ю.И. Блохин, *Уголовно-исполнительное право: Учебное пособие*, Ростов-на-Дону, Изд-во Феникс, 2005.
 27. A se vedea: В.Ф. Абрамкин, В.Ф. Чеснокова, «Социокультурные проблемы пенитенциарной реформы в России», în *Совершенствование законодательства и практики учреждений, исполняющих наказания, на основе Конституции Российской Федерации*, Москва, ВНИИ МВД РФ, 1995.
 28. A se vedea: А.Н. Сухов, *Социально-психологические явления в среде осужденных*, Рязань, 1987.
 29. Ю.И. Блохин, «Криминогенные и антикриминогенные свойства тюремной субкультуры», în *Социально-экономические и технико-технологические проблемы развития сферы услуг*, Сб. научн. трудов, вып. 3, часть 1, Ростов-на-Дону, Изд-во РИС ЮРГУЭС, 2004.
 30. *Краткий словарь по социологии*/ Под общ. ред. Д.М. Гвишиани, Н.И. Лапина, М., Изд-во Политиздат, 1988.
 31. Ю.И. Блохин, «Призонизация как проблема исправления осужденных», în *Юридический вестник РГЭА*, № 1, 1999.
 32. *Уголовно-исполнительный кодекс Украины. Научно-практический комментарий*, под ред. проф. А.Ф. Степанюка, Харьков, Изд-во Одиссей, 2006.

Igor TROFIMOV, doctor în drept,
conferențiar universitar al Catedrei „Drept civil”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
Andrian CREȚU, doctorand

PERSPECTIVA IDENTIFICĂRII DREPTULUI PROCESUAL-CONTRAVENȚIONAL CA RAMURĂ DISTINCTĂ A DREPTULUI

Dreptul contravențional în Republica Moldova s-a constituit ca o ramură aparte, desprinzându-se din dreptul administrativ. Consolidarea dreptului procesual contravențional reprezintă o următoare etapă a șirului de pași firești pe care trebuie să-i promoveze știința juridică. Aceasta va da posibilitate să se focalizeze atenția atât a savanților și practicienilor, cât și a legiuitorului asupra problemelor distincte ale procedurii contravenționale, iar în final se va oferi posibilitatea de a asigura pentru practica și jurisprudența contravențională o unitate în abordarea soluțiilor pe cazurile contravenționale.

Având în vedere faptul că așa cum și infracțiunea, contravenția este supusă sancțiunii într-o anumită procedură, recunoașterea procesului contravențional ca fiind un compartiment aparte al dreptului sau o ramură distinctă de drept, așa cum și dreptul procesual penal și dreptul procesual civil, reprezintă, considerăm noi, doar o problemă a timpului. Aceasta se cere a face chiar dacă majoritatea autorilor autohtoni consideră procedura contravențională drept element inseparabil al dreptului contravențional¹.

De fapt, tendința desprinderii dreptului contravențional din dreptul administrativ și constituirea acestuia ca o ramură aparte a dreptului, ar cere distingerea și a dreptului procesual-contravențional. De la ideea deja constituită, nu fără aportul distinșilor specialiști ai domeniului dreptului contravențional domnilor Sergiu Furdui și Victor Guțuleac, despre un drept contravențional distinct de dreptul administrativ ar trebui să se continue calea spre distingerea dreptului material contravențional și a dreptului procesual contravențional. În acest sens, așa cum este menționat în literatura de specialitate, „ignorarea dreptului procesual contravențional ca ramură distinctă de drept..., urmează a fi calificat drept o încălcare constituțională, cu toate consecințele care rezultă din aceasta”². Aceasta este chiar dacă în opinia autorilor autohtoni procedura contravențională este privită drept un compartiment al dreptului contravențional și inseparabil de acesta³. Susținând

¹ A se vedea: Sergiu Furdui, *Dreptul contravențional*, Editura Cartier Juridic, Chișinău, 2005, p. 178-179.

² *Административно-процессуальное право*, под ред. И. Килияханова и др., Изд. Юнити-Дана, Москва, с. 3 (399 стр.).

³ Sergiu Furdui, „Argumente pro în vederea constituirii dreptului contravențional ca ramură de drept autonomă în sistemul de drept al Republicii Moldova”, în *Revista națională de drept*, nr.9, 2005, p. 27.

în fond opiniile doctorului, conferențiar universitar Sergiu Furdui, potrivit căroră procedura contravențională face parte inseparabil din dreptul contravențional, deoarece are unul și același obiect de reglementare – contravenția, suntem, totuși de părerea că examinarea în mod separat a dreptului contravențional procesual și a dreptului contravențional material nu ar reprezenta o dificultate. Pentru exemplu, și dreptul penal procesual este examinat separat de dreptul penal material. În acest sens, nu am identifica o diferență între abordarea problemei la dreptul penal de cea a dreptului contravențional. În aceeași ordine de idei am putea prezenta drept argument care ar suplimenta propunerea distingerii dreptului contravențional procedural cu faptul că însuși Codul contravențional al Republicii Moldova este separat în două mari compartimente – Cartea întâi – dreptul material – și Cartea a doua – dreptul procesual. În acest sens, chiar și chestiunea de ordin tehnic prin care se disting două compartimente aparte, care fiecare din ele au parte generală și parte specială, cu principii și reguli relativ distincte.

Considerăm că problema recunoașterii unei ramuri distincte a dreptului – dreptul procesual-contravențional – ar fi fost mult mai facil soluționată în momentul în care legiuitorul ar fi adoptat două acte distincte – Codul contravențional și Codul procesual-contravențional. Așa cum legiuitorul, din punctul de vedere al tehnicii legislative, a oferit o soluție diferită de cea propusă, problema distingerii acestor două ramuri ale dreptului urmează a fi oferită de către mediul științifico-academic. În acest sens, ne-am pune o întrebare retorică – oare s-ar pune problema nerecunoașterii dreptului procesual-penal în cazul în care legiuitorul ar fi încorporat și normele materiale ale dreptului penal și cele de procedură penală într-un singur cod?

În literatura de specialitate, ca și în practica instanțelor de judecată, sunt utilizate diferite termene pentru a identifica etapele de examinare și sancționare a contravenției. De preferință sunt utilizați termenii „procedură contravențională”⁴, „proces contravențional”⁵ și chiar „proces administrativ”⁶.

Având în vedere că conținutul acestor trei termene nu emană una și aceeași esență, considerăm necesar să ne expunem poziția asupra întinderii acestor termeni în ce privește raporturile contravenționale.

În urma examinării dosarelor examinate în instanțele de judecată, putem constata fără echivoc că acestea figurează și în documentele de însoțire, dar și pe paginile hotărârilor instanțelor de judecată drept „dosare administrative”⁷. Deși în Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Despre aprobarea Instrucțiunii cu privire la ținerea lucrărilor de secretariat în curțile de

⁴ Sergiu Furdui, *Dreptul contravențional*, Editura Cartier Juridic, Chișinău, 2005, p. 177.

⁵ V. Guțuleac, *Tratat de drept contravențional*, Chișinău.

⁶ Sergiu Furdui, *Dreptul contravențional*, Editura Cartier Juridic, Chișinău, 2005, p.178.

⁷ A se vedea: pct. 2.1 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Despre aprobarea Instrucțiunii cu privire la ținerea lucrărilor de secretariat în curțile de apel și judecătoria nr.41 din 22.12.2003”, *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2004, nr.1, p.23, precum și nomenclatorul-tip al dosarelor din judecătoria, care în punctual 4-7 indică termenul de „materiale administrative”.

apel și judecătorii nr.41 din 22.12.2003” este utilizat termenul „dosar contravențional”, în continuare, pe foile de antet ale dosarelor contravenționale se utilizează termenul „dosar administrativ”.

În opinia noastră, folosirea termenului „proces administrativ” emană un conținut mai larg decât cel ce privește procedura contravențională. Astfel, în opinia autorului rus Iu. Kivici, procesul administrativ include mai multe categorii de proceduri, cum ar fi⁸:

- procesul de elaborare și adoptare a actelor normative ale administrării publice (de stat);
- procesul de examinare a propunerilor și cererilor cetățenilor în sfera administrării publice;
- procesul de examinare a petițiilor;
- procesul de examinare a chestiunilor cu privire la distincțiile de stat;
- procesul de examinare a contravențiilor;
- procesul de examinare a abaterilor disciplinare;
- procesul de înregistrare a drepturilor;
- procesul de licențiere și autorizare;
- procedura de executare.

După cum se poate de văzut din cele relatate de Iu. Kivici, chiar dacă lista procedurilor ce constituie procedurile administrative poate fi extinsă, oricum procedura contravențională este privită doar ca unul din elementele procedurilor administrative sau ale procesului administrativ.

În izvoarele bibliografice de specialitate, procesul administrativ este privit ca o activitate reglementată de normele juridice procesual-administrative, care are ca obiectiv soluționarea anumitor chestiuni de ordin individual în domeniul administrării publice (de stat) de către subiecții împuterniciți în acest sens⁹. Într-o altă opinie procesul administrativ reprezintă o procedură tripartită de soluționare a litigiilor administrative și disciplinare în orice autoritate publică și prin orice metodă de organizare a acestei soluționări (aceste metode reprezentând varietăți ale procedurii administrative)¹⁰. Într-o altă opinie, „procesul administrativ poate fi prezentat drept o activitate reglementată de normele administrativ-procesuale, a autorităților publice privitor la soluționarea diferendelor individuale cu caracter administrativ, apărute în sfera administrării publice, în ordinea exercitării funcțiilor executive ale autorităților publice¹¹.

Într-o altă opinie, prin procesul administrativ se înțelege ordinea de realizare a drepturilor subiective ale cetățenilor în sfera administrației publice, așa cum și ordinea de soluționare a litigiilor care apar în legătură cu încălcarea acestor drepturi¹².

⁸ *Административно-процессуальное право*, под ред. И. Килияханова, Ю. Кивич и др., Изд. Юнити–Дана, Москва, с. 27.

⁹ А.П. Коренев, *Административное право России*: учебник: в 3 ч. / А.П.Коренев, ч.1, М., 1996, с. 212.

¹⁰ А.А. Демин, «Понятие административного процесса и Административно-процессуальный кодекс Российской Федерации», în *Государство и право*, № 8, 1998, с. 30 - 31.

¹¹ *Административное право*: учебник/ под ред. Ю.М. Козлова, Л.Л. Попова, М., 1999, с. 385-386.

¹² А.В. Минашкин, «О совершенствовании административного и административного процессуального законодательства в Украине», în *Журнал российского права*, № 5, 2001, с. 150 -153.

Efectuând o examinare a opiniilor expuse în sursele de specialitate, putem ajunge la concluzia că de multe ori dificultatea în corecta percepție a esenței termenelor „proces administrativ” și „proces contravențional” stă în problema lingvistică. Mai corect spus, problema constă în corectitudinea utilizării termenilor juridici „administrativ” și „contravențional”, unde aceștia trebuie înțeleși, dacă nu ca fenomene distincte unul de altul, atunci cel puțin ca parte din întreg, unde „contravențional” trebuie să fie privit ca parte a celui ce numim „administrativ”.

În acest sens, trebuie să conștientizăm că în Republica Moldova utilizarea termenului „procedură contravențională” deja reflectă în esență întinderea aceluși compartiment al dreptului care are ca obiect condițiile și modul de soluționare a litigiilor legate de comiterea contravenției, fără calchierea termenului „administrativ” din limba rusă. Mai mult ca atât, și în doctrina rusă se subliniază că utilizarea termenului „административный процесс” deja este depășit, fiind oportun și corect de utilizat termenul „административно-деликтный процесс”¹³. În acest sens, chiar și traducerea în limba rusă a denumirii Codului contravențional în „Кодекс о правонарушениях” reprezintă o Greșeală, dat fiind că prin „правонарушение” se are în vedere nu doar contravențiile, ci orice abatere de la normele legale, inclusiv infracțiuni. În acest sens, traducerea în limba rusă a denumirii Codului contravențional urma să fie „Административно-деликтный Кодекс”.

În sensul celor expuse, ne putem permite să enunțăm concluzia că termenul „proces administrativ” utilizat în privința procedurii de examinare a contravențiilor reprezintă nu altceva decât o traducere nereușită din limba rusă a termenului „производство по делам об административных правонарушениях”. Utilitatea corectă în privința procedurii de examinare a contravențiilor ar fi procedura contravențională, aceasta emanând întinderea aplicării normelor procedurale cu referire doar la contravenții.

Dacă în ce privește faptul că procedura în cadrul căreia sunt supuse examinării cazurile de comitere a contravențiilor este o procedură nu administrativă ci contravențională, o putem considera drept o chestiune consumată, atunci în ceea ce privește utilizarea termenului „proces” contravențional și „procedură” contravențională, urmează încă să dăm o apreciere.

Divergența în utilizarea acestor doi termeni o putem identifica în literatura de specialitate, inclusiv autohtonă. Astfel, autorii administratiști care s-au preocupat în mod special de acest compartiment dr., prof. univ. V. Guțuleac și dr., conf. univ. S. Furdui utilizează în lucrările lor doi termeni distincți, desemnând unul și același fenomen.

Chiar și în doctrina dreptului procesual-penal constatăm lipsa unei uniformități sub aspectul terminologic, unde unii autori utilizează termenul „drept procesual-penal”¹⁴, iar alții „drept de procedură penală”¹⁵. În acest sens, dacă e

¹³ В.Д. Сорокин, *Административный процесс и административно-процессуальное право*, СПб., 2002, с. 37-38.

¹⁴ A se vedea: I. Dolea ș.a., *Drept procesual penal*, Editura Cartier Juridic, Chișinău, 2005 (960 p.).

¹⁵ A se vedea: Gh. Mateuț, *Tratat de procedură penală. Partea generală*, vol. I., Editura C.H. Beck, ucurești, 2007 (800 p.).

să analizăm opinii procesualiste, putem conchide că de fapt între termenul „procedură” și „proces” în fond nu se fac diferențe. Pentru exemplu, autorul român Gh. Mateuț definește procedura penală prin prisma referințelor la normele juridice ce reglementează procesul penal¹⁶. În felul acesta, termenul „proces contravențional” ar trebui să fie privit drept sinonim cu termenul „procedură contravențională”.

Astfel, dacă e să ne referim la definițiile enunțate de către autorii autohtoni V. Guțuleac și S. Furduliu în monografiile de specialitate la compartimentul dreptului contravențional, atunci putem ajunge la concluzia că chiar dacă fiecare din ei au utilizat termeni diferiți – proces și respectiv – procedură, oricum ambii s-au referit la normele care reglementează procesul de examinare a cazurilor de comitere a contravențiilor potrivit dreptului contravențional-material.

În acest sens, s-ar cere totuși unificarea terminologică, unde utilizarea unui sau altui termen să nu sugereze existența diferitor sensuri.

În totalizarea celor expuse mai sus, cu titlu de propunere, vom prelua modul de examinare a problemei de către specialiștii în procedura penală, denumind ramura de drept – drept procesual-contravențional, normele care reglementează etapele și condițiile de examinare a cazurilor de comitere a contravențiilor – norme de procedură contravențională, iar etapele și condițiile în care se desfășoară examinarea cazurilor contravenționale – procedura contravențională.

Pe lângă folosirea semantică corectă a termenului „procedură” sau „proces” contravențional, trebuie să menționăm că utilizarea termenului „procedura contravențională” poate să se refere atât la totalitatea normelor juridice procesuale ce conțin anumite reguli de implementare a normelor materiale ale dreptului contravențional¹⁷, altfel spus ca ramură a dreptului, cât și într-o eventuală abordare științifică – la ramura științei procesuale – dreptul procesual-contravențional.

În concluzie, considerăm că pentru viitor, acordarea unei atenții sporite segmentului de procedură contravențională ne-ar oferi șansa pentru a distinge problemele existente și a acorda o atenție aparte anume procedurii contravenționale.

¹⁶ Gh. Mateuț, *Tratat de procedură-penală. Partea generală*, vol. I, Editura C.H. Beck, București, 2007, p. 2.

¹⁷ V. Guțuleac, *Tratat de drept contravențional*, Chișinău, 2009, p. 203.

Виталий ВАСИЛЕВИЧ, кандидат юридических наук, доцент
начальник кафедры криминологии и уголовно-исполнительного права
Национальной академии внутренних дел Украины

СТРАТЕГИЯ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ ОРГАНИЗОВАННОЙ ПРЕСТУПНОСТИ В УКРАИНЕ

Противодействие такому опасному явлению как организованная преступность, требует исследования криминологических основ, поскольку именно в основе реальной объективной характеристики ее состояния и тенденций развития, этиологии и закономерностей формирования, как социального феномена, определяются основные направления реализации криминологической политики в данной сфере.

Знание реальной ситуации о состоянии организованной преступности необходимо для разработки, а также осуществления мер предупреждения такого вида преступности, адекватных законодательных, правоприменительных, организационных и других мер такого противодействия.

Характеристика основных тенденций преступности в Украине основывается на анализе данных МВД Украины, которые содержатся в государственных статистических отчетах о результатах борьбы с организованными группами и преступными организациями.

Стоит отметить, что уровень организованной преступности в Украине определяется с учетом трех основных показателей - количества выявленных ПГ и ПО, количества лиц, совершивших преступления в их составе, а также количеством расследованных преступлений.

Динамика трех указанных показателей, несмотря на отклонения от основной тенденции, в отдельные годы имела три четко выраженные периоды. Первый период охватывал 1992-1999 гг. и характеризовался постоянным и значительным ростом показателей организованной преступности. Количество ПГ и ПО, которые ежегодно выявлялись, увеличилось с 440 до 1166, т.е. в 2,7 раза, количество выявленных лиц, совершивших преступления в составе ОГ и ПО, - с 2980 до 4673, т.е. в 1,6 раза, а количество законченных расследованием преступлений, совершенных ПГ и ПО, - с 2702 до 9307, т.е. в 3,4 раза. Коэффициент организованной преступности на 100 тыс. всего населения страны увеличился за этот период с 5,2 до 18,7 преступлений (то есть в 3,6 раза). Следует отметить, что наибольший рост указанных показателей происходил в разные годы: выявленных ПГ и ПО - в 1993-1994 гг., выявленных лиц, совершивших преступления в составе ПГ и ПО, - в 1996 г., законченных расследованием преступлений, совершенных ПГ и ПО, - в 1994, 1996 и 1998 гг.

В течение второго периода (2000-2005 гг.) в основном наблюдалось уменьшение указанных показателей. В результате, количество выявленных ПГ и ПО сократилось на конец периода до 551 (-52,7% по сравнению с уровнем 1999 г.), количество выявленных лиц, совершивших преступления в составе ПГ и ПО, - до 2220 (-52,5%) и количество законченных расследованием преступлений, совершенных ПГ и ПО, - до 7741 (-16,8%). Уменьшение за период, в целом, не слишком значительное, поскольку в 2005 г. по сравнению с предыдущим годом этот показатель, вопреки основной тенденции, увеличился на 38,7%.

Удельный вес законченных расследованием преступлений, совершенных ПГ и ПО, в общем количестве преступлений довольно незначителен, он составляет, в среднем, за год 1,7% от общего количества расследованных преступлений. Аналогичный показатель выявленных лиц, совершивших преступления в составе ПГ и ПО, в общей массе выявленных преступников составил 1,2%.

В течение третьего периода (2006-2011 гг.) наблюдается некоторое колебание таких показателей. В результате, количество выявленных ПГ и ПО сократилось на конец периода до 395 (-11,4% по сравнению с уровнем 2006 г.), количество выявленных лиц, совершивших преступления в составе ПГ и ПО, - до 1584 (-9,6%) .

Что касается абсолютного уровня организованной преступности, то как показывает практика работы правоохранительных органов в Украине, в период с 1992 по 2011 годы организованными группами и преступными организациями было совершено 108685 преступлений [1].

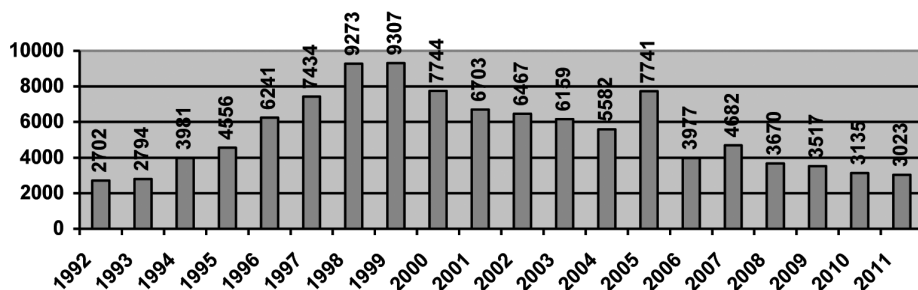

Рис. 1. Количество расследованных преступлений, совершенных ПГ та ПО

Вместе с тем, можно наблюдать общую тенденцию снижения уровня ПГ и ПО за последние семь лет. Так, например, если в 2005 году было выявлена - 551 преступная группа и преступная организация, то в 2006 году - 446; в 2007 году - 420; в 2008 году - 378; в 2009 году - 379, в 2010 году - 397, в 2011 году - 395.

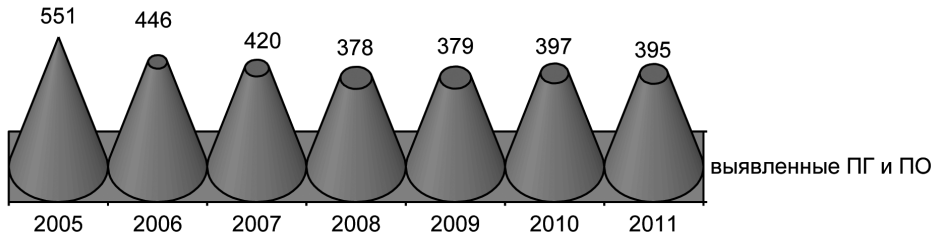

Рис. 2. Динамика выявленных ПГ и ПО

Статистические сведения о количестве лиц, совершивших преступления в составе организованных групп и преступных организаций также свидетельствуют о ее уменьшении, а именно выявлено: в 2005 году - 2220; в 2006 году - 1754; в 2007 году - 1628; в 2008 году - 1457, в 2009 году - 1570 человек, в 2010 году - 1588 человек, в 2011 году - 1584 человек.

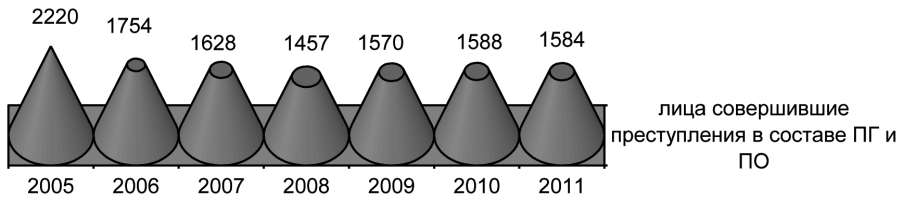

Рис. 3. Количество выявленных лиц, совершивших преступления в составе ПГ та ПО

Статистика не подтверждает тезис, который разделяют многие ученые и практики, а именно о наличии у большинства ПГ и ПО коррупционных связей [2, с.79-94; 3, с. 58; 4, с.66-69]. В течение анализируемого периода количество так называемых коррумпированных (т.е. с доказанными коррупционными связями) ПГ и ПО составляло, в среднем за год, около трех десятков или 3,7% всех выявленных таких группировок. Наибольшее количество коррумпированных ПГ и ПО было зарегистрировано в 1994 г. и составило 45 (1,1%), а наименьшая в 1999 г. - 14 (0,2%).

Организованная преступность, как социальное явление, распространено на территории страны неравномерно. Так, за период 1992-2011 гг. с учетом доли выявленных на территории регионов ПГ и ПО, лиц, совершивших преступления в их составе, и законченных расследованием таких преступлений можно классифицировать на четыре группы:

- Первая - Донецкая и Днепропетровская области характеризуются наибольшими значениями всех трех показателей, которые почти в три раза превышают средне украинский;

- Вторая - Луганская, Харьковская, Запорожская области, Автономная Республика Крым, г. Киев, Полтавская, и Одесская области. Указанные административно-территориальные единицы составляют группу с высоки-

ми значениями данных показателей, превышающих средние показатели по Украине;

- Третья - Хмельницкая, Закарпатская, Житомирская, Ивано-Франковская, Львовская, Черкасская, Сумская, Киевская, Тернопольская, Николаевская, Винницкая, Кировоградская, Херсонская области. В регионах данной группы в течение указанного периода показатели преступности были меньше средних по Украине;

- Четвертая, - Черниговская, Волынская, Ровенская и Черновицкая области входят в группу регионов с наименьшими значениями указанных показателей. На их территории регистрируется 7-8% от общих показателей преступности.

Распределение регионов страны по средним значениям каждого из трех показателей преступности является почти идентичным. Зато их распределение по четвертому показателю - среднему коэффициенту преступности ОГ и ПГ на 100 тыс. всего населения каждой области, существенно отличается от приведенного, поскольку в этом случае учитывается разница в численности населения различных областей, которая является достаточно значительной.

На основании результатов данной классификации можно констатировать, что организованная преступность, по территориальному распространению, весьма неоднородна. Это свидетельствует либо о всеобщем распространении данного явления в стране, или о нечетком понимании организованной преступности, либо отождествлением ее с обычной групповой преступностью, распространенной в той или иной степени во всех регионах Украины.

Математический метод экстраполяции и тренда среднесрочного прогноза уровня организованной преступности в Украине дает основание констатировать, что прогнозируется незначительный (0,01%) рост данного вида преступности на ближайшую перспективу (до 2016 г.), хотя статистические данные прошедшего периода свидетельствуют об некотором снижении уровня организованной преступности и ее стабилизации.

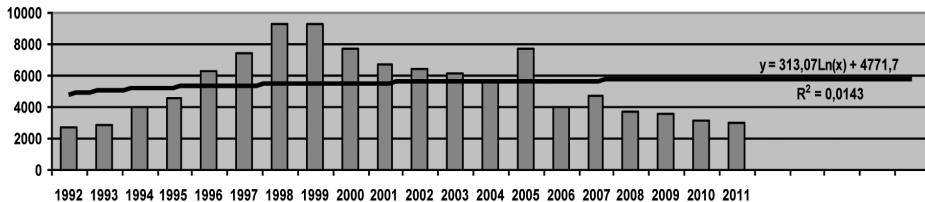

Рис. 4. Прогноз уровня организованной преступности до 2016 года

Основными причинами этих негативных тенденций является общая социально-экономическая ситуация в стране, а именно:

- наличие коррумпированных связей организованной преступности

с представителями различных органов власти, которые существенно вредят государственным интересам и имиджу Украины на международном уровне;

- недооценка общественной опасности организованной преступности и ее последствий, что часто создает видимость благополучия в борьбе с преступностью и не позволяет принимать правильные управленческие решения;

- выгодное геополитическое положение Украины способствует формированию каналов для наркотрафиков, торговцев оружием и людьми;

- появление мировых рынков сбыта как легальной, так и нелегальной продукции различного вида;

- рост имущественного расслоения населения Украины, результатом которого являются противоречия роста денежных доходов населения страны и их товарного обеспечения;

- возникновение и увеличение дефицита денежных средств на все более широкий спектр товаров и услуг, а также различия в оплате одной и той же работы, что выполняется работником коммерческого и государственного сектора производства;

- трансформация в человеческих отношениях и правосознания большей части населения, когда в результате переоценки ценностей в моральной сфере эгоизм, вседозволенность, безответственность становятся нормой жизни, а уголовно-правовой запрет становится все менее действенным и сдерживающим фактором на пути совершения преступлений.

С учетом этого, стратегическими направлениями реализации криминологической политики в государстве должны стать безусловное соблюдение и выполнение основных положений:

а) Концепции реализации государственной политики в сфере профилактики правонарушений на период до 2015 года [5] по обеспечению эффективной реализации государственной политики в сфере профилактики правонарушений путем разработки и осуществления комплекса мер, направленных на выявление и устранение причин и условий совершения преступлений, защиты интересов человека, общества и государства от противоправных посягательств, а также налаживание действенного сотрудничества между центральными и местными органами исполнительной власти и общественностью в указанной сфере;

б) Концепции Государственной целевой социальной программы противодействия торговле людьми на период до 2015 года [6] по повышению эффективности преследования лиц, занимающихся торговлей людьми или способствуют ей, а также защиты прав лиц, пострадавших от торговли людьми и оказания им помощи;

в) Концепции государственной политики в сфере борьбы с организованной преступностью [7] по формированию новых и совершенствование существующих норм уголовного, уголовно-процессуального и уголовно-исполнительного законодательства и практики их применения, а также разработка и выполнение организационных мероприятий, направленных на предотвращение возникновения организованных преступных группировок

и совершения ими преступлений;

г) Указа Президента Украины «О вопросе Национального антикоррупционного комитета» [8] по осуществлению системного анализа состояния противодействия коррупции в Украине, эффективности реализации антикоррупционной стратегии, мер, предпринимаемых для предотвращения коррупции.

Представляется, что только такой системный подход, в случае его эффективной реализации, даст возможность существенно повлиять на уровень организованной преступности в Украине и обеспечить соблюдение прав и свобод человека и гражданина в условиях государственно-правовой реформы украинского общества.

Литература:

1. Данные УСИА ДИАО МВД Украины за 1992-2011 гг.
2. І.В. Сервецький, *Науково-теоретичні проблеми боротьби з організованою злочинністю і корупцією в Україні* // Боротьба з організованою злочинністю та корупцією: Мат. наук.-практ. конф. 4-5 квітня 2000 р. в м. Києві. – К. РВВ МВС України, 2001. – С. 79-94.
3. С.С. Мірошниченко, *Діяльність прокуратури з попередження організованої злочинності : монографія.*- К., 2008. – 212 с.
4. В.Я. Горбачевський, *Проблеми боротьби з транснаціональною злочинністю в Україні, шляхи вдосконалення* / В. Я. Горбачевський // Протидія організованої злочинності: теорія та практика, досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення : матеріали наук.-практ. конф., Київ, 24 черв. 2004 р. – К. : Нац. акад. СБУ, 2004. – С. 66–69.
5. Концепція реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 р. №1209-р.
6. Концепція Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2015 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.02.2012 р. №90-р
7. Концепція державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, схвалена Указом Президента України від 21.10.2011 р. №1000/2011
8. Указ Президента України «Про питання Національного антикорупційного комітету» від 01.09.2011 р. №890/2011

Игорь ВОРОНОВ, кандидат юридических наук,
старший научный сотрудник Одесского государственного
университета внутренних дел Украины

СЕТЕВОЙ ПРИНЦИП ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННОЙ ПРЕСТУПНОСТИ

Всеобщая трансформация системы общественных отношений выдвинула на повестку дня обсуждение новых глобальных угроз безопасности и стабильности. Изменения, произошедшие на региональном и мировом уровнях в связи с развитием информационного общества, способствовали формированию новых центров силы, беспрецедентного воздействия. Традиционные представления о государствах как главных субъектов обеспечения безопасности претерпевают существенные корректировки в связи с появлением нового типа организаций, строящих свою деятельность по сетевому принципу. В отличие от постепенно устаревающих структур иерархического плана, сетевые структуры активно осуществляют криминальную деятельность независимо от своего географического положения, широко используют возможности национальных сегментов сети Интернет.

В частности У. Бек понимает процесс глобализации как создание сети самоподдерживающихся связей и различных социальных пространств, как рождение многомерной ткани взаимных переплетений и обязательств, образуемой транснациональными отношениями. Он подчеркивает, что эти связи и отношения дают «новое качество», при этом связи порождают несвязанность. Такое противоречие генезиса и структуры У. Бек обозначает формулой «невзаимосвязанная взаимосвязь»¹.

Как правило, основой для интеграции данных структур является совокупность определенных идеологических установок, общая цель, которые выражаются в виде определенных проектов с завуалированными криминальными целями и зачастую получающих политическую окраску.

Актуальность анализа деятельности современных сетевых структур обусловлена кардинальными изменениями социальных форм, а также существенным прогрессом в области высоких информационных технологий, которые предоставили широкие возможности для организации, управления и координации деятельности.

Организации на основе иерархической пирамиды с жестким распределением властных полномочий, строгой регламентацией поведения индивидов, стали уступать современным сетевым структурам по степени мобильности, динамике принятия решений и их внедрения.

¹ У. Бек, *Что такое глобализация? Ошибки глобализма – ответы на глобализацию*. М., 2001, с. 80.

В научной дискуссии об устройствах современного общества достаточно отчетливо выделились два подхода. Первый основывается на идее сохранения иерархической организации, а согласно другого – сетевая организация по параметрам и характеристикам значительно превосходит жесткие иерархические структуры.

Наиболее рельефно сегодня эта тенденция проявляется в деятельности некоторых организаций, идеологических объединений, которые стали открыто выступать против силовых и правоохранительных государственных структур, де-факто бросая вызов иерархическим институтам современного общества. В противостоянии наблюдается столкновение между двумя диаметрально противоположными принципами функционирования социальных сообществ – иерархией и сетью.

Таким образом, современный социальный мир хотя и сохраняет иерархическую форму, но она уже не рассматривается как главенствующая. В иерархических системах присутствует недостаток – замедление прохождения сигнала, его прогрессирующая неадекватность обстоятельствам реальности, различия интерпретаций, и особенно – риск выведения системы из строя через поражение или нейтрализацию руководящего звена.

Все больший вес приобретают связи координационные, а главное – сетевые. Другими словами, на первый план выдвигаются связи сотрудничества, а не подчинения. Переход от иерархической формы организации к сетевой, по сути, переход общества, ориентированного на производство товаров и услуг к обществу, работающему с информацией в качестве главной цели и ценности².

Понятие «сеть» достаточно разнообразно. С учетом темы данного исследования акцентируем на двух вариантах содержания понятия «сеть»³:

– совокупность путей, каналов, линий связи и т.п., расположенных в различных направлениях на каком-либо пространстве;

– совокупность однородных взаимосвязанных учреждений, устройств или лиц, выполняющих одно задание, работу.

Таким образом, сетевая организация построена по принципиально другой схеме. Ее основу образуют разнообразные узлы и разнообразные связи. Она обладает неким, совершенно другим форматом контроля – не через отчеты и наказания за неисполнение приказа, а контроль через само присутствие в сети. Если вы себя ведете не по правилам сети, не следуете ее форматам поведения, то вы автоматически из нее выбываете. Деятельность сети опирается на систему коммуникаций, которые доносят некую идею, автор которой, как правило, обезличен, так как действует под ником. Но главное, что есть в сети, – это идея, ради которой она существует, и те личности, которые составляют ту базовую единицу этих сетей. Сеть не исключает наличия иерархии, но не она определяет природу сети.

2 Т.Н. Брыкина, *Сетевой принцип организации социума, науки, образования* // Современный проблемы науки и образования. – 2006. – №1, с. 37-38.

3 *Большой толковый словарь русского языка* / Гл. ред. С.А. Кузнецов. – СПб.: Норит, 2006, с. 1181.

Квинтэссенцией понятия «сеть» выступают такие качественные и количественные характеристики – совокупность самых разнообразных отношений и каналов связей в информационном пространстве. Сеть также характеризует относительно высокий уровень стабильности взаимосвязей, детерминированных их количеством. Иными словами, чем больше связей, тем стабильнее функционирует сеть, практически невозможной становится наработка на отказ.

Сетевой принцип, позволяет принципиально упростить процесс формирования организаций самых разнообразных масштабов и направленности, максимально децентрализует возможности социального проектирования. Наиболее очевидные инструменты социального проектирования – интернет-сайты и сетевые форумы, позволяющие проектировать социальные сообщества с практически любыми заданными характеристиками. Это позволяет криминальным структурам быть устойчивыми в своей деятельности, динамично развиваться и быть достаточно гибкими.

В настоящее время основным вектором развертывания сетевых структур криминальной направленности выступает информационное пространство, прежде всего, представленное национальными сегментами сети Интернет. Именно на базе Интернет-технологий появляются организации, действующие в рамках определенных проектов, которые представлены широким спектром национальных объединений.

Анализ сетевого принципа преступности представляют существенный интерес не только в теоретико-методологическом, но и в научно-практическом отношении. Изучение основных характеристик и форм деятельности современных сетевых структур криминальной направленности в информационном пространстве необходимо для эффективной выработке системы мер по их противодействию. Для этого необходимо своевременно выявлять сетевое развертывание криминальной структуры, анализировать модели сетевого взаимодействия существующих структур.

Alexandru ZOSIM, doctor în drept,
conferențiar universitar al Catedrei „Drept penal”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

ASPECTE ALE PREVENIRII ERORILOR ÎN PROCESUL ELABORĂRII ȘI REALIZĂRII POLITICII PENALE

Politica penală este o parte integrantă a politicii sociale a statului de drept modern. Statul trebuie să o realizeze în interesul persoanei, societății și statului pe calea asigurării punerii eficiente în aplicare a reformelor social-economice, politice și juridice din țară în scopul perfecționării sănătății morale și ecologice a individului și societății, formării unei societăți libere și democratice, a unui stat de drept, apărării persoanei, societății și statului de atentatele infracționale și despăgubirii victimelor infracțiunilor, anihilării cauzelor și condițiilor criminalității și ale fenomenelor care o generează.

Conceptul „politicii penale”, potrivit cercetătorilor francezi R. Merle și A. Vitu, a fost folosit pentru prima dată la începutul secolului 19 de către specialistul german A. Feuerbach, în manualul său drept penal. [4, p. 7]. Prima lucrare dedicată politicii penale, de asemenea, a fost scrisă de către un jurist german, Henke: Manual de drept penal și de politică penală. Cartea a fost publicată în 1923 la Berlin.

În știința dreptului penal, politica penală este de obicei definită ca fiind una dintre principalele direcții ale politicii de stat, în limitele căreia sunt elaborate sarcinile de bază, principiile, direcțiile și scopul influenței juridico-penale asupra criminalității, precum și mijloacele de realizare a acestora. [7, p. 3; 11, p. 4-5].

Majoritatea savanților ruși înțeleg în sens larg prin politica penală activitatea organelor autorității publice, care include măsuri juridice și sociale. În particular, această opinie este susținută de către I.M. Halperin, A.A. Gertsenzon, V.I. Kurleandski, P.N. Panchenko [5, p. 12, 27; 6, p. 179; 10]

M.I. Kovalev și I.A. Voronin definesc politica penală mai restrâns – direcție a activității de stat referitoare la realizarea măsurilor social-politice, economice și la elaborarea măsurilor juridico-penale optime în scopul lichidării criminalității în țară. [9, p. 8-15].

Cu părere de rău, în cadrul formării noilor relații social-politice în spațiul ex-sovietic, statele noi nu sunt asigurate de erori în procesul formării și realizării politicii penale. Nu a făcut excepție în acest sens și Republica Moldova.

Noua politică penală a Republicii Moldova a început să se formeze în anii '90 ai secolului trecut. Ea era determinată în general de modificările politicii de stat în alte domenii.

Politica penală se realizează atât în activitatea organelor de stat de creare a normelor juridice, cât și în activitatea lor de aplicare a normelor de drept.

Astfel, fiind elaborată de către Parlament sub aspect normativ, politica pe-

nală este realizată de către organisme numeroase – organe de stat, organizații politice și sociale: instanțele judecătorești, organele de urmărire penală, autoritățile locale, organizațiile obștești, organele de executare a pedepselor penale. Potrivit opiniei juristului rus A.A. Țvetinovi, anume politica penală determină conținutul legislației penale, deoarece principiile și tendințele politicii juridico-penale determină sfera faptelor care ar trebui să fie considerate infracțiuni, gama mijloacelor statale permise în lupta împotriva criminalității și principiile de aplicare a acestora. [13, p. 3-4].

Din cele expuse mai sus rezultă că anume sferei de creare a normelor juridice îi aparține cel mai important rol în realizarea politicii penale. Anume legea indică asupra ilegalității și pasibilității de pedeapsă a faptei.

Politica penală realizată de către legiuitor poate fi caracterizată drept arta de creare și de perfecționare a legilor penale. Anume legiuitorului îi aparține cel mai important rol în elaborarea politicii penale.

Dorim să evidențiem faptul că erorile la faza de elaborare a politicii penale sunt cele mai periculoase, deoarece afectează realizarea politicii penale și, astfel, au consecințe pentru întreaga societate.

Teoretic, așa cum legea constituie forța supremă într-un stat de drept, tot astfel și politică penală legislativă ar trebui să fie mai presus decât practica de aplicare a legii: să o condiționeze și să o dirijeze pe cea din urmă.

Considerăm că cele mai grave consecințe pentru societate le au erorile în alegerea strategiei de combatere a criminalității. La etapa actuală de dezvoltare a societății strategia corespunzătoare este posibilă în două variante principale: represivă și umanistă. În pofida numeroaselor declarații de susținere a umanismului în legislația penală, Codul penal al RM din 2002 prevede aplicarea largă a represivității penale în forma închisorii.

În acest context atragem atenția asupra următoarelor: în 2008 în Rusia, limita maximă a pedepsei cu închisoare constituie 20 de ani, în Republica Moldova – 25 de ani. Pentru săvârșirea celei mai răspândite infracțiuni – furtul –, în Rusia este prevăzut până la 2 ani de închisoare pentru furt calificat – până la 5 ani, pentru furt deosebit de calificat – până la 6 ani. În Moldova: pentru furt – până la 3 ani, pentru furt calificat – până la 5 ani, iar pentru furt deosebit de calificat – până la 7 ani. Faptul dat ne făcea să constatăm că legiuitorul Republicii Moldova elaborează o politică penală mai aspră, mai represivă. În tendința de a rectifica acest lucru, în 2009 el reduce limita superioară a pedepsei cu închisoare până la 20 de ani. Faptul dat evident a atenuat oarecum politica penală, însă, în general, nu a modificat strategia de combatere a criminalității.

De ce însă în pofida unui set larg de propuneri ale specialiștilor autohtoni și străini în favoarea strategiei umaniste de combatere a criminalității legiuitorul nu realizează măsuri decisive în această direcție? Considerăm că motivul se ascunde în faptul că parlamentarii contemporani și alți demnitari de stat nu posedă suficiente cunoștințe științifice în respectivul domeniu și elementar nu au încredere în oamenii de știință. Politicienii pe care poporul îi aduce la putere în general împărtășesc opinia societății față de criminalitate și deseori nu posedă cunoștințe speciale referitoare la acest fenomen.

În opinia noastră, eroarea principală care se admite în elaborarea politicii penale, constă în încălcarea principiului abordării științifice a acestui proces. Acest principiu a fost susținut încă de către savanții sovietici, în particular de către N.I. Zagorodnikov în monografia „Politica penală sovietică și activitatea organelor afacerilor interne” [8, p. 72].

Vizavi de principiile politicii penale, savanții contemporani nu au o opinie unică. De exemplu, autorii manualului de drept penal sub redacția generală a profesorului L. D. Gaukhman, profesorului L.M. Kolodkin și profesorului S.V. Maksimov consideră că principiile politicii penale au fost elaborate și formulate de către umaniștii iluminiști ale diferitor epoci și diferitor națiuni, sistematizate în teoria dreptului penal autohton, iar principalele dintre ele au fost consacrate în normele Constituției FR, Codului penal al FR, legislației procesual-penale și execuțional-penale. [12, p. 11].

În Federația Rusă, în scopul asigurării abordării științifice a elaborării politicii penale este organizat studiul științei penale în universități și instituții de învățământ superior, sunt create instituții academice speciale pentru studiul politicii penale, legislației penale, practicii aplicării ei, criminalității, personalității infractorului, metodelor de combatere a criminalității. Comparând însă posibilitățile Rusiei cu cele ale Republicii Moldova, devine evident că centrele de cercetare și instituțiile de învățământ din Republica Moldova pur și simplu nu sunt cantitativ în stare să acorde atenție tuturor problemelor de politică penală.

Examinarea atentă a legislației contemporane a Republicii Moldova ne convinge că acest principiu nu este reflectat în normele juridice corespunzătoare ale Moldovei. Într-o astfel de situație, trebuie să recunoaștem că în procesul elaborării și realizării politicii penale în Republica Moldova, principiul fundamentării științifice se respectă doar parțial. În realitate, proiectele actelor normative sunt supuse expertizei în diverse instituții de stat, inclusiv cele științifice. Ulterior însă opiniile experților atât practicieni, cât și teoreticieni nu sunt obligatorii pentru legiuitor.

Considerăm că o astfel de abordare este superficială și ineficientă. Anume ea constituie cauza erorilor evidente în legislația penală. Astfel, de exemplu, parlamentul, modificând Codul penal al RM în 2009, a admis următoarea eroare: a mutat articolul care prevede răspunderea penală răpirea mijloacelor de transport din capitolul consacrat infracțiunilor în domeniul transporturilor în cel referitor la infracțiunile contra patrimoniului, lăsând în redacția veche textul art.21 din Codul penal al RM, care stabilea că conform alin. (2) și (3) ale acestui articol răspundere penală apare de la 14 de ani. Astfel, răpirea mijloacelor de transport de către persoanele cu vârsta între 14 și 16 de ani a fost nejustificat decriminalizată, fără a ține cont de unele investigații științifice în domeniul dat.

În acest context, apreciem corect opinia juristului britanic Graham B. Giles, care afirmă că orice societate democratică ar trebui să-și revizuiască în mod constant principiile justiției, managementul și eficiența mijloacelor și tehnicilor penale referitoare la protecția societății și resocializarea infractorilor. [3, p. 7]

În acest sens, considerăm că este necesar de a legifera principiul abordării științifice a politicii penale chiar în legea penală.

Suplimentar, ar trebui să fie perfecționată expertiza actelor legislative în do-

meniul politicii penale astfel încât concluziile experților să se bazeze pe o gamă largă de metode științifice de cunoaștere. Această operațiune ar trebui să fie încredințată atât organelor de aplicare a legii, cât și lucrătorilor științifici, oferindu-le în acest sens o gamă largă de competențe și o finanțare adecvată. De asemenea, recomandăm examinarea periodică a întregului spectru de acte normative, care exprimă politica penală pentru a elimina erorile și contradicțiile. O atenție deosebită ar trebui acordată interdicției cu privire la adoptarea actelor legislative care nu au fost aprobate de către experți respectivi.

Un catalizator pentru consolidarea legislativă a unor principii clare ale politicii penale este creșterea bruscă a criminalității și necesitatea unor reforme fundamentale ale dreptului penal.

Referitor la erorile în procesul de realizare a politicii penale, proces efectuat preponderent de către organele de aplicare a legii, trebuie remarcat faptul că cauzele lor se regăsesc principial într-o politică nereușită a managementului resurselor umane, precum și derivă din fenomenele de corupție și protecționism. Știința dreptului penal și știința criminologia au elaborat numeroase propuneri pentru a neutraliza influența acestei cauze, însă punerea lor în aplicare depinde iarăși de bunăvoința și încrederea guvernanților față de aceste științe.

Astfel, după destrămarea Uniunii Sovietice, statele nou-formate își elaborează și își realizează politica penală haotic, sub influența straturilor largi ale societății, intereselor personale ale funcționarilor înalți, precum și sub influența organizațiilor internaționale, dar nicidecum în mod bine chibzuit exclusiv în baza realizărilor științei moderne. În opinia noastră, doar consolidarea legislativă a principiului fundamentării științifice a politicii penale poate feri politica penală de erori.

Bibliografie:

1. Codul penal al Republicii Moldova, Legea nr. 985-XV din 18.04.2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 128-129/1012 din 13.09.2002.
2. Уголовный Кодекс Российской Федерации, Закон N 63-ФЗ от 13 июня 1996 года// С.-Пб.: издательство Юридический центр Пресс. 2003.
3. Administrația justiției în comunitate. Standarde și reglementări internaționale. Selecția și organizarea textelor Graham W. Giles. București: edition Exped. 2001.
4. R. Merle, A. Vitu, *Traité de droit criminel*, Paris, 1967.
5. И.М. Гальперин, В.И. Курляндский, «Предмет уголовной политики и основные направления его изучения», în *Основные направления борьбы с преступностью*, Москва, 1975.
6. А.А. Герцензон, *Уголовное право и социология*, Москва, 1970.
7. П.С. Дагель, «Уголовная политика в сфере борьбы с преступной неосторожностью», în *Проблемы борьбы с преступной неосторожностью*, Владивосток, 1981.
8. Н.И. Загородников, *Советская уголовная политика и деятельность органов внутренних дел*, Москва, 1979.
9. М.И. Ковалев, Ю.А. Воронин, *Криминология и уголовная политик*,

Свердловск, 1980.

10. П.Н. Панченко, *Советская уголовная политика: Общетеоретическая концепция борьбы с преступностью, ее становление и предмет*, Томск, 1988.
11. Н. А. Стручков, *Исправительно-трудовая политика и её роль в борьбе с преступностью*, Саратов, 1970.
12. *Уголовное право. Часть общая. Часть особенная*, под общей редакцией заслуженного деятеля науки РФ профессора Л.Д. Гаухмана, заслуженного деятеля науки РФ профессора Л.М. Колодкина, лауреата премии Союзов юристов СССР, доктора юридических наук профессора С.В. Максимова, Москва, 1999.
13. А.Л. Цветинович, «Уголовно-политические основания нормотворчества», în *Уголовная политика и совершенствование законодательства*, Кемерово, 1992.

В.Х. ЯРМАКИ, доктор юридических наук, профессор,
заведующий кафедрой конституционного и международного права
Одесского государственного университета внутренних дел Украины

ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НЕЗАКОННОМУ ОБОРОТУ АВТОТРАНСПОРТНЫХ СРЕДСТВ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫМИ ОРГАНАМИ: МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ

Article is dedicated to review of specific details of countermeasures implemented by law enforcement agencies to prevent trafficking of vehicles. Experience of the neighboring countries and beyond was analyzed in order to rejuvenate the existing system of countermeasures aimed at prevention of trafficking of vehicles. Special attention is dedicated to analysis of the legislation of foreign countries related to the reviewed issue.

Key words: vehicle, illegal trafficking of vehicles, law enforcement agencies, countermeasures.

Формирование современного законодательства Украины включает две тенденции: с одной стороны, украинская правовая система активно адаптирует международные стандарты регулирования правоотношений, с другой, - наблюдается тенденция, выраженная в специфике содержания локальных нормативно-правовых актов. Можно выделить ряд положительных моментов и недостатков мер противодействия незаконному обороту автотранспортных средств (далее: ТС), предусмотренных национальными законодательствами других стран. Как и ранее эти особенности тривиальнее всего прослеживаются там, где имеется численное преимущество, и заинтересованность большей части общества - в сфере автотранспорта. Не лучшим является пример организации этой деятельности на постсоветском пространстве. Межгосударственная программа совместных мер по борьбе с организованной преступностью и другими видами опасных преступлений на территории государств-членов СНГ ограничилась планируемым созданием централизованного банка данных о похищенных ТС. В странах Европейского союза борьба с незаконным оборотом ТС занимает важное место в программе борьбы с организованной преступностью. Принята специальная поправка к директиве о противоугонных устройствах и предусматривает обязательное оснащение всех новых автомобилей электронными блокираторами [1]. Внутри правовых систем европейских государств несколько различаются санкции за отдельные правонарушения, связанные с незаконным оборотом транспортных средств [2].

Однако везде наблюдается тенденция к весьма жесткому регулированию этих процессов.

Сокращению числа хищений автотранспорта во Франции способ-

ствовало внедрение в 1994 году компьютерной системы учета национальных регистрационных номеров транспортных средств наряду с положениями, регулирующими уничтожение титульных документов на ТС, вышедшие из строя. В том же году создана компьютерная национальная система регистрации автомобилей, приняты также юридические нормы, направленные на совершенствование противоугонных систем транспортных средств, в соответствии с указаниями Европейского союза. Уже давно действует национальная база данных, регистрирующая всю информацию о похищенных ТС, которая входит в базу данных, предусмотренную Шенгенским соглашением. В качестве прочих полезных мер, направленных на предупреждение и пресечение незаконного оборота транспортных средств, можно упомянуть общественные разъяснительные компании и специальную подготовку сотрудников правоохранительных органов. В Бельгии, Нидерландах и Люксембурге создана единая компьютерная система для межгосударственного обмена информацией о регистрации транспортных средств и прохождении технического обслуживания. В Словакии пересмотрены правовые положения, направленные на борьбу с незаконным оборотом ТС. Регистрационные документы снабжены специальными элементами защиты. В результате сотрудничества между полицией и компанией «Кар коуд Братислава» была создана система кодирования, которая в обязательном порядке должна предъявляться страховым компаниям. Также создана централизованная регистрационная система, предусматривающая наличие на стеклах каждого автомобиля выгравированных последних восьми цифр идентификационного номера для содействия его обнаружению и возвращению в случае кражи. Словакия была одной из первых стран, которая ввела сведения в международную базу данных Интерпола о похищенных ТС, созданную в середине 90-х годов.

Ответственность за хищение автомобиля в европейских государствах в основном предусмотрена общими нормами уголовных законодательств, как кража имущества.

В Германии незаконный оборот автотранспортных средств попадает под действие Закона о пересечении незаконного оборота наркотиков и других проявлений организованной преступности. Нормы Закона включают строгие санкции, в частности, совершение групповой кражи при отягчающих обстоятельствах или незаконная торговля организованной группой похищенным имуществом рассматриваются как тяжкие уголовно наказуемые правонарушения. В этом случае вступают в действие положения об отмывании денег и конфискации похищенного и другого имущества. Уголовно-процессуальный кодекс предоставляет правоохранительным органам право на прослушивание телефонных разговоров в связи с подобными преступлениями. Законодательство Германии отдельно предусматривает наказание за подделку регистрационных документов транспортных средств и связанные с этим правонарушения. Ответственность в Великобритании за кражу (угон) транспортных средств регулируется общими нормами Закона о кражах 1968 года: параграф 12(1) - завладение автотранспортным средством без соот-

ветствующих полномочий и т.д. Здесь еще в 1969 году был принят закон, требующий от производителей устанавливать на всех автомобилях с 1 июля 1972 года противоугонные устройства - соответствующие замки на рулевых колонках, и в то время это дало положительные результаты.

Эстония имеет широкую правовую основу для пресечения незаконного оборота автотранспортных средств, включая указ правительства о регулировании продажи и приобретения автомобилей.

В законодательстве Греции содержатся нормы ответственности за незаконный оборот автотранспортных средств, в частности подделку, кражу, незаконное присвоение, получение и распределение доходов от преступной деятельности. Правовые положения, касающиеся незаконного оборота транспортных средств, содержатся в Таможенном кодексе - приводятся различные формы контрабанды, включая удаление номера шасси на автомобиле и его перенос или воспроизведение на другом транспортном средстве, за который не уплачена соответствующая пошлина. Действуют также Законы об общественном порядке, о предупреждении и пресечении легализации поступлений от преступной деятельности. Кодекс дорожного движения, постановление МВД о потерянных, обнаруженных и похищенных предметах и поиске людей и предметов и другие правовые нормы, содержащие положения о противодействии незаконному обороту транспортных средств. Полиция тесно сотрудничает с береговой охраной, таможней и другими правоохранительными органами.

В Венгрии законодательно не были урегулированы вопросы разграничения компетенции между полицией и таможней. Таможенная служба может отказать полиции в предоставлении данных на ввезенную из-за границы машину, ссылаясь на положение о «таможенной тайне».

По инициативе Ассоциации страховых компаний Израиля в ноябре 1994 года был создан отдел розыска похищенных автотранспортных средств. С 1995 года межминистерский комитет по выработке мер борьбы с этим видом преступлений принял ряд рекомендаций, в том числе касающихся расширения сферы деятельности отдела на все округа, создания окружных и местных отделов по расследованию автомобильных краж, использования магнитных карт и диалоговых процедур для регистрации владельца транспортного средства. Гражданским законодательством Японии предусмотрена возможность подачи иска в связи с приобретением или утратой собственности на транспортное средство. Такой иск можно подать и в отношении третьей стороны в том случае, если это транспортное средство состоит в автомобильном реестре. В Австралии существует две национальные базы данных, используемых Национальной группой специального назначения по борьбе с угоном транспортных средств и содержащих информацию для пресечения незаконного оборота транспортных средств: база данных NEVDIS федерального агентства «Австрорудз», которая содержит сведения о регистрации транспортных средств и Национальный регистр списания транспортных средств. Осенью 2001 года правительство Австралии поручило Национальному совету по борьбе с угонами автотранспорта реализовать программу

новой маркировки автомобилей. В итоге с 2002 года все ТС, сходящие с конвейеров местных автозаводов, дополнительно маркируют по уникальной австралийской технологии микродотами (напыляемыми на любую деталь в неограниченном количестве маркерами на основе специального полиэфирного состава размерами около 1 мм в диаметре и 0,1 мм толщиной с нанесенным лазерным способом 154 персональным номером). Подержанные автомобили оборудуются за отдельную плату. Как результат - количество угонов в Австралии, входившей до этого в пятерку стран-мировых лидеров в данном отношении, снизилось на 18 %. Данный опыт активно внедряется в США, Канаде, Великобритании, Голландии, Малайзии, Индонезии, Новой Зеландии, Южной Африке. Метод позволяет защищать не только автомобили, но и другие ТС - катера, яхты, самолеты, а также мебель, бытовую технику и даже недвижимость [3]

Для уменьшения количества хищений ТС в наиболее автомобилизированной стране мира американцы пошли на такие меры, как ужесточение наказаний за подобные преступления, непрерывное совершенствование противоугонных технологий, организация специальных фондов и союзов, направленных против автомобильных угонщиков.

Показательно развитие в США специальных законов, содержащих ответственность за кражи транспортных средств. Первый законодательный акт, направленный на борьбу с незаконным оборотом ТС, был принят еще в 1919 году.

Это так называемый закон Дайера (Dyer Act) - Федеральный закон США, согласно которому перевозка украденных транспортных средств через границу штата является федеральным преступлением. В соответствии с этим законом ФБР часто подключается к расследованию преступлений, дела о которых по всем признакам входят в компетенцию местной полиции или полиции штата». До 1984 года правоохранительные органы руководствовались положениями Закона о нарушениях дорожного движения 1966 года и нормами Федерального уголовного кодекса США (раздел 18 Свода Законов США). В 1984 году принят Закон о преследовании краж автотранспортных средств. В соответствии с ним основные узлы и детали марок автомашин, которые наиболее часто угоняют, должны маркироваться постоянными идентификационными номерами. Если 17-ти значные цифровые маркировки слегка затерты или видны попытки удаления номеров, то такая машина подлежит конфискации. Подделать все маркировки VIN автомобиля считалось невозможным и предполагалось, что маркированные автомобили и агрегаты легче найти. По оценкам специалистов, стоимость маркировки одной машины не должна превышать 15 долларов США.

По мнению авторов Закона, его принятие позволило снизить уровень автомобильных краж в стране, общую стоимость страхования автомобилей, затраты на профилактические мероприятия.[4]. В соответствии с требованием принятого Закона необходимо проставлять заводской номер на четырех узлах или деталях автоприцепов, на девяти — на грузовиках, на 14 - всех остальных автомашин.

В перечень важнейших частей автомашин, создающих максимальные трудности для профессиональных преступников, занимающихся продажей угнанных автомобилей или узлов, предложенных министерством юстиции входят - двигатель, коробка передач, боковые двери, капот, передняя боковая стойка радиатора, передние крылья, головка блока цилиндров, задняя дверь, дно багажника, а также деталь или узел, выбираемые ежегодно по усмотрению автомобильной компании, о котором она должна сообщить полиции. Этот перечень может периодически изменяться.

Совершенствование законодательства США направлено на ужесточение наказаний за преступления, связанные с кражами автомобилей. Законодательство в борьбе с автомобильными кражами возлагает на автомобильные концерны и полицию определенные обязанности, предоставляя федеральным и местным судам широкие полномочия.

Параграф 511 раздела 18 Свода Законов США раздела предусматривал за преднамеренное изменение, уничтожение, поделку или переделку регистрационного номера автомобиля или его частей (узлов) штраф до 10 тыс. долларов или тюремное заключение до 5 лет, или то и другое. Согласно параграфа 533 нарушитель, преднамеренно импортирующий или экспортирующий украденные автомобили или их узлы, подвергался штрафу до 15 тыс. долларов или тюремному заключению до 5 лет, или тому и другому.

В соответствии с параграфом 2312 перевозка внутри страны или за рубежом с целью продажи автомобилей, о которых известно, что они украдены, наказывалась штрафом до 5 тысяч долларов или тюремным заключением до 5 лет, или тем и другим. В параграфе 2313 было указано, что лицо, получившее, завладевшее, хранящее на складе, укрывающее, обменивающее или продающее любое транспортное средство и знающее, что оно попало в страну или штат после того, как было украдено, наказывается штрафом до 5 тыс. долларов или тюремным заключением до 5 лет, или тем и другим.

Лицо, которое покупает, завладевает, получает право контроля над автомобильным средством или его узлами с намерением продать или иным способом избавиться от него и при этом знает, что регистрационный номер на нем изменен, подделан, уничтожен или переделан, в соответствии с параграфом 2321 подвергалось штрафу на сумму до 20 тыс. долларов США или тюремному заключению на срок до 10 лет, или тому и другому.

В 1992 году были внесены поправки в Закон о борьбе с кражами транспортных средств 1984 года:

- введен новый состав преступления — вооруженный угон автомобиля является федеральным преступлением (ст. 101 раздел 1 .А.);
- общественные организации имеют право обратиться в Департамент транспортных средств и запросить общие данные на автомобиль (DMV) для предоставления этой информации в любые негосударственные учреждения;
- увеличивается финансирование VIN-программы, клеймение как отдельных частей, так и целых автомобилей, введено требование проверки магазинами VIN-номеров по базам данных ФБР.

Приняты и иные законодательные изменения и дополнения. Так ст. 102 Закона предусматривает повышение максимальной меры наказания за ввоз и вывоз краденных автомашин от пяти до десяти лет тюремного заключения. Согласно ст. 103 такая же санкция предусмотрена за транспортировку (перегон) краденных автомашин за пределы штата, а также за владение и торговлю ими. В ст. 104 перечислены административные и уголовные меры преследования лиц, изменивших вид угнанного автомобиля, заменивших регистрационный знак, перегнавших украденный автомобиль из одного штата в другой или же непосредственно осуществивших вооруженный угон транспортного средства. Ст. 105 устанавливает новое наказание (его определяет федеральный суд) для лиц, владеющих, руководящих работой, оказывающих поддержку или контролирующую деятельность мастерских по разборке (сборке) угнанных автомашин. Это - лишение свободы с максимальным сроком до 15 лет. В статье указано право Генерального прокурора США определять подпадает ли проверяемая мастерская под такую категорию.

Представляется целесообразным учесть отрицательные примеры организации деятельности, а также законодательства в мировой практике и адаптировать наиболее эффективные меры в рассматриваемой сфере, выработанные международным сообществом, в украинское правовое поле.

Список использованной литературы.

1. Здесь и далее по материалам: *Международное сотрудничество в борьбе с незаконным оборотом транспортных средств зарубежный опыт*. Обзорная информация, выпуск 3, М., ГИЦ МВД России, 1998.
2. *Автомобильные кражи. Закон по борьбе с угоном автомобилей 1992 года (Правоохранительный бюллетень ФБР США, 1995)*, М., ГИЦ МВД России, 2000, с. 44 - 51.
3. Ю. Василенко, *Пометят все*// Автомир. 2003. 7 июня.
4. *Американа. Англо-русский лингвострановедческий словарь*, под ред. и общ. рук. Г.В. Чернова, Смоленск, Полиграмма, 1996, с. 118.

Anatol ANDRONACHE,

șef adjunct al Catedrei „Procedură penală și criminalistică”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

OPORTUNITATEA ADMINISTRĂRII INTERCEPTĂRIILOR COMUNICĂRIILOR ÎN PROCESUL PENAL

Practica de investigare științifică a infracțiunilor a demonstrat în decursul timpului că, unele elemente de fapt, care deservește la constatarea existenței sau inexistenței infracțiunii, la identificarea făptuitorului, la constatarea vinovăției, precum și la stabilirea altor împrejurări importante pentru justa soluționare a cauzei penale se pot obține și prin procedee moderne puse la dispoziție de cuceririle tehnologice ale științei, cum ar fi: tehnica fotografică, utilizarea benzii magnetice pentru înregistrări audio și video, alte înregistrări.

Paralel cu dezvoltarea societății s-a dezvoltat cu pași rapizi și domeniul științei și tehnicii. Utilizarea mijloacelor tehnice au dat rezultate pozitive și în prevenirea, descoperirea și cercetarea infracțiunilor.

Știința criminalisticii ca știință juridică auxiliară în strânsă legătură cu știința dreptului procesual-penal a recomandat utilizarea mijloacelor tehnico-criminalistice (fotografia, banda magnetică, înregistrările audio și video), în activitățile tactice criminalistice și procesual-penale. Potrivit regulilor tactice criminalistice mijloacele tehnico-științifice utilizate în investigarea științifică a infracțiunilor, fotografia, banda magnetică care conțin înregistrări audio sau video reprezintă modalități de surprindere și fixare a elementelor de fapt care pot servi la constatarea existenței sau inexistenței infracțiunii, la identificarea făptuitorului precum și la stabilirea altor împrejurări importante pentru justa soluționare a cauzei penale.

Fotografiile, filmările, înregistrările audio și video, interceptarea convorbirilor telefonice realizate în sine cu respectarea recomandărilor criminalistice, însoțesc procesul-verbal al acțiunii respective cu mențiunea privind efectuarea în cadrul realizării acțiunii de urmărire penală a acestor mijloace tehnice, condițiile și modul de aplicare a lor, obiectele față de care au fost aplicate aceste mijloace, rezultatele obținute, precum și mențiunea că, înainte de a se utiliza, despre aceasta s-a comunicat persoanelor care participă la efectuarea acțiunii de urmărire penală.

Anumite necesități imperioase și anume necesitatea documentării unor infracțiuni grave, deosebit de grave și excepțional de grave sau în cazul unor amenințări de aplicare a violenței, de extorcare sau de comitere a altor infracțiuni împotriva părții vătămate, martorului sau membrilor, au impus legislatorului să înscrie printre mijloacele de probă și procedeele probatorii înregistrările audio și video, fotografiile, interceptarea comunicărilor și înregistrările de imagini.

Actuala reglementare a noilor mijloace de probă a dat eficiență și unor opinii exprimate în literatura de specialitate, în sensul că interceptarea comunicărilor

să fie menționată între activitățile care pot constitui acte premergătoare. Deci în esență, această activitate să capete consacrare procesual-penală. Aceasta constituie sediul materiei în ceea ce privește procedeele probatorii: interceptarea comunicațiilor, înregistrarea audio sau video, filmările și fotografiile.

Considerăm că procedeele probatorii discutate sunt specifice fazei actelor premergătoare, însă sunt aplicabile numai în faza de urmărire penală, nefiind însă exclusă utilizarea lor și în faza de judecată, întrucât legea procesual penală nu face nici o distincție din acest punct de vedere.

În faza de judecată, administrarea și dispunerea acestor procedee probatorii s-ar realiza în ședință publică și nemijlocit, ocazie cu care părțile implicate iau cunoștință de utilizarea lor, astfel că practic devin lipsite de eficiență, persoanele interesate fiind prevenite că sunt supravegheate în ceea ce privește convorbirile și manifestările lor.

Interceptarea, înregistrarea audio sau video și fotografiile sunt de fapt mijloacele de probă și procedee probatorii, alăturându-se celorlalte mijloace de probă și procedee probatorii, cum ar fi: ridicarea de obiecte și înscrisuri, efectuarea percheziției, cercetarea la fața locului și reconstituirea, constatarea tehnico-științifică și medico-legală, expertizele ș.a.

Interceptarea, înregistrarea audio și video, fotografiile relevă convorbiri, comunicații, imagini și în urma utilizării acestor procedee probatorii se întocmesc procese-verbale la care se anexează fotografia, filmul, redarea în scris a convorbirii, comunicărilor, respectiv înscrisul care constituie mijlocul de probă.

Deci rezultă că nu interceptările, înregistrările audio și video și fotografiile care reprezintă rezultatul acțiunii de a intercepta, înregistra pe banda magnetică, filma sau fotografia – nu constituie mijloace de probă ci procesele-verbale în care se consemnează despre aceste interceptări, înregistrări, fotografiieri (ca înscris prin care se valorifică în plan probator activitatea respectivă) constituie mijlocul de probă, cu condiția ca din conținutul interceptării, înregistrării ori fotografierii să rezulte elementele de fapt ce constituie probele.

În literatura de specialitate interceptările, înregistrările audio sau video și fotografiile unii autori le-au numit chiar „mijloace de investigație folosite de organele judiciare (organele de urmărire penală) în vederea descoperirii infracțiunilor, a identificării infractorilor și, în general, a stabilirii adevărului în procesul penal”.

Împrejurarea că legiuitorul a enumerat aceste procedee probatorii între mijloacele de probă, se datorează faptului că procesul-verbal prin care sunt valorificate activitățile respective, constituie înscrisuri care demonstrează existența unor probe și capătă astfel caracterul de mijloace de probă, ca orice înscris: „substituirii de acest fel fiind deseori folosite în terminologia juridică”.

Întrucât procedeele probatorii analizate sunt prevăzute de lege și sunt supuse unor condiții și cerințe obligatorii, au un caracter judiciar, ceea ce le deosebește de activitățile de interceptare, înregistrare audio, video sau fotografiere realizate întâmplător, de exemplu de un amator sau de către un profesionist, care sunt extrajudiciare.

De aceea apreciem că, tocmai pentru a face demarcația, delimitarea dintre activitatea de interceptare, înregistrare, fotografiere realizată în condițiile prevă-

zută de legea procesual-penală și cea derulată extrajudiciar, ar fi firesc ca rațional să se adauge atributul de judiciar activităților respective în denumirea stipulată de lege, interceptarea, înregistrarea audio sau video și fotografierea devenind astfel interceptare judiciară, înregistrare audio-video judiciară, fotografie judiciară.

În acest fel s-ar face și delimitare între înregistrările sau fotografiile prezentate de către părți. De altfel, în știința criminalistici în ceea ce privește fotografia s-a făcut această demarcație, fotografia utilizată în procesul penal și în criminalistică primind denumirea de „fotografie judiciară”.

Atunci când aceste procedee probatorii sunt utilizate, în conformitate cu prevederile legale, în faza actelor premergătoare efectuate în vederea începerii urmăririi penale, ele capătă natură juridică a actelor premergătoare, respectiv „o natură juridică, având trăsături proprii care le apropie de actele de procedură penală, dar și le deosebesc de acestea”.

Interceptarea comunicărilor, înregistrarea audio sau video și fotografiile constituie procedee probatorii prin care se constată elemente de fapt ce pot servi ca probă în procesul penal, considerent pentru care sunt menționate ca mijloace de probă.

Interceptarea și înregistrarea audio-video este menționată ca mijloc de probă. Fotografiile sunt menționate ca mijloace de probă fără însă ca în textul de lege să se facă alte precizări.

Pentru aflarea adevărului în legătură cu pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni care se instrumentează din oficiu de către organele de urmărire penală în cazurile și condițiile prevăzute de lege, înaintea începerii urmăririi penale, în faza de urmărire penală sau în faza de judecată, organele judiciare pot folosi ca mijloace de probă interceptarea comunicărilor, înregistrările audio sau video și fotografiile.

Pregătirea sau săvârșirea infracțiunilor presupune derularea unor activități care în multe cazuri se desfășoară în mod clandestin, într-o manieră care să fie ferită de posibilitatea de a ajunge la cunoștința unor eventuali martori și cu atât mai puțin la cunoștința organelor abilitate de lege cu ocrotirea valorilor sociale, a căror atingere se dorește a fi realizată de către persoanele care desfășoară activitățile ilicite. Între activitățile de pregătire sau săvârșire a infracțiunilor se înscriu și legăturile care se stabilesc între persoanele care au luat hotărârea de a comite infracțiunile respective, prin mijloace de comunicare din cele mai diverse: telefon, telegraf, poștă, fax, radio, telecomunicații etc. și prin care își comunică reciproc diferite informații. Prin aceste mijloace de comunicare, persoanele implicate își exteriorizează hotărârea și modalitățile în care intenționează să realizeze hotărârea infracțională, stabilind obiective, sarcini ale activităților lor.

Chiar și după săvârșirea unei infracțiuni există posibilitatea ca autorii acesteia să comunice între ei, în legătură cu actele consumate, cu activitățile post-infracționale determinate de realizarea, ascunderea sau împărțirea produsului infracțiunii, cu acțiunile ce trebuie întreprinse pentru înlăturarea posibilității de a fi descoperiți, pentru zădărnicierea urmăririi penale sau a judecății.

Pe de altă parte, atunci când organele abilitate de lege sunt informate despre împrejurarea că urmează să se comită o infracțiune, iar activitățile derulate până la

momentul respectiv constituie prin ele însele infracțiune, se impune surprinderea manifestărilor infracționale chiar în momentele derulării efective a acestora, ceea ce presupune filmarea ori fotografierea respectivelor manifestări de către organele abilitate, de exemplu, organizarea și realizarea flagrantului în cazul infracțiunilor de corupție.

Mai există și posibilitatea surprinderii în flagrant a unor manifestări infracționale, despre care persoanele organele abilitate cu aplicarea legii să ia cunoștință în mod spontan și pentru declararea respectivelor manifestări să filmeze, fotografieze sau înregistreze cu mijloace tehnice destinate acestor operații.

În legea procesual-penală nu sunt precizate noțiunile de interceptare, înregistrarea audio sau video și fotografii și nici nu era cazul întrucât sunt noțiuni de largă circulație, însă apreciem ca utile câteva precizări noționale.

„A înregistra” potrivit DEX-lui, Editura Academiei, București, 1975, p. 467, verb care semnifică „a imprima cu (mijloace tehnice) sunetele, fenomenele luminoase etc.”.

Acțiunea de a înregistra și rezultatul ei adică ceea ce a fost înregistrat - „Audio”, reprezintă conform DEX-lui, ediția a II-a, revăzută și adăugată, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 78 „element de compunere care se referă la frecvențele undelor sonore”, iar „audiofrecvența înseamnă frecvența cuprinsă în banda undelor sonore perceptibile pentru urechea umană (16 20 Hz)”.

„Video” – semnifică, potrivit lucrării citate anterior, „termen sau element de compunere care denumește proprietăți utilizate în televiziune, în care sunt efectuate operații cu informația luminoasă conținută în imagini”, iar „videofrecvența – fiecare dintre frecvențele cuprinse în spectrul semnalului de imagini al unui canal de televiziune”.

În înțelesul dorit de legiuitor, înregistrarea audio capătă semnificația de acțiune (activitate) desfășurată de organele abilitate de lege sau specialiștii desemnați de către aceste organe de a imprima pe banda magnetică semnalele sonore cuprinse în spectrul de frecvență sau radiofrecvență (0 Hz – 10 000 GHz), în scopurile și în condițiile prevăzute de lege.

Înregistrarea video, în același înțeles dorit de legiuitor, înseamnă acțiunea (activitatea) de a imprima pe banda magnetică, de către organele abilitate de lege sau de către specialiștii desemnați de către aceste organe, informațiile luminoase cuprinse în spectrul semnalului de imagini.

Conform definiției din Dicționarul explicativ al limbii române, „mijloacele de comunicare între puncte diferite, legătură, contact, sistem tehnic folosit pentru realizarea comunicațiilor”, iar prin sintagma comunicații de masă – „totalitatea mijloacelor tehnice de comunicare a informațiilor (poștă, telegraf, telefon, radio, televiziune, cinema, publicitate)”.

Prin interceptare se înțelege, potrivit DEX-lui, acțiunea de a intercepta respectiv „a surprinde și a controla o convorbire telefonică, o corespondență între două persoane etc”.

În cadrul activității generale de culegere de informații și de probațiune desfășurată de organele statului, activitatea de interceptare a comunicațiilor are un loc aparte, fiind riguros reglementată de legi speciale și supusă unui control

judiciar expres prevăzut de lege, tocmai pentru asigurarea garantării drepturilor constituționale ale cetățeanului: libertăți individuale, secretul și inviolabilitatea corespondenței și a comunicațiilor a vieții intime.

„Fotografie, potrivit DEX-lui, reprezintă imaginea pozitivă a unei ființe, a unui obiect, a unui personaj etc. fixată pe hârtie fotografică și obținută prin fotografiere”. „A fotografia” semnifică a fixa imaginea unui obiect, a unei persoane, a unui personaj etc., pe o placă sau pe o hârtie fotografică sensibilă cu ajutorul unui aparat fotografic și printr-o serie de procedee bazate pe legi optice”.

Activitățile de interceptare a comunicărilor, înregistrarea audio sau video se realizează prin mijloace specifice. Mijloacele de interceptare a comunicărilor sunt instrumente, aparate, instalații produse artizanal sau industrial, unicat sau în serie, fabricat intern sau extern, cu ajutorul cărora se pot surprinde și controla o convorbire telefonică, o corespondență dintre două sau mai multe persoane, legătura, contactul de comunicație prin poștă, radio, telefon, televiziune, cinema, fax etc. Legea cere ca aceste mijloace de interceptare să fie specifice scopului de a intercepta și deci, nu un mijloc care pe lângă destinația sa principală să aibă aptitudinea secundară de a realiza interceptarea. Noțiunea de mijloc de interceptare a comunicațiilor este dată de legea specială referitoare la comunicații, care stabilește și persoanele și condițiile în care aceste persoane pot deține și utiliza astfel de mijloace. Interceptarea, înregistrarea audio sau video, fotografierea fac parte din procedeele probatorii admise de lege, efectuate atunci când sunt respectate prevederile care le reglementează, legale, necesare, utile și care se efectuează într-o cauză penală.

Apreciem deci că procedeele probatorii autorizate conform legii au un caracter judiciar și își găsesc locul după începerea urmăririi penale, în faza de urmărire penală, alături de activitățile specifice acestei faze, și anume de expertize, cercetări la fața locului, reconstituiri, ridicări de obiecte și înscrisuri, percheziții, ascultarea unor persoane participante la procesul penal.

Pe de altă parte, aceste procedee sunt la limita între ceea ce constituțional este îngăduit și în anumite cazuri și condiții prevăzute de lege este permis, ceea ce îi conferă un caracter de excepție. Procedeele probatorii analizate au – datorită complexității tehnologice, a mecanismului concret de realizare – un grad sporit de dificultate în administrare, astfel că se recurge la utilizarea lor, numai în situația în care aflarea adevărului în cauză nu poate fi stabilit cu ușurință prin alte modalități.

Față de cele menționate anterior, menționăm că procedeele probatorii analizate au caracter judiciar și de excepție, fiind recomandabil de a fi folosite numai în situațiile în care celelalte mijloace de probă și procedee probatorii nu au eficiență necesară pentru stabilirea adevărului.

Actuala reglementare a interceptării comunicațiilor, înregistrării audio-video, filmării și fotografierii este corelată cu prevederile normelor internaționale atunci când sunt utilizate cu respectarea procedurilor legale. Și în legislația altor state sunt prevăzute procedurile probatorii analizate care sunt supuse unor proceduri speciale.

Restrângerile care se pot aduce acestui drept fundamental sunt prevăzute expres de textul constituțional:

- pentru executarea unui mandat de arestare sau a unei hotărâri judecătorești

rești;

– pentru înlăturarea unei primejdii privind viața, integritatea fizică sau bunurile unei persoane;

– pentru apărarea siguranței naționale sau a ordinii publice;

– pentru preîntâmpinarea unei epidemii.

Restrângerea exercițiului drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei prevăzute constituțional poate avea loc, în următoarele cazuri:

– pentru apărarea siguranței naționale;

– pentru apărarea ordinii, sănătății și moralei publice;

– pentru apărarea drepturilor și a libertăților cetățenilor;

– desfășurarea instrucției penale;

– prevenirea consecințelor unei calamități naturale.

Procedeele probatorii analizate sunt utilizate în condiții de confidențialitate față de persoanele vizate, întrucât altfel, ar deveni ineficiente, de unde rezultă că au un caracter confidențial. Folosirea acestor procedee este supusă regulilor de secretizare a activităților desfășurate.

Care este totuși valoare probantă a înregistrării și interceptării convorbirilor telefonice și a altor convorbiri? Ca orice acțiune de urmărire penală, informația obținută prin ascultarea și interceptarea convorbirilor telefonice reprezintă în sine un mijloc de probă.

Interceptarea și înregistrarea convorbirilor se impun pentru aflarea adevărului, atunci când stabilirea situației de fapt, sau identificarea făptuitorului nu poate fi realizată în baza altor probe. Această autorizare poate fi acordată în cazul infracțiunilor grave, deosebit de grave și excepțional de grave, precum și în cazul unor amenințări de aplicare a violenței, de estorcare sau de comitere a altor infracțiuni împotriva părții vătămate, martorului sau membrilor familiilor lor, la cererea acestora, în baza ordonanței motivate a procurorului și cu controlul judiciar. De asemenea, sunt menționate perioada până la care poate fi acordată autorizarea, posibilitatea prelungirii acesteia pentru motive temeinic justificate, durata maximă fiind de 6 luni, iar fiecare prelungire neputând depăși 30 de zile.

Principala problemă de drept o constituie condiția pentru autorizația interceptărilor telefonice prevăzută de art.135 CPP „...dacă din probele acumulate sau din materialele de investigație operativă rezultă o bănuială rezonabilă privind săvârșirea acestora”, care este în contradicție cu jurisprudența Curții Europene referitor la aplicarea art. 8 din Convenție.

Noțiunea de „bănuială rezonabilă” este acceptabilă ca temei legal pentru efectuarea interceptării convorbirilor telefonice, însă nu este suficientă, or, asemenea măsuri care constituie o ingerință în drepturile persoanelor garantate de articolul 8 al Convenției, pot fi adoptate numai cu condiția „...dacă descoperirea circumstanțelor cauzei pe altă cale este imposibilă sau este foarte dificilă”.

Această condiție obligatorie în domeniul de reglementare a interceptării convorbirilor telefonice este o garanție împotriva abuzurilor, – a „unui amestec al autorităților publice” în exercitarea dreptului persoanei la respectarea „vieții private” și a „corespondenței” (a se vedea cauza Klass și alții vs. Germania, decizia din 6.09.1978).

Mijloacele de probă dobândite în condițiile art.135 C. pr. pen., pot fi verificate prin expertiză tehnică dispusă de către instanța de judecată la cererea părților sau din oficiu. Expertiza înregistrărilor audio se realizează prin prezentarea suportului magnetic ce conține înregistrarea audio efectuată spre examinare unui specialist în expertiza vocii și a vorbirii, pentru ca acesta să se pronunțe dacă înregistrarea este autentică sau reprezintă o copie sau o contrafacere. Fără o astfel de certitudine, înregistrarea de pe suportul magnetic nu poate fi acceptată ca mijloc de probă. Conform standardelor, o înregistrare audio pe suport magnetic este autentică dacă: a fost realizată simultan cu evenimentele acustice conținute pe acesta și nu reprezintă o copie; nu conține eventuale intervenții; a fost realizată cu echipamentul tehnic înaintat expertului¹.

Atunci când raportul de expertiză este singura probă în cauză și concluziile acestuia sunt negative, condamnarea inculpatului este ilegală.

Viața privată este un termen general, nesusceptibil de o definiție exhaustivă. Trebuie analizat, de la caz la caz, dacă prin utilizarea interceptărilor audio și video ca mijloace de probă în procesul penal, se încalcă, *per se*, art. 8 din Convenție.

În măsura în care unele probe au fost obținute ilegal, Curtea trebuie să cerceteze dacă procedura în ansamblul său a fost echitabilă². Ca o chestiune de principiu, art. 6 dn Convenție garantează dreptul la un proces echitabil, fără a conține reguli privind admisibilitatea probelor ca atare, problemă de drept intern. Dacă s-ar folosi ca mijloc de probă înregistrările ilegal obținute în procesul penal, s-ar putea ca drepturile apărării să nu fie socotite, dacă partea interesată ar avea posibilitatea de a contesta autenticitatea înregistrărilor și a se opune utilizării lor, precum și de a utiliza și alte probe. Înregistrarea nu trebuie să fie singura probă pe care să se bazeze condamnarea³.

Nivelul de protecție a drepturilor omului, în cadrul căruia dreptul la respectarea vieții private și a demnității persoanei și-au conservat o poziție fundamentală, reprezintă o componentă majoră a condiției umane, un imperativ dictat de necesitatea de progres a societății contemporane, adevărata libertate fiind posibilă numai într-o orânduire în care sunt create condițiile de exercitare optimă a drepturilor intim legate de ființa umană și de protecție a acesteia față de arbitrariul autorităților și a pericolelor care o amenință.

Unii autori consideră interceptarea convorbirilor telefonice ca acțiuni efectuate de organele operative, iar alții le includ în categoria acțiunilor de urmărire penală. Opiniile diferite ale juriștilor referitor la problema interceptării convorbirilor telefonice și includerea acestora în categoria acțiunilor de urmărire penală se explică prin faptul că legea procesual-penală face referire doar la acele acțiuni de urmărire penală care sunt nemijlocit îndreptate spre fixarea, verificarea și studierea probelor în ordinea stabilită de legea procesual-penală⁴.

¹ Cătălin Grigoraș, „Expertiza înregistrărilor audio”, în *Revista de drept penal*, nr.1, 2003, p.162-163.

² CEDO, Hot. 12.7.1988 *cauza Schenk c. Elveția*.

³ CEDO, Hot. 25.09.2001 *cauza P.G. și J. H. c. Regatul Unit*

⁴ В.А. Семцов, *Видео и звукозапись в доказательственной деятельности следователя*, Москва, 1997.

Acceptând pozițiile autorilor, care atribuie ascultarea și înregistrarea convorbirilor telefonice în rândul celor procesuale, trebuie luate în considerație cerințele prevăzute de legea procesual-penală pentru toate acțiunile de urmărire penală. Există condiții obligatorii care sunt prevăzute de legea procesual-penală referitoare la efectuarea acțiunilor de urmărire penală. Ca și orice altă acțiune de urmărire penală, aceasta trebuie să fie efectuată numai după începerea urmăririi penale, care este considerată o garanție procesuală prin faptul nejustificării tragerii la răspundere penală a unei persoane nevinovate și la liberarea de răspundere penală a unei persoane vinovate.

Grigore ARDELEAN,
lector al Catedrei „Drept civil”
a Academiei „Ștefan Cel Mare” a MAI, doctorand

OPORTUNITĂȚILE ADAPTĂRII LEGISLAȚIEI NAȚIONALE LA STANDARDELE UE ȘI CSI PRIVIND EVALUAREA ȘI REPARAREA PREJUDICIULUI ECOLOGIC

Recenzent: **Igor Trofimov**, doctor în drept, conferențiar universitar

Summary

Since when has recognized that there is a ecological crisis, to see that it is global because environmental damage does not know borders, especially on air and water passing from one country to on other ar ocean pollution, which is a common good, as are the species of plants and animals that man threatens to perish.

Una din cele mai stringente probleme cu care astăzi se confruntă omenirea, pe lângă problemele de ordin economic, social sau politic, o constituie cea a lipsei de conștiință și control manifestată în procesul exploatării factorilor de mediu, a bogățiilor naturale și a resurselor ce vor sta la baza dezvoltării generațiilor viitoare. Geneza acestei probleme este dictată în mare parte de consecințele subdezvoltării sau dezvoltării economice excesive. În țara noastră, protecția mediului reprezintă o problemă de interes național, constituind o obligație a statului în general, dar și a tuturor persoanelor fizice și juridice în particular. Nevoia de exploatare, dar și de protecție a componentelor mediului natural (mediul geografic, factori fiziologici, biologici, demografici) au determinat adoptarea unui complex de norme juridice specifice fiecărui stat. Calitatea elaborării cadrului normativ în vederea protecției mediului comportă anumite particularități ce variază de la stat la stat, luându-se în considerare factorul economic, politic, geografic și demografic în ansamblu. Nivelul de cultură și educație ecologică al unei societăți joacă un rol deosebit de important în elaborarea normelor ce stau la baza protecției factorilor de mediu, fapt ce favorizează și o dezvoltare accelerată a celorlalte domenii fără implicarea utilizării excesive a unor resurse naturale. O importanță deosebită în consolidarea cadrului juridic privind protecția mediului o constituie tehnica de elaborare a normelor, cu utilizarea metodelor performante de analiză a problematicii, precedentului, a impactului, precum și a eficacității aplicării acestora.

În esența sa, prejudiciul ecologic comportă anumite specificități generate de evaluarea pagubelor în scopul atribuirii unei indemnizații care atrage și alte aspecte importante, ca de exemplu pragul ori nivelul minim de pagubă după care se aplică răspunderea, constatarea daunei, în special când este vorba despre efecte

pe termen lung, la mare distanță ori cauzate de actori multipli, și, în sfârșit, posibila ireversibilitate a prejudiciului. De altfel, această ultimă problemă rămâne, în mare parte, ignorată de drept. Indiferent de viziunea acceptată, repararea prejudiciului ecologic nu este asigurată decât în mod imperfect, fie pentru că acesta nu este reparabil în natură (atingerile ireversibile ale echilibrului natural), fie că este diluat, astfel încât nici o reparație nu este posibilă și că sursa de poluare este prea imprecisă pentru a identifica autorul. O problemă discutată și discutabilă rămâne și cea a detectării sursei de poluare, care de multe ori devine imposibilă din cauza faptului că prejudiciul adus mediului manifestă efecte în timp.

În lucrarea de față, ne vom axa pe analiza specificului evaluării și reparării prejudiciului ecologic de care se face vinovat un alt stat, precum și oportunitățile adaptării legislației naționale la standardele UE și CSI la acest capitol.

Necesitatea studiului în cauză, care va constitui baza reglementărilor viitoare, este determinată de un șir de motive cum ar fi:

- afectarea calității mediului din fiecare țară se datorează nu numai acțiunii unor factori aflați pe teritoriul statului respectiv, ci și unor surse de poluare ce se găsesc în afara granițelor sale și care țin de diverse activități desfășurate pe teritoriul altor state;

- existența unui patrimoniu comun al întregii omeniri, la care au acces toate statele lumii și a cărui utilizare necorespunzătoare constituie principala cauză de prejudiciere a echilibrului ecologic existent la nivel planetar. Prin urmare, se impune adoptarea unor măsuri de reglementare a modului în care trebuie folosit acest patrimoniu, cu stabilirea drepturilor și obligațiilor pe care le are fiecare stat, precum și inițierea unor programe naționale în vederea înlăturării discrepanțelor și restaurării echilibrului ecologic inițial în baza unor evaluări corecte ale efectelor prejudiciului ecologic cauzat;

- faptul că un șir de activități din interiorul granițelor naționale generează efecte negative în raport cu mediul ambiant ce transcend aceste granițe face tot mai evidentă necesitatea reglementării, prin convenții internaționale, a obligațiilor pe care le au statele în privința prevenirii extinderii consecințelor negative ale activităților nechibzuite în teritoriile statelor vecine.

Dacă ecosfera constituie un sistem global, în care sunt integrate în mod unitar componentele de mediu aflate pe întreaga planetă, atunci iese pregnant în evidență faptul că dezechilibrele intervenite în structura mediului ambiant al fiecărei țări se vor răsfrânge inevitabil asupra echilibrului sistemului global.

Cu toate că nu este membru al Uniunii Europene, Republica Moldova este semnatară a unui șir de Convenții internaționale cu privire la conservarea biodiversității și protecției mediului prin care se obligată să asigure executarea și respectarea anumitor cerințe îndreptate spre realizarea obiectivelor de protecție a mediului la nivel internațional, inclusiv renovarea și perfectarea legislației ecologice la nivel național.

Având în vedere faptul că la originea acceptării conceptului „daună ecologică” se află teoria inconvenientelor de vecinătate, în sensul că, treptat, o asemenea teorie a lărgit noțiunea de vecinătate geografică la cea de vecinătate socială, prin introducerea conceptului de patrimoniu comun, ne vom referi la litigiile ecologice

posibile între statele vecine, care de fapt determină și necesitatea unificării și armonizării legislației de mediu la standardele comunităților vecine, UE și CSI.

Acest tip de pagubă se distinge și nu se confundă cu suma diferitor atingeri aduse patrimoniului ecologic al indivizilor, victima tulburării este în acest caz colectivitatea deținătoare a unui patrimoniu distinct de ansamblul patrimoniilor personale ale subiecților de drept.

Conform principiilor dreptului internațional, violarea unei norme juridice internaționale antrenează răspunderea subiectului de drept internațional, căruia această violare îi este imputabilă. În mod evident, principiile dreptului internațional se vor aplica și în dreptul mediului¹. Obiectivele de bază ale Republicii Moldova sunt orientate, de fapt, spre o dezvoltare durabilă a factorilor de mediu, avansarea cooperării cu statele membre ale UE și CSI, respectarea întocmai a angajamentelor internaționale, ținând cont și de strategiile naționale care vin să consolideze și să asigure securitatea ecologică a statului. În opinia noastră, pentru realizarea acestui scop, puterea legislativă din Republica Moldova urmează să facă uz de cele mai prudente și efective tactici de elaborare și adoptare a cadrului juridic la capitolul evaluării și reparării prejudiciului ecologic. Prudența în reglementare este dictată nu doar de aspirația integrării Republicii Moldova în UE, ci și de excludere a lacunelor de care pot profita subiecții, a căror activitate este legată de transportarea deșeurilor și substanțelor cu conținut radioactiv. Ne vom axa în continuare pe analiza acestui exemplu, dat fiind faptul că problema traficului ilicit de deșeuri toxice este una actuală și de rezonanță ce pune în pericol viața și sănătatea întregii omeniri. Dacă în trecut gestionarea deșeurilor nu reprezenta o preocupare pentru producători, costurile de gestionare fiind considerabil scăzute, în prezent, conform legislației de mediu, producătorii de deșeuri, precum și agenții economici specializați în valorificarea și eliminarea deșeurilor sunt obligați să asigure gospodărirea acestora într-un mod rațional din punct de vedere ecologic. Această situație a generat apariția unor companii de gestionare a deșeurilor și a unei piețe în care acestea încetează a mai fi produse inutilizabile și devin obiect al tranzacțiilor comerciale. Dificultatea statelor de a găsi noi locuri de depozitare a deșeurilor determină adoptarea de către acestea a unei soluții simple, care de cele mai multe ori implică și cele mai mici costuri, și anume trimiterea deșeurilor într-o altă țară spre eliminare sau depozitare. Adevărata magnitudine a mișcărilor transfrontaliere de deșeuri nu a fost încă suficient stabilită, însă din datele deja cunoscute rezultă fără echivoc faptul că la nivel internațional traficul de deșeuri a atins limite considerabile. Astfel, între anii 1986 și 1988 aproximativ 3,5% din cantitatea deșeurilor periculoase au fost transportate din țările dezvoltate către cele aflate în curs de dezvoltare.

Reacția comunității internaționale în fața acestor cazuri de mișcări transfrontaliere de deșeuri periculoase a fost în unanimitate de condamnare și astfel au avut loc manifestări de proteste la toate nivelele: politic, mass-media, academic etc.

Astfel, a apărut necesitatea instituirii în comun de către toate statele a unui cadru normativ unic bazat în ceea ce privește traficul internațional de deșeuri toxice.

¹ Daniela Marinescu, *Tratat de dreptul mediului*, București, 2008, p. 685.

Primele norme legale în acest domeniu s-au regăsit în unele acte internaționale mai vechi care, deși aveau ca obiect principal de reglementare aspecte privind securitatea efectuării transporturilor, cuprindeau și măsuri referitoare la mișcarea transfrontalieră a mărfurilor considerate sau recunoscute ca periculoase. Asemenea prevederi au fost cuprinse, de exemplu, în Regulamentul internațional privind transportul mărfurilor periculoase pe căile ferate din 1924. De asemenea, la cererea Adunării Generale a ONU, consiliul de administrare al PNUE, după adoptarea liniilor directoriale și principiilor privind gestionarea rațională din punct de vedere ecologic a deșeurilor periculoase, a reunit un grup de experți tehnici și juridici în vederea elaborării unei Convenții generale în domeniu. Ca urmare a acestui fapt, la 22 martie 1989 a fost semnată Convenția de la Basel privind controlul transportului peste frontiere al deșeurilor periculoase și eliminării acestora. Comunitatea Europeană, în ansamblu, este parte a Convenției de la Basel, împreună cu toate statele membre printre care și Republica Moldova care a semnat această Convenție la 23 mai 2001, iar pe lângă această Convenție au fost semnate și alte 17 acte internaționale și a adoptat circa 300 de acte normative naționale. Una din reglementările principale ale documentului este aceea că fiecare stat parte trebuie să adopte dispozițiile necesare pentru a veghea ca producția de deșeuri periculoase și alte deșeuri, în interiorul țării, să fie redusă la minimum, ținând cont de considerentele sociale, tehnice și economice. Astfel, în legislația dreptului comunitar au fost adoptate norme juridice privind protecția mediului înconjurător, controlul circulației peste frontiere a deșeurilor periculoase, utilizarea rațională a resurselor umane, protecția speciilor rare de floră și faună etc.

În acest sens, și Republica Moldova a adoptat un șir de acte legislative prin care se instituie măsuri de precauție ce urmează a fi respectate în procesul prelucrării, depozitării, transportării deșeurilor și substanțelor toxice și a celor cu conținut radioactiv, cum ar fi: Legea nr. 1347 din 09.10.1997 privind deșeurile de producție și menajere, Legea cu privire la radioprotecție și securitatea nucleară nr.1440 din 24.12.97, Legea cu privire la regimul produselor și substanțelor nocive nr.1236-XIII din 03.07.97. În calitate de mecanism de implementare a Convenției Basel și în scopul realizării obiectivelor Convenției, în Republica Moldova a fost elaborat Regulamentul privind controlul transportului transfrontier al deșeurilor și eliminarea acestora, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 637 din 27 mai 2003 (publicat în Monitorul Oficial nr. 99-103 din 6 iunie 2003, art.676). Concomitent, prin această hotărâre au fost aprobate categoriile deșeurilor periculoase.

Pentru asigurarea implementării Regulamentului menționat mai sus, sub aspect legislativ se efectuează ajustarea legislației naționale la cea a Uniunii Europene, ceea ce va face posibil optimizarea procesului de implementare a prevederilor Convenției de la Basel, precum și a altor convenții internaționale. Drept exemplu poate servi ordinul ministrului Mediului nr. 233 din 10.11.2003 (publicate în Monitorul Oficial nr. 229-233 din 21.11.2003, art.314) două documente:

- instrucțiunea privind completarea formularului pentru expediție;
- instrucțiunea privind completarea notificării.

Luând în considerare cele relatate mai sus, ținem să atragem atenție asupra

faptului că reglementările naționale în acest sens se reduc doar la aspectele legate de modul și regulile generale privind depozitarea și tranzitarea deșeurilor toxice, care de fapt nu sunt suficiente realizării obiectivelor principale ce contribuie la protecția maximă a factorilor de mediu. Afirmatia în cauză se axează pe ideea că scopul principal al reglementărilor privind protecția mediului este cel de prevenire, iar în cazul admiterii unor abateri, prevede aplicarea răspunderii ce constă adesea în repararea prejudiciului cauzat, situație posibilă doar în urma unei evaluări corecte și depline referitoare la întinderea și efectele acestuia.

În scopul îndeplinirii cerințelor prevăzute la art.9 pct.5 al Convenției de la Basel, conform căreia „fiecare parte va adopta legi naționale interne pentru a preveni și a pedepsi traficul ilicit”², Republica Moldova a operat unele modificări în Codul penal, care în viziunea noastră nu sunt suficiente pentru realizarea angajamentelor asumate în acest sens.

Așadar, efectuând analiza juridico-penală a infracțiunii prevăzute la art. 224 CP al RM, adică încălcarea regulilor de circulație a substanțelor, materialelor și deșeurilor radioactive, bacteriologice sau toxice, constatăm, după părerea noastră, că quantumul sancțiunii este simbolic (de la 200 la 600 unități convenționale sau cu închisoare de până la 3 ani, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 1000 la 3000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate)³, fapt ce poate favoriza comiterea în continuare a acestor infracțiuni pe teritoriul Republicii Moldova, pe când legislația altor state prevede o sancțiune mult mai severă. Această situație impune, de fapt, și necesitatea adaptării legislației Republicii Moldova la standardele UE și CSI. Situația expusă mai sus reprezintă o realitate destul de actuală reflectată de agonia ființei umane atunci când se află în dificultatea de a alege între ratarea unor venituri și comiterea unor fapte ilegale, tendința de îmbogățire adesea prevalează în raport cu cea a respectării cadrului legal, iar în scopul diminuării efectului sancțiunii suportate, la nivel internațional devine țintă satatul ce dă dovadă de slăbiciune în elaborarea acestor norme.

Deci, continuând analiza sistemică a legislației naționale în ce privește combaterea infracțiunilor transfrontaliere, constatăm unele lacune admise și de Codul civil al Republicii Moldova. Astfel, este cunoscut faptul că în cazul comiterii unor infracțiuni cauzatoare de daune, normele răspunderii penale sunt completate de cele ale răspunderii civile referitoare la repararea prejudiciului, astfel eficientizând scopul răspunderii în general, fapt confirmat și de prevederile art.1398 CC care presupune că „cel care acționează față de altul în mod ilicit, cu vinovăție este obligat să repare prejudiciul patrimonial, iar în cazurile prevăzute de lege, și prejudiciul moral cauzat prin acțiune sau omisiune”⁴. În acest sens, Codul civil conține și norme referitoare la modul și condițiile de reparare a prejudiciului material

² Convenția de la Basel din 22 martie 1989 privind controlul transportului peste frontiere al deșeurilor periculoase și al eliminării acestora, semnată de Republica Moldova la 23 mai 2001.

³ Codul penal al RM, Nr. 985 din 18.04.2002.

⁴ Codul civil al RM, Nr. 1107 din 06.06.2002.

pentru diferite fapte, însă nu conține o normă specială care ar reglementa modul și condițiile de evaluare și reparare a prejudiciului adus mediului, iar în lipsa acestor reglementări, repararea prejudiciului cauzat de traficul ilicit de deșeuri toxice este foarte dificilă ținând cont de specificul acestuia.

Un alt aspect al acestei probleme este determinat de faptul că în cadrul aplicării răspunderii pentru cauzarea prejudiciului ecologic, evaluarea corectă a întinderii acestuia, precum și a modalităților de reparare, este destul de dificilă.

Conform Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, la judecarea cauzelor privind recuperarea prejudiciului cauzat mediului ca urmare a încălcării legislației ecologice, instanțele de judecată vor lua în considerare modul de evaluare a acestuia, inclusiv potrivit metodicilor și instrucțiunilor existente la compartimentul protecției mediului⁵.

Astfel, analizând totalitatea actelor normative, a hotărârilor de Guvern, precum și a instrucțiunilor și regulamentelor aprobate de Ministerul Mediului privind evaluarea diferitor categorii ale prejudiciului ecologic, constatăm lipsa unei reglementări concrete în vederea evaluării și reparării daunelor ecologice cauzate prin încălcarea normelor de depozitare, prelucrare, reciclare, import-export al deșeurilor și substanțelor toxice.

Luând în considerare cele expuse mai sus și ținând cont de faptul că în ultimii ani problema poluării mediului a devenit o problemă discutabilă la nivel internațional, soluționarea acesteia necesită o implicație a tuturor statelor lumii în ce privește unificarea legislației acestora la noi standarde care va face posibilă prevenirea, evaluarea și repararea prejudiciului ecologic.

În acest sens, Republica Moldova urmează să întreprindă un șir de măsuri cu caracter legislativ ce vor contribui la adaptarea legislației naționale la standardele UE și CSI la capitolul prevenirii, evaluării și reparării prejudiciului ecologic.

Astfel, în scopul îndeplinirii angajamentelor asumate de Republica Moldova prin semnarea Convenției de la Basel la 23 mai 2001, privind controlul transportului peste frontiere al deșeurilor periculoase și eliminării acestora, precum și a altor convenții internaționale, sugerăm elaborarea, completarea și modificarea unui șir de acte normative naționale în baza următoarelor propuneri:

Excluderea de la alin.(1) art.224 CP al RM a sintagmei „importul, exportul” și introducerea unui nou articol 224I intitulat „Traficul ilicit de substanțe radioactive, bacteriologice și toxice”, care va avea următorul conținut, „Colectarea, transportarea, importul sau exportul materialelor și deșeurilor radioactive, bacteriologice sau toxice, sau a altor substanțe chimice, dacă aceasta creează pericolul cauzării de daune esențiale sănătății populației sau mediului, se pedepsește cu amendă în mărime de la 1000 la 3000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate”.

În scopul eficientizării scopului pedepsei, propunem mărirea cuantumului acesteia prevăzute la alin.(1) art.224 CP, de la 200-600 la 400-800 unități convenționale.

⁵Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM cu privire la practica aplicării de către instanțele de judecătorești a unor prevederi ale legislației ecologice în cadrul examinării cauzelor civile.

Având în vedere ireversibilitatea echilibrului natural, în scopul asigurării unei reabilitări maxime a acestora, propunem introducerea în codul civil al Republicii Moldova la Capitolul XXXIV „Obligațiile care nasc din cauzarea de daune”, a unei norme care să prevadă „răspunderea pentru prejudiciul cauzat de traficul ilicit de substanțe radioactive, bacteriologice și toxice”.

Luând în considerare specificul prejudiciului ecologic care constă în depistarea și manifestarea efectelor în timp, propunem ca la art.280 CC al RM, care prevede pretențiile imprescriptibile extintiv, să fie introdusă lit.(d), cu următorul conținut: nu sunt prescriptibile pretențiile „referitoare la repararea prejudiciului ecologic”

Aprobarea de către Ministerul Mediului a unei instrucțiuni privind evaluarea prejudiciului cauzat prin importul în Republica Moldova a deșeurilor și substanțelor radioactive, bacteriologice și toxice, precum modificarea și completarea celor existente la standardele legislației UE și CSI.

Bibliografie:

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994.
2. Codul civil al Republicii Moldova din 06.06.2002.
3. Codul penal al Republicii Moldova, Nr. 985 din 18.04.2002.
4. Legea privind protecția mediului înconjurător Nr. 1515 din 16.06.1993.
5. Legea cu privire la regimul produselor și substanțelor nocive nr. 1236-XIII din 03.07.1997.
6. Legea privind deșeurile de producție și menajere nr. 1347 din 09.10.1997.
7. Legea privind aderarea Republicii Moldova la unele acte internaționale în domeniul protecției mediului nr. 111-XV din 27.04.2001.
8. Hotărâre privind aderarea Republicii Moldova la Convenția de la Basel privind controlul transportului peste frontiere al deșeurilor periculoase și al eliminării acestora nr. 1599-XIII din 10.03.1998.
9. Hotărâre pentru aderarea Republicii Moldova la Acordul european referitor la transportul rutier internațional al mărfurilor periculoase nr. 44-XIV din 04.06.1998.
10. Hotărâre privind aprobarea Programului național de valorificare a deșeurilor de producție și menajere nr. 606 din 28.06.2000.
11. Hotărârea Plenul Curții Supreme de Justiție a RM cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației ecologice în cadrul examinării cauzelor civile.
12. Convenția de la Basel din 22 martie 1989 privind controlul transportului peste frontiere al deșeurilor periculoase și al eliminării acestora, semnată de Republica Moldova la 23 mai 2001.
13. Daniela Marinescu, *Tratat de dreptul mediului*, București, 2008.
14. Ig.Trofimov, *Dreptul mediului*, Chișinău, 2002.

Sergiu BACINSCHI,

lector metodist al Facultății de Drept

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept, doctorand

INCRIMINAREA FRAUDEI INFORMATICE ÎN LEGISLAȚIILE UNOR ȚĂRI MEMBRE ALE UNIUNII EUROPENE

Realitatea de astăzi presupune o modalitate de trai și de a lucra într-o lume de conectivitate la nivel mondial. Putem face schimb de conversație sau putem realiza tranzacții de milioane de dolari, tranzacții monetare cu oamenii de pe partea cealaltă a planetei rapid și ieftin. Această dezvoltare fără precedent a tehnologiilor informatice, la nivel mondial, generează o multitudine de probleme pe plan juridic și infracțional deschizând o poartă către producerea unor fapte antisociale, așa-numite „criminale” atât în dreptul intern al Republicii Moldova, cât și pe plan internațional.

Sistemele de calculatoare oferă, în prezent, oportunități noi, unele chiar sofisticate, de încălcare a legilor și creează un potențial ridicat de comitere a unor tipuri de infracțiuni realizate altfel decât în modurile cunoscute, tradiționale.

Reieșind din cele menționate, comunitatea internațională a simțit necesitatea creării unui cadru legislativ comun ce ar facilita investigarea criminalității informatice și ar da posibilitatea de a coopera în acest domeniu.

Problemele ridicate în cadrul reuniunilor internaționale privind combaterea criminalității informatice au fost și rămân următoarele:

- lipsa unui consens global privind definiția „criminalității informatice”;
- lipsa unui consens global privind motivația realizării acestor fapte;
- lipsa expertizelor din partea persoanelor autorizate aparținând unor instituții cu atribuții de control în domeniu;
- inexistența unor norme legale adecvate privind accesul și investigația sistemelor informatice, inclusiv lipsa normelor prin care pot fi confiscate bazele de date computerizate;
- lipsa armonizării legislative privind investigațiile în domeniu;
- caracterul transnațional al acestui tip de infracțiune;
- existența unui număr redus de tratate internaționale privind extrădarea și asistența mutuală în domeniu¹.

În anul 1983, Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare (OECD) a publicat un raport prin care a propus diferite recomandări legislative statelor membre ale Uniunii Europene precum și o minimă listă de activități care trebuie pedepsite: fraudarea și falsificarea realizată prin calculator, alterarea programelor de calcul și a datelor, copyright-ul, interceptarea comunicațiilor sau a

¹ Maxim Dobrinoiu, *Infracțiuni în domeniul informatic*, Editura C.H. Beck, 2006, București, p. 80.

altor funcții a unui calculator, accesul și utilizarea neautorizată a unui calculator devenind astfel prima organizație care a abordat problema dată.

În completarea raportului OECD, Consiliul Europei a inițiat propriul studiu de caz pentru dezvoltarea cadrului legal privind combaterea criminalității informatice. Comisia de experți în domeniul criminalității pe calculator a Consiliului a adoptat Recomandarea R(89)9 care reprezintă un ghid de acțiune și pentru statele membre ale Uniunii Europene.

În perioada 1983-2001 de către CE au fost publicate numeroase documente, dintre care se remarcă: raportul „Propuneri privind concertarea acțiunilor internaționale privind combaterea oricărei forme de activitate criminală” (1985); Rezoluția introdusă de reprezentantul Canadei privind combaterea criminalității pe calculator (1990); „Declarația Națiunilor Unite privind principiile de bază ale justiției aplicabile victimelor abuzului de putere și crimei” (1990); raportul „Provocarea fără frontiere: Cybercrime – eforturi internaționale pentru combaterea crimei organizate, transnaționale” (2000).

Comitetul European pentru Probleme Criminale din cadrul Consiliului Europei a recomandat, prin prisma ultimelor rapoarte întocmite în domeniul criminalității informatice², elaborarea unui document internațional superior unei Recomandări, cerând elaborarea unei convenții care să angajeze răspunderea statelor semnatare atât în ceea ce privește obligația de a incrimina fapte săvârșite prin intermediul sistemelor informatice, cât și în ce privește dispoziții procedurale și de asistență judiciară internațională în acest domeniu.

Prin urmare a fost constituit un comitet de experți privind cybercriminalitatea, care a elaborat ceea ce avea să devină una dintre cele mai mediatizate convenții internaționale, Convenția Consiliului Europei privind criminalitatea informatică (în continuare Convenția), semnată la Budapesta la 23 noiembrie 2001 intrată în vigoare la 7 ianuarie 2004. La ziua de azi convenția a fost ratificată de către 47 state membre ale Consiliului Europei și alte 12 nemembre. Republica Moldova a ratificat convenția la data de 2 februarie 2009.

În continuare voi face o incursiune în legislația penală a unor țări membre ale Uniunii Europene pentru a face o analiză de drept comparat asupra faptului în ce măsură s-au conformat acestea prevederilor convenției. Voi analiza legislația penală în ceea ce ține de incriminarea fraudei informatice la țări ca Germania, Ungaria, Marea Britanie, Elveția și România comparându-le atât cu prevederile Convenției dar și cu prevederile legale ale R. Moldova în acest sens.

Codul penal al Germaniei incriminează infracțiunile informatice însă nu concentrate într-un titlu distinct, ci ca articole separate care tratează modalitățile electronice de comitere a unor infracțiuni.

Astfel, în Capitolul 22 (Frauda și delapidarea), articolul 263a este destinat fraudei informatice și are următorul text: „Persoana care, cu intenția de a obține ilegal, pentru sine sau pentru altul, un avantaj, provoacă un prejudiciu patrimonial unei alte persoane prin influențarea rezultatului unei procesări automate de

² Comunicarea Comisiei Europene – „Crearea unei societăți informaționale mai sigure prin întărirea securității structurilor informatice și combaterea cybercriminalității”, 26 ianuarie 2001.

date informatice prin configurarea incorectă a unui program informatic, folosirea unor date incorecte sau incomplete, folosirea neautorizată a unor date sau orice altă influență neautorizată asupra ordinii evenimentelor, va fi pedepsită cu închisoare până la cinci ani sau cu amendă³. La fel sunt prevăzute și un șir de circumstanțe agravante: Pedepsa va fi închisoarea de la șase luni la 10 ani, dacă o persoană:

- acționează în mod profesionist sau ca membru al unei grupări organizate specializate în falsificarea de documente și fraudă;
- cauzează o pagubă foarte mare sau, în continuarea actului infracțional, pune în pericol bunurile patrimoniale ale altor persoane;
- pune o altă persoană în dificultate financiară;
- abuzează de puterile deținute sau de poziția sa de funcționar public.

Este de menționat faptul că ca și în Codul penal al R. Moldova tentativa este pedepsită, însă în codul penal german pregătirea infracțiunii în cauză este definită expres: „Oricine pregătește o infracțiune „în conformitate cu alin. (1)” prin scrierea de programe de calculator al căror scop este de a comite un astfel de act, sau le achiziționează pentru sine sau altă persoană, le oferă spre vânzare, sau le deține, le furnizează altei persoane se pedepsește cu închisoare nu mai mult de trei ani sau cu amendă.”

Analizând prevederile Codului penal german, concluzionăm că acestea sunt în mare parte adaptate la prevederile Convenției, însă au și caracteristici distincte. Comparându-le cu prevederile Codului penal al R. Moldova cu referire la pedeapsa aplicată, în Germania acestea sunt mai aspre, iar circumstanțele agravante sunt mai multe. La fel definirea pregătirii fraudei informatice vine în ajutorul organelor de aplicare a dreptului și facilitează încadrarea juridică a acesteia.

Ungaria a ratificat Convenția la 4 decembrie 2003 și a operat modificările de rigoare în Codul penal prin introducerea unui șir de articole care incriminează infracțiunile informatice Secțiunea 300/C care sun definite ca „Crime contra datelor și sistemelor informatice”.

Aici ne vom referi în special la alin. 2 al acestei secțiuni care are următorul conținut: „Persoana care fără a avea permisiunea, modifică, alterează sau șterge date informatice stocate sau transmise într-un sistem informatic, ori restricționează accesul utilizatorilor îndreptățiți sau fără a avea permisiunea, introduce, transmite, alterează, modifică, șterge orice fel de date, ori folosește orice mijloace pentru a perturba funcționarea unui sistem informatic, se face vinovată de delict și va fi pedepsită cu închisoarea până la 2 ani, muncă în folosul comunității sau amendă⁴.”

La fel, putem menționa și un șir de circumstanțe care agravează răspunderea pentru infracțiuni din domeniul informatic, și anume: „La alin. (3) se vorbește despre persoana care, pentru obținerea unui avantaj, pentru sine sau pentru altul modifică, alterează sau șterge date informatice, stocate, procesate sau transmise printr-un sistem informatic, ori restricționează accesul la sistem utilizatorilor

³ Codul penal german http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/index.html

⁴ Codul penal ungar <http://www.cybercrimelaw.net/Hungary.html>

autorizați, adaugă, transmite, modifică, alterează sau șterge date informatice, ori folosește orice mijloace cu scopul de a perturba funcționarea unui sistem informatic, se face vinovată de comiterea unei infracțiuni și va fi pedepsită cu închisoare până la 3 ani”, iar pedeapsa pentru infracțiunile de la alin. (3) se agravează după cum urmează:

- închisoarea între 1 și 5 ani, dacă rezultatul faptei este o pagubă considerabilă;
- închisoarea între 2 și 8 ani, dacă rezultatul faptei este o pagubă substanțială;
- închisoarea între 5 și 10 ani, dacă rezultatul faptei este o pagubă în mod particular substanțială.

Nu am putut să trecem cu vederea o asemănare între Codul penal german și cel ungar în ceea ce ține de art. 263a și secțiunea 300/E respectiv, și anume: „Persoana care, pentru comiterea unei activități infracționale în condițiile Secțiunii 300/C, creează, obține, distribuie, comercializează sau pune la dispoziție programe informatice, parole, coduri de acces sau alte date informatice cu scopul de a obține acces într-un sistem informatic va fi pedepsită cu închisoarea până la 2 ani, muncă în folosul comunității sau amendă.”

În opinia noastră acest articol practic poate fi suprapus în totalitate cu prevederile Convenției; mai mult ca atât se observă o asemănare cu incriminarea fraudei informatice în Codul penal al R. Moldova. O deosebire ar fi faptul că în Codul penal al Ungariei lipsește cu desăvârșire aplicarea amenzii și se limitează doar la privațiune de libertate și muncă neremunerată în folosul comunității. La circumstanțele agravante descoperim unele noțiuni de noutate, care nu se regăsesc în Codul penal al R. Moldova, adică pagubă considerabilă, pagubă substanțială și pagubă în mod particular substanțială, pe când în legislația națională găsim doar proporții mari și deosebit de mari.

Marea Britanie se bazează, în mare parte, pe Legea pentru prevenirea abuzului asupra computerelor – Computer Misuse Act – în vigoare din 1990 care a fost creată pentru a preveni accesarea neautorizată a sistemelor informatice și, totodată, pentru a împiedica elementele infracționale din societatea britanică să folosească tehnica de calcul ca instrument în comiterea de fapte penale sau să dispună într-o manieră ilegală de date informatice⁵.

Legea introduce trei noi infracțiuni, astfel:

- accesul neautorizat la resursele unui sistem informatic;
- accesul neautorizat cu scopul de a facilita comiterea unor alte infracțiuni;
- modificarea neautorizată a resurselor unui sistem informatic.

Accesul ilegal la resursele unui sistem informatic reprezintă cea mai des întâlnită infracțiune informatică. Ea cuprinde, de exemplu, obținerea sau aflarea parolei de acces a unei persoane, apoi folosirea acesteia pentru a intra într-un sistem informatic și obținerea de date informatice. Fapta constituie infracțiune chiar dacă nu a fost realizat un prejudiciu și nu au fost alterate datele informatice stocate

⁵ Legea Marii Britanii pentru prevenirea abuzului asupra computerelor din 1990 <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1990/18/contents>

în respectivul sistem informatic. Pedepsa pentru o asemenea faptă este închisoarea până la șase luni și/sau amendă.

Accesul neautorizat cu scopul de a facilita comiterea de alte infracțiuni se constituie pe scheletul infracțiunii anterioare. Elementul care face diferența este reprezentat de intenția de a comite alte (viitoare) infracțiuni. Se pot imagina aici aflarea sau furtul unei parole de acces și folosirea acesteia pentru a intra în sistemul informatic vizat, continuând cu accesarea on-line a contului bancar al unei alte persoane și transferarea ilegală de fonduri într-un alt cont. Pentru această infracțiune pedeapsa este închisoarea până la cinci ani și/sau amendă.

Modificarea neautorizată a resurselor unui sistem informatic poate însemna ștergerea de fișiere, schimbarea setărilor hardware sau software inițiale sau introducerea de cod malițios (ex. viruși) cu intenția de a cauza perturbarea funcționării respectivului sistem informatic sau pentru accesarea (ilegală) de date sau programe informatice. Totodată, sub această formulare putem găsi alte fapte penale, cum ar fi de exemplu utilizarea unui sistem informatic pentru a perturba funcționarea altui sistem informatic, aflat la distanță, chiar dacă asupra primului sistem nu au fost întreprinse modificări. O astfel de faptă este pedepsită cu închisoarea până la cinci ani și/sau cu amendă. Legea ia foarte serios în considerare activitățile de hacking, chiar și în cazurile în care nu există intenția de a fraudă sau produce pagube⁶.

La data de 25 mai 2011 Marea Britanie a ratificat Convenția Consiliului Europei privind criminalitatea informatică și deja a întreprins un șir de modificări legislative în acest sens. A fost elaborat Programul național privind criminalitatea informatică „Cyber security – A new national programme SN/SC/5832”, care are drept obiective de bază crearea unei agenții naționale pentru lupta cu criminalitatea informatică (National Cybercrime Unit NCU) în cadrul Agenției naționale de combatere a criminalității⁷ care va avea 4 direcții de activitate și anume: Crima organizată, Poliția de frontieră, Investigarea fraudelor și crime împotriva minorilor precum și centrul de protecție on-line (care deja există). Paralel cu armonizarea legislației, Agenția va fi complet operațională până în decembrie 2013, iar Agenția națională pentru lupta cu criminalitatea informatică se va ocupa de toate cazurile ce vor ține de criminalitatea și infracțiunile cibernetice ca o crimă în sine.

În Codul penal elvețian⁸ în articolul 147 intitulat „Utilizarea frauduloasă a unui calculator” se incriminează fraudă informatică ca: „acțiunile unei persoane care cu intenția de a obține pentru sine sau pentru altă persoană un avantaj material ilicit folosește de o manieră incorectă sau incompletă date informatice, influențând un proces electronic de prelucrare automată sau de transmitere de date, obținând prin aceasta date contrare cu adevărul sau un transfer de patrimoniu, dacă prin aceasta s-a produs un prejudiciu unei persoane, va suporta o pedeapsă privativă de libertate pe o perioadă de maxim 5 ani sau va suporta o amendă”. La fel, la alin. (2) al acestui articol găsim următoarele: „În cazul în care făptuitorul acționează pentru

⁶ <http://www.cybercrimelaw.net/UK.html>

⁷ <http://www.homeoffice.gov.uk/publications/crime/nca-creation-plan?view=Binary>

⁸ Codul penal elvețian din 21 decembrie 1937 <http://www.admin.ch/ch/e/rs/3/311.0.en.pdf>

câștig comercial, el va fi pasibil de o privațiune de libertate care nu depășește zece ani sau de o amendă care nu va fi mai mică de 90 de unități de penalizare pe zi”.

Un element de noutate îl găsim la acest articol în alin. (3), și anume, în cazul în care fraudă informatică se realizează în detrimentul unui membru al familiei persoana va fi trasă la răspundere doar în baza existenței unei plângeri.

Este de menționat faptul că în redacția acestui articol nu se vorbește de-spre anumite proporții care rezultă din activitatea infracțională, care ar avea vreun impact asupra pedepsei sau ar avea caracter de circumstanță agravantă, trăsătură pe care am găsit-o în majoritatea codurilor penale din țările studiate mai sus, ca de exemplu în Codul penal ungar.

În general, legislația elvețiană prevede fără sistematizare atât infracțiuni de drept comun săvârșite prin intermediul sistemelor informatice, cât și infracțiuni îndreptate împotriva confidențialității, integrității și securității datelor și sistemelor informatice, acoperindu-se însă prevederile Convenției.

Prevederile Codului penal estonian, în vigoare din 1 septembrie 2002, referitoare la fraudă informatică art.213, sunt următoarele⁹: „Persoana care obține un beneficiu material prin introducerea, înlocuirea, ștergerea sau blocarea de programe de calculator sau de date sau de alte forme, cu o operațiune de prelucrare a datelor și, prin urmare, influențează rezultatul operațiunii de prelucrare a datelor, se pedepsește cu o amendă sau privațiune de libertate pe un termen de până la 5 ani de închisoare.”

Aici se vede clar că legislatorul estonian a adaptat în totalitate prevederile respective la conținutul Convenției, iar pedeapsa stabilită este practic similară cu cea din Codul penal al R. Moldova, însă mai putem deduce și faptul că lipsesc agravante, precum și proporțiile cauzate prin infracțiunea respectivă.

Legea României nr 161/2003 „privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției”, care în art. 49 incriminează fraudă informatică drept: „Fapta de a cauza un prejudiciu patrimonial unei persoane prin introducerea, modificarea sau ștergerea de date informatice, prin restricționarea accesului la aceste date ori prin împiedicarea în orice mod a funcționării unui sistem informatic, în scopul de a obține un beneficiu material pentru sine sau pentru altul, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 3 la 12 ani”¹⁰.

Această abordare este în strictă conformitate cu recomandările convenției și este similară cu reglementarea Codului penal al R. Moldova doar că pedeapsa aplicată este mai aspră și nu conține nici agravante și nu presupune amenzi comparativ cu codurile penale ale statelor studiate mai sus.

Republica Moldova, după cum am menționat mai sus, a ratificat Convenția la data de 2 februarie 2009; ca urmare, au fost operate modificări în codul penal

⁹ Codul penal estonian aprobat la 2 iunie 2001 în vigoare din 1 septembrie 2002.

¹⁰ Legea României nr. 161 din 19 aprilie 2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției.

prin legea pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 278-XVI din 18.12.2008; drept rezultat au fost introduse șase articole noi printre care și art. 2606 cu următorul text: „Introducerea, modificarea sau ștergerea datelor informatice, restricționarea accesului la aceste date ori împiedicarea în orice mod a funcționării unui sistem informatic, în scopul de a obține un beneficiu material pentru sine sau pentru altul, dacă aceste acțiuni au cauzat daune în proporții mari, se pedepsesc cu amendă în mărime de la 1000 la 1500 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 150 la 200 de ore, sau cu închisoare de la 2 la 5 ani.”

La același articol alin. (2) sunt redată agravantele acestei infracțiuni, și anume: Aceleași acțiuni săvârșite de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală sau care au cauzat daune în proporții deosebit de mari se pedepsesc cu închisoare de la 4 la 9 ani¹¹.

O altă problemă de rezonanță în materia incriminării fraudei informatice o constituie legătura relativă dintre aceasta și infracțiunea de escrocherie (art. 190 CP). În viziunea dlui dr. R. Cojocar, fraudă informatică nu poate fi asimilată escrocheriei, date fiind deosebirile de conținut existente între aceste două fapte infracționale. Deosebirea esențială dintre fraudă informatică și escrocherie poate fi făcută prin prisma obiectului material al infracțiunii. În cazul escrocheriei, obiectul material este reprezentat de bunurile mobile aflate în posesia persoanei, asupra cărora este fixat dreptul de proprietate, pe când în cazul fraudei informatice obiectul material îl formează beneficiile ce urmează să fie obținute de către persoană¹².

De aici putem concluziona că problemele de incriminare a fraudei informatice sunt încă destul de mari, iar soluționarea acestora necesită un studiu vast în domeniu atât la nivel național, cât și internațional.

Din cele relatate reiese că raporturile dintre legislația penală a R. Moldova și prevederile Convenției Consiliului Europei asupra Criminalității Informatice, dispozițiile acesteia sunt acoperite în legislația noastră atât sub aspectul dispozițiilor de drept material, cât și al celor de procedură penală.

La categoria propunerii, așa menționa unele aspecte ce țin de art. 2605 din codul penal al Republicii Moldova, aici ne referim la faptul că legiuitorul nu a preluat sintagma „fără drept”, care este utilizată în convenție. Aici sunt în totalitate de acord cu părerea autorului român dr. M. Dobrinoiu, care în lucrarea sa *Infracțiuni în domeniul informatic* a explicat care ar fi impactul neutilizării acestei sintagme, și anume: „Cum se poate săvârși o infracțiune de fraudă informatică în actuala reglementare? Prin orice acțiune prin care se introduc, modifică sau șterg date informatice, indiferent dacă acțiunea descrisă este permisă, legitimă sau nu. Se cere numai ca prin acțiunea săvârșită să se cauzeze un prejudiciu patrimonial unei persoane și să se urmărească un beneficiu material, care la rândul lui poate fi licit

¹¹ Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002.

¹² Radion Cojocar, „Escrocherii informaționale: forme și clarificări conceptuale ale cadrului normativ-penal de incriminare”, în *Materialele conferinței științifico-practice internaționale, „Probleme de prevenire și combatere a criminalității de către organele afacerilor interne în perioada recesiunii economice”*, Chișinău, 2010, p. 21.

sau nu. Astfel, de exemplu, un furnizor de servicii de rețea întrerupe conexiunea unui utilizator la internet, utilizator care nu a plătit serviciile furnizorului. Prin fapta furnizorului de servicii se cauzează prejudicii patrimoniale utilizatorului, al cărui principal obiect de activitate constituie administrarea de site-uri pe internet, astfel încât fiind în imposibilitate de a-și îndeplini obligațiile de administrare, pierde foarte mulți clienți și în consecință foarte mulți bani. Furnizorul urmărește obținerea unui beneficiu material, respectiv sumele de bani care i se datorează de către utilizator. În mod obiectiv sunt îndeplinite toate condițiile necesare pentru existența infracțiunii. Subiectiv, făptuitorul acceptă posibilitatea creării unei pagube patrimoniale utilizatorului și urmărește obținerea unui beneficiu material pentru sine, respectiv sumele de bani datorate. Deci și sub aspect subiectiv făptuitorul îndeplinește cerințele pentru existența infracțiunii. Nu ne rămâne decât să tragem concluzia că în actuala reglementare, o astfel de faptă ar constitui infracțiune, fiind foarte greu de argumentat că o astfel de faptă nu ar cădea sub incidența legii penale¹³.

Ne îngrijorează și faptul că în art. 2605 CP al R. Moldova poate fi incriminată doar fraudă informatică ce a cauzat daune în proporții mari și deosebit de mari și nu explică care sunt consecințele dacă dauna este în proporții mai mici decât prevede art.126 CP, oare nu ar fi cazul de introdus fraudă informatică în Codul contravențional ca contravenție atunci când proporțiile sunt mai mici?

Cu titlu de concluzie, e de menționat că, studiind legislațiile penale ale unor state membre ale Uniunii Europene, am constatat că infracțiunile îndreptate împotriva datelor și sistemelor informatice, în special fraudă informatică, ori comise prin intermediul acestora sunt reglementate diferit, neunitar, folosind o terminologie diversificată de la stat la stat. Sunt necesare prevederi comune care să reglementeze acest domeniu de activitate, Convenția Consiliului Europei asupra Criminalității Informatice, semnată la Budapesta la 23 noiembrie 2001 fiind un instrument binevenit. Deosebit de importante, datorită caracterului transfrontalier al acestui tip de infracțiuni, sunt dispozițiile procedurale și de asistență judiciară, care prezintă instrumente specifice combaterii acestui tip de infracțiuni, situație care impune ajustarea legislațiilor penale dar și de procedură fapt ce ar favoriza descoperirea acestei infracțiuni care deseori are un caracter transfrontalier.

Bibliografie:

1. Convenția Consiliului Europei privind criminalității informatice semnată la Budapesta la 23 noiembrie 2001 intrată în vigoare la 7 ianuarie 2004
2. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002 cu modificările și completările ulterioare.
3. Codul penal al României aprobat prin legea 286/2009.
4. Codul penal al Republicii federative Germania http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/index.html.

¹³ Maxim Dobrinou, *Infracțiuni în domeniul informatic*, Editura C.H. Beck, 2006, București, p. 340.

5. Codul penal al Ungariei din 1978 cu completările și modificările ulterioare <http://www.cybercrimelaw.net/Hungary.html>.
6. Codul penal elvețian din 21 decembrie 1937 cu completările și modificările ulterioare <http://www.admin.ch/ch/e/rs/3/311.0.en.pdf>
7. Codul penal estonian aprobat la 2 iunie 2001 în vigoare din 1 septembrie 2002.
8. Legea României nr. 161 din 19 aprilie 2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției.
9. Maxim Dobrinoiu, *Infrațiuni în domeniul informatic*, Editura C.H. Beck, București 2006.
10. Radion Cojocaru, „Escrocherii informaționale: forme și clarificări conceptuale ale cadrului normative-penal de incriminare”, în *Materialele conferinței științifico-practice internaționale „Probleme de prevenire și combatere a criminalității de către organele afacerilor interne în perioada recesiunii economice”*, Chișinău, 2010.
11. Comunicarea Comisiei Europene – „Crearea unei societăți informaționale mai sigure prin întărirea securității structurilor informatice și combaterea cybercriminalității”, 26 ianuarie 2001.
12. Legea Marii Britanii pentru prevenirea abuzului asupra computerelor din 1990 <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1990/18/contents>.
13. <http://www.cybercrimelaw.net/UK.html>
14. <http://www.homeoffice.gov.uk/publications/crime/nca-creation-plan?view=Binary>

Marcel BOȘCANEANU,

lector metodist al Facultății de Drept a Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
master în drept, doctorand

MANIFESTĂRILE INFRAȚIONALE ALE GRUPĂRILOR CRIMINALE NAȚIONALE ÎN SPAȚIUL EUROPEAN

Crima organizată poate fi percepută ca un proces social „pătruns în viața noastră socială și politică”, ce izvorăște din tendința diferitor grupuri de a folosi criminalitatea ca mijloc de mobilitate socială¹ și chiar de acaparare a puterii². La mijlocul anilor 1990 Republica Moldova a devenit țara, cetățenii cărora au avut o prezență activă pe piața muncii din Europa. În țară sunt înregistrate mai mult de 15 agenții de angajare la munca peste hotare. Însă după evaluările MAI, 85 % dintre cetățenii moldoveni activează peste hotare ilegal. Transformările politice din anii 1990 și diminuarea controlului din partea organelor de drept asupra activității ilegale a lumii criminale a generat în Republica Moldova apariția unui număr mare de grupări criminale organizate cu legături interregionale și internaționale, a căror structură și tradiții criminale erau asemănătoare celor din spațiul URSS, fiind conduse de un așa-numit „hoț în lege”. Încă din anul 2002 RM prezintă informații uniunii europene despre măsurile întreprinse în domeniul reglementării migrației. S-a menționat în special că baza juridică a Moldovei este deja completată cu legile despre cetățenie, migrațiune, ieșirea și intrarea în țară, sistemul național de pașapoarte. Migrarea forței de muncă este complexată de o serie de probleme serioase ca, de exemplu, traficul de femei, persoane donatoare de organe folosite la transplanturi etc. Pentru soluționarea acestor probleme, Moldova are nevoie de o legislație adecvată și de asistență tehnică. Fiecare dintre aspectele migrațiunii ilegale are propriul specific. Și acesta trebuie luat în considerare în cadrul realizării Acordului de parteneriat și cooperare dintre Moldova și UE, care conține referințe directe cu privire la aceste probleme.

În Republica Moldova, forța financiară de care dispune crima organizată este importantă, având capacitatea să-și construiască, dezvolte și perfecționeze un management performant, caracterizat prin eficiență, specializare tot mai riguroasă, logistică îndestulătoare și modernă, de cele mai multe ori superioară celei aflate la dispoziția oamenilor legii. Această realitate crudă nu putea lăsa în stare de pasivitate organismele responsabile, care în cele din urmă s-au văzut nevoite să intervină cu mijloace adecvate de contracarare a fenomenului, aflat în plină extensie atât în plan național, cât și internațional. Liderii lumii contemporane au

¹ Robert J. Kelly, *Natura crimei organizate și operațiunile ei specifice. Probleme majore ale controlului crimei organizate*, 5,8,10, Herbert Edelbertz, Editura V.S., Departamentul Justiției, 1987.

² Gh. Nistoreanu, C. Paun, *Criminologia*, Editura Europa Nova, București, 1966, p. 226.

devenit tot mai conștienți de imposibilitatea de a lupta împotriva crimei organizate internaționale doar prin măsuri naționale. Și totuși statele par a fi mult mai puțin rapide decât infractorii în a-și adapta strategiile în contextul internațional în care operează aceștia din urmă.

Este dificil acum să evaluăm costurile ce ar fi necesare pentru adaptarea și elaborarea noii strategii, dar este absolut necesar să ne trezim la realitate și să înțelegem, în deplină cunoștință de cauză, ceea ce trebuie cu adevărat realizat pentru a asigura echilibrul social dorit. În activitatea lor, organizațiile criminale transnaționale amenință suveranitatea națională și autoritatea statelor europene, valorile democratice și instituțiile publice, economiile naționale.

Referitor la crima organizată săvârșită de cetățenii RM în spațiul european, lucrurile se prezintă oarecum diferit. Aceasta s-a răspândit în țările europene, uneori mai deschis, alteori în mod absolut conspirativ, asemănător unei maladii insidioase și contagioase. Nu ne ajută cu nimic să ne întrebăm acum retoric dacă Europa a ajuns sau nu un paradis pentru infractori. Crima organizată a invadat însă cu certitudine toate domeniile clasice ale activităților infracționale, dar nu s-a rezumat la acestea. Mai degrabă trebuie să fim realmente îngrijorați de perspectiva sumbră a instaurării unei societăți paralele, a crimei organizate. Grupurile de infractori, constituite într-un astfel de climat, s-au organizat potrivit scopului urmărit în plan național, iar trăsătura comună a strategiilor adoptate vizează exploatarea la maxim a disfuncționalităților economice, a controlului social superficial, a mecanismelor incipiente ale privatizării, descentralizarea puterii, gradul ridicat de coruptibilitate a oficialităților din sistemul financiar și administrativ. În statul nostru aflat în tranziție se vorbește intens de o veritabilă criminalitate în domeniul afacerilor, de spălarea capitalurilor acumulate pe căi ilicite, de un înfloritor turism sexual, de dezvoltarea pieței traficantilor și consumatorilor de droguri, materiale radioactive, opere de artă, ființe umane, organe, monedă falsă, autovehicule, de creșterea pornografiei și taxei de protecție, de asasinat la comandă, răpiri de persoane ș.a. Traficul de organe are un loc deosebit printre infracțiunile de moment, așa cum spunea o personalitate că „O situație de noutate, exploatată de crima organizată, este micșorarea ofertei mondiale de organe umane pentru transplant. Ca urmare, s-a dezvoltat o piață neagră cu astfel de produse care exploatează sărăcia, îndeosebi în țările subdezvoltate, iar progresele înregistrate în tehnicile de transplant al organelor prelevate sunt de natură a spori această activitate atât de sumbră”³.

Mutațiile survenite în domeniul activității infracționale a grupurilor criminale, de la nivel național la cel transnațional, au fost favorizate de o serie de factori, cum sunt:

- grupuri, manifestări și tipologii criminale cu specific autohton sau dezvoltat sub influențe exterioare;
- grupuri, manifestări și tipologii criminale de origine externă s-au implantat și își desfășoară activitatea în spațiul național;
- grupuri criminale autohtone s-au racordat la activitatea unor vaste rețele criminale transnaționale;

³ I. Pitulescu, *Al treilea război mondial, crima organizată*, Editura Național, 1996, p. 15.

– evoluția conceptului de „spațiu european comun”, cu facilitățile ce le include, care a deschis ferestre largi crimei organizate prin universalitatea rețelelor comunitare;

– creșterea valului migraționist către țările dezvoltate și constituirea de rețele pe criterii etnice, care reprezintă adevărate enclave ale criminalității, greu de penetrat din cauza barierelor lingvistice, culturale și mecanismelor care le guvernează activitatea;

– evoluția din domeniul informatic și al comunicațiilor ce a condus la creșterea gradului de flexibilitate și mobilitate a rețelelor infracționale transnaționale;

– liberalizarea deplasării persoanelor ca urmare a acordurilor și înțelegerilor bi- și multilaterale dintre state etc.

Nu există un model unic la grupurile criminale naționale din RM, acestea variind ca formă, norme de conduită, experiență, specializare în activitatea infracțională, arie de operare, tactici și mecanisme de apărare, drept pentru care și lupta de prevenire și combatere a acestora presupune un grad sporit de complexitate, care reclamă în mod necesar și o cooperare interstatală la nivel european, cât și mondial.

Grupurile criminale acumulează venituri substanțiale pe care, în mod frecvent, le folosesc pentru a penetra și controla organismele legale, până la cel mai înalt nivel. În arsenalul acestor grupuri infracționale se regăsesc, în diferite proporții, folosirea violenței, coruperea oficialităților publice, șantajul și chiar acțiuni aparent legale, dar care urmăresc scopuri cu caracter delictuos. Se reține ca element caracteristic faptul că astfel de activități secrete și organizate au un impact semnificativ asupra întregii societăți. Organizațiile criminale transnaționale, pe care unii experți le caracterizează ca pe un amestec de corporație și infracțiune se deosebesc de cele care desfășoară afaceri legale datorită modului în care obțin accesul pe piață⁴.

În timp ce organizațiile legale pot negocia pentru obținerea permisiunii de a desfășura operații pe un teritoriu străin, organizațiile criminale folosesc tehnici de sustragere de la obligațiile legale. De obicei, ele operează de la o bază sigură din țara noastră și se deplasează în străinătate pentru a obține venituri mai mari. În acest mod fenomenul infracționalității locale poate dobândi o importantă dimensiune transnațională. În ceea ce privește pericolul social, suntem nevoiți să recunoaștem că în domeniul pe care l-am abordat, acesta se concretizează prin amplificarea acțiunii ce aduce atingere valorilor sociale importante, înțelegând prin aceasta gradul mare de pericol, dar și prin complexitatea modurilor de operare și urmările produse, pe care societatea trebuie să le suporte. Noile reglementări economice, juridice, morale și sociale promovate în societatea noastră au fost, așadar, percepute în mod diferit. Pentru anumite categorii de oameni ele au însemnat începutul unui proces de autentică libertate, însă pentru altele ele au reprezentat posibilitatea de declanșare a unor acte cu caracter infracțional, de săvârșire a unor infracțiuni cu violență.

⁴ Petru Albu, *Crima organizată în perioada de tranziție – o amenințare majoră la adresa securității internaționale*, Editura Ministerului Internelor și Reformei Administrative, 2007.

Promovarea liberei concurențe, a spiritului competitiv a avut desigur, pe lângă efectele sale pozitive, și un revers nedorit: numeroși indivizi, chiar cu un statut bine definit în trecut, deci respectabili, au ales calea infracțiunii, a furtului, escrocheriei, delapidării, abuzului, corupției și traficului, având ca scop îmbogățirea peste noapte, cu orice preț. Diminuarea responsabilității individuale, prin interpretarea eronată a exercitării unor drepturi și libertăți fundamentale cetățenești, a contribuit și ea la dezvoltarea criminalității naționale în spațiul european. Așadar, crima organizată nu a apărut în RM pe un teren liber, ci pe fondul creșterii continue a stării infracționale de la un an la altul, începând cu anul 1991. În acest cadru s-au constituit primele grupuri care au săvârșit infracțiuni grave în interiorul țării, grupuri care în ultimii ani au stabilit contacte în lumea interlopă și a unor oameni de afaceri generoși, acționând pentru împământenirea și internaționalizarea activităților cuprinse în sfera crimei organizate.

Deschiderea hotarelor a adus cu sine creșterea enormă a numărului de persoane, mijloace de transport și mărfuri ce intră și ies din Republica Moldova. Această situație, deosebit de favorabilă, a fost și este speculată de infractori, efectele acțiunilor lor ilicite regăsindu-se în escaladarea fenomenului infracțional, în tendința acestora de a-și crea legături în alte țări, îndeosebi în mediul celor din grupările de emigranți și în unele structuri ale crimei organizate. Pe fondul liberei circulații a străinilor în țara noastră, peisajul criminalității s-a îmbogățit cu noi aspecte îngrijorătoare. Analizând situația criminogenă din țară putem observa că grupările criminale din interiorul țării acționează pe linia organizării și internaționalizării actelor de contrabandă, a traficului de droguri, prostituție, proxenetism, afaceri cu autoturisme de lux, spălarea banilor prin activități comerciale, afectarea sistemului financiar-bancar, plasarea de valută falsă, sustrageri de opere de artă sau alte valori din patrimoniul cultural-național, escrocarea forței de muncă, transferuri ilegale de capital în străinătate ș.a.

Tendențele fenomenului migrației sunt, neîndoielnic, evolutive atâta timp cât nu vor fi înlăturate cauzele care îl determină. Din acest considerent major rezultă necesitatea susținerii financiare a RM de către Comunitatea Europeană, pentru realizarea programului propriu de securizare a frontierei naționale și de combatere eficientă a infracționalității transfrontaliere, care capătă conotații noi. Este deja de notorietate faptul că, în prezent, în RM sunt creați factorii criminogeni care stimulează marea criminalitate organizată, cu tendințe evidente de racordare rapidă la procesul de globalizare și internaționalizare a organizațiilor criminale cu care se confruntă omenirea, de la Triadele chinezești, Jakuza japoneză, până la mafiele clasice din Italia, America, dar și cele din Rusia, Gruzia. De menționat este și faptul că o parte a fondurilor obținute în țara noastră, prin metode și cu mijloace ilicite de către grupurile criminale implicate în activități de crimă organizată are ca destinație susținerea în RM a activităților proprii ale organizațiilor criminale, restul fondurilor fiind scoase ilegal din țară în scopul finanțării activităților criminale pe plan internațional. Un prim pericol pe care trebuie să-l eliminăm îl constituie consolidarea gradului de profesionalizare a mediilor criminale, în general, și a structurilor crimei organizate, în special. Este de notorietate faptul că grupările de infractori constituite pe teritoriul RM adoptă tot mai mult principiile de orga-

nizare, structurile interne și ierarhice și mai ales regulile ce acționează cu putere de lege în interiorul organizațiilor de tip mafiot, care și-au întins tentaculele asupra majorității statelor lumii. În acest context, în care crima organizată se globalizează, pătrunzând în aproape toate domeniile vieții economico-sociale, este de așteptat și o amplificare a gradului de intelectualizare a acesteia, prin absorbția în interiorul grupărilor criminale a unor persoane care ocupă posturi oficiale cheie în domeniul administrației, finanțelor, băncilor, comerțului, justiției, vămilor, persoane deștepte și intelegente chiar și de pe bancile universității etc., dar și a unor specialiști de marcă, între care avocați cu reputație, economiști de prestigiu, ingineri și tehnicieni în domeniul logisticii, al telecomunicațiilor și computerelor, experți în materie de protecție și autoapărare etc.

Unele dintre cele mai des întâlnite manifestări infracționale ale grupurilor criminale naționale în spațiul european sunt: traficul de droguri – dacă în anii 1990, RM era considerată o țară aflată în ruta de rezervă a traficului de droguri, în prezent, RM este inclusă în ruta de trafic a drogurilor și chiar a devenit un teritoriu de stocare, livrare și consum de droguri. RM a devenit și un teritoriu preferat pentru transmiterea drogurilor din Orient către țările din Europa de Vest, tot mai mulți cetățeni fiind atrași în organizații criminale internaționale.

Traficul de moneda falsă – falsificarea de bani și de alte titluri de valoare, precum și traficul cu astfel de mijloace de platș contrafăcute, cunosc o recrudescență îngrijorătoare, motiv pentru care poliția și serviciile specializate din sectorul bancar sunt în continuă alertă, căutînd permanent noi modalități de contracarare a fenomenului.

Traficul de persoane, prostituția și proxenetismul – multe prostituate și proxeneti exploatează „oferta” unor agenți și societăți comerciale din sfera serviciilor, mutându-și teritoriul de acțiune în alte țări, cu precădere în țările europene ca Turcia, Grecia, Austria, Germania, Franța, Spania, s.a. S-a amplificat fenomenul de atragere a minorelor, a celor provenite din familii dezorganizate ori lipsite de mijloace materiale de sub existență, la practicarea prostituției în diverse locuri și modalități în multe cazuri racolarea făcându-se prin șantaj și determinare forțată. Devine totuși evidentă creșterea activității infracționale a unor rețele de traficanți care se ocupă cu trecerea ilegală prin țara noastră a unor grupuri de emigranți din Siria, Armenia, Azerbaidjan, Pakistan, India. Participanții la filiera de introducere în RM a cetățenilor asiatici și scoaterea lor către statele vecine înspre Vest încasează sume mari în valută, care în unele cazuri sunt spălate prin intermediul unor firme și agenții particulare înființate pe teritoriul țării noastre. Pentru a preîntâmpina expulzarea din țară, de către autoritățile moldovene, a imigranților ilegali în RM, aceștia sunt sfătuiți de către șefii de rețele să-și distrugă documentele de identitate, precum și celelalte acte doveditoare eliberate în statele tranzitate.

Un alt fenomen îngrijorător îl reprezintă *traficul de copii și adopțiile ilegale*. Deja a apărut și traficul de copii. Aceștia sunt scoși din țară cu ajutorul unor documente false fie de adopție, fie prin falsificarea documentelor sau pașaportului. În pașaport cetățeanul RM figurează că este însoțit de copilul care are fotografia aplicată, iar fotografia este reală a copilului scos.

Traficul ilegal cu autoturisme furate – acest fenomen a cuprins și RM, unde

grupuri organizate de infractori autohtoni s-au racordat rețelelor italiene, germane, poloneze, bulgare, ucrainiene și din România. Se constată existența unei colaborări infracționale între diferite filiere de traficanți, materializată îndeosebi în valorificarea de mașini furate, acoperirea faptelor prin documente contrafăcute ori falsificate, transportul autovehiculelor furate pe diverse rute pentru beneficiari prestabiliți și chiar schimburi de asemenea autovehicule.

Criminalitatea împotriva persoanei, de mare violență (taxa de protecție, omorul la comandă, atentatele) – în actualele condiții economice, se proliferază tot mai mult furturile la comandă, în dauna avutului privat sau public, prin cerearea taxei de protecție asupra agenților economici, atentate la ordin ori aplicarea unor măsuri de corecție pentru a accepta protecția.

Criminalitatea economico-financiară – criminalitatea în domeniul economico-financiar a cunoscut o explozie fără precedent. Starea actuală o putem caracteriza ca prag al mării criminalități întrucât prin infracțiunile de evaziune fiscală, bancnota frauduloasă și la regimul contabilității se „legitimează” produsul crimei, infracțiuni economice grave care, atunci când devine o preocupare constantă a unor agenți economici, grupuri de interese sau persoane, afectează grav climatul de ordine economică.

Contrabanda și infracțiunile la regimul activităților de import-export – este infracțiunea care a cunoscut cea mai dinamică evoluție în criminalitatea financiar-bancară. Sistemul financiar-bancar după 1995 a fost marcat puternic de starea de criză evidentă determinată de lipsa de lichidități ca urmare a unor activități anterioare derulate cu încălcarea oricăror norme de prudențialitate, fiind acordate credite uriașe, fără garanții sau cu garanții neimportante din punct de vedere economic, la care se adaugă ritmul mare al inflației. Toate aceste considerente au permis infractorilor să obțină profituri uriașe, iar sumele, de ordinul sutelor de miliarde, să fie reinvestite în interesul lor, cea mai mare parte fiind ilegal transferată în valută și scoasă din țară. Contrabanda se mai săvârșește și în formă clasică, respectiv prin trecerea unor bunuri peste frontieră, prin alte locuri decât cele stabilite prin lege. Modalitățile de comitere cel mai des întâlnite sunt: prezentarea de documente de proveniență a marfii din Republica Moldova spre România, deși au altă origine, pentru a beneficia de scutirea de taxe de import, ca urmare a acordului economic existent între aceste două țări.

În prezent, grupurile criminale și-au orientat activitățile criminale și spre contrabanda cu țigări spre România, așa cum în ultima perioadă se îndesește numărul acestor infracțiuni. Într-un articol dintr-un ziar se spunea că sunt puși sub acuzare peste 2000 de cetățeni români și moldoveni pentru infracțiuni de trafic cu țigări (peste 300 sunt arestați)⁵.

Moldova, ca țară de hotar a fostului Imperiu Sovietic, este acum vestită pentru export de lideri ai lumii interlope către Uniunea Europeană. Azi, clanurile moldovenesti și-au extins activitățile spre UE. Acolo, bande bine structurate controlează businessul și banii cetățenilor plecați la munci peste hotare. Afacerea lor acolo e împărțită pe domenii stricte: transportarea oamenilor din

⁵ Articol din ziarul *Flux*, din 18 august 2010// www.flux.md.

Moldova în UE, colectarea taxelor pentru angajare la muncă, organizarea activității localurilor de prostituție, organizarea grupurilor de estorcare a taxelor neoficiale, furturi din bancomate, furturi de mașini, furturi din apartamente, furturi din hoteluri sau piețe.

Liderii lumii interlope, odată ce sunt eliberați definitiv sau condiționat, dispar din structurile sănătoase ale clanurilor din statele frățești, iar în ultimul timp – în palate cumpărate pe coaste de azur ale statelor Comunității Europene. În Moldova nu există încă studii asupra modelelor economice ale clanurilor mafiote, dar ținând cont de faptul că înseși grupările din Moldova activează după metodologii trase la indigo de pe cele rusești, s-ar putea ca și managementul finanțelor să fie același. În prezent, precum am spus, modelele se modernizează și se adaptează la posibilitățile zilei de azi. Odată ieșiți din „închisoare”, hoții nu mai preferă detenția ca măsură de rezistență. În fața lor s-au deschis perspective largi, care ajung peste hotarele UE. Acaparând noi terenuri de activitate, clanurile mafiote din Moldova și-au creat diaspore puternice în Spania, Italia, Portugalia, Marea Britanie unde controlează și „impozitează” veniturile cetățenilor noștri. Chiar MAI a declarat că poliția moldovenească deține informații, precum că moldovenii angajați la muncă în țările europene sunt intimidați de membrii grupărilor criminale moldovenești, care activează în țările menționate, și sunt impuși să achite taxe de protecție. S-a specificat că „rămășițele grupărilor criminale, care au fost anihilate în R. Moldova, își găsesc venituri ușoare în țările europene, unde, în prezent, se repetă situația anilor '90, din țara noastră, când cetățenii erau nevoiți să achite o taxă de protecție criminalilor”⁶.

Republica Moldova, prin poziția sa geografică și ca piață de desfacere cu o legislație permisivă, a intrat în atenția crimei organizate transnaționale aproape sub toate formele de manifestare ale acesteia. Folosind spațiul Republicii Moldova și potențialul criminologic autohton, multe tipologii ale crimei organizate s-au articularat rapid, formând chiar un segment moldovenesc destul de puternic.

Bibliografie:

1. Robert J. Kelly, *Natura crimei organizate si operațiunile ei specifice. Probleme majore ale controlului crimei organizate* 5,8,10 (Herbert Edelbertz, Ed. V.S. Departamentul Justiției, 1987).
2. Gh. Nistoreanu, C. Paun, *Criminologia*, Editura Europa Nova, Bucuresti, 1966, pag 226 .
3. I. Pitulescu, *Al treilea război mondial, crima organizată*, Editura Național, 1996, pag. 15.
4. Petru Albu, *Crima organizată în perioada de tranziție – o amenințare majoră la adresa securității internaționale*, Editura Ministerului Internelor și Reformei Administrative, 2007.
5. *Ziarul Flux*, din 18 august 2010, www.flux.md.
6. *Ziarul de gardă* nr.54 din 29 septembrie 2005.

⁶ *Ziarul de gardă*, nr. 54 din 29 septembrie 2005.

Victor CEBOTARI,

lector-asistent al Catedrei „Drept civil”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM

PONDEREA ȘOMAJULUI ȘI INFLUENȚA ACESTUIA ASUPRA STĂRII CRIMINOGENE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Șomajul reprezintă o problemă macroeconomică a oricărui stat indiferent de faptul că acesta face parte din categoria statelor slab dezvoltate sau din categoria statelor cu un nivel înalt de dezvoltare. Totuși acest fenomen negativ afectează în primul rând statele slab dezvoltate, în special cele aflate în perioada de trecere de la un sistem economic centralizat la cel bazat pe economia de piață, în plus și aflat în perioada de revenire din șocul recesiunii economice mondiale cum este cazul RM.

Problema definirii șomajului ca fenomen socioeconomic, stârnește multe discuții aprinse în doctrina de specialitate. În acest sens, unii autori consideră că șomajul ar fi un fenomen complex care se manifestă cu o mai mare intensitate în perioada de tranziție, cercetat încă de la sfârșitul secolului XIX-lea, este întâlnit în orice economie. În unele state el are un caracter mai pronunțat, în altele mai puțin, alții privesc șomajul ca fiind acea stare economică, psihologică și socială caracteristică șomerului. Totuși în majoritatea manualelor și monografiilor șomajul este analizat ca sumă agregată a tuturor acelor persoane care au statut oficial de șomer, vedem deci că marea majoritate a cercetătorilor, atunci când vorbesc despre fenomenul șomajului pun accent nemijlocit pe persoana șomerului, de aceea considerăm că pentru a elucida în continuare problematica abordată ar fi necesar de precizat care este cercul de persoane care sunt încadrate în categoria persoanelor șomere, atât conform dreptului intern al Republicii Moldova, cât și conform dreptului internațional.

Astfel în conformitate cu Legea RM nr.102-XV din 13.03.2003 privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, șomer este persoana care îndeplinește cumulativ următoarele condiții:

- a) are vârsta cuprinsă între 16 ani și vârsta stabilită de lege pentru pensio-nare;
- b) este aptă, după starea de sănătate și capacitățile fizice și psihice, pentru prestarea unei munci;
- c) nu are loc de muncă și nu desfășoară activitate în scopul obținerii de venituri;
- d) caută activ un loc de muncă și este disponibilă să înceapă lucrul;
- e) nu studiază la secția cu frecvență la zi la o instituție de învățământ;
- f) este înregistrată la agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă în

a cărei rază teritorială își are domiciliul.

În ceea ce privește reglementările internaționale privind definitivarea persoanelor ca șomeri vom face referire la Biroul Internațional al Muncii unde șomerul este definit ca acea persoană care: este lipsită de muncă, este aptă de muncă, caută loc de muncă remunerat și este disponibilă să înceapă lucrul imediat sau în 15 zile.

Cel mai adesea, fenomenul contemporan de șomaj este abordat și analizat ca un dezechilibru al pieței muncii la nivelul ei național: ca loc de întâlnire și de confruntare între cererea globală și oferta globală de muncă. Această manieră de abordare a șomajului este, în fapt, o continuare a analizei problemelor demografico-economice, pe de o parte, și a celor economico-financiare și investiționale, pe de altă parte. Numai că atât resursele de muncă (oferta de brațe de muncă), cât și nevoia de muncă (cererea de muncă) sunt filtrate prin exigențele și regulile unice ale remunerării și salarizării. De aceea, indiferent de unghiul de abordare și tratare a lui, șomajul este o disfuncție a pieței naționale a muncii.

În doctrina de specialitate sunt cunoscute câteva forme ale șomajului, și anume:

- șomajul voluntar – determinat de refuzul oamenilor de a se angaja la un anumit moment, pentru că estimează că salariul și condițiile de muncă nu recompensează în mod corespunzător eforturile pe care ei le depun atunci când lucrează;

- șomajul involuntar sau keynesian – generat de dezechilibrul de pe piața bunurilor;

- șomajul ciclic – determinat de conjunctura economică și caracterul sezonier al diferitor activități;

- șomajul structural – urmare a restructurărilor economice, geografice, zonale, sociale etc.;

- șomajul tehnic – provocat de discontinuitățile apărute în procesele de producție;

- șomajul de creștere (economică) – urmare a creșterii ofertei de muncă;

- șomajul fricțional sau tranzitoriu – consecință a schimbării locului de muncă și inactivității de scurtă durată.

În ceea ce privește Republica Moldova, conform biroului național de statistică structura populației active în anul 2011, raportându-ne la situația existentă în 2008 s-a modificat prin micșorarea ponderii populației ocupate de la 97,0% la 90,6%, iar ponderea șomerilor a crescut de la 3,0% la 9,4%, lucru care după părerea noastră este unul alarmant pentru economia națională în perioada de recesiune economică, conducându-ne în special pe Legea lui Okun care exprimă interrelația negativă dintre nivelul și dinamica șomajului, pe de o parte, și mărimea și modificarea în termene reale a Produsului Intern Brut, pe de altă parte. Arthur M. Okun prin studiul efectuat pe baza datelor statistice ale economiei americane, a ajuns la concluzia că pentru o creștere a ratei șomajului cu un procent peste rata naturală a șomajului rezultă o reducere a ritmului de creștere a PNB cu două procente și jumătate în raport cu venitul național potențial.

Considerăm totodată că orice stat are trei piloni de bază pe plafonul cărora

acesta își determină existența, prosperarea sau declinul, piloni care la rândul-le se află într-o strânsă interlegătură unul cu celălalt și în dese rânduri slăbiciunea unuia din ei duce la destabilizarea pozițiilor celorlalți doi, ne referim la societate, economie și politică. Când vorbim despre fenomenul șomajului, ne aflăm în fața unui flagel care afectează concomitent toți cei trei piloni ai statului, adică, atât economia națională prin descreșterea nivelului productivității și micșorarea volumului și cuantumului tranzacțiilor pe piața internă a statului, cât și pe plan social prin micșorarea veniturilor societății și nemijlocit prin starea acesteia, dominată de neîncredere, disperare și de așa-numita „continuă așteptare”, și nu în ultimul rând starea politică prin determinarea politicii economice a statului îndreptată spre segmentul social, prin acordarea de alocații și indemnizații care să acopere necesitățile obiective ale societății și mai puțin în ramura economiei naționale, în caz contrar existând riscul survenirii răspunderii politice ale guvernatorilor aceluși stat.

Analizând starea socio-psihologică a șomerului putem afirma că acesta nu are o stare psihologică stabilă, fiind dominat de neîncredere în forțele proprii, atât ca specialist într-un domeniu dat, cât și ca individ participant la diferite raporturi sociale în plus mai persistă și starea de continuă așteptare care la un moment dat duce la disperare, acest lucru se referă în special la șomerii cu stagiul în această calitate mai mare de un an astfel, persoana poate fi mai ușor atrasă în activități antisociale, inclusiv în participarea la grupări criminale. Referindu-ne la acest subiect și având ca bază cifrele arătate anterior privind ponderea creșterii șomerilor pe teritoriul țării cu aproximativ-6,4 %, am dori să facem o comparație între creșterea ponderii șomajului și datele privind creșterea sau descreșterea criminalității, în special a celei legate de infracțiuni legate de patrimoniu, oferite de Ministerul Afacerilor Interne prin „Informația operativă privind starea infracționalității pe teritoriul RM în perioada a 12 luni ale anului 2011”, unde observăm o creștere cu 41,1% a numărului total de infracțiuni înregistrate în raport cu aceeași informație pentru anul 2008, înregistrându-se 33 621 de infracțiuni, față de 23 817 înregistrate în primele 12 luni ale anului 2008; și mai tensionată este situația la compartimentul infracțiuni contra patrimoniului, unde observăm o creștere de aproximativ 53,4 %, astfel în 2011 fiind înregistrate 18 671 de infracțiuni de acest tip față de 12 169 înregistrate în 2008.

Privind aceste cifre, ne dăm seama că odată cu creșterea ponderii șomerilor de la 3,0% în 2008 la 9,4% în 2011 situația criminogenă din țară, cel puțin la compartimentul număr total de infracțiuni, este una tensionată și în creștere evidentă, totodată considerăm că unul din factorii care au dus la această creștere este fenomenul neîncadrării în câmpul muncii a persoanelor apte de muncă, persoane care neputând să-și asigure un trai decent pentru sine și pentru persoanele care se află la întreținerea acestora, sunt tentate de cele mai dese ori să recurgă la activități Antisociale, săvârșind preponderent infracțiuni cu caracter patrimonial care sunt în creștere vădită față de situația existentă în 2008, săvârșindu-se cu 6502 infracțiuni mai multe, adică cu 53,4 % mai mult decât în 2008.

În concluzie, considerăm că șomajul reprezintă o problemă actuală pentru Republica Moldova, ca de altfel pentru toate statele afectate de recenta criză economică, problemă care necesită a fi rezolvată cât mai rapid prin politici economice

și reforme bine gândite pentru urgentarea stabilității și creșterii economice a statului, și nu în ultimul rând pentru a crește numărul locurilor de muncă și a majora cuantumul retribuirii muncii, ceea ce ar permite membrilor societății posibilitatea de a-și asigura un trai decent fără ca ultimii să fie tentați de a participa activ la activități antisociale prin săvârșirea de infracțiuni sau de alte delictе.

Bibliografie:

1. Legea RM nr.102-XV din 13.03.2003 privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă.
2. Informația operativă privind starea criminalității în Republica Moldova pentru anul 2008.
3. Informația operativă privind starea criminalității în Republica Moldova pentru anul 2011.
4. Datele Biroului Național de Statistică privind ocuparea forței de muncă pentru anul 2011.

Viorel CHETRARU,

șef al Centrului Național Anticorupție, doctorand

CAUZELE ȘI CONDIȚIILE INFRAȚIUNILOR DE EVADARE DIN LOCURILE DE DETENȚIE

Pentru eficientizarea lucrului în domeniul profilaxiei evadărilor din locurile de detenție, un rol determinant îl are studierea cauzelor și condițiilor care contribuie la săvârșirea acestora [1; 2]. Cunoașterea cauzelor concrete care i-au determinat pe condamnați să săvârșască evadarea permite dezvăluirea aspectelor subiective ale săvârșirii infracțiunii, contribuind astfel la eficientizarea lucrului de profilaxie a evadărilor [3, p. 21].

În opinia lui A. Avanesov, cauzele și condițiile anumitor infracțiuni constau în totalitatea factorilor obiectivi și subiectivi care generează motivul, scopul și decizia de a săvârși infracțiunile. Un rol important îl au mediul, situația și mulți alți factori obiectivi și subiectivi [4, p. 206-219].

Determinarea generală a cauzelor criminalității, estimată ca poziție științifică inițială, presupune că prin cauză se înțelege un fenomen (sau o totalitate de fenomene interdependente), care în consecință generează criminalitatea.

Formând anumite infracțiuni, cauza devine eficace în prezența anumitor condiții. Deseori ea este formată din mai multe condiții. Totodată, drept cauză devine condiția de bază.

În opinia unor savanți, [5, p. 12-13] una din cauzele principale ale criminalității (și ale infracțiunii) sunt defectele în psihologia indivizilor și ale colectivităților sociale. Factorii sociali care condiționează formarea psihologiei criminogene se produc ca o condiție a criminalității, și nu ca o cauză a ei.

N. Strucikov semnala că cauzele delincvenței urmează a fi căutate în sfera conștiinței: „Deoarece infracțiunea este o faptă conștientizată a persoanei, atunci drept cauză imediată a criminalității pot fi circumstanțele care se află în sfera conștiinței și pot influența nemijlocit asupra comportamentului persoanelor” [6, p. 15-16].

V. Kudreavțev a sesizat exact că „drept cauze ale infracțiunii urmează a fi numite acele fenomene care generează motivele și scopurile subiectului, formează intențiile sale; ... pe când condițiile acționează doar atunci, când aceste scopuri și intenții au fost stabilite și subiectul a început să acționeze, iar condițiile contribuie la finalizarea intenției” [7, p. 7].

Cauza face posibilă o anumită consecință pentru survenirea căreia sunt necesare condiții. Condiția este un fenomen social, care deși nu generează un alt fenomen, însă, într-o măsură oarecare, contribuie la apariția și existența sa. În mod izolat, condițiile nu pot genera sau produce consecințe, însă într-o anumită situație (mediu, circumstanțe) contribuie la realizarea acțiunii cauzelor.

Cauzele criminalității urmează a fi, de asemenea, căutate și în relațiile so-

ciale interpersonale care se află în permanentă modificare. Criminalitatea, ca și oricare alt fenomen social, este condiționată de împrejurările vieții sociale. În acest mediu se formează concepțiile, motivele și scopurile comportamentului. În același timp, în mod inevitabil, apar contradicții, care se manifestă ca o cauză independentă a criminalității. Relațiile obștești și contradicțiile sociale sunt strâns legate între ele, generând criminalitatea ca urmare a acestora.

Noțiunea de „factori criminogeni” cuprinde cauzele și condițiile, precum și alte determinante ale criminalității, adică acele fenomene și procese care prezintă începuturile sau rădăcinile sale.

Potrivit lui M. Kostiuk, factorii de bază care influențează asupra criminalității în instituțiile penitenciare sunt procesele și fenomenele realității obiective, precum și stările psihice ale persoanei care influențează semnificativ asupra caracterului și nivelului criminalității în instituțiile penitenciare, care apar ca niște cauze și condiții ale săvârșirii infracțiunilor [8, p.19]. Acestea, în măsură deplină, se referă și la evadări.

Prevenirea săvârșirii de către condamnați a unor noi infracțiuni este unul din scopurile pedepsei penale și în același timp una din sarcinile care urmează a fi soluționate de către instituțiile penitenciare. Realizarea sa presupune studierea: 1) specificului condițiilor care contribuie la păstrarea poziționării antisociale a persoanei aflate în detenție; 2) motivelor infracțiunii; 3) specificului circumstanțelor existente în instituțiile penitenciare care favorizează realizarea intenției criminale. În cea mai mare parte a cazurilor anume prima grupă de factori criminogeni condiționează săvârșirea infracțiunilor. Însă aceasta nu exclude faptul ca în anumite infracțiuni un rol important îl poate avea motivul.

Cauzele sunt acei factori care determină săvârșirea infracțiunilor, deși nu condiționează inevitabilitatea lor. Circumstanțele care fac posibilă realizarea acestor cauze se referă la condițiile care contribuie la săvârșirea infracțiunilor. Cu referire la motiv, ținem să susținem tratarea conform căreia motivul este o astfel de circumstanță care nu generează consecințe (infracțiuni), ci doar le declanșează, deoarece această consecință era deja pregătită de cauzele corespunzătoare în prezența unor condiții favorabile pentru realizarea lor [9, p. 49; 10, p. 109].

Cauzele evadărilor din locurile de detenție, în majoritatea cazurilor, datorită caracterului lor, determină săvârșirea altor delikte având, prin urmare, un caracter universal. Această problemă a fost tratată în lucrările autorilor Iu. Antonean, V. Anisimkov, I. Karetnikov ș.a. [11; 12; 13]

Pentru studierea și analiza evadărilor din instituțiile penitenciare este necesar de a le clasifica. Astfel, după sfera de acțiune ele se divizează în externe și interne [14, p. 160]. Din prima grupă fac parte starea social-economică, politică, și juridică în țară. Însă totalitatea acestor măsuri este într-atât de vastă și diversă, încât în cadrul prezentei cercetări nu este posibil de a le reflecta pe deplin. Având în vedere cele menționate, atenția de bază va fi acordată examinării determinantelor interne, care condiționează evadările din instituțiile penitenciare.

Cauzele interne după natura lor la fel nu sunt omogene, ele pot fi divizate în obiective și subiective. Factorul obiectiv de bază, care influențează asupra evadărilor, este subcultura criminală care domină în instituțiile penitenciare. Factorii

subiectivi, la rândul lor, sunt condiționați de particularitățile social-psihologice ale climatului din mediul condamnaților.

Pe prima poziție în procesul regularizării relațiilor între condamnați apar normele lumii criminale, așa-numita subcultură criminală, care împingeă pe planul doi sarcinile și scopurile legislațiilor penale și execuțional-penale. În condițiile actuale, ea „este o organizare specifică a modului de viață al delincvenților, bazată pe un sistem valoric denaturat, norme interpretate ale culturii tradiționale, vorbire argotică, semne-simboluri [15, p. 12] sau, cu alte cuvinte, ea este ideologia lumii criminale [16, p. 56-57]. Totodată, în multe cazuri, normele subculturii criminale joacă un rol decisiv în procesul săvârșirii infracțiunilor în instituțiile penitenciare.

Astfel, vorbind despre cauzele săvârșirii infracțiunilor în locurile de detenție în general și a evadărilor în particular, trebuie să punctăm asupra imposibilității examinării lor în mod izolat de subcultura criminală. Nu trezește îndoieli și influența pe care o au relațiile neformale în mediul condamnaților asupra situației din instituția penitenciară. Reieșind din cele relatate, vom încerca să cercetăm legătura fenomenului dat cu evadările din locurile de detenție.

Condamnatul din prima zi a aflării sale în penitenciar resimte asupra sa influența obiceiurilor lumii criminale. În condițiile când presiunea psihologică și morală poartă un caracter continuu, psihicul persoanei suferă deformări. Comportamentul persoanei, de cele mai dese ori, începe să poarte un caracter conformist. El se află permanent în stare de tensiune nervoasă, deoarece un pas neglijent poate nu doar să înrăutățească viața sa în penitenciar, dar și să-l lipsească de viață. De aceea în literatura juridică este prezent punctul de vedere, potrivit căruia condamnații respectă normele neformale fără a fi constrânși [17, p. 79], deși o astfel de poziție nu este susținută de toți cercetătorii [18, p. 99]. O reacție deosebit de negativă din partea condamnaților o provoacă acțiunile orientate spre nerespectarea cerințelor subculturii, exprimate prin colaborarea cu administrația instituțiilor penitenciare.

O altă cauză a evadărilor din locurile de detenție este orientarea antisocială persistentă a personalității condamnaților, fapt ce se exprimă prin atitudinea negativă față de respectarea cerințelor regimului de ispășire a pedepsei, lipsa de dorință de a purta răspundere pentru cele săvârșite. Pedepsa stabilită este percepută de către ei ca fiind inechitabilă, iar evadarea ca pe o posibilitate de a continua vechiul mod de viață. După cum arată datele cercetării, cauza de bază a săvârșirii evadărilor este anume motivul lipsei de dorință de a ispăși pedeapsa stabilită.

În afară de aceasta, există punctul de vedere, conform căruia orice infracțiune are cel puțin două cauze: orientarea antisocială a personalității și situația creată. Interacțiunea lor prezintă cauza nemijlocită a infracțiunii, iar în această interacțiune factorii indicați nu apar pe poziții de egalitate: în unele cazuri rolul determinant îl joacă orientarea antisocială a personalității, iar în altele situația [7, p. 6-7]. Însă, cu referire la evadările din locurile de detenție, în opinia noastră, ar fi neîntemeiat să acordăm prioritate situației, deoarece prin sine situația favorabilă creată încă nu presupune inevitabilitatea săvârșirii evadării. Astfel, spre exemplu, nu toți condamnații care beneficiază de dreptul de a se deplasa fără escortă și însoțire săvârșesc evadări din locurile de detenție, deși toți se află în aceeași situație.

Dacă, să acordăm prioritate situației, atunci nu este clar de ce în aceeași instituție penitenciară cu aceleași deficiențe ale organizării regimului de executare a pedepsei unui condamnat săvârșesc evadări, iar alții nici nu se gândesc la aceasta. De aceea drept cauză a săvârșirii evadărilor din locurile de detenție, în opinia noastră, este orientarea antisocială persistentă a personalității condamnaților. Această cauză subiectivă nemijlocită formează și motivarea evadărilor.

Reieșind din cele menționate, starea creată în instituțiile penitenciare poate genera motive pentru evadări din instituțiile penitenciare. Astfel, un rol important în cercetarea evadărilor din locurile de detenție îl are motivarea comportamentului infracțional. Totodată „...orice activitate, inclusiv ilegală, întotdeauna are o anumită nuanță psihologică, o atitudine specială față de obiectul revendicării și față de propriile acțiuni” [19, p. 31].

Potrivit autorului V. Pirojkov, pot fi evidențiate următoarele motive tipice ale evadărilor din instituțiile penitenciare: motive ale apărării psihologice, motive de protest, motive de profilaxie individuală, motive de eschivare de la ispășirea pedepsei penale, motive de obținere a unor beneficii. Compararea stărilor tipice (starea de frustrare, starea psihotraumată, starea de presing, starea de imitare), care stimulează evadările condamnaților și a motivelor de bază ne permit de a elucidă raportul dintre ele și a înțelege cauza principală a unei evadări concrete [20, p. 50-54].

Stabilirea motivului evadării în fiecare caz concret are o importanță semnificativă pentru ridicarea eficienței profilaxiei evadărilor din locurile de detenție.

În opinia lui V. Kudreavțev, anume motivele sunt veriga centrală, care leagă cauza și consecința [21, p. 10]. Anume motivul permite de a dezvălui cauza săvârșirii evadării și a elucidă condițiile care contribuie la săvârșirea ei, totodată, condiția spre deosebire de cauză, nu generează consecință. V. Kudreavțev menționează că „drept cauze ale infracțiunii sunt acele fenomene, care generează motivele și scopurile subiectului, formând intențiile sale, condițiile însă acționează atunci când aceste scopuri și intenții au fost determinate și subiectul a început să acționeze, în acest caz condițiile contribuie ca el să-și realizeze intențiile până la capăt” [21, p. 7].

Orice comportament conștient și volitiv are un scop bine determinat, deoarece el este provocat de anumite motive și este orientat spre atingerea unui anumit scop. De aceea, după cum remarcă pe bună dreptate M. Kovaliov, „studierea caracterului activității umane nu este concepută fără elucidarea motivelor comportamentului și a scopurilor activității individului” [22, p. 49].

Motivele de obicei dezvăluie esența infracțiunii, iar prin aceasta și personalitatea infractorului. De aceea este important de a clarifica motivarea săvârșirii evadărilor pentru a înțelege mecanismul comportamentului lor criminal.

Cercetarea efectuată ne permite să evidențiem următoarele motive ale săvârșirii evadărilor din locurile de detenție.

Cel mai des întâlnit motiv al săvârșirii evadărilor din locurile de detenție este lipsa de dorință condamnaților de a ispăși pedeapsa cu închisoare. Acest motiv este strâns legat de faptul că anumiți condamnați consideră sentința neîntemeiată și nu doresc să ispășească pedeapsa stabilită.

Conform datelor cercetării, un alt motiv al săvârșirii evadărilor este dorința de a-și vedea familia, rudele, de a-i ajuta. Săvârșirea evadărilor din locurile de

detenție pe motivul respectiv este specific pentru condamnații, pentru care procesul adaptării la regimul ispășirii pedepsei în locurile de detenție a decurs dificil, posibil nici nu s-a încheiat. În plan psihologic starea lor a atins limita după care urmează evadarea. Astfel de condamnați nu au rupt relațiile cu familia, au copii mici sau minori, părinți cu vârstă înaintată, se caracterizează pozitiv la locul ispășirii pedepsei. Ei suferă din cauza ruperii de familie, de apropiați, sentimentul de singurătate este destul de pronunțat pentru ei.

Însă prezența momentelor pozitive indicate mai sus permite de a-i evidenția din totalitatea condamnaților și de a desfășura cu ei lucrul orientat spre prevenirea evadărilor din partea acestora, precum și în planul unei influențe pozitive asupra altor condamnați.

Dorința de a se afla la libertate. Acest motiv este caracteristic în special pentru condamnații tineri. Mulți din ei sunt condamnați la termene mari de detenție, o parte din care a fost deja ispășit, însă termenul rămas este încă mare. La această categorie de condamnați, la o anumită etapă de executare a pedepsei, apare tendința de a se afla o perioadă de timp la libertate pentru a gusta din plăcerile vieții, în pofida perspectivei unei noi condamnări și a majorării termenului de pedeapsă.

Evadările din locurile de detenție pe motivul unor relații de conflict cu alți condamnați poartă un caracter situațional și se săvârșesc din cauza persecuțiilor pentru participare în organizațiile de inițiativă ale condamnaților, pierderea în jocurile de hazard, predispuneri spre homosexualism. Toate acestea se acutizează pe fundalul inactivității administrației penitenciare, având ca rezultat senzația de disperare a condamnatului. Acesta își închipuie că unica ieșire din situația creată este săvârșirea evadării și el își realizează intenția.

Dorința de a se transfera într-o altă instituție penitenciară ca motiv al săvârșirii evadării este, de asemenea, o consecință a unei situații de conflict. Comportamentul condamnatului este determinat de dorința de a-și asigura securitatea. Însă aceste evadări nu ar fi putut avea loc dacă administrația penitenciară ar fi întreprins la timp măsuri pentru depășirea situațiilor de conflict.

Pentru înțelegerea componentei psihologice a evadărilor condamnaților este important să examinăm situațiile care le stimulează, precum și motivarea comportamentului persoanelor care le-au săvârșit. În condițiile ispășirii pedepsei cu închisoarea pot fi întâlnite un șir de stări tipice, care stimulează persoana să evadeze. V. Pirojkov evidențiază patru tipuri de stări: starea de frustrare; starea psihotraumată; starea de presing; starea de imitare [23, p. 50-54].

În practică fiecare din situațiile enumerate rareori este întâlnită „în formă pură”. De cele mai dese ori circumstanțele sunt de natură că condamnatul resimte influența câtorva sau a tuturor elementelor situațiilor tipice, deși predomină doar una din ele.

Refractându-se în conștiință, sistemul respectiv al situațiilor de favorizare poate genera motive tipice ale evadărilor condamnaților: eschivarea de la ispășirea pedepsei, motive privind apărarea psihologică, obținerea unor beneficii, în semn de protest.

În cele ce urmează, vom descrie, la modul general, condițiile care facilitează evadarea deținuților din interiorul penitenciarelor, împrejurări care își au izvorul,

de regulă, într-o serie de lipsuri, încălcări sau abateri ce persistă în activitatea unor elemente de pază, supraveghere, inclusiv în activitatea unor cadre de conducere. Sunt deosebite condiții obiective și subiective care facilitează săvârșirea evadărilor [24, p. 23; 25, p. 85]. La condițiile obiective care contribuie la săvârșirea evadărilor din locurile de detenție, în viziunea noastră pot fi atribuite:

- deficiențele în activitatea instituțiilor penitenciare;
- deficiențele privind studierea condamnaților la soluționarea chestiunii cu privire la acordarea dreptului de a se deplasa fără escortă sau însoțire;
- executarea neadecvată a serviciului de gardă și a echipei de controlori;
- organizarea defectuoasă a supravegherii condamnaților de către administrația instituțiilor penitenciare;
- înzestrarea tehnică insuficientă și funcționarea defectuoasă a mijloacelor tehnico-genistice de pază;
- informarea insuficientă a administrației instituțiilor penitenciare despre intențiile criminale ale condamnaților;
- nivelul scăzut al lucrului profilactic, organizarea superficială a lucrului individual-profilactic cu persoanele predispușe la evadare.

Condițiile indicate care facilitează săvârșirea evadărilor sunt cele mai răspândite în instituțiile penitenciare.

Printre condițiile care facilitează săvârșirea evadărilor, în opinia noastră, cele mai importante sunt lacunele în studierea condamnaților la soluționarea chestiunii privind acordarea unora din ei a dreptului de a se deplasa fără escortă sau însoțire. Nivelul ridicat al evadărilor în rândul condamnaților care se bucură de dreptul de a se deplasa fără escortă sau însoțire se explică prin faptul că administrația instituțiilor penitenciare acordă acest drept fără o studiere profundă a candidaților, reieșind din interesele de producere și a prevederilor formale ale legislației. Selectarea condamnaților care ar beneficia de dreptul de a se deplasa fără escortă sau însoțire, în multe instituții penitenciare, se realizează după principiul „de la specialitate spre personalitate”, și nu invers.

Un factor destabilizator în instituțiile penitenciare care influențează asupra intenției de evadare a condamnaților este și baza tehnico-materială învechită. Deseori mijloacele tehnico-genistice de pază nu corespund cerințelor. Instalația de semnalizare din cauza lipsei unei profilaxii regulate nu se declanșează în toate cazurile.

Îndeplinirea misiunii principale ce revine penitenciarelor – izolarea deținuțului de societate – nu se poate realiza numai printr-un dispozitiv de pază corespunzător, ci și prin activitatea desfășurată de cadrele cu atribuțiuni de pază. Personalului din sistemul de pază îi revine misiunea de a asigura paza și supravegherea deținuților în scopul preîntâmpinării și zădărnirii evadării acestora sau a altor acțiuni ostile pe care deținuții le pregătesc.

Lacunele în organizarea pazei și supravegherii condamnaților se exprimă, în primul rând, prin nerespectarea cerințelor speciale privind organizarea pazei și supravegherii condamnaților atât la obiectivul de producție, cât și în zona locativă. Se încalcă cerințele privind controlul prezenței condamnaților la obiectivul de producere și în zona locativă. Eficiența scăzută a perchezițiilor efectuate permite condamnaților de a păstra asupra lor obiecte interzise. Pentru evadările săvârșite

cu utilizarea șiretlicurilor sunt caracteristice lacunele serviciului de gardă, neutilizarea câinilor de serviciu la percheziția încărcăturilor și a mijloacelor de transport, starea nesatisfăcătoare a mijloacelor de semnalizare, al controlului și iluminării zonei interzise, al blocării eficiente a căilor de acces spre comunicațiile subterane etc.

Îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor sale de către echipa de controlori se exprimă prin desfășurarea formală a verificărilor de seară, prin efectuarea neregulată și defectuoasă a perchezițiilor condamnaților, a zonei locative precum și a celei de producție, localurilor și construcțiilor aflate aici. Ca rezultat condamnării aduc și păstrează în zonele locative bani, diferite instrumente pentru săvârșirea evadării, de asemenea, fac săpături, pregătesc ascunzișuri etc. La fel, încălcări răspândite sunt: verificările defectuoase ale fâșiiilor de control și stării dispozitivelor de protecție, lăsarea fără supraveghere a mijloacelor de transport la încărcare, controlul deficient al condamnaților la locurile de muncă din partea personalului tehnico-ingineresc precum și al cheltuielilor materialelor, utilizării utilajelor și instrumentelor.

S-a stabilit din practica penitenciară că reușita producerii evadării se datorează exploatarea de către deținuți atât a locurilor vulnerabile existente în dispozitivul de pază (găuri și tuburi de canalizare ce au legătură cu exteriorul, pomi și clădiri aflate în apropierea zonelor interzise, distanța mare dintre posturi, aglomerările momentane de persoane ori mijloace de transport de la postul de control etc.), precum și a momentelor vulnerabile create de cadrele din dispozitivul de pază [26, p. 24].

O altă condiție care contribuie la apariția la condamnați a intenției de evadare urmează a fi numite și încălcările legalității din partea reprezentanților administrației instituțiilor penitenciare. În cele mai dese cazuri colaboratorii comit astfel de încălcări cum ar fi lezarea morală și fizică a demnității umane, încălcarea drepturilor și intereselor legitime ale condamnaților, maltratări, stabilirea neîntemeiată a unor sancțiuni disciplinare, iar în unele cazuri ei singuri înlesnesc evadările.

Condițiile specifice ale privării de libertate, gradul de dependență ridicat al condamnaților de colaboratorii instituțiilor penitenciare dau temei de a presupune că latența încălcării legalității în aceste instituții este destul de ridicat spre deosebire de alte organe în care dependența cetățenilor este mai mică, iar posibilitatea de a se adresa cu o plângere este mai mare.

Sunt întâlnite și cazuri când colaboratorii intră în relații neregulamentare cu condamnații și rudele lor trădând interesele de serviciu. Aceste relații se rezumă la faptul că condamnații încearcă să rupă cercul restricțiilor, stabilite de regim, să încalce izolarea, să păstreze relațiile sociale anterioare, inclusiv cele criminale, care le-ar crea condiții apropiate de condițiile din libertate.

Pe de altă parte, comportamentul persoanelor care stabilesc relații neregulamentare cu condamnații, se explică atât prin năzuința de a atenua condițiile de aflare a condamnaților în locurile de detenție, cât și prin motive de profit.

Relațiile neregulamentare se manifestă atât prin trecerea obiectelor interzise pe teritoriul penitenciarului, cât și prin eliberarea condamnaților de sub pază.

Un alt factor important, care influențează asupra creșterii numărului de evadări din instituțiile penitenciare, este nivelul lucrului operativ-investigativ.

Generalizarea materialelor cercetării a demonstrat că munca educativă cu condamnații este efectuată fără a ține cont de caracteristica criminologică a eva-

dărilor și a persoanelor care le-au săvârșit, fie a persoanelor predispușe la evadare. Planificarea lucrului educativ nu corespunde pe deplin particularităților de vârstă și studii, degradării lor sociale, morale și pedagogice. Lucrul educativ nu este orientat, în toate cazurile, spre cultivarea la condamnați a deprinderii de respectare strictă a regimului și a normelor de comportament social-acceptabile, precum și a unei atitudini conștiințioase față de muncă. Munca individuală se rezumă, de regulă, la conversații referitoare la faptele de încălcare a regimului și nu poartă un caracter de prevenție.

Mulți șefi de sector nu posedă deprinderi suficiente pentru desfășurarea muncii educative, nu au cunoștințe depline în domeniul dreptului, psihologiei, pedagogiei. O carență esențială a muncii educative este educația juridică superficială a condamnaților, și în primul rând lipsa lucrului explicativ privind răspunderea penală pentru evadare.

Insuficienta cunoaștere a deținuților. O condiție semnificativă care contribuie la săvârșirea evadărilor, este informarea insuficientă a administrației privind intențiile infracționale ale condamnaților. Lipsa informațiilor despre intențiile sau pregătirile de evadare nu permite prevenirea oportună a acestora.

Cunoașterea, analiza și aprecierea justă a manifestărilor concrete în activitatea de zi cu zi a deținuților prezintă o importanță deosebită nu numai pentru corijarea unor imperfecțiuni ale procesului de educare ci, mai ales, pentru prevenirea și lichidarea în fază incipientă a acțiunilor ostile prin care unele elemente foarte periculoase încearcă să se sustragă sistemului de executare a pedepsei sau să producă alte greutăți administrației penitenciare.

Astfel, unii deținuți care și-au propus să se sustragă regimului legal de executare a pedepsei sau a arestării preventive prin evadare încearcă să câștige încrederea cadrelor și pe această cale să scape de sub controlul lor pentru a-și pune în aplicare planurile. În acest scop, deținuții în cauză adoptă o poziție de conștiințiozitate în muncă, sunt foarte supuși și docili, se oferă din proprie inițiativă să îndeplinească anumite activități, sesizează unele nereguli sau intenții ale altora.

Cunoașterea fiecărui deținut și, în mod special, a celor periculoși trebuie să pornească de la culegerea unor informații privind aspecte de ordin psihosocial ce țin de fiecare individ în parte. Această cunoaștere trebuie să fie un proces continuu care să se realizeze pe tot parcursul detenției, urmând ca datele obținute să fie permanent controlate și îmbogățite.

Lipsa unui control sistematic din partea factorilor competenți. Controlul sistematic asupra elementelor de serviciu constituie o garanție a îndeplinirii corespunzătoare a misiunilor de către aceștia și, implicit, o măsură de prevenire a evadărilor.

Unele cadre din sistemul de pază, observând tolerarea unor abateri sau lipsuri personale, au mers din abateri în abateri, ajungând până la adormirea în post, consum de băuturi alcoolice în timpul serviciului, părăsirea postului și uneori chiar pactizarea cu deținuții favorizând prin acest comportament evadarea acestora.

La condițiile subiective care contribuie la săvârșirea infracțiunilor se referă particularitățile personalității condamnaților cum ar fi descumpănirea, emotivitatea sporită, excitabilitatea și alte trăsături de caracter, care fac dificilă adaptarea condamnaților în locurile de detenție.

Așadar, prin examinarea chestiunilor ce țin de stabilirea circumstanțelor care favorizează săvârșirea evadărilor din locurile de detenție s-a constatat, că o serie de cauze poartă un caracter obiectiv și nu depind de deprinderile profesionale ale colaboratorilor instituțiilor penitenciare. În același timp, unele din ele sunt un rezultat al unei pregătiri profesionale insuficiente al reprezentanților administrației instituțiilor penitenciare, precum și al lipsei sau desfășurării defectuoase a acțiunilor de profilaxie a evadărilor.

Toate cele relatate mai sus ne permit să tragem următoarele concluzii cu privire la cauzele specifice ale evadărilor din locurile de detenție.

1. Factorul determinant de bază al săvârșirii evadărilor sunt normele neformale de comunicare ale condamnaților în instituțiile penitenciare. În urma influenței acestora condamnații sunt nevoiți să întreprindă acțiuni ilegale. De aceea atâta timp cât subcultura criminală va avea o acțiune semnificativă de regularizare în relațiile între condamnați, evadările sunt inevitabile.

2. Una din condițiile de bază ale pregătirii și săvârșirii evadărilor este pregătirea profesională insuficientă, lipsa experienței de lucru cu condamnații a colaboratorilor precum și lucrul operativ-profilactic insuficient în vederea prevenirii evadărilor și stabilirii unor relații neregulate între colaboratori și condamnați.

3. O condiție care favorizează săvârșirea evadărilor este și munca educativă superficială cu condamnații. Ea trebuie să fie organizată ținând cont de caracteristica criminologică a evadărilor și a persoanelor care le-au săvârșit. Lucrul individual cu persoanele predispuse la evadare trebuie să poarte un caracter de prevenție.

4. Starea deplorabilă a mijloacelor tehnico-ingenerești de pază și supraveghere contribuie la formarea la condamnați a predispozițiilor de evadare fiind una din condițiile de realizare a acestora.

Astfel, principalul în lupta cu evadările este realizarea unui sistem de măsuri interdependente și științific argumentate cu caracter educativ și de constrângere cu scopul înlăturării cauzelor evadărilor și al creării condițiilor care le-ar exclude.

Cunoașterea cauzelor și condițiilor care contribuie la săvârșirea unei astfel de infracțiuni ca evadarea din locurile de detenție va permite de a determina corect sistemul de măsuri și abordări în vederea prevenirii acesteia.

Referințe bibliografice:

1. А. Волобуев, *Правовые и социально-психологические проблемы борьбы с побегами осужденных из ИТУ*. Автореферат диссертации кандидата юридических наук, Москва: ВНИИ МВД СССР, 1984.
2. Ю. Щевелев, *Борьба с побегами осужденных из ИТУ*. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Москва: ВНИИ МВД СССР, 1972;
3. *Организационно-тактические и правовые аспекты борьбы с побегами из мест лишения свободы*. Под ред. А. Зубкова, Москва, 1994.
4. Г. Аванесов, *Криминология*, Москва, 1984.
5. А. Л. Могилевский, *Истоки правонарушения. Социально-психологический аспект*. Под ред. Б. А. Сарыева, Ылым, 1987.

6. Н. Стручков, *Вступительная статья* в книге Э. Бухгольц, Дж. Лекшаш, Р. Хартман, *Социалистическая криминология*, Москва, 1975.
7. В.Н. Кудрявцев, «Причины конкретного преступления», în *Советская юстиция*, № 22, 1970.
8. М. Костюк, *Криминологическая характеристика преступности в исправительных учреждениях. Лекция*, Москва, Академия управления МВД РФ, 1999.
9. С. Остроумов, Н. Кузнецова, În: *Вестник Московского университета*, 1965.
10. Н. Стручков, *Советская исправительно-трудовая политика и её роль в борьбе с преступностью*, Саратов, 1970.
11. Ю. Антонеан, *Преступная жестокость*, Москва: ВНИИ МВД РФ, 1994.
12. И. Каретников, *Обстоятельства детерминирующие преступность в ИТК*, Москва, ВНИИ МВД СССР, 1986.
13. В. Анисимков, *Криминальная субкультура и её нейтрализация в исправительных учреждениях. Автореферат диссертации доктора юридических наук*, Москва, Академия управления МВД России, 1998.
14. Б. Махаков, *Уголовно-правовые и криминологические меры борьбы с побегами из мест лишения свободы. Диссертация кандидата юридических наук*, Москва, 2000.
15. В. Анисимков, *Криминальная субкультура и её нейтрализация в исправительных учреждениях. Автореферат диссертации доктора юридических наук*, Москва, Академия управления МВД России, 1998.
16. М. Лайне, *Криминология и социология отклоняющего поведения*, Хелсинки, 1994.
17. И. Уваров, *Преступления, совершаемые с особой жестокостью в исправительных учреждениях. Диссертация ... кандидата юридических наук*, Рязань, РИПиЭ МВД РФ, 1997.
18. И. Кудрявцев, *Предупреждение групповых преступлений в исправительных учреждениях уголовно-исполнительной системы*, Диссертация... кандидата юридических наук, Рязань,; РИПиЭ МВД РФ, 1999.
19. Я. Аврах, *Личность преступника*, Казань, 1972.
20. В. Пирожков, «Психологические аспекты борьбы с побегами», în *Исправительно-трудовые учреждения. Бюлетень ВНИИ МВД СССР*, № 18, Москва, 1982.
21. В. Кудрявцев, *Причинность и криминология*, Москва, Наука, 1968.
22. М. Ковальов, *Основы криминологии*, Москва, 1970.
23. В. Пирожков, «Психологические аспекты побегов», în *Бюлетень ВНИИ МВД СССР*, № 8, 1982.
24. В. Сауляк, *Предупреждение побегов осужденных из ИТУ. Автореферат диссертации кандидата юридических наук*, Москва, ВНИИ МВД СССР, 1985.
25. К. Мазняк, *Некоторые вопросы предупреждения побегов осужденных из ИТУ. Вопросы профилактики преступлений*, Москва, 1973.
26. О. Поп, V. Troenco, *Cercetarea infracțiunii de evadare*, Chișinău, Centrul Editorial al Universității de Criminologie, 2002.

Oleg CHIRIL,

lector al Catedrei „Drept public” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

PROBLEME ȘI TENDINȚE ALE PROCESULUI DE PREVENIRE A CRIMEI ORGANIZATE ÎN SPAȚIUL EUROPEAN

Summary

The theme describes the process to combat and prevent organized crime from Europe by the European police office Europol. Also analyzes the characteristics of organized crime, making the analysis of its impact on politics, economy, culture European Union. Theme includes European Police Office Europol work in collaboration with the police in EU countries.

Rezumat

În temă se face o descriere a procesului de combatere și prevenire a criminalității organizate din spațiul european de către Oficiul european de Poliție Europol. Tot aici se analizează caracteristicile criminalității organizate, făcându-se o analiză a impactului acesteia asupra politicii, economiei, culturii Uniunii Europene. Tema cuprinde activitatea Oficiului European de Poliție Europol în colaborare cu organismele polițienești din statele Uniunii Europene.

Este important să cunoaștem că începuturile integrării europene au loc odată cu semnarea tratatului de instituire a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului (CECO), în 1951. Ulterior au fost create și alte comunități precum Comunitatea Economică Europeană, Comunitatea Europeană a Energiei Atomice, a fost semnată Convenția Schengen, în ansamblu toate acestea au pus bazele liberei circulații a mărfurilor, capitalurilor, serviciilor și persoanelor în spațiul Uniunii Europene și nu în ultimul rând a creat sistemul instituțional comunitar [1, p. 1-60]. Dezvoltarea liberei circulații în spațiul european a eliminat anumite restricții vamale, ceea ce a pus bazele unei uniuni vamale care la rândul său a devenit un factor important în creșterea criminalității organizate în spațiul european.

Prin criminalitate se înțelege ansamblul de acte criminale care se produc într-un anumit teritoriu, într-o perioadă determinată de timp [2, p. 17].

O definiție similară este propusă de Narcis Giurgiu: prin criminalitate se înțelege fenomenul social de masă care cuprinde totalitatea infracțiunilor săvârșite în decursul întregii evoluții umane sau în raport cu anumite civilizații, epoci, intervale de timp ori spații geografice determinate, considerate la scara globală.

Aurel Dincu, criminolog român, subliniază că criminalitatea ca fenomen sociouman desemnează ansamblul comportamentelor umane interzise de legea penală, săvârșite într-un teritoriu național, într-o perioadă determinată.

Prin urmare criminalitatea reprezintă ansamblul tuturor infracțiunilor săvârșite într-un anumit teritoriu, într-o perioadă determinată de timp și totalitatea tuturor infractorilor, vinovați de comiterea acestor acte [3].

În baza analizei diverselor noțiuni de criminalitate din literatura de specia-

litate, putem evidenția următoarele trăsături ale fenomenului criminalității:

- criminalitatea este un fenomen de masă;
- criminalitatea este un fenomen social;
- criminalitatea este un fenomen social-negativ;
- criminalitatea este un fenomen socialmente periculos;
- criminalitatea este un fenomen socio-juridic;
- criminalitatea este un fenomen juridico-penal;
- criminalitatea este un fenomen istorico-evolutiv;
- criminalitatea produce un prejudiciu enorm societății [2, p. 18].

Criminalitatea internațională poate fi clasificată în :

- crime contra păcii și securității omenirii;
- crime de război;
- crime contra umanității [4, p. 25].

Criminalitatea organizată a influențat foarte mult dezvoltarea economică, socială, politică a Uniunii Europene, totodată aceasta a încălcat și continuă să pună în pericol drepturile omului din spațiul respectiv.

În linii generale, drepturile omului pot fi definite ca drepturile inerente naturii omului, fără de care el nu poate exista ca ființă umană. Omul a luptat pentru drepturile sale din cele mai vechi timpuri, astfel refuzul de a oferi drepturi și libertăți fundamentale creează condiții pentru dezordini sociale și politice, seamănă semințele violenței, discordiei și conflictelor din societate, între societate și stat.

Pentru a evita impactul negativ al criminalității organizate asupra domeniilor de activitate și politicilor Uniunii Europene, este necesar să se implice instituțiile polițienești naționale ale statelor membre UE și internaționale în prevenirea și combaterea acestui flagel.

Cel de al treilea pilon al Comunității Europene constă în cooperarea polițienească și judiciară în materie penală care are ca obiectiv prevenirea și combaterea: rasismului și a xenofobiei, terorismului, traficului de ființe umane, infracțiunilor săvârșite împotriva copiilor, traficului de droguri, traficului de arme, corupției și fraudei [5, art. 30].

Acest pilon al Uniunii Europene prevede o mai strânsă cooperare între forțele de poliție, autoritățile vamale și judiciare, atât direct, cât și prin Oficiul European de Poliție (Europol) și, acolo unde este necesar, armonizarea legislației penale din statele membre. Este necesar de menționat că Convenția prin care s-au pus bazele Europolului a fost semnată în iulie 1995 și a intrat în vigoare la 1 octombrie 1998 [5, art.K.3]. Însă Oficiul European de Poliție, cu sediul la Haga, a devenit operațional de la 1 iulie 1999, acesta fiind organul Uniunii Europene de urmărire penală care se ocupă de domeniul criminalității. Misiunea sa este de a îmbunătăți eficiența și cooperarea dintre autoritățile competente ale statelor membre în prevenirea și combaterea formelor grave ale criminalității organizate internaționale și spălarea banilor. Misiunea Europol-ului este aducerea unei importante contribuții la măsurile de urmărire penală ale Uniunii Europene împotriva criminalității organizate și, mai ales, împotriva organizațiilor criminale participante [6,].

Europol sprijină activitățile statelor membre, mai ales la urmărirea penală a traficului ilegal de droguri, rețelelor ilegale de imigrare, terorismului, traficului

ilegal cu autovehicule, falsificării de bani (falsificarea monedei Euro) și a altor mijloace de plată, spălării banilor. În afară de acestea, prioritățile Europol-ului mai includ infracțiunile comise împotriva persoanelor, infracțiunile financiare și cele comise prin Internet. Acestea se aplică acolo unde sunt implicate structuri criminale organizate și unde sunt afectate două sau mai multe state membre.

Europol susține statele membre prin următoarele măsuri: promovarea schimbului de informații, în conformitate cu legislația națională, între ofițerii de legătură ai Europol. Aceștia sunt detașați la Europol de către statele membre, ca reprezentanți ai diferitor organe naționale de urmărire penală; furnizarea analizelor operaționale pentru susținerea activităților statelor membre; generarea de rapoarte strategice (de ex. aprecierea primejduirii) și analize ale criminalității de către Europol pe baza informațiilor și cunoștințelor furnizate de statele membre, respectiv obținerea de informații din alte surse și punerea la dispoziție a cunoștințelor de specialitate și sprijinului tehnic pentru investigații și operațiuni desfășurate în cadrul Uniunii Europene, sub controlul și responsabilitatea legală a statelor membre implicate. Europol activează și pentru promovarea analizei criminalității și armonizării metodelor de investigare în statele membre.

Pentru o mai eficientă combatere a criminalității, organizate în context transfrontalier în cadrul UE, Consiliul European de la Tampere din octombrie 1999 a decis crearea unei divizii (EUROJUST), compusă din procurori naționali, magistrați, ofițeri de poliție, detașați din fiecare stat membru. EUROJUST are ca sarcină facilitarea coordonării autorităților judiciare naționale și sprijinirea investigațiilor în cazuri de crimă organizată, trafic de droguri etc.

În concluzie, putem spune că criminalitatea organizată reprezintă o amenințare la adresa economiei și societății europene. Răspunsul Uniunii Europene în lupta împotriva criminalității organizate este adaptat la complexitatea acestui fenomen și vizează atât traficul de persoane, arme și droguri, cât și criminalitatea economică și financiară, corupția și spălarea banilor. Acesta acoperă și noile aspecte ale criminalității organizate, cum sunt criminalitatea informatică și infracțiunile de mediu.

Abordarea integrată care ghidează acțiunile UE merge de la prevenire până la aplicarea efectivă a legii. Aceasta se bazează pe o cooperare eficace între autoritățile statelor membre, în special a organelor responsabile cu aplicarea legii, inclusiv în ceea ce privește schimbul de informații și asistența reciprocă pentru capturări și confiscări. Astfel, putem spune că lupta împotriva criminalității organizate este o luptă globală, care afectează numeroase domenii de acțiune și politici ale UE.

Referințe bibliografice:

1. Tudorel Ștefan, Beatrice Andreșan-Grigoriu, *Drept comunitar*, București, 2007.
2. C. Creangă, *Criminalitatea internațională și drepturile omului*, Chișinău, 2002.
3. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată de Adunarea Generală a ONU din 10 decembrie 1948.
4. Oleg Balan, *Drept internațional umanitar*, Chișinău, 2001.
5. Tratatul de la Maastricht din 7 februarie 1992.
6. Convenția Europol din 26 iulie 1995.

Ion CHIRTOACĂ,

lector asistent al Catedrei „Drept public”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept

SĂRĂCIA – FACTOR DETERMINANT ÎN DEZVOLTAREA CRIMINALITĂȚII ÎN SPAȚIUL EUROPEAN

Summary

Currently, humanity is marked by a process called globalization whose tendencies are growing under the long list of positive aspects of this process such as economic integration, the rapid spread of recent innovations in science, the rapid application of recent information from the medical, etc. This phenomenon, known and some less positive aspects fall among them poverty and crime that is the subject of the topic analyzed. As the negative aspects of globalization phenomenon with amazing speed are spread all over the world causing some irrecoverable consequences. This has not spared even the European continent and some of the biggest challenges of the European community are a direct result of poverty that lead to the development of crime.

Rezumat

La momentul actual, omenirea este marcată de un proces numit globalizare ale cărui tendințe sunt în continuă creștere pe lângă lista lungă de aspecte pozitive ale acestui proces cum sunt: integrarea economică, răspândirea rapidă a ultimelor inovații ale științei, aplicarea rapidă a ultimelor informații din domeniul medical etc. Acest fenomen cunoaște și unele aspecte mai puțin pozitive, printre acestea înscriindu-se sărăcia și criminalitatea care constituie obiectul de studiu al temei analizate. La fel, aceste aspecte negative ale fenomenului mondializare cu o viteză uluitoare sunt răspândite pe toate meridianele globului, provocând o serie de consecințe irecuperabile. Acest fapt nu a ocolit nici continentul european, iar unele din marile provocări ale comunității europene sunt sărăcia care ca o urmare directă duce la dezvoltarea criminalității.

Sărăcia poate fi privită din numeroase unghiuri. Din punct de vedere istoric, acest fenomen este implantat în gândirea umană, întrucât trecutul istoric diviza societatea umană în diverse categorii sociale după censul de avere, astfel individului încă de la naștere îi era destinată o anumită stare socială. Din punct de vedere social, putem defini sărăcia ca fiind acel fenomen în care individul sau grupul din care face parte (familia) nu are potența necesară atât intelectuală, cât și economică de a-și satisface nevoile primare, situându-se astfel pe o scară socială inferioară. Dicționarul explicativ al limbii române definește termenul sărăcie drept „lipsa mijloacelor materiale necesare existenței umane”¹. În ultima vreme, tot mai des auzim că în ultimii ani satisfacțiile și așteptările oamenilor sunt mai bine îndeplinite, iar ființa umană se află în siguranță. Oare este așa? Evident că acest lucru

¹ Dicționar explicativ al limbii române.

în unele regiuni ale lumii este îndeplinit, însă în multe zone ale lumii acest lucru lipsește. Această situație duce în mod direct la încălcarea unei serii de drepturi ale omului și la abandonarea valorilor morale, printre cele mai încălcate drepturi ale omului numărându-se cele ce fac parte din categoria drepturilor social-economice cum sunt: dreptul la muncă, securitatea socială, asigurarea socială etc.

Criminalitatea și sărăcia pe bătrânul continent a cunoscut o diversificare după anii 1990 atunci când popoarele din estul Europei au reușit să-și obțină independența, acest lucru a fost unul pozitiv, întrucât noilor state li s-a oferit posibilitatea să se dezvolte pe calea democrației și plasării în prim-plan a ființei umane. Lucrurile nu au fost atât de simple, calea trecerii de la o economie planificată la una de piață a dus la sărăcirea populației care, pentru a-și putea asigura existența a fost silită de împrejurări să comită fapte infracționale, acestea fiind dintre cele mai diverse, de la plecări ilegale în străinătate în speranța obținerii unui loc de muncă bine plătit la comiterea de infracțiuni pentru a-și asigura hrana necesară supraviețuirii. De acest lucru au profitat din plin grupările criminale care au cunoscut în anii 1990 o organizare extrem de bine pusă la punct pe fundalul lipsei unei guvernări de stat eficiente. Aceste grupări au început adevărate campanii de racolare a persoanelor cărora le promiteau în Vest un loc de muncă, de fapt, folosindu-se de naivitatea oamenilor aceștia, îi înșelau, femeile cu precădere erau traficate, iar bărbații impuși la munci grele fără a fi remunerați. Un alt domeniu care a facilitat creșterea criminalității îl constituie cel din domeniul înstrăinării avuției naționale care a dus la sărăcirea galopantă a populației, de exemplu, într-o serie de state din estul Europei între anii 1990-2000, guvernările au vândut pe bani de nimic cele mai rentabile fabrici și uzine care a avut ca urmare directă aruncarea în stradă a zeci de mii de oameni, devenind „pradă sărăciei și mizeriei”².

Starea de sărăcie face toate drepturile omului inoperante, nerealizarea dreptului la un standard de viață rezonabil duce la încălcarea tuturor celorlalte drepturi ale omului³. Suntem de acord cu această afirmație a autorului român, întrucât credem că respectarea drepturilor omului în asemenea condiții devine imposibilă din punct de vedere material. Sărăcia este combinată deseori cu discriminările care duce implicit la dezvoltarea criminalității, aceasta în cele mai dese cazuri afectează grupurile vulnerabile ale societății. În acest context, putem afirma că starea de sărăcie duce la încălcarea dreptului omului la un nivel de viață corespunzător care este reglementat de Declarația Universală a Drepturilor Omului prin prevederea de la art.25 alin.(1) care prevede: „Orice persoană are dreptul la un nivel de viață corespunzător asigurării sănătății sale, bunăstării proprii și a familiei, cuprinzând hrana, îmbrăcămintea, locuința, îngrijirea medicală, precum și serviciile sociale necesare, are dreptul la asigurare în caz de șomaj, de boală, de invaliditate, văduvie, bătrânețe sau în alte cazuri de pierdere a mijloacelor de

² Dumitru Mazilu, *Drepturile omului: concept, exigențe și realități contemporane*, ediția a III-a, Editura Lumina Lex, București 2006, p. 17.

³ Ion Diaconu, *Drepturile omului în dreptul internațional contemporan*, Editura Lumina Lex, București, 2001, p. 443.

subzistență ca urmare a unor împrejurări independente de voința sa⁴. O problemă actuală a comunității europene este de a integra din punct de vedere economic țările ce au făcut parte din fostul lagăr socialist în structurile economice ale continentului; astfel, o serie de state au fost ajutate să se integreze în Uniunea Europeană, iar semnalele pozitive nu au întârziat să apară, totuși rămân și până în prezent mari diferențele între nivelul de trai din vestul Europei și estul continentului care și în continuare vor alimenta dezvoltarea criminalității. Declarația Universală a Drepturilor Omului declară la art.1: „Toate ființele umane se nasc cu șanse egale”⁵, văd lumina zilei cu aceeași deschidere spre lumea care intră și în care se vor dezvolta; din aceste considerente credem că fiecărei ființe umane trebuie să i se ofere șanse egale de afirmare pentru a-și împlini personalitatea.

Criminalitatea provocată de neajunsuri este o problemă centrală a întregii comunități europene, începând cu instituțiile europene comune și terminând cu mecanismele naționale interne ale statelor; în momentul de față, problemele legate de sărăcirea populației s-au diversificat. Aici, în primul rând, este vorba de criza economică ce a cuprins Europa după anul 2008, care cu precădere a afectat țările din vestul continentului (este vorba de Portugalia, Spania, Italia) care a generat creșterea șomajului, instabilitate politică, neîncredere din partea populației în instituțiile statale și europene etc., ce au ca rezultat comiterea infracțiunilor transfrontaliere, de exemplu, creșterea accizelor la țigări în mod direct a provocat încurajarea contrabandei cu țigări. De asemenea, se accentuează ura națională, de exemplu, cetățenii statelor din Europa Occidentală tratează cu dispreț persoanele imigrante care în perioada de creștere economică erau bine veniți, întrucât erau forțe de muncă ieftină. Acest lucru se resimte chiar și din partea autorităților statului care încearcă pe diverse căi mai puțin umane să-i repatrieze în locurile de baștină unde din lipsă de locuri de muncă sunt nevoiți pentru a supraviețui fie să comită infracțiuni, fie să aleagă din nou să plece ilegal peste hotare. În esență, problema nu este rezolvată, iată de ce credem că doar colaborarea dintre toate structurile Europei, fie Consiliul Europei sau Uniunea Europeană, va duce nu la rezolvarea definitivă a acestei probleme, dar cu siguranță la limitarea urmărilor negative.

Autoritățile trebuie să țină cont că unul dintre cele mai puternice mobiluri ale omului este proprietatea, aceasta având un rol hotărâtor în opțiunile și acțiunile umane și din acest motiv, ori de câte ori i se vor aduce atingeri acestui mobil, individul va căuta să-și apere pe orice căi proprietatea, prin acțiuni legale sau ilegale, de aceea autoritățile trebuie să fie conștiente că o populație înfometată niciodată nu va tinde să respecte prescripția legii. Acest lucru ne este demonstrat de manifestările în masă care au cuprins Grecia când manifestanții se manifestă ca adevărați infractori, cauza fiind anume că autoritățile statului, pentru a ieși din criză, au lovit în sursele lor de venit, iar metodele de austeritate sunt privite de majoritatea cetățenilor ca metode tiranice de conducere. În acest context, credem

⁴ Art.25 alin.(1) Declarația Universală a Drepturilor Omului adoptată de Adunarea Generală a ONU la 10 decembrie 1948.

⁵ Art.1 Declarația Universală a Drepturilor Omului adoptată de Adunarea Generală a ONU la 10 decembrie 1948.

că societatea umană ar trebui să pună accent pe solidaritatea socială.

Suntem departe de gândul că obiectivele comunității europene vor fi atinse, de aceea este nevoie de eforturi conjugate ale tuturor. În acest timp însă, efectele sărăciei și criminalitatea, consecințele acestora asupra drepturilor omului sunt evidente în multe țări, importante segmente ale societății nefiind în măsură să exercite aceste drepturi, parțial sau în totalitate.

Bibliografie:

1. Declarația Universală a Drepturilor Omului adoptată de Adunarea Generală a ONU la 10 decembrie 1948.
2. Ion Diaconu, *Drepturile omului în dreptul internațional contemporan*, Editura Lumina Lex, București, 2001.
3. Dumitru Mazilu, *Drepturile omului: concept, exigențe și realități contemporane*, ediția a III-a, Editura Lumina Lex, București 2006.
4. Roman Starașciuc, *Protecția juridică a drepturilor omului. Note de curs și principalele instrumente internaționale*, Editura „Elena – V.I.” SRL, Chișinău, 2007.

Ion CORCIMARI,

lector asistent al Catedrei „Drept public”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept

UNELE ASPECTE PRIVIND CRIMINALITATEA ECONOMICO-FINANCIARĂ

Summary

Once the transition to market economy of a State as large gains democratization process in that state, becomes a major and so-called phenomenon such as economic and financial crime. During this period of transition when there is intensification of adopting and amending acts, when restructuring occurs and local public administration bodies and many other changes, it increases economic and financial crime weakens the democratic process.

Rezumat

Odată cu trecerea la economia de piață a unui stat și pe măsură ce se intensifică procesul de democratizare în acel stat, capătă o mare amploare și așa-numitul fenomen „criminalitate economico-financiară”. Anume în această perioadă de tranziție când are loc intensificarea procesului de adoptare și de modificare a actelor normative, când are loc restructurarea organelor administrației publice centrale și locale și multe alte schimbări, se amplifică și criminalitatea economico-financiară care slăbește procesul de democratizare.

Între formele crimei organizate se distinge și criminalitatea economico-financiară, care există de multă vreme în societate și se va menține atâta timp cât persistă fenomenele economice și mijloacele de câștig ilicit. Desigur, de-a lungul secolelor, tradițiile și condițiile istorice și geografice, precum și dezvoltarea economică mondială, au modificat considerabil sensibilitatea opiniei publice în ceea ce privește perceperea și evaluarea criminalității economico-financiare, precum și modul în care aceasta este tratată prin reglementări legale.

Criminalitatea economico-financiară reprezintă un complex de activități ilicite desfășurate la nivel microeconomic pentru obținerea de avantaje materiale sau alte foloase. Încercări de delimitare a noțiunii de criminalitate economico-financiară s-au făcut și se fac pretutindeni. Astfel, John A. Gardiner subliniază că fenomenului criminalității economico-financiare nu i se poate da o singură definiție, deoarece criminalitatea economico-financiară este o problemă națională și internațională, cu multiple forme de manifestare și, ca atare, are și ea multiple accepțiuni [1, p. 17].

După cum afirmă E. Hirsch Ballin, fenomenul criminalității economico-financiare se manifestă pe diferite căi, „fiind un monstru cu mai multe capete”. FBI - ul definește criminalitatea economico-financiară organizată ca fiind orice grupare structurată în ideea înfăptuirii unei activități infracționale conspirate și constituite, având ca principal scop obținerea unui profit. Organizațiile criminale, datorită formei lor, compoziției și posibilităților financiare, sunt în măsură să dez-

volte cu succes structuri criminale pe plan național și internațional. Criminalitatea economico-financiară organizată are posibilitatea să-și impună activitatea criminală pe mai multe piețe lucrative. Astfel de grupări criminale își mențin poziția prin coruperea oficialităților publice, prin șantaj, prin activități aparent legale, dar urmărind scopuri infracționale și, nu în ultimul rând, prin folosirea violenței sau amenințarea cu violența.

Criminalitatea economico-financiară organizată constituie unul din cele mai grave fenomene cu care se confruntă, în prezent, comunitatea internațională, aceasta presupunând derularea unor acțiuni criminale mult mai periculoase decât cele obișnuite, bazate pe recrutarea de persoane specializate în diverse domenii de activitate, utilizarea tehnologiei moderne pentru accesul la informații confidențiale, o anumită continuitate în sistemele de operare, strategii la nivel internațional, de natură a leza nu numai sistemul economico-financiar, dar și stabilitatea națiunilor.

Fiind un fenomen universal, criminalitatea economico-financiară, în înțelesul său larg, are un impact direct asupra dezvoltării economice și sociale. Din cauza acestui fenomen oameni de afaceri cinstiți dau faliment, regulile unui sistem economic sănătos sunt destrămate, distorsionate, iar companiile financiare devin vulnerabile și la discreția celor care realizează venituri ilicite fabuloase. De altfel, criminalitatea economico-financiară este inamicul democrației. Statornici în eforturile de a se opune unei guvernări deschise, liderii criminalității economico-financiare se agață de putere, îngrădind libertatea personală și încălcând cele mai elementare drepturi ale omului [2, p. 23].

Chiar și democrațiile bine stabilite, tradiționale, se confruntă cu diverse forme de criminalitate economico-financiară.

În ultimii ani, guvernele Italiei și Franței, dar și altele, au avut de înfruntat scandaluri de mari proporții. Cu toate acestea, democrațiile cu vechime sunt capabile să suporte presiunile criminalității economico-financiare datorită competenței și stabilității instituțiilor pe care și le-au creat. Este vorba, în primul rând, de maturitatea sistemului judiciar și, deopotrivă, de forța mass-media. Se constată, în același timp, faptul că în multe țări se duce lipsa unor asemenea stâlpi instituționali ai democrației. În aceste condiții, criminalitatea economico-financiară, care se extinde mereu, devine inamicul celor dornici să întărească democrația.

Democratizarea în creștere a vieții publice, bazată pe economia de piață, reprezintă cea mai bună ocazie pentru accentuarea luptei împotriva criminalității economico-financiare.

O interdependență economică și un volum sporit de tranzacții comerciale între națiunile lumii vor face necesară adoptarea și impunerea unor standarde recunoscute pe plan internațional privind comportamentul guvernelor și corporațiilor.

Acordurile comerciale, dacă se încheie cu succes, vor întări această tendință. Investitorii pot foarte bine să decidă și să aprecieze că piețele cu multe obstacole birocratice și ocazii favorabile criminalității economico-financiare sunt mai puțin atractive decât cele în care legea este eficientă.

Criminalitatea economico-financiară se află în corelație și interdependență

cu o serie de mecanisme distructive și de dereglare politică, morală, normativă și culturală ce se manifestă la nivel statal. Facilitățile oferite de structurile politice, sociale și economice ale unei țări, coroborate cu insuficiența și, uneori, ineficiența controlului legitim, favorizează criminalitatea orientată spre profit, care are tendința de a dobândi un caracter global, exploziv și organizat, agresionând economia în ansamblul ei, structurându-se și multiplicându-se neîncetat și concretizându-se în fraude de o mare diversitate și complexitate sub aspectul numărului de participanți, metodelor folosite, prejudiciilor cauzate și importanței agenților economici și instituțiilor vizate [3, p. 214].

Reprezentând o problemă socială complexă, ale cărei modalități de manifestare, consecințe sociale și căi de soluționare interesează opinia publică și nivelul instituționalizat al controlului social, criminalitatea economico-financiară este concepută de majoritatea segmentelor sociale oneste ca fiind un fenomen deosebit de grav și periculos, capabil să submineze structurile de putere, realizarea reformelor economice, creșterea nivelului de trai al populației, speranța evoluției către un sistem juridic solid și capabil să elimine inechitatea economico-socială.

Din punct de vedere criminologic, criminalitatea economico-financiară este un concept mai larg, cuprinzând toate faptele și actele unor indivizi care acționează pentru obținerea unor avantaje personale prin metode și mijloace ilicite.

Cercetarea criminologică a fenomenului criminalității economico-financiare are drept obiectiv imediat identificarea și explicarea cauzelor de ordin subiectiv și obiectiv, care determină săvârșirea unor delikte, iar ca finalitate, stabilirea unor măsuri și programe eficiente de prevenire și combatere a acestui flagel [4, c. 168].

Există o complexitate cauzală a genezei criminalității economico-financiare, pe ansamblul său și pe diferite forme de manifestare, în virtutea căreia pot fi explicate nu numai explozia infracțională din etapa actuală, ci și evoluția sa probabilă. Etiologia devianței și delincvenței nu poate fi abordată în termenii unor indicatori distincți, luați separat, ci numai ținându-se seama de interacțiunea și intercondiționarea factorilor biopsihosociali. Factorii criminogeni se asociază și se localizează la nivelul macrosocialului, socialului cu grad mediu de generalizare, microsocalului și individualului, iar relaționarea lor configurează complexitatea generală și complexitatea cauzală a unor tipuri distincte de delikte.

Procesul complex și dificil, uneori contradictoriu, de transformări și restructurări radicale pe care îl implică trecerea de la un sistem politic la altul, de la economia hipercentralizată la economia de piață, are în conținutul său intense fenomene de dezorganizare socială, inerente unei noi organizări. De aceea, ca și în cazul altor tipologii de delikte, cauzele de ordin individual și social ale criminalității economico-financiare trebuie privite într-o strânsă interdependență și raportate la condițiile concrete ale fiecărei țări [5, p. 96]. Criminalitatea economico-financiară este un fenomen complex și aproape universal. Acest lucru nu înseamnă că ea se manifestă în același grad și cu aceeași intensitate pretutindeni. În fapt, formele, cauzele și intensitatea criminalității economico-financiare diferă în funcție de anumiți factori economici, sociali, politici, culturali și comportamentali. Cu alte cuvinte, criminalitatea economico-financiară, ca dimensiune și forme de manifestare, este întotdeauna expresia unui anumit context economico-social.

Principalii factori generatori ai criminalității economico-financiare pot fi structurați astfel:

a. conjunctura economică. Pentru a apăra interesele firmei sale, omul de afaceri aflat în dificultate recurge la bilanțurile contabile, prezentând garanții fictive sau practicând corupția. În perioadele de prosperitate, posibilitatea de a realiza profituri mari în anumite ramuri ale vieții economice conduce la formarea societăților comerciale fantomă;

b. intervenția statului pe piață. Dreptul de a obține credite fără prezentarea unor evidențe contabile corespunzătoare, în baza unor criterii bine stabilite, antrenează tentația de a pretinde că aceste condiții sunt satisfăcute și deci există dreptul la subvenții. Atunci când instituțiile autorizate nu verifică în ce măsură sunt îndeplinite condițiile necesare, oamenii de afaceri sunt tentați să folosească mijloace frauduloase pentru a le obține. S-a observat, de asemenea, că tarifele vamale protecționiste antrenează adesea intensificarea contrabandei;

c. forma juridică a întreprinderii. Statutul juridic al societății comerciale riscă, uneori, să permită comiterea unor delictе din moment ce directorul are o răspundere limitată față de creditorii societății dar, în același timp, se consideră proprietar de fapt și de drept al patrimoniului acesteia;

d. mediul afacerilor. Toate activitățile economico-financiare urmăresc profitul, puterea și un maxim de productivitate. Nici unul din acești factori nu este criminogen prin el însuși însă, dacă pentru realizarea acestor scopuri se acționează cu orice preț, fără a se ține cont de consecințe, acest mod de abordare a problemei poate deveni un factor generator al mării criminalități economico-financiare;

e. imperfecțiunile sistemului juridic. O incriminare imprecisă și lacunară a fraudelor din domeniul economico-financiar este rapid speculată și depistată de către specialiștii în afaceri;

f. sărăcia generalizată determină o anumită toleranță față de criminalitate, având în vedere tendința generală a individului de a acumula sub orice formă și cu orice preț, pentru a ieși din starea de sărăcie. Această cauză determină atât constituirea de organizații criminale deosebit de periculoase, cât și recrutarea de noi membri pentru întărirea organizațiilor criminale deja existente. Sărăcia generalizată duce la o orientare antisocială a personalității, astfel că anumiți indivizi percep schimbarea ca o excelentă oportunitate pentru comiterea unor delictе orientate spre profit [6, p. 93].

Se poate concluziona că factorii care generează apariția și amplificarea criminalității economico-financiare sunt multipli și deosebit de complecși. În perioada actuală, criminalitatea economico-financiară este favorizată, îndeosebi, de criza instituționalizată, în special la nivel local, din principalele sfere de activitate socială, constând în scăderea controlului social și normativ; criza de autoritate și credibilitate a unor instituții și organe; slaba influență a normelor legale asupra conduitei indivizilor și toleranța manifestată de cei care controlează aplicarea legii; lipsa unor reglementări legale specifice care să fie potrivnice oricăror forme de manifestare a criminalității.

Criminalitatea economico-financiară își mai are sorgintea în descentralizarea deciziilor și a structurilor administrative, autonomia funcțională și liberaliza-

rea economică la nivelul instituțiilor publice și al agenților economici, în condițiile lipsei de fermitate și de autoritate a organelor de control și a instituțiilor publice, precum și în întârzierea restabilirii legalității încălcate în absența unei legislații corespunzătoare, în implicarea directă în acte de criminalitate a celor desemnați să aplice legea, în imoralitatea unor funcționari ai statului. Întrucât, în orice țară, administrația de stat dispune de cele mai mari depozite de fonduri și aparat birocratic, ținta cea mai vizată a criminalității economico-financiare este guvernul aflat la putere. O atare stare de criză, în cadrul căreia normele economice, juridice, morale, politice și religioase nu mai au decât un slab impact asupra acțiunilor marii criminalități, este resimțită de populație și are efect demoralizator, deoarece determină polarizarea societății:

– pe de o parte, săracii, care formează marea majoritate a populației și care continuă să creadă în moralitate și legalitate;

– pe de altă parte, bogații și cei în curs de a se îmbogăți, între care se numără și cei favorizați de putere sau de autoritate, ori se identifică cu aceștia și care ignoră legalitatea folosind, pentru realizarea intereselor lor, căi ilicite și, în primul rând, acte de mare criminalitate economico-financiară.

Referințe bibliografice:

1. „Crima organizată în statele ex-sovietice”, în revista *Legea și viața*, nr.9-10, Chișinău, 1998.
2. *Revista națională de drept*, nr.7, Chișinău, 2006.
3. Ig. Ciobanu, *Criminologie*, Editura Museum, Chișinău, 2011.
4. И.И. Карпец, *Криминалогия*, Москва, 1995.
5. Gh. Gladchii, *Criminologie generală*, Editura Museum, Chișinău, 2001.
6. M. Bârgău, *Criminologie*, Chișinău, 1999.

Mircea-Laurențiu DAVID,
doctorand

EXTRĂDAREA ȘI PREDAREA INFRACTORILOR – INSTRUMENTE JURIDICE DE CONTRACARARE A CRIMINALITĂȚII ÎN SPAȚIUL UNIUNII EUROPENE

Summary

From the time of the global community as independent and sovereign states, the Republic of Moldova and Romania have ratified and acceded to several international conventions on judicial assistance in criminal matters. Thus, at this stage of development of the international cooperation between states is a reality created by a series of objective necessity. In this respect, extradition and surrender of offenders is important leverage in the fight against criminal phenomenon in the European Union.

Din momentul apariției în comunitatea mondială ca state independente și suverane, atât Republica Moldova, cât și România au ratificat și au aderat la o serie de convenții internaționale de asistență juridică în materie penală. Astfel, la etapa actuală de dezvoltare a societății colaborarea internațională între state devine o realitate incontestabilă, generată de o serie de necesități obiective.

În acest sens, prin eforturile și măsurile realizate, se tinde spre dezvoltarea unor legături pe tărâm economic, cultural și științific cu alte state, incluzându-se în circuitul mondial de valori materiale și spirituale. Particularitățile asistenței juridice internaționale în domeniul juridic decurg din însuși specificul dreptului penal și al raporturilor juridice pe care le disciplinează.

După cum este bine cunoscut, extrădarea este definită în dreptul internațional public ca un act de suveranitate al statului. Privită din această perspectivă, încă de la începuturi și până în zilele noastre extrădarea, astfel cum este reglementată în tratatele internaționale, bilaterale sau multilaterale, și în legislația internă a majorității statelor, a rămas cantonată în formalism [1, p. 27-28], iar procedurile de extrădare implică un rol mai mult sau mai puțin ridicat al factorului politic.

În Statele Unite ale Americii, de exemplu, pe baza unei hotărâri cu rol de aviz a instanței judecătorești, decizia finală privind extrădarea o ia Secretarul de Stat (ministrul de Externe), aceasta deoarece, pornind de la principiul separației puterilor în executivă, legislativă și judecătorească, se consideră că extrădarea și în general cooperarea internațională țin de politica externă și relațiile internaționale ale statului, un argument suplimentar fiind că tratatele internaționale sunt negociate și încheiate de executiv. Mai mult, se apreciază că puterea executivă este „mai bine plasată” pentru a se pronunța asupra unor aspecte precum respectarea drepturilor omului în statul solicitant sau competența autorităților solicitante [2].

Până nu demult, nici cooperarea între statele membre ale Uniunii Europene în materia extrădării și predării infractorilor nu făcea excepție de la aspectele

clasice ale procedurilor de extrădare [3, p. 9]. De altfel, și astăzi, în majoritatea statelor membre ale Uniunii Europene, în relația cu statele terțe, puterea executivă, de regulă prin intermediul ministerelor de justiție, are un rol decisiv în procedura de extrădare, instanțele judecătorești pronunțând doar hotărâri cu rol de aviz, decizia finală fiind luată fie de ministrul Justiției (de exemplu, Italia, Austria, Suedia), fie de Guvern (Consiliul de Miniștri – de exemplu, Franța și Spania) așa cum se întâmpla de fapt și în România.

Având în vedere că cooperarea judiciară în materie penală între statele membre ale Uniunii Europene rămâne una interguvernamentală, o perioadă îndelungată statele membre ale Uniunii Europene au cooperat în materia extrădării în baza tratatelor de extrădare bilaterale sau a convențiilor multilaterale aplicabile, dintre care cea mai importantă este Convenția europeană de extrădare (a Consiliului Europei), adoptată la Paris la 13 decembrie 1957.

Treptat, odată cu adâncirea integrării economice și politice, statele membre au resimțit nevoia accelerării și simplificării procedurilor de extrădare în relația dintre ele. Un prim pas în acest scop a fost realizat între statele Benelux, prin Tratatul de extrădare și asistență judiciară în materie penală între Regatul Belgiei, Marele Ducat al Luxemburgului și Regatul Țărilor de Jos, Bruxelles, 27 iunie 1962, intrat în vigoare la 11 decembrie 1967. Următorul pas s-a realizat prin Acordul de la San Sebastian din 1989, prin care statele membre ale Comunităților Europene conveneau să accepte comunicarea prin fax a cererilor de extrădare și a actelor anexate acestora. Cele mai importante instrumente convenționale în materie adoptate în cadrul Uniunii Europene sunt Convențiile din 1995 și 1996 [4, p. 948].

La 10 martie 1995 a fost adoptată, la Bruxelles, în temeiul art. K 3 al Tratatului de la Maastricht, Convenția referitoare la procedura simplificată de extrădare între statele membre ale Uniunii Europene [5]. Această convenție își propunea să faciliteze aplicarea Convenției europene de extrădare din 13 decembrie 1957, prin simplificarea și îmbunătățirea procedurilor de extrădare. Potrivit Convenției din 1995, persoanele arestate provizoriu în temeiul art. 16 din Convenția europeană de extrădare sunt predate după o procedură simplificată.

Astfel, informațiile care trebuie comunicate de statul solicitant, potrivit art. 4 din Convenție, sunt limitate la datele de identitate ale persoanei căutate, autoritatea care cere arestarea, existența unui mandat de arestare sau a unui act având valoare egală, încadrarea juridică și natura infracțiunii, descrierea circumstanțelor în care s-a săvârșit infracțiunea, inclusiv ora, locul și gradul de participare a persoanei căutate, în măsura posibilului, consecințele infracțiunii.

Potrivit articolelor 5 și 8 din Convenția menționată, în cazul în care persoana căutată consimte la predarea către statul solicitant, statul solicitat trebuie să se asigure că acesta este dat voluntar și în deplină cunoștință de consecințele juridice ale acestuia. Într-o asemenea situație nu mai este necesară prezentarea unei cereri formale de extrădare.

Convenția din 1995 conține dispoziții derogatorii de la Convenția Consiliului Europei din 1957 și în ceea ce privește comunicarea hotărârii de extrădare (aceasta poate fi comunicată direct între autoritățile centrale, potrivit art. 10) și termenul predării efective (care trebuie să se realizeze, potrivit art.11 alin. (1), în

cel mult 20 de zile de la data comunicării hotărârii de predare).

De asemenea, potrivit art.13 din Convenție, atunci când persoana extrădată renunță la regula specialității, nu se mai aplică, în relația dintre statele membre ale UE, dispozițiile art.15 din Convenția europeană de extrădare referitoare la re-extrădare. Convenția conține și dispoziții simplificatoare referitoare la procedura de acordare a tranzitului.

Convenția de extrădare între statele membre ale Uniunii Europene, adoptată la Dublin la 27 septembrie 1996, în temeiul art. K 3 din Tratatul de la Maastricht, avansează și mai mult în simplificarea procedurilor de extrădare între statele membre. Această convenție are scopul de a completa și a facilita aplicarea între statele membre ale Uniunii Europene a dispozițiilor Convenției europene de extrădare din 13 decembrie 1957, a Convenției europene pentru reprimarea terorismului din 27 ianuarie 1977 și a Convenției din 1990 de aplicare a Acordului de la Schengen din 14 iunie 1995 și a Capitolului I din Tratatul Benelux din 1962, modificat prin Protocolul din 11 mai 1974.

Potrivit art. 2 alin. (1) din Convenția din 1996, dau loc la extrădare faptele pedepsite de legea statului membru solicitant cu o pedeapsă sau o măsură de siguranță privativă de libertate maximă de cel puțin 12 luni și de legea statului solicitat cu o pedeapsă maximă de cel puțin șase luni. De asemenea, extrădarea nu poate fi refuzată pe motiv că legislația statului membru solicitat nu prevede același tip de măsură privativă de libertate ca legislația statului solicitant.

Articolul 3 din Convenția din 1996 reglementează situația cererilor de extrădare care au ca obiect infracțiuni calificate de legea statului solicitant ca infracțiuni de conspirație sau asociere în vederea săvârșirii de infracțiuni, caz în care extrădarea nu poate fi refuzată pe motivul că legea statului solicitat nu prevede aceleași fapte ca infracțiuni dacă asocierea sau conspirația are ca scop una sau mai multe din infracțiunile prevăzute de art.1 și 2 din Convenția europeană pentru reprimarea terorismului sau orice altă infracțiune pedepsită cu o pedeapsă privativă de libertate sau măsură de siguranță privativă de libertate de cel puțin douăsprezece luni privind traficul de stupefiante și alte forme de criminalitate organizată sau alte acte de violență îndreptate împotriva vieții, integrității corporale sau libertății unei persoane, creând un pericol colectiv pentru persoane.

Articolul 5 reglementează diferit față de art.3 din Convenția europeană de extrădare situația infracțiunilor politice. Potrivit alineatului (1) al acestui articol, în aplicarea acestei Convenții, nici o infracțiune nu poate fi considerată infracțiune politică sau conexă unei asemenea infracțiuni ori inspirată din motive politice. Totuși statele membre pot formula o declarație în sensul că nu aplică art.5 alin. (1) decât în cazul infracțiunilor prevăzute la art.1 și 2 din Convenția europeană pentru reprimarea terorismului.

Derogații importante de la regula specialității se află în art. 10 din Convenția Uniunii Europene din 1996. Astfel, regula specialității nu se aplică în cazul faptelor care nu au făcut obiectul cererii de extrădare dacă:

- faptele respective nu sunt pedepsite cu o pedeapsă privativă de libertate sau măsură de siguranță privativă de libertate;
- faptele nu dau loc la o măsură restrictivă a libertății individuale;

– persoana extrădată este supusă executării unei pedepse neprivative de libertate, inclusiv o pedeapsă sau măsură pecuniară, sau unei măsuri care o substituie, chiar dacă este restrictivă a libertății individuale;

– persoana urmărită, judecată, deținută în vederea executării unei pedepse sau măsuri de siguranță sau supusă oricărei alte restrângeri a libertății sale individuale renunță expres, după predare, la beneficiul regulei specialității pentru fapte anterioare predării.

Printr-o declarație făcută în acest scop de statele membre, consimțământul prevăzut la art. 14 din Convenția europeană de extrădare poate fi prezumat.

Decizia Consiliului UE 2003/169/JAI din 27 februarie 2003 stabilește care dispoziții ale celor două convenții constituie dezvoltări ale acquis-ului Schengen.

În ceea ce privește mandatul european de arestare, acesta reprezintă o veritabilă revoluție în domeniul procedurii de extrădare și predare a persoanelor care se sustrag de la urmărire penală, judecată sau executarea unei pedepse [6, p. 181].

Astfel, prin decizia-cadru a Consiliului Uniunii Europene nr. 2002/584/JAI din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre ale Uniunii Europene [7], s-a materializat hotărârea luată în cadrul Consiliului European de la Tampere din 15 și 16 octombrie 1999 ca, între statele membre ale Uniunii Europene, să se înlocuiască procedura formală de extrădare, în cazul persoanelor care se sustrag executării unei pedepse privative de libertate, aplicată printr-o hotărâre de condamnare rămasă definitivă, cu o procedură de predare simplificată, respectiv, de a se accelera procedura formală de extrădare, în cazul persoanelor care se sustrag urmăririi penale și judecării.

Începând cu 1 ianuarie 2004, între statele membre ale Uniunii Europene se mai aplică, pe lângă dispozițiile instrumentelor juridice internaționale, multilaterale și bilaterale privind extrădarea, dispozițiile privind mandatul european de arestare. În conformitate cu dispozițiile art. 34 din decizia-cadru, aceasta urma să fie transpusă în legislațiile statelor membre până la 31 decembrie 2003 și să se aplice începând cu 1 ianuarie 2004. În practică, doar 8 state membre din cele 15 de la acea dată au respectat acest termen, procesul de implementare devenind complet abia în 2005. În prezent, toate statele membre au transpus decizia-cadru și aplică procedurile de predare în baza unui mandat european de arestare.

La luarea deciziei instituirii unui mandat european de arestare, care să înlocuiască procedura formală de extrădare prevăzută de tratatele internaționale referitoare la extrădare, s-a avut în vedere, în primul rând, obiectivul propus, ca Uniunea să devină un spațiu al libertății, securității și justiției, care nu poate fi atins în mod optim în sistemul convențiilor de extrădare, care instituie o procedură de extrădare formală și greoaie.

În același timp, decizia-cadru privind mandatul european de arestare a ridicat statelor membre probleme de constituționalitate în procesul de transpunere a acesteia în dreptul lor intern și ulterior transpunerii, sub cel puțin trei aspecte: predarea propriilor cetățeni, drepturile și garanțiile procesuale și dubla incriminare.

După cum se știe, ca o consecință directă a faptului că extrădarea este considerată un act de suveranitate al statului [8, p. 141], numeroase sisteme constituționale, inclusiv din state membre ale Uniunii Europene, păstrează regula neextră-

dării propriilor cetățeni, deși aceasta constituie unul din obstacolele în calea unei cooperări eficiente între state în materie penală.

Din considerente că decizia-cadru privind mandatul european de arestare nu reglementează, printre motivele obligatorii sau cele facultative de neexecutare a unui mandat european de arestare, cetățenia persoanei urmărite, majoritatea statelor membre au fost nevoite ca anterior transpunerii în dreptul intern a acestei decizii-cadru să își revizuiască dispozițiile din legea fundamentală care interziceau extrădarea propriilor cetățeni.

Nu a fost și cazul Poloniei, care a păstrat în art. 55 din Constituție interdicția extrădării propriilor cetățeni, mizând pe faptul că procedura de predare în baza unui mandat european de arestare ar avea o natură juridică diferită de procedura de extrădare, trecând cu vederea faptul că extrădarea clasică și predarea în baza unui mandat european de arestare au același efect final cu privire la persoană. Astfel, prin decizia Curții Constituționale polone din 27 aprilie 2005, P1/2005, s-a statuat însă că „art. 607t paragraful 1 din Codul de procedură penală, care permite predarea unui cetățean polonez către un alt stat membru al UE în baza unui mandat european de arestare, încalcă prevederile art. 55 alin. (1) din Constituție”. O decizie similară a pronunțat și Curtea Supremă a Republicii Cipru (decizia 294 din 7 noiembrie 2005).

Și Constituția României din 1991 a consacrat în articolul 19 alin. (1) interdicția absolută de extrădare a propriilor cetățeni. În procesul de integrare europeană, inclusiv pentru a putea transpune decizia-cadru privind mandatul european de arestare, s-a impus revizuirea Constituției României și sub acest aspect. Totuși neextrădarea propriilor cetățeni a rămas regula constituțională și după revizuirea din octombrie 2003, alineatul (2), nou introdus, stabilind condițiile în care, ca excepție de la regulă, cetățenii români pot fi extrădați din România. Astfel, art. 19 alin. (1) și (2) din Constituția României, republicată, prevăd: „(1) Cetățeanul român nu poate fi extrădat sau expulzat din România. (2) Prin derogare de la prevederile alineatului (1), cetățenii români pot fi extrădați în baza convențiilor internaționale la care România este parte, în condițiile legii și pe bază de reciprocitate”.

Din păcate, constatăm că deși articolul 19 din Constituție a fost revizuit și pentru facilitarea aplicării mandatului european de arestare în cazul în care autorităților judiciare române de executare li se solicită predarea unor cetățeni români, totuși predarea urmăritului către un alt stat suveran, forma în care este redactat alineatul al doilea al acestui articol, nou introdus prin legea de revizuire, nu răspunde adecvat acestui obiectiv, permițând extrădarea cetățenilor români dacă sunt întrunite trei condiții cumulative: existența unei convenții care să permită extrădarea propriilor cetățeni, îndeplinirea condițiilor prevăzute de lege și existența reciprocității în ceea ce privește extrădarea propriilor cetățeni.

Se pare că legiuitorul nu a observat că mandatul european de arestare nu este instituit printr-o convenție internațională, ci printr-o decizie-cadru a Consiliului. Iată de ce există riscul invocării unei excepții de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 87 și 88 din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, cu modificările și completările ulterioare.

Date fiind deficiențele revizuirii legii fundamentale sub acest aspect, solu-

țiile de compromis, pentru a combate o eventuală excepție de neconstituționalitate a dispozițiilor legale care permit predarea cetățenilor români în baza unui mandat european de arestare, sunt fie de a susține că art. 19 din Constituție nu se aplică în cazul mandatului european de arestare, deoarece acesta instituie o altă procedură decât extrădarea, fie de a considera că, în cazul mandatului european de arestare, convenția despre care se face vorbire în art. 19 alin. (2) din Constituție este însuși Tratatul de aderare a României la Uniunea Europeană, prin care țara noastră s-a angajat inclusiv să aplice mandatul european de arestare, această din urmă soluție, coroborată cu art. 148 raportat la art. 11 din Constituție putând, în opinia noastră, combate eficient o eventuală excepție de neconstituționalitate. La aceeași soluție se poate ajunge și prin interpretarea voinței legiuitorului constituant român, care, în mod categoric, spre deosebire de situațiile din Polonia și Germania, a fost în sensul permiterii, ca excepție de la regula neextrădării propriilor cetățeni, a extrădării și predării cetățenilor români, sub anumite condiții, atunci când există o obligație internațională, cum este și cazul obligațiilor care derivă pentru România din aderarea la Uniunea Europeană și implicit la tratatele constitutive ale acesteia.

Ca și alte măsuri menite a lupta eficient împotriva formelor grave ale criminalității transnaționale, îndeosebi a terorismului, și decizia-cadru privind mandatul european de arestare poate fi considerată, în ciuda punctului 12 din Preambul, ca putând aduce atingere unor drepturi și garanții procesuale, mai ales dacă nu este transpusă în dreptul intern al statelor membre și în spiritul ei, nu numai în litera ei.

Prin decizia nr. 2 BvR 2236/04 din 18 iulie 2005, al doilea Senat al Curții Constituționale Federale a Germaniei a decis că Legea privind mandatul european de arestare este neconstituțională. Curtea a reținut că această lege este neconstituțională, deoarece legiuitorul german a transpus decizia-cadru privind mandatul european de arestare de o manieră disproporționată și nu a ținut seama de necesitatea respectării drepturilor fundamentale, inclusiv dreptul de a beneficia de o cale de atac.

Un alt aspect care poate suscita critici de neconstituționalitate este art. 2 alin. (2) din decizia-cadru, care, pentru o listă de 32 de fapte grave, nu mai impune verificarea dublei incriminări a faptei.

Până nu demult, dubla incriminare a fost o regulă în materia extrădării ce nu cunoștea excepții. Această condiție, potrivit căreia pentru a se acorda extrădarea este necesar ca fapta săvârșită de persoana extrădabilă să fie prevăzută ca infracțiune nu numai de legea statului solicitant, ci și de legea statului solicitat.

Principiile recunoașterii și încrederii reciproce, care stau la baza deciziei-cadru privind mandatul european de arestare, precum și necesitatea de a înlătura unul dintre obstacolele majore în calea cooperării internaționale în materie penală care este, alături de neextrădarea propriilor cetățeni, regula dublei incriminări, în contextul în care nici măcar la nivelul UE nu există o reglementare unică în materia dreptului penal, au făcut pe cei care au elaborat această decizie-cadru să aibă în vedere înlăturarea acestei condiții, după cum am arătat mai sus.

Sub acest aspect, numeroase Constituții ale statelor membre, sau cel puțin codurile penale, conțin dispoziții ce vizează aplicarea principiului *nullum crimen*

sine lege. Este și cazul Constituției României – art. 23 alin. (12), precum și al Constituției Republicii Moldova – art. 21.

După cum am arătat, decizia-cadru privind mandatul european de arestare este adesea acuzată de un deficit în ceea ce privește respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Deși s-a argumentat că nu există un risc de încălcare a drepturilor omului în procedurile de cooperare judiciară între statele membre ale Uniunii Europene, întrucât toate statele membre sunt parte la Convenția Europeană a Drepturilor Omului, un asemenea risc există, deoarece accesul la CEDO este limitat în general în materia extrădării, iar Carta Drepturilor și Libertăților Fundamentale a Uniunii Europene este încă un instrument fără forță obligatorie.

Trei drepturi fundamentale ar putea fi, teoretic, afectate: dreptul la libertate (art. 5 din CEDO), dreptul la un proces echitabil (art. 6 din CEDO și art. 47 din Cartă), dreptul la viață familială (art. 8 din CEDO).

În ceea ce privește aplicabilitatea art. 5 din CEDO, este de observat în prealabil că, inerent, acesta face referire la litera f) doar de expulzare și extrădare. Propunerea Comisiei Europene privind decizia-cadru privind mandatul european de arestare menționa clar că procedura de predare în baza unui mandat european de arestare trebuie asimilată celei de extrădare la care se referă art. 5 din CEDO. O asemenea abordare pare a fi corectă, fiindcă această procedură nu face decât să elimine formalitățile birocratice și administrative de extrădare și să treacă direct la efectul fundamental al extrădării – predarea persoanei urmărite. Atât procedura de extrădare, cât și cea de predare în baza unui mandat european de arestare au aceleași efecte. Pe de altă parte, în textul deciziei-cadru nu se face această precizare terminologică și, spre deosebire de convenții, nu este însoțită de un raport explicativ, acest aspect urmând să facă obiectul practicii judiciare din statele membre, inclusiv a CtEDO.

Articolul 5 paragraful 1 lit. f) din CEDO cere ca detenția unei persoane în vederea extrădării să fie legală. Totuși competența Curții este limitată la examinarea existenței unei baze legale pentru detenție și dacă decizia de arestare în vederea extrădării ar putea sau nu să fie considerată ca arbitrară în lumina circumstanțelor cauzei (spre exemplu, cazul *Bozano versus Franța*, examinat de CtEDO la 18 decembrie 1986 [9]). Articolul 5 paragraful 1 lit. f) nu impune ca arestarea în vederea extrădării să fie rezonabil necesară, cum ar fi, de exemplu, pentru a preveni săvârșirea unei infracțiuni sau a preveni fuga: tot ceea ce se cere este ca arestarea să fie dispusă în vederea extrădării sau expulzării (spre exemplu, cazul *Conka versus Belgia*, examinat de CtEDO la 5 februarie 2002) [10].

În schimb, paragraful 2 art. 5 al CEDO conține garanții elementare că orice persoană arestată trebuie să cunoască motivul pentru care a fost privată de libertate. Prin urmare, unei asemenea persoane trebuie să i se prezinte atât motivele de drept, cât și cele de fapt pentru care a fost arestată, astfel încât să fie în măsură să atace în instanță legalitatea arestării (spre exemplu, cazul *Fox, Campbell și Hartley versus Marea Britanie*, examinat de CtEDO la 20 august 1990 [11]).

În ceea ce privește dreptul la un proces echitabil, consacrat prin articolul 6 din CEDO, acesta presupune și în cazul extrădării, ca și în cazul predării în baza

unui mandat european de arestare, dreptul la apărător, inclusiv asistență judiciară gratuită și dreptul la interpret.

Dat fiind faptul că decizia-cadru nu se aplică direct, este foarte important modul în care ea este transpusă în legea internă. În acest sens, considerăm că modul în care decizia-cadru a fost transpusă în dreptul român, inclusiv prin căile de atac reglementate de lege și celelalte drepturi acordate persoanei urmărite, asigură depline garanții privind respectarea deplină a cerințelor CEDO și a Constituției României.

Decizia-cadru privind mandatul de arestare european și procedurile de predare între statele membre ale Uniunii Europene a fost transpusă integral în Titlul III al Legii 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, modificat și completat prin Legea nr. 224/2006.

Referitor la domeniul de aplicare a mandatului european de arestare, decizia-cadru nr. 584/JAI/2002 a fost transpusă în legea română prin dispozițiile art. 81 și 85. Articolul 81 reglementează obiectul și condițiile emiterii unui mandat european de arestare de către autoritățile române competente. Astfel, potrivit alin. (1), instanța care a emis mandatul de arestare preventivă în cursul urmăririi penale ori al judecării sau instanța de executare emite, din oficiu sau la cererea procurorului, un mandat european de arestare, în următoarele condiții:

- în vederea efectuării urmăririi penale sau a judecării, dacă fapta este pedepsită de legea penală română cu o pedeapsă privativă de libertate de cel puțin un an;
- în vederea executării pedepsei, dacă pedeapsa aplicată este mai mare de 4 luni.

Regulile de difuzare și de transmitere a mandatelor europene de arestare emise de autoritățile judiciare române sunt stabilite de art. 82-83 din Legea nr. 302/2004. Transmiterea poate fi efectuată prin orice mijloc care lasă o urmă scrisă permițând autorității judiciare de executare să verifice autenticitatea.

Legea română instituie mai multe căi alternative de comunicare, încurajând în măsura posibilului contactul direct între autoritățile judiciare române emitente și cele de executare din alte state membre, putând fi însă utilizată și transmiterea prin Ministerul Justiției și Organizația Internațională de Poliție Criminală (Interpol). Întotdeauna însă mandatul european de arestare se transmite în copie și Ministerului Justiției, în conformitate cu dispozițiile art. 83 alin. (6) din Legea nr. 302/2004.

În cazul în care mandatul european de arestare a fost emis în vederea urmăririi penale sau judecării persoanei solicitate, instanța română emitentă are posibilitatea ca, până la pronunțarea unei hotărâri de către autoritatea de executare pe procedura de predare, să solicite autorității de executare audierea persoanei solicitate, în condițiile art. 19 din decizia-cadru sau transferarea temporară a persoanei solicitate. Din punct de vedere practic, aceasta se impune în vederea efectuării unor acte care au caracter urgent ori efectuarea unor acte care necesită prezența persoanei solicitate ori pentru a preîntâmpina amânarea repetată a cauzei.

Procedura de executare a unui mandat european de arestare de către autoritățile judiciare române este reglementată de Capitolul III al Titlului III din Legea

nr. 302/2004. În ceea ce privește transpunerea, art. 2 alin. (2) și (4), realizată prin art. 85, se impun câteva precizări.

Cele 32 de infracțiuni prevăzute de art. 2 alin. (2) din decizia-cadru, care conduc la predarea în baza unui mandat european de arestare fără verificarea prealabilă a dublei încriminări a faptei au fost preluate ca atare în art. 85, cu o eroare de traducere în ceea ce privește infracțiunea de „racketing and extortion”, care a fost tradusă ca deturnare de fonduri. Dincolo de această eroare de traducere, este imperativ ca în cazul în care mandatul european de arestare este emis pentru una din cele 32 de infracțiuni să nu se mai verifice incriminarea în legea penală română și să se acorde predarea.

Cât privește transpunerea, art. 2 alin. (4) din decizia-cadru stabilește că statele membre ale Uniunii Europene pot subordona predarea condiției dublei incriminări. În acest context, legiuitorul român a lăsat la aprecierea instanței, de la caz la caz, să refuze executarea unui mandat european de arestare motivat de absența dublei încriminări, deși decizia-cadru ar fi permis impunerea acestei condiții chiar de către legiuitor. Astfel, art. 85 alin. (2) din lege prevede că „...predarea poate fi subordonată condiției ca faptele care motivează emiterea mandatului european să constituie infracțiune potrivit legii române, independent de elementele constitutive sau de încadrarea juridică a acesteia”.

Motivele obligatorii de neexecutare a unui mandat european de arestare, prevăzute la art. 3 din decizia-cadru, au fost transpuse și în Legea nr. 302/2004 (art. 88 alin. (1)):

– când, din informațiile de care dispune, reiese că persoana urmărită a fost judecată definitiv pentru aceleași fapte de către un stat membru, altul decât statul emitent, cu condiția ca, în cazul condamnării, sancțiunea să fi fost executată ori să fie în acel moment în curs de executare sau executarea să fie prescrisă, pedeapsa să fi fost grațiată ori infracțiunea să fi fost amnistiată sau să fi intervenit o altă cauză care împiedică executarea, potrivit legii statului de condamnare;

– când infracțiunea pe care se bazează mandatul european de arestare este acoperită de amnistie în România, dacă autoritățile române au, potrivit legii române, competența de a urmări acea infracțiune;

– când persoana care este supusă mandatului european de arestare nu răspunde penal, datorită vârstei sale, pentru faptele pe care se bazează mandatul de arestare în conformitate cu legea română.

În ceea ce privește motivele facultative de neexecutare, în legea română au fost transpuse, prin dispozițiile art. 88 alin. (2), următoarele:

– în situația prevăzută la art. 85 alin. (2) din prezenta lege;

– în mod excepțional, în materie de taxe și impozite, de vamă și de schimb valutar, executarea mandatului european nu va putea fi refuzată pentru motivul că legislația română nu impune același tip de taxe sau de impozite sau nu conține același tip de reglementări în materie de taxe și impozite, de vamă și de schimb valutar ca legislația statului membru emitent;

– când persoana care face obiectul mandatului european de arestare este supusă unei proceduri penale în România pentru aceeași faptă care a motivat mandatul european de arestare;

- când împotriva persoanei care face obiectul mandatului european s-a pronunțat în alt stat membru al Uniunii Europene o hotărâre definitivă pentru aceleași fapte;
- când mandatul european de arestare a fost emis în scopul executării unei pedepse, dacă persoana solicitată este cetățean român și instanța română competentă dispune executarea pedepsei în România, potrivit legii române;
- când persoana care face obiectul mandatului european a fost judecată definitiv pentru aceleași fapte într-un alt stat terț care nu este membru al Uniunii Europene, cu condiția ca, în caz de condamnare, sancțiunea să fi fost executată sau să fie în acel moment în curs de executare sau executarea să fie prescrisă, ori infracțiunea să fi fost amnistiată sau pedeapsa să fi fost grațiată potrivit legii statului de condamnare;
- când mandatul european de arestare se referă la infracțiuni care, potrivit legii române, sunt comise pe teritoriul României;
- când mandatul european cuprinde infracțiuni care au fost comise în afara teritoriului statului emitent și legea română nu permite urmărirea acestor fapte atunci când s-au comis în afara teritoriului român;
- când, conform legislației române, răspunderea pentru infracțiunea pe care se întemeiază mandatul european de arestare ori executarea pedepsei aplicate s-au prescris, dacă faptele ar fi fost de competența autorităților române;
- când autoritatea judiciară română competentă a decis fie să nu urmărească, fie să înceteze urmărirea persoanei solicitate pentru infracțiunea pe care se bazează mandatul de arestare european.

Este de observat că în litera și spiritul deciziei-cadru, potrivit legii române, simpla deținere a cetățeniei române de către persoana solicitată nu constituie un motiv de refuz al predării. Cu toate acestea, atunci când mandatul european de arestare a fost emis în scopul urmăririi penale, instanța poate subordona predarea condiției ca persoana solicitată să fie trimisă în România pentru a executa pedeapsa pronunțată eventual împotriva sa, iar atunci când mandatul european de arestare a fost emis în scopul executării pedepsei poate fi refuzată predarea numai dacă pedeapsa pronunțată este compatibilă cu legislația română și autoritățile române competente se angajează să dispună executarea în România a acestei pedepse.

Articolele 89-93 din legea menționată reglementează procedura în fața curții de apel. În termen de 24 de ore de la reținere, persoana solicitată este adusă în fața instanței, urmând ca aceasta să dispună printr-o încheiere motivată arestarea persoanei solicitate. Încheierea prin care instanța a dispus arestarea persoanei solicitate poate fi atacată cu recurs potrivit art. 941 în termen de 24 de ore de la pronunțare sau oral în cadrul ședinței în care s-a pronunțat încheierea, dosarul urmând să se transmită instanței de recurs, imediat după motivare sau la expirarea termenului pentru motivare.

Recursul se judecă de către Înalta Curte de Casație și Justiție, în termen de cel mult 3 zile de la transmiterea dosarului. Instanța poate să autorizeze statul membru de emitere să asiste prin intermediul unei persoane la procedura de judecată. Atunci când statul membru de emitere este autorizat să asiste, el nu devine parte în proces. În ceea ce privește procedura de predare, aceasta diferă în funcție

de existența sau nu a consimțământului la predare al persoanei urmărite. Dacă persoana solicitată declară că este de acord cu predarea sa, instanța o informează asupra consecințelor juridice ale consimțământului ei și asupra caracterului său irevocabil, după acest moment. Totodată, instanța întreabă persoana solicitată dacă intenționează să renunțe la regula specialității și o informează asupra consecințelor juridice ale unei asemenea renunțări și asupra caracterului său irevocabil.

Atunci când instanța constată că sunt îndeplinite condițiile legale de executare ale mandatului european de arestare, ea pronunță o sentință definitivă prin care ia act de consimțământul persoanei solicitate. Instanța hotărăște în termen de 10 zile de la prezentarea în fața ei a persoanei solicitate, potrivit art. 95 alin. (2) din Legea nr. 302/2004.

În cazul în care persoana căutată declară că nu consimte la predarea sa, instanța decide, cu excepția solicitării de informații suplimentare, în termen de 5 zile începând de la data la care a avut loc audierea persoanei solicitate (art. 94 alin. (1)). Dacă pentru pronunțarea unei hotărâri instanța apreciază că sunt necesare o serie de informații suplimentare, procedând potrivit art. 881 alin. (3), art. 90 alin. (7) și art. 94 alin. (2), va solicita autorității judiciare emitente transmiterea în termenul fixat a informațiilor solicitate, caz în care va trebui să se aibă în vedere termenul maxim de 60 de zile.

De asemenea, în cazul în care persoana solicitată a formulat opoziție la predare și a propus probe în vederea susținerii opoziției sale, în caz de încuviințare a probelor, curtea de apel fie va dispune administrarea imediată a probelor încuviințate, dacă aceasta este posibil, fie va fixa în acest scop un alt termen de judecată. În cele două cazuri, o asemenea informație suplimentară va putea fi solicitată în caz de greșeală clară în redactarea mandatului european de arestare sau atunci când s-ar pune probleme de concurs între mai multe mandate, sau între un mandat european de arestare și o cerere de extrădare.

În cursul procedurii, persoana solicitată poate fi pusă în libertate, în acest caz instanța fiind obligată să ia măsurile necesare pentru a evita fuga persoanei solicitate, inclusiv măsurile preventive prevăzute de lege, persoana în cauză putând fi obligată să se supună la una sau mai multe obligații. Curtea de apel decide prin hotărâre motivată. Hotărârea instanței române presupune fie o decizie de executare, fie o executare condiționată, fie o decizie de neexecutare a mandatului european de arestare. Hotărârea curții de apel va fi notificată persoanei solicitate. Atunci când hotărârea este definitivă, această hotărâre va fi notificată prin orice mijloc și fără întârziere autorității emitente. Hotărârea definitivă se comunică autorității judiciare emitente a mandatului european de arestare, organelor de poliție competente – Ministerul Administrației și Internelor, Centrul de Cooperare Polițienească Internațională, precum și Ministerului Justiției. Atunci când persoana solicitată a consimțit la predarea sa, hotărârea pronunțată de curtea de apel nu poate fi supusă nici unei căi de atac. Legiuitorul a considerat că, într-adevăr, garanțiile procedurale care reglementează obținerea consimțământului persoanei solicitate în fața curții de apel și caracterul irevocabil al consimțământului dat nu justifică instaurarea unei căi de atac împotriva hotărârii de predare.

În schimb, atunci când persoana solicitată nu a consimțit la predarea sa,

hotărârea poate face obiectul unui recurs. Respectarea articolului 17, paragrafele 3 și 4, al deciziei-cadru obligă totuși ca exercitarea acestei căi de atac să se încadreze în termene scurte. Termenul de recurs stabilit de lege este de 5 zile de la pronunțare, dacă persoana solicitată a fost prezentă sau de la comunicare, dacă persoana a lipsit la data pronunțării. Dacă recursul a fost declarat oral, motivele de recurs se formulează în scris, printr-un memoriu separat, care trebuie depus în termen de 5 zile de la declarare; dacă recursul a fost declarat în scris, motivarea se face prin însăși cererea de recurs, neexistând în acest caz un termen separat prevăzut de lege pentru formularea motivelor de recurs. Dosarul se înaintează Înaltei Curți de Casație și Justiție imediat ce recursul a fost motivat sau la expirarea termenului de motivare. Recursul se judecă de către Înalta Curte de Casație și Justiție, în termen de cel mult 3 zile de la transmiterea dosarului. Condițiile de predare sunt stabilite în articolele 96 și 97 din lege. După hotărârea definitivă a curții de apel care acordă predarea persoanei solicitate, organele de poliție – Ministerul Administrației și Internelor, Centrul de Cooperare Polițienească Internațională, iau măsurile necesare pentru a organiza predarea persoanei în cauză. Predarea trebuie să se realizeze în termen de 10 zile de la data hotărârii definitive a Curții de Apel, cu excepția unui motiv legal de amânare a predării. În lipsa demersurilor autorităților străine pentru a organiza predarea, persoana solicitată va trebui să fie pusă în libertate. În caz de forță majoră o nouă dată poate fi convenită cu autoritatea judiciară străină, caz în care persoana arestată este predată cel mai târziu în următoarele zece zile de la această nouă dată, în caz contrar este pusă în libertate, cu condiția să nu fie deținută într-o altă cauză.

Predarea va putea fi amânată din motive umanitare serioase sau dacă persoana solicitată este urmărită penal în România sau trebuie să ispășească o pedeapsă aplicată pentru o altă faptă decât cea prevăzută de mandatul european de arestare. În acest ultim caz curtea de apel poate acorda totuși autorității judiciare a statului membru emitent predarea temporară a persoanei căutate.

Articolul 99 prevede procedura aplicabilă atunci când mai multe state membre au emis un mandat european de arestare împotriva aceleași persoane, inclusiv pentru fapte diferite, precum și procedura aplicabilă în caz de concurs între un mandat european de arestare și o cerere de extrădare.

În primul caz, alegerea mandatului european de executat este făcută de către Curtea de Apel, la nevoie după consultarea Eurojust, ținând cont de toate circumstanțele speței și în special de locul săvârșirii și gravitatea infracțiunii, de data emiterii mandatelor, precum și de împrejurarea că mandatul a fost emis în vederea urmăririi penale, a judecării sau în vederea executării unei pedepse sau a unei măsuri de siguranță.

În al doilea caz, Curtea de Apel poate decide amânarea pronunțării unei hotărâri de predare, până la primirea actelor justificative în susținerea cererii de extrădare. Ea decide asupra priorității mandatului european de arestare sau a cererii de extrădare ținând cont de toate circumstanțele, în special, de cele care figurează în convenția sau în acordul aplicabil.

Referințe bibliografice:

1. Ivan Sheraer, *Extradition in International Law*, Manchester, Manchester University Press, 1977.
2. Aukje A.H. van Hoek & Michiel J.J.P. Luchtman, „Transnational cooperation in criminal matters and the safeguarding of human rights”, în <http://www.utrechtlawreview.org/>
3. D. Poncet, P. Gully Hart, „Extradition: the European model”, în *International Criminal Law*, Cambridge, M.C. Bassiouni, 1986.
4. Mark Mackarel, Susan Nash, *The International and Comparative Law Quarterly*, vol. 46, No. 4 (Oct., 1997).
5. Convenția referitoare la procedura simplificată de extrădare între statele membre ale Uniunii Europene. Publicată în: JOUE nr. C 078 din 30.03.1995.
6. Michael Plachta, „The European arrest warrant: Revolution in extradition?”, în *The European Journal of crime, criminal law and criminal justice*, vol. 11/2, 2003.
7. Decizia-cadru a Consiliului Uniunii Europene nr. 2002/584/JAI din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre ale Uniunii Europene. Publicată în: JOUE nr. 190 din 17.07.2002.
8. Dumitra Popescu, Adrian Năstase, Florian Coman, *Drept internațional public*, București, Editura Șansa, 1994.
9. Hotărârea CtEDO din 18 decembrie 1986 Bozano versus Franța. În: <http://jurisprudencedo.com/Bozano-contra-Franta-Masura-de-extradare-deghizata-sub-aparenta-unei-proceduri-de-expulzare.html>.
10. Hotărârea CtEDO nr. 51564/99 din 5 februarie 2002 Conka versus Belgia. În: <http://www.humanrights.is/the-human-rights-project/humanrightscasesandmaterials/cases/regionalcases/europeancourtofhumanrights/nr/2588>.
11. Hotărârea CtEDO nr. 12244/86, 12245/86 și 12383/86 din 20 august 1990 Fox, Campbell și Hartley versus Marea Britanie. În: <http://jurisprudencedo.com/Fox-Campbell-si-Hartley-contra-Marea-Britanie-Arestare-Motive-temeinice-Terrorism.html>.

Natașa DIMIN,

lector al Catedrei „Drept public” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Vladimir COJOCARU,

Diracția inspectare generală și activitate analitică a Departamentului Instituțiilor Penitenciare al Ministerului Justiției

PREVENIREA CRIMINALITĂȚII PRIN DIMINUAREA RATEI RECIDIVEI

Executarea pedepsei penale, în sine, trebuie să reprezinte desfășurarea unui complex de activități cu și pentru persoanele pentru care a fost pronunțată și intrată în vigoare o sentință de condamnare, ca urmare a săvârșirii unor fapte antisociale de către acestea. Știm că pedeapsa și măsurile penale aplicate infractorilor au drept scop principal reeducarea persoanei și reintegrarea socială a acestora, astfel că, în funcție de gradul de realizare a acestor obiective, într-un final se urmărește stabilirea siguranței sociale. Deducem, astfel, că un atribut primar al statului este stabilirea siguranței sociale, care implicit se realizează prin tot sistemul de justiție penală în general dar, în special prin parcurgerea ultimului segment al acestui proces, executarea calitativă a pedepselor sau măsurilor penale ¹.

Implicit, executarea unei pedepse privative de libertate, precum și alternativa detenției sunt adesea privite cu nepăsare, interesul fiind numai de a pedepsi și de a înlătura din cadrul societății persoana găsită vinovată. Prin urmare, grija privind reeducarea acesteia și ulterior reintegrarea sa par a fi uitate. Nu se ține deci seama de caracterul temporar al acestei protecții și de pericolul și mai mare pe care-l prezintă cei care au fost eliberați. Lipsurile din penitenciare devin factori ce influențează foarte puternic personalitatea deținuților, generând conduite opuse scopului urmărit prin detenție.

Scopul studiului constă în identificarea factorilor care pot atenua sau, din contra, agrava situația reintegrării sociale a persoanelor sancționate penal. Acest lucru este necesar din cauza ratei înalte a recidivei, chiar dacă recidiva depinde nu doar de condițiile de detenție, cercetările internaționale la subiect atestă că acestea constituie un factor contributiv la comiterea repetată a infracțiunilor. La 01.01.2011, circa 58% din deținuții din penitenciare ispășeau pedeapsa a doua sau a treia dată ².

Examinând datele statistice, observăm că infracțiunile comise ce nu implică violența sunt sub 20%, astfel putem conchide că practica instanțelor judecătorești în a pronunța condamnări cu privire de libertate se referă în general la infracțiunile de o gravitate sporită.

¹ Xenofon Ulianovschi, Ion Golubțov, Vladimir Cojocaru, Victor Zaharia, *Ghidul consilierului de probațiune*, Europres, Chișinău, 2004.

² www.penitenciar.gov.md, accesat la 01.05.2012.

Totuși nu trebuie uitat faptul că orice condamnare penală rămâne umbra mai mult sau mai puțin vizibilă a fostului deținut, în pofida reabilitării sale ulterioare. Prin urmare, măsurile adoptate nu contribuie decât la o neutralizare temporară a pericolului social și nu de puține ori la o erodare a sentimentului de vinovăție a celor condamnați. Ne-am propus deci să demonstrăm prin acest articol faptul că, pe fondul supraviețuirii în sistemul penitenciar, pot apărea ca reacție recidiva și cariera infracțională, acest mediu având o puternică influență asupra criminalității.

Prin urmare, tratamentul aplicat deținuților reprezintă de cele mai multe ori o cauză care determină și favorizează fenomenul criminal viitor.

Chiar dacă unele infracțiuni provoacă sentimente și atitudini de puternică respingere emoțională, administrația penitenciară și funcționarii care aplică regulile trebuie să aplice o imparțialitate binevoitoare pentru toate persoanele condamnate, care din momentul intrării în închisoare se îndreaptă spre termenul de liberare, când societatea îi va primi înapoi, considerând că pedeapsa executată a fost îndestulătoare pentru a nu exista resentimente sau răzbunări ulterioare.

Astfel, întoarcerea în libertate cu șanse reale de reintegrare se poate realiza doar dacă, din punctul de vedere al sănătății, nu există probleme majore, dacă responsabilitatea față de propria persoană este de natură a determina o viață conformă cu prevederile legale.

Analizând stadiul actual al societății, observăm însă că nu de puține ori foștii condamnați nu reușesc să-și găsească un loc în mediul extern, săvârșind o nouă infracțiune.

Conceptul de recidivă în accepțiunea criminologică privește comiterea unei noi infracțiuni, indiferent de faptul dacă persoanele în cauză au fost sau nu liberate de răspundere ori pedeapsă penală, de prezența sau lipsa antecedentelor penale, de timpul scurs de la momentul comiterii faptei penale precedente etc.³

O importanță deosebită în evaluarea stării criminalității recidiviștilor, în studierea cauzelor și condițiilor ei o are tipologia recidiviștilor. În teoria criminologică, sunt distinse următoarele tipuri de bază de recidiviști:

a) recidiviștii antisociali: categoria celor mai periculoși, activi și înrăiți infractori. Aceștia se disting printr-o activitate criminală intensă și stabilă. În atare contingent prevalează recidiviștii deosebit de periculoși, criminalii profesionali și recidiviștii voiajori;

b) recidiviștii situaționali: le este proprie o atitudine instabilă față de valorile sociale, lipsa unor principii morale statornice, prezența dominantă a trăsăturilor sociale negative.

Caracterul infracțiunilor săvârșite derivă, într-o măsură considerabilă, din situația criminogenă în care s-au pomenit. Proporția lor în totalul infractorilor recidiviști este de circa 30-35%.

c) recidiviștii asociali: le este proprie „descompunerea” personalității. Ei au, de regulă, multe antecedente penale și sunt de vârstă înaintată. Se deosebesc prin intelect redus, mobiluri primitive, metode primitive de săvârșire a infracțiunilor,

³ Valeriu Bujor, *Criminalitatea recidiviștilor*, Chișinău, Editura Lyceum, 1998.

alcoholism, narcomanie și deficiențe psihopatice. Lipsesc practic total relațiile sociale pozitive, iar comunicarea o întrețin cu persoane la fel de demoralizate⁴.

Criminalitatea recidiviștilor reprezintă o unitate cu anumite însușiri specifice care o deosebesc de celelalte elemente componente ale criminalității. În procesul de analiză a cauzelor și condițiilor criminalității lor, este necesar să se facă distincție între fenomenele și fazele ce au loc i) anterior primei condamnări sau a altor măsuri cu caracter juridic aplicate în legătură cu fapta dată; ii) preponderent în timpul executării pedepsei; iii) în perioada postpenitenciară.

Trebuie luat în considerație și faptul că persoanele care își execută pedeapsa în locurile de detenție, în virtutea circumstanțelor, ajung să-și întrețină reciproc, prin comunicare inevitabilă, necesitățile, interesele și deprinderile. De aici rezultă menținerea și intensificarea trăsăturilor negative potențial criminogene.

De asemenea, aici adesea are loc contaminarea mutuală a deținuților, din cauza relațiilor interpersonale existente. Este frecventă propagarea și impunerea obiceiurilor, tradițiilor și ierarhiilor mediului criminal, fapt care derivă din acțiunile bine orientate ale persoanelor care doresc să obțină poziții privilegiate între deținuți. Persoanele condamnate și care au conștiința faptelor săvârșite ajung de cele mai multe ori să sufere un adevărat proces de dezumanizare atunci când intră într-un contact pe termen lung cu alți deținuți, mai periculoși.

Izolarea celulară sau în camere comune în penitenciar afectează psihicul individului, împingându-l spre izolare morală. Se declanșează o stare de permanentă tensiune psihică cu dorința puternică de evadare. Supraaglomerarea și condițiile precare din unitățile de detenție afectează în mod direct starea psihică a deținutului, fiind adesea asimilate de către CEDO tratamentelor inumane și degradante.

Nu în ultimul rând, o altă cauză care duce la înăsprirea caracterului deținuților este existența unor conflicte între deținuți și personalul penitenciarului. S-a observat că principalul motiv este chiar comportamentul neadecvat al deținuților. Totodată, se pot înregistra cazuri de abuzuri din partea personalului, care țin de folosirea excesivă sau disproporționată a forței, modul de aplicare a procedurii disciplinare, modul jignitor de adresare, încălcarea drepturilor, modul de rezolvare a problemelor sau mutarea nejustificată a persoanei private de libertate dintr-o secție în alta.

În conformitate cu Recomandarea nr. R(87) 3 a Consiliului Europei, „Regulile penitenciarelor europene”, resocializarea și tratamentul infractorilor trebuie subordonate unor finalități precise, menite să asigure menținerea stării de sănătate, a demnității și respectului deținutului, prin asigurarea unor condiții de viață compatibile cu demnitatea umană și standardele din cadrul comunităților. Un principiu fundamental îl reprezintă deci normalizarea, prin apropierea pe cât posibil a condițiilor vieții din penitenciar de cele ale lumii exterioare acestuia⁵.

⁴ Florian Gheorghe, *Reconstituirea personalității în mediul penitenciar*, Universitatea București, București, 1995.

⁵ Emilian Stănișor, Ana Bălan, Cristina Pripp, *Universul carceral*, Editura Oscar Print, București, 2004.

Problema cea mai gravă este supraaglomerarea, deoarece ea influențează negativ toate activitățile desfășurate în penitenciar.

Este un fapt de la sine înțeles că sistemul penitenciar provoacă suferință. Acest aspect reiese și din numărul mare de sinucideri (7) și automutilări (530), înregistrate în penitenciare, în anul 2011.

Indicele de supraaglomerare la finele anului 2011, obținut în urma raportării numărului mediu de deținuți la suprafața utilă disponibilă este de aproximativ de 3,92 m² pentru un deținut. Analizăm acest aspect prin prisma faptului că numărul de persoane condamnate a crescut într-un ritm mai rapid decât numărul locurilor de deținere.

Asupra acestor aspecte Consiliul Europei s-a pronunțat în cel de-al 11-lea Raport general pentru Prevenirea Torturii (în continuare, CPT), exprimându-și foarte clar grija: „CPT ar dori să adauge că este deosebit de preocupat atunci când constată o combinație între suprapopulare, activități cu regim precar și acces neadecvat la utilități sanitare în aceeași instituție. Efectul cumulativ al acestor condiții se poate dovedi a fi extrem de dăunător prizonierilor”.

Dincolo de problemele de cazare înregistrate în penitenciare, trebuie analizat regimul muncii prestate de persoanele condamnate.

Observăm din dispozițiile legii că munca nu este obligatorie, ea fiind de altfel și remunerată. Este evident că de multe ori, suma rămasă după eliberare este suficientă doar pentru a plăti biletul de călătorie până în localitatea de reședință. Statul se implică în oferirea unui sprijin bănesc persoanelor proaspăt eliberate care adesea se trezesc abandonate de familie sau prieteni, concediați de la vechiul loc de muncă și fără alte economii strânse în libertate (există și cazuri mult mai nefericite atunci când foștii deținuți nu au studii sau loc de muncă, deci perspectivele lor pe plan profesional și social sunt extrem de reduse). În lipsa oricărui ajutor, de multe ori singura modalitate de supraviețuire a unor astfel de oameni este comiterea unei noi infracțiuni. Consecințe? Mai multe persoane în penitenciarele suprapopulate, mai mulți bani cheltuiți din bugetul statului.

În aceste condiții, criminalitatea continuă să existe și să se amplifice, iar privarea de libertate duce, în numeroase cazuri, la „penitenciarizarea” deținuților, prin executarea unor pedepse de lungă durată⁶.

Unele locuri de deținere se transformă în reședințe temporare frecvent folosite de recidiviști. Se ajunge deci la erodarea sentimentului de vinovăție, transformând sancțiunea penală cu închisoarea într-o reacție de rutină a instanțelor judecătorești.

În loc de concluzii, propunem o reflecție asupra conceptului aristotelian de „zoon politikon”, care subliniază faptul că oamenii au trăit întotdeauna în grupuri mai mici sau mai mari, acest mod de viață reprezentând rezultanta nenumăratelor lor nevoi stringente. În realitate, singurătatea este un mod deficient de existență umană, o realitate extremă, nu o regulă. Elementul-cheie al succesului social constă însă într-un număr cât mai mare de relații de acest fel. De cele mai multe

⁶ Tudorel Butoi Severin, *Criminologie: comportamente criminale*, Editura Solaris Print, București, 2009.

ori, prin eliminarea infractorului din grup reintegrarea sa ulterioară în societate devine aproape imposibil de realizat, iar finalitatea pedepsei privative de libertate se dovedește a nu fi atinsă.

Bibliografie:

1. Tudorel Butoi Severin, *Criminologie: comportamente criminale*, Editura Solaris Print, București, 2009.
2. Florian Gheorghe, *Reconstituirea personalității în mediul penitenciar*, Universitatea București, București, 1995.
3. Emilian Stanisor, Ana Bălan, Cristina Pripp, *Universul carceral*, Editura Oscar Print, București, 2004.
4. Valeriu Bujor, *Criminalitatea recidiviștilor*, Editura Lyceum, Chișinău, 1998.

А.А. ДЖУЖА,

аспирант Кафедры криминологии и уголовно-исполнительного права
Национальной академии внутренних дел Украины

МЕРЫ ИНДИВИДУАЛЬНОЙ ПРОФИЛАКТИКИ ПРЕСТУПЛЕНИЙ ПРОТИВ ПОЛОВОЙ НЕПРИКОСНОВЕННОСТИ ДЕТЕЙ

Индивидуальную профилактику следует проводить тогда, когда известны цели правонарушителя, понятны и оценены его мотивы.

Ю.М. Антонян выделяет раннюю профилактику, задача которой – не допустить формирования мотивов возможного преступного поведения, и непосредственную профилактику, имеет целью выявление мотивов преступного поведения и проведение мероприятий по их устранению¹.

Индивидуальная психопрофилактическая работа должна быть направлена на два самостоятельных, но взаимосвязанных между собой объекта:

- 1) на криминогенную среду конкретного лица;
- 2) на человека с девиантным поведением.

При этом влияние на человека имеет целью решение двух задач:

- а) структурно-содержательная перестройка его мотивационной сферы (стратегическая задача);
- б) коррекция конкретной мотивации субъекта в характерной для него криминогенной ситуации (тактическая задача).

Соответствующие меры должны осуществляться одновременно как на общесоциальном, так и на специально-криминологическом уровнях. Индивидуальная профилактика возможного преступного поведения как важный вид профилактической деятельности является конкретизацией общесоциальных и специально-криминологических мероприятий по конкретной личности или группы лиц.

Значительное количество внешних социальных факторов, детерминирующих мотивацию преступного поведения, устраняются при решении общесоциальных задач или в результате деятельности правоохранительных органов. В последнем случае профилактическую работу предлагается проводить в связи с уголовным делом, а на основе индивидуального прогноза, не с абстрактной целью предупреждения преступлений, а о возможной преступного поведения конкретного лица, ее реализации в действительности.

Индивидуальная профилактика преступного поведения должна состоять из последовательного устранения объективных негативных явлений социально-экономического, идеологического, социально-психологического характера; искоренение негативных обстоятельств в организации жизни, деятельности, быту и досуге конкретных людей; неуклонной реализации

¹ Антонян Ю.М., *Жестокость в нашей жизни*. – М.: ИНФРА-М, 1995. – 318 с.

принципа неотвратимости ответственности человека за свое поведение; устранении криминогенных факторов, способствующих мотивации того или иного вида преступного поведения.

Условия семейного воспитания ребенка является основой формирования многих мотивов поведения. Семья должна максимально обеспечить приспособление ее членов в условиях общественной жизни, выполнения социальных норм, готовности занять определенное место в общественной системе, т.е. семья прежде решает задачи социализации индивида. Криминогенное влияние семьи на личность заключается в стихийном либо целенаправленном формировании антисоциальных побуждений либо в предотвращении их зарождению.

Считаем обоснованным мнение А.Ф. Зелинского, перевоспитание – это изменение сознания под целенаправленным воздействием воспитателей. Устранение же – понятие более широкое, включающее также взлом неосознаваемых стереотипов преступного поведения².

Таким образом, основная цель индивидуальной профилактики, заключается в том, чтобы человек овладел навыками сознательного контроля над различными проявлениями своей личности, прежде криминогенными.

Как отмечает Э. Игошев, только пройдя через фильтр сознания, воплотив в личностные черты, изменив психологические рычаги поступков и действий (цель, мотивы, установки и т.п.), возможны изменения в самом преступнике [3].

Относительно отклонений сексуального поведения человека, что может приводить к совершению сексуального преступления, профилактическая работа должна быть направлена прежде всего на предупреждение нарушений психосексуального развития.

Огромное значение для предупреждения формирования сексуальных отклонений, способных привести к совершению сексуального преступления, имеет правильное половое воспитание и сексуальное просвещение детей, подростков и молодежи.

Ю.М. Антонян, А.А. Ткаченко составили примерный перечень условий, которые дают основание предполагать, что данное лицо способно совершить сексуальное насилие, а именно:

- наличие в семье психически больных, алкоголиков или наркоманов-родителей;
- безнадзорность подростков, употребление ими алкоголя, наркотиков или других одурманивающих веществ;
- совершение в детском или раннем подростковом возрасте сексуальных действий, проявлений несовершеннолетними болезненного или чрезмерного интереса к половой жизни;

² Зелинский А.Ф., *Криминальная психология*: Науч.-практ. изд. – К.: Юринком Интер, 1999. – 237 с.

³ *Типология личности преступника и мотивация преступного поведения*. – Горький: Горьк. высш. шк., 1974. – 167 с.

– истерические проявления, жестокость и повышенная эмоциональная тупость, слабоумие подростков; значительная педагогическая запущенность, что препятствует установлению нормальных связей и отношений с представителями противоположного пола;

– гиперсексуальность, сексуальные действия и циничные проявления сексуального характера, в том числе, которые не предусмотрены действующим уголовно-правовым законодательством;

– суицидные попытки, связанные с неудачами в интимной жизни, в отношениях с представителями противоположного пола;

– совершение сексуальных насильственных действий, в том числе внешне безмотивных, которые включают в себя сексуальные моменты, сексуальную циничность [1].

Предупреждение преступлений несовершеннолетних можно считать ранней профилактикой, поэтому важное профилактическое значение имеет выявление подростков, поведение которых дает основание опасаться совершения ими изнасилований, развратных гетеро и гомосексуальных действий в отношении малолетних или сверстников. Следует учитывать тот известный факт, что гомосексуалы стремятся втянуть в гомосексуальные отношения морально неустойчивых юношей и подростков.

В.В. ФРАНЧУК,

старший инспектор отдела общественных и международных связей
Львовского государственного университета внутренних дел Украины

ОПЫТ ЕВРОПЕЙСКИХ СТРАН ОТНОСИТЕЛЬНО ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПРЕСТУПНОСТИ И ВНЕДРЕНИЯ ЛУЧШИХ ЕГО ВАРИАНТОВ В ОТЕЧЕСТВЕННОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО

Во время исследования вопросов противодействия экономической преступности и масштабов совершения рассматриваемых деяний, очевидным является факт, что данное негативное явление есть приобретением не только отдельно взятой страны, но и мирового сообщества в целом. Поэтому, справедливым является утверждение профессора В.С. Зеленецкого, который отмечает, что коррупция и преступность в сфере экономической деятельности разрослись к глобальным масштабам, а их проявление можно квалифицировать как общепланетарное [1, с. 262].

Стоит отметить, что впервые о значительной опасности преступлений в сфере экономики на международном уровне было обсуждено в 1975 году на Международном конгрессе ООН по борьбе с преступностью и обращению с правонарушителями. В частности, были сформулированы основные признаки экономической преступности, а именно: осуществление преступной деятельности с целью экономической выгоды; связь с определенными организационно-правовыми формами хозяйственной деятельности; использование профессиональной или служебной деятельности; высокое социальное положение субъектов этой преступности; владение политической властью [2, с. 20-21].

Очевидно, что противодействие преступности, которое раньше считалось самостоятельной проблемой государства, в реалиях настоящего уже не может решаться только на национальной основе. Поэтому внутригосударственные уголовные системы не всегда способны адекватно реагировать на преступления, которые содержат международную опасность.

Поскольку отдельные проявления преступлений в сфере экономики имеют транснациональный характер и совершаются через национальные границы государств, то противодействие им требует координации и согласования соответствующих международных мероприятий. Поэтому, очевидным является, что процесс перерастания отдельных преступных проявлений из национального уровня в международный повлек объединение усилий международного сотрудничества в борьбе с этими опасными явлениями, одной из форм которой есть унификация уголовного законодательства государств.

В частности, из разнообразных способов усовершенствования

уголовно-правовых средств противодействия экономической преступности неоднократно наводились тезисы о необходимости использования практики осуществления указанной деятельности в зарубежных государствах. Бесспорно, уголовно-правовой опыт европейских стран, в сравнении с отечественным, что насчитывает лишь 11 лет (принятие Уголовного кодекса Украины – 05.04.2001) имеет несколько более глубокую историю. Например, Уголовный кодекс Германии насчитывает больше ста лет (год принятия – 1871 г.), Италии – восьмидесяти, Швейцарии – семидесяти. Стоит также указать и на Уголовный кодекс Франции 1992 года, который заменил своего предшественника, действующего с 1810 года.

Разработчики проекта Уголовного кодекса Российской Федерации, формулируя задачи, которые должен был решить новый уголовный закон, рядом с другими отмечали и на использовании мирового опыта, наикратчайших правовых решений, выработанных законодательством и практикой других государств [3, с. 246]. Б.В. Волженкин по поводу данного вопроса отмечал, что в первую очередь это относится к регламентации ответственности за экономические преступления, где государства с развитой рыночной экономикой действительно в течение многих десятилетий шлифовали собственное законодательство в поисках самого оптимального варианта [там же].

Кроме того А.С. Нерсесян отмечал, что на современном этапе развития общества, на фоне процессов глобализации мировой экономики, интеграции производственных возможностей разных государств, – происходит процесс интеграции и правовых систем стран мира [4, с. 42]. Соответственно направленность внешнеполитического курса Украины на европейскую и евроатлантическую интеграцию, необходимость приведения национального законодательства до уровня мировых стандартов, демократизация общественных и политических отношений на внутреннем и международных уровнях – все это обуславливает своевременность проведения сравнительных исследований в разных отраслях права [5, с. 1].

В соответствии с нарушенной проблематикой целесообразно будет указать и на утверждение С.С. Яценко о том, что познавая право других стран, мы лучше понимаем свое национальное. Следовательно, сравнение даст возможность определить общее и отличительное, увидеть как недостатки, так и лучшие образцы решения определенных вопросов [там же].

Именно анализ уголовно-правовых средств противодействия экономической преступности зарубежных государств будет способствовать не только к сравнению его с внутренним законодательством, но и предложить качественно новые изменения в отечественное уголовное право.

Однако, стоит заметить, что не всегда одинаковое содержание нормы в разных странах может привести к подобным и желаемым результатам. В данном случае необходимо отметить мнение С.М. Иншакова, который анализируя зарубежную криминологию пришел к выводу, что исследование причин успеха противостояния уголовному злу позволяет понять важную роль национальной культуры и традиционного образа жизни в системе антикриминогенных факторов [6, с. 272]. Дальше автор продолжает, что

культура и образ жизни является теми феноменами, которые настолько существенно трансформируют меры влияния на преступность, что на разном культурном и социальном фоне одни и те же мероприятия могут привести к диаметрально противоположным последствиям.

При исследовании уголовной ответственности за преступления в сфере приватизации, подобное мнение выражал и П.И. Заруба, указывая, что копирование любых процессов заимствованных из международного опыта, никогда не даст желаемый результат, если не применять к ним комплексного подхода с учетом социально-культурных и других факторов [7, с. 26].

Поэтому в контексте нарушенной проблематики необходимо подчеркнуть, что речь идет не о типичном внедрении норм уголовного права зарубежных государств, а заимствование тех, которые с учетом отечественных особенностей экономического и социального развития, характеристики преступности, исторического опыта, особенностей национальной психологии, – приведут к эффективному противодействию преступлениям в сфере экономики.

В частности, к подобному выводу пришел и О.Ю. Шостко, добавляя, что при использовании заграничных разработок и механизмов противодействия преступности, не следует забывать, что они являются неприемлемыми для Украины без научной интерпретации и адаптации с помощью науки криминологии к украинскому обществу [8, с. 330].

Данное утверждение является актуальным для Украины, как независимого государства, которое только начинает формировать собственную уголовно-правовую систему, поскольку ошибочным является игнорирование зарубежного законодательства и опыта борьбы с преступностью, которое было присущим нам в недалеком прошлом [3, с. 246].

Однако, перед тем, как осуществить исследование определенных уголовно-правовых положений зарубежных государств считается целесообразным, прежде всего, очертить структурное разделение действующего Уголовного кодекса Украины, поскольку присущими являются случаи, когда преступления с одинаковым родовым объектом находятся в разных Разделах уголовного закона.

Хотя отечественными и зарубежными учеными уже неоднократно отмечалось на весомой опасности преступлений в сфере экономики, негативные последствия которых парализуют не только экономическую систему, но и вообще нормальное функционирование государства – однако криминальный закон Украины до сих пор не имеет отдельного раздела, который объединял бы данную группу преступных посягательств.

Для подчеркивания важности данного положения считается целесообразным отметить утверждение профессора И.М. Даньшина, который исследуя экономическую преступность навел аргумент, что одной из причин которая приводит к трудностям при исследовании данного явления есть размещения статей, которые предусматривают уголовную ответственность за преступления совершенные в сфере экономики, в разных разделах Уголовного кодекса Украины [9, с. 172-173].

Учитывая отмеченное выше, кажется уместным указать на опыт уголовного законодательства Российской Федерации. В уголовном кодексе указанного государства законодатель предусмотрел Раздел VIII «Преступления в сфере экономики», который объединил в себе преступления против собственности, преступления в сфере экономической деятельности и преступления против интересов службы в коммерческих и других организациях [10, с. 9].

Беря за основу указанный вариант структурного разделения, кажется возможным в VII Раздел Уголовного кодекса Украины (Преступления в сфере хозяйственной деятельности) включить статьи из других Разделов, которые предусматривают уголовную ответственность за преступления в сфере экономики. Соответственно переименовать его в «Преступления в сфере экономики». Тем самым, в результате специфики данной группы преступлений, впервые на законодательном уровне осуществится возможность очертить уголовно-правовые пределы распространения указанного негативного явления. Это оптимизирует деятельность не только научных работников, относительно улучшения средств уголовно-правовой охраны экономики, но и практических органов, относительно их применения.

Бесспорно, такое нововведение приведет к избыточному насыщению раздела нормами, которые предусматривают уголовную ответственность за преступления в сфере экономики, учитывая, что действующий вариант VII Раздела Уголовного кодекса Украины и так является самым многочисленным на статьи среди других. В данном случае целесообразным будет воспользоваться уголовно-правовым опытом Франции или Германии, где в уголовном законодательстве предусмотрено деление разделов на главы, которые объединяют определенную группу статей. Соответственно предложенный Раздел VII «Преступления в сфере экономики» содержал бы главы относительно преступлений в сфере хозяйственной деятельности, служебной деятельности, использование электронно-вычислительных машин и тому подобное.

Однако, данное деление будет касаться не только рассматриваемого раздела, но будет осуществлять влияние на весь Уголовный кодекс Украины, поскольку отечественным уголовным законодательством не предусмотрено существование глав.

В данном случае уместно указать Уголовный кодекс Республики Молдова, где Общая и Особенная части структурно разделены лишь на Главы. Следовательно, законодатель указанного государства, с целью избегания перенасыщения глав статьями, выделил Главу X, в которую включил лишь экономические преступления (понятие экономические преступления и преступления в сфере экономики не являются тождественными). Остальные статьи, которые предусматривают уголовную ответственность за преступления в сфере экономики, были включены в другие Главы за отраслевой принадлежностью.

Поэтому предложения, которые очерчены выше, возможно и содержат рациональный аспект применения, однако остаются на усмотрение уче-

ным, которые осуществляют научные исследования в отрасли усовершенствования структуры действующего отечественного уголовного закона.

Хотя народная пословица, которая отмечает, что мудрый учится не на своих ошибках, а на чужих и дает основания утверждать о целесообразности внедрения в отечественное законодательство лучших вариантов противодействия экономической преступности из опыта европейских стран, однако обычное их копирование не даст позитивные результаты для решения очерченной проблематики. Необходимым условием является обеспечение надлежащего научного обоснования данных нововведений, которые будут отвечать установленным отечественным правовым традициям.

Библиография:

1. Економічні злочини: попередження і боротьба з ними. Міжвідомчий науковий збірник / [А.І. Комарова, М.О. Потєбєнко, В.П. Пустовойтенко, В.І. Радченко, М.Я. Азаров, Ю.П. Соловков, Д.М. Притика, О.В. Задорожний, Т.В. Мотренко, Ю.О. Смирнов, С.Р. Станік, М.В. Корнієнко, М.І. Ануфрієв, В.І. Литвиненко, Я.Ю. Кондратьєв, С.В. Ківалов, О.А.Устенко та ін.]. – К.: 2001. Т. 25. – 820 с.
2. Бойко А.М. Детермінація економічної злочинності в Україні в умовах переходу до ринкової економіки (теоретико-кримінологічне дослідження): монографія / А.М. Бойко. – Львів: видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 380 с.
3. Волженкин Б.В. Экономические преступления / Б.В. Волженкин. – Санкт Петербург: «Юридический центр Пресс», 1999. – 312 с.
4. Нерсисян А.С. Кримінально-правова охорона прав інтелектуальної власності / А.С. Нерсисян. – Хмельницький: Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2010. – 192 с.
5. Каменський Д.В. Кримінальна відповідальність за податкові злочини за федеральним законодавством США: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Д.В. Каменський. – Київ, 2010. – 20 с.
6. Иншаков С.М. Зарубежная криминология / С.М. Иншаков. – М.: Изд. группа ИНФРА, 1997. – 383 с.
7. Заруба П.І. Кримінальна відповідальність за злочини у сфері приватизації / П.І. Заруба. – К.: Атіка, 2007. – 220 с.
8. Шостко О.Ю. Протидія організованій злочинності в європейських країнах / О.Ю. Шостко. –Х.: Право, 2009. – 400с.
9. Кримінологія: Загальна та Особливі частини / [Даньшин І.М., Голина В.В., Кальман О.Г., Лисодєд О.В.]; за ред. І.М. Даньшина. – Харків: Право, 2003. – 352 с.
10. Коваленко В.В. Профілактика економічної злочинності в Україні: концептуальні засади, організаційно-правові основи, проблеми управління: монографія./ В.В. Коваленко. – Харків.: Видавництво Національного університету внутрішніх справ, 2004. – 420

Veaceslav GUȚAN,

lector superior al Catedrei „Investigații operative”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, magistrul în drept

ANALIZA CRIMINOLOGICĂ A FENOMENULUI CRIMINALITĂȚII DIN DOMENIUL FINANCIAR-BANCAR

Summary

Financial - banking crime directly affects free access to investment laws affecting the labor market, marketing, consumption, production itself, creating an unfair competitive environment. Banking and financial crime has become an international phenomenon that requires a serious approach at national level. Evolution of economic crime phenomenon - is financial correlated with overall economic growth all - social failure is a reflection of their indirect.

Criminological research and analysis conducted at national level shows that in Moldova, after a long period of time the transaction to the market economy and the prospect of EU economic, symbiosis with the political environment, creates conditions favorable economic - financial crime in general and especially financial - banking crime. Also, we find criminals professionalization in the financial - banking that has intellectual resources, logistics and economic - it's criminal financial goals.

From the point of view of the author, specialized structures operating within law enforcement that is CCCEC and SIS, the Prosecutor and MIA should have compartments criminological analysis and financial - banking - operative activities to direct special investigations and criminal investigation in investigating financial - banking crimes.

Rezumat

Criminalitatea financiar-bancară afectează în mod direct liberul acces la investiții, afectează piața muncii legale, desfacerea, consumul, producția propriu-zisă, generând un climat concurențial neloial.

Mai mult de atât, criminalitatea financiar-bancară a devenit un fenomen internațional, necesitând o abordare serioasă atât la acest nivel, cât și la cel național.

Evoluția fenomenului criminalității economico-financiare se află în strânsă corelație cu dinamica întregului ansamblu economico-social, constituind o reflectare indirectă a disfuncționalității acestora.

Cercetările și analizele criminologice efectuate la nivel național relevă faptul că în Republica Moldova, după o lungă perioadă de timp de tranzație la economia de piață și cu perspectiva aderării la Uniunea Europeană, simbioza mediului economic cu cel politic generează condițiile favorabile infrafracționalității economico-financiare în general și în special criminalității financiar-bancare. De asemenea, putem constata profesionalizarea infractorilor în domeniul financiar-bancar care dispun de resurse intelectuale, logistice și economico-financiare pentru atingerea scopurilor lor infrafracționale.

Din punctul de vedere al autorului, structurile de specialitate care funcționează în cadrul organelor de drept și anume CCCEC și SIS, procuratura și MAI, trebuie să aibă compartimente de analiză criminologică și financiar-bancar-operativă care să direcționeze activitățile specifice de investigații și cercetare penală în domeniul investigării infracțiunilor financiar-bancare.

Știința care studiază criminalitatea ca fenomen social, geoistoric a condiționat cauzalitatea criminalității, constelația surselor socioumane ale crimei și criminalității, identifică componentele și conținutul cauzelor și condițiilor socioumane ale fiecărei infracțiuni în parte precum și a diverselor categorii și grupe de infractori se numește „criminologie”. [1]

Studierea criminologiei e una din cele mai importante componente ale pregătirii profesionale nu doar a juriștilor, ci și a profesorilor, psihologilor, economiștilor, sociologilor și altor specialiști. Fără cunoștințe criminologice nu pot activa funcționarii organelor de drept, în special ai organelor afacerilor interne, procuraturii, ai Serviciului Informație și Securitate. Or, aceștia se află pe prima linie în lupta cu criminalitatea cu infractorii, totodată fiind acei care colectează, analizează, generalizează informația despre nivelul, structura, dinamica, determinantele și tendințele de dezvoltare al acestui fenomen antisocial. Neoperând cu cunoștințele criminologie moderne, nu pot fi elaborate și realizate măsurile adecvate de combatere a criminalității, utilizată creativ experiența pozitivă a țărilor străine, actele juridice interne și internaționale privind lupta cu criminalitatea (criminalitatea economico-financiară, ținând cont de caracterul ei transnațional și internațional). Schimbările radicale de nivel social economic a modificat considerabil caracteristica criminologică a criminalității, în special determinantele ei și factorii criminogeni care formează personalitatea infractorului. [2, p. 3-4]

Este important de menționat și faptul că în ultimele decenii, preocupările criminologilor pentru investigarea deviației criminale din unghiul defectelor de personalitate a sporit foarte mult. Tendința este firească, deoarece infracțiunea reprezintă produsul unor manifestări de conștiință ale omului determinate de unii factori negativi, care influențează și asupra altor persoane.

Din aceste motive, criminologia manifestă un viu interes pentru studierea diferitor factori care pot contribui la formarea personalității infractorului cum ar fi particularitățile biologice, psihologice, social-demografice, juridico-penale etc. și comportamentul deviat, precum și pentru exploatarea unor infracțiuni individuale concrete, inclusiv a celor de ordin financiar-bancar.

Una din teoriile economice general acceptate este aceea conform căreia baza economică determină suprastructura socială, politică, culturală și instituțională. În consecință, este de așteptat că situația economică a unui stat ori a unei zone mai restrânse să determine anumite comportamente umane, inclusiv comportamentul infracțional. Fără a se nega un raport de cauzalitate între starea economică și criminalitate, studiile efectuate au evidențiat că fenomenul infracțional este atât de complex încât el poate fi generat în aceeași măsură, dar cu timpuri diferite atât de prosperitate, cât și de sărăcie. [3, p. 182]

Deci orice relații economice, contadictorialitatea lor, determină apariția și dezvoltarea fenomenului criminalității. Dacă relațiile economice de piață permit îmbogățirea cetățenilor, faptul dat nu era specific sistemului administrativ de comandă. În afară de aceasta, un șir de fapte care se consideră infracțiuni, cum ar fi cele din domeniul antreprenoriatului, financiar-bancar și altele, sunt considerate legale și chiar prestigioase în sistemul relațiilor economiei de piață. În același timp, cele mai serioase infracțiuni se comit de reprezentanții păturilor sociale cu o stare

materială și economică considerabilă. Pentru aceștia nu există probleme de ordin material sau financiar. Nu întâmplător criminologii sunt preocupați de cercetarea criminalității „gulerelor albe”, adică a persoanelor care se află în fruntea societății. Acestea dispun de cele mai multe posibilități pentru diverse manipulări cu resursele financiare și cu alte bunuri, administrează și dirijează aceste valori și sporesc considerabil capitalul lor financiar obținut din diverse operațiuni, tranzacții financiar-bancare ilegale frauduloase și altele. În anumite condiții, criminalitatea economică se transformă în violență cu caracter de profit sau pur și simplu violență, iar caracterul violent al criminalității este cu mult mai periculos decât cel de profit. [4, pag. 184]

Scăderea nivelului de trai al păturilor sociale defavorizate accentuează nivelul salariilor și rata șomajului. În lipsa unei protecții sociale corespunzătoare, persoanele afectate pot fi considerate la limita riscului comiterii faptelor antisociale.

Prin comparație, țările din Europa Centrală și din Est care parcurg actualmente tranziția spre economia de piață se află într-o stare de severă recesiune economică, având drept principalele caracteristici reducerea capacității de producție și a productivității, pierderea piețelor externe de desfacere a mărfurilor, blocaj financiar, șomaj și inflație galopantă. Creșterea explozivă a criminalității în aceste țări (inclusiv în Republica Moldova) poate fi explicată în mare măsură prin impactul acestor factori criminogeni [5, p. 29-39]

Din perspectiva socială încrederea și siguranța operatorilor economiei naționale și internaționale se bazează numai pe convingerea că există un complex de reguli ale jocului, garantate și controlate de instituțiile publice, care astfel direcționează în sensul dorit atitudinile și comportamentele și în același timp rezolvă conflictele de interese și sancționează comportamentele necinstite. Dezvoltarea normală a unei economii moderne este însă permanent amenințată de cantitatea și calitatea actelor și faptelor ilicite și criminale care sunt comise, iar instituțiile publice sunt acelea care au răspunderea să asigure ordinea competițională pe piața bunurilor și serviciilor, să asigure transparența capitalurilor și a muncii, să asigure eficiența și eficacitatea justiției pentru apărarea drepturilor și rezolvarea conflictelor. În prezent, evoluția societăților contemporane evidențiază faptul că deși s-au intensificat măsurile și intervențiile instituțiilor publice specializate de control împotriva faptelor de criminalitate se constată o recrudescență și o multiplicare a faptelor ilicite comise în domeniul economico-financiar, bancar inclusiv prin șantaj, corupție și chiar cu violență și agresivitate. Majoritatea specialiștilor și cercetătorilor în criminologie apreciază că sursele recrudescenței și multiplicării actelor de înaltă criminalitate rezidă în perpetuarea unor structuri politice, economice și normative deficitare, în menținerea și accentuarea discrepanțelor sociale și economice dintre indivizi, grupuri, comunități și intensificarea conflictelor și tensiunilor sociale și etnice.

Este un fapt cunoscut și în același timp recunoscut de toți oamenii de știință din cercetarea criminologică, că germenii criminalității economice financiare au apărut odată cu primele forme de viață economică și s-au dezvoltat în paralel cu toate modificările vieții economico-sociale, culturale și politice. Ca și concept, criminalitatea economico-financiară a apărut pentru prima dată în literatura cri-

minologică în anul 1872, când Edwin Hill a utilizat sintagma „criminalitatea gulerelor albe”, sintagma care a fost însă consacrată ulterior de către Edwin Sutherland în celebra sa lucrare *White – Collar Criminality* apărută în anul 1939. În dezvoltarea concepției sale cu privire la criminalitatea gulerelor albe, Edwin Sutherland a avut în vedere trei planuri: infracțiunea, infractorul și atitudinea societății. [6, p. 24-67]

Infracțiunea care face parte din criminalitatea economico-financiară (gulerelor albe) reprezintă un act al unei persoane care are un statut socio-economic ridicat, responsabil și respectat, act care încalcă o regulă legală sau de altă natură referitoare la activități profesionale. Acest act constă în exploatarea încrederii sau a credibilității altora, fiind realizat de o manieră ingenioasă care să excludă ulterior descoperirea.

Infractorii care săvârșesc infracțiuni în domeniul economic-bancar sunt de regulă cetățeni care prin statutul lor sunt deasupra oricăror suspiciuni. Ei comit acte criminale în legătură cu afacerile, cultura și mediul lor profesional, sunt conștienți de caracterul legal ori ilegal al afacerilor, lipsa controlului intern și extern, precum și mediul judiciar, constituie mediul prielnic în care aceștia desfășoară activități infracționale.

Infractorul specializat în fraudă financiar-bancară este o noțiune specie a noțiunii generice de infractor, diferența specifică fiind constituită din mediul în care acționează, respectiv sfera economică și financiară, fiscală sau bancară prin care prejudiciază atât bugetul consolidat al altor state, cât și bugetul european. Scopul urmărit de el este obținerea ilegală de bunuri, [7] venituri ilicite urmate de schimbarea și transferul acestora în vederea ascunderii (tăinuiri originii) adevăratei proveniențe a unor astfel de venituri.[8]

În majoritatea cazurilor, infractorul financiar are studii superioare și ocupă funcții de conducere în cadrul unei organizații (ex: manager, director, patron, administrator, șefi de secții de creditare, contabili etc.), funcția deținută îi dă posibilitatea să își pună în practică cunoștințele, încălcând prevederile legale, urmărind obținerea unor profituri ilicite. Dorința de a acumula bunuri îl determină pe infractorul financiar să pună la punct scheme prin care să sustragă sume considerabile de bani, pe care le investește ulterior în bunuri mobiliare (ex: locuințe, terenuri), în achiziționarea unor obiecte de valoare (cum ar fi autoturisme de lux) sau chiar în coruperea unor funcționari sau oameni politici cu influență.

Fraudatorul financiar-bancar studiază fisurile existente în sistem și în unitatea în care lucrează. Stabilește cu amănunțime modalitățile de lucru și operează cu calm, consecvent și afișează un tonus excepțional. Personalitatea fraudatorului financiar are în opinia psihologilor o latură pozitivă și una negativă.

În primul rând, fraudatorul nu este o persoană lentă. El este dinamic, sărguincios, cu o excelență rezistentă fizică și psihică; el stă la serviciu zilnic până noaptea târziu, el este cel care pleacă ultimul de la serviciu, el nu pleacă în concediu de odihnă, nu are nici un fel de probleme cu sănătatea.

În al doilea rând, fraudatorul are carismă, este fermecător și se descurcă de minune în relațiile cu clienții. Are întotdeauna la îndemână soluții și răspunsuri care atrag clienții care impresionează pe șefi. Pentru el nu există „nu se poate”. Are

grijă să utilizeze în argumentația sa termeni și expresii prea puțin cunoscute de interlocutori, împrējurări care îi măresc aura de mare profesionist.

Fraudatorul este conștient de faptul că lucrează într-o organizație (bancă, fond de investiții, fond de pensii etc.) care gestionează riscul.

Toate operațiunile pe care le face sunt marcate de o doză mai mare sau mai puțin mică de risc. De aceea el nu are remușcări și nici sentimentul de vinovăție când a pierdut într-o anumită operațiune. Pentru el „a pierde” face parte din regula jocului. De aceea conștient de risc, el se manifestă impulsiv, nu se consultă cu nimeni, acționează de unul singur, ignoră deliberat reglementările tehnice și contabile. Latura negativă a personalității fraudatorului este complementată de aroganța acestuia. El se consideră omul cel mai deștept din bancă, crede cu adevărat că nimeni nu-i poate descoperi manoperele frauduloase. Afișează nonșalanță, eleganță în vestimentație, atenție și concentrare față de orice problemă pusă în discuție. Spre a întregi imaginea unui profesionist, știe când și pentru ce să facă mici conșesii, știe să cedeze, dar numai în chestiuni care nu îi afectează propria competență și afacere.

Statisticile demonstrează că aproximativ 30% din fraudele financiar-bancare au fost comise de autori care au avut antecedente penale sau au fost sancționați pentru tentative de fraude sau înșălăciune. [9]

Pentru a avea o imagine cât mai elocventă asupra criminalității bancare, vom analiza indicatorii statistici din evidențele Direcției Informației și Evidenței Operative a MAI pentru perioada 2008-2011.

„Dobândirea creditului prin înșălăciune” (art. 238 Codul penal al RM)

Conform datelor statistice ale DI și IO a MAI, în anul 2008 au fost înregistrate 279 de cazuri de dobândire a creditului prin înșălăciune, remise procurorului pentru adoptarea deciziei 149 de cauze penale dintre care 147 trimise în instanța de judecată, 2 cauze penale, clasate, identificate în comiterea infracțiunii date 46 de persoane, prejudiciul material cauzat constituie 7,649608 lei, achitat benevol 970,308 lei, și sechestrat bunuri materiale 540,000 lei.

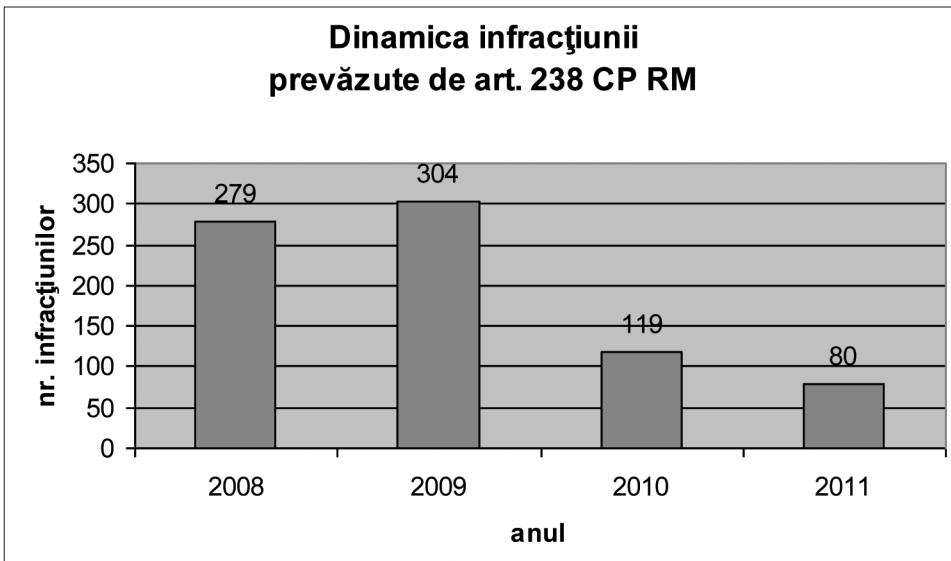
În anul 2009 conform situației criminogene au fost înregistrate 304 cazuri de infracțiuni prevăzute de art. 238 Codul penal al RM, trimise în instanța de judecată 204 cauze penale, dintre care 8 încetate din diferite motive, clasate 20 de cauze penale, 375 de persoane au fost identificate în comiterea acestei infracțiuni, prejudiciul material cauzat constituie 1 miliard 318 milioane lei, achitat benevol 5 milioane 130 mii lei.

În anul 2010 au fost înregistrate 119 infracțiuni, prevăzute de art. 238 Codul penal al RM, 50 de cauze penale trimise instanței de judecată, 2 cauze penale încetate, 4 clasate, 57 de persoane identificate în comiterea acestei infracțiuni, prejudiciul material cauzat constituie 87,0719 mii lei.

Situația criminogenă în anul 2011 s-a înrăutățit comparativ cu anii precedenți, fapt care este determinat de indicii statistici, și anume, depistate 80 de infracțiuni, prevăzute de art. 238 CP RM, trimise în judecată 46 de cauze penale, încetate 1, clasate 8, identificate 62 de persoane implicate în comiterea infracțiunii date, prejudiciul material cauzat constituie 2,4618 mii lei, achitat benevol 178,000

lei și sechestrate bunuri materiale în sumă de 50,000 lei.

Analizând indicatorii statistici despre urmărirea penală în baza art.238 CP RM pe perioada anilor 2008-2011 și rezultatele studierii practicii judiciare și sondajele unor experți, se poate de expus părerea că nivelul depistării infracțiunilor prevăzute de art.238 CP RM a scăzut drastic din motivul a mai multor cauze și condiții care sunt indicate în articolul propriu-zis.

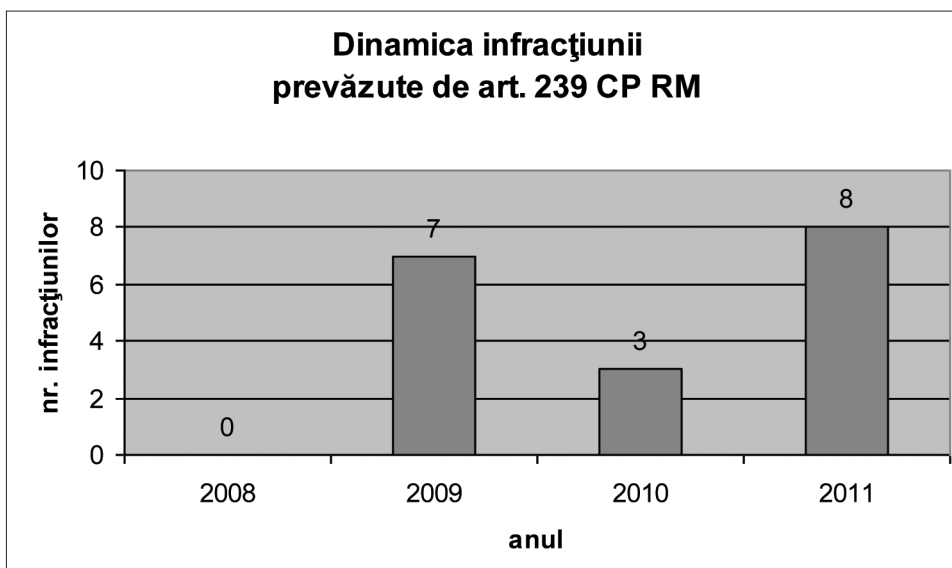

„Încălcarea regulilor de creditare” (art. 239 CP RM)

În anul 2008 de către MAI nu a fost depistată și înregistrată nici o infracțiune prevăzută de art.239 CP RM. În anul 2009 au fost înregistrate 7 infracțiuni trimise în instanța de judecată, 1 cauză penală, 1 persoană identificată în implicarea comiterii acestei infracțiuni, prejudiciul material cauzat constituie 300 mii lei. În anul 2010 au fost înregistrate 3 infracțiuni prevăzute de art.239 CP RM, trimise în judecată 1, identificată 1 persoană.

În anul 2011 s-au înregistrat 8 cazuri de încălcare a regulilor de creditare, remise procurorului, 2 cauze penale dintre care 2 cauze penale clasate, identificată o persoană implicată în comiterea acestei infracțiuni, prejudiciul material cauzat constituie 900 mii lei.

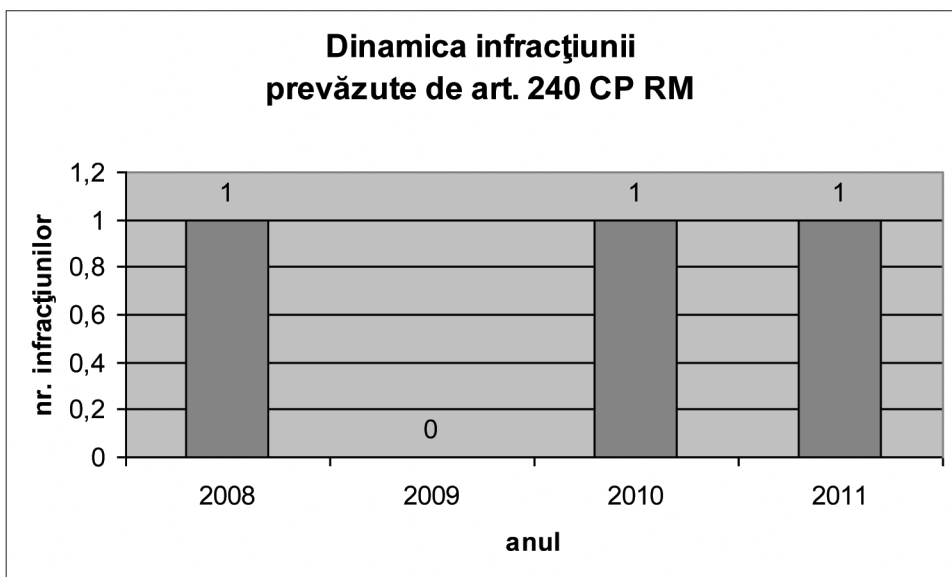
Studierea indicilor analitici și a rezultatelor cercetărilor efectuate și a practicii judiciare ne demonstrează că numărul infracțiunilor înregistrate în baza art. 239 CP RM este mai mic decât cel latent (criminalitatea latentă). Numărul infracțiunilor înregistrate pe perioada 2008-2011 variază de la an la an.

O altă infracțiune care are legătură cu sistemul financiar-bancar este:

„Utilizarea contrar destinației a mijloacelor din împrumuturile interne sau externe garantate de stat” (art.240 CP RM)

În ultimii patru ani, și anume 2008-2011, au fost înregistrate 3 cazuri de comitere a infracțiunilor prevăzute de art.240 CP RM, și anume 2008 – 1; 2009 – 0; 2010 – 1, prejudiciul material cauzat în urma acestei infracțiuni constituie 199,6 mii lei; 2011 – 1, trimise în judecată 2 infracțiuni. Datele statistice prezentate denotă incapacitatea și ineficiența organelor de drept, inclusiv ale MAI în depistarea acestui gen de infracțiune.

„Spălarea banilor” (art.243 CP RM)

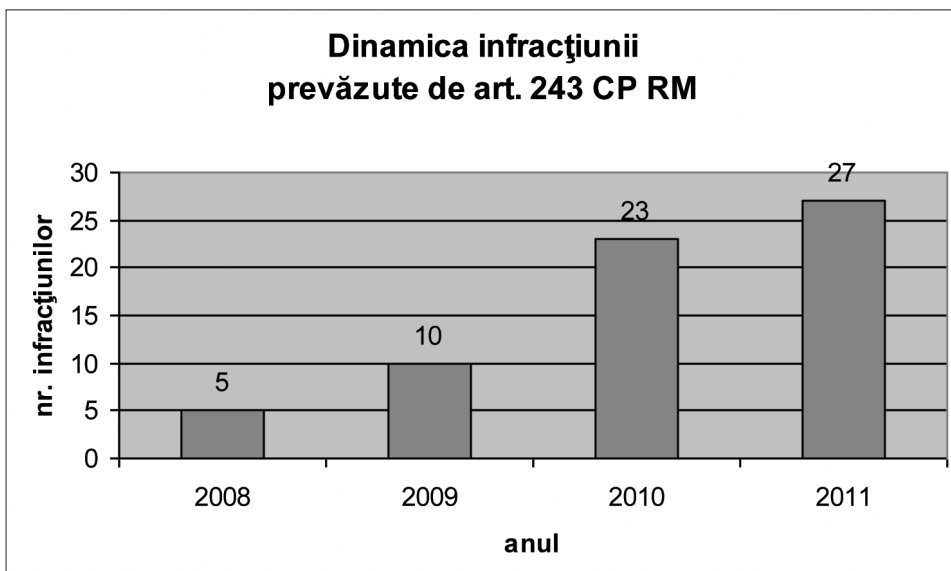
Pe parcursul anului 2008 au fost înregistrate conform datelor statistice ale MAI 5 infracțiuni prevăzute de art.243 a CP RM dintre care 2 procese penale trimise în instanța de judecată, identificate 2 persoane în săvârșirea acestei infracțiuni.

În anul 2009 au fost depistate 10 infracțiuni prevăzute de art.243 a CP RM, remise procurorului pentru luarea deciziei 2 cauze penale, dintre care 1 trimisă în instanța de judecată și 1 clasată, 5 persoane identificate în săvârșirea acestei infracțiuni, prejudiciul material cauzat constituie 110 mii lei.

În anul 2010 situația criminogenă esențial s-a schimbat pozitiv, înregistrând pe perioada indicată 23 de infracțiuni prevăzute de art.243 al CP RM, remise procurorului 7 cauze penale, dintre care 6 trimise în instanța de judecată, 1 clasată, identificate 10 persoane implicate în comiterea infracțiunilor de spălarea banilor, prejudiciul material cauzat constituie 3,666,6 mii lei.

În 2011 au fost înregistrate 27 de infracțiuni prevăzute de art. 243 a CP RM trimise în judecată 7 cazuri penale, identificate 7 persoane implicate în comiterea acestui gen de infracțiune, prejudiciul material cauzat constituie 9,425 mii lei, achitat benevol 4,750 mii lei.

Indicatorii statistici demonstrează activizarea organelor specializate ale MAI în depistarea cazurilor prevăzute de art.243 a CP RM.[10]

Luând în considerare situația statistică a indicatorilor pentru perioada 2008-2011 putem trage următoarele concluzii:

Pe fondul dezvoltării mediului de afaceri și extinderii activităților serviciilor bancare atât ale băncilor comerciale din Republica Moldova, cât și ale celor multinaționale s-a constatat o creștere sensibilă a infracționalității financiar-bancare în perioada 2008-2011, este binevenit faptul de a monitoriza mai eficient sistemul financiar-bancar de structurile competente ale statului, chiar și de cele europene, care acordă sprijin în dezvoltarea economiei naționale, inclusiv cea financiar-bancară, sunt cu perspectiva aderării Republicii Moldova la spațiul european unic.

Sistemul polițienesc, organul de urmărire penală, procuratura, specializate în prevenirea și combaterea criminalității din sistemul bancar, sunt ineficiente, lipsite de dinamism, aspect rezultat din diferențele evidente ale indicatorilor statistici pentru infracțiunile constatate și soluționate.

Ineficiența și lipsa dinamismului în colaborări directe ale instituțiilor financiar-bancare cu unitățile specializate ale MAI a dus la opacizarea activităților bancare, îngreunând activitățile specifice ale ofițerilor de poliție, îndepărtând acțiunile organului de urmărire penală și ale procurorilor de momentele investigativ-operative punctării probatoriului în cauzele penale care privesc fraudele financiar-bancare.

Apariția noului cadru de reglementare a instituțiilor financiar-bancare în problema creditării și adecvarea capitalului, a noilor norme de creditare și cunoaștere a clientelei în consonanță cu directivele europene, precum și măsurile BNM de monitorizare a pieței financiar-bancare pe baza unei analize de risc, luând în considerație condițiile crizei financiare mondiale, au securizat temporar mediul financiar-bancar în fața fenomenului criminalității economico-financiare. Din analiza datelor statistice ale BNM, referitoare la numărul rapoartelor privind operațiunile cu sume în numerar, în lei sau în valută, pentru perioada 2008-2011, se poate observa că acestea au crescut din an în an. De asemenea, operațiunile în numerar și sumele depozitate au crescut pe perioada nominalizată, același trend menținându-se și pentru cuantumul sumelor retrase în numerar.

Considerăm că evoluția operațiunilor cu numerar reflectă predispoziția persoanelor specializate în operațiuni financiar-bancare de spălare a banilor de a plasa sumele de bani provenite din infracțiuni în sistemul financiar-bancar cu scopul ascunderii acestora în multitudinea operațiunilor ce se desfășoară zilnic. Aspectul pozitiv este evidențiat de faptul că entitățile raportoare și autoritățile de supraveghere și control prudential au conștientizat importanța sesizării acestor operațiuni cu numerar, care pot prezenta doar vârful aisbergului unor operațiuni de spălare a banilor de mare amploare. Conform pct.54 prevăzut în prevederile din Planul de acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova (P.A.U.E.R.M.: pct. 51-56) este necesară ratificarea și implementarea deplină a instrumentelor internaționale care au o importanță deosebită în domeniul combaterii crimei organizate, spălării banilor, crimelor economice, financiar-bancare, și anume:

- dezvoltarea cadrului legislativ necesar, inclusiv în ceea ce privește scopul și natura mandatorie a tranzacțiilor suspecte înregistrate;
- consolidarea cooperării între Banca Centrală, instituțiile financiare, alte entități relevante USF și organele de drept (poliție, vamă, procuratură și justiție) în scopul sporirii gradului de conștientizare de către instituțiile financiare și altele a obligațiilor și responsabilităților ce derivă din legea în vigoare;
- schimbul de informații privind sistemul european existent (Unități de Securitate Financiară USF) și sistemul existent în Republica Moldova referitor la spălarea banilor;
- consolidarea bazei de date interinstituționale privind tranzacțiile suspecte;
- intensificarea cooperării și promovarea schimbului de informații între organele de stat și cooperarea între Republica Moldova și organizațiile internațio-

nale precum OECD – FATF și Consiliul Europei și serviciile corespunzătoare ale statelor membre ale UE și organele specializate la nivel european. [11]

Situația criminogenă privind spălarea de bani denotă faptul că structurile specializate în contracararea acestui flagel trebuie să-și concentreze toate eforturile printr-o conlucrare mai eficientă între ei, pentru a identifica persoane, și a întreprinde în complex acțiuni de investigații speciale și de urmărire penală în privința persoanelor implicate în comiterea acestei infracțiuni.

Cercetările efectuate asupra sistemelor financiar-bancare din Republica Moldova și din alte țări, inclusiv din spațiul european evidențiază faptul că modelul unei piețe financiare foarte reglementate, dominate de o autoritate de control puternică și cu competențe extinse este agreat, dar rămân în zona de clarificare și redefinire nu doar relația dintre autoritățile de control și cele profesionale (echilibru între reglementare și autoreglementare), ci și o mai riguroasă delimitare a raporturilor între autoritățile specializate și autoritățile publice tradițional competente pentru investigarea, descoperirea și reprimarea criminalității economico-financiare (poliția, procuratura, justiția).

Efectele crimei organizate asupra economiei unui stat pot fi devastatoare acolo unde acesta pune în circulație sume de bani mai mari decât bugetele unei țări, având un puternic impact politic și efecte negative asupra inflației și în general asupra sistemului economico-financiar.

În prezenta lucrare s-a abordat problema de analiză criminologică a infracționalității financiar-bancare, care încearcă să permită înțelegerea fenomenului criminal, condiție necesară pentru o acțiune eficientă asupra acestuia.

Surse bibliografice:

1. Eugen Sandu, Florin Sandu, Gheorghe Iulian Ioniță, *Criminologia*, Editura SVLVI, București, 2003.
2. Mihai Bârgău, *Criminologia*. Manual pentru facultatea de drept, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, Chișinău, 2005.
3. Gh. Nistoreanu, C. Păun, *Criminologie*, București 1995.
4. *Криминалогия*, под ред. В.Н. Кудрявцева и В.Е. Эминова, op. cit.
5. Iurie Larii, *Criminologia*, Tipografia Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, 2004.
6. Dr. Tr. Pop, *Curs de criminologie*, Cluj, 1928.
7. Art. 2, lit.(b) din Legea nr. 656 din 12 decembrie 2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor cu modificările și completările ulterioare ale României.
8. art.3 din legea nr. 190 din 26.07.2007 cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului cu completări și modificări din 25.11.2010.
9. Dr. Costică Voicu, dr. Georgeta-Ștefania Ungureanu, dr. Andriana-Camelia Voicu, *Investigarea criminalității financiar-bancare*. Manual, Editura Polipress, București 2003.
10. www.mai.md statistica MAI pe anii 2008 / 2011.
11. Prevederile din Planul de Acțiuni Uniunea Europeană-Moldova (PAUEM: p. 51 - 56).

Vitalie IONAȘCU,

lector al Catedrei „Drept polițienesc”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept

RESTRÂNGEREA DREPTULUI PERSOANEI LA LIBERA CIRCULAȚIE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

Summary

In this article there are especially initiated a research on the concept of the individual right to free movement in the European Union, as recognized by both the doctrine as well as in European governmental decrees as a basic law without which there could be no individual freedom and no real democracy.

It is important to note that the right which confers European citizenship is not absolute, Member States are entitled to limit it to public policy, public security or public health.

Rezumat

În acest articol este prezentată o mică cercetare privind conceptul dreptului persoanei la libera circulație în Uniunea Europeană, așa cum este recunoscut atât de doctrină, cât și de legislația europeană, fără de care nu ar putea exista libertatea individuală și nici o democrație reală. Este important de remarcat faptul că acest drept conferit de cetățenia europeană nu este absolut, statele membre având dreptul să-l limiteze din motive de ordine publică, securitate publică sau sănătate publică.

Dreptul persoanei la libera circulație este un drept natural al omului, o vocație a individului de a hotărî individual asupra faptului când, pe ce traseu, cu sau fără mijloc de transport, să circule, desigur, cu respectarea tuturor regulilor de circulație și a altor prevederi stabilite de legislație.

Acest drept este unul relativ nou, care, conform opiniei profesorului român Ioan Muraru, asigură libertatea de mișcare a cetățeanului.[1, p. 225] Această libertate este garantată pe plan internațional de Declarația Universală a Drepturilor Omului, care în art.13 declară că: „Orice om are dreptul de a părăsi orice țară, inclusiv propria țară și de a nu se întoarce în ea”[2, p. 14]; de Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, care în art.12 tratează mai aprofundat problema: „Orice persoană care se află în mod legal pe teritoriul unui stat are acolo dreptul de a circula liber; Orice persoană este liberă să părăsească orice țară, inclusiv propria țară; Nimeni nu poate fi privat în mod arbitrar de dreptul de a intra în țară”[3, p. 35], precum și de Protocolul nr.4 la Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului, care în art.2 susține cele garantate de actele normative enunțate mai sus, menționând că: „Oricine se găsește în mod legal pe teritoriul unui stat are dreptul să circule în mod liber și să-și aleagă în mod liber reședința sa; Orice persoană este liberă să părăsească orice țară, inclusiv pe a sa”.

La nivelul Uniunii Europene, libera circulație a persoanelor este unul dintre obiectivele fundamentale prevăzute în dispozițiile Tratatului de la Roma ce trebuie îndeplinit în vederea realizării pieței comune. Esența acestei libertăți constă în eliminarea discriminărilor între cetățenii statului membru pe teritoriul cărui se află aceștia sau își desfășoară activitatea și cetățenii celorlalte state membre ce stau sau muncesc pe teritoriul acestui stat. Aceste discriminări se pot referi la condițiile de intrare, deplasare, muncă, angajare sau remunerație. Prin asigurarea unui asemenea regim nediscriminatoriu se realizează libera circulație a persoanelor în spațiul Uniunii Europene.

Libera circulație a persoanelor și eliminarea controalelor la frontierele interne constituie o parte a unui concept mult mai larg, cel de piață internă – ce nu poate fi realizată în condițiile existenței unor frontiere interne și ale restricționării circulației indivizilor. Sensul noțiunii de liberă circulație a persoanelor a evoluat foarte mult de la momentul apariției sale. Primele prevederi legate de acest domeniu considerau individul doar ca agent economic, ca angajat sau furnizor de servicii. Conceptul inițial s-a extins treptat pentru a cuprinde și aspectele legate de noțiunea de cetățean al Uniunii, indiferent de orice dimensiune economică sau de diferențe legate de naționalitate. Acest lucru se intenționează a se aplica și cetățenilor terțelor țări, pentru ca ulterior eliminării controalelor la frontierele interne să nu mai fie nevoie să se verifice naționalitatea.

Baza legală a liberei circulații a persoanelor este constituită de:

- articolul 14 (7A) din Tratatul de la Roma, ce stabilește piața internă, acesta incluzând libera circulație a persoanelor;
- articolul 18 (8A) din Tratatul de la Roma, ce statuează dreptul cetățenilor Uniunii de a circula și de a rezida liber pe teritoriul statelor membre;
- articolul 61 (73I) din Tratatul de la Roma și următoarele, cuprinse sub Titlul IV (IIIA) „Vize, azil, imigrație și alte politici legate libera circulație a persoanelor”;
- articolul 45 din Carta Uniunii Europene privind drepturile fundamentale.

Eliminarea controalelor la frontierele interne a determinat apariția și diversificarea diferitor fapte ilicite săvârșite de către cetățenii comunitari și de către alți cetățeni străini, care pot atenta la ordinea publică și pot pune în pericol securitatea publică sau sănătatea publică. Dreptul persoanei la libera circulație nu este absolut și în condițiile date se pot aplica diferite restricții în conformitate cu legea.

Este important de menționat faptul că dreptul pe care îl conferă cetățenia europeană nu este absolut, statele membre fiind îndreptățite să-l limiteze pentru rațiuni de ordine publică, de securitate publică sau de sănătate publică. Statele membre pot restrânge libertatea de circulație și de ședere a cetățenilor Uniunii și a membrilor lor de familie, indiferent de cetățenie, pentru motive de ordine publică, siguranță publică sau sănătate publică. Aceste motive nu pot fi invocate în scopuri economice. În acest context putem oferi exemplul Franței și Italiei când au început să aplice măsuri de expulzări colective ale romilor români care prezentau un pericol pentru securitatea și sănătatea publică.[4]

Măsurile luate din motive de ordine publică sau siguranță publică respectă principiul proporționalității și se întemeiază exclusiv pe conduita persoanei în ca-

uză. Condamnările penale anterioare nu pot justifica în sine luarea unor asemenea măsuri.

Conduita persoanei cărei îi este restrâns dreptul la libera circulație trebuie să constituie o amenințare reală, prezentă și suficient de gravă la adresa unui interes fundamental al societății. Nu pot fi acceptate motivări care nu sunt direct legate de caz sau care sunt legate de considerații de prevenție generală.

Pentru a stabili dacă persoana respectivă reprezintă un pericol pentru ordinea publică sau siguranța publică, la eliberarea certificatului de înregistrare sau, în absența unui sistem de înregistrare, în termen de cel mult trei luni de la intrarea persoanei respective pe teritoriul său sau de la data la care persoana și-a semnalat prezența pe teritoriul său ori la eliberarea permisului de ședere, statul membru gazdă poate, în cazul în care consideră indispensabil, să ceară statului membru de origine sau, dacă este necesar, altor state membre să îi furnizeze informații privind antecedentele persoanei respective. Această consultare nu poate avea un caracter sistematic. Statul membru consultat răspunde în termen de două luni.

Statul membru care a eliberat pașaportul sau cartea de identitate permite titularului documentului care a fost expulzat din motive de ordine publică, siguranță publică sau sănătate publică de pe teritoriul altui stat membru să reentre pe teritoriul său fără nici o formalitate, chiar dacă documentul nu mai este valabil sau dacă cetățenia titularului este contestată.[5, art. 27]

În conformitate cu prevederile legale, forma principală de restrângere a dreptului persoanei la libera circulație este expulzarea.

Expulzarea constituie o măsură de îndepărtare silită de pe teritoriul unei țări a cetățenilor străini sau apatrizi care au săvârșit fapte ilegale, sau a căror prezență pe teritoriul statului nu mai este dorită din anumite motive de securitate publică. [6,7]

Înainte de a lua o decizie de expulzare de pe teritoriul său din motive de ordine publică sau siguranță publică, statul membru gazdă ia în considerare diverși factori precum durata șederii individului respectiv pe teritoriul său, vârsta acestuia, starea lui de sănătate, situația sa familială și economică, integrarea sa socială și culturală în statul membru gazdă și legăturile sale cu țara de origine.

Statul membru gazdă nu poate lua o decizie de expulzare împotriva unui cetățean al Uniunii sau a membrilor familiei sale, indiferent de cetățenie, care au dobândit dreptul de ședere permanentă pe teritoriul său, cu excepția cazurilor în care există motive imperative de ordine publică sau siguranță publică.

Nu se poate lua o decizie de expulzare împotriva cetățenilor Uniunii, indiferent de cetățenia acestora, cu excepția cazului în care decizia se bazează pe motive imperative de siguranță publică definite de statele membre, dacă aceștia:

- a) și-au avut reședința în statul membru gazdă în cei zece ani anteriori;
- b) sunt minori, cu excepția cazului în care expulzarea este în interesul copilului [7].

Singurele boli care justifică măsuri de restricționare a liberei circulații sunt bolile cu potențial epidemic, astfel cum sunt acestea definite de documentele relevante ale Organizației Mondiale a Sănătății, precum și alte boli infecțioase sau parazitare contagioase, dacă acestea fac obiectul unor dispoziții de protecție ce se

aplică resortisanților din statul membru gazdă.

Bolile ce se declanșează după o perioadă de trei luni de la data sosirii nu pot motiva expulzarea de pe teritoriul respectiv.

Dacă există indicii serioase că acest lucru est necesar, într-un termen de trei luni de la data sosirii, statele membre pot supune beneficiarii dreptului de ședere unui examen medical gratuit, care să ateste că nu suferă de nici una dintre bolile menționate în actele normative internaționale. Aceste examene medicale nu pot fi impuse în mod sistematic.[5, art. 29]

Persoanele interesate sunt notificate în scris cu privire la orice decizie adoptată, astfel încât să poată înțelege conținutul notificării și implicațiile acesteia.

Persoanele interesate sunt informate în mod precis și complet cu privire la motivele de ordine publică, siguranță publică sau sănătate publică pe care se bazează decizia luată în cazul lor, cu excepția situațiilor în care acest lucru este contrar intereselor siguranței statului.

Notificarea precizează instanța judecătorească sau autoritatea administrativă la care persoana interesată poate contesta decizia, termenul pentru contestare și, dacă este cazul, termenul acordat persoanei respective pentru a părăsi teritoriul statului membru. Cu excepția unor cazuri de urgență, motivate corespunzător, termenul acordat pentru părăsirea teritoriului nu poate fi mai mic de o lună de la data notificării.[5, art. 30]

Persoanele interesate au acces, în statul membru gazdă, la căile judiciare de atac și, dacă este cazul, la cele administrative, pentru a contesta o decizie luată împotriva lor din motive de ordine publică, siguranță publică sau sănătate publică.

În cazul în care contestarea deciziei de expulzare este însoțită de o cerere de luare a unor măsuri vremelnice de suspendare a executării deciziei, expulzarea efectivă a persoanei de pe teritoriu nu se poate face înainte de luarea ordonanței privind măsurile vremelnice, cu excepția cazurilor în care:

- decizia de expulzare se întemeiază pe o hotărâre judecătorească anterioară;
- persoanele în cauză au avut anterior acces la o cale judiciară de atac;
- decizia de expulzare se întemeiază pe motive imperative de siguranță publică, în conformitate cu prevederile legale. [5, art. 28 alin.(3)]

Căile de atac permit examinarea legalității deciziei, precum și a faptelor și împrejurărilor pe care se bazează măsura propusă. Acestea asigură că decizia nu are caracter disproporționat, în special având în vedere cerințele prevăzute la articolul 28.

Statele membre pot refuza prezența persoanei respective pe teritoriul lor pe parcursul exercitării căilor de atac, dar nu o pot împiedica să își formuleze personal apărările, cu excepția cazurilor în care prezența sa ar putea cauza perturbări grave ale ordinii și siguranței publice sau în care calea de atac privește refuzul accesului pe teritoriul respectiv.

Persoanele care fac obiectul unei decizii de interdicere a intrării pe teritoriu pentru motive de ordine publică, siguranță publică sau sănătate publică pot prezenta o cerere pentru ridicarea interdicției după o perioadă de timp rezonabilă, în funcție de împrejurări și, în orice caz, după trei ani de la executarea hotărârii de-

finitive de interzicere a intrării care a fost pronunțată în mod valabil în conformitate cu dreptul comunitar, prezentând probe ce atestă că s-a produs o schimbare efectivă a împrejurărilor care au justificat decizia de interzicere a intrării pronunțată împotriva lor.

Statul membru în cauză ia o decizie privind această cerere în termen de șase luni de la prezentarea acesteia.

Expulzarea poate fi dispusă de statul membru gazdă ca pedeapsă sau măsură accesorie a unei pedepse privative de libertate numai cu respectarea cerințelor legale. [5, art.27, 28 și29]

În cazul în care decizia de expulzare este pusă în executare după mai mult de doi ani de la emiterea sa, statul membru verifică dacă persoana respectivă continuă să constituie un pericol real și actual la adresa ordinii publice sau a siguranței publice și stabilește dacă de la data emiterii deciziei de expulzare s-a produs vreo schimbare efectivă a împrejurărilor.

În acest context, putem menționa că mai sunt unele derogări de la procedura enunțată anterior, referitor la deciziile de expulzare și ca exemplu putem oferi inițiativa guvernului italian care într-o ședință extraordinară a aprobat o ordonanță prin care imigranții infractori pot fi trimiși imediat acasă, fără o decizie judecătorească, doar în baza hotărârii prefectului, legea fiind promulgată de președintele Italiei. Aceasta a fost reacția Italiei la un șir de infracțiuni deosebit de grave săvârșite de către imigranți.

În contextul problematicii abordate, nu putem să trecem cu vederea și aspectul extern referitor la modul de supraveghere și control al frontierelor externe.

Acordul și Convenția Schengen au abolit controlul persoanelor la trecerea frontierelor între statele semnatare pentru cetățenii UE. În ceea ce privește cetățenii statelor terțe, aceste acorduri stabilesc necesitatea unei vize pe o perioadă de 3 luni. Regulamentul (CE) nr. 562/2006 din 15 martie 2006 stabilește un Cod comunitar privind regulile ce guvernează circulația persoanelor peste frontieră (dar numai pentru spațiul Schengen). Acesta sistematizează regulile existente pentru controlul frontierelor externe. În principiu, controlul persoanelor la frontieră este interzis între statele membre ale spațiului. Un străin care este soț al unui cetățean dintr-un alt stat membru al UE riscă să nu beneficieze de protecția oferită de directiva din 1964, atunci când a fost emisă o alertă pentru a-i fi refuzată intrarea. Aceasta conduce la concluzia că o parte contractantă poate emite o alertă numai după ce a stabilit că prezența străinului constituie o amenințare reală, imediată și suficient de serioasă pentru a afecta unul dintre interesele fundamentale ale societății. [8, p. 412]

Un stat membru care consultă alerta trebuie, înainte de a refuza intrarea în spațiul Schengen, să determine faptul că prezența străinului în acest spațiu constituie o asemenea amenințare.

Bibliografie:

1. I. Muraru, *Drept constituțional și instituții politice*, București, 1995.
2. Declarația Universală a Drepturilor Omului, New York, 10 decembrie 1948, ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr.217-XII din

- 28.07.1990 // *Tratate Internaționale*, ediție oficială, vol. I. Chișinău, 1998.
3. Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, New York, 16 decembrie 1966, ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr.217-XII din 28.07.1990 // *Tratate Internaționale*, ediție oficială, vol. I. Chișinău, 1998.
 4. <http://2011.europa.md/stiri/show/9883/franta-si-italia-continua-expulzarea-romilor-romani>
 5. DIRECTIVA 2004/38/CE A PARLAMENTULUI EUROPEAN ȘI A CONSILIULUI, din 29 aprilie 2004, privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, de modificare a Regulamentului (CEE) nr. 1612/68 și de abrogare a Directivelor 64/221/CEE, 68/360/CEE, 72/194/CEE, 73/148/CEE, 75/34/CEE, 75/35/CEE, 90/364/CEE, 90/365/CEE și 93/96/CEE (Text cu relevanță pentru SEE).
 6. Codul contravențional al Republicii Moldova din 24.10.2008.
 7. Dicționarul explicativ român, <http://dexonline.ro/definitie/expulzare>.
 8. Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului, încheiată la 20 noiembrie 1989.
 9. Tudorel Ștefan, Beatrice Andreșan-Grigoriu, *Drept comunitar*, Editura C.H. Beck, București, 2007.

Lilian LUCHIN,

lector superior al Catedrei „Procedură penală
și criminalistică” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

ROLUL ȘI VALOAREA SPECIALISTULUI LA CERCETAREA ACCIDENTELOR RUTIERE

Summary

The major role of professionals in the criminal actions perpetrated at road accident research is undoubtedly.

Având în vedere o creștere a parcului de autovehicule raportată la o dezvoltare anevoioasă a infrastructurii rutiere, se constată că pe drumurile naționale din Republica Moldova se înregistrează un număr destul de impunător de accidente rutiere cu consecințe grave. Această situație ne demonstrează și statistica prezentată de Direcția poliției rutiere: pe parcursul anului 2011 pe teritoriul republicii au fost înregistrate 2825 accidente rutiere, în urma cărora au decedat 433 persoane, iar altele 3543 au fost traumatizate. În comparație cu aceeași perioadă a anului precedent (2010), numărul total al accidentelor rutiere s-a redus cu 3,6%, al persoanelor decedate s-a micșorat cu 4,2%, iar al persoanelor traumatizate a scăzut cu 5,4% [1].

Pentru a preîntâmpina o escaladare necontrolată a acestui fenomen, s-au inițiat o serie de măsuri și inițiative menite să diminueze efectul negativ al creșterii numărului de victime pe rețeaua de drumuri naționale din Moldova.

În acest context au fost sau sunt în curs de a fi implementate o serie de inițiative și proiecte de siguranță a circulației care au rolul de a diminua numărul de evenimente rutiere soldate cu victime și în același timp să constituie un model viabil pentru viitor, în politica de dezvoltare a infrastructurii drumurilor publice.

Pe parcursul fiecărui an, în scopul sporirii eficienței activității de profilaxie a încălcărilor Regulamentului circulației rutiere – cauze frecvente ale accidentelor – ridicării nivelului de disciplină a participanților la trafic, se organizează desfășurarea la scară republicană a operațiunilor speciale ca: „Semaforul”, „Pieton”, „Pasaj feroviar”, „Motociclistul”, „Atenție, copiii!”, „Alcool-Drog”, „Autobuz”, „Obiect ilicit”, „Viteza”, „Girofarul”, „Bahus”, asigurarea securității circulației rutiere în timpul transportării încărcăturilor periculoase pe teritoriul Republicii Moldova, precum și trei acțiuni preventiv-profilactice sub egida Rețelei Europene a Poliției Rutiere „TISPOL SEATBELT – Centura de siguranță”, „TISPOL - TRUCK” și „TISPOL SPEED-Viteza”.

În același timp, întru asigurarea respectării necondiționate a exigențelor Regulamentului circulației rutiere de către deținătorii și conducătorii mijloacelor de transport cu tracțiune animală, pe întreg teritoriul țării a fost realizat un complex de măsuri preventiv-profilactice, având drept scop prevenirea și reducerea gravității consecințelor accidentelor rutiere cu implicarea acestei categorii de participanți la trafic.

În scopul sensibilizării participanților la trafic asupra respectării necondiționate a exigențelor Regulamentului circulației rutiere, precum și în vederea consolidării parteneriatului între poliție și societatea civilă a fost organizată și desfășura-

tă acțiunea de prevenție „O ZI FĂRĂ CONTRAVENȚII ÎN TRAFICUL RUTIER” și „O SĂPTĂMÂNĂ FĂRĂ CONTRAVENȚII ÎN TRAFICUL RUTIER”. [2]

Un rol important în prevenirea și cercetarea accidentelor rutiere le revin specialiștilor. Referindu-ne la participarea specialistului, putem accentua că succesul în descoperirea, cercetarea și preîntâmpinarea accidentelor rutiere este imposibil fără implicarea largă a cunoștințelor speciale. Deseori ne ciocnim de faptul că la cercetarea accidentelor rutiere nu sunt implicați specialiștii de resort, ca specialiști criminaliști, autotehnici etc. În practica de toate zilele specialiștii criminaliști și alți specialiști continuă să fie considerați ca membri opționali. Din păcate, în practică se mai întâmplă și situații când conducerea activității specialiștilor este ineficientă din partea conducătorului echipei de cercetare, implicând niște situații ce sunt în contradicție cu metodologia modernă de cercetare.

Rolul major al specialiștilor în cadrul acțiunilor de urmărire penală înfăptuite cu ocazia cercetării accidentelor rutiere este ajutorul în colectarea datelor, care pot fi utile pentru dispunerea expertizelor autotehnice, traseologice, medico-legale și altor expertize. În afară de aceasta, specialiștii ajută organul de urmărire penală la colectarea și altor informații semnificative care prezintă interes criminalistic, fiind utilă și importantă la cercetarea și descoperirea accidentelor rutiere.

În sarcina specialistului criminalist este nu numai relevarea diferitor categorii de urme dar și reconstruirea evenimentului produs, înaintarea versiunilor, ceea ce va ușura depistarea noilor urme. Versiunile criminalistice la rândul lor joacă un rol deosebit și oferă o asistență substanțială în percepția corectă a situației, circumstanțelor locului faptei, a urmelor de pe mijloacele de transport. Cercetând mijloacele de transport, specialistul trebuie să tindă spre a face o legătură între urmele și deteriorările create pe mijlocul de transport, alcătuind în baza celor văzute o imaginație despre cele întâmplate, recostituind mecanismul și consecutivitatea formării lor.

Este evident faptul că cercetarea stării tehnice a autovehiculului o va face mai efectiv și mai eficace specialistul autotehnic. În plus, implicarea specialistului va exclude cu siguranță deteriorarea mecanismelor în procesul cercetărilor. Dacă în timpul cercetării autovehiculului este necesar de efectuat unele experimente sau de ridicat unele părți componente ale autovehiculului, specialistul este dator să informeze ofițerul de urmărire penală.

Rezultatele cercetării în privința urmelor și a corpurilor delictive, a stării tehnice a autovehiculului, dar și cercetarea ambianței locului faptei sunt o bază pentru cercetările ulterioare care vor fi efectuate.

În urma accidentului rutier pe corpul victimei pot să apară urme ale acțiunii părților componente ale mijlocului de transport, de aceea consultarea specialistului autotehnic va fi utilă la identificarea mijlocului de transport. Aceasta va duce la asigurarea cât mai operativă a cercetării cazului.

O altă împrejurare care deseori necesită a fi clarificată este timpul de reacție a șoferului într-o anumită situație concretă. Cu atât mai mult ofițerul de urmărire penală trebuie să țină cont de calitățile psihofiziologice individuale ale șoferului și apariția lor în situația dată. De aceea la examinarea șoferilor aflați în stare de ebrietate este necesar de folosit posibilitățile expertizei narcologice cu implicarea specialistului narcolog.

Important ar fi în opinia noastră ca la examinarea șoferilor pe lângă spe-

cialistul în medicină să participe și specialistul criminalist. Având cunoștințe și deprinderi, înarmat cu cele mai sofisticate mijloace tehnico-criminalistice, el va acorda ajutor ofițerului de urmărire penală în depistarea și ridicarea diverselor categorii de urme, inclusiv celor odorologice, fiind specifice corpului și hainelor persoanei. Totodată, specialistul criminalist este implicat în fixarea acestor situații prin aplicarea fotografiei, videofilmului judiciar, desenarea schițelor etc.

Astfel, ajungem la concluzia că cercul specialiștilor este necesar de lărgit, ceea ce va duce la sporirea funcționalității și eficacității acestei acțiuni de urmărire penală.

O altă acțiune de urmărire penală care implică nemijlocit participarea specialiștilor este audierea șoferilor mijloacelor de transport implicate în accident, martorilor oculari și victimelor. Folosirea cunoștințelor specialiștilor din domeniile criminalisticii, autotehnicii, medicinei legale etc., permite să adâncim conținutul audierii cu constatarea celor mai importante dovezi, îndeosebi reproducerea evenimentelor accidentului, identificarea persoanelor vinovate de încălcarea regulilor de circulație dar și a circumstanțelor care influențează gradul și caracterul vinovăției.

Analiza practicii ne demonstrează că folosirea ajutorului consultativ al specialiștilor în cadrul audierii la cercetarea accidentelor rutiere sporește eficacitatea acestei acțiuni de urmărire penală. Deseori în cadrul acestei acțiuni ofițerii de urmărire penală chiar și pregătindu-se minuțios, nu tot timpul îi înțeleg pe cei pe care îi audiază din cauza necunoașterii unor terminologii și am menționa că deseori nu sunt suficiente aceste pregătiri pentru că în acele cazuri când primești un răspuns ce nu a fost prevăzut la consultațiile cu specialiștii este de cele mai dese ori necesar de consultat literatura de specialitate, ceea ce în situația dată va întrerupe audierea, tergiversând și influențând negativ constatarea cauzei obiective.[3, 14]

În calitate de specialiști mai pot fi invitați ingineri și mecanici auto, dar am putea face o recomandare ofițerului de urmărire penală ca invitați totuși să fie specialiștii autotehnici care activează în cadrul instituțiilor de expertiză atât ale Ministerului Afacerilor Interne cât și ale Ministerului Justiției.

Reieșind din cele sus-menționate, putem vedea că specialiștii în cadrul audierii acordă asistență ofițerului de urmărire penală în depistarea, fixarea și ridicarea probelor materiale, în special să ajute mai bine, mai corect audiatul, folosind la audiere terminologii specifice; clarificarea în diferite instrucțiuni și alte documente; acumularea materialelor pentru dispunerea expertizelor; constatarea modalității săvârșirii acțiunilor infracționale; aprecierea corectă a declarațiilor primite; fixarea cu ajutorul mijloacelor tehnice a procesului audierii. Participarea specialistului la procesul audierii va fi o garanție suplimentară pentru asigurarea drepturilor celor audiați, deoarece se va micșora probabilitatea înscrierilor greșite în procesul-verbal și audiatul, într-o corelație cu specialistul, va răspunde mai bine și mai clar la întrebările puse de ofițerul de urmărire penală.

Participarea specialiștilor la cazurile de cercetare a accidentelor de circulație este valabilă nu numai pentru audiere, ci pentru experimentul în urmărirea penală.

În urma cercetărilor pot apărea diverse situații care necesită a fi verificate prin experiment. Asemenea circumstanțe sunt legate de reconstituirea unor elemente aparte ale accidentului, cercetarea acțiunilor sau inacțiunilor participanților la eveniment, stabilirea posibilităților de observare și percepție etc.

Un exemplu elocvent este experimentul pentru stabilirea vizibilității, de regulă, se realizează fără specialist, dar totuși este recomandabil de implicat un specialist autotehnic, deoarece farurile autovehiculului pot fi regulate diferit și din acest motiv nu va fi asigurată condiția principală a experimentului – aceeași iluminare. Realizarea acestui experiment are un specific deosebit. Trebuie să fie luate în considerație atât caracteristicile tehnice ale mijloacelor de iluminare, cât și capacitățile fiziologice ale vederii persoanei. Indiferența față de aceste caracteristici sau subaprecierea lor poate duce la greșeli grave.

Un alt experiment care poate fi realizat în cazul cercetării accidentelor de circulație este stabilirea posibilităților de percepție a obstacolului (pieton, autovehicul, pilon etc.) în condiții de noapte, la orbirea șoferului de către transportul ce vine din față, în cazurile de vizibilitate redusă.[4, 59]

În afară de specialiștii autotehnici, după părerea noastră, pot fi antrenați și alți specialiști, cum ar fi îndeosebi oftalmologul și otorinolaringologul – pentru stabilirea influenței organelor de vedere și percepției a persoanei asupra unor factori reieșind din circumstanțele rutiere. Pot fi antrenați și alți specialiști cum ar fi psihologii, criminaliștii etc.

Astfel, reieșind din cele expuse mai sus, pot susține ferm că de conlucrarea ofițerului de urmărire penală cu specialiști din diverse ramuri ale științei depinde în mod direct rezultatul final al procesului de cercetare a accidentelor de circulație. De aceea nu trebuie să existe o rivalitate între acești participanți la urmărirea penală, ci dimpotrivă, să se ajute reciproc, fiindcă scopul acestei conlucrări este îndeplinirea dreptății. De această conlucrare depinde până la urmă viața unui om care poate fi acuzat pe nedrept și dimpotrivă, ca nu cumva să se evite tragerea la răspundere penală a celor care au încălcat legea. În fine, realizarea dreptății depinde de cele mai multe ori de această conlucrare.

Referințe bibliografice:

1. <http://pr.gov.md>
2. <http://pr.gov.md>
3. П.П. Ищенко, „Использование помощи специалистов при допросах”, în *Использование специальных знаний на первоначальном этапе расследования*, Волгоград, 1983.
4. Г.А. Еленюк, П.П. Ищенко, Ю.Ю. Ярослав, *Использование специальных познаний при расследовании дорожно-транспортных происшествий*, Караганда, 1987.

Bibliografie:

5. А.В. Смирнов, К.Б. Каликовский, *Уголовный процесс: Учеб. для вузов / Под общ. ред. А. В. Смирнова*. Санкт Петербург 2004.
6. А.В. Дулов, П.Д. Нестеренко, *Тактика следственных действий*, Минск, 1971.
7. Б.Л. Зотов, *Расследование и предупреждение автотранспортных происшествий*, М., 1979.
8. http://ec.europa.eu/health-eu/my_environment/road_safety/index_ro.htm

Cristian Alin LUPU,
doctorand

AMNISTIA ȘI GRAȚIEREA CA ELEMENTE ALE POLITICILOR DE STIMULARE A COMPORTAMENTULUI POSTCRIMINAL (ASPECTE SOCIALE)

Pentru societatea în care trăim, scopul esențial este acela de a păstra un echilibru, o ordine socială și normativă, chiar dacă acest aspect presupune aplicarea și folosirea mijloacelor de drept penal. Aceste stări și situații se evaluează în funcție de anumite evenimente sociale și politice, precum și de schimbările care intervin la nivel de societate, care implică reaprecierea unor fapte antisociale. Este de semnalat că aceste temeuri sunt inepuizabile [1]. Amnistia și grațierea nu sunt numai fenomene juridice, ele sunt și fenomene sociale generale care se manifestă prin umanizare, echitate, legalitate, stimularea comportamentului pozitiv.

Tragerea la răspundere penală, aplicarea și executarea pedepselor se fac în scopul prevenirii săvârșirii unor alte infracțiuni de către persoana condamnată (prevenția specială) și de către cei predispuși la ilicitul penal (prevenția generală), precum și în finalitatea reinstalării liniștii sociale și a reinstaurării ordinii de drept.

Pot exista însă multiple și diverse situații sociale, economice și politice în care tragerea la răspundere penală ori executarea pedepsei să nu mai fie oportună sau necesară. Se poate, bunăoară, întâmpla ca o faptă sau anumite fapte penale să nu mai prezinte, în diferite circumstanțe, un pericol social deosebit. Este apoi posibil ca persoanele care au săvârșit atare fapte să nu mai fie periculoase pentru societate.

Aceste stări și situații se evaluează în funcție de anumite evenimente sociale și politice, precum și de schimbările intervenite în societate, care fac necesară reaprecierea unor fapte. Ele nu justifică dezincriminarea infracțiunilor respective, care rămân fapte vătămătoare pentru întreaga colectivitate și trebuie astfel prevăzute în continuare de legea penală. Având în vedere astfel de considerente și astfel de motivații, a fost unanim admis faptul că instituțiile clemenței, în speță amnistia și grațierea, nu reprezintă un mod ilegal sau nu semnifică practic o schimbare în politica penală.

Din cele de mai sus rezultă configurarea a două categorii de factori:

- a) pe de o parte, o gamă de stări, situații și împrejurări de fapt, obiectiv determinate. Ele alcătuiesc eșafodajul social și politic al actelor de clemență;
- b) pe de altă parte, un sistem de repere valorice în raport cu care are loc reflectarea subiectivă a acestor realități. El este oferit de doctrina politică penală. În raport cu exigențele acesteia se apreciază dacă una sau alta dintre acele stări, împrejurări sau situații este, prin conținutul său intrinsec și contextul general în care se manifestă, de natură a atrage renunțarea statului la obligația sa de tragere

la răspundere penală, ori de a cere executarea pedepsei.

Sorgința actelor de clemență se situează, în consecință, undeva la confluința factorilor social și politic. De remarcat că elementul politic apare de două ori în geneza actului de clemență – o dată ca factor de determinare a deciziei și a doua oară ca și criteriu de evaluare și control al unei anumite realități.

Astfel, o anumită conjunctură politică poate constitui impulsul în adoptarea unui act de clemență, conjunctură care se evaluează și asupra căreia se acționează din rațiuni primordiale politice.

Conchidem astfel că actele de amnistie și grațiere sunt motivate, deopotrivă, de considerații social-politice și de politica penală [1].

Este de semnalat că aceste temeuri sunt inepuizabile.

Variatatea relațiilor sociale făcând dificilă exprimarea generală și abstractă a temeiurilor amnistiei și grațierii, s-a propus chiar inversarea datelor problemei, prin stabilirea impedimentelor, respectiv a cazurilor în care clemența nu intră în discuție [2]. Nici o legislație nu a îngădit vreodată exercițiul dreptului de clemență prin prevederea limitativă a unor anumite considerații pe baza cărora puteau fi acordate grațierea și amnistia. Dat fiind caracterul lor nelimitat, nu vom reuși în cele ce urmează decât să surprindem câteva dintre cele care, datorită frecvenței cu care apar, ori a amplitudinii efectelor produse, merită a fi reținute:

a) Existența unor motivații politice, economice ori sociale pentru săvârșirea unor infracțiuni. În aceste cazuri, în general, amnistia și grațierea sunt precedate de importante seisme sociale și politice. Noua ordine instaurată recunoaște răspicat că vinovat nu este singur făptuitorul, ci și societatea însăși care, prin anacronismele ei, a conturat premisele săvârșirii faptei.

De regulă, acordarea clemenței pe acest temei nu afectează viitorul reglementării juridice a faptelor, ele rămânând pe mai departe încriminate de legea penală. Chiar mai mult, nimic nu împiedică înăsprirea, în perspectivă, a regimului sancționator.

Un exemplu imediat ni-l oferă chiar legislația penală a României: cele două cuprinzătoare acte de clemență din anul 1990, Decretul-lege nr. 3 [3] și Decretul-lege nr. 23 [4], au fost urmate, într-un răstimp istoricește scurt, de Legea nr. 140/1996 pentru modificarea și completarea Codului penal, prin care au fost majorate limitele speciale ale pedepselor pentru un larg evantai de infracțiuni.

b) Sentimentul general de încredere față de rezultatele dobândite în consolidarea ordinii de stat și de drept. El creează convingerea că funcția reeducativă a pedepsei poate fi preluată de către societate, astfel încât executarea ei nu mai este necesară.

c) Amnistia bilanț sau „linie de adunare” urmărește înlăturarea răspunderii penale, ori îndepărtarea consecințelor condamnării, în cazul eliberării unor mari colectivități ori a poporului, în întregul său, de sub dominația unor vremuri vitrege și care au înrăurit conduita lor într-atât încât, fără ele, nu ar fi săvârșit faptele pe care le-au comis. Este cazul „Amnistiei Schleicher” din Germania de după Primul Război Mondial, care a avut ca obiect infracțiunile săvârșite din cauza dificultăților materiale ale făptuitorului sau ale rudelor, în special ca urmare a șomajului [5].

Infracțiunile care fac obiectul acestor amnistii sunt produse într-o epocă

de criză socială, politică sau economică, sub influența situației dificile, iar nu sub imboldul unei perversități criminale primejdioase [6].

d) Amnistia pacifistă, sau „pentru pacea socială”, are drept țel menținerea sau reinstaurarea păcii sociale, amenințată sau zguduită de contradicții politice, precum și de modalitatea lor periculoasă de manifestare. Astfel de amnistii a acordat regele Mihai I pentru infracțiuni săvârșite înaintea celui de-Al Doilea Război Mondial de anumite grupuri etnice: bulgari, turci, germani, unguri. Acest gen de acte de clemență atrage calmarea pasiunilor populare și restabilirea liniștii prin uitarea trecutului [6].

Exemple mai recente constau în faimoasele „amnistii algeriene”, acordate de președintele de Gaulle în perioada 1962-1968. Apoi, este de remarcat că tulburările din Corsica, Noua Caledonie, Guadelupa și Martinica au fost amplasate – printre altele – și prin amnistiiile din anii 1982, 1988 și 1989.

e) Amnistia de corectare sau corectivă. Considerații privind utilitatea, oportunitatea, tradiția în principiu sunt cele care trebuie avute în vedere la momentul de acordare a amnistiei și a grațierii. O importanță semnificativă în dispunerea a acestei măsuri o are alegerea momentului la care intervine amnistia sau grațierea. Acordarea măsurii de clemență în mod constant a coincis cu momentul conflagrațiilor, beneficiind de aceasta industria războiului. Un exemplu privind cele arătate mai sus este dat de țara noastră, în anul 1916, când au fost amnistiate toate infracțiunile cu scopul final al întoarcerii la armată a infractorilor. Amnistia și grațierea, ca măsuri de clemență, au făcut parte din tacticile unor regimuri politice de asigurare a supraviețuirii acestora. În aceste măsuri de clemență, s-au încadrat regimurile totalitare din estul și centrul Europei pentru a tempera starea de spirit încordată a populației și nefavorabilă regimului politic, pe de o parte, iar pe de altă parte, pentru ca regimul politic și de stat să fie situate astfel într-o lumină favorabilă. Pentru a motiva aceste gesturi de clemență față de populație, acestea erau însoțite de laude și elogii aduse regimurilor politice prin progresele obținute ca urmare a prestației sociale societății.

f) Sărbătorile naționale și celelalte sărbători legale, alegerile prezidențiale, desemnarea unui nou cabinet constituie prilejuri tradiționale ale așa-ziselor „amnistii jubiliare”.

Astfel, prin Legea federală din data de 1 iunie 1995, cu ocazia aniversării semicentenarului redobândirii independenței de către Republica Austria și a integrării sale în Uniunea Europeană, au fost amnistiate numeroase infracțiuni [7].

La 15 august 1995, în Coreea de Sud s-a acordat, de asemenea, o cuprinzătoare amnistie ocazionată de celebrarea unei jumătăți de veac de la încetarea celui de Al Doilea Război Mondial.

Franța este cunoscută prin amnistiiile septenale, prilejuite de începerea exercițiului mandatului de către noul Președinte al Republicii [8].

g) Grațierea de Crăciun, devenită tradiție în unele state occidentale. În fapt, nu este vorba despre o grațiere colectivă în sensul legislației noastre, ci despre o multitudine de grațieri individuale.

Uzanța s-a dovedit în timp necorespunzătoare, deoarece s-a constatat preocuparea condamnaților de a amâna cât mai mult posibil data începerii executării

pedepsei, tocmai pentru a beneficia de înlăturarea unei părți cât mai consistente a acesteia [10]. Grațierile de Crăciun sunt considerate a reprezenta ultimele relicve ale practicii acordării clemenței din mărinimie.

h) Rațiuni umanitare. O parte a literaturii juridice străine [9] admite că actele de clemență pot fi benefice unor chestiuni umanitare care datorită caracterului abstract al normei juridice penale nu pot fi suficient fructificate în hotărârea de condamnare. Se are în vedere aici, de exemplu, sensibilitatea exagerată a condamnatului, care ajuns în această situație juridică, inevitabil, va ajunge și la distrugerea sa fizică și morală.

Corectarea unor erori judiciare poate avea loc, potrivit opiniei unor autori străini [9], prin acte de grațiere individuală, dar numai în două ipoteze:

– încălcarea principiului privind sancționarea de două ori a aceleiași fapte „non bis in idem” (împotriva unor astfel de hotărâri definitive pentru aceeași faptă se poate exercita calea contestației în anulare prevăzută de art. 386, lit. d.), C. proc. pen. al României);

– punerea în executare a unei pedepse prescrise (împotriva unor astfel de proceduri poate fi exercitată calea unei contestații la executare în baza art. 461, alin.(1), lit.d), C. proc. pen. al României).

De altfel, în doctrina juridică străină s-a refuzat în mod constant [10], de către unii autori, recunoașterea actelor de clemență ca funcție de înlăturare a erorilor judiciare, arătându-se că față de aceste erori există garanțiile procesual-penale date de căile de atac extraordinare.

În sistemul legislativ al acestor state, contestația la executare este inclusă în categoria căilor extraordinare de atac, soluție pe care o îmbrățișase și legiutorul României până la apariția actualului Cod de procedură penală [11].

Din considerentele prezentate se desprinde așadar regula că amnistia și grațierea nu se pot baza numai pe motivații sociale sau politice ori numai pe considerații de politică penală, ci ele reprezintă o rezultantă a interacțiunii dintre ele. Amnistile și grațierile au ajutat națiunile iubitoare de libertate în toate vremurile, au asigurat protecția „puterii” prin afecțiunea populară, precum și descurajarea vrăjmașilor, mai cu folos decât executarea unor pedepse.

Această înțelepciune depistează varietatea de direcții și sensuri a unei vieți sociale libere și bogate și apoi le conciliază cu protecția puterilor și slăbiciunilor umane, aplicându-le și păstrându-le într-un echilibru perfect [12].

Într-un studiu cuprinzător despre actul de clemență, s-a tras concluzia că acesta este consacrat și exercitat în toate statele lumii și că el s-a dovedit, practic, indispensabil în toate timpurile [13].

Știința sociologică, pe baza statisticilor, a implicațiilor de-a lungul timpului a actelor de clemență, a relevat faptul că atât din punct de vedere socio-criminologic, cât și din punctul de vedere al reintegrării sociale a destinatarilor actelor de clemență, amnistia și grațierea au avut atât efecte pozitive, cât și negative.

În baza acestor considerații socio-cronologice, secolul al XVIII-lea îl prezintă pe Cesare Beccaria (1737-1794) drept exponentul vremurilor și al curentului iluminismului, care a susținut raționamentul prin care consideră că acțiunile indivizilor implică și se presupune în executarea lor a fi responsabilitate, adică fie-

care individ component al societății trebuie să știe a face alegerea între ce este bine și ce este rău. În acest context al deschiderii raportului juridic de conflict, politica penală prin individualizarea juridică a pedepsei trebuie să arate că sancțiunile nu trebuie să fie excesive, ci adecvate faptei. În lucrarea sa științifică intitulată *Despre infracțiuni și pedepse*[14], Cesare Beccaria susține necesitatea ca legile să fie accesibile și cere abolirea pedepsei capitale și a sancțiunilor fizice.

a) Efectele benefice constau, printre altele, în:

– înlăturarea sau, cel puțin, atenuarea executării pedepsei în regimul înjosit al anilor '50 (obsedantul deceniu). Aceasta înseamnă că în principal efectul benefic este redat de încrederea acordată de actul de clemență în reorientarea pozitivă a făptuitorului într-o conduită onestă față de societate în general;

– ameliorarea consecințelor aplicării unor norme penale extrem de restrictive. Actele de clemență au realizat detensionarea raporturilor dintre dreptul obiectiv și situațiile concrete.

Știința criminologică clasică distinge prin considerentele sale asupra amnistiei și grațierii faptul că este necesar a se impune centrarea studiului criminologic prin pedeapsa asupra faptei comise și amniate prin efectul fie benefic, fie negativ asupra individului, stabilirea individului ca liber arbitru privit ca fundament al oricărei acțiuni umane și totodată proporționalizarea cuantumului pedepsei în raport cu gravitatea faptei.

Ca fenomen al recidivismului, știința socio-criminologică arată faptul că individul aflat în conflict cu norma juridică penală și beneficiar al clemenței revine la activitatea sa dăunătoare societății prin săvârșirea de noi fapte penale, scopul de reeducare nefiind atins prin clemență.

Desigur, tot legiuitorului îi revine sarcina de a rezolva o problemă extrem de dificilă, respectiv aceea de absorbție și adaptare socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție, prin crearea și stimularea condițiilor de reinserție socială, prin angajare în câmpul muncii, deci locuri de muncă și implicit crearea față de individ a unor ocupațiuni fizico-psihe sănătoase menite să mențină individul pe un drum corect în raport cu societatea. De asemenea, pentru reducerea nivelului recidivismului este necesar asigurarea de spații locative, crearea instituțiilor sociale speciale cum sunt tutela postpenitenciară, prin care să se stabilească un control asupra conduitei indivizilor beneficiari ai actelor de amnistie și grațiere.

Școala criminologică pozitivă arată prin cercetările privind crima, criminalul și criminalitatea că aceste noțiuni de lucru capătă un caracter constant ca urmare a influenței gândirii și consilierii pozitive prin studiile statistice ale fenomenului, a apariției clinicilor de psihiatrie, a studiilor efectuate în penitenciare asupra deținuților în mod direct. Așa se naște dimensiunea criminologică pozitivistă, care se caracterizează prin concentrarea studiului criminologic asupra individului aflat în conflict cu norma penală, identificarea determinismului ca motivație a acțiunii umane cu implicațiile actului de clemență, individualizarea și dozarea pedepsei în funcție de gradul de pericol social al făptuitorului. Numai prin răspunsul dat la toate aceste probleme putem spune că actul de amnistie ori grațiere poate atinge efectul așteptat de societate și nu numai, respectiv acela de reeducare.

b) Efectele negative rezidă în:

- stimularea săvârșirii infracțiunilor de către persoane predispușe la acestea, la adăpostul următorului act de clemență;
- vătămarea ideii de justiție în ansamblu și a fiecăreia din componentele sale – dreptatea, utilitatea socială și securitatea juridică – în parte;
- subminarea prestigiului autorităților jurisdicționale și a edificiului penal însuși;
- ivirea unei dualități dintre realitatea socială și reprezentările puterii de spre aceasta;
- încălcarea principiului corelării actelor normative;
- crearea unei confuzii și percepții nereale potrivit căreia factorul decizional politic intervine în mod direct prin actul de clemență asupra legalității sentinței de condamnare.

Bibliografie:

1. I. Oancea, *Tratat de drept penal. Partea generală*, Editura All, București, 1994, p. 345.
2. J.G. Schatzler, *Handbuch des Gnadenrechts*, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München, 1992, p.229.
3. Decretul-lege nr. 3 din anul 1990, emis de către C.F.S.N. în 4.01.1990 publicat în M.O. al României nr. 2 din 5.01.1990.
4. Decretul-lege nr. 23 din anul 1990, emis de către C.F.S.N. în 7.01.1990 publicat în M.O. al României nr. 7 din 3.01.1990.
5. O. Seitter, *Die Rechtsnatur des Gnadenakts*, disertație, Univ. „Eberhard-Karls”, Tübingen, 1962. p. 235.
6. T. Pop, *Comentare în Codul penal adnotat. Partea generală*, vol. I, Editura Librăriei „SOCEC & Co.” SA, București, 1937, p. 505.
7. Republica Austria – Legea federală de amnistiere din data de 1 iunie 1995.
8. Franta – legea septenală de amnistiere prilejuită de mandatul încredințat noului Președinte al Republicii.
9. M. Konig, *Grundrechtsbindung und gerichtliche Nachprüfung von Gnadenakten*, disertație, Univ. „Eberhard-Karls”, Tübingen, 1961. p. 297.
10. H. Ent, *Ein Beitrq zum osterreichischen Gnadenrecht*, „OJZ”, 1956, p. 399.
11. I. Voicu, *Tratat de procedură penală*, vol. II, Editura Paideia, București, 1994. p. 431.
12. I. Mândru, *Amnistia și grațierea*, Editura ALL Educational, București, 1998, p. 530.
13. L. Sebba, „The Pardoning Power – A World Survey”, în *The Journal of Criminal Law and Criminology*, vol. 68, Chicago 1977, p. 246.
14. C. Beccaria, *Despre infracțiuni și pedepse*, Editura Științifică, București 1965. p. 256.

Veronica LUPU,

Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei,
competitor

INFRAȚIUNEA TRAFICULUI DE FIINȚE UMANE – O PROBLEMĂ MAJORĂ PENTRU FEMEII ȘI TINERE

Summary

The human trafficking is the most flagrant violation of the fundamental human rights, it is a new form of slavery, exacerbated by economic crisis, especially in the countries such as Moldova, Romania, Ukraine and other states, considered as the source countries of the trafficking. This article reflects the different attitudes of specialists and it makes models of a legal framework for countries with relevant experience, adjusted to international and national norms in the preventing human trafficking and understanding of real situation of victim's especially women and children.

Common transnational approach in order to make the combating of the human trafficking is one of the pillars of the European Union policies within common joint efforts at both regional and international police forces and judicial authorities.

The article represents a analysis of the subject and reveals a significant number of international provisions, transposed into national practice that must to protect victims. In this context, the research is an assessment of ways to implement international law into national law, thus contributing to a synergistic effect on all segments have been proposed for consideration in the article.

Recenzent: **Anatolie BANTUȘ**, doctor în drept, profesor universitar

Aspecte generale privind traficul de persoane, în special femei și tinere

În ultimul deceniu traficul de ființe umane, ca și corupția, economia subterană sau fraudele financiare, a înregistrat proporții imense dificil de estimat atât la nivel național, cât și internațional, reprezentând una dintre cele mai extinse forme de manifestare ale criminalității organizate.

Având forme de manifestare care țin de crima organizată cum sunt traficul de droguri, traficul de arme, terorismul ș.a., traficul de ființe umane creează vulnerabilități ce țin de stabilitatea economico-socială a statelor, inclusiv securitatea acestora, prin tulburarea echilibrului demografic, etnic, cultural, prin incapacitatea mecanismelor de protecție socială sau de sănătate publică, prin depășirea capacității de absorbție a pieței legale a muncii și, implicit, prin bulversarea raportului de forțe dintre structurile de control al legalității și ordinii publice și controlul acțiunilor unei categorii a populației orientate spre activități infracționale.

Fenomenul traficului de ființe umane în special femei și tinere a grevat is-

toria omenirii reprezentând o problemă de durată a panaceului criminalității. Astfel, sclavia modernă, în forme noi sau mai vechi, ca și practicile similare sclaviei, continuă să existe în întreaga lume și până în prezent doar că în ultimul deceniu ia amploare și reușește să se intercaleze cu alte infracțiuni devenind greu de descoperit.

Multipli factori cum sunt globalizarea prin dezvoltarea mijloacelor de comunicație și dezechilibrele economice mondiale au internaționalizat, traficul făcându-l mult mai dificil de urmărit și combătut. Traficul de ființe umane, în special femei și tinere, prin formele sale expansive s-a extins manifestându-se cu precădere în regiunile mai defavorizate economic spre regiunile mai prospere în special spre Europa Occidentală, indiferent de localizarea geografică. În condițiile dinamicii contradictorii a proceselor și fenomenelor social-politice care se produc în Europa de Est, în special în zona Balcanilor a apărut și s-a dezvoltat ca fenomen de dimensiuni globale, traficul de ființe umane, mai ales de femei și tinere fete special recrutate și expuse pentru exploatare sexuală.

Pentru Republica Moldova fenomenul devine o problemă majoră chiar începând cu perioada obținerii statutului de țară independentă, perioadă în care țara se confrunta cu un șir de probleme de ordin economic, legislativ etc. Începând cu anii 1990, se conturează un proces migrațional ilegal necontrolat care formează condiții favorabile pentru dezvoltarea rețelelor de traficantii atât din țară, cât și din regiune.

Această evoluție nu ar fi fost posibilă fără dezvoltarea rețelelor criminale transfrontaliere specifice care prin strategii bine dezvoltate urmau să exporte zeci de mii de femei și fete tinere pentru a satisface necesitățile pieței masive a exploatarea prostituției dictată și de numărul masiv de consumatori de servicii sexuale de pe piețele de exploatare sexuală din Europa și regiunea balcanică¹. S-a constatat în timp că alături de traficantii de carne vie, consumatori de servicii sexuale ori așa-numiții clienții au contribuit la dezvoltarea acestei ramuri a crimei organizate, constituind dintotdeauna exponenți veritabili ai sistemului de promovare și dezvoltare a exploatarea sexuală care a și dus la dezvoltarea industriei prostituției pe întregul spațiu european. Clientul, consumatorul de pe piața de prostituție, rămâne în cea mai mare parte anonim sau invizibil, având un rol deosebit de important în dezvoltarea traficului de femei și copii. Traficul cu ființe umane a fost și rămâne în continuare un fenomen care răspunde unei cereri din partea consumatorilor de servicii sexuale, aceștia din urma plătind criminalilor și prin acțiunile lor încurajând criminalitatea. În consecință, clienții comerțului sexual la fel ca și traficantii de carne vie joacă un rol determinant în susținerea și promovarea acestei crime, traficantii străduindu-se, mai presus de toate, să răspundă „cererii”.

Statele membre ale Organizației Națiunilor Unite au decis unanim că traficul de ființe umane constituie o violare flagrantă a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, sesizând că traficul a devenit o activitate majoră a criminalității internaționale organizate și au solicitat eradicarea acestui fenomen, precum

¹ [lastradainternational.org/.../356%20Combating%20THB%20\(Animus%20-%20Directory\).pdf](http://lastradainternational.org/.../356%20Combating%20THB%20(Animus%20-%20Directory).pdf)

și acordarea asistenței neîntârziate victimelor acestei forme de violență. În acest sens, au fost adoptate numeroase rezoluții și programe de acțiune în acest domeniu în special în cadrul Organizației Națiunilor Unite. Este necesar de menționat, în special: Rezoluțiile anuale privind lupta împotriva traficului de femei și tinere, adoptate de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite²; Raportul privind traficul de femei și prostituția forțată prezentat Comisiei Organizației Națiunilor Unite pentru drepturile omului de către raportul special al Organizației Națiunilor Unite privind violența împotriva femeilor, cauzele și consecințele acesteia³; Programul de acțiune, adoptat de Conferința mondială privind drepturile omului, desfășurată la Viena, 14 - 25 iunie 1993 și Declarația privind eliminarea violenței împotriva femeilor adoptată de Adunarea Generală în decembrie 1993 declară că „statele membre sunt alarmate de faptul că posibilitățile femeilor de a se bucura de egalitatea juridică, socială, politică și economică în cadrul societății sunt limitate, în special, de violența continuă exercitată asupra femeilor”⁴.

Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor a fost adoptată și deschisă pentru semnare, ratificare și acces prin rezoluția 34/180 a Adunării Generale la 18 decembrie 1979, ce intră în vigoare pe 3 septembrie 1981. Prin articolul 6 statele semnatare se obligă să întreprindă măsurile de rigoare, inclusiv de modificare a legislației, pentru suprimarea tuturor formelor de trafic de femei și exploatare prin prostituare a femeilor.

Protocolul facultativ al convenției privind eliminarea discriminării împotriva femeilor adoptat prin rezoluția A/54/4 a Adunării Generale din 6 octombrie 1999⁵ și deschisă semnării pe data de 10 decembrie 1999, Ziua Drepturilor Omului, intrată în vigoare pe data de 22 decembrie, 2000; Programul de acțiune adoptat de Conferința internațională privind populația și dezvoltarea (Cairo, 5-13 septembrie, 1994) și Programul de acțiune adoptat la cea de-a 4-a conferință mondială privind femeile (Beijing, 4 - 15 septembrie, 1995)⁶ stabilește o serie de principii de bază în materia egalității între femei și bărbați. Programul Beijing de acțiune a chemat guvernele țărilor de proveniență, de tranzit și de destinație și organizațiile regionale și internaționale să lupte împotriva condițiilor de bază care încurajează traficul de ființe umane și să adopte măsuri în domeniul justiției penale și civile pentru a asigura cooperarea între toate serviciile de combatere a crimei, inclusiv alocarea resurselor pentru reeducarea victimelor traficului și pentru programul de educație și formare preventivă a acestui fenomen.

Conștientizând acest proces deosebit de periculos cum este traficul de ființe umane, Carta ONU a deschis calea unei largi cooperări pentru afirmarea și adoptarea a numeroase instrumente politico-juridice internaționale, prin care s-au definit și concretizat diferite categorii de drepturi și libertăți fundamentale, precum și acțiunile necesare în vederea asigurării de către toate statele a „unui standard minim” de protecție a atribuțiilor de bază a personalității umane, dar și

² <http://www.un.org/en/ga/62/resolutions.shtml>.

³ *Doc. E/CN.4/1997/47*

⁴ <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm>.

⁵ www.law.georgetown.edu/rossrights/docs/pdfs/UN-CEDAWOPhc.pdf

⁶ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:341E:0018:0025:RO:PDF>

mobilizarea opiniei publice mondiale în vederea promovării respectului universal al drepturilor omului.

Document de referință, Declarația Universală a Drepturilor Omului⁷ are meritul de a nu se rezuma doar la elaborarea unui catalog al drepturilor civile și politice ale omului, proclamate în diferite constituții. În cuprinsul ei se recunoaște că acestea reprezintă o componentă inseparabilă a drepturilor fundamentale ale omului.

Ca importanță, în ordine cronologică, se înscriu, două pacte ale drepturilor omului, și anume: Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice și Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale.

Recomandarea nr. R(91)11 privind exploatarea sexuală, pornografia și prostituția, precum și traficul de copii și tineri au un impact esențial în ajustarea standardelor privind traficul de persoane. Acest document face parte dintre multiplele instrumente regionale de protecție împotriva unor practici care duc la încălcarea flagrantă a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului; Recomandarea nr. R(2000)11 în privința combaterii traficului de ființe umane în scopul exploatării sexuale; Convenția Consiliului Europei din 2005 privind acțiunea împotriva traficului de ființe umane introduce o abordare completă a drepturilor omului.

S-a îmbunătățit colaborarea în lupta împotriva migrației fără forme legale și a traficului de persoane, s-au încheiat unele acorduri cu țările terțe, s-a dezvoltat o abordare europeană în vederea integrării, dar s-au înregistrat puține progrese în ceea ce privește legislația privind admisia de noi imigranți din motive economice, precum și în ceea ce privește condițiile de intrare și de ședere și drepturile persoanelor imigrate⁸, or anume emigranții ilegali sunt de obicei expuși exploatării.

Deși există convenții și tratate internaționale ce vizează cooperarea în prevenirea și combaterea traficului de ființe umane ce prevăd cooperarea multilaterală în domeniul combaterii fenomenului, procesul de reținere și pedepsire a traficantilor este foarte anevoios și lipsit de eficiență.

Cooperarea în materie civilă și penală prevăzută în toate instrumentele susmenționate practic este invizibilă, or anume aceste aspecte au un rol extrem de important în cazul în care vorbim de criminalitatea transnațională așa cum este traficul de ființe umane. Aplicabilitatea acestor mecanisme este și mai importantă când vorbim despre țările cu o situație politică instabilă, economic slab dezvoltată și cu lipsa de surse financiare alocate pentru combaterea acestui fenomen.

Societatea civilă și comunitatea internațională în continuare încearcă să determine autoritățile să recunoască existența fenomenului traficului de ființe umane, în special femei și copii și să ia atitudine față de pericolul iminent pe care îl reprezintă acest flagel pentru societate.

⁷ http://www.onuinfo.ro/documente_fundamentale/declaratia_drepturilor_omului/

⁸ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:048:FULL:RO:PDF> p.

Traficul de ființe umane – o problemă majoră pentru femeii și tinere

Traficul de ființe umane este unanim recunoscut ca o componentă a crimei organizate transfrontaliere⁹ ce se manifestă cu precădere în zonele în care aplicabilitatea legislației corespunzătoare lipsește, dar mai lipsește și un sistem de cooperare între diferite organisme guvernamentale și ONG-uri, a căror obiectiv comun trebuie să fie orientat către prevenirea traficului.

Cercetările realizate în timp arată că traficul de ființe umane este un proces în creștere¹⁰, în care grupările criminale își perfecționează în permanență strategiile criminale orientate spre obținerea unor profituri fabuloase de pe urma procesului de exploatare a unor persoane care își doresc să emigreze pentru căutarea unui loc de muncă, acest comportament criminal fiind un răspuns la acțiunile de prevenire și combatere desfășurate insuficient de către structurile de stat și de cele ale societății civile.

Elementele tipice ale acestui fenomen au cunoscut modificări esențiale, înregistrându-se noi tendințe, prin aceasta descoperindu-se noi categorii de persoane socialmente vulnerabile, noi scopuri și mijloace de exploatare, noi metode de manipulare și control, noi regiuni de transportare și exploatare, modificări ce denotă că problema traficului de ființe umane capătă un caracter mai ascuns și mai complex, intercalându-se din ce în ce mai mult cu fenomene asociate traficului cum ar fi migrația, contrabanda ș.a.

Actualmente, traficul de persoane privit ca fenomen izolat sau ca o componentă a criminalității organizate pune în evidență probleme deosebit de grave în ceea ce privește expansiunea criminalității în țări de pe toate continentele și determină statele să-și unifice eforturile pentru a realiza o cooperare mult mai eficace pe diferitele sisteme administrative și legislative pentru prevenirea și reprimarea traficului de persoane.

În activitatea de zi cu zi a instituțiilor statelor chemate să prevină și să combată acest fenomen apar noi principii de abordare mult mai complexe și pentru a acorda o mai mare atenție persoanelor care au fost victimizate în urma acestei crime odioase. Respectiv, prin tratarea acestora într-un mod special în cadrul procedural dar și extraprocedural urmează să se ajungă la reabilitarea și reintegrarea socială a acestora. Se încearcă să se pună totuși pe prim plan aspectul sănătății sociale și individuale, pentru a nu ajunge cu procesul de combatere la multipla victimizare a victimei care deja a parcurs un proces extrem de dificil și traumatizant, în special când vorbim despre femei și fete tinere ce au fost recrutate pentru a fi supuse exploatării prostituției.

Traficul de femei și tinere în scopul exploatării sexuale este o crimă cu profit sporit, cu riscuri scăzute comerciale pentru cei care organizează acest proces criminal, determinând milioane de femei și fete tinete la condiții similare sclaviei, inclusiv în plan mondial, prin aceasta promovându-se industria exploatării sexuale. Secretarul General al ONU, Kofi Annan, recunoaște problematica și cheamă

⁹ www.undp.md/publications/hr/DO_in_Activitatea_Politiei_PNUD.pdf

¹⁰ www.unibuc.ro/...%20Traficul%20de%20copii%20in%20lumea%20moderna/REZUMAT_Teza_daniela%20anton_nicolaescu_.pdf

întreaga lume să se opună acestei crime¹¹.

Traficul în scopul exploatării sexuale este mai mult decât o problemă de criminalitate sau migrație, este o problemă a drepturilor omului, o manifestare de inegalitate gender cu statut de subordonată a femeii.

În acest sens, de către organismele internaționale în domeniul prevenirii, reabilitării și reintegrării victimelor traficului de persoane, în special femei și tinere, s-au întreprins acțiuni concrete, politicile fiind regăsite în instrumente de ordin internațional cum sunt convențiile, protocoalele și recomandările care au avut drept principal scop incriminarea acestui tip de infracțiune și eficientizarea eforturilor statelor semnatare pentru combaterea fenomenului dar și prevenirea, reabilitarea și reintegrarea victimelor.

Protocolul ONU cu privire la trafic și Convenția ONU cu privire la crimă organizată accentuează importanța măsurilor eficiente de protecție a martorilor, cum ar fi: confidențialitatea procedurilor legale (art.6(1) al Protocolului ONU)¹², protecția persoanei prin limitarea dezvăluirii datelor despre identitatea persoanei, art.24 și depunerea mărturiilor prin intermediul legăturilor video ale Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate¹³.

Cea mai efectivă modalitate pentru asigurarea siguranței victimei/martorului este de a-i păstra anonimatul pe tot parcursul procesului. De asemenea, această măsură reprezintă o imixtiune considerabilă în drepturile apărării, motiv din care aplicarea lor poate fi justificată doar în cazurile care implică un pericol major pentru victimă. Analizând rapoartele privind lucrul realizat cu victima cooperantă (victima care a acceptat să coopereze pe o cauză penală), putem spune că în marea majoritate victimele au fost supuse pericolului iminent în practic toate cazurile penale intentate dar niciodată nu s-au aplicat măsuri de protecție de către organele de drept, ultimele fiind nevoite să se confrunte de unele singure cu criminalii.

Incriminarea acțiunilor traficului de ființe umane, în special femei și tinere

Definiția traficului este un subiect sensibil, în special când este vorba de traficul în scopul exploatării sexuale a femeilor și a copiilor. Diverse instrumente internaționale dar și naționale ce se referă la acest fenomen obligă statele să ia atitudini privind prevenirea, combaterea dar și asistența multidimensională orientată către victimele acestui fenomen. Prin prevederile Protocolului de la Palermo sunt expres prevăzute obligațiunile fiecărui stat semnatar de a-si proteja victimele și de a le oferi asistența cuvenită încât acestea din urmă să se simtă repuse în drepturi și protejate de lege.

Traficul de ființe umane se realizează prin o serie de mijloace criminale prevăzute în definiția Protocolului privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate. Violența fizică

¹¹ <http://www.oas.org/en/cim/docs/Trafficking-Paper%5BEN%5D.pdf>

¹² www.Legislatie.resurse-pentru-democratie.org/drepturi_ce.php

¹³ http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?id=38601

nepericuloasă pentru viața și sănătatea persoanei constă în cauzarea intenționată a leziunilor corporale, care au drept urmare dereglarea de scurtă durată a sănătății sau o pierdere neînsemnată, dar stabilă a capacității de muncă (nu mai mare de 6 zile), prin aplicarea intenționată a loviturilor sau săvârșirea altor acte de violență care au cauzat o durere fizică dacă acestea nu au creat un pericol pentru viața sau sănătatea victimei.

Violența psihică constă într-o amenințare asupra psihicului persoanei sub influența căreia victima nu-și dirijează voința în mod liber și săvârșește o activitate la dorința traficantului.

Prin violența periculoasă pentru viață și sănătatea fizică sau psihică a persoanei se înțelege vătămarea intenționată gravă ori medie a sănătății persoanei.

Răpirea unei persoane presupune schimbarea locului aflării unei persoane fără voința prealabilă a acesteia prin capturarea și deplasarea ei în alt loc.

Confiscarea documentelor constituie lipsirea sub orice formă a victimei de documente de identitate (pașaport, buletin de identitate, permis de ședere).

Servitutea presupune situația când victima este privată de libertate, până când ea sau o altă persoană va achita o datorie stabilită legal sau ilegal.

Înșelăciunea constă în inducerea în eroare a unei persoane prin prezentarea drept adevărate a unor fapte mincinoase în scopul de a obține realizarea traficului de persoane.

Prin abuzul de poziție de vulnerabilitate se înțelege situația de vulnerabilitate a victimei, fie ea psihică, familială, socială sau economică. Se are în vedere ansamblul de situații desperate care îl pot sili pe un om să accepte exploatarea sa.

Abuzul de putere reprezintă utilizarea în mod exagerat de către un subiect special – o persoană cu funcții de răspundere – a atribuțiilor ce i-au fost conferite prin lege.

Darea sau primirea de plăți sau beneficii pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane este o înțelegere între persoanele menționate interesate în obținerea acordului referitor la transmiterea victimei și la folosirea ei în scopuri menționate în art. 165, art. 206 CP.

Termenul „tortura” ca metodă exploatată în traficul de ființe umane presupune orice act prin care se cauzează unei persoane în mod intenționat suferințe puternice sau dureri grave, fie fizice sau psihice.

Prin tratament inuman se înțelege orice tratament, altul decât tortura, de natură să provoace intenționat groaznice suferințe fizice ori psihice, care nu pot fi justificate.

Tratamentul degradant reprezintă orice tratament, altul decât tortura, care umilește în mod grosolan persoana în fața altora, sau o impune să acționeze împotriva voinței și conștiinței sale asigurând astfel subordonarea victimei.

Prin folosirea violului la trafic de ființe umane se înțelege atentarea traficantului asupra relațiilor sociale referitoare la libertatea și inviolabilitatea sexuală a persoanei.

Prin abuz sexual asupra copilului se înțelege acțiunile violente cu caracter sexual, constrângerea la acțiuni cu caracter sexual, acțiuni perverse.

Dependența fizică înseamnă starea fizică sau psihică ce rezultă din interac-

țiunea organismului victimei cu substanțe narcotice sau psihotrope, stare caracterizată prin modificări de comportament și alte reacții, însoțite întotdeauna de necesitatea de a folosi asemenea substanțe în mod continuu sau periodic, pentru a le resimți efectele psihice și, uneori, pentru a evita suferințele.

Traficul de ființe umane în toate formele sale, inclusiv traficul de femei și copii, prezintă infracțiuni periculoase, care duc la încălcarea drepturilor, libertăților, cinstei și demnității persoanei. În legislația Republicii Moldova aceste fapte social-periculoase sunt stipulate la articolele 165 și 206 C.P.

Metodele de racolare se efectuează prin constrângere, răpire, înșelăciune etc. Realizarea traficului poate avea loc prin acțiunile de recrutare, transportare, transfer de la o persoană la alta prin vânzare-cumpărare; adăpostirea prin plasarea ei într-un loc ferit pentru a nu fi descoperită de către organelor de drept de alte persoane; primirea prin vânzare-cumpărare, schimb, dare în chirie, sau alte asemenea tranzacții. Înfăptuirea acestor acțiuni au loc în vederea realizării următoarelor scopuri de exploatare sexuală ce presupune impunerea persoanei la practicarea prostituției sau a altor acțiuni cu caracter sexual ce include două aspecte: exploatare sexuală comercială ce aduce profituri; exploatare sexuală necomercială fără obținerea de profit, victima fiind folosită și în altă calitate, spre exemplu, în concubinaj.

Exploatarea prin muncă constituie¹⁴: determinarea victimei prin constrângere să îndeplinească o muncă pe care din propria inițiativă și voință nu ar îndeplini-o; punerea victimei în situația de a presta o muncă pe care nu era obligată de a o efectua; ținerea persoanei în servitute pentru achitarea unei datorii; obținerea muncii sau a serviciilor prin înșelăciune, constrângere, violență sau amenințare cu violență; sclavie este starea sau condiția unei persoane care este tratată ca un bun; condiții similare sclaviei constituie punerea sau ținerea unei persoane în condiții în care o altă persoană exercită stăpânire asupra acesteia sau determinarea persoanei prin utilizarea forței sau constrângerii, înșelăciunii sau amenințării cu violență să exercite anumite servicii, inclusiv să se angajeze sau să rămână în raport de concubinaj sau căsătorie; folosirea victimei în conflicte armate reprezintă antrenarea forțată a acesteia în operațiuni armate¹⁵; folosirea în activitate criminală constituie atragerea forțată la săvârșirea unor fapte ce constituie infracțiuni; prelevarea de organe sau țesuturi pentru transplantare are loc în cazul obligării victimei la prelevare de organe, țesuturi sau alte elemente ale corpului pentru transplantare¹⁶.

Practic, fiecare victimă este înșelată pentru obținerea consimțământului ei de a fi transportată peste hotare. Acordul victimei este legat aproape de fiecă dată de multiple promisiuni ale traficantilor precum că vor asigura angajarea în câmpul muncii cu un salariu stabil și fără impunerea practicării prostituției.

Victima este amenințată de către traficantii în majoritatea cazurilor și după ce a reușit să evadeze din rețeaua de exploatare, ori în cazul în care și-a exprimat acordul să coopereze cu poliția.

¹⁴ <http://en.wikipedia.org/wiki/Exploitation>

¹⁵ www.lfip.org/laws718s08/documents/laws718unit5.ppt

¹⁶ http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Toolkit-files/08-58296_tool_9-19.pdf

Supportul acordat victimei în această situație extrem de dificilă este mai mult ca necesar, instituțiile statului urmând să-și asume această responsabilitate indiferent dacă victima este parte într-un proces penal ori nu și-a dat consimțământul. Monitorizarea situației victimelor după repatriere este un proces anevoios dar absolut necesar care nu va crea probleme, dimpotrivă, o va ajuta să se regăsească și să se integreze. În aceste circumstanțe, de altfel, extrem de dificile pentru victima acestei infracțiuni, este necesar de a crea condiții speciale pentru ca victima să contribuie la descoperirea infracțiunii și pedepsirea traficantilor. În acest sens, este absolut necesar ca „în măsura în care dreptul său intern o permite, fiecare stat-parte trebuie să protejeze viața privată și identitatea victimelor traficului de persoane, nefăcând publice procedurile juridice”¹⁷ și „fiecare stat să asigure ca sistemul său juridic sau administrativ să prevadă măsuri care permit furnizarea către victimele traficului de persoane, atunci când este cazul” cum ar fi: informații asupra procedurilor juridice și administrative aplicabile; asistență pentru a face astfel încât părerile și preocupările lor să fie prezentate și luate în considerare în stadiile corespunzătoare ale procedurii penale angajate împotriva autorilor infracțiunilor, astfel încât să nu aducă prejudicii drepturilor apărării.

Statele parte urmează să pună în aplicare măsuri în vederea asigurării restabilirii psihice, psihologice și sociale a victimelor traficului de persoane prin oferirea unui adăpost convenabil, asistență medicală, psihologică și materială, posibilități de angajare, educație și formare, sfaturi și informații privind drepturile pe care legea le recunoaște, într-o limbă pe înțelesul acesteia¹⁸. Un aspect deosebit de important, aproape nerespectat, este asigurarea sistemului juridic ce prevede măsuri care să ofere victimelor traficului de persoane posibilitatea de a obține repararea prejudiciului moral și material suportat de către victimă.

În plan național, se consideră că fenomenul este discutat și suficient de mediatizat și cunoscut încât orice victimă să-și recapete demnitatea și posibilitatea de reintegrare și repunere în drepturi dar în realitate multiplele obligațiuni ce stau în fața statelor semnatare a instrumentelor internaționale sunt nerespectate. Din păcate, în ciuda acestui grad ridicat de conștientizare a problemei, traficul de persoane este în mare parte asociat cu prejudecăți colective referitoare la victimă, adesea confundată cu o prostituată care și-a dorit să obțină venituri prin îndeletniciri neacceptate de societate. Această prejudecată este vehiculată chiar și de cei care au obligațiunea de a preveni și combate această infracțiune prin aplicarea legislației în mod nepărtinitor. Printre ei se numără încă polițiști, procurori, judecători, profesori sau medici care prin comportamentul neadecvat împiedică identificarea și asistarea victimelor traficului de persoane, fapt ce nu permite orientarea corectă spre identificarea și condamnarea infracțiunii de trafic de femei și copii. Acest comportament a dus în timp la stagnarea proceselor de curmare a infracțiunii, promovându-se tot mai des mesaje despre iresponsabilitatea persoanei traficate.

¹⁷ http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm?act_text?id=38603 art.6

¹⁸ http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Toolkit-files/08-58296_tool_8-1.pdf

Bibliografie:

1. www.undp.md/publications/hr/DO_in_Activitatea_Politiei_PNUD.pdf
www.unibuc.ro/...%20Traficul%20de%20copii%20in%20lumea%20moderna/REZUMAT_Teza_daniela%20anton_nicolaescu_.pdf
2. <http://www.oas.org/en/cim/docs/Trafficking-Paper%5BEN%5D.pdf>
3. www.Legislatie.resurse-pentru-democratie.org/drepturi_ce.php
4. http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?id=38601
5. [www.lastradainternational.org/.../356%20Combating%20THB%20\(Ani-mus%20-%20Directory\).pdf](http://www.lastradainternational.org/.../356%20Combating%20THB%20(Ani-mus%20-%20Directory).pdf)
6. <http://www.un.org/en/ga/62/resolutions.shtml>
7. Doc. E/CN.4/1997/47
8. <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm>
9. www.law.georgetown.edu/rossrights/docs/pdfs/UN-CEDAWOPhc.pdf
10. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:341E:0018:0025:RO:PDF>
11. http://www.onuinfo.ro/documente_fundamentale/declaratia_drepturilor_omului/
12. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:048:FULL:RO:PDF> p.
13. <http://en.wikipedia.org/wiki/Exploitation>
14. http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?id=38603 art.6
15. http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Toolkit-files/08-58296_tool_8-1.pdf
16. www.lfip.org/laws718s08/documents/laws718unit5.ppt
17. http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Toolkit-files/08-58296_tool_9-19.pdf

Irina MÎȚU,
doctorandă

COOPERAREA INTERNAȚIONALĂ ÎN VEDEREA COMBATERII TRAFICUL DE FEMEI, PRIN PRISMA TRATATELOR INTERNAȚIONALE, ORIGINI ȘI CAUZE

Conceptul de trafic nu este unul nou, pentru prima dată fiind utilizat în secolul al XVI-lea, în calitate de sinonim pentru comerț. Astfel, acest termen nu avea conotații negative. Totuși către secolul al XVII-lea traficul a început a fi asociat cu vânzarea ilicită și/sau neloială a mărfurilor. Deși, la începuturi, prin trafic se înțelegea, în mare parte, vânzarea de droguri și arme, către secolul al XIX-lea această noțiune mai includea și comerțul cu ființe umane tratate ca bunuri și vândute în sclavie. Acest comerț „tradițional” cu sclavi a fost scos în afara legii spre finele secolului al XIX-lea. Există rapoarte ale poliției din alte state, datate la sfârșitul secolului al XIX-lea, care indicau răpiri și vinderi de copii și fete din satele locuite de evreii din Țara Galilor și din alte țări ale Europei Centrale și de Est în bordelurile din toată lumea, în special în America de Sud¹. În America Latină și în Caraibe, în particular Argentina și Brazilia, date despre astfel de cazuri sunt înregistrate înainte de anii 1860². Astfel, peste mai bine de un secol și jumătate, factorii acestui fenomen au rămas practic aceiași, însă datorită tendințelor de industrializare, internaționalizare și globalizare au apărut și cauze noi.

La începutul sec. XX, termenul trafic se referea, de obicei, la „comerțul de sclavi albi”, care reprezenta circulația peste frontierele internaționale a femeilor și copiilor în scopul practicării prostituției. Doar spre finele anilor 1990 traficul a fost asociat cu prostituția și exploatarea sexuală a femeilor și copiilor. Odată cu adoptarea Protocolului pentru prevenirea, suprimarea și pedepsirea traficului de persoane, adițional Convenției ONU împotriva criminalității transnaționale organizate (Protocolul de la Palermo, 2000), în domeniul traficului au fost inserate două inovații.

În primul rând, a fost adoptată o definiție internațională comprehensivă a traficului de ființe umane.

În al doilea rând, și mult mai important, definiția oferită de Protocol este una destul de extinsă privind domeniul de aplicare și inserează munca forțată ca unul dintre scopurile traficului, pe lângă scopul exploatării sexuale.

În timp ce Protocolul enunță câteva distincții certe între traficul în scopul exploatării sexuale și traficul în scopul exploatării muncii și a serviciilor (precum și practicile referitoare la sclavie sau similare sclaviei și servituții), trebuie ținut cont că exploatarea sexuală nu reprezintă muncă forțată.

¹ Mihaela Vidaicu, Igor Dolea, *Combaterea traficului ed ființe umane, drept material, drept procesual*, Chișinău, 2009.

² www.iatp.md

În general, traficul, la moment, se referă la circulația persoanelor, de multe ori ilegală, peste hotare sau pe teritoriul aceluiași stat, fenomen tratat ca o activitate comercială care se termină cu exploatarea prin muncă sau sexuală.

Deși fenomenul ia amploare în întreaga lume, nu doar în țara noastră, el se manifestă cu precădere în zonele în care lipsesc o legislație corespunzătoare și un sistem de cooperare eficient între instituțiile guvernamentale și societatea civilă.

De aceea, un prim aspect care privește traficul de persoane trebuie raportat la cauzele care i-au determinat apariția. O examinare atentă a cauzelor care au determinat apariția și proliferarea fenomenului traficului de ființe umane, la nivelul țării noastre, face posibilă gruparea acestora.

Astfel, efectele tranziției din țările din sud-estul Europei au avut drept rezultat schimbări politice, sociale și culturale care, la rândul lor, au determinat o creștere a sărăciei și a ratei șomajului, o distribuție inegală de putere pe piața muncii între bărbați și femei. În ultimii ani, această tranziție a creat situații de criză, răspândirea traficului fiind efectul feminizării sărăciei și a migrației pe piața muncii. Discriminarea pe piața muncii relevată prin ratele ridicate ale șomajului (pe piața muncii femeile sunt ultimele angajate și primele concediate, în acest mod fiind împinse tot mai mult către sectoarele neconvenționale ale economiei, trebuind să muncească „la negru” pentru a-și câștiga existența, unul dintre cele mai profitabile sectoare de pe piața muncii la negru fiind industria sexului), combinată cu sărăcia motivată de remunerarea proastă a muncii și cu ocaziile de a emigra au determinat considerarea emigrării în țările mai dezvoltate, ca unică soluție.

Controlul slab al granițelor, lipsa sistemului de evidență a persoanelor care emigrează, în țara de origine, lipsa cadrului legislativ sau existența unui cadru legislativ neadecvat, inaplicabil referitor la migrațiune, la combaterea traficului de persoane, protecția victimelor și a martorilor constituie, de asemenea, cauze care au determinat apariția și dezvoltarea traficului de ființe umane.

Internaționalizarea grupărilor criminale, profiturile mari obținute în urma traficului de femei reprezintă alte cauze majore ale dezvoltării traficului de femei. Astfel, Interpolul califica traficul ca fiind crima cu cea mai rapidă ascensiune din lume, iar ONU accentua că traficul a devenit un business global cu o cifră de afaceri de 7 miliarde de dolari.

În altă ordine de idei, cauzele traficului pot fi raportate la cele trei nivele de coexistență:

- traficul în vederea exploatării sexuale;
- exploatarea forței de muncă;
- donarea de organe.

Traficul în scopul exploatării sexuale rămâne cea mai mare și mai importantă formă a traficului, din simplul motiv că va reprezenta întotdeauna cea mai importantă sursă de profit pentru traficanți.

În concluzie, se poate spune că sărăcia, șomajul, discriminarea pe piața muncii, violența domestică și abuzul determină pentru femei și tinere, în general, nașterea unei dorințe de „evadare către o lume mai bună,” astfel încât ofertele înșelătoare ale traficantilor sunt acceptate cu ușurință.

Traficul de ființe umane, una dintre cele mai grave forme de violare a dreptu-

rilor persoanelor, a demnității și integrității acestora, se desfășoară de regulă într-un areal extins ca teritoriu și persoane implicate, traficanții profitând de naivitatea victimelor dar și de unele nesincronizări între instituțiile statului cu atribuții în domeniul educației, protecției sociale, stabilirea identității și circulației persoanelor.

Indiferent de forma în care se face exploatarea unei persoane, pentru prevenirea și combaterea acestui fenomen în continuă creștere între instituții și autorități, între acestea și organizațiile neguvernamentale trebuie să existe o cooperare în direcția prevenirii și combaterii oricărei forme de sclavie.

Pentru că, de cele mai multe ori, în materia traficului de persoane intervin și „elemente” de extraneitate, traficanți, transportatori ori „consumatori” este necesară și o cooperare internațională între organismele cu atribuții în prevenirea și combaterea acestor forme de exploatare umană.

În general, cooperarea internațională în domeniul aplicării legii, este complexă și foarte greoaie având în vedere sistemele judiciare diferite, legislația neuniformă, politici penale și sociale diferite ale statelor. De cele mai multe ori, traficul de ființe umane se consumă prin participarea unor persoane aflate sub jurisdicția unor state diferite.

Componentă a crimei organizate, traficul de ființe umane poate fi prevenit și combătut printr-o cooperare internațională efectivă între toate instituțiile cu atribuții de aplicare a legii, prin organizațiile neguvernamentale, prin adoptarea unor legislații interne și internaționale corespunzătoare. Dar cooperarea internațională în prevenirea și combaterea traficului de ființe umane nu trebuie să se limiteze doar la aceste dispoziții legale.

Convențiile internaționale în domeniu, la care Republica Moldova a devenit parte prin semnare sau ratificare, constituie instrumente juridice care permit atât o cooperare informală, cât și una judiciară.

Dacă toate statele lumii ar adopta în legislația internă aceeași definiție a traficului de ființe umane (spre exemplu, cea stabilită prin Convenția de la Palermo – 2000), dacă ar fi pedepsiți și „beneficiarii” exploatarei sexuale, lupta împotriva acestui flagel ar fi mult mai eficientă.

Nu ne vom referi în prezentul articol la formele cooperării internaționale de tip informal în care accentul cade mai mult în sarcina organizațiilor și instituțiilor extrajudiciare ori a organizațiilor neguvernamentale, ci la aspecte ale cooperării judiciare ca mijloc de combatere a traficului de ființe umane.

Cu toate că organele judiciare au un rol esențial în prevenirea traficului de ființe umane, sub acest aspect, considerăm, ținând cont de factorii favorizanți, că un rol determinant urmează a fi atribuit instituțiilor și organizațiilor guvernamentale și neguvernamentale, care au în obiectul lor de activitate apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Nu de legislație în domeniu ducem lipsă, ci de mecanisme care să o facă aplicabilă și eficientă. Traficul de ființe umane, implicit traficul de femei, ca formă a crimei organizate, implică în desfășurarea lui, în cele mai dese cazuri, persoane aflate sub jurisdicția unor state diferite. De aceea pe linia combaterii acestui fenomen este necesară o cooperare judiciară internațională între instituțiile cu atribuții în acest sens.

Un instrument util, în aceste sens, este și Convenția de cooperare poliție-

nească în Europa de Sud-Est, semnată la Viena, 05.05.2006. Tratatul internațional are menirea să intensifice eforturile comune și în combaterea traficului de ființe umane, ca formă de manifestare a crimei organizate, prin crearea unor grupe de investigare mixte întru cercetarea și contracararea acestui flagel

Ratificarea de către Republica Moldova a Convenției Europene privind Extrădarea – Paris 1957 și a celor două Protocele adiționale ale Convenției Europene de asistență judiciară în materie penală – Strasbourg 1959 și a Protocolului adițional, a Convenției privind transferul de proceduri în materie penală – Strasbourg 1972, a Convenției privind valoarea internațională a hotărârilor represive – Haga 1970, a Convenției Europene privind transferul persoanelor condamnate – Strasbourg 1983 și a altor convenții de cooperare în materie penală, a creat premisele adoptării unei legislații interne care să corespundă acquis-ului comunitar în domeniu.

Moldova reprezintă o sursă primară de femei și copii traficați în: Bosnia și Herzegovina, Franța, Portugalia, Germania, România, Bulgaria, Ungaria, Slovacia, Cehia, Polonia, Grecia, Cipru, Turcia și în Orientul Mijlociu (Israel, Emiratele Arabe, Pakistan și Afganistan). S-a constatat și o traficare spre Israel, prin Moscova și Egipt, iar recent s-au semnalat cazuri de moldovence traficate în Japonia. Bărbații moldoveni sunt traficați în Rusia și țările vecine și forțați la muncă și la cerșit. Moldova este de asemenea și o țară de tranzit pentru victimele traficate din Ucraina spre România. De asemenea, regiunea de graniță a Transnistriei, care nu e sub controlul guvernului, servește ca sursă și punct de tranzit pentru traficarea victimelor.

Guvernul Moldovei este, din păcate, ineficient în respectarea în totalitate a standardelor minime pentru eliminarea traficului, însă face semnificative eforturi în acest sens. Guvernul a înființat Grupul Național al Muncii care a dezvoltat un plan strategic pe mai mulți ani de combatere a traficului. Cu toate acestea, îmbunătățirile sunt limitate, din cauza corupției, a lipsei resurselor financiare, iar protecția neadecvată împiedică rezultatele așteptate.

Traficul de persoane este interzis în Moldova, infracțiunile în legătură cu acesta fiind incriminate în Codul penal al Republicii Moldova. Pedepsele pot ajunge până la 25 de ani de închisoare sau detențiune pe viață, în cazul în care infracțiunile sunt săvârșite asupra minorilor.

Guvernul Moldovei colaborează, de asemenea, cu țările membre ale Pactului de Stabilitate și cu organizații internaționale, pentru a intensifica aplicarea fermă a legilor anti-traffic și a programelor de combatere a traficului.

Oficialitățile moldovene colaborează cu cele din alte țări, iar informațiile puse la dispoziție au fost folosite în majoritatea investigațiilor din Moldova. Câteva rute de trafic au fost desființate datorită cooperării internaționale.

Academia de Poliție din Moldova cooperează cu organizațiile neguvernamentale pentru a dezvolta și ajusta un nou program și pentru a implementa un modul antitrafic în scopul pregătirii poliției, astfel încât studenții Academiei să fie în pas cu noile realități în domeniu.. Guvernul investighează cazurile de trafic descoperite în care sunt implicați funcționari publici.

În ciuda eforturilor depuse, Guvernul din Moldova este ineficient în protecția adecvată a victimelor, cât timp tratează victimele ca infractori și nu oferă statut de rezident, adăpost, acces la justiție, servicii psihologice și medicale pentru

victime, una din cauze fiind lipsa resurselor financiare etc. Guvernul încurajează victimele să asiste la investigarea și trimiterea în judecată a traficantilor. Legea moldoveană asigură protecție martorilor, inclusiv în ceea ce privește identitatea și domiciliul, dar în practică aceste dispoziții nu sunt întotdeauna respectate, din cauza lipsei resurselor.

Nu există proceduri standard de operare pentru identificarea victimelor traficului. Victimele pot obține loc de muncă în timpul procesului, dar oportunitățile de lucru sunt puține în Moldova. Ministerul Afacerilor Interne și cel al Afacerilor Externe îmbunătățesc identificarea victimelor și strategiile de sprijin prin personalul consular extern.

Factorii informaționali scăzuți privind realitățile pieței muncii sau nivelul de trai în țările de destinație, posibilitățile reale de angajare în câmpul muncii peste hotare, consecințele muncii la negru determină aprecierea incorectă a șanselor reale de succes, favorizând traficul.

Exemplul Republicii Moldova nu este unic. Rețelele de trafic de femei sunt tot mai des răspândite în Balcani, fete (femei) traficate în Albania au fost găsite în Africa de Sud. Traficul pentru exploatare sexuală în scopuri comerciale urmează aceleași căi cu cele ale traficului de droguri, arme, etc. generând profituri uriașe.

Traumele acestor victime-femei, traficate cu scopul de a fi exploatare sexual, își au originea într-un abuz mintal și fizic din istoria lor de viață. De aceea, procesul de reintegrare și recuperare a lor este de lungă durată, persoanele angrenate în acest proces urmăresc continuu cauzele traficului, istoria și fondul personal al fiecărei femei traficate.

Cauzele ce îi ajută însă pe traficanți să își atingă scopurile sunt generate de habitatul fiecărei femei, educația și pregătirea socială, nevoile materiale și morale. De exemplu, o adolescentă traficată argumenta motivația pentru care a plecat: „Când m-am hotărât să părăsesc țara, nu exista nici o șansă pentru mine aici. Aveam un copil de crescut, părinții mei îmi tot cereau bani, tatăl copilului plecase în Italia și nu se mai întorsese. Am încercat de multe ori să-mi găsesc de lucru, dar cine să mă angajeze fără o diplomă de liceu și cu un copil care mă aștepta acasă? Așa că am crezut că asta era ultima mea șansă. Am plecat în Serbia cu ajutorul unui bărbat și, în final, m-am trezit în Sarajevo”³.

Vulnerabilitatea socială stă la baza factorilor de risc pentru fiecare femeie traficată, factori ce includ medii de familie abuzive, sprijin limitat, sărăcie, precum și visul oricărei femei de a avea un viitor mai bun. Această problemă o putem exemplifica prin situația a două tinere surori, abuzate sexual de tatăl lor și care au fugit de acasă și au fost abordate de un „lider” al străzii, care a vrut să le ducă în Serbia, însă au fost salvate pentru moment prin Centrul de Consiliere al Organizației Salvați Copiii – România⁴.

Deși se află în siguranță, își continuă școala, există momente în care își doresc „să-și încerce norocul” peste hotare. Femeile sunt ademenite prin promisiuni de câștiguri importante, încheie contracte de lucru în bar (ca dansatoare, animatoare, prostituate, ori nu se specifică acest lucru).

³ Organizația „Salvați Copiii”, *Răspuns la problema traficului de copii*.

⁴ *Ibidem*.

Din raportul unor victime-femei, s-a evidențiat faptul că au fost transportate în grupuri, au trecut pe la mai mulți intermediari și țări, au fost examinate medical și nu au știut unde se află. Ele erau obligate să se prostitueze în țările de tranzit⁵.

O altă cauză ce are influență asupra traficului de femei (făcându-le vulnerabile) este influența mijloacelor mass-media, a tehnologiilor informaționale noi – imagini înșelătoare, degradante ale femeii (de exemplu, banalizarea, vânzarea propriului trup, ce implică pierderea respectului de sine și a demnității)⁶.

Traficul de femei se efectuează sub forma ofertelor de locuri de muncă sau sub acoperirea agențiilor matrimoniale prin poștă electronică. Femeile sunt recrutate prin anunțuri publicitare care le „promit” o carieră de dansatoare, lucrător hotelier, chelnerițe, baby sitter, însă ajunse în țara de destinație, sunt deposedate de pașapoarte și silit să devină sclave ale traficantilor.

Înainte de transportul în țara de destinație, victima este staționată într-o locație stabilită de recrutați, până la crearea unui grup și perfectarea actelor de deplasare, fiind sub o strictă supraveghere; apoi sunt predate unor călăuze pentru a trece „în siguranță” frontiera.

Transportul femeilor în scopul exploatarei sexuale se poate realiza și prin consimțământul acestora, femeile părăsind țara cu viză turistică; apoi se exercită violențele, iar femeile sunt vândute altui proprietar, li se rupe contractul de transport, li se iau pașapoartele și, în final, ele sunt forțate să se prostitueze⁷.

Pentru reducerea riscurilor ca femeile să accepte tentațiile oferite de traficanți, echipele de consiliere urmează să deruleze continuu programe de protecție și asistență socială.

Astfel, victimele pot fi cazate, la cerere, în centre de asistență și protecție, pot beneficia de azil (în conformitate cu dreptul internațional al refugiaților), unde li se asigură condiții pentru igienă personală, hrană, eventual locuință socială unde pot fi însoțite și de copiii minori.

Important este faptul ca primirea victimelor în aceste centre să nu fie condiționată de cooperarea lor în procesul penal.

Totuși traficul de ființe umane continuă să rămână pentru Republica Moldova o problemă complexă, a cărei soluționare nu trebuie amânată. Datele disponibile demonstrează că cetățenii Republicii Moldova au fost supuși exploatarei în 32 de țări ale lumii. Gravitatea situației indică faptul că, actualmente, Republica Moldova rămâne o țară de origine a traficului de ființe umane. De asemenea, deși într-o măsură mai mică, Republica Moldova este o țară de tranzit al victimelor traficului de ființe umane din țările ex-sovietice către statele europene. Sunt înregistrate cazuri de trafic în scopul prelevării de organe și țesuturi. În majoritatea cazurilor, victime ale traficului devin persoane private, iar victime ale traficului în scopul exploatarei prin cerșit devin minorii și mamele cu copii. Majoritatea victimelor traficului de ființe umane este reprezentată de populația pauperizată de la sate, cel mai frecvent – de tinerii fără profesie și fără loc de muncă, inclusiv de

⁵ Recomandarea nr. R(2000) 11, Consiliul European.

⁶ Anexă la Recomandarea Consiliului European, Paragraful 8.

⁷ OIM, *Trafficking in Women and Children, Moldova, 2001. Barometrul opiniei publice – Republica Moldova CSOP/ Taylor Nelson Sofres, ianuarie 2001.*

persoanele victime ale violenței în familie. În Republica Moldova se constată și fenomenul traficului intern: locuitorii din mediul rural sunt supuși traficului în orașele mari. În acest sens, organizațiile neguvernamentale (obștești și religioase) și cele internaționale depun eforturi considerabile, în cadrul implementării programelor de prevenire și combatere a acestui fenomen, pentru prevenirea, identificarea și acordarea asistenței victimelor traficului de ființe umane. Tendințele demonstrează că limitele de vârstă ale traficului se extind continuu. Frecvent sunt înregistrate cazuri de trafic de persoane cu vârste mai mari de 25 de ani, precum și de copii, comparativ cu perioada anterioară, când persoanele traficate aveau vârste cuprinse între 18 și 25 de ani. Metodele de recrutare și transportare a victimelor traficului de ființe umane peste hotare, precum și formele de exploatare devin mai diversificate. S-a mărit numărul cazurilor în care fostele victime ale traficului de ființe umane devin infractori prin recrutarea altor persoane. La nivel național nu există un sistem unitar de colectare a datelor privind traficul de ființe umane. Instituțiile care desfășoară acțiuni de prevenire și combatere a traficului de ființe umane furnizează statistici diferite, în funcție de specificul responsabilităților pe care le au în combaterea acestui fenomen sau în asistarea victimelor traficului de ființe umane.

Conform unui raport al Departamentului de Stat SUA, anual, aproximativ 800 000 de persoane (bărbați, femei și copii) sunt traficați peste frontierele țărilor de origine. Dintre aceștia 80% sunt femei, iar dintre acestea 70% sunt traficate în scopul exploatării sexuale.

În afara traficului extern de persoane, anual milioane de victime sunt traficate în interiorul frontierelor de stat.

ONU estimează că profiturile obținute de traficanți se situează între primele trei surse de venituri din crimă organizată, alături de traficul de droguri, cu care uneori traficul de persoane interferează, și traficul de arme.

Lipsa unei politici coerente pentru eliminarea cauzelor și a factorilor favorizanți traficului de persoane va face ca una din cele mai grave forme de restrângere a libertății umane să existe, numărul de victime să crească de la an la an.

Bibliografie:

1. www.iatp.md
2. Salvați Copiii „Răspuns la problema traficului de copii”.
3. Recomandarea nr. R(2000) 11, Consiliul Europei.
4. Anexă la Recomandarea Consiliului Europei, Paragraful 8.
5. OIM, Trafficking in Women and Children, Moldova, 2001. *Barometrul opiniei publice – Republica Moldova CSOP/ Taylor Nelson Sofres*, ianuarie 2001.
6. Gheorghiuță Mateuț, *Traficul de ființe umane, infractor, victimă, infracțiune*, Iași, 2005.
7. L. Stănescu, „Consimțământul victimei traficului de persoane. Efecte”, în *Revista de drept penal*, nr.3/2004.
8. Organizația Internațională pentru Migrație, Biroul din București, (2001) *Studiul Vulnerabilitatea tinerelor din România față de traficul de ființe umane*.
9. Mihaela Vidaicu, Igor Dolea, *Combaterea traficului de ființe umane, drept material, drept procesual*, Chișinău, 2009.

Victor MOȚPAN,

cercetător științific al Centrului de Cercetări Științifice
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

FACTORII SOCIALI CE CONTRIBUIE LA APARIȚIA ȘI EVOLUȚIA CRIMINALITĂȚII JUVENILE

Summary

Despite numerous efforts to reduce the phenomenon of crime or to exercise control over it, in recent decades it has grown, especially among minors.

The main factors that lead minors to commit antisocial acts are poor family conditions, disintegration of families due to work-related migration, casual environment or entourage, their free access to alcoholic drinks and tobacco products, absenteeism and drop, educational gaps or even psihologice problems that may arise during their puberty.

Rezumat

În pofida numeroaselor eforturi de a reduce fenomenul infracționalității sau de a exercita controlul asupra lui, în ultimele decenii acesta a luat amploare, îndeosebi în rândul minorilor.

Principali factori care îi determină pe minori să comită fapte antisociale sunt condițiile familiale precare, destrămarea familiilor din cauza emigrării legate de muncă, mediul ocazional sau anturajul, accesul liber al acestora la băuturile alcoolice și articole de tutun, absentismul și abandonul școlar, lacunele educaționale sau chiar problemele psihologice care pot apărea în perioada lor de pubertate.

Ponderea importantă a tineretului în structura socială actuală, ca și contribuția lui tot mai marcantă în diverse domenii ale vieții economice, sociale și spirituale, revigorează discuțiile și controversele, mai vechi și mai noi, privind statutul și rolul acestei categorii de vârstă extrem de mobilă și de creatoare. Tineretul începe să fie considerat ca o grupare importantă, comparat cu un „seismograf” social, care declanșează sau înregistrează cele mai imperceptibile transformări și mișcări din domeniul social și politic.

Confrunțați cu oportunități diferențiate, care nu permit accesul relativ și egal la valorile și bunurile sociale, o parte din tineri nu reușește să surmonteze exigențele impuse de normele sociale, deviind uneori de la ele și încercând să își suplinească frustrările prin mijloace nelegitime.

Dacă cu puțin timp în urmă anumite tipuri de crime comise de minori (infracțiunile legate de droguri, prostituția juvenilă, pornografie, traficul de copii, fenomenul copiilor străzii, atacuri înarmate etc.) erau aproape necunoscute și le consideram „străine” societății noastre, perioada de tranziție a generat o serie întregă de mutații în structura criminalității.

Sunt frecvente, de asemenea, cazurile când anumite caracteristici ale situației politice din unele țări stau la originea unor forme de criminalitate. Spre exemplu, multiple activități teroriste, execuții, torturi, luări de ostatici, deturnări de avioane etc., la care participă numeroși minori, pot fi justificate de anumite opțiuni politice. Este o realitate și folosirea minorilor în transportarea ilegală a armelor în zonele de conflict, în rezolvarea unor conflicte interetnice etc.

În pofida numeroaselor eforturi de a reduce fenomenul infracționalității sau de a exercita control asupra lui, în ultimele decenii acesta a luat amploare. Astfel, trebuie semnalat faptul că datele statisticilor penale care au început să fie date publicității după o tăcere de o jumătate de secol atestă o intensificare și o agravare a infracțiunilor comise de minori și de tineri. Cele spuse reprezintă o constatare caracteristică pentru majoritatea țărilor, inclusiv pentru Republica Moldova, unde infracțiunile comise de copii constituie actualmente circa 10% din numărul total al infracțiunilor înregistrate. [1, p. 7]

Criminalitatea în rândurile minorilor este o formă de devianță socială negativă, definită adesea și prin termenul „delincvență juvenilă” care este un ansamblu de acte și fapte pedepsite de legea penală comise de către minorii responsabili penal, fapte ilicite a căror săvârșire antrenează răspunderea juridică penală.

Conform legislației penale a Republicii Moldova, minorul delincvent este o persoană cu vârsta cuprinsă între 14-18 ani, care a comis o crimă sau o acțiune pasibilă de pedeapsă. Menționăm însă că în categoria de delincvență juvenilă uneori sunt incluși și tineri mai mari de 18 ani, care manifestă comportamente deviante de la normele conviețuirii sociale.

Având în vedere vârsta specifică a individului (anume 14-18 ani), când are loc procesul de formare a personalității și de maturizare socială, considerăm că în perioada dată mediul social are un rol mai mult decât important. Conform opiniei psihologilor, maturizarea socială are ca element definitoriu capacitatea individului de a menține un echilibru dinamic între interesele sale și interesele societății, între nevoile și aspirațiile sale și nevoile societății. Delincvența apare ca o tulburare a structurării raporturilor sociale ale individului, tocmai datorită insuficienței maturității sociale. Respectiv, neacceptarea socială, sentimentul de excludere, indiferența și răceala cu care îl tratează mediul generează în acesta, deopotrivă, o reacție negativă și indiferentă asupra societății.

Ca urmare a celor menționate, principalii factori care îi determină pe minori să comită fapte antisociale sunt condițiile familiale precare, destrămarea familiilor din cauza emigrării legate de muncă, mediul ocazional sau anturajul, accesul liber al minorilor la băuturile alcoolice și articole de tutun, absentismul și abandonul școlar, lacunele educaționale sau chiar problemele psihologice care pot apărea în perioada lor de pubertate și alți factori ce sunt analizați în cele ce urmează.

O problema acută cu care se confruntă în prezent societatea este emigrarea cetățenilor, fapt ce duce la destrămarea familiilor și la creșterea numărului de copii lipsiți de ocrotirea părintească. În majoritatea cazurilor motivul care impune părinții să lase copiii și să părăsească țara este cel economic (sărăcia). Drept rezultat, copiii rămân acasă fără un model alături care să-i ghideze referitor la ce e bine și ce e rău. Își construiesc propriile modele din prietenii și vecinii mai mari,

din accesul liber la Internet și îndeosebi la website-urile „nocive”, de la TV și alte surse media la care violența este în top.

Pe parcursul ultimilor ani în Republica Moldova peste 40 de mii de copii de vârstă școlară au rămas fără îngrijirea ambilor părinți și mai mult de 98 de mii de copii au un părinte plecat peste hotare. Respectiv, ei reprezintă un grup extrem de vulnerabil din acest punct de vedere. Delincvența juvenilă este în creștere, iar metodele folosite sunt din ce în ce mai inovatoare.

Odată ce un copil nu mai este în grija părinților, el este lăsat în grija societății și în continuare mediul în care se află îi educă valorile. Diverse manifestări comportamentale de tipul abandonului școlar, refuzului conformării la rigorile școlare, absenteismului, minciunii, vandalismului, nesubordonării, actelor de violență, delictelor sexuale, furtului, toxicomaniei etc. au devenit deja o normă atât în mediul școlar, cât și în cel comunitar. Motive ale apariției comportamentelor deviante sunt și lipsa de supraveghere, lipsa grijii părintești, corelate cu absența interesului autorităților, inclusiv școlare, față de problema copiilor rămași fără îngrijire în urma migrării părinților. [3, p. 31]

Cercetarea delincvenței juvenile ca fenomen social în multiple studii efectuate pe plan internațional reflectă faptul că unul dintre principalii factori generatori de asemenea comportamente se află în amplificarea tendințelor de sărăcie cronică. Există o legătură directă între rata criminalității și procentul de copii ce trăiesc sub minimul de existență (vital). Spre exemplu, în SUA 60% din copiii ce provin din familiile cu un singur părinte trăiesc sub minimul vital, față de 17% din copiii ce trăiesc cu ambii părinți. În Norvegia, care are o rată a criminalității mai scăzută, numai 4% din copii trăiesc sub minimul vital. [4, p. 31]

Deși sărăcia, ca atare, nu poate fi considerată o cauză directă a creșterii tendințelor de criminalitate și delincvență juvenilă, ea este, în mare măsură, responsabilă de modul în care familiile își cresc copiii și de riscurile existente în ceea ce privește utilizarea mijloacelor ilegiteime în rezolvarea problemelor. Sărăcia alimentează, în cea mai mare parte, fenomenul „copiii străzii”, iar acesta determină, la rândul lui, în mare măsură, fenomenul delincvenței juvenile.

În Moldova sărăcia a afectat în primul rând familiile cu doi sau mai mulți copii. Dificultățile de ordin economic impun adesea părinții să-și neglijeze copiii, să nu-i supravegheze, să-i maltrateze, să nu le asigure o educație corespunzătoare. Drept urmare, crește numărul copiilor inadaptați social, precum și al celor care evadează din familie, completând numărul delincvenților.

Lipsite de suport economic și de susținerea partenerului, tot mai multe mame își abandonează copiii în maternități sau orfelinate. La împlinirea vârstei de 18 ani copilul părăsește instituția de ocrotire fără profesie, fără nici un sprijin din partea statului. Singura soluție care îi rămâne unui astfel de copil este ancorarea în grupurile stradale și în bandele delincvente sau practicarea cerșitului și a vagabondajului.

Astfel, în momentul de față o altă problemă cu care se confruntă societatea, în special minorii, este cea a vagabondajului, ce constituie un teren fertil pentru criminalitatea juvenilă. Pentru diminuarea fenomenului vagabondajului și al cerșetoriei nu se întreprind măsuri eficiente. În mai multe raioane lipsesc centre și

aziluri pentru plasamentul temporar al copiilor vagabonzi. Programul de reformare a instituțiilor de plasament pentru copiii rămași fără ocrotirea părintească, în care se află în prezent circa 13 mii de copii, decurge foarte anevoios. [5, p. 46]

Nu se ține o evidență strictă a copiilor aflați în situații de risc și vulnerabili la comiterea infracțiunilor. În multe raioane nu activează comisiile pentru minori sau activitatea acestora se reduce la un lucru formal cu câteva familii social vulnerabile. Totodată, în teritoriu lipsesc serviciile sociale cu atribuții de ocrotire a copiilor aflați în situații de risc și a familiilor acestora.

Conform datelor statistice, în anul 2007, în Centrul de Plasament Temporar al Minorilor (CPTM) din cadrul Ministerului Afacerilor Interne au fost plasați 1507 minori, cu 48 de minori mai mult decât în anul 2006. În anul 2009 au fost plasați 1970 minori, cu 290 minori mai mult decât în perioada analogică a anului 2008. Astfel, comparativ cu anii precedenți, se observă o creștere a numărului de minori ce au fost plasați în CPTM. [6]

Cauzele și factorii ce au determinat o atare situație și care au servit temei pentru reținerea minorilor sunt cerșitul, nefrecventarea sau abandonarea școlii, părăsirea de către minor a familiei, lipsa unuia sau a ambilor părinți etc. O amprentă negativă își lasă și fenomenul plecării peste hotare a părinților în căutarea unui loc de muncă. Statistica relevă că o treime din copiii rămași fără ocrotirea părintească au comis infracțiuni.

Numărul în creștere de părinți care îngrijesc singuri unul sau mai mulți copii constituie încă o cauză a creșterii delincvenței juvenile. În Moldova, în 1999 erau 117 000 de familii monoparentale (10% din numărul total de familii din țară) în care se educău 9427 de copii. Actualmente, numărul familiilor monoparentale reprezintă 28% din numărul total de familii. Cea mai mare categorie de familii monoparentale sunt cele rezultate din divorț și provenite din nașterea unui copil nelegitim de mame adolescente. Astăzi circa 250 000 de copii se educă de un singur părinte, iar 25 000 de copii au rămas în grija totală a bunicilor sau a altor persoane, cauza principală a acestei situații fiind plecarea părinților la munci în străinătate pentru a-și asigura minimul de existență. Totuși mai corect ar fi să spunem că elementul decisiv îl constituie veniturile mici și nu calitatea de părinte singur.

Influențe serioase asupra delincvenței juvenile are și șomajul, legat intrinsec de nivelul dezvoltării economice. Șomajul are efecte criminogene atât la nivel individual, cât și la nivel social. La nivel individual, șomajul poate determina un risc crescut pentru criminalitate, mai ales dacă afectează ambii părinți. În aceste familii posibilitatea copiilor minori de a săvârși acte criminale este mult mai mare. [1, p. 21]

Criminalitatea juvenilă poate fi încurajată nu numai de lipsa, dar și de abundența bunurilor de consum atât în plan cantitativ, cât și calitativ, subiecți ai actelor criminale nefiind în mod necesar copiii ce provin din familii defavorizate. Astfel, posibilitățile oferite de dezvoltarea tehnicii, în general, și a tehnicii de calcul, în special, creează tentații suplimentare chiar pentru unii minori foarte dotați intelectual și care provin din familii organizate. Devin tot mai numeroase în ultimii ani cazurile în care minorii sunt falsificatori de bani cu ajutorul copiatoarelor co-

lor, utilizatori ilegali de cărți de credit, creatori de site-uri prin intermediul cărora se „vând” mărfuri cu plată în avans și alte aspecte ce țin de „cyber-criminality”.

O altă cauză ce influențează formarea personalității delincvente a minorului este mediul exterior care își găsește expresie concretă în influența:

- 1) mediului ineluctabil (mediul familial și habitatul);
- 2) mediului ocazional (anturajul și școala);
- 3) mediului ales sau acceptat; și
- 4) mediului impus.

Prin mediu ineluctabil se înțelege acel mediu fără de care nu se poate concepe în general existența individului. Este vorba, în primul rând, de mediul familial de origine și cel care formează habitatul și vecinătatea. [1, p. 11]

Familia reprezintă cel dintâi mediu în care are loc socializarea copilului (cei șapte ani de acasă), acest proces dezvoltându-se în funcție de relațiile pe care le are cu mama, tata, frații, surorile (și alți membri în cazul familiei lărgite).

Se pare că părinții sunt mai îngrijorați de faptul cu ce își vor îmbrăca copiii, cu ce le vor plăti contractul la universitate, într-un cuvânt, sunt preocupați de starea materială și din această cauză foarte mulți pleacă peste hotare ca să facă bani, dar de fapt uită de cel mai important lucru: să-și educe copiii într-o armonie familială. [7]

O altă cauză ce influențează formarea personalității delincvente a minorului este habitatul și vecinătatea. Majoritatea delincvenților minori locuiesc în imobile colective (blocuri, cămine) cu un nivel de viață scăzut și doar o mică parte din ei locuiesc în imobile individuale și provin din familii bine structurate.

De importanță sporită pentru formarea personalității minorilor este și mediul ocazional sau anturajul. După cum ne relatează numeroase studii, mulți minori săvârșesc acte criminale sau adoptă un mod de viață asocial sub influența nefastă din partea celor cu care vin în contact.

Astfel, într-o familie care locuiește într-un oraș mare părinții sunt adesea prea ocupați pentru a mai putea supraveghea sau pentru a se îngriji corespunzător de copiii lor, care pot fi expuși adesea unor influențe externe, criminogene. Pe de altă parte, locuitorii orașelor nu au legături strânse nici cu vecinii lor, astfel încât comunitățile urbane devin din ce în ce mai dezorganizate. Mediul urban se caracterizează, de asemenea, printr-o libertate mai mare a conduitei, spre deosebire de cel rural, unde familia, vecinii au o putere de cenzură care impun tinerilor un comportament riguros.

Cât privește zonele rurale din republica noastră, în prezent acestea reprezintă o realitate tristă a crizei economice și sociale, cu oameni săraci și, în mare parte, părăsite de populația activă. Totodată, urbanizarea și exodul rural creează condiții favorabile pentru delincvență prin faptul că scad funcțiile de socializare și control ale comunității, ceea ce duce la abandonarea tradițiilor, normelor morale etc.

Unii autori includ în mediul ocazional și școala ca unul dintre cei mai gravi factori ce contribuie la apariția criminalității juvenile. J. Léauté arată, spre exemplu, că inadaptarea școlară poate constitui etapa inițială a unei inadaptații sociale individuale. [8, p. 569-570]

Școala reprezintă pentru orice minor și primul mediu exterior care îl obligă

să se adapteze unor reguli de conduită în cadrul cărora sancțiunile sunt aplicate de o altă autoritate decât familia. Criza pe care o traversează în multe privințe sistemele școlare contemporane: suprapopularea claselor, discontinuitatea în învățământ, slaba adaptare a conținutului disciplinelor studiate, precum și a metodelor la nevoile tinerilor, pregătirea insuficientă a corpului profesoral, lipsa cadrelor, slaba disciplină etc., conjugate cu carențele afective sau de educație în familie, foarte ușor pot provoca eșecul școlar.

La rândul său, eșecul școlar constituie un factor important al inadaptării sociale, al comportamentului deviant. Astfel, studiile efectuate în acest domeniu de Heuyer (Franța) au demonstrat că 65% din minorii delincvenți supuși cercetării aveau întârzieri școlare substanțiale. De asemenea, investigațiile realizate de soții Glueck în SUA pe un eșantion de circa 1000 minori au arătat că delincvenții se deosebeau de non-delincvenți prin nivelul intelectual, volumul lecturilor efectuate, retard școlar de cel puțin un an pentru grupul delincvenților. [2, p. 52.]

Referindu-ne la Republica Moldova, menționăm că eșecul școlar este însoțit de frecvente fenomene ale absenteismului și abandonului școlar.

Potrivit datelor Departamentului Statistică și Sociologie, în anul școlar 2003-2004 nu au mers la școală peste 5 mii de copii în vârstă de 7-16 ani. Creșterea numărului de copii neșcolarizați sau care abandonează școala, mai ales în cazul elevilor din școala primară și gimnazială, de asemenea, favorizează marginalizarea și delincvența juvenilă. Acestea sunt confirmate și de unele relatări ale Departamentului Instituții Penitenciare din Republica Moldova, din care aflăm că în „izolatoare sunt minori care nu cunosc alfabetul”, că „majoritatea copiilor deținuți nu au absolvit măcar opt clase, iar unii dintre ei nu au pășit niciodată pragul școlii”. [9, p. 7]

Conform datelor Direcției de Informații și Evidențe Operative a MAI, în anul 2009 de către minori au fost comise 1195 infracțiuni pe întreg teritoriul Republicii Moldova, în trimestrul I al anului 2010 – 286 infracțiuni.

Dinamica, structura și tendințele criminalității juvenile denotă că circa 83% constituie sustragerile din avutul proprietarului, inclusiv jafuri – 111 (în 2010 – 27) și tâlhării – 20 crime (în 2010 – 7). De către minori și cu participarea acestora au fost săvârșite 9 omoruri (în 2010 – 1), 8 vătămări grave a integrității corporale sau a sănătății (în 2010 – 2), 48 violuri (în 2010 – 4), 750 furturi (în 2010 – 196), 53 fapte de huliganism (în 2010 – 10). [6]

Analiza acestor date denota și faptul că situația criminogenă între minori continuă să fie influențată și de alte condiții noi în care cresc și sunt educați copiii. Pretutindeni se evidențiază accesul liber al minorilor la băuturile alcoolice și articole de tutun, asta în condițiile diminuării rolului părinților și al corpului didactic din instituțiile de învățământ în educația și instruirea copiilor.

Răspândirea beției și narcomaniei rămâne un factor ce influențează negativ starea criminogenă, inclusiv în rândurile minorilor. În anul 2007, minorii în stare de ebrietate au săvârșit 34 de infracțiuni. Pe parcursul aceluiași an pentru consum de băuturi alcoolice în privința minorilor de către organele de poliție au fost întocmite 3588 procese-verbale de tragere la răspundere administrativă. În anul 2009 în stare de ebrietate de către minori au fost săvârșite 13 infracțiuni și circa

200 de minori se aflau la evidență la organele de drept pentru consumul băuturilor alcoolice. În scopul prevenirii săvârșirii crimelor de către minori în stare de ebrietate colaboratorii de poliție au organizat raiduri în locurile de agrement care sunt accesibile și pe care le preferau minorii.

Concluzionând, putem afirma că principala problemă care se pune este de a preveni proliferarea acestor infracțiuni în rândul tinerilor, dar nu prin instituirea unui „cordon sanitar”, ci prin măsuri elaborate științific, care să fie aplicate numai dacă există garanția că au fost receptate, înțelese și urmate de către tinerii cărora le sunt adresate. Se cuvine deci să pledăm mai degrabă pentru un program de „terapie socială” a fenomenului de criminalitate juvenilă, pornind de la cunoașterea și combaterea cauzelor și a condițiilor care îl generează sau îl favorizează la nivel macrosocial, microsocioal și individual. Trebuie evitată pe cât posibil multiplicarea textelor legislative care să includă norme prohibitive pentru tineri [5, p. 109].

Întrucât școala reprezintă factorul primordial al socializării morale și al integrării adolescentului în societate, se impune adoptarea unor măsuri de stimulare economică a familiilor cu dificultăți financiare, care au în creștere sau întreținere copii minori.

Bibliografie:

1. *Asistența socială și justiția juvenilă: Modalități de integrare și cooperare*, (coordonator Bulgaru M.), Chișinău, 2005, 203 p.
2. Emilian Stănișor, *Delincvența juvenilă*, București, Editura Oscar Print, 2003.
3. Doina Postica, Mihaela Vidaicu, „Delincvența juvenilă”, în *Revista națională de drept*, nr. 6-7, 2011, p. 31.
4. Rodica Mihaela Stănoiu, *Tranziția și criminalitatea*, București, Editura Oscar Print, 1994.
5. Ion M. Anghel, „Criminalitatea juvenilă: Cercetarea fenomenului și modele de prevenire”, în *Revista de criminologie, de criminalistică și de penologie*, nr. 4/2006, Constanța, p. 109-116.
6. <http://www.mai.md>.
7. <http://blendarencu.wordpress.com>.
8. Jacques Léauté, *Criminologie et science pénitentiaire*, Paris, PUF, 1972.
9. „Justiția juvenilă”, în *Buletinul informativ*, nr. 2, Chișinău, IRP, 2005, p. 7.
10. Biroul Național de Statistică www.statistica.md.

Sergiu NESTOR,

șef interimar al Catedrei „Procedură penală și criminalistică”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorand

EFICIENTIZAREA ORGANIZĂRII ȘI PLANIFICAREA CERCETĂRII INFRAȚIUNILOR COMISE DE MINORI

Summary

One of the reasons affecting the efficiency of the final results of the investigation of crimes committed by minors is not enough to meet the needs of the practice level study of its organization. Organization of crimes committed by persons in this category, acts as a link of any issues, be it substance and significance, the legal framework, tactics, etc. In this context, can not study on the investigation of crimes committed by minors without lighting its organizational aspects. Organization, planning, prosecution, minor, offenses of rape.

Managementul măsurilor de urmărire penală contribuie la realizarea sarcinilor procesului penal, începând chiar din faza actelor premergătoare.

Considerată drept un element tactic fundamental în descoperire și cercetare a infracțiunilor, etapa organizării și planificării urmăririi penale servește la realizarea dezideratelor procesului penal: identificarea, calificarea la timp și în mod complet a infracțiunilor. Astfel, orice persoană care a săvârșit o infracțiune trebuie să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată nu trebuie să fie trasă la răspundere penală. Determinarea direcțiilor și limitei cercetărilor necesare elucidării, sub toate aspectele, a faptelor incriminate de lege. [1, p. 86-91]

Organizarea și planificarea cercetării infracțiunilor este veriga de legătură între normele de drept și cele de tactică. Starea criminogenă în republică la compartimentul infracțiunilor comise de minori este alarmantă, înregistrându-se o creștere constantă a acestor genuri de infracțiuni. În acest context este inadmisibil ca problema cercetării infracțiunilor comise de minori să rămână neelucidată.

Aspectele în cauză au fost abordate de savanți precum R.S. Belkin, L.N. Kalincovski, N.P. Iablokov, I.F. Krâlov, L.M. Korneev, A.M. Larin, A.G. Filipov, S. Doraș, Iu. Odagiu.

În lucrările savanților nominalizați au fost tratate elemente ce țin de organizarea și desfășurarea acțiunilor de urmărire penală, cercetarea la locul faptei, percheziția, particularitățile de cercetare a unor tipuri de infracțiuni ș.a. Tot ei au fost și cei care pe lângă compartimentele de tehnică și tactică criminalistică au contribuit la elaborarea unui nou compartiment – metodica cercetării infracțiunilor.

În urma unei retrospective a doctrinei criminalistice și a tezelor managementului, acești autori au identificat și înaintat un șir de propuneri pentru a scoate în evidență și elabora esența procesului de organizare, planificare, precum și a procesului de cercetare a infracțiunilor. Aceste abordări conțin elemente distincte

ce solicită în opinia noastră o evaluare.

Spre exemplu, savantul A.M. Larin definește organizarea cercetării infracțiunii ca: „Selectarea, repartizarea forțelor și mijloacelor aflate la dispoziția ofițerului de urmărire penală, crearea și utilizarea condițiilor optime în scopul realizării justiției”. [2, p. 59]

I.F. Krâlov a mai inclus în organizarea cercetării infracțiunii și condițiile necesare pentru activitatea ofițerului de urmărire penală; biroul de serviciu, transportul, asigurarea tehnico-materială. [3, p. 297]

Simion Doraș este de părere că prin organizare se are în vedere, pe de o parte, crearea condițiilor de muncă, pregătirea și repartizarea forțelor și mijloacelor de care dispun organele respective, iar pe de altă parte, ordonarea în baza planului de lucru a activităților și măsurilor necesare realizării scopului propus, al clarificării depline a faptelor și a împrejurărilor ce pot contribui la confirmarea adevărului într-un proces penal. [4, p. 280]

Savantul R.S. Belkin pe marginea problemei cercetate susține că unii autori, fără a formula conceptul „organizare a cercetării infracțiunii”, caracterizează elementele de organizare, principiile și rolul lor. [5, p. 540]

Cele menționate mai sus au un caracter general, axându-se pe aspecte organizatorice și de dirijare în organele de urmărire penală și se aplică totalmente la cercetarea infracțiunilor comise de minori, permițând a defini natura ei structurală.

Conform opiniei savantului I.M. Țăgankova, „Organizarea cercetării infracțiunilor comise de către minori, la nivel de dirijare, poate fi caracterizată după următoarele elemente:

- au un caracter de dirijare;
- este alcătuită din două subsisteme: de control (subiecții cărora sunt șefii organelor de urmărire penală de diferit nivel); de dirijare (ofițerii de urmărire penală care investighează infracțiunile);
- scopul organizării cercetării infracțiunilor prevede: asigurarea optimală a funcționării instituțiilor de urmărire penală și utilizarea cât mai eficientă a forțelor și mijloacelor în lupta cu criminalitatea”. [6, p. 78]

În același timp, la nivel tactic organizatoric metoda cercetării infracțiunilor comise de minori este un sistem de sine stătător cu structura sa care se schimbă încontinuu și nu se repetă.

Fiecare proces de cercetare este individual ca structură organizatorică și raport al elementelor existente.

În același timp, din punctul de vedere al managementului, conducătorul organului de urmărire penală, în calitate de coordonator principal al cercetării infracțiunilor, organizează și asigură rezolvarea următoarelor probleme principale:

- asigură suportul informațional;
- asigură suportul analitic;
- asigură planificarea;
- asigură prognozarea;
- asigură organizarea interacțiunii interne și externe;
- asigură monitorizarea și evaluarea muncii;
- asigură acordarea sprijinului practic.

Prin asigurarea cu suport informațional se înțelege activitatea conducătorului organului de urmărire penală îndreptată spre crearea, perfecționarea și funcționarea sistemelor de informație ce au drept scop acumularea, procesarea informației necesare pentru îndeplinirea atribuțiilor funcționale ale urmăririi penale.

Activitatea analitică constă în elucidarea aspectelor referitoare la starea criminogenă în rândurile minorilor și rezultatele activității organului de urmărire penală și totodată este o etapă prealabilă planificării activității de urmărire penală.

Acest element de dirijare este pus în aplicare de către conducătorul organului de urmărire penală, axat prioritar pe ridicarea nivelului tactico-organizatoric al cercetării infracțiunilor comise de minori.

În acest context se poate menționa că planificarea cercetării infracțiunilor comise de minori este recomandată a se desfășura după condițiile general recunoscute.

Experiența practică ne arată că în multe cazuri planificarea are un caracter formal. Măsurile planificate sunt de tip șablon și se repetă periodic. Ședințe operative cu participarea procurorilor și a conducătorului organului de urmărire penală în cadrul cărora sunt discutate problemele ce țin de cercetarea infracțiunilor comise de minori sunt planificate foarte rar. Acest factor este un impediment grav în realizarea calitativă a procesului de investigare a infracțiunilor comise de minori. În contextul legislației actuale a Republicii Moldova, locomotiva procesului de investigare a infracțiunilor comise de minori este procurorul. Implicarea insuficientă, lacunară în procesul investigării infracțiunilor nominalizate afectează grav calitatea acestuia.

Ședințele organului de urmărire sunt reduse în principal la analiza indicilor statistici, și nu la cauzele ineficienței activității organului de urmărire penală, problemele principale nu-și găsesc rezolvarea.

Unul dintre cele mai importante elemente ale organizării cercetării infracțiunilor comise de minori este asigurarea organizării interacțiunii interne și externe. Prin organizarea externă se subînțelege interacțiunea organului de urmărire penală cu alte servicii ale OAI. Interacțiunea cu caracter intern este o activitate coordonată a structurii subdiviziunilor de urmărire penală.

Principiile de bază ale interacțiunii rezultă din dispozițiile actelor normative cum ar fi: Codul de procedură penală, Legea cu privire la Statutul ofițerului de urmărire penală, Legea cu privire la activitatea operativă de investigații, Legea cu privire la procuratură și din alte acte normative.

În contextul acestui aspect, am fi vrut să menționăm următorul fapt: calitatea interacțiunilor atât interne, cât și externe, rezultatele obținute în urma acestora reprezintă unul dintre elementele forte care asigură fie succesul, fie insuccesul investigației. Rezultatul final al interacțiunii de ordin intern și extern se va asigura atât la nivel de conducători ai subdiviziunilor implicate în investigarea infracțiunilor, cât și la nivel de executori care nemijlocit interacționează pentru realizarea acestui proces. Calitatea procesului investigativ este realizată și asigurată când ambele nivele participă și își îndeplinesc eficient și calitativ sarcinile.

Analiza literaturii juridice și de specialitate ne-a permis să identificăm unele aspecte suplimentare care vor contribui la eficientizarea acestui proces:

- independența procesuală a ofițerului de urmărire și eliminarea traficului de influență asupra activității procesuale a ofițerului de urmărire penală;
- independența lucrătorilor serviciilor operative în alegerea mijloacelor și procedeele tactice la realizarea măsurilor coordonate;
- respectarea principiului legalității de către subiecții interacțiunii și conducător;
- separarea competențelor ofițerului de urmărire penală și ale lucrătorilor serviciilor operative;
- aplicarea complexă a forțelor și mijloacelor aflate la dispoziția ofițerului de urmărire penală și serviciilor operative la descoperirea, cercetarea, preîntâmpinarea și contracararea infracțiunilor;
- asigurarea confidențialității datelor urmăririi penale și a datelor operative de investigație de către subiecții interacțiunii;
- planificarea coordonată în realizarea acțiunilor de urmărire penală și a măsurilor operative de investigație prevăzute de legislație și condiționate de sarcinile cauzei penale;
- schimb de informație continuu între subiecții interacțiunii și conducător;
- supravegherea procesuală a interacțiunii și aspectele procedurale ale interacțiunii în procesul de urmărire penală;
- asigurarea și realizarea controlului și conducerii de organele ierarhic superioare (departamentală) asupra interacțiunii;
- responsabilitatea personală a ofițerului de urmărire penală și a conducătorilor serviciilor operative pentru îndeplinirea și rezultatele activităților procesuale și operative de investigație;
- supravegherea procurorului și controlul judiciar asupra respectării legalității în activitatea interacțiunii.

Cheia succesului în cercetarea infracțiunilor comise de minori poate fi atinsă doar în cazul unei abordări complexe. În viziunea noastră, pentru eficientizarea (perfecționarea) procesului tactic de organizare a cercetării infracțiunilor comise de minori urmează a fi întreprinse următoarele măsuri:

- problemele legate de cercetarea infracțiunilor comise de minori trebuie să fie obligatoriu discutate la ședințele operative în prezența procurorului conducătorului organului de urmărire penală și a serviciilor operative;
- cercetarea cauzelor penale de acest gen trebuie să fie încredințate procurorilor specializați în acest domeniu, care să posede obligator cunoștințe, studii în domeniul pedagogiei și psihologiei;
- preluarea și punerea în aplicare a experienței internaționale, nu numai a problemelor de organizare și cercetare a infracțiunilor, dar și a problemelor ce țin de prevenirea acestora și resocializarea minorilor.

Asigurarea unui proces eficient, obiectiv și complet de investigare a infracțiunilor comise de minori este o sarcină înaintată atât de legislația procesuală în vigoare, cât și de solicitările întregii societăți. Totuși considerăm că starea actuală a nivelului criminogen la capitolul infracțiunilor comise de minori impune ca accentul de bază să fie pus nu doar pe cercetarea calitativă, obiectivă și complexă a acestor genuri de infracțiuni, ci pe asigurarea unui proces complex, compus atât

din măsuri de investigare, cât și din măsuri de prevenire a acestor infracțiuni.

Ca să fie eficiente, măsurile de profilaxie trebuie să aibă un caracter general caracterizat prin asigurarea unei proces planificat, organizat, desfășurat la nivelul întregii republici. Totodată, procesul de profilaxie trebuie să aibă un caracter individual realizat la nivel de regiune, raion, municipiu, localitate, intensitatea procesului și măsurile întreprinse fiind realizate de comun acord de către subdiviziunile MAI, administrația publică locală asistată de suportul institutelor statale centrale. Accentul trebuie să fie pus atât pe prevenirea infracțiunilor comise de minori, cât și pe resocializarea infractorilor minori care și-au ispășit pedeapsa, pe corijarea minorilor luați la evidență. Eficiența acestui proces este testată prin verificarea gradului de recidivă în rândul minorilor. Realizarea procesului complex despre care am menționat va permite să evităm cercul vicios în care nimeresc organele de ocrotire a dreptului în cazul axării doar pe procesul de investigare a infracțiunilor și neglijarea procesului de profilaxie.

Referințe bibliografice:

1. Gh. Zăhărescu, „Precizări cu privire la organizarea și planificarea urmăririi penale –planul de urmărire penală”, în revista *P.C.C.*, 1981, nr. 2, p. 86-91.
2. А.М. Ларин, *Расследование по уголовным делам. Планирование, организация*, М., 1970, стр. 59.
3. *Криминалистика*, Л., 1976, стр. 297.
4. *Криминалистика*, Л., 1976, стр. 297.
5. Simion Doraș, *Criminalistica*, Editura Cartea Juridică, Chișinău, 2011, p. 280.
6. И.М. Цыганкова, *Расследование преступлений, совершенных несовершеннолетними*, Дис. кандидата юридических наук, Москва, 2007, с. 78.

Silvia PANTAZ,

Catedra „Științe socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
doctorandă

ASPECTE SOCIOCULTURALE PRIVIND FACTORII CRIMINALITĂȚII ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Résumé

Le crime, comme une autre action ou fait humain, n'est pas un acte impersonnel, mais l'acte d'un homme, qui est sous l'influence de ses conditions, de son environnement familial, social, physique, si bien que l'infraction ne peut pas être considérée et traitée comme une entité abstraite, juridique, mais comme un résultat, un produit d'un concours de causes.

Comme produit des actions illicites, le crime implique une diversité et variété de causes, facteurs, même des conditions. Donc cette approche inclurera une analyse des aspects socio-culturels concernant les facteurs de la criminalité dans la République de Moldova. On peut énumérer les facteurs suivants: le chômage, les facteurs démographiques, la famille, l'école, l'inégalité et l'intolérance, le spécifique national, la toxicomanie, l'abus d'alcool, de drogues, la corruption, la pauvreté, etc. Selon les données statistiques présentées dans cette approche, on confirme l'idée que la criminalité dans la République de Moldova est un problème majeur qui nécessite une attention considérable.

Crima, ca orice acțiune sau faptă umană, nu este un fapt impersonal, ci actul unui om, care, în cele din urmă, este supus influenței condițiilor sale, mediului său familial, social, fizic și astfel infracțiunea nu poate fi considerată și tratată ca o entitate abstractă, juridică, ca un act al voinței libere, ci ca rezultatul, produsul unui concurs de cauze. Crima este tocmai o conduită ce contravine normelor stabilite în societate, una care rupe relațiile sociale instituite și astfel dezorganizează sistemul de relații sociale, perturbă viața socială, amenințând chiar s-o distrugă. În același timp, ea poate aduce atingere directă unor membri ai societății (să-i vatăme fizic sau moral, să-i lipsească de bunuri sau chiar de viață). Pericolul social al crimei rezultă însă din proprietatea de a avea un impact distructiv asupra societății, relațiilor sociale, vieții sociale. Deoarece există numai în societate, crima constituie un fenomen social. [1, p. 23-24] Fiecare crimă reprezintă „un univers în sine”. [2, p. 158]

Ca produs al acțiunilor ilicite, crima implică o diversitate și varietate de cauze, factori și condiții. Astfel, studiul de față va cuprinde o analiză a aspectelor socioculturale privind factorii criminalității în Republica Moldova.

Prin noțiunea de cauză se subînțelege ansamblul de factori care produc un anumit efect care să rezulte în mod necesar din factorii respectivi. [3, p.142] Ori, prin cauză se subînțelege un fenomen care generează criminalitate, fenomen care dă naștere altui fenomen cu un impact negativ asupra cadrului economic, politic,

social, precum și cultural al societății. [4, p.8]

În criminologie deosebim următoarele tipuri de cauze:

– cauze generale, care se referă la cauzele mai multor feluri de crime, cauze legate de persoana criminalului și cauze referitoare la mediu;

– cauze speciale, care se referă la un singur domeniu;

– cauze parțiale, care privesc un segment dintr-un lanț de cauze;

– cauze obiective, care ar fi legate de aspecte materiale precum sărăcia, lipsurile materiale etc.;

– cauze subiective, care s-ar referi la aspectele psihice ale infractorului;

– cauze principale, care au un rol determinant în comiterea actului infracțional;

– cauze secundare, care au un rol mai redus în comiterea crimei;

– cauze determinante, care joacă un rol hotărâtor în comiterea unei crime, spre exemplu, dorința de răzbunare;

– cauze declanșatoare, care provoacă trecerea la act, spre exemplu, o ceartă sau un conflict;

– cauze ereditare, care aparțin elementelor dobândite prin naștere, precum debilitatea mintală sau alte boli de natură psihică;

– cauze de dezvoltare care se referă la condițiile de dezvoltare a criminalului, la influențe negative din partea unor persoane cu care criminalul s-a aflat în contact [5, p.131]

Însă în literatura criminologică se utilizează și noțiunea de „factor”, care se subînțelege ca o cauză a unei acțiuni. Deși factorii criminalității sau cauzele criminalității ar avea același sens, totuși prin factori se cuprind și alte elemente care generează un fenomen, cum ar fi o cauză, o condiție, elemente contributive la apariția unui sau altui fenomen.

În acest studiu vom analiza impactul câtorva factori sub aspect sociocultural care au contribuit în mod direct la geneza și sporirea criminalității în Republica Moldova. În acest sens pot fi enumerați următorii factori: șomajul, factorii demografici, familia, disocierea legăturilor sociale și familiale agravată de o educație parentală inadecvată, educație ce face deseori condițiile de viață dificile, școala, locul de muncă, influența negativă a mijloacelor de informare în masă promovarea prin mass-media a ideilor care îndeamnă la violență, inegalitate și intoleranță, specificul național, toxicomania, abuzul de alcool, droguri sau alte substanțe, lipsa de pregătire a populației în confruntare cu criminalitatea, extinderea fenomenului corupției la nivele tot mai ridicate, sărăcia, lipsa de ne încredere în perspectivă, nesiguranța zilei de mâine care duce la debusolarea unei părți a cetățenilor ce caută refugiu în acțiuni certate cu legea.

Printre factorii socio-culturali pe care i-am considerat importanți spre a fi analizați sunt: familia, locul de muncă, toxicomania.

Celula de bază a fiecărei societăți o constituie familia. Studiile criminologice au încercat să demonstreze că cei mai mulți infractori provin din familiile dezorganizate și cu o proastă educație. Anume educația este cheia sau elementul principal al mediului social. Cea mai mare rată a criminalității îi revine copiilor orfani, dar și copiilor cu părinți vicioși, care nu beneficiază de o educație aleasă și corectă

în viața de zi cu zi. Când ne referim la familie, trebuie să punem în discuție, în primul rând, calitatea vieții de familie, valoarea sa formativă asupra personalității copilului sau adolescentului. Familia trebuie examinată sub aspecte complexe, vizând modelul de viață pe care îl oferă minorului familia, calitatea climatului afectiv, aptitudinile pedagogice ale părinților, stilul de viață al tuturor membrilor familiei etc. Un factor de importanță majoră îl reprezintă și structura familiei. Cu părere de rău, Republica Moldova se confruntă cu problema familiilor normale, predominând familia dezorganizată. Aceasta se explică prin lipsa ambilor părinți în educația copilului, părinții fie că sunt plecați la munci peste hotarele țării, fie că sunt separați prin divorț etc., iar copiii cresc în grija unui părinte sau a rudelor rămași. Potrivit Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova, în ceea ce privește nupțialitatea și divorțialitatea pentru anul 2010, numărul divorțurilor pronunțate prin hotărâre judecătorească a fost în 2010 de 11,5 mii, revenind în medie 3,2 divorțuri la 1000 locuitori. În anul 2010 din totalul divorțurilor, 31,6% au intervenit după o perioadă de căsnicie mai mică de 5 ani, urmate de căsătoriile desfăcute după o perioadă cuprinsă între: 5-9 ani (21,6%), 20 ani și peste (19,8%), 10-14 ani (13,7%). Durata medie a căsătoriei desfăcute prin divorț a fost de 11 ani. Căsătoriile desfăcute în cazul cuplurilor cu copii minori au reprezentat 30,0% din totalul divorțurilor, iar numărul copiilor minori afectați de desfacerea acestor căsătorii a fost de 4697. [6] Creșterea divorțurilor prezintă și un risc al sporirii criminalității, fiind o problemă destul de importantă pentru societate. Rolul familiei trebuie desigur studiat în toată complexitatea influențelor și reacțiilor pe care climatul familial îl produce asupra minorilor, fără a ne îndoii nici o clipă că influența acesteia în formarea modelului de comportament este precumpănitoare. Educația permanentă transferă familiei un rol esențial, deoarece producția intelectuală poate să se desfășoare la domiciliu, în prima școală a copilului, în celula informațională, copiii fiind îmbogățiți în mod organic în acest sistem. [7 p. 38]

Un alt factor ce trebuie evidențiat și care influențează nemijlocit sporirea criminalității în Republica Moldova este locul de muncă. Profesia sau locul de muncă exercită o puternică influență asupra individului prin ansamblul de elemente materiale și socioumane pe care le presupune, precum și prin comportamentul întregului colectiv de muncă, care își desfășoară activitatea în același spațiu, prin modul în care este organizată munca. Manifestările antisociale apar acolo unde munca nu este prețuită și utilizată în suficientă măsură ca mijloc de educație. Orice eșec profesional poate deveni o cauză de dezechilibru pentru indivizii slabi, reușita profesională depinzând de o mulțime de factori, printre care: gradul de pregătire profesională, alegerea corectă a profesiei, capacitatea de adaptare la colectivul de muncă și regimul de disciplină. O pondere importantă o reprezintă infractorii fără ocupație sau cu un stagiul redus de producție, cu rezultate slabe în activitatea profesională. Cercetările întreprinse au arătat că majoritatea infractorilor au avut o activitate profesională instabilă.

Statistica judiciară a Republicii Moldova ne permite să facem unele distincții între criminali demascați, în funcție de ocupațiile sau angajarea lor în sferele sociale la momentul săvârșirii infracțiunilor. Astfel, în anul 1998 s-a constatat că:

– 4 012 infractori la momentul săvârșirii infracțiunilor erau angajați în

câmpul muncii;

- 548 elevi din diferite instituții de învățământ;
- 12 096 nu au avut nici o ocupație.

Importanța analizei criminologice a structurii criminalității după sfera de ocupație la momentul săvârșirii crimelor este evidentă. Cele 70,5% de criminali care nu sunt încadrați în muncă și nu au alte ocupații utile pentru societate ne vorbesc convingător despre cauzele și condițiile favorizante ale criminalității.

Un pericol social sporit îl prezintă extinderea bazei sociale a structurilor criminale, pe contul atragerii în activitatea infracțională a șomerilor din localitățile rurale și urbane. Conform calculelor criminologilor occidentali, sporirea șomajului cu 10% duce la creșterea criminalității de la 3,4% la 6,5 %. Ca un impact al imboldurilor săvârșirii infracțiunilor printre persoanele fără venituri stabile relevăm și veniturile sau salariile mizere obținute de muncitori și țărani. De evidențiat că situația social-economică a păturilor de jos este extrem de dificilă la etapa actuală. În asemenea situații membrii societății sunt nevoiți să dea dovadă de eroism la învingerea problemelor de existență fără a intra în conflict cu legea, deoarece chiar și cei care în condiții normale sunt disciplinați de lege, astăzi recurg la activități criminale, uneori chiar în pofida convingerilor nobile, pentru a-și asigura minimul necesar de existență pentru sine și pentru membrii familiei [8, p. 83].

Printre elementele componente ale locului de muncă care pot influența negativ comportamentul angajaților pot fi menționate:

- nivelul de pregătire profesională scăzut al colectivului de muncă;
- necunoașterea, indiferența sau disprețul față de legi și față de regulile de conviețuire în societate;
- tolerarea actelor de indisciplină din partea conducătorului;
- absențe nemotivate de la locul de muncă;
- injurii, calomnii, limbaj indecent;
- nerespectarea dispozițiilor și ordinelor primite din partea conducătorului locului de muncă;
- nerespectarea normelor de muncă;
- organizarea necorespunzătoare a procesului muncii din partea conducătorului;
- lipsa de dorință sau lipsa de preocupare pentru ridicarea nivelului de cultură generală și de pregătire profesională de către membrii colectivului de muncă [9, p. 143].

Astfel, pentru evitarea săvârșirii infracțiunilor ar trebui ca colectivul de muncă să cunoască dificultățile cu care oamenii se confruntă, contribuind la înălțarea lor.

Un alt factor important ce merită a fi analizat este toxicomania, în care se include consumul de droguri și alcoolismul. Consumul de droguri și de alcool face parte din categoria elementelor generatoare de crimă. Analiza statisticii judiciare denotă că narcomania în Republica Moldova a luat amploare. Începând cu anul 1986, răspândirea narcomaniei la noi a căpătat un caracter epidemic. Statistici îngrijorătoare în Raportul de evaluare prezentat de Agenția Națională Antidrog (ANA) pentru perioada 2005-2008 arată că circa 200 de milioane de oameni erau

cunoscuți ca și consumatori de droguri în anul 2006, iar vârsta acestora este cuprinsă între 15 și 64 de ani. Datele prezentate în raportul ANA au la bază raportul mondial referitor la droguri elaborat de Biroul Națiunilor Unite privind Drogurile și Criminalitatea (UNODC). La nivel național, ANA atrage atenția că cei mai mulți dintre consumatori de stupefiante sunt acum în penitenciare (peste 2000), iar numărul total raportat de Administrația Penitenciarelor și de Centrul național pentru organizarea și asigurarea sistemului informațional și informatic în Domeniul Sănătății din cadrul Ministerului Sănătății Publice depășește 4000 de persoane [10]. Cu toate că Moldova a aderat la Convențiile Internaționale privind substanțele narcotice și psihotrope din anii 1961 și 1971, precum și la Convenția ONU privind combaterea traficului ilicit de substanțe narcotice și psihotrope din anul 1998, legislația națională nu a fost pe deplin racordată la aceste acte internaționale. Este nereglementată, până în prezent, răspândirea substanțelor psihotrope, precum și circulația precursorilor.

Alcoolismul este și el un factor criminogen producând grave consecințe asupra sănătății omului. Alcoolismul este mai răspândit și are o influență mai mare asupra criminalității în păturile sociale inferioare. Omul sărac își potolește foamea și suferințele cu alcoolul, fiind mai puțin precaut și având mai puțină judecată în aprecierea efectelor alcoolismului. Oamenii din această categorie, fiind privați de alte plăceri, se limitează doar la unica plăcere accesibilă – alcoolul. Potrivit statisticii referitoare la infraționalitatea în Republica Moldova, au fost luați în supraveghere bolnavi de alcoolism pentru anul 2008 – 3987 persoane, femei – 730 persoane, iar la 100 mii populație – 111,8 persoane, ceea ce reprezintă un număr ridicat [11, p. 32-33]. Conform Biroului Național de Statistică din Republica Moldova, numărul infracțiunilor comise în stare de ebrietate pentru 2008 este de 386: omor – 17 cazuri, vătămări intenționate grave – 15 cazuri, viol – 15 cazuri, furt – 115 cazuri, jaf și tâlhării – 33 cazuri, huliganism – 42 de cazuri [12, p. 79-80].

Alcoolismul are și efecte ereditare dezastruoase. Generațiile viitoare poartă consecințele viciului alcoolismului părinților lor: mortalitate ridicată, degenerare fizică și psihică, imbecilitate și debilizm, rezistență fizică și psihică redusă etc. Toate aceste condiții sunt foarte prielnice pentru comiterea crimelor, alcoolismul furnizând un contingent mare de criminali.

Astfel, analizând numărul infracțiunilor înregistrate în Republica Moldova pentru anii 2006 (la 100 mii populație) – 680, 3 cazuri, 2007 (la 100 mii populație) – 689, 9 cazuri și potrivit datelor statistice făcute publice de Biroul Național de Statistică într-un comunicat de presă din 28 februarie 2011, rezultă că criminalitatea, înregistrată în anul 2010 în Republica Moldova de Ministerul Afacerilor Interne a cunoscut o sporire de 30,2% [12].

Deci criminalitatea în Republica Moldova reprezintă o problemă majoră ce necesită a fi elucidată cât mai operativ de autoritățile competente.

Bibliografie:

1. O. Bejan, *Dicționar de criminologie*, Chișinău, 2009, 128 p.
2. V. Cioclei, *Mobilul în conduita criminală*, Editura ALL Beck, București, 1999, p. 250.
3. E. Seelig, *Traité de criminologie*, P.U.F., Paris, 1956, p. 200.
4. O. Bejan, *op. cit.*, Chișinău, 2009, 128 p.
5. Oancea, *Probleme de criminologie*, Editura ALL Educațional S.A., București, 1994, 239 p.
6. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, Situația demografică în Republica Moldova în anul 2010, 06.06.2011, <http://www.statistica.md/news-view.php?l=ro&idc=168&id=3421>.
7. N. Dobrițoiu, „Criminalitatea în perspectiva integrării”, în *Revista de criminologie, de criminalistică și de penologie*, nr 4, 1999, p. 35-44.
8. I. Ciobanu, *Criminologie*. vol. I., Chișinău, 2003, 298 p.
9. Gh. Mateuț, *Criminologie*, Arad, 1993, 280 p.
10. V. Popa, *Narcomania în Republica Moldova*, 13.06.2008, http://www.justitie.md/ro/evenimente/narcomania_in_republica_moldova.
11. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, *Infraționalitatea în Republica Moldova*, Chișinău, 2010, 139 p.
12. O. Bejan, V. Bujor, *Analiza statistico-criminologică privind criminalitatea înregistrată în anul 2010 în Republica Moldova*, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, <http://criminology.md/practica-anticrima/analiza/63-analiz-statistico-criminologic.html>, 07 martie 2011.

Natalia PAUSTOVSCAIA,

lector superior al Catedrei „Procedură penală și criminalistică”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorandă

Sergiu ȚURCANU, doctorand

COMPENSAREA PREJUDICIULUI MORAL CAUZAT PRIN INFRAȚIUNE

Compensarea prejudiciului moral cauzat prin infracțiune este un subiect de actualitate care rezidă în interesul sporit acordat în doctrină și jurisprudență, în condițiile în care cazuistica devine tot mai abundentă și diversificată.

În literatura de specialitate, pe bună dreptate, se punctează faptul că „nici o societate de ieri și de azi nu poate emite pretenția de a fi găsit un sistem de mijloace juridice sau nejuridice care să repare, pe deplin și în toate cauzurile, daunele morale ” [1]

Prin urmare, lipsa unor criterii precise în funcție de care să fie stabilit cuantumul despăgubirilor morale acordate persoanei prejudiciate a reprezentat și mai reprezintă o dificultate pentru jurisprudență.

În continuarea acestei interpretări, putem menționa că în practica judiciară, potențialele dificultăți privind repararea prejudiciului moral țin în special de constatarea întinderii daunelor morale, indemnizarea justă și integrală a acestora, identificarea criteriilor ce urmează a fi luate în considerație la evaluarea diferitor categorii de daune morale.

Totuși, în virtutea dificultăților sus-menționate, prejudiciul moral cauzat prin infracțiune este unul susceptibil de a fi reparat, atât prin măsuri nepatrimoniale, cât și prin despăgubiri bănești.

Valorificarea pretențiilor civile de către persoana vătămată poate fi realizată în cadrul unui proces penal, sau după caz, în cadrul unui proces civil. Aceste prevederi sunt consacrate în conținutul articolului 221 alin. (5) Cod de procedură penală al R. Moldova, care stipulează că „dacă persoana nu a înaintat acțiunea civilă în cadrul procesului penal, precum și persoana a cărei acțiune civilă a rămas nesoluționată au dreptul de a înainta o asemenea acțiune în ordinea procedurii civile”.

În același context, potrivit doctrinei juridice, pentru exercitarea acțiunii civile în cadrul unui proces penal, prin care persoana fizică sau juridică pretinde să-și valorifice pretențiile civile de caracter moral sau material, se determină necesitatea îndeplinirii următoarelor condiții cumulative:

a) infracțiunea trebuie să fi produs un prejudiciu material sau moral;
b) să existe legătura de cauzalitate între infracțiunea săvârșită și prejudiciul reclamat;

c) prejudiciul trebuie să fie cert;

d) prejudiciul trebuie să nu fi fost reparat;

e) să existe constituire ca parte civilă.

Fiind realizate aceste condiții, este determinat dreptul persoanei vătămate, care

și manifestă voința, de a fi constituită în calitate procesuală ca parte civilă, în cadrul procesului penal. Aplicabilitatea dreptului în referință este posibilă din momentul pornirii procesului penal și până la terminarea cercetării judecătorești, la cererea scrisă a titularului dreptului lezat sau după caz, la cererea reprezentantului acestuia.

Dacă ne reținem succint atenția asupra caracterului terminologic, al noțiunii de „prejudiciu moral”, este de precizat că în literatura de specialitate acest termen îl putem regăsi diversificat în sintagme, cum ar fi: prejudiciu nepatrimonial, prejudiciu extrapatrimonial, prejudiciu imaterial sau nematerial, prejudiciu nepecurar, pagubă sau daună morală.

În limbajul juridic, potrivit opiniei lui Ioan Albu [2], este preferabil uzitarea denumirii „prejudiciu nepatrimonial”, întrucât cuprinde toate prejudiciile de natură neeconomică, adică atât cele care rezultă din atingerile unor valori morale, cât și cele care rezultă din atingerile unor valori și drepturi subiective fără legătură cu morală.

În opinia noastră, deși termenul „prejudiciu moral” ca expresie nu cuprinde o accepțiune definitorie largă, prin tradiția practică acest termen prin conținutul său sugerează ideea că este vorba despre atingerile aduse patrimoniului moral al persoanei fizice, ceea ce presupune claritate de percepere, în acest sens, în special pentru părțile implicate în procesul penal.

Abordarea conceptului de „reparare” cu referire la prejudiciul moral, are de asemenea o conotație aparte, semnificând o măsură menită să atenueze, să compenseze acel prejudiciu care nu mai poate fi reparat. Prin urmare, având în vedere implicațiile prejudiciului moral cauzat prin infracțiune, în viața personală și socială a persoanei vătămate, considerăm mai potrivit să fie folosită expresia „compensare a prejudiciului moral” care în opinia noastră are o accepțiune mult mai largă.

Majoritatea preocupărilor doctrinare cu privire la compensarea prejudiciului moral au inclus și problema clasificării acestora. Deși este unic prin esența sa, prejudiciul moral este variat prin spectrul de drepturi nepatrimoniale, atribuite personalității umane, care drept consecință a unei fapte prejudiciabile pot fi încălcate.

Actualmente, drepturile nepatrimoniale ale persoanei sunt reglementate în multiple acte normative atât naționale, cât și internaționale. Printre cele mai importante putem menționa: Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, care garantează dreptul la viață, la integritate fizică și psihică (art. 24), libertatea individuală și siguranța persoanei (art. 25). Același text legal ocrotește dreptul la viața intimă, familială și privată (art. 28) și în esența sa acordă dreptul persoanei fizice de a dispune de aceste valori. Aceste drepturi sunt recunoscute și reglementate și în conținutul Codului de procedură penală al R. Moldova, precum și în conținutul altor acte normative naționale.

Dintre actele normative internaționale pot fi menționate Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la 10 decembrie 1948 la New York, care reglementează dreptul la viață ca drept inerent persoanei umane și dreptul la libertate (art.3), dreptul de a nu fi supus unor imixțiuni arbitrare sau ilegale în viața particulară (art.12).

Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, adoptat la 16.12.1966, la New York, care exprimă, de asemenea, prin conținutul său, recunoașterea demnității inerente a tuturor membrilor familiei umane și a drepturilor lor

egale, ca dreptul la viață (art.6), dreptul la libertate și securitatea persoanei art. (9).

Și nu în ultimul rând, Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată la 04 noiembrie 1950 la Roma, și protocoalele adiționale (la care Republica Moldova este parte din 12 septembrie 1997) care fac referire expresă la protecția dreptului la viață (art.2 și protocolul nr. 6), libertate și siguranță (art.5), la dreptul privind respectarea vieții private și de familie, la dreptul la domiciliu și la secretul corespondenței (art.8, art.12 și art. 5 al protocolului nr.7).

Astfel, în considerarea unor rațiuni teoretice și practice, în literatura de specialitate au fost propuse diferite criterii de clasificare a prejudiciilor morale. Una dintre distincțiile propuse, care este acceptată de mai mulți autori, rămâne a fi clasificarea prejudiciilor morale în două categorii, după criteriul legăturii acestora cu vătămările fizice [3], și anume:

- prejudiciile morale rezultate din leziuni sau vătămări fizice.
- prejudiciile morale, independente de orice leziuni fizice.

Categoria prejudiciilor morale rezultate din leziuni sau vătămări fizice presupune forme variate de manifestare, care se caracterizează prin lovituri, răniri, mutilări, infirmități fizice, care în unele cazuri pot avea un caracter temporar, altele pot afecta persoana pe tot parcursul vieții sale. În funcție de anumite infirmități fizice, drept consecință poate fi afectată capacitatea fizică sau psihică a persoanei, iar în unele cazuri integral ființa umană sub cele două aspecte.

Deci în cazul în care prejudiciul moral are un caracter definitiv și constă atât în dureri fizice, cât și suferințe psihice, drept urmare, persoana vătămată este în imposibilitatea de a se putea manifesta în deplinătatea facultăților sale, în literatura juridică sunt distinse alte două varietăți ale prejudiciilor morale, cunoscute sub denumirea de „prejudiciu estetic” și „prejudiciu de agreement”.

Prejudiciul estetic constă în anumite leziuni sau vătămări prin care s-a adus atingere armoniei fizice sau fizionomiei persoanei [4]. Acest prejudiciu se concretizează în suferințe psihice determinate de mutilări, desfigurări sau cicatrice cauzate persoanei și de urmările lor negative, care îi limitează posibilitățile de a se afirma în plan social, profesional și familial.

Prejudiciul de agreement rezultă din atingerea adusă satisfacției și plăcerilor vieții, constând în pierderea posibilităților de îmbogățire spirituală, divertisment și destindere [5]. Este de menționat că la înțelegerea extensivă a conceptului „prejudiciu de agreement” și-a adus contribuția și Rezoluția nr.75-7 a Consiliului Europei, adoptată de Comitetul Miniștrilor la 14 martie 1975, care prin conținutul articolelor 5 și 10 ne spune că reprezintă un prejudiciu acela care constă în faptul că victima nu mai este în măsură să efectueze la locul său de muncă activitatea pe care o presta anterior faptei prejudiciabile, chiar și atunci când nu s-a luat măsura înlocuirii ei cu o altă persoană, sau faptul că este silită să depună mai mult efort pentru a obține în cadrul muncii sale același rezultat, ceea ce dă naștere obligatoriu la despăgubiri.

După cum am menționat mai sus, cea de-a doua categorie distinctă a prejudiciului moral sunt prejudiciile independente de orice leziuni fizice, care sunt cunoscute în literatura de specialitate ca „prejudicii afective”. În această categorie se includ prejudiciile morale rezultate din atingerile aduse cinstei, onoarei, reputa-

ției, demnității, prestigiului persoanei. De asemenea, sunt acele prejudicii morale care se concretizează în suferințele psihice, determinate de decesul unei persoane apropiate, fie de infirmitățile, mutilările, handicapul grav pe care îl suportă o persoană apropiată. [6]

Pentru a extinde domeniul de cercetare în materia privind compensarea prejudiciului moral cauzat prin infracțiune, care pentru doctrina procesual-penală națională este un demers relativ nou, este important să fie luate în considerare evoluțiile cu privire la acest domeniu în experiența țărilor europene, precum și recomandările Consiliului Europei cu privire la materia reparării daunelor morale.

Cu titlu de exemplu sunt recomandările Consiliului Europei cu privire la repararea daunelor morale, făcute țărilor membre, în cadrul colochiului ținut la Londra la 21-25 iulie 1969, [7] care sunt citate de autorii români Ion Neagu și Ioan Albu, după cum urmează:

Dauna morală constă în prejudiciul care nu se pretează unei evaluării pecuniare.

Principiul reparației daunelor morale trebuie recunoscut, pe de o parte, în cazul leziunilor corporale, pe de altă parte, în cazul atingerii grave aduse altor drepturi ale personalității umane ca defăimarea, amestecul în viața privată, sechestrarea ilegală a persoanei.

În caz de deces repararea daunelor morale trebuie acordată rudelor apropiate ale victimei dacă repararea este justificată în mod deosebit.

Repararea daunelor morale se justifică în anumite cazuri de atingeri aduse raporturilor de familie. Nu poate fi acordată o despăgubire pentru ruptura logodnei decât dacă logodnicul (logodnica) a suferit prin aceasta un grav prejudiciu moral. Din durata, de regulă scurtă a logodnei nu este posibilă considerarea altor aspecte ale raporturilor de familie.

Despăgubirea are ca scop de a da o compensare sau satisfacție victimei. În anumite cazuri, cuantumul compensației va putea fi determinat și de gravitatea faptei autorului care a cauzat dauna.

Repararea trebuie să cuprindă, în afară de despăgubirea bănească, și măsuri care să împiedice realizarea, continuarea sau repetarea faptelor dăunătoare.

La acordarea despăgubirilor trebuie să se facă distincție între dauna materială și dauna morală.

În cazurile constatate, reparația poate fi acordată sub formă de vărsăminte periodice. În aceste cazuri este indicat ca beneficiarii să fie protejați împotriva devalorizării monedei.

Problema reparării daunelor morale a fost exprimată în raport cu asigurarea răspunderii civile, garanția asigurătorului trebuie să se extindă, în cazul leziunilor, până la despăgubirea prejudiciului moral. În domeniul asigurărilor a fost evocată oportunitatea de a extinde sfera de aplicare până la acoperirea prejudiciului moral.

Este utilă organizarea unui schimb de idei între reprezentanții societăților de asigurări și juriștii specialiști în materia daunelor morale.

Este regretabilă constatarea unei mari diferențieri la sumele acordate atât în cadrul aceleiași legislații, cât și între diversele țări membre ale Consiliului Eu-

ropei.

Se impun a fi luate măsuri atât pe plan național, cât și pe plan european pentru a suplini lipsa de informații asupra sumelor acordate ca despăgubiri în cazuri similare.

Se impune, ca măsură imediată, colectarea datelor cu privire la despăgubirile acordate de fiecare țară și pe care să le pună la dispoziția persoanelor sau instituțiilor interesate.

Consiliul Europei trebuie să încerce armonizarea legislațiilor cu privire la repararea daunelor morale în caz de leziuni corporale. [11]

Având în vedere aspirațiile actuale ale Republicii Moldova de a accede la Uniunea Europeană, în acest sens fiind armonizat întregul cadru legislativ național, este necesar să fie luate în considerare și recomandările Consilului Europei cu privire la repararea prejudiciului moral.

Din numeroase hotărâri pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, reiese că reclamantii primesc o satisfacție echitabilă pentru prejudiciul moral, prin pronunțarea unei hotărâri care constată încălcarea dreptului invocat. Prejudiciile morale pentru care s-a acordat satisfacția echitabilă în modalitatea arătată sunt diverse. Convenția Europeană a Drepturilor Omului menține posibilitatea Curții de a acorda părții lezate, dacă este cazul, o satisfacție echitabilă, cu îndeplinirea a două condiții: să se constate că în speță există o violare a drepturilor ocrotite prin Convenție sau protocoalele adiționale, dreptul intern al statului în cauză să nu permită înlăturarea completă a consecințelor unei asemenea violări.

Satisfacția echitabilă constă într-o sumă de bani pe care statul este obligat să o plătească petiționarului sau în pronunțarea unei hotărâri ce constată lezarea drepturilor subiective ocrotite prin dispozițiile Convenției. Ea poate fi acordată numai în măsura în care dreptul intern al statului respectiv nu conține dispoziții adecvate care să conducă la înlăturarea consecințelor încălcării.

Urmare a etapelor parcurse în cadrul procesului penal de către persoana vătămată, în vederea compensării prejudiciului moral cauzat prin infracțiune, se determină rațiunea în fundamentarea unei etape nu mai puțin importante, și anume de evaluare a cuantumului despăgubirilor pentru prejudiciul moral.

În literatura juridică se subliniază că pentru a stabili cuantumul despăgubirilor destinate compensării prejudiciului moral trebuie apreciate gravitatea, importanța și consecințele negative ale prejudiciului cauzat, ceea ce înseamnă aprecierea prejudiciului moral. De fapt, în practică, aceasta este aprecierea consecințelor negative suferite de persoana vătămată în plan fizic și psihic.

În continuarea acestei interpretări, precizăm că criteriile de apreciere a prejudiciului moral au fost grupate în două categorii: [8]

- a) criteriile orientative de apreciere a prejudiciului moral;
- b) criteriile orientative de stabilire a cuantumului despăgubirii.

Atunci când persoana a suferit un „prejudiciu moral” cauzat prin infracțiune, pentru aprecierea relativ corectă a prejudiciului moral, este necesar să fie luate în considerare și analizate toate circumstanțele și împrejurările fiecărui caz în parte.

Astfel, criteriile de apreciere a prejudiciului moral sunt distinse prin importanța prejudiciului, prin durata și intensitatea suferințelor psihice sau fizice, prin

consecințele vătămătoare.

Importanța prejudiciului moral urmează să fie apreciată pornind de la faptul că fiecare persoană vătămată acordă însemnătate diferită valorilor morale, un rol semnificativ în acest sens constituind astfel de particularități precum vârsta, sexul, situația socioprofesională, persoanalitatea afectivă a persoanei vătămăte.

Spre exemplu, prejudiciul estetic va fi apreciat ca fiind foarte important pentru o persoană care lucrează într-un domeniu public și mai puțin important pentru o persoană care duce un mod de viață retras sau pentru o persoană de sex feminin în raport cu una de sex masculin.

Prejudiciul de agrement este altfel resimțit de o persoană tânără cu viață socială activă, care a fost implicată în numeroase activități socioculturale și sportive, în raport cu o persoană vârstnică ce își trăiește viața în mod solitar și care are un cerc limitat de persoane.

Lezarea onoarei, reputației, demnității unei persoane care ocupă o funcție publică și care se bucură de notorietate într-o colectivitate umană extinsă constituie un prejudiciu moral foarte important în raport cu cel resimțit de o persoană care trăiește într-o colectivitate restrânsă. Durata și intensitatea menținerii consecințelor vătămării pe plan fizic sau psihic este un alt criteriu de apreciere a prejudiciului moral, care presupune a lua în considerare durata în timp a prejudiciului cauzat, deoarece urmările pot fi temporare sau permanente. În mod corespunzător, prejudiciile morale cauzate prin infracțiuni pot fi temporare și permanente.

Acest criteriu de apreciere a prejudiciului moral își găsește, de regulă, utilitate când instanța de judecată are sarcina de a aprecia despăgubirea acordată cu titlu de reparare pentru prejudiciul fizic (corporal) cauzat prin infracțiune. În practică, evaluarea leziunilor corporale este pusă pe seama medicului legist, care precizează durata tratamentului, gravitatea leziunilor corporale, dacă leziunile corporale cauzate au pus viața persoanei în primejdie ș.a. Această evaluare are importanță pentru calificarea corectă a infracțiunii, dar și pentru aprecierea realității prejudiciului moral. Totodată, este important ca intensitatea suferințelor fizice și psihice să fie apreciate, de asemenea, după: perioada de izolare în legătură cu tratamentul urmat, durata perioadelor de imobilizare ori interdicții de a participa sau desfășura anumite activități, caracterul permanent al unor consecințe în urma cauzării leziunilor corporale, precum și restricțiile de natură fizică sau psihică pe care le implică caracterul vătămărilor.

Referindu-ne la criteriile orientative de stabilire a cuantumului despăgubirii, conchidem că deși în practica judiciară, de regulă, se admite compensarea în bani a prejudiciului moral, legiuitorul nu a identificat un anumit criteriu științific de stabilire a cuantumului despăgubirilor.

Astfel, potrivit opiniei autorului Ilie Urs, „Cel mai important criteriu de stabilire a cuantumului compensației pecuniare este gravitatea prejudiciului moral pentru persoana vătămată”.

Stabilirea gravității prejudiciului semnifică acordarea unei despăgubiri substanțiale, care să reflecte, pe de o parte, acest prejudiciu și, pe de altă parte, să reprezinte o posibilitate concretă de atenuare a suferințelor îndurate de persoana vătămată.

Un alt criteriu pentru stabilirea cuantumului despăgubirilor destinat com-

pensării prejudiciului moral este criteriul echității. Acest criteriu presupune că quantumul despăgubirilor destinate reparării prejudiciului moral trebuie să fie just, echitabil și nu exagerat.

De aici se determină și rațiunea prevederilor art. 219 alin. (4) Cod de procedură penală al R. Moldova, care stipulează că „la evaluarea quantumului despăgubirilor materiale ale prejudiciului moral, instanța de judecată ia în considerare suferințele fizice ale victimei, prejudiciul de agrement sau estetic, pierderea speranței de viață, pierderea încrederii în fidelitatea conjugală, pierderea onoarei prin defăimare, suferințele psihice provocate de decesul rudelor apropiate”.

Prin urmare, conchidem că aprecierea corectă a despăgubirilor materiale destinate compensării prejudiciului moral cauzat prin infracțiune rămâne a fi dificilă, chiar mai dificilă decât luarea în sine a hotărârii de a acorda despăgubiri bănești, deoarece instanțele de judecată trebuie să țină cont de faptul ca sumele de bani pe care le acordă cu titlu de prejudiciu moral să aibă efecte compensatorii, aceste sume nu trebuie să fie excesive pentru autorii daunelor și nici venituri nejustificate pentru persoanele vătămate, sumele de bani acordate trebuie să poată fi calificate numai ca despăgubiri. De aceea, de cele mai multe ori, drept premisă și garanție în acest sens sunt calitățile personale și profesionale ale judecătorilor, care au sarcina de a aprecia impactul prejudiciului moral în viața personală și socială a persoanei vătămate.

Referințe bibliografice:

1. I. Albu, V. Ursa, *Răspunderea civilă pentru daunele morale*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1979, p. 236.
2. I. Albu, „Răspunderea civilă contractuală pentru prejudiciile nepatrimoniale”, în revista *Dreptul*, 8/1992, p. 33.
3. I. Dolea, colectiv, *Drept procesual penal*, Editura Cartea Juridică, Chișinău, 2009, p. 394.
4. I. Urs, *Repararea daunelor morale*, Editura Lumina Lex, București, 2001, p. 74.
5. I. Urs, *op. cit.*, Editura Lumina Lex, București, 2001, p. 81.
6. I. Albu, V. Ursa, *Răspunderea civilă pentru daunele morale*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1979, p. 77.
7. I. Neagu, *Tratat de procedură penală. Partea generală*, Editura Univers Juridic, București, 2010, p. 330-331; I. Albu, „Considerații în legătură cu revenirea jurisprudenței române la practica reparării bănești a daunelor morale”, în revista *Dreptul*, 8/1996 p.19.
8. M. Vladu, *Prejudiciul cauzat prin infracțiuni contra persoanei fizice*, Editura Hamangiu, București, 2010, p. 206-216.
9. I. Urs, *Repararea daunelor morale*, Editura Lumina Lex, București, 2001 p. 208-219; M. Vladu, *Prejudiciul cauzat prin infracțiuni contra persoanei fizice*, Editura Hamangiu, București, 2010, p. 216.
10. „Compensarea prejudiciului moral la Curtea Europeană a Drepturilor Omului”, în *Buletinul CSJ 2000*, nr. 6.
11. Recomandările Consiliului Europei cu privire la repărarea daunelor morale elaborate la 21-25 iulie 1969 la coloctivul de la Londra.

Vitalie PÎRLOG, doctorand

PROTECȚIA DREPTULUI LA INFORMAȚIE

Conform opiniei majoritare existente în societate, secolul care s-a încheiat poate fi considerat cel al informației. Acesta a fost provocat și creat de către o societate care grație progresului tehnic domină comunicarea, iar dreptul la informație ocupă în cadrul sistemelor juridice contemporane un loc din ce în ce mai dominant. Acest drept fundamental, născut din drepturile mai tradiționale așa cum sunt libertatea de exprimare, sau derivatul său - libertatea presei cunoaște în maniera tuturor libertăților publice, limite necesare, care însă sunt de o natură foarte variabilă.

Dacă în cadrul societății noastre contemporane termenul „informație” aparține limbajului nostru curent, în realitate el este un termen care acoperă accepțiuni foarte variate. Potrivit unei definiții generale a termenului, informația este analizată în calitate de actul prin care sunt făcute publice anumite fapte, sau și mai mult, anumite opinii¹.

Recunoașterea dreptului la informație pe plan internațional a fost una dintre primele preocupări ale Organizației Națiunilor Unite (ONU). Astfel, în prima sa sesiune, care a avut loc în 1946, Adunarea Generală a ONU a adoptat rezoluția² care prevedea că „libertatea informației este un drept fundamental al omului și piatra de temelie a tuturor libertăților a căror protecție Națiunile Unite se angajează să le asigure”. Formularea utilizată aici este destul de vagă și imprecisă, în schimb, ea este enunțată și își găsește un loc printre drepturile fundamentale odată cu adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului din 1948 (DUDO). Articolul 19 al acestui text fundamental recunoaște fiecărui individ dreptul la libertatea opiniei și exprimării, care în mod necesar implică dreptul de a căuta, primi și răspândi informații și idei prin orice mijloace și independent de frontierele de stat. Prin proclamarea într-o manieră explicită a dreptului la informație, ONU deschide un nou câmp de manifestare a libertății de exprimare.

Acest drept al fiecărui individ la informație a fost reafirmat de mai multe ori, în repetate reprize. Papa Paul al VI-lea, care primind la Vatican, în aprilie 1964, o delegație a membrilor Națiunilor Unite, a fost cel care a reamintit bazele dreptului la informație, caracterul său universal și locul printre categoria drepturilor naturale, afirmând că dreptul la informație este un drept universal, inviolabil și non-alterabil al omului modern prin simplul fapt că acesta este născut în natura omului. Aici este vorba paralel de un drept activ și de un altul pasiv: pe de o parte,

¹ X. Agostinelli, *Le Droit à l'information face à la protection civile de la vie privée*, Aix en Provence, Librairie de l'Université, 1994, p. 59.

² Rezoluția 59(1) din 14 decembrie 1946, „Apel la conferință internațională cu privire la libertatea la informație”, publicată pe <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/033/10/IMG/NR003310.pdf?OpenElement>, (vizitat la 5 mai 2011)

este vorba de căutarea informației, iar pe de altă parte, de posibilitatea pentru fiecare individ de a o primi³.

În continuare, în 1966, a fost adoptat un alt document cu forță juridică universală, și anume Pactul privind drepturile civile și politice (PIDCP), care prevede în textul alineatul doi din articolul 19 că orice persoană are dreptul de a primi, de a căuta și răspândi informații și idei de orice fel, indiferent de frontiere, sub formă orală, scrisă, tipărită ori artistică sau prin orice alt mijloc, la alegerea sa.

Doctrinarul Ion Creangă⁴ evidențiază că în cadrul ONU au fost elaborate o serie de documente referitoare la problema dreptului la informație, cum ar fi:

a) Proiectul Convenției referitoare la libertatea de informare, conform căruia:

– orice stat contractant se angajează să respecte și să protejeze dreptul oricărei persoane de a avea la dispoziția sa diferite surse de informare;

– exercitarea libertății de informare comportă îndatoriri și responsabilități, cum ar fi, spre exemplu, interdicția de a introduce cenzura prealabilă la știri, comentarii sau opinii politice sau de a restrânge dreptul de a critica guvernul;

– dreptul la replică – corolar al libertății de informare.

b) Proiectul Declarației asupra libertății de exprimare, conform căreia legislațiile naționale și actele internaționale trebuie să promoveze:

– dreptul de a cunoaște și căuta în mod liber adevărul;

– dreptul tuturor indivizilor, asociați sau izolați, de a căuta și de a primi informații;

– o politică de stat în cadrul căreia libera circulație a informațiilor să fie asigurată; principiul conform căruia informația să fie în serviciul publicului, interzicându-se controlul și influența asupra organelor de informare în masă, indiferent de statutul acestora (publice sau private);

– principiul conform căruia oricine difuzează informații să fie obligat la vegherea asupra exactității faptelor relatate și la respectarea drepturilor și a demnității națiunii și a fiecărei persoane în parte etc.

c) Rezoluții adoptate în cadrul ONU referitoare la: măsurile de facilitare a accesului la informație și transmiterii ei peste frontiere; măsurile de liberă publicare și liberă recepționare a informației; crearea unui organism permanent care să furnizeze libera circulație a informației etc.

d) Alte măsuri adoptate în sistemul ONU: Codul de onoare internațional pentru uzul personalului din domeniul informației (proiect); utilizarea de către state a sateliților artificiali ai pământului în scopul televiziunii directe; dezvoltarea mijloacelor de informare în țările în curs de dezvoltare; promovarea drepturilor omului în domeniul comunicațiilor etc.

În plan regional, Consiliul Europei, a cărui misiune esențială este garantarea și protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, recunoaște existența unui drept la informare, prin intermediul Convenției Europene a Drepturilor Omului.

³ X. Agostinelli, *Le Droit à l'information face à la protection civile de la vie privée*, Aix en Provence, Librairie de l'Université, 1994, p. 73.

⁴ I. Creangă, C. Gurin, *Drepturile și libertățile fundamentale: sistemul de garanții*, Chișinău, 2005, p. 96.

turilor Omului din 1950. Aceasta, în articolul 10, stipulează că orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept include libertatea de opinie și libertatea de a primi sau a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Prin spiritul său, acest document se aseamănă mult cu articolul 19 din DUDO și cu articolul 19 din PIDCP. Însă impactul său juridic este mai mare odată ce Convenția europeană a instituit și un mecanism de sancționare a celor care nu respectă prevederile ei, mecanism ce operează prin intermediul Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO).

CEDO a examinat câteva cauze referitoare la dreptul de informare și a stabilit că articolul 10 din Convenție interzice în mod esențial unui guvern să împiedice pe cineva să primească informații pe care alții le urmăresc sau pot consimți să le primească. În anumite circumstanțe însă, guvernul are dreptul de a refuza accesul la anumite informații despre situația persoanei care le solicită⁵.

Dacă ar fi să ne referim acum la protecția dreptului la informație de către legislația Republicii Moldova, recurgem mai întâi la o mică retrospectivă istorică. Mulți ani de zile, Republica Moldova a fost parte a Uniunii Sovietice, care a operat ca un regim totalitar, în care se făcea tot posibilul ca o persoană să fie limitată în exercitarea drepturilor sale. În special, era limitată libertatea cuvântului și a exprimării, libertatea conștiinței, libertatea presei și a celorlalte mijloace de informare în masă, dreptul de acces la informația ce vizează modul, mijloacele și condițiile în care se realizează administrarea treburilor de stat și dreptul de a difuza astfel de informații. Această limitare se efectua prin intermediul dezinformării cetățenilor, monopolizării mijloacelor de informare în masă și supunerea lor unui control politic total, prin intermediul cenzurii, precum și interzicerea difuzării informațiilor nefavorabile puterii etc. Erau răspândite cazurile când se prezenta o informație falsă sau când în locul prezentării unei informații cu caracter public se prezenta o declarație propagandistică.

Însă, ulterior destrămării Uniunii, majoritatea noilor statelor independente, printre care și Republica Moldova, au abordat o nouă viziune cu privire la consacrarea și realizarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, încercând să se alinieze și să preia din reglementările internaționale în domeniu. În scopul realizării acestei noi abordări, Republica Moldova a procedat la adoptarea unui cadru legislativ intern care să se conforme la maximum cu actele internaționale din domeniu, iar forța juridică supremă printre acestea desigur o deține Constituția Republicii Moldova, care a rezervat în textul ei un capitol întreg dedicat drepturilor și libertăților fundamentale. În cadrul acestui capitol, în cadrul unei prevederi constituționale aparte, este reglementat dreptul la informație. Articolul 34 poartă chiar titlul de drept la informație, acesta cuprinzând principalele aspecte ale dreptului enunțat.

Constituția R. Moldova conține, de asemenea, un șir de articole tangențiale problemei dreptului la informație, cum ar fi: articolul 32 (Libertatea opiniei și exprimării); articolul 31 (Libertatea conștiinței); articolul 37 (Dreptul la un mediu

⁵ D. Gomien, *Introducere în Convenția Europeană a Drepturilor Omului*, București, Editura All, 1993, p. 98.

înconjurător sănătos); articolul 39 (Dreptul la administrare); articolul 52 (Dreptul la petiționare). Reglementări importante referitoare la respectarea dreptului fiecăruia la informație se află în : articolul 23 (Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle), al cărui sens constă în faptul că fiecare persoană poate fi recunoscută ca subiect de drept, adică fiecare om poate fi titular de drepturi și obligații. Drepturile și obligațiile persoanei sunt prevăzute de anumite acte juridice, pe care statul este obligat să le dea publicității, să le asigure respectarea și aplicarea; articolul 54 (restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți), de aplicabilitate amplă, vizând drepturi și libertăți fundamentale, prevăzute de un șir de articole constituționale. Menirea principală a articolului constă în stabilirea de limite, posibilele restrângeri ale exercițiului unor drepturi⁶.

Dreptul la informație este parte componentă a drepturilor fundamentale în cadrul Constituției și, după cum evidențiază Ion Rusu⁷, rațiunea care fundamentează statutul de drept fundamental constă în aceea că este de neconceput evoluția umană, mai ales cea spirituală și mai ales în acest secol al informației și informatizării, în absența recunoașterii și realizării practice a accesului la informație.

O analiză îndeaproape a dreptului la informație relevă câteva trăsături definitorii ale acestuia, și anume: este fundamental, fiind strâns legat de ființa umană; este un drept universal, pentru că este recunoscut tuturor persoanelor; și este un drept complex, pentru că presupune mai multe dimensiuni care se află într-o conexiune permanentă. Complexitatea acestui drept este un rezultat direct al naturii și componenței acestuia, care înglobează dreptul unei persoane de a fi informată prompt, clar și corect cu privire la oarecare măsuri întreprinse de autoritățile publice, posibilitatea persoanei de a recepționa în mod direct și normal emisiunile de televiziune și radio, accesul liber la sursele de informație publică, precum și obligația autorităților publice de a crea condiții materiale și juridice pentru o difuzare amplă și liberă a informației de orice natură.

Practic, fiecare din aceste componente ale dreptului la informație a fost consacrată de-a lungul timpului fie în baza prevederilor legislative sau a unei practici bine stabilite. De exemplu, cu privire la dreptul de acces la informație publică, în 1999 Comisia Europeană a elaborat un document verde cu referire la Informația Sectorului Public, care consideră accesul la informația publică ca fiind esențial în cadrul contextului european, atât cu scopul de a dezvolta mobilitatea în cadrul Uniunii Europene, cât și cu scopul de a oferi posibilitatea businessurilor de a profita de piața internațională. Autorii au menționat progresiv necesitatea pentru spațiul corporativ de a avea acces la informația publică. Disponibilitatea informației publice este un atribut necesar pentru competitivitatea industriei europene⁸.

Accesul la informație însă este necesar nu doar celor care activează în spațiul corporativ, ci practic fiecărei persoane. Accesul la informație vine să asigure unei persoane dreptul de a-și forma o opinie asupra multor probleme, asupra si-

⁶ I. Creangă, C. Gurin, *Drepturile și libertățile fundamentale: sistemul de garanții*, Chișinău, 2005, p. 97.

⁷ I. Rusu, *Drept constituțional și instituții politice*, București, Lumina Lex, 2001, p. 327.

⁸ J. McDonalds, C.H. Jones, *The law of freedom of information*, New York, Oxford University Press, 2003, p. 530.

tuațiilor complexe din cadrul societății moderne. Pentru aceasta, o persoană are nevoie de acces la arhive și biblioteci, la instituții publice, la acte oficiale și alte tipuri de acte publice etc.

Însă totuși care este întinderea acestui drept? Constituția, în cadrul articolului 34 alineat întâi, prevede expres că dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngrădit. Prin urmare, este interzisă o oarecare restricție a dreptului de acces la informația de interes public. Folosind expresia „nu poate fi îngrădit”, legiuitorul nu face altceva decât să garanteze accesul unei persoane la informație. Garanția respectării dreptului la informație presupune însă oarecare obligații pentru autoritățile statului care au atribuții în domeniu, cum ar fi de exemplu informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes general.

Însă nu sintagma „nu poate fi îngrădit”, ci sintagma „interes public” ridică cea mai importantă problemă în cadrul sensului textului constituțional. Este problematic, deoarece această sintagmă poate fi interpretată foarte divers, iar unele persoane în scopul satisfacerii unor interese personale, pot abuza de aceasta. În cadrul Constituției comentate a României a fost evidențiat faptul că dreptul de acces la orice informație cu caracter public cuprinde⁹:

- a) dreptul persoanei de a fi informată prompt, corect și clar asupra măsurilor luate de autoritățile publice;
- b) accesul liber la sursele de informație politică, științifică, tehnică, socială, culturală, sportivă și de altă natură;
- c) posibilitatea de a avea acces la orice sursă mass-media, de a recepționa personal și în mod normal emisiunile radiofonice și televizate;
- d) obligația autorităților publice de a crea condiții juridice pentru difuzarea liberă și amplă a informației de orice natură;
- e) posibilitatea unei colaborări internaționale intense și schimbul de informații cu acest prilej etc.

Evident, consacrarea dreptului la informație în Constituția Republicii Moldova a fost urmată de adoptarea unor legi speciale în acest domeniu. Principalul act juridic național în domeniul dreptului la informație este Legea privind accesul la informație¹⁰, care reglementează în prevederile sale:

- a) raporturile dintre furnizorul de informații și persoana fizică și/sau juridică în procesul de asigurare și realizare a dreptului constituțional de acces la informație;
- b) principiile, condițiile, căile și modul de realizare a accesului la informațiile oficiale, aflate în posesia furnizorilor de informații;
- c) aspectele accesibilității informației cu caracter personal și protecției acesteia în cadrul soluționării problemei accesului;
- d) drepturile solicitanților de informație, inclusiv de informație cu caracter personal;

⁹ *Constituția României, comentată și adnotată*, București, Regia autonomă, „Monitorul Oficial”, 1992, p. 81.

¹⁰ *Legea privind accesul la informație*, adoptată la 11 mai 2000, publicată în Monitorul Oficial nr.88-90 din 28 iulie 2000.

e) obligațiile furnizorilor de informații în procesul asigurării accesului la informațiile oficiale;

f) modalitatea apărării dreptului de acces la informație.

Conform alineatului 1 al articolului 6 din cadrul legii, sunt considerate informații oficiale toate informațiile aflate în posesia și la dispoziția furnizorilor de informații, care au fost elaborate, selectate, prelucrate, sistematizate și/sau adoptate de organe ori persoane oficiale sau puse la dispoziția lor în condițiile legii de către alți subiecți de drept. Respectiv, putem deduce că informațiile oficiale sunt informații de interes public, iar accesul la ele nu trebuie îngădit sub nici o formă. Ulterior, alineatul doi al aceluiași articol prevede că drept documente purtătoare de informații sunt considerate: orice hârtie sau alt material pe care există un înscris; o hartă, un plan, un desen, o fotografie; orice hârtie sau alt material pe care sunt marcaje, figuri, simboluri sau perforări care au sens pentru persoanele calificate să le interpreteze; orice obiect sau material din care pot fi reproduse sunete, imagini sau înscrisuri cu sau fără ajutorul unui alt articol sau mecanism; orice alt înregistrator de informație apărut ca rezultat al progresului tehnic.

Evident, de la regula generală care prevede că accesul la informație de interes public nu poate fi îngădit, există și excepții, care sunt stipulate la rândul lor expres în cadrul Legii privind accesul la informație. Respectiv, în cadrul articolului 7 este prevăzut că accesul la informațiile oficiale nu poate fi îngădit, cu excepția informațiilor care:

- constituie secret de stat, reglementate prin lege organică și calificate ca informații protejate de stat în domeniul activității militare, economice, tehnico-științifice, de politică externă, de recunoaștere, de contrainformații și ca activități operative de investigații, ale căror răspândire, divulgare, pierdere, sustragere poate periclita securitatea statului;

- țin de activitatea operativă și de anchetă a organelor de resort, dar numai în cazurile în care divulgarea acestor informații ar putea prejudicia ancheta, interveni în desfășurarea unui proces de judecată, lipsi persoana de dreptul la o judecare corectă și imparțială a cazului său ori ar pune în pericol viața sau securitatea fizică a oricărei persoane – aspecte reglementate de legislație;

- reflectă rezultatele finale sau intermediare ale unor investigații științifice și tehnice și ale căror divulgare privează autorii investigațiilor de prioritatea de publicare sau influențează negativ exercitarea altor drepturi protejate prin lege.

De asemenea, în această categorie de excepții intră și informațiile:

- confidențiale din domeniul afacerilor, prezentate instituțiilor publice cu titlu de confidențialitate, reglementate de legislația privind secretul comercial, care țin de producție, tehnologie, administrare, finanțe, de altă activitate a vieții economice și a căror divulgare (transmitere, scurgere) poate atinge interesele întreprinzătorilor; sau

- cu caracter personal, ale căror divulgare este considerată drept o imixtiune în viața privată a persoanei, protejată de legislație.

Tot articolul 7 prevede în continuare că nu se vor impune restricții libertății de informare decât dacă furnizorul de informații poate demonstra că restricția este reglementată prin lege organică și este necesară într-o societate democratică

pentru apărarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanei sau pentru securitatea națională și că prejudiciul adus acestor drepturi și interese ar fi mai mare decât interesul public în cunoașterea informației¹¹. De asemenea, nimeni nu poate fi pedepsit pentru că a făcut publice anumite informații cu accesibilitate limitată, dacă dezvăluirea informațiilor nu atinge și nu poate să atingă un interes legitim legat de securitatea națională sau dacă interesul public de a cunoaște informația depășește atingerea pe care ar putea să o aducă dezvăluirea informației¹².

Conform articolului 34 alineat 2 din Constituție, autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor politice și asupra problemelor de interes personal. În legătură cu aceasta sunt necesare analiza următoarelor detalii.

Conform legislației în vigoare, o autoritate publică este orice structură organizatorică sau organ, instituite prin lege sau printr-un alt act normativ, care acționează în regim de putere publică în scopul realizării unui interes public¹³. Din analiza acestei noțiuni putem observa că autoritățile publice înglobează organele puterii de stat în diversitatea lor, fie acestea la nivel central, precum și local; precum și celelalte structuri și instituții care îndeplinesc funcții auxiliare, dar care sunt indispensabile organelor puterii. În cadrul legii supreme sunt enumerate autoritățile publice, printre care se numără: Parlamentul, Președintele Republicii Moldova, Guvernul, administrația publică centrală (ministerele, birourile, inspectoratele, comisiile, agențiile etc.) și autoritățile administrației publice locale (consiliile raionale și sătești (comunale), primării); serviciile publice descentralizate (organele fiscale, poliția, învățământul, medicina etc.), autoritatea judecătorească (instanțele judecătorești, curțile de apel, Curtea Supremă de Justiție, Consiliul Superior al Magistraturii, Procuratura); Curtea de Conturi, Banca Națională, Curtea Constituțională.

Autoritățile publice centrale și locale se numără în șirul furnizorilor de informații, stabilit astfel în cadrul Legii privind accesul la informație. Deci legea are grijă să enumere furnizorii de informații, posesori de informații oficiale care sunt obligați să le furnizeze solicitanților, după cum urmează: autoritățile publice centrale și locale (autoritățile administrației de stat prevăzute în Constituția Republicii Moldova); instituțiile publice centrale și locale; organizațiile fondate de stat în persoana autorităților publice și finanțate de la bugetul de stat, care au atribuții de administrare, social-culturale și atribuții cu caracter necomercial; persoanele fizice și persoanele juridice care, în baza legii sau în bază de contract cu autoritatea publică ori cu instituția publică, sunt abilitate cu gestionarea unor servicii publice, culeg, selectează, posedă, păstrează, dispun de informații oficiale, inclusiv de informații cu caracter personal.

Sintagma „potrivit competențelor ce le revin” din cadrul articolului 34 are o semnificație importantă în clarificarea și întregirea sensului acestui articol. Fiecare autoritate publică, în exercitarea activității sale, dispune de un șir de competențe,

¹¹ Art. 7(4) din Legea privind accesul la informație.

¹² Art. 7(5) din Legea privind accesul la informație.

¹³ Art. 2 din Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public nr. 158 din 04.07.2008. În: Monitorul Oficial nr. 230-232 din 23.12.2008.

și conform acestei prevederi, aceasta are dreptul și obligația de a informa cetățenii atât asupra treburilor publice care țin de competența sa, cât și asupra problemelor personale, competență fiind să le examineze și asupra cărora este competentă să ia decizii. Competența autorităților publice este stabilită de Constituție, de legi și de alte acte normative subordonate legii (hotărâri, ordonanțe, decrete, regulamente, instrucțiuni, ordine, dispoziții etc.) care reglementează atât activitatea autorităților publice, cât și modul de exercitare a atribuțiilor acestora.

Autoritățile publice activează conform competenței acestora, astfel încât fiecare are sfera sa de influență, asemănător principiului separației puterilor, conform căruia cele trei puteri – legislativă, executivă și judecătorească – sunt separate într-un stat. Respectiv, intervenția unei autorități publice în sfera de competență a altei autorități este inadmisibilă, chiar dacă solicitantului i se creează astfel impresia că i se limitează accesul la informație și i se refuză soluționarea problemei ce ține de domeniul drepturilor și libertăților fundamentale. În practică însă, deseori se întâmplă invers: instanțelor de judecată li se solicită să intervină în atribuțiile altor autorități publice centrale sau locale. Deci, ce este important a fi menționat e faptul că o cerere a unei persoane prin care se solicită accesul la informație necesită a fi adresată autorității competente.

Tot în cadrul acestei prevederi constituționale¹⁴ este stipulat că autoritățile publice sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor politice și asupra problemelor de interes personal. Informarea corectă asupra treburilor politice presupune o informare corectă asupra deciziilor și acțiunilor întreprinse de autorități în legătură cu problemele ce vizează un cerc larg de persoane: întreaga populație a țării, locuitorii unei unități administrativ-teritoriale, reprezentanții unei anumite profesii, a unui grup social, a unei confesiuni, a unei comunități locale etc. Corectitudinea unei informații presupune că aceasta trebuie să fie veridică și obiectivă, adică nu trebuie să fie influențată de factori și interese externe. Informarea corectă asupra problemelor de interes personal presupune o informare corectă și promptă a cetățeanului asupra deciziilor și acțiunilor pe care le întreprinde autoritatea publică în legătură cu problemele lui personale.

Evident, ca orice drept nu poate fi absolut în societatea în care trăim, condițiile impunând anumite limite ale dreptului determinate de anumite circumstanțe specifice. Limitele accesului la informație sunt prevăzute expres în cadrul alineatului 3 articolul 34 din Constituție: Dreptul la informație nu trebuie să prejudicizeze măsurile de protecție a cetățenilor sau siguranța națională. Prin urmare, legea supremă în stat evidențiază în calitate de valori siguranța națională și măsurile de protecție a cetățenilor, care ar putea limita accesul la informația de interes public. Dacă n-ar exista aceste limite, o serie de prejudicii morale sau materiale ar putea fi cauzate fie unei persoane individuale, sau statului odată cu publicitatea unei anumite informații. În virtutea cauzelor expuse, este firesc ca legea să prevadă anumite limite, enumerându-se cazurile când informația nu poate fi făcută publică și accesibilă cetățenilor, deoarece ar putea să prejudicizeze drepturile, interesele legale și măsurile de protecție ale cetățenilor. Prevederi legislative cu privire

¹⁴ Art. 34 (2) din Constituție.

la limitarea accesului la informație, respectiv limitarea dreptului la informație se conțin într-un șir de acte legislative.

Legea privind accesul la informație¹⁵ stabilește obligația autorităților publice de a proteja viața privată, inclusiv: dreptul persoanei de a-și da consimțământul în cazul atingerii intereselor sale în procesul de divulgare a informației cu caracter personal; dreptul de a i se păstra anonimatul în cazul furnizării informației cu caracter personal, cu respectarea confidențialității; dreptul de a controla și a rectifica informațiile neadecvate, incorecte, incomplete, neactualizate, irelevante; dreptul de a nu fi identificată, în mod automat, în cadrul procedurii de luare a deciziilor asupra divulgării informației; dreptul de a se adresa în instanța de judecată. În sensul acestor dispoziții informațiile cu caracter personal vor fi: obținute, colectate, prelucrate, păstrate și utilizate corect, în scopuri legitime strict determinate; veridice, adecvate, pertinente și neexcesive în raport cu scopurile în care au fost obținute; conservate într-o formă care să permită identificarea persoanei la care se referă, pe un termen nu mai mic de cel necesar realizării scopurilor pentru care au fost obținute.

Legea cu privire la secretul de stat¹⁶ în articolul 2 definește noțiunea de secret de stat, iar în capitolul II enumeră informațiile care pot fi atribuite categoriei de secret de stat.

Legea cu privire la secretul comercial¹⁷ stabilește bazele juridice ale apărării secretului comercial, inclusiv interdicția divulgării informației protejate, către agenții economici concurenți, interdicția solicitării de la agenții economici ai informațiilor ce constituie secret comercial.

Legea serviciului public¹⁸ instituie obligația funcționarului public de a păstra secretul de stat și alte secrete ocrotite de lege, precum și secretul informațiilor despre cetățeni, de care ia cunoștință în exercitarea atribuțiilor, dacă astfel este prevăzut în legislație.

Legea instituțiilor financiare¹⁹ obligă administratorii, funcționarii și agenții băncii, actuali sau precedenți să păstreze secretul comercial, să nu folosească în interes personal sau al unor terți informațiile obținute în exercițiul funcției și să nu permită accesul altor persoane la aceste informații.

Legea ocrotirii sănătății²⁰ obligă personalul medical să păstreze secretul informațiilor referitoare la boală, la viața intimă și familială a pacientului, de care au luat cunoștință în exercițiul profesiei, cu anumite excepții stabilite expres.

¹⁵ Art. 8(3).

¹⁶ *Legea cu privire la secretul de stat*, adoptată la 27 noiembrie 1998, publicată în Monitorul Oficial nr. 45-46/123 din 27.02.2009.

¹⁷ *Legea cu privire la secretul comercial*, adoptată la 6 iulie 1994, publicată în Monitorul Oficial nr. 13/126 din 10.11.1994.

¹⁸ *Legea serviciului public*, adoptată la 4 mai 1995, publicată în Monitorul Oficial nr. 61 din 02.11.1995.

¹⁹ *Legea instituțiilor financiare*, adoptată la 21 iulie 1995, publicată în Monitorul Oficial nr. 1/2 din 01.01.1996.

²⁰ *Legea ocrotirii sănătății*, adoptată la 28 martie 1995, publicată în Monitorul Oficial nr. 34/373 din 22.06.1995.

Legea telecomunicațiilor²¹ interzice salariaților din domeniul telecomunicațiilor să divulge conținutul comunicărilor efectuate prin mijloace de telecomunicații, precum și să divulge informații privind serviciile prestate altor persoane decât expeditorul, destinatarul ori persoana autorizată.

Legea cu privire la notariat²² obligă notarii să păstreze taina acțiunilor notariale atât în timpul activității de notar, cât și după încetarea acestei activități.

Alineatul 4 din articolul 34 prevede ca mijloacele de informare publică, de stat sau private sunt obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice. Iar alineatul 5 din articolul 34 prevede ca mijloacele de informare publică nu sunt supuse cenzurii.

Mijloacele de informare publică includ atât presa scrisă, mass-media audio-vizuală, cât și, mai nou, Internetul. Mulți ani de zile compania Teleradio-Moldova a fost o companie de stat, și numai recent, urmând hotărârea Curții Europene²³, aceasta a fost transformată în companie publică. Majoritatea celorlalte companii de televiziune sunt posturi private, cum ar fi NIT, Prime și Jurnal TV. Ideea principală a acestei prevederi constituționale este că atât acele companii, fie ele audio, video sau ale presei scrise aparținând proprietății de stat, cât și cele care aparțin unor persoane individuale se conformă în mod egal regulii potrivit căreia sunt obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice. Deosebit de importantă este și prevederea care urmează, conform căreia mijloacele de informare publică nu sunt supuse cenzurii, aceasta găsindu-și detalieri în Legea cu privire la libertatea de exprimare, în cadrul căreia este consacrată interzicerea cenzurii în mass-media²⁴.

În concluzie, ținem să afirmăm că la nivel de lege supremă și de reglementări legislative accesul la informație este garantat și asigurat. Dar și mai important este ca aceste prevederi să fie respectate și realizate, atât de stat, cât și de fiecare persoană în parte, membră a unei societăți. Iar legislația R. Moldova privind dreptul la informație, în general, este în concordanță cu instrumentele internaționale privind drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

Bibliografie:

1. X. Agostinelli, *Le Droit à l'information face à la protection civile de la vie privée*, Aix en Province, Librairie de l'Université, 1994.
2. Constituția Republicii Moldova adoptată la 29 iulie 1994, în vigoare din 27 august 1994. În: Monitorul Oficial Nr. 1 din 12 august 1994.
3. Constituția României, comentată și adnotată, București, Regia Autonomă, Monitorul Oficial, 1992, 320 p.
4. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților

²¹ *Legea telecomunicațiilor*, adoptată la 07 iulie 1995, publicată în Monitorul Oficial nr. 65-66/713 din 24.11.1995.

²² *Legea cu privire la notariat*, adoptată la 8 noiembrie 2002, publicată în Monitorul Oficial nr. 154-157 din 21.11.2002.

²³ *Speța Manole și alții contra Moldovei*, hotărâre din 17 septembrie 2009, publicată pe <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=manole&sessionId=78196721&skin=hudoc-en>, vizitat la 03.03.2011

²⁴ Art. 5 din Legea cu privire la libertatea de exprimare nr. 64, din la 23 aprilie 2010. În: Monitorul Oficial nr.117-118/355 din 09.07.2010.

- Fundamentale, amendată de protocoalele nr. 11 și 14, Roma, 4 noiembrie 1950, publicată pe <http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Basic+Texts/The+Convention+and+additional+protocols/The+European+Convention+on+Human+Rights/>, (vizitat 01.10.2010).
5. I. Creangă, C. Gurin, *Drepturile și libertățile fundamentale: sistemul de garanții*, Chișinău, Tipografia Centrală, 2005.
 6. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la 10 decembrie 1948 de Adunarea Generală a ONU, publicată pe <http://www.un.org/en/documents/udhr/>, (vizitat la 10.10.2010).
 7. D. Gomien, *Introducere în Convenția Europeană a Drepturilor Omului*, București, Editura All, 1993.
 8. Legea cu privire la libertatea de exprimare, nr. 64, din la 23 aprilie 2010. În: Monitorul Oficial nr.117-118/355 din 09.07.2010.
 9. Legea privind accesul la informație, nr. 982, din 11 mai 2000. În: Monitorul Oficial nr.88-90 din 28 iulie 2000.
 10. Legea cu privire la secretul de stat, nr. 245 din 27 noiembrie 1998. În: Monitorul Oficial nr. 45-46/123 din 27.02.2009.
 11. Legea cu privire la secretul comercial, nr. 171-XIII, din 6 iulie 1994. În: Monitorul Oficial nr. 13/126 din 10.11.1994.
 12. Legea serviciului public, nr. 443-XIII, din 4 mai 1995. În: Monitorul Oficial nr. 61 din 02.11.1995.
 13. Legea instituțiilor financiare, nr. 550-XIII, din 21 iulie 1995. În: Monitorul Oficial nr. 1/2 din 01.01.1996.
 14. Legea ocrotirii sănătății, nr. 411-XIII, din 28 martie 1995. În: Monitorul Oficial nr. 34/373 din 22.06.1995.
 15. Legea telecomunicațiilor, nr. 520-XIII, din 07 iulie 1995. În: Monitorul Oficial nr. 65-66/713 din 24.11.1995
 16. Legea cu privire la notariat, nr. 1453-XV, din 8 noiembrie 2002. În: Monitorul Oficial nr. 154-157 din 21.11.2002.
 17. Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public nr. 158 din 04.07.2008. În: Monitorul Oficial nr. 230-232 din 23.12.2008.
 18. J. McDonalds, C.H. Jones, *The law of freedom of information*, New York, Oxford University Press, 2003.
 19. Pactul internațional privind drepturile civile și politice, adoptat de către Adunarea Generală a ONU la 16 decembrie 1966, publicat pe <http://www2.ohchr.org/english/law/ccpr.htm>, (vizitat 15.10.2010).
 20. Rezoluția 59(1) din 14 decembrie 1946, "Apel la conferință internațională cu privire la libertatea la informație", publicată pe <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/033/10/IMG/NR003310.pdf?OpenElement>, (vizitat la 5 mai 2011)
 21. I. Rusu, *Drept constituțional și instituții politice*, București, Lumina Lex, 2001. Speța Manole și alții contra Moldovei, hotărâre din 17 septembrie 2009, publicată pe <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=manole&sessionid=78196721&skin=hudoc-en>, (vizitat la 03.03.2011)

Daniela RAILEAN,

inspector principal al Direcției prevenire și analiză criminogenă,
Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției

MĂSURILE DE PREVENIRE VICTIMOLOGICĂ A INFRAȚIUNILOR CONTRA INVIOABILITĂȚII SEXUALE A MINORILOR SĂVÂRȘITE PRIN VIOLENȚĂ

Summary

Victimization of children by crimes against sexual inviolability committed with violence is a current and alarming problem not only for Republic of Moldova, but for all countries. In this way we need to increase attention and reaction to prevention measures which are necessary to be applied. The author exposed only some of victimological prevention measures such as: organizing and conducting for minors' trainings on awareness raising, information and education about the morality, ethics, sex and risks they are exposed, as well as, means of defense; the systematic and integrated character of children education; increase educational and formative role of youth communications. Some of the measures are referring to prevent the victimization of children from disintegrated families. All the conclusions are based on the results of the author own victimological research in the field.

Minorul face parte din categoria persoanelor cu o vulnerabilitate victimală sporită, urmare căroră poate fi ușor antrenat în acțiuni victimizatoare pentru el. În decursul timpului victimizarea minorilor a luat o mulțime de forme, începând cu faptul că copiii erau victime ale indiferenței umane, fiind crescuți fără afectivitate, umiliți, stigmatizați și frustrați de familie și de societate și terminând cu calitatea de victime ale abuzurilor fizice, sexuale, emoționale, psihice, precum și victime ale neglijenței. Una din cele mai frecvente forme de victimizare a copilului reprezintă abuzul sexual.

Conform datelor MAI al R. Moldova, din cadrul infracțiunilor legate de abuzul sexual față de copii înregistrate pe teritoriul R. Moldova pe parcursul anilor 2006-2011 (811 infracțiuni), preponderent au fost comise infracțiuni de viol și acțiuni violente cu caracter sexual (572 infracțiuni – 74%) [1]. Alarmant este că aceste infracțiuni aduc atingere inviolabilității sexuale a minorului, ceea ce constituie o condiție importantă a dezvoltării sexuale normale a acestuia, au consecințe dintre cele mai grave și de durată. Deosebit de grave sunt tendințele actuale ale victimizării minorilor prin infracțiuni sexuale: creșterea masivă a abuzurilor sexuale asupra copiilor de vârstă mică, însoțirea violurilor de omor, vătămări corporale, săvârșirea acestor infracțiuni în familie. Pericolul major al acestor infracțiuni este condiționat și de gradul sporit de latență a acestora.

Victimizarea copiilor prin infracțiuni contra inviolabilității sexuale, săvârșite prin violență, constituie nu numai o problemă actuală și alarmantă pentru țara noastră, ci și o problemă universală, ce trebuie să sporească atenția, dar și reacția

față de măsurile de protecție și de prevenire care sunt necesare de a fi aplicate. Mai mult, în urma cercetărilor clinico-psihiopatologice și în funcție de vârstă, s-a stabilit că victimă a violențelor sexuale poate deveni orice copil indiferent de vârstă sau sănătate psihică. De aceea este important ca accentul să fie pus pe prevenirea victimologică.

Măsurile de prevenire victimologică a minorilor reprezintă o trăsătură specifică și un instrument de lucru al prevenirii victimizării minorilor, având scopul de a influența, până la o diminuare de proporții, cauzele și condiții victimizării. drept bază pentru elaborarea și realizarea acestor măsuri servește analiza victimologică a infracțiunii. Necesitatea măsurilor de prevenire victimologică este indiscutabilă, cercetătorul V. Cioclei afirmând că „este mai ușor să se protejeze persoanele pentru a nu deveni victime, prin măsuri de prevenire, decât să se modifice comportamentul delincvenților” [2, p. 165].

Măsurile de prevenire sunt extrem de diverse și pot fi clasificate după mai multe criterii. Urmare studierii și analizării, în baza unei cercetări victimologice proprii, a determinantelor victimizării minorilor, vulnerabilității victimale specifice a minorilor, consecințelor victimizării copiilor victime ale infracțiunilor sexuale comise cu violență, personalității și comportamentului victimelor, situațiilor de victimizare a minorilor, s-a putut identifica sistemul măsurilor de prevenire victimologică a minorilor care va cuprinde, în opinia noastră: 1) în funcție de etapele aplicării: măsuri de prevenire la etapa preinfracțională, infracțională și postinfracțională; 2) în funcție de volumul prevenirii victimizării: măsuri generale, speciale, individuale; 3) în funcție de teritoriul aplicării: măsuri de prevenire internaționale, continentale, regionale, naționale; 4) în funcție de mecanismul de acțiune: măsuri de protecție socială; de autoprotecție; de educație; reabilitarea medicală și psiho-pedagogică [3, p.279-280]; 5) în funcție de durata aplicării: măsuri de lungă durată (până la 5-10 ani); medie (până la 1-2 ani); scurtă (de la o lună la șase); 6) în funcție de sfera de aplicare: măsuri juridice, economice, sociale, politice, culturale, medicale, educative etc.; 7) în funcție de caracteristica juridică: bazate pe normele de drept, dar nu reglementate de acestea; reglementate direct de normele juridice; 8) în funcție de situațiile victimogene: măsuri de prevenire a infracțiunilor sexuale în familiile problematice; măsuri orientate spre evitarea și lichidarea situațiilor victimogene; măsuri individuale de prevenire, orientate spre victima potențială care se află în situația victimogenă; 9) în funcție de vârsta victimei: măsuri orientate asupra circumstanțelor creării situației victimogene pentru victimele de vârstă foarte fragedă; măsuri de educare privind securitatea personală.

Dat fiind caracterul vast al subiectului măsurilor de prevenire victimologică, în continuare vor fi expuse doar unele din măsuri.

Astfel, una din cele mai importante măsuri de prevenire victimologică este organizarea și desfășurarea față de minori a acțiunilor de sensibilizare, informare, instruire și educare preventivă, cu privire la morală, etică, sex, riscurile la care sunt expuși în domeniul inviolabilității sexuale, mijloacele de apărare.

Rezultatele propriei cercetări victimologice realizate (analiza, în baza unui chestionar propriu, a 92 de dosare penale ce conțin semnele componentelor alin. (2) lit. b) și alin. (3) lit. b) ale art. 171 CP și alin. (2) lit. b) și alin. (3) lit. a) ale art.

172 CP al RM, examinate de judecătorii R. Moldova în perioada 2005-2010, pe care au fost pronunțate sentințe de condamnare rămase definitive), confirmă că procesul educativ și informativ e insuficient dezvoltat. Jumătate din victime sunt copii între 8 și 13 ani, 36% constituie minorii care au atins maturitatea sexuală (14-17 ani), 14% reprezintă cele mai mici victime de 0-7 ani. Toate cele trei analize privind: personalitatea, comportamentul și situațiile de victimizare a minorului victimă a infracțiunilor sexuale comise cu violență, precum și studierea practicii internaționale, a demonstrat faptul că printr-o vulnerabilitate victimală sporită se evidențiază, în special, minorii de 8-13 ani. Aceasta se explică prin: a) lipsa de cunoștințe a copiilor de vârsta dată în materie de relații de cuplu; b) lipsa capacității de a înțelege caracterul și importanța actelor sexuale, cunoștințe care se formează în procesul ontogenezei și depind de nivelul de dezvoltare psihic și psihosexual a copilului; c) lipsa anticipării și experienței de viață în combinație cu caracterul zburdalnic a intereselor, curiozitatea și setea de cunoaștere, care trezesc în copii interesul de a cerceta lucruri necunoscute, inclusiv în domeniul relațiilor sexuale; d) lipsa de cunoștințe cu privire la situațiile de pericol față de inviolabilitatea sexuală. Sursă de inspirație pentru minori de regulă constituie exemplul prietenelor și rudelor mai în vârstă, cu care minorii vor să se asemene, tipurile de bărbați și femei selectate din filme, Internet, mai ales rețelele de socializare.

Procesul educațional preventiv insuficient cu privire la educația sexuală a avut drept consecință faptul că jumătate din victime au adoptat un comportament necorespunzător, uneori amoral, alteori provocator, ceea ce a dus la victimizarea lor. De aceea e necesar ca principiile și normele eticii și moralei să devină bază a formării personalității și să se transforme în convingeri și deprinderi etico-morale ale ei, iar pentru aceasta copilul trebuie instruit, informat, educat.

Psihologul J. Watson a afirmat că comportamentul uman și identitatea pot fi modelate în orice fel dorit. În esență, el a zis că, dacă i s-ar da copii sănătoși și control total asupra mediului în care aceștia trăiesc, i-ar putea crește și educa să devină persoanele dorite de el. Moștenirea lor biologică nu era relevantă, doar educația le determina comportamentul [4, p.109], ceea ce dă o valoare în plus procesului educațional în orice domeniu, ca măsură de prevenire.

Dacă ne referim la protecția copilului, pentru a avea rezultate, educația trebuie să aibă un caracter sistematic și integrat privind protecția copilului. În scopul sporirii eficacității activității educative, este nevoie de: includerea în programele de educație școlară, primară și secundară, de cursuri noi, de educație sexuală care să cuprindă o informare asupra riscurilor la care se pot expune copiii în domeniul abuzurilor sexuale și asupra mijloacelor de apărare. Pentru implementarea acestei măsuri sunt necesare o serie de activități complexe ca: punerea la dispoziție a documentației adecvate asupra abuzurilor sexuale ale copiilor; elaborarea și promovarea programelor educative pentru copii în domeniul prevenirii abuzurilor sexuale împotriva acestora; elaborarea materialelor informaționale și didactice pentru copii privind prevenirea abuzurilor sexuale împotriva acestora.

Prevenirea eficientă depinde de capacitatea victimei potențiale, care cumu-lând informația necesară, fiind educat corespunzător privind ansamblul de indicii „de semnalare”, va fi capabilă de a stabili caracterul periculos ale situației prein-

fracționale, de a evalua și prognoza evoluția situației și în funcție de aceasta de a reacționa la cele ce se întâmplă. Reacționarea eficientă în situații dificile depinde de cunoștințele minorilor în materie de relații de cuplu, capacitatea de a înțelege caracterul și importanța actelor sexuale, cunoștințe ce depind de nivelul de dezvoltare psihic și psiho-sexual a copilului, și care urmează a fi incluse în programele de educație a copiilor. După introducerea subiectului de educație sexuală, cu compartiment axat pe prevenirea și combaterea infracțiunilor sexuale, comise cu violență față de copii, în sistemul educațional trebuie să intervină etapa de monitorizare a realizării obiectivelor curriculare din perspectiva combaterii acestui fenomen.

Educația preventivă constă dintr-un set de reguli de bază al căror scop este evitarea situațiilor cotidiene ce pot conduce la un posibil abuz. În cadrul instruirilor, copilul este ajutat să însușească strategii comportamentale pentru a se proteja de trăiri neplăcute, pentru a distinge între mângâierile firești și cele nepotrivite, ce să accepte și ce să refuze și cum anume să facă acest lucru. Minorul trebuie ajutat să învețe să recunoască oamenii în care poate să aibă sau nu încredere, să comunice despre experiențele traumatizante sau neplăcute pe care le-a trăit, să știe cui să se adreseze într-o situație neplăcută. Orice copil are nevoie de informații clare, care să-l ajute să fie mai puțin vulnerabil și să știe cum să reacționeze în cazurilimită. Dacă un copil se simte sigur, victimizatorul va evita contactul. O astfel de siguranță copilul o poate primi prin educație, însușirea reacțiilor comportamentale, verbale adecvate la anumiți factori provocatori.

În acest sens sunt necesare și training-uri psihologice cu minorii. Din punct de vedere psihologic, potențialele victime trebuie să înceteze să-și dorească să poată evita ce este mai rău, expresii tipice pentru ele fiind „dacă eu voi denunța fapta victimizatorului, dacă voi opune rezistență, dacă voi chema în ajutor... va fi și mai rău”, „dacă voi reacționa în fața violatorului, încercând să resping atacul, voi suporta consecințe și mai grave”. Orice atacator „cunoaște” acest scenariu și poate cu ușurință prevedea comportamentul victimei, ei identificând repede minorii care și-au ales ca metodă de protecție tăcerea și lipsa de rezistență [5]. Victima singură se pune într-o stare de pericol crezând că evită astfel o soartă mai gravă. De aceea în cadrul discuțiilor cu copiii este necesar să se explice că dacă situația victimogenă a apărut, minorul trebuie să acționeze, să comunice, să efectueze gesturi concrete care vor schimba situația și vor rupe cercul vicios în care relația cu victimizatorul se dezvoltă.

Adolescenților le este specific un sentiment acut de apartenență la un grup de referință, ei doresc foarte mult să facă parte dintr-un grup. În topul necesităților, comunicarea cu semenii este pe primul loc: se dezvoltă deprinderile de interrelaționare. Riscul crește atunci când copilul este limitat în necesitățile de comunicare, când este lipsit de un banal răspuns la o întrebare, fie din partea părinților, fie din partea prietenilor. Lipsa sentimentului de apartenență și nesatisfacerea necesității de a fi în grup face sensibil și vulnerabil copilul. Acesta nu va ști cum să reacționeze într-o situație critică.

Prin urmare, din punct de vedere psihologic, devin victime potențiale copiii care nu simt un sprijin, nu simt că au pe cineva care ar putea să le acorde ajutor

sau sprijin în cazul unui eventual pericol. În acest sens, aplicăm măsura de prevenire – informarea. Este necesar să se discute mai mult cu copiii despre posibilele pericole la care sunt expuși, la cine pot să apeleze atunci când nu sunt înconjurați de cei dragi. Acest lucru trebuie să-l facă psihologii. În situația în care s-ar crea centre de asistență a victimelor violurilor și acțiunilor violente cu caracter sexual, altele în afara Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii, ar fi bine-venit ca informația despre existența centrelor date să fie difuzată mai des la radio, TV, Internet. Copiii trebuie să știe unde să se adreseze în caz de pericol și atunci când nu au suportul necesar în familie.

Opinia publică, de asemenea, trebuie să devină conștientă de efectele devastatoare ale abuzurilor sexuale, care transformă copiii în obiecte de consumație, de aceea trebuie organizate măsuri prin care marele public va fi invitat să participe la acțiuni întreprinse de diferiți actori, care intervin în acest domeniu. Mass-mediei îi revine în acest sens un rol destul de important, ea urmează să contribuie la trezirea conștiinței generale și la adaptarea regulilor de deontologie corespunzătoare.

Frecvent însă publicațiile din presă, emisiunile TV și radio, Internet-ul în special, exercită și o influență negativă asupra copiilor, popularizând prin intermediul filmelor, emisiunilor, live show-uri „libertatea sexuală”, pornografia, erotica, violența sexuală etc. Ca urmare, la o parte din copii se creează o opinie deformată despre relațiile dintre bărbați și femei, conform căreia sexul fără dragoste e ceva firesc, raporturile sexuale la o vârstă fragedă este ceva obișnuit, mai mult chiar, la modă, minorii fiind luați în derâdere de colegi, prieteni dacă nu au avut raporturi sexuale până la atingerea majoratului. Pentru a schimba opinia dată, copiii se avântă în relații fără a avea vreo experiență, ceea ce duce la victimizarea lor. Iar televiziunea, Internet-ul devine sursă de informație și inspirație pentru a suplini golul de cunoștințe.

De aceea e necesar de a elabora sau perfecționa modalitățile existente, cu privire la selectarea calitativă și limitarea cantitativă a materialelor cu caracter erotic, preconizate pentru difuzare sau publicare, stabilirea anumitor intervale de timp de difuzare a informației respective. E nevoie de a descuraja și preveni orice abuz de imagine și de voce a copilului într-un context erotic, mass-media trebuie să fie atentă să nu permită difuzarea spre public a unor asemenea informații. Părinților li se recomandă să nu îngăduie copiilor vizionarea emisiunilor sau filmelor care pot trezi un interes anormal față de relațiile sexuale, instalarea parolei pentru filtrarea paginilor deschise în Internet, instalarea parolei pentru unele canale TV pentru adulți. Pe de altă parte, atât părinții cât și mass-media trebuie la rândul lor să fie instruiți și informați despre standardele drepturilor copilului, de aceea trebuie încurajată organizarea și desfășurarea instruirilor în domeniu.

Un rol victimogen îl are și activitatea cotidiană a copilului, modul în care el își petrece timpul liber. Rezultatele cercetării victimologice efectuate arată, că cele mai frecvente situații de victimizare a minorilor au avut loc în afara domiciliului, între orele 2100-2400, în zi de odihnă – duminica [6, p. 26]. Corelat cu un alt determinant victimologic stabilit – mediul familial nefavorabil, în care unul sau ambii părinți sunt plecați peste hotare, sau părinții sunt abuzivi sau alcoolici, neglijându-și copii, care își petrec timpul liber cum vor, prin care sunt create

condiții de sporire a nivelului victimizării. Pe plan general – probleme sociale și economice cu care se confruntă țara noastră în perioada de tranziție, pe plan individual – lipsa unei familii complete, lipsa unei supravegheri a copilului, absența frecventă și de durată a ambii părinți care lucrează în afara domiciliului, toate acestea au drept consecință că potențiala victimă își petrece tot mai puțin timp în cadrul familiei, ea și infractorul având toate șansele să se întâlnească în timp și în spațiu, în același timp numărul potențialilor apărători care ar putea fi în apropiere devine tot mai mic.

Formele de petrecere a timpului liber sunt puțin variate și lipsite de conținut. Unii minori se întâlnesc activ cu alte persoane, ceea ce duce la ridicarea riscului de a deveni victimă, pentru că crește perioada de timp în decursul căreia ei se pot întâlni cu potențialul infractor. O altă parte se izolează social, stau singuri, unii infractori căutând persoanele date, deoarece depun eforturi minimale, precum și pericolul de a fi reținut este redus. În ambele cazuri victimele contribuie indirect la crearea oportunităților de victimizare. Întru diminuarea acestui fenomen vor contribui unele măsuri sociale generale ca: promovarea vieții asociative de cartier prin sport, cluburi culturale, loisir, participarea la diferite concursuri, competiții, organizarea activităților extrașcolare fără plată sau cu o plată simbolică (de ex. școli pe timpul verii cu o durată de 1 săptămână în centre de agrement cu tematica protecției drepturilor copiilor, organizate de diferite asociații, ONG-uri), în esență, creșterea rolului educativ-formativ al comunicațiilor de tineret.

Ca măsură de prevenire propunem introducerea în toate tipurile de instituții de învățământ cursuri de victimologie aplicată. Concomitent, în timpul orelor de sport sau în afara acestora, pot fi organizate antrenamente speciale, în cadrul cărora vor fi învățate procedee de autoapărare. Considerăm că, asemenea cursuri trebuie să fie de lungă durată, pentru că memoria „corpului” se creează în timp. Pentru a aplica procedee de autoapărare, trebuie să fim siguri de propriile forțe. De aceea la aceste cursuri minorii vor învăța și să aibă încredere în sine.

Conform cercetării victimologice realizate, în jumătate de cazuri minorii au fost victimizați noaptea târziu, în afara domiciliului, în locuri izolate. În conformitate cu aceasta, am elaborat trei principii de bază de reducere a riscurilor de a deveni victimă pe timp de noapte în oraș.

Primul principiu de autoapărare în junglele orașului – minorul trebuie să aleagă traseul cel mai sigur și nu cel mai scurt. El trebuie să acorde preferință străzilor luminoase și cu mulți oameni. În orice mod de evitat locurile pustii, gardurile lungi din zonele industriale, trecerile sub poduri, curțile, parcurile, stadioanele, aleile cu tufari, cărărușile creșelor și grădinițelor întunecate.

Al doilea principiu – de studiat drumul spre casă. Cercetătorul F. Rizoo scria că „străzile noastre sunt total lipsite de pericol, sunt periculoși numai oamenii de pe străzi”. De aceea minorul trebuie să aibă întotdeauna câteva variante de a se deplasa. În caz că în întâmpinare îi vine un grup îndoielnic de tineri sau cineva îi calcă pe urme, trebuie să aibă întotdeauna posibilitatea ca imediat și degajat (fără să arate că s-a speriat) să treacă la traseul de rezervă. Trebuie să cunoască și „oazele de securitate” din cale, adică sectorul de poliție din apropiere, un magazin care lucrează nonstop, un obiect păzit sau măcar vitrina magazinului, pe care în

cazuri extreme o poate sparge, pentru a pune în funcțiune sistemul de semnalizare pază. De asemenea, trebuie să cunoască și localurile de noapte de distracție, pentru a evita întâlnire cu o companie beată ieșită în căutare de aventuri. Înainte de a ieși seara de la prieteni, colegi, de sunat rudele care să-l întâmpine sau cel puțin ei vor ști când să înceapă să-și facă griji. Minorul trebuie să se folosească de informația privind ritmul vieții sectorului în care locuiește. De regulă există un anumit grafic de plimbare a câinilor de către stăpâni, ei ies în pauze între seriarele TV sau după programul de noutăți. Se poate de calculat drumul în așa mod încât acesta să coincidă cu terminarea filmului în cinematografe sau cu sosirea trenului.

Al treilea principiu important de comportament pe strada întunecată – fără frică. Dacă există posibilitatea, minorul trebuie să meargă mai bine împreună cu grupul ieșită din autobuz, troleibuz, tren, maxi-taxi, însă nu în singurătate dacă se teme. Copilul nu trebuie să se priveze de informații, să nu viseze în plină zi, să nu se asurzească cu căștile audio ale mp3 player-ului sau I-pad-ului. Este mai sigur de mers pe marginea trotuarului, în întâmpinarea traficului, aceasta permite de a evita atacul subit din scara blocului și în același timp minorul vede mașinile care se apropie. În situația în care automobilul începe să se miște încet pe lângă minor, ar fi rațional de trecut pe partea cealaltă a drumului. Dacă merge târziu, mai ales într-un troleibuz, autobuz sau maxi-taxi gol, să se așeze în apropierea cabinei șoferului, și nu lângă fereastră, ci mai aproape de ieșire, ca să fie incomod cuiva să se așeze alături. Dacă pasagerul insistent vrea să se așeze alături, trebuie să-i dea voie lângă fereastră sau copilul se poate așeza în alt loc. De evitat de urcat în automobile unde deja este un pasager. Atunci când se află în automobil cu un șofer necunoscut, cel mai sigur loc în automobil este în spate pe diagonală față de șofer. În timpul călătoriei nu trebuie de povestit despre sine sau agenda zilei.

Familia e locul cel mai iubitor (toate familiile sunt fericite, spunea L. Tolstoi) dar totodată și cel mai violent (fiecare familie fiind nefericită în felul său) [7, p. 88]. Deși familia constituie elementul fundamental al valorilor sociale, la antipod ea poate deveni un calvar al creuzetului de legături interumane și sociale, mai ales când copiii au dubii în ce privește valorile părinților [7, p. 89]. Conform cercetării victimologice realizate, o determinantă victimologică de bază constituie mediul familial nefavorabil. În funcție de componentele acestei determinante, propunem o serie de măsuri de prevenire.

După cum cunoaștem, problema copiilor din familiile dezintegrate, ai căror părinți au plecat peste hotare în căutarea unui rost mai bun, este una actuală și stringentă pentru R. Moldova. În lipsa părinților, copiii se confruntă cu probleme de ordin moral, sentimental, materiale, dar cel mai mult le lipsește prezența ca atare a părinților, ceea ce le generează perturbări psihice și comportamentale. Cu cât lipsa părinților din familie e mai mare, cu atât consecințele asupra stării psihice a copiilor sunt mai grave, echilibrul emoțional dereglându-se mai mult. Dezvoltarea normală a copilului presupune satisfacerea a 4 categorii mari de nevoi: de dragoste, de experiențe cognitive, de responsabilități, de a fi apreciat. Toate aceste necesități ar trebui să se realizeze la nivelul familiei, cu sprijinul și ajutorul profesionist al școlii. Cu părere de rău, idealurile familiei de astăzi sunt distorsionate, prevalează tendințele legate de bani, bunuri materiale și viață ușoară. În R. Moldova, familia

temporar dezintegrată a devenit, în ultimii ani, o formă alternativă a familiei, fapt ce reflectă situația social-economică precară și mutațiile valorice dintr-o societate în tranziție. Copiii din familiile dezintegrate sunt mai vulnerabili, de aceea sunt mult mai expuși la victimizare. Copilul care nu beneficiază de grijă și dragoste devine mult mai slab, frecvent agresiv, or, prin aceasta și se manifestă slăbiciunea, asta e reacția pe care a putut să o adopte atunci când se confruntă cu o problemă.

Ca măsuri de prevenire a victimizării copiilor din familiile dezintegrate propunem următoarele: 1) coordonarea plecării peste hotare a părinților cu autoritățile publice locale, cu specialistul în Protecția Dreptului Copilului, prin semnarea unui document oficial în care se stipulează obligațiile părinților, se indică numele tutorilor care vor supraveghea copilul etc.; 2) crearea unei structuri specializate în protecția drepturilor copilului la nivel de localitate, raion, țară, cu următoarea componență: psiholog, jurist, educator, asistent social etc.; 3) crearea în organigrama de state a unor secții sau direcții de protecție a drepturilor copilului cu numărul de specialiști adecvat numărului populației; 4) crearea unor baze de date ale copiilor cu un părinte sau cu ambii părinți plecați peste hotare sau decedați în cadrul direcțiilor raionale de tineret și sport și direcțiilor de educație; 5) crearea unei baze de date despre familiile, persoanele la care pot fi plasați temporar copiii, contra plată; 6) organizarea unor activități speciale educative pentru protecția copilului; 7) mediatizarea intensivă a metodelor educaționale pozitive oferite de familie; 8) cursuri de perfecționare pentru diriginți; 9) sensibilizarea opiniei publice, a părinților vizavi de consecințele abandonului copilului.

Și un ultim aspect pe care vrem să-l evidențiem este că, dorind să-și protejeze copiii, unii părinți merg la notar și perfectează declarații în care spun că încredințează unei anumite persoane să aibă grijă de copil atâta timp cât ei lipsesc. Avem o atitudine destul de sceptică vizavi de această practică, deoarece notarul e persoana care autentifică semnătura unei persoane, el nu poate evalua calitățile morale ale eventualului tutore.

CF în art.143 prevede că nu poate fi tutore persoana care face abuz de alcool, întrebuițează stupefiante, cel care anterior a fost lipsit de drepturile părintești, cel care anterior a deținut calitatea de tutore, dar a fost lipsit de aceasta din motiv că a nu a făcut față, sau cel care are starea sănătății precară ce nu-i permite să aibă grijă de educația și grija unui copil [8]. Notarul nu poate evalua toate aceste lucruri și nu este de competența lui să o facă, asemenea competențe le revin de fapt autorităților tutelare, atunci când examinează posibilitatea numirii unei tutele în modul prevăzut de lege. Mai mult decât atât, autoritățile tutelare sunt obligate să verifice periodic cum își îndeplinesc tutorii obligațiunile lor față de copii, dacă nu cumva ei înșiși încalcă drepturile și interesele copiilor lăsați în grija lor. În concluzie, instituirea tutelei prin intermediul notarului nu este cea mai reușită soluție. Pentru a nu permite răspândirea acestei tendințe, părinților li se recomandă să apeleze totuși la autoritatea tutelară, atunci când se hotărăsc să plece din țară, în vederea desemnării celui mai potrivit tutore.

Specialiștii spun că știința victimologiei, ca și catastrofele aeriene, se scrie cu sângele victimelor. Dar să nimerescă în categoria lor nimeni nu-și dorește. De aceea trebuie luat în considerație măsurile de prevenire propuse de această știință.

Bibliografie:

1. Date ale MAI privind cazurile de abuz față de copii înregistrate în anul 2006.
Date ale MAI privind cazurile de abuz față de copii înregistrate în anul 2007.
Date ale MAI privind cazurile de abuz față de copii înregistrate în anul 2008.
Date ale MAI privind cazurile de abuz față de copii înregistrate în anul 2009.
Date ale MAI privind cazurile de abuz față de copii înregistrate în anul 2010.
Date ale MAI privind cazurile de abuz față de copii înregistrate în anul 2011.
2. D. Culcea, *Curs de criminologie*, București, Național, 2001, 208 p.
3. *Криминология*. Под ред. Н.Ф. Кузнецовой и Г.М. Миньковского, Москва, МГУ, 1994, 414 p.
4. N. Goodman, *Introducere în sociologie*, București, Lider, 1992, 494 p.
5. M. Larivey, „Être victime ou non”, în *La lettre du psy*, volume 7, № 5b, mai 2003, <http://www.redpsy.com/infopsy/victime.html>.
6. D. Railean, „Situatii de victimizare a minorilor prin infractiuni sexuale savarșite prin violență”, în revista *Legea și viața*, 2012, nr.4, p. 19-26.
7. Gh. Scripcaru, V. Astărăstoae, *Criminologie clinică*, Iași, Polirom, 2003, 245 p.
8. Codul familiei al Republicii Moldova, Legea Republicii Moldova nr. 1316-XIV din 26.10.2000, în *Monitorul Oficial* al R. Moldova nr.47-48/210 din 26.04.2001.

Igor ȘEVCENCO,
lector-asistent al Catedrei „Drept public”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

INSTABILITATEA POLITICĂ – FACTOR DETERMINANT ÎN DEZVOLTAREA CRIMINALITĂȚII ÎN SPAȚIUL EUROPEAN

Summary

Crime problem in Europe was and remains a current problem and it's solution depends on factors both internal and international factors because we can not deny the influence of international crime on the European level, which is why I think the international community must make it's contribution to annihilate this scourge. In my little research I tried to emphasize in particular the determinants of crime development.

Problema criminalității în spațiul European a fost și rămâne una actuală iar rezolvarea acestei probleme depinde atât de factori interni cât și de factorii internaționali întrucât nu putem nega influența criminalității internaționale asupra celei de la nivel european, iată de ce cred că întreaga comunitate internațională trebuie să-și aducă aportul la anihilarea acestui flagel. În mica mea cercetare am încercat să evidențiez cu precădere factorii determinanți ai dezvoltării criminalității.

Istoria omenirii este caracterizată de lupta permanentă pentru putere, care oferă posibilitatea de a dirija bunurile materiale și oamenii, fiind însoțită adesea de activități ilegale. Un factor criminogen important îl constituie neînțelegerile dintre diferite organe ale aparatului de stat, cu precădere dintre organele ce aparțin celor trei puteri în stat.

Instabilitatea politică acutizează relațiile sociale, economice din societate, precum și relațiile interetnice și religioase, lucru ce conduce la crearea formațiunilor ilegale, la activizarea banditismului, terorismului, atentatelor asupra proprietății persoanelor fizice și juridice [1, p. 96].

Neînțelegerile dintre putere și opoziție au un impact negativ asupra întregii societăți și anume acești factori au o puternică influență în generarea criminalității în două situații specifice:

- războiul civil;
- revoluția [2, p. 214].

Războiul civil este poate flagelul cel mai periculos pentru societate, fiindcă produce efecte puternice cu caracter criminogen. Acest tip de război este periculos prin faptul că în timpul lui se creează centre antagoniste de putere, indivizii se polarizează, legislația se ignorează complet, se instaurează haosul și anarhia socială, politică și economică, se escaladează agresivitatea și violența.

În aceste împrejurări nefaste se creează condiții prielnice ca infractorii de

profesie să aibă un câmp de acțiuni enorm și ideal. De asemenea, starea de haos și anarhie încurajează comiterea de infracțiuni și persoane care anterior nu au comis crime. Războiul civil este în consecință, cea mai înaltă expresie a unei instabilități politice pe teritoriul unui stat.

Revoluția este o stare de instabilitate politică de amploare, având drept scop înlăturarea de la putere a unui conducător, cucerirea puterii politice și schimbarea orânduirii sociale.

Instabilitatea apărută ca rezultat al revoluției afectează grav sistemul legislativ, care nu mai este respectat, precum și organele de control care fie sunt eliminate, fie nu-și îndeplinesc atribuțiile. După revoluție urmează o perioadă de tranziție, în care criminalitatea cunoaște o adevărată explozie, lucru demonstrat de situația din țara noastră care în anii 1990 fiind în plin proces de tranziție, a facilitat dezvoltarea vertiginoasă a grupurilor criminale care dețineau peste 60 la sută din economia națională.

Totodată, dezvoltarea criminalității în spațiul european se datorează următorilor factori:

- factorii istorici;
- proteste violente;
- greve generale;
- demonstrații antiguvernamentale;
- lovituri de stat;
- revolte.

Modul de manifestare a instabilității politice este important în dezvoltarea criminalității, în măsura în care este cel ce ne poate furniza un alt factor cu rol major în aprecierea stării de instabilitate politică, și anume probabilitatea de schimbare a regimului și modul în care se face transferul de putere. Astfel, schimbarea regimului se poate realiza:

1. normal – transferul constituțional al puterii;

2. anormal/forțat – transferul puterii se face în mod neconstituțional. Schimbarea anormală a puterii e valabilă la înlocuirea elitelor conducătoare, până la o schimbare totală a sistemului politic, inclusiv a instituțiilor ideologice importante.

Frecvența revoluțiilor, loviturilor de stat, războaielor civile, tulburărilor interne violente influențează în mod negativ creșterea economică și dezvoltarea criminalității în spațiul european. Apreciate drept manifestări ce pot avea ca urmare haosul, dezordinea socială, acestea conduc la reducerea ritmului de dezvoltare a statelor, la diminuarea drastică a nivelului de trai, și de aici decurg următoarele consecințe: generalizarea corupției, dezvoltarea criminalității, legislația penală inoperentă.

Rezultă deci că instabilitatea politică măsurată prin schimbări frecvente ale regimului, prin tulburări și violențe este percepută ca o sursă contraproductivă în dezvoltarea unui stat. La aceasta se adaugă și fenomenul corupției, care nu de puține ori a alimentat instabilitatea politică, majorând riscul unei schimbări de regim.

Cauzele dezvoltării criminalității într-un stat sunt extrem de numeroase,

Însă cei mai importanți factori sunt cei economici, politici și sociali. Toți acești factori pot avea consecințe grave pentru stat, cum ar fi: crizele și inflația, sărăcia și șomajul, conflictele și tensiunile sociale, inegalități și inechități sociale între indivizi și grupuri sociale. Dezvoltarea criminalității este o problemă fundamentală pentru orice societate, mai ales pentru statele aflate în curs de modernizare. Astfel, în legislația actuală internă a majorității statelor se întâlnesc diverse forme de definire a criminalității în funcție de pericolul pe care îl reprezintă pentru societate, printre care putem menționa:

- criminalitatea internațională;
- grup criminal organizat;
- organizația criminală.

Indiferent de către cine este generată instabilitatea politică, de către partidele aflate la guvernare, opoziție, sau grupuri de presiune un lucru este cert: toate efectele negative sunt îndreptate împotriva cetățeanului. Circumstanțele care determină infracțiunea sunt elemente ale situației criminogene.

Aceste circumstanțe pot fi diverse și sunt provocate de lacunele în activitatea organelor administrației publice, societății civile, factorii economici și sociali.

Instabilitatea politică este frecvent întâlnită în țările care se află în perioada de tranziție și se manifestă printr-un șir de factorii criminogeni situație favorizată de faptul că:

- serviciile statului sunt dominate de corupție;
- înstrăinarea majorității populației de la dirijarea statului;
- înstrăinarea populației de la controlul asupra sistemului de măsuri de luptă cu criminalitatea ;
- instabilitatea politicii penale;
- modificarea frecventă a legislației;
- inactivitatea legilor;
- înstrăinarea pe căi ilegale a avuției naționale [3, p. 183].

Astăzi întreaga omenire cunoaște o evoluție fără precedent a criminalității în toate formele ei de manifestare. După cum am menționat, curba criminalității în spațiul european se datorează instabilității politice din multe țări europene cum ar fi Grecia, Spania, Italia, Portugalia, Republica Moldova etc. Instabilitatea politică constituie un aspect negativ pentru cetățenii care locuiesc în acest stat, deoarece după cum am menționat mai sus, creșterea criminalității se datorează anume acestui factor determinant iar criminalitatea lovește direct în drepturile și libertățile omului pe care statul are obligația de a le asigura. Este necesar de recunoscut gravitatea fenomenului existent în societatea contemporană.

În opinia mea, statul fiind o putere solidă în combaterea criminalității, ar trebui să intensifice măsurile de prevenire a delincvenței, a actelor de violență și agresivitate îndreptate împotriva persoanelor fizice și a patrimoniului public și privat, precum și să curme faptele de corupție în diferite sectoare ale vieții economice, sociale și politice.

Instabilitatea politică este o problemă de nivel internațional și privește toate statele europene. Ea duce la creșterea criminalității, devenind astăzi un fenomen deosebit de grav și periculos, care generează o serie de consecințe negative și distruc-

tive asupra structurii și stabilității organizațiilor și instituțiilor sociale, generând stări de demoralizare și de insecuritate la nivelul grupurilor, indivizilor și chiar al statelor.

Instabilitatea politică constă în slăbirea mecanismelor de control social și normativ în criza de autoritate și credibilitate a unor instituții fundamentale ale statului, în toleranța manifestată de factorii de decizie, cum ar fi: politici legislative, administrative precum și ineficiența sistemului de sancțiuni și pedepse [4, p. 143].

Consider că fenomenul dezvoltării criminalității în spațiul european are o determinare multicauzală, însă cel mai decisiv factor este instabilitatea politică, foarte periculoasă, deoarece într-un stat unde nu există o stabilitate politică, organele și instituțiile de stat nu vor activa corespunzător și atunci se va diversifica gradul de intelectualizare a crimei organizate, prin absorbția în interiorul organizațiilor criminale a persoanelor care ocupă posturi oficiale, spre exemplu, în domeniul financiar-bancar, justiției, comunicațiilor etc. Putem spune că instabilitatea politică duce direct la nașterea unei noi puteri în stat, și anume „crima organizată”.

Instabilitatea politică este un factor determinant în dezvoltarea criminalității în spațiul european, din considerentul că persoanele care săvârșesc infracțiuni pentru a-și satisface dorințele pe o cale ilegală vor profita de ineficacitatea legislației penale severe, pentru că crimele sunt motivate de dorința de a obține plăcerea și de a evita răspunderea. Dacă persoana are tendința de a viola legea, aceasta se va manifesta ori de câte ori vor exista prilejuri favorabile pentru acest individ.

Referințe bibliografice:

1. M. Bârgău, *Criminologie*, Chișinău, 2010.
2. Ig. Ciobanu, *Criminologie*, Editura Museum, Chișinău, 2011.
3. Gh. Gladchi, *Criminologie generală*, Editura Museum, Chișinău, 2011.
4. Ig. Ciobanu, *Criminalitatea organizată la nivel transnațional și unele forme de manifestare în Republica Moldova*, Editura Museum, Chișinău, 2001.
5. A. Pițurcă, *Politica și societatea*, Craiova, 1994.
6. I. Suceavă, F. Caman, *Criminalitatea și organizațiile internaționale*, Editura Romcartexim, București, 1997.

Diana SIMINEANU, doctorandă

EFECTELE AMNISTIEI ȘI LIMITELE ACESTORA

Potrivit alin. (1) al art. 107 din CP al RM, „Amnistia este actul ce are ca efect înlăturarea răspunderii penale sau a pedepsei, fie reducerea pedepsei aplicate sau comutarea ei”.

În afara înlăturării răspunderii penale – efect comun cu amnistia după condamnare (improprie), amnistia antecondamnatorie produce și o gamă de consecințe juridice specifice, pe care le vom examina în funcție de diferitele momente, cuprinse între data săvârșirii infracțiunii și aceea a rămânerii definitive a hotărârii [1, p. 311].

1. Amnistia a intervenit înainte de sesizarea organelor judiciare

Potrivit unei opinii, amnistia stinge însuși dreptul persoanei vătămate de a introduce plângerea prealabilă [2, p. 61-62]. Astfel, ea trebuie considerată ca fiind lovită de nulitate absolută sau chiar inexistentă, iar procesul penal încetat ca urmare a lipsei plângerii prealabile, și nu a amnistiei.

Considerăm discutabil acest punct de vedere. Dreptul subiectiv semnifică puterea garantată de lege titularului său de a desfășura o anumită conduită sau de a pretinde cuiva o comportare determinată care, dacă este necesar, poate fi impusă cu sprijinul forței coercitive a statului. Acest drept se stinge, în principiu, numai prin prescripție sau decădere.

A susține că amnistia înlătură însăși posibilitatea persoanei vătămate de a formula plângerea prealabilă echivalează cu dezavuarea categoriei juridice de „drept subiectiv” și înseamnă transferul obligației de încadrare juridică a faptei, de la organele judiciare, asupra persoanei vătămate.

Astfel, în cazul în care amnistia a intervenit înainte de sesizarea organelor de drept, ea nu stinge dreptul persoanei vătămate de a introduce plângerea prealabilă. Plângerea prealabilă adresată organului competent constituie, deopotrivă, un act de sesizare despre săvârșirea unei infracțiuni și un act procesual de punere în mișcare a unei acțiuni penale [3, p. 249].

Amnistia se dovedește irelevantă nu numai cu privire la dreptul de a introduce plângerea prealabilă, ci și relativ la dreptul de a formula o plângere sau un denunț. Dacă din însuși cuprinsul actului de sesizare reies, fără echivoc, date și elemente pe baza cărora se poate efectua încadrarea juridică a faptei, rezultând că aceasta este amnistiată, în acest stadiu cauza se va soluționa prin pronunțarea ordonanței de refuz al pornirii procesului penal (dacă făptuitorul este de acord cu aceasta) [4, p. 559].

În schimb, dacă actul de sesizare nu este lămuritor sub aspectul naturii infracțiunii, a datei săvârșirii (înaintea sau după apariția actului de amnistie) sau a identității infractorului (în cazul în care actul de clemență prevede unele excepții

personale), cauza nu poate fi soluționată decât după cunoașterea acestor împrejurări [1, p. 313].

În cazurile în care învinuitul sau persoana bănuită de săvârșirea infracțiunii se opune încetării procesului penal sau refuzului de pornire a procesului penal în legătură cu actul de amnistie, încetarea procesului penal sau refuzul de pornire a procesului penal pe această bază nu se admite. În acest caz, procesul continuă în mod obișnuit, iar actul de amnistie va putea fi aplicat doar în cazul constatării vinovăției persoanei. În caz contrar, se va pronunța o sentință de achitare de către instanța de judecată [3, p. 249].

2. Actul de amnistie a fost adoptat în timpul efectuării actelor premergătoare

Soluția este diferită, în raport cu stadiul acestora:

a) Dacă, din cuprinsul actelor premergătoare, rezultă fapta penală săvârșită și nu este necesară identificarea infractorului ori acesta este cunoscut, organele de cercetare penală înaintează dosarul procurorului, cu propuneri de neîncepere a procesului penal. În ipoteza efectuării actelor premergătoare direct de către procuror, în cauze de competența sa, acesta va dispune neînceperea urmăririi penale.

Astfel, dacă sunt amnistiate infracțiunile pedepsite cu închisoarea până la 3 ani, fără ca actul de clemență să instituie vreo excepție personală, stabilindu-se că s-a săvârșit o faptă penală sancționată de lege în această limită, se va proceda în modurile arătate, fără a fi necesară identificarea infractorului [1, p. 313].

În măsura în care însă actul de clemență exceptează anumite categorii de persoane, cum sunt recidiviștii sau recidiviștii prin condamnări anterioare, nu este suficientă doar stabilirea infracțiunii, ci mai este necesară cunoașterea infractorului, în funcție de circumstanțele personale ale acestuia, evaluându-se aplicabilitatea amnistiei.

b) Dacă din conținutul actelor premergătoare nu reies suficiente date și elemente pentru încadrarea juridică a faptei sau pentru stabilirea zilei în care aceasta a fost săvârșită ori, pentru considerente de natura celor de mai sus, este necesară identificarea infractorului, efectuarea acestora va continua.

De principiu, amnistia împiedică începerea urmăririi penale [5, p. 111; 6, p. 65], aceasta reprezentând un fapt juridic procesual imperativ.

Acest efect se produce, evident, numai în măsura în care obiectul amnistiei este clar stabilit. Dacă la data adoptării actului de clemență nu sunt încă stabilite împrejurări de tipul celor de mai sus, acesta nu va putea fi aplicat. Lămurirea unor aspecte esențiale ale cauzei nu poate avea loc decât în cadrul procesului penal, fiind cu neputință de realizat doar pe calea actelor premergătoare [1, p. 314].

Textul legal se referă expres la procesul penal și la calitatea de învinuit sau inculpat, ceea ce ar însemna că măsurile de siguranță a obligării la tratament medical și de internare medicală nu pot fi luate decât față de infractori care au dobândit una din calitățile menționate, nu și față de aceia împotriva cărora nu s-a început urmărirea penală. Dacă neînceperea urmăririi penale s-ar datora unui act de amnistie, ar reieși că infractorul dobândește un avantaj dublu – o dată, prin înlăturarea răspunderii penale și, a doua oară, prin neaplicarea uneia din măsurile de siguranță prevăzute la art. 98 alin. (2) CP al RM.

3. Amnistia s-a acordat în timpul urmăririi penale

4. Amnistia a intervenit în timpul judecării

Dacă actul de amnistie a intervenit în faza dezbaterilor judiciare, procesul continuă până la sfârșit și instanța de judecată pronunță o sentință de condamnare cu mențiunea că condamnatul este liberat de pedeapsă [7, pct. 49, art. 275]. Nu se va putea dispune, în schimb, încetarea procesului penal în cazul în care urmează a se lua o măsură educativă sau una de siguranță cu privire la care, în temeiul art. 107 alin. (2) CP al RM, amnistia nu produce efecte.

În cazul în care a intervenit amnistia, dar este necesară luarea unei măsuri de siguranță, ea nu va produce efect extintiv asupra raporturilor penal și procesual-penal și nici asupra acțiunii penale. Consecințele amnistiei cu privire la acțiunea penală constau doar în restrângerea obiectului său, prin aceea că tragerea la răspundere penală nu se va mai putea face pe calea aplicării unei pedepse, ci numai pe aceea a luării unor măsuri de siguranță [1, p. 319].

Înlăturarea pedepsei principale, în măsura în care nu a fost executată. Unul dintre efectele specifice ale amnistiei intervenite după condamnare este înlăturarea executării pedepsei. Aceasta nu înseamnă însă că nu are loc chiar înlăturarea răspunderii penale înseși [8, p. 340].

În cazul pedepselor grațiate condiționat în parte, amnistia produce un dublu efect, constând, mai întâi, în înlăturarea executării restului de pedeapsă negrațiat și apoi, în excluderea posibilității revocării grațierii condiționate, ea răsfrângându-se astfel asupra ambelor fracțiuni ale pedepsei.

Prin intervenirea amnistiei, ca de altminteri a oricărei alte cauze de înlăturare a răspunderii penale, principiul aflării adevărului se relativizează, rămânând neelucidată problema dacă tragerea la răspundere înlăturată era sau nu temeinică, dacă exista sau nu fapta și dacă inculpatul sau învinuitul era ori nu vinovat [9, p. 72].

Înlăturarea celorlalte consecințe ale condamnării. Efectele amnistiei intervenite după condamnare constau în înlăturarea executării sancțiunilor, precum și a celorlalte consecințe ale condamnării. Conceptul „celelalte consecințe ale condamnării” nu este definit nici în dreptul nostru penal și nici în alte legislații. Ele constau, de regulă, în:

1. Executarea pedepselor complementare, dacă nu au fost executate [10, p. 689]

Prin urmare, executarea pedepsei complementare a interzicerii unor drepturi, prevăzută la art. 65 CP al RM, care începe după executarea pedepsei principale a închisorii, va fi înlăturată în întregime dacă amnistia a intervenit în cursul executării pedepsei închisorii și, respectiv numai în parte, dacă a intervenit după începerea executării lor. Nici executarea acestor pedepse nu dă dreptul la o acțiune în dezdăunare.

Dacă intervine după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare, amnistia nu mai produce efecte asupra pedepsei complementare a degradării militare, care se consideră executată din momentul rămânerii definitive a hotărârii [11, p. 507].

Infrafracțiunea amnistiată nu va fi luată în considerație la aplicarea sporului de pedeapsă (prevăzută la art. 83-85 CP al RM) în cazul concursului de infracțiuni sau de pluralitate intermediară, deoarece se are în vedere pedeapsa prevăzută de lege pentru fiecare din infracțiunile aflate în concurs, și nu pedeapsa rezultată, care

nu are relevanță cu privire la aplicarea amnistiei [3, p. 250].

2. Executarea pedepsei complementare

Potrivit unui punct de vedere [12, p. 615], pedeapsa complementară, producându-și efectele numai în cursul executării pedepsei principale, încetează odată cu încetarea executării pedepsei principale, dacă amnistia a intervenit înainte de executarea totală a acesteia.

Conform altei păreri [13, p.149], pedepsele complementare se execută de la data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare, și nu doar pe timpul executării pedepsei principale.

Prin urmare, executarea pedepsei complementare începe, de regulă, înainte de executarea pedepsei principale, fiind mai întinsă decât aceasta. Amnistia intervine în intervalul dintre data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești și aceea a începerii executării pedepsei va înlătura deci în parte executarea pedepsei complementare și în totalitate executarea celei principale [1, p. 327].

3. Existența stării de recidivă

Potrivit art. 34 alin. (5) lit. d) CP al RM, la stabilirea stării de recidivă nu se ține cont de antecedentele penale stinse în conformitate cu art. 111 CP al RM, care, la rândul său, la alin. (1) lit. c) prevede că se consideră ca neavând antecedente penale persoanele liberate, potrivit actului de amnistie.

Amnistia împiedică nașterea stării de recidivă atunci când infracțiunea intenționată, pentru care inculpatul major a fost condamnat la o pedeapsă mai mare de 6 luni închisoare, a fost amnistiată înainte de săvârșirea noii infracțiuni intenționate pentru care legea prevede o pedeapsă mai mare de un an [11, p. 306].

Amnistia înlătură starea de recidivă în situația în care infracțiunea intenționată, pentru care inculpatului major i s-a aplicat o pedeapsă cu închisoare mai mare de 6 luni, a fost amnistiată după săvârșirea celei de a doua infracțiuni intenționate, pentru care pedeapsa legală este închisoarea mai mare de un an [14, p. 161]. Același efect îl produce și amnistiarea infracțiunii care constituie al doilea termen al recidivei.

Împiedicarea nașterii stării de recidivă sau înlăturarea ei are loc indiferent de forma recidivei – postcondamnatorie sau postexecutorie [15, p. 168-170].

De subliniat că aceste consecințe se produc numai în măsura în care recidivității nu sunt exceptați de la actul de clemență.

Amnistia nu înlătură doar recidiva, ci poate produce efecte concrete asupra pedepsei pe care condamnatul o are de executat.

Distingem următoarele ipoteze:

A. În cazul recidivei postcondamnatorii.

a) Pedeapsa aplicată pentru pluralitatea de infracțiuni este cea stabilită pentru infracțiunea anterioară.

Urmare a amnistiei acestei infracțiuni, executarea pedepsei stabilite pentru ea este înlăturată, inculpatul urmând a executa pedeapsa stabilită pentru infracțiunea exceptată de la clemență.

b) Pedeapsa aplicată este pedeapsa stabilită pentru noua infracțiune, nesporită.

Amnistiarea infracțiunii anterioare va produce efecte numai asupra stării

de recidivă, fiind lipsită de relevanță cu privire la pedeapsa de executat.

c) Pedeapsa aplicată este aceea stabilită pentru infracțiunea anterioară, sporită.

Actul de amnistie incident cu privire la primul termen al recidivei va avea ca efect executarea pedepsei stabilite pentru cea de a doua infracțiune și înlăturarea sporului.

d) Pedeapsa aplicată este aceea stabilită pentru cel de al doilea termen al recidivei [1, p. 330].

Amnistierea primului termen al recidivei va atrage înlăturarea sporului.

B. În cazul recidivei postexecutorii, spre deosebire de cea postcondamnatorie, reindividualizarea pedepsei ca urmare a înlăturării stării de recidivă datorită amnistierii infracțiunii ce constituie primul termen nu este cu puțință.

Inexistența unei etape distincte de sporire în cadrul procedurii de aplicare a pedepsei va atrage imposibilitatea operației, simetric inverse, de înlăturare a sporului.

4. Existența pluralității intermediare

Amnistierea infracțiunii, fie a celei pentru care a intervenit prima condamnare, fie a celei de a doua, împiedică și, respectiv, înlătură această formă a pluralității, situată între concurs și recidivă.

5. Excepția de la beneficiul suspendării condiționate a executării pedepsei, ori de la acela al înlocuirii răspunderii penale [1, p. 330].

Amnistia postcondamnatorie înlătură executarea pedepsei pronunțate în măsura în care aceasta nu a fost executată până la data actului de amnistie. Astfel, amenda deja încasată nu se restituie.

Suportul acestor dispoziții îl reprezintă principiul potrivit căruia amnistia nu constituie o repunere în situația anterioară săvârșirii infracțiunii, nefiind necesar a se recurge la argumentul auxiliar al imposibilității restituirii sumelor bănești legal percepute, împrumutat din dreptul financiar [10, p. 693].

În cazul pedepselor grațiate condiționat în parte, amnistia produce un dublu efect, constând, mai întâi, în înlăturarea executării restului de pedeapsă negrațiat și apoi – în excluderea posibilității revocării grațierii condiționate, ea răsfrângându-se astfel asupra ambelor fracțiuni ale pedepsei [16, p. 225].

Dacă actul de amnistie este adoptat în timpul judecării cererii sau propunerii de liberare condiționată, aceasta se respinge ca rămasă fără obiect. În cazul în care instanța de recurs constată că infracțiunile pentru care s-a aplicat, de exemplu, pedeapsa de 4 ani privațiune de libertate cu suspendare condiționată a executării pedepsei, sunt amnistiate, ea trebuie să înceteze procesul penal, fără a mai dispune înlăturarea dispozițiilor art. 90 CP al RM, deoarece a fost înlăturată răspunderea penală.

Amnistia postcondamnatorie înlătură executarea pedepsei pronunțate în măsura în care aceasta nu a fost executată până la data actului de amnistiare. Astfel, amenda deja încasată nu se restituie, iar degradarea civică executată nu se mai înlătură, fiind valabil executată. În acest caz, atât măsurile de siguranță, cât și drepturile persoanei vătămate stabilite prin hotărârea de condamnare continuă a fi executate [3, p. 251].

Efectele amnistiei au un caracter obligatoriu, în sensul că aplicarea amnistiei se face din oficiu, indiferent de poziția făptuitorului, adică chiar dacă acesta ar refuza amnistia, deoarece este vorba de un act al autorității legiuitoare, obligatoriu atât pentru organele statului, cât și pentru toți membrii societății. Excepție fac împrejurările prevăzute de art. 5 alin. (2) CPP al RM.

Cu toate că amnistia are o largă arie de aplicare atât până la condamnarea făptuitorului, cât și după condamnarea acestuia, ea are unele limite strict reglementate de lege. Suportul acestor dispoziții îl reprezintă principiul potrivit căruia amnistia nu constituie o repunere în situația anterioară săvârșirii infracțiunii, nefiind necesar a se recurge la argumentul auxiliar al imposibilității restituirii sumelor bănești legal percepute, împrumutat din dreptul financiar [3, p. 251].

Limitele amnistiei asupra măsurilor de siguranță. Deși amnistia are o arie largă de aplicare, ea are unele limite strict limitate de lege. Astfel, conform dispozițiilor alin. (2) al art. 107 CP al RM „Amnistia nu are efecte asupra măsurilor de siguranță și asupra drepturilor persoanei vătămate”.

Semnificația acestei prevederi este legată de scopul măsurilor de siguranță, constând în înlăturarea unui pericol și preîntâmpinarea săvârșirii faptelor prevăzute de legea penală (art. 98 alin. (1) CP al RM).

Starea de pericol rezultată din săvârșirea infracțiunilor și imperativul prevenirii comiterii altora subzistă după aplicarea amnistiei, impunând, în interesul apărării sociale [9, p. 694], [17, p. 57] și, uneori, al infractorului însuși, luarea măsurilor de siguranță. Amnistia înlătură doar răspunderea penală, fără a influența existența infracțiunii.

Nefiind pedepse, măsurile de siguranță nu pot cădea sub incidența unor acte de amnistie, nici chiar atunci când sunt restrictive sau chiar privative de libertate (măsuri de constrângere cu caracter medical, măsuri de constrângere cu caracter educativ, expulzarea, confiscarea specială) [4, p. 560].

Prin urmare, dacă făptuitorul a fost trimis deja în judecată, instanța va trebui să analizeze și să soluționeze latura civilă a cauzei, iar dacă nu a fost trimis în judecată, persoana vătămată se va putea adresa instanței civile pentru valorificarea drepturilor sale, făptuitorul neputând fi trimis penal în judecată numai pentru soluționarea și rezolvarea laturii civile [3, p. 250].

Inexistența efectelor asupra măsurilor educative. La fel, în baza art. 107 alin. (2) CP al RM vor putea fi aplicate măsurile educative. Rațiunea reglementării este legată de finalitățile acestor măsuri, prin care se urmărește socializarea sau re-socializarea infractorilor minori, proces îndelungat, complex și anevoios, care ar putea fi compromis prin aplicarea amnistiei.

În alți termeni, amnistia nu are efecte asupra măsurilor de constrângere cu caracter educativ, cum ar fi: internarea minorului într-o instituție curativă și de educație sau limitarea timpului liber și stabilirea unor cerințe speciale privind comportamentul minorului etc. (art. 104 CP al RM).

În mod excepțional, minorii care, deși aveau nevoie în continuare de supraveghere și ocrotire pe calea măsurilor educative, au beneficiat de grațieri amnistiante, acordate la cerere, în baza unor anchete sociale și numai după constatarea că înlăturarea executării măsurii educative este în interesul minorului [9, p. 292].

Amnistia nu are nici un fel de efecte asupra confiscării speciale. În ipoteza în care amnistia intervine după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare, ea nu va atrage consecințe asupra măsurii de siguranță prevăzute la art. 98 alin. (2) lit. d) CP al RM, astfel încât aceasta va subzista până la împlinirea termenului stabilit, ori până la revocarea ei la cerere sau din oficiu.

Actul de clemență va putea produce însă efecte asupra termenului de la care începe executarea măsurii de siguranță. Astfel, dacă, în principiu, interzicerea de aflare în anumite localități operează de la data executării pedepsei principale, în cazul amnistiei, măsura de siguranță va începe să se execute de la data punerii în libertate a condamnatului.

Lipsa efectelor amnistiei asupra drepturilor persoanei vătămate. Potrivit art. 20 din Constituția Republicii Moldova, orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime fără ca vreo lege să poată îngradi accesul la justiție.

În consecință, puterea publică poate dispune, prin amnistie, numai asupra dreptului ei de tragere la răspundere penală, nu și cu privire la acela recunoscut de lege persoanei vătămate prin fapta penală.

Astfel, amnistia nu produce efecte și asupra persoanei vătămate. În acest sens, prin dreptul persoanei vătămate se înțeleg drepturile referitoare la pretențiile civile, nu și drepturile pe care le are partea vătămată în legătură cu latura penală (de exemplu, dreptul de a depune plângerea prealabilă etc.), aceste drepturi stângându-se prin amnistie [3, p. 252].

Deși lasă neatins dreptul subiectiv în conținutul său, amnistia devine relevantă privitor la modalitățile de exercitare a acțiunii în justiție, în baza și pentru valorificarea acestuia.

În raport cu consecințele civile, excepția incidenței legii de amnistie operează atât în cazul amnistiei intervenite după condamnare. Justificarea acestei dispoziții constă în faptul că amnistia, ca toate celelalte cauze de înlăturare a răspunderii sau pedepsei penale, privește raportul juridic de drept penal și nu raportul juridic civil. Dreptul la despăgubire aparține celui păgubit și, ca urmare, statul nu poate renunța prin amnistie la un drept care nu-i aparține. Atunci când s-a produs o pagubă, aceasta urmează să fie reparată, chiar dacă aplicarea pedepsei penale este înlăturată [4, p. 561].

Potrivit art.1398 Cod civil al RM, oricine cauzează altuia o daună este obligat să o repare, indiferent dacă aceasta rezultă dintr-o infracțiune, contravenție administrativă, abatere disciplinară sau dintr-un delict civil [18, art. 1398]. Astfel, continuând exercitarea acțiunii civile după stingerea celei penale prin amnistie, instanța verifică dacă sunt întrunite condițiile răspunderii civile delictuale sau contractuale [19, p. 152].

În interes social, legea de amnistie poate prevedea, într-un text special, stingerea drepturilor terților, sub rezerva despăgubirii lor de către stat. Această măsură are natura juridică a unei expropriieri legislative pentru cauză de utilitate publică.

Acțiunea civilă fiind un accesoriu al celei penale, ea nu va putea fi exercitată

împotriva participantului la infracțiune netrimis în judecată, deoarece a beneficiat de amnistie, încetându-se urmărirea penală [1, p. 342].

Consacrând principiul cumulului răspunderilor juridice, sistemul nostru legislativ permite tragerea la răspundere pentru încălcarea fiecărei norme de drept în parte, potrivit principiilor proprii fiecărei ramuri (dreptul muncii, dreptul familiei, dreptul civil etc.). De exemplu, dacă infracțiunea săvârșită reprezintă, în același timp, și o abatere disciplinară, se va putea aplica și una dintre sancțiunile prevăzute de Codul muncii, amnistia intervenită lăsând neatinsă răspunderea disciplinară [3, p. 252].

Amnistia nu are efecte asupra răspunderii disciplinare. Prin una și aceeași faptă pot fi încălcate norme juridice ce aparțin diferitor ramuri distincte de drept. Consacrând principiul cumulului răspunderilor juridice, sistemul legislativ din Republica Moldova permite tragerea la răspundere pentru fiecare normă de drept în parte, potrivit regulilor proprii fiecărei ramuri. Dacă infracțiunea săvârșită reprezintă, în același timp, și abatere disciplinară, se va putea aplica și una din sancțiunile prevăzute de Codul muncii al Republicii Moldova, amnistia intervenită lăsând neatinsă răspunderea disciplinară [3, p. 252].

Referințe bibliografice:

1. I. Mândru, *Amnistia și grațierea*, București, Editura ALL EDUCATIONAL, 1998.
2. I. Munteanu, „Notă critică la sent. pen. nr. 262/1974 a Jud. Sighetu Marmației”, în *Revista română de drept*, nr.5/1976.
3. Comentariu la Codul penal al Republicii Moldova. Sub redacția lui A. Barbăneagră. Chișinău: Centrul de drept al avocaților, 2003.
4. Stela Botnaru ș. a., *Drept penal. Partea generală*, Chișinău, 2005.
5. I. Neagu, *Drept procesual penal*, București, Editura Academiei R.S. România, 1988.
6. N. Volonciu, *Practica judiciară penală*, vol. IV, București, Editura Academiei Române, 1993.
7. Codul de procedură penală al Republicii Moldova din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 104-110 din 07.06.2003.
8. I. Oancea, *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea generală*, vol. II, București, Editura Academiei R.S. România, 1970.
9. V. Dongoroz, *Drept penal*, București, 1939.
10. P. Bouzat, J. Pinatel, *Traité de droit pénal et de criminologie*, tome I, Paris, Librairie Dalloz, 1963.
11. Traian Pop, *Comentarii în Codul penal adnotat. Partea generală*, vol. I, București, Editura Librăriei „Socec and Co.” S.A., 1937.
12. V. Rămureanu, *Codul penal al R.S. România comentat și adnotat. Partea generală*, București, Editura Științifică, 1972.
13. M. Basarab, *Drept penal. Partea generală*, vol. I, Iași, Editura Fundației „Chemarea”, 1992.
14. V. Papadopol, *Practica judiciară penală*, vol. I, București, Editura Academiei R.S. România, 1988.

15. L. Pastor, „Notă la sent. pen. nr. 2808/1969 a jud. Timișoara”, în *Revista română de drept*, nr.12/1970.
16. A. Barbăneagră ș.a., *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale*, Chișinău, 2009.
17. Gh. Dăringă, „Privire generală asupra măsurilor de siguranță”, în *Revista română de drept*, nr.1/1967.
18. Codul civil al Republicii Moldova din 06.05.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 22.06.2002.
19. C. Stătescu, *Tratat de drept civil – teoria generală a obligațiilor*, București, Editura Academiei R.S. România, 1981.

Diana SIMINEANU, doctorandă

PROBLEME DE APLICARE A AMNISTIEI ÎN CAZUL PARTICIPAȚIEI ȘI TENTATIVEI DE INFRAȚIUNE

Summary

An offence generated a criminal report. Criminal liability exists even in time of the offense and the offender is required to bear its consequences. Inevitability without liability and criminal coercion, the whole mechanism of legal regulation of relations of social defense would be ineffective, the law would be seriously compromised and the rule of law could not be restored. However, there are some problems of application of amnesty for holding and attempted offense, issues that initiated a special discussion topic in terms of this scientific article.

Săvârșirea unei infracțiuni determină nașterea raportului penal. Răspunderea penală există chiar din momentul săvârșirii infracțiunii și constă în obligația infractorului de a suporta consecințele ei.

Fără inevitabilitatea răspunderii și a constrângerii penale, întregul mecanism al reglementării juridice a relațiilor de apărare socială ar deveni inoperant, autoritatea legii ar fi grav compromisă, iar ordinea de drept nu ar putea fi restabilită [1, p. 103].

Obligativitatea tragerii la răspundere penală și, prin urmare, obligativitatea aplicării pedepsei derivă, pe de o parte, din însuși caracterul lor de măsuri prevăzute de lege, obligatorii prin ele însele, iar pe de altă parte, din scopul lor de prevenire a săvârșirii unor noi infracțiuni. La rândul său, inevitabilitatea aplicării pedepsei a fost considerată încă din cele mai vechi timpuri a fi unul dintre cele mai eficiente mijloace de preîntâmpinare a infracțiunilor [2, p. 55].

Raportul penal este adus în fața organelor de justiție, care decid asupra existenței sau inexistenței sale. După cercetarea și rezolvarea raportului substanțial de conflict, în cazul aplicării unei pedepse, hotărârea de condamnare trebuie dusă la îndeplinire prin executare. Așadar, din acest unghi de vedere, se disting două etape în realizarea justiției penale: aplicarea sancțiunii penale și executarea acesteia [3, p. 55].

Pot interveni însă anumite situații, stări sau împrejurări posterioare săvârșirii infracțiunii sau aplicării pedepsei care, în interesul societății, determină inutilitatea sau inoportunitatea tragerii la răspundere penală, a executării pedepsei ori a menținerii unor consecințe ale condamnării. Una din cauzele care înlătură răspunderea penală sau consecințele condamnării este amnistia.

Amnistia reprezintă o instituție penală al cărei scop este înlăturarea pentru viitor a caracterului delictual al unor fapte penale, interzicând orice urmărire în ceea ce le privește sau ștergând condamnările care le-au atins. Amnistia este actul de clemență, acordat prin lege organică, privitor la unele infracțiuni săvârșite anterior datei prevăzute în actul normativ, pe temeiuri social-politice și din rațiuni

de politică penală superioare celor care ar fi legitimat reacția coercitivă a societății împotriva infractorilor și care are ca efect înlăturarea răspunderii penale, a executării pedepsei, precum și a altor consecințe ale condamnării.

Constatarea obiectului amnistiei și, prin aceasta, a extinderii actului de amnistie înseși, rezidă nu în identificarea infracțiunilor sau a categoriilor de infracțiuni cu privire la care intervine înlăturarea răspunderii penale, și se efectuează în modalități diverse:

- indicarea maximului special al pedepsei prevăzute de lege pentru infracțiunile amnistiate;
- precizarea expresă a infracțiunilor amnistiate;
- relevarea infracțiunilor exceptate de la amnistie;
- reliefaarea obiectului generic al infracțiunilor;
- evidențierea elementului subiectiv al infracțiunii;
- delimitarea infracțiunilor pentru care s-au aplicat pedepse ce au fost executate sau grațiate până la adoptarea actului de clemență;
- referirea la pedeapsa concretă aplicată sau pronunțată de instanța de judecată.

În cele din urmă, există o singură infracțiune și doar un raport penal unic cu mai mulți subiecți. Prin urmare, în cazul amnistierii unei persoane care a comis o infracțiune sub formă de participație, se emite o singură soluție de încetare a urmăririi penale și nu mai multe, în funcție de numărul participanților.

Obiectul amnistiei constituindu-l infracțiunea, rezultă că de ea vor beneficia toți participanții, indiferent că sunt instigatori, complici sau coautori [4, p. 247; 5, p. 104]. Unele acte de clemență pot să prevadă expres aplicarea prevederilor lor față de participanți, însă, în raport cu considerentul menționat, această precizare este de prisos.

Amnistia operează în raport cu data consumării infracțiunii sau cu rămânerea sa în formă de tentativă și nu în funcție de contribuția la săvârșirea ei. Astfel, în cazul în care actele de instigare, organizare sau complicitate au avut loc până la apariția actului de amnistie, însă realizarea acțiunii a avut loc ulterior, participanții nu vor beneficia de amnistie.

Caracterul unitar al faptei penal-condamnabile, individualizarea ei reală și obiectivă împiedică împărțirea pagubei între participanți în vederea aplicării actului de amnistie, atunci când aceasta este condiționată de valoarea prejudiciului.

În cazul în care prin actul de amnistie sunt stipulate unele condiții personale, pe care unul din participanți nu le întrunește, acesta nu va beneficia de amnistie, însă înlăturarea sa nu se datorează calității sale de participant, ci unei împrejurări personale. De asemenea, tăinuitorii și favorizatorii, care nu sunt participanți, ci autori ai unei infracțiuni corelative, nu se vor bucura de amnistia de care beneficiază cei pe care i-au favorizat sau ale căror bunuri le-au tănuit, decât în măsura în care actul normativ se referă expres asupra lor.

Amnistia se aplică nu numai în cazul infracțiunilor consumate, ci și al celor rămase în formă de tentativă. Ca argument principal pentru aplicarea amnistiei și infracțiunilor realizate în asemenea formă este pericolul lor social mai redus, comparativ cu cel al infracțiunilor consumate, nefiind de conceput să fie iertată infracțiunea consumată, fără a se acorda aceeași favoare formei mai puțin pericu-

loase [6, p. 612].

Un alt argument, mai convingător poate decât cel anterior, este acela potrivit căruia prin „săvârșirea infracțiunii” se înțelege comiterea oricăreia dintre faptele pe care legea penală le pedepsește ca infracțiune consumată sau ca tentativă, precum și participarea la comiterea acestora ca autor, instigator, organizator sau complice. Din aceste considerente, rezultă că actele de amnistie atrag sub incidența lor și tentativa de infracțiune.

Spre deosebire de problema admisibilității amnistiei, în materia tentativei s-au exprimat diferite opinii. Astfel, conform unui punct de vedere, aplicarea amnistiei se face în raport cu limitele pedepsei prevăzute de lege pentru infracțiunea consumată [7, p. 31-32]. Fiind stabilită o limită de pedeapsă până la care se acceptă clemența, legiuitorul se orientează după criteriul stabil și univoc al pedepselor prevăzute de lege și nu în funcție de cele variabile sau interpretabile pe care le presupun situațiile de fapt sau de drept care pot influența limitele pedepsei. Dispozițiile actului de amnistie sunt de strictă interpretare și nu pot fi extinse în afara limitelor în care au fost concepute.

E de menționat și faptul că atât în cazul infracțiunii consumate, cât și în acela al tentativei, există grad identic de criminalitate și perseverență, și numai întâmplarea făcând ca, la infracțiunea neizbutită, executarea totală a faptei să rămână fără efect.

În altă opinie, trebuie avute în vedere limitele de pedeapsă reduse la jumătate în temeiul art. 21 alin. (2) Cod penal român [8, p. 503-504] și trei pătrimi – în temeiul art.81 alin.(3) Cod penal al Republicii Moldova. Argumentele aduse în favoarea acestei opinii sunt atât de ordin literal, cât și de natură logico-juridică.

Actele de amnistie utilizează în mod obișnuit expresia „se amnistiază ori se încetează procedura urmăririi penale sau procedura judiciară în privința infracțiunilor, pentru care legea penală prevede pedeapsa închisorii până la o anumită durată de timp...” Pentru tentativă, în baza principiului diversificării pedepsei, art. 21 alin. (2) Cod penal român prevede o pedeapsă cuprinsă între jumătatea minimumului și jumătatea maximumului prevăzute de lege pentru infracțiunea consumată.

În art.81 alin.(3) Cod penal al Republicii Moldova se vehiculează acest principiu prin stabilirea unei pedepse în cazul tentativei de infracțiune ce nu constituie recidivă în limitele de până la trei pătrimi din maximumul pedepsei pentru infracțiunea consumată.

Așadar, actul de amnistie, identificându-și obiectul prin raportarea la maximumul special al pedepsei prevăzute de lege, este firesc ca infracțiunile rămase în formă de tentativă, ale căror pedepse se încadrează în aceste limite, să cadă sub incidența amnistiei, cu toate că infracțiunile consumate sunt exceptate. În caz contrar, persoana care a săvârșit doar o tentativă și prezintă un pericol social mai redus decât participantul la o infracțiune consumată, va fi supusă, în mod inechitabil, aceluiași regim juridic. În acest context, o parte a jurisprudenței a urmat anume această orientare [9, p. 143].

În sprijinul primei păreri ar putea fi adăugate și alte considerente. Când legislatorul a ținut să extindă clemența sa și asupra infracțiunilor rămase în formă de tentativă, deși pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea consumată de-

pășește limita prevăzută de actul de amnistie, a prevăzut aceasta expres ca în cazul Legii nr. 4/1954 sau Decretului nr. 315/1959.

Totodată, nu numai în cazul tentativei se modifică limitele speciale ale pedepsei ca urmare a diminuării pericolului social, ci și în ipoteza reținerii circumstanțelor atenuante, când maximum devine inferior minimumului special al pedepsei prevăzute de lege pentru infracțiunea săvârșită, iar minimumul special devine limita până la care poate fi redusă pedeapsa în condițiile art. 76 Cod penal român.

Cu toate acestea, la aplicarea actului de amnistie se are în vedere maximumul special al pedepsei prevăzut de lege, incidența circumstanțelor atenuante și, prin aceasta, reducerea obligatorie a limitelor pedepsei fiind lipsită de relevanță.

În favoarea celei de a doua opinii s-ar putea susține că, la adoptarea unui act de clemență, determinante sunt, printre altele, pericolul social abstract al infracțiunilor săvârșite, precum și posibilitățile de resocializare a infractorilor fără executarea pedepsei. Aceste două împrejurări, esențial diferite în cazul tentativei în raport cu infracțiunea consumată, ar trebui să se reflecte în mod corespunzător în tratamentul infractorilor.

În altă ordine de idei, dacă legiuitorul ar fi urmat să excepteze tentativa în cazul infracțiunilor pedepsite de lege cu închisoare peste limita stabilită în actul de amnistie, ar fi utilizat formularea „amnistiază infracțiunile pedepsite cu închisoare până la..., consumate ori rămase în formă de tentativă”, sau alta similară care ar reda aceeași idee.

În cele din urmă, având în vedere forța argumentelor invocate în susținerea celor două opinii și echilibrul în care ele se află, considerăm că, în actele de amnistie ce vor fi emise în viitor, legiuitorul va trebui să-și facă mai deslușit cunoscute intențiile sale sub acest aspect.

Referințe bibliografice:

1. M. Basarab, „Faptele juridice care modifică și sting raportul penal”, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Series Jurisprudentia*, 1966.
2. C. Beccaria, *Despre infracțiuni și pedepse*, București, Editura Științifică, 1965.
3. Iancu Mândru, *Amnistia și grațierea*, București, Editura ALL EDUCATIO-NAL, 1998.
4. I. Rădulescu, *Curs de drept penal*, ediția a II-a, vol. II, București, Editura „Cultura Poporului”, 1939.
5. P. Pastion, M. Papadopulu, *Codul penal annotat*, București, Editura Librăriei Socec & Comp. S.A., 1922.
6. V. Rămureanu, *Codul penal al Republicii Socialiste România – comentat și annotat. Partea generală*, București, Editura Științifică, 1972.
7. I. Poenaru, „Soluții ale practici judiciare în materia amnistiei și grațierii”, în *Revista română de drept*, nr. 12/1986.
8. M. Basarab, *Drept penal. Partea generală*, vol. II, Iași, Editura Fundației „Chemarea”, 1992.
9. „Tribunalul mun. București, Secția a III-a pen., decizia nr. 724/2009”, în *Revista română de drept*, nr. 2/2010.

Sergiu SÎRBU,
șef al Catedrei „Drept civil”
a Academiei MAI „Ștefan cel Mare”, doctorand

UNELE VIZIUNI ASUPRA INFRAȚIUNILOR DIN DOMENIUL BANCAR ȘI DIN DOMENIUL ACTIVITĂȚILOR BANCARE

Summary

Analyzing the essential features of banking crimes [Here, the text after the words “crimes of the activities of commercial banks”, “banking crime”, “crime in commercial banks” to use as sinonome], we see that in fact they are unanimous vote acknowledged as a form of economic crime. And for this reason, the essential feature of this phenomenon is directly related to the specification of the latter characteristics.

Once with the transition to a market economy, in the legal sciences were seen to resolve the dilemma of defining economic crimes, from criminological point of view. However, until now, both in the national literature, and in the international, has not been clear accepted a definition for the term “economic crime”. Therefore, most experts in the field agree with the fact that socio-legal border phenomenon is very uncertain.â

Recenzent: **Iurii LARII**, doctor în drept, conferențiar universitar, prorector al Academiei MAI „Ștefan cel Mare”

Analizând caracteristicile esențiale ale infraționilor din domeniul bancar [aici și în continuare după text sintagmele „crimele din domeniul activităților băncilor comerciale”, „crimă bancară”, „crimă în băncile comerciale” se folosiesc ca sinonome], observăm că de fapt prin unanimitate acestea sunt recunoscute ca o formă a infraționilor economice. Și, din acest considerent, caracteristica esențială a acestui fenomen are legătură directă cu specificarea carateristicilor acestora din urmă.

Ca termen independent, „infraționile economice”, este folosit de juriști, economiști, sociologi, lucrători ai organelor de drept încă de la mijlocul anilor `80 ai secolului trecut.

Desigur, acest termen a existat și până la reformele din domeniul dreptului penal, dar datorită poziției dominante a statului în deținerea proprietăților în sistemul relațiilor industriale, în etapa de dezvoltare a societății din acea perioadă, prin sintagma „crimă economică” se subînțelegea doar „atentate asupra proprietății statului, care se evidențiau prin furtul din proprietatea statului, comis prin abuz de serviciu” [1, p. 129].

Odată cu trecerea la economia de piață, în fața științelor juridice s-a pus scopul de a soluționa dilema definirii crimelor economice din punct de vedere criminologic. Cu toate acestea, până în prezent, atât în literatura de specialitate națională, cât și în cea internațională, nu a fost formată clar o definiție acceptată pentru sintagma „crimă economică”. Prin urmare, majoritatea specialiștilor din

domeniu sunt de acord cu faptul că hotarul acestui fenomen socio-juridic este foarte incert.

Meditând asupra acestei teme, V. V. Luneev menționează că „înțelegerea crimelor economice e chiar mai dificilă decât o crimă mercenară, și totuși în multe țări acest grup de crime se consideră relativ independente” [2, p. 255]. O trăsătură caracteristică a crimelor economice este caracterul ei meschin și, prin urmare, acest tip de crime include numai infracțiunile care au ca motiv beneficiul material personal. Însă este necesar de menționat că acest criteriu nu este universal, fiindcă orice activitate economică întrunește profit. Important este să menționăm că la crimele economice se referă doar crimele care au ca motiv beneficiul material, au un caracter meschin și se comit pentru a primi acel beneficiu material și serviciu prin metode ce contravin legislației în vigoare.

În majoritatea cazurilor, interpretarea categoriei de „crime economice” este asociată cu încălcări penale comise în domeniul relațiilor economice, al căror obiect cuprinde tot felul de relații economice, iar infractorii – persoane care soluționează probleme cruciale ce țin de relații economice.

Astfel, unii autori definesc crimele economice ca „un ansamblu de crime meschine comise în domeniul economic de persoane din cadrul activităților lor profesionale, în legătură cu aceste activități și atentează la proprietatea și alte interese ale consumatorilor, partenerilor, concurenților și ale statului, precum și la ordinea de gestionare economică din diferite sectoare ale economiei” [3, p. 12].

Alți cercetători interpretează prezentul concept prin „acțiunea ce vizează obținerea unui rezultat economic (prin satisfacerea intereselor personale), îndeplinit prin ilegalitate de către persoane care desfășoară activități economice” [4, p. 108].

La general, fiind de acord cu noțiunile sus-menționate de infracțiune economică, aș vrea să menționez că ele ar trebui să fie atribuite la o interpretare restrânsă a conceptului în cauză, adică infracțiuni săvârșite doar de persoane care activează în domeniul economic și nemijlocit în procesul de gestionare. Și atunci „nucleul crimelor economice îl va constitui crimele care sunt săvârșite de corporații împotriva economiei statului, împotriva altor corporații, de salariați ai corporațiilor și ai corporațiilor împotriva consumatorilor” [5, p. 255].

După cum observăm, semnul distinctiv în cazul crimelor economice este activitatea nemijlocită a persoanelor din sistemul relațiilor economice în procesul lor de activitate profesională; de asemenea, aceste persoane (persoanele juridice și fizice care sunt implicate direct în activitatea de antreprenariat, adică, proprietari, manageri și alte persoane material responsabile) în mare parte sunt unicele care țin sub control structura social economică, pe care ei o folosesc în scopuri criminale.

Așadar, subliniind caracteristicile crimelor economice, ne solidarizăm cu părerea E.E. Demeniava, care menționează că asemenea categorii de infracțiuni:

- se comit în procesul activității profesionale;
- în cadrul și sub acoperirea activității economice legale;
- au un caracter meschin;
- au un sistem continuu de dezvoltare;
- aduc daune economice intereselor statului, întreprinderilor private și cetățenilor;

– se comit de persoane fizice și juridice, care activează în numele și interesul întreprinderii. [6, p. 30]

În același timp, considerăm că este necesar să clarificăm unele aspecte controversate.

Înainte de toate, observăm că crimele economice nu se limitează întotdeauna direct la activități economice. În special, acest tip de infracțiuni cu un anumit grad de condiționalitate poate fi atribuit și ramurilor economiei subterane, cum ar fi traficanții de droguri, pornografia, jocurile de noroc și altele.

În ceea ce privește studiul prezent, deosebit de relevantă este problema persoanelor implicate în crimele economice.

Este necesar să menționăm că participanții nemijlocit implicați în infracțiuni economice, inclusiv în domeniul bancar, pot fi persoane care nu au nici o legătură directă cu activitatea economică. Cu toate că persoana implicată în asemenea crime în mare parte este persoana care îndeplinește unele funcții de distribuitor în unul sau în alt domeniu economic și se comit de obicei în componența grupurilor și grupărilor criminale. Între timp, poate fi vorba și despre participarea la săvârșirea crimelor economice atât a unor elemente criminale, cât și a unor funcționari corupți. Cum a menționat V. M. Esipov, „acești indivizi au invadat activitățile de afaceri legale dar și ilegale și folosesc metode ilegale de influență, pentru ca să-și atribuie în mare parte beneficiile economice”. [7, p. 152]

În acest sens, pare a fi insuficient de convingător sensul tot mai prezent în literatura de specialitate „sumar” ce definește infracțiunile din domeniul bancar. Se poate de adus ca exemplu: „infracțiunile din domeniul bancar trebuie să le considerăm ca un act social periculos (acțiune sau inacțiune), interzis de Codul penal sub amenințarea pedepsei, înfăptuită de o persoană fizică sau o persoană care gestionează organizația, ce desfășoară activități bancare prin derogare de la normele legale (licențierea operațiunilor bancare)” [8, p. 36].

Aș dori, de asemenea, să atrag atenția și asupra faptului că unii autori fac o diferențiere între noțiunea de „crime economice” și „crimă din domeniul economic” considerând că crima din domeniul economic constă din toate actele criminale împotriva economiei, relațiilor de proprietate, inclusiv cele legate de infracțiunile de proprietate tradiționale (furt, jaf, tâlhărie și altele); însă crimele economice sunt considerate ca un grup de infracțiuni care fac parte din crimele din domeniul economic” [9, p. 29].

În mod similar, în opinia noastră ar trebui să delimităm conceptul de infracțiune din domeniul bancar și cel din domeniul de activitate bancară.

Dacă e să vorbim de infracțiuni din domeniul bancar, atunci se poate contura un grup de elemente constitutive ale acestui gen de infracțiuni care se poate structura astfel:

- infracțiuni săvârșite cu o deosebită cruzime (omorul funcționarilor bancari, daune aduse sănătății lor în scopul intimidării, hărțuire, răpire ș. a.m.d.);
- infracțiuni săvârșite cu scop de a se îmbogăți fără justă cauză (atentat la valorile materiale și monetare ale băncilor);
- infracțiuni săvârșite cu intenția de a acapara bunuri materiale prin aplicarea violenței fizice (extorcare, furt, jaf).

În ceea ce privește infracțiunile comise în domeniul activității bancare, acțiunile ilegale au un caracter care se evidențiază mai mult prin intenția de acaparare a bunurilor materiale. Luând în considerare cele elucidate mai sus, noțiunea de domeniu de activitate bancară este limitată la operațiunile bancare care sunt permise de legislația în vigoare, iar din ansamblul de infracțiuni care sunt supuse studiului dat, este necesar a fi excluse astfel de infracțiuni care se comit prin violență. Din acest considerent, în limita infracțiunilor care atentează la domeniul de activitate bancară vor rămâne numai infracțiunile care sunt săvârșite fără violență, pe cale de activitate bancară și care se bazează pe elementele de infrastructură bancară.

Legislația Republicii Moldova prevede sub aspect infracțional o gamă destul de largă de activități care atentează la procesul de activitate bancară. În legătură cu acest fapt, se presupune că această împrejurare este condiționată de „locul și rolul băncilor în economia de stat, care au ca scop concentrarea capitalului financiar, și ca rezultat aceste instituții financiare devin obiectul permanent de interes din partea elementelor criminale”[10, p. 111].

Infracțiunile bancare au ca scop atribuirea pe nedrept a ceea ce nu poate să aparțină fără a oferi în schimb unele resurse financiare sau a depune o muncă oarecare, și care are ca efect îmbogățirea fără justă cauză a persoanelor fizice sau juridice din contul pagubelor materiale săvârșite împotriva intereselor economice ale statului, ale persoanelor fizice sau juridice.

Ca efect al acestui gen de atentare ilegală este redistribuirea bunurilor materiale obținute pe cale criminală în societate.

Caracterul principal al acestui gen de infracțiune constă în faptul că este în strânsă legătură cu necesitatea de a îndeplini activitatea bancară pe bază de încheiere de contracte, care apar între subiecții de drept bancar și clienții care sunt deserviți. Din acest considerent, elementul caracteristic care definește acest grup de infracțiuni este în strânsă legătură cu obiectul la care se atentează, adică relațiile economice apărute de legislația în vigoare. Cu alte cuvinte, din punctul de vedere al dreptului penal, tocmai obiectul infracțiunii este elementul pe care se bazează într-o oarecare măsură unele clasificări ale infracțiunilor prevăzute în Codul penal al Republicii Moldova.

Din acest considerent și cu scopul de a identifica limitele domeniului de activitate bancară și în conformitate cu ansamblul de atentare la respectivul domeniu de activitate bancară, amintim că însuși domeniul economic este un ansamblu compus din două tipuri de relații economice: relații de proprietate și relații care apar în procesul de organizare și desfășurare a activității de gestionare.

Până la intrarea în vigoare a noului Cod penal al Republicii Moldova, atențatele criminale asupra domeniului de organizare a relațiilor economice era atribuit de către specialiștii din domeniu la categoriile de infracțiuni din domeniul administrărilor defectuoase. În special, acest gen de infracțiuni erau „o formă de infracțiuni economice, care atentau la relațiile sociale în procesul de producere, schimb, redistribuire și folosire a bunurilor materiale. Obiectul generic în acest caz era sistemul de relații sociale apărute de către stat, care apărea în domeniul de activitate a administrării societății civile”[11, p. 1].

De mult timp încoace acest termen nu se mai regăsește în doctrina dreptu-

lui penal, dar esența relațiilor economico-organizaționale a rămas neschimbată.

Din acest considerent, considerăm că este fundamentată delimitarea infracțiunilor, care se comit în domeniul de activitate cercetat, în două grupe de bază:

- infracțiuni care atentează la resursele bancare și la altă proprietate bancară;
- infracțiuni care atentează la infrastructura bancară [12,].

Un același punct de vedere este împărtășit și de către doctrinarii români, care pe lângă precizările de rigoare mai atribuie „lumii băncilor” o personalitate proprie, un univers aparte, cu caracter dinamic, complex și care reprezintă gradul de dezvoltare a unei națiuni. Mai mult ca atât, autoritățile politice și economice de pretutindeni apreciază intruziunea poliției în chestiuni bancare și financiare drept un act ilegal, un exces de la funcțiile de asigurare a ordinii de drept [13, p. 20].

Analizând alte posibilități de clasificare a infracțiunilor din domeniul de activitate bancară, atragem atenție asupra unei scheme ineficiente de prezentare a infracțiunilor din domeniul activității bancare din Codul penal al Republicii Moldova [14,], astfel acest gen de infracțiuni sunt împărțite în infracțiuni împotriva proprietății, infracțiuni economice și infracțiuni săvârșite de persoane cu funcție de răspundere.

Specificul domeniului bancar, care este în strânsă legătură cu fluxurile de active financiare, este condiționată de faptul că săvârșirea infracțiunilor în acest proces de activitate bancară în egală măsură se comit și în marea majoritate a infracțiunilor săvârșite împotriva proprietății și în marea majoritate de săvârșirea infracțiunilor prin abuz de serviciu. Este de înțeles că și schema de repartizare pe care ne propunem să o realizăm nu este lipsită de unele neajunsuri și este destul de condiționată, deoarece, într-un sfârșit, orice infracțiune săvârșită în domeniul de activitate bancară, până la urmă este o infracțiune săvârșită împotriva proprietății. Cu toate acestea, credem că această delimitare a infracțiunilor economice este cea mai optimă din considerentul că astfel este accentuată importanța de a apăra infrastructura bancară, care într-o oarecare măsură se reflectă asupra societății la modul general, inclusiv asupra stabilității economice, fluxurilor financiare și ritmul de dezvoltare economică a țării.

Analizând cele expuse mai sus, considerăm că infracționalitatea din domeniul de activitate comercial bancar este un ansamblu de atentate meschine asupra raporturilor juridice apărute de către stat, care au apărut în acest sector de economie, inclusiv atentate asupra intereselor patrimoniale ale persoanelor fizice și juridice și asupra bunei funcționări bancare.

Infracționalitatea bancară se extinde tot mai mult asupra intereselor personal-patrimoniale ale persoanelor fizice și juridice apărute de către legislația în vigoare. În această situație prejudiciul format este mult mai multilateral din punctul de vedere al caracterului faptului comis. De cele mai multe ori această infracțiune are o durabilitate în timp, este săvârșită în mod ascuns și de fiecare dată nu există un subiect concret. În concluzie, așa cum menționează majoritatea specialiștilor din domeniu, „rezultatul săvârșirii acestui gen de infracțiuni nu se limitează la pricinuirea de daune interese a unei singure persoane dar este lezată întreaga societate” [15, p. 29].

Prin obiect al infracțiunilor supuse cercetării, înțelegem interesele patrimo-

niale ale persoanelor fizice și juridice, ale relațiilor sociale apărute de către stat, care apar în urma activității bancare. Latura obiectivă a calificării infracțiunilor care se comit în domeniul activității bancare este acțiunea pedepsită de lege care apare în domeniul de activitate bancară.

Infracțiunile de acest gen sunt comise cu intenție, iar răspunderea penală pentru comiterea lor în cele mai multe cazuri este în strânsă legătură cu paguba survenită care este prevăzută de norma penală.

Referințe bibliografice:

1. *Курс советской криминологии. Предупреждение преступности*, Москва, 1986, с. 129.
2. В.В. Лунеев, *Преступность XX века. Мировой криминологический анализ*, Москва, 1997, с. 255.
3. Э.И. Петров, Р.Н. Марченко, Л.В. Барина, *Криминологическая характеристика и предупреждение экономических преступлений*, Москва, 1995, с. 12.
4. В.М. Есипов, *Теоретико-методологические проблемы нейтрализации экономической преступности*// *Преступность: стратегия борьбы*, Москва, 1997, с. 108.
5. В.В. Лунеев, *Преступность XX века. Мировой криминологический анализ*, Москва, 1997, с. 255.
6. Е.Е. Дементьева, *Проблемы борьбы с экономической преступностью в зарубежных странах*: Дис. ...канд. юрид.наук, Москва, 1996, с. 30
7. В.М. Есипов, *Криминальная экономика: содержание, характеристика и реакция общества*// *Реагирование на преступность: концепции, закон, практика*, Москва, 2002, с. 152.
8. Е.М. Куликов, *Незаконная банковская деятельность: уголовно-правовые и криминологические проблемы*: Дис. канд. юрид. наук, Ставрополь, 2001, с. 36.
9. В.М. Егоршин, *Экономическая преступность и безопасность современной России (теоретико-криминологический анализ)*: Автореф. дис. докт. юрид. наук, СПб., 2000, с. 29.
10. Д.И. Аминов, *Уголовно-правовая охрана кредитно-финансовых отношений*, Челябинск, 1999, с.111.
11. Б.В. Волженкин, *Ответственность за преступления в сфере хозяйственной деятельности* //Проблемы борьбы с экономической преступностью и наркобизнесом при переходе к рынку: Материалы международной конференции, СПб., 1994, с. 1.
12. В.А. Гамза, И.Б. Ткучук, *Безопасность коммерческого банка: Учебно-практическое пособие*, М.: Изд.-ль И.И. Шумилов, 2000.
13. С. Voicu, G.S. Ungureanu, A.C. Voicu, *Investigarea criminalității financiar-bancare*, București, Editura POLIPRESS, 2003, p. 20.
14. Codul penal al Republicii Noldova, 2002.
15. В.С. Прохоров, *Преступление и ответственность*, Ленинград, 1984, с. 29.

Ion SLISARENCO,

lector asistent al Catedrei „Drept penal”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept

CAUZALITATEA DELINCVENȚEI JUVENILE

Summary

One aspect that influenced general ascendancy of crime is increasing of more factors of crime components, such as juvenile crime. To the appearance and increasing of all elements of juvenile crime particularly, and to the whole phenomenon in general, they influenced a number of factors such as poor financial and economic condition existing in the country; inefficiency and lack of social support programs; increased rate of unemployment; the miserable wage in the country.

Pe parcursul perioadei de tranziție la economia de piață a apărut un set nou de forme ale criminalității, precum traficul de ființe umane, traficul de organe, spălarea de bani, contrabanda, infracțiuni informatice, s-a înregistrat, totodată, și majorarea formelor tradiționale de criminalitate, sporirea infracțiunilor grave, omor, provocarea leziunilor corporale grave, jaf, tâlhărie. Un aspect care a influențat ascendența generală a criminalității este sporirea factorilor unor elemente componente, cum ar fi criminalitatea minorilor etc. La apariția și sporirea elementelor componente ale criminalității minorilor și ale întregului fenomen, în general, au influențat o seamă de factori, cum ar fi starea economico-financiară deplorabilă existentă în țară, lipsa unor programe de susținere socială, rata sporită a șomajului, ineficiența și lipsa unor programe de reconstrucție a edificiului socio-economic, nivelul mizer al salariului minim, mediu pe țară.

Prezența acestor factori a generat un șir de consecințe negative, precum apariția și amploarea dezastruoasă a migrațiunii ilegale, precum și scăderea calității activității prestate în instituțiile statale.

Ca rezultat al persistenței acestor fenomene, s-a înregistrat creșterea numărului de divorțuri, apariția unui impunător număr de familii cu un singur întreținător, scăderea calității procesului instructiv educativ realizat în școli, licee, gimnazii, instituții de învățământ superior. Un element ce contribuie la sporirea factorului distructiv este micșorarea vertiginoasă a instituțiilor pentru copii, cum ar fi: bibliotecile pentru copii, stații ale tinerilor tehnicieni, stații ale tinerilor naturaliști, școli sportive pentru copii, case de creație tehnică etc. Un alt factor care influențează asupra creșterii delincvenței juvenile este executarea necorespunzătoare a obligațiilor părintești de către persoanele responsabile (părinți, tutori, curatori). Analiza ultimei perioade denotă o lipsă de atenție cuvenită copiilor, neglijarea obligațiilor, caracterizată prin neacordarea, insuficiența unui suport moral, lipsa asistenței de educare, întreținere, reevaluarea principiilor de educare

și propaganda valorilor materiale (acapararea bunurilor materiale) în detrimentul celor etico-morale (ignoranța față de procesul de studii, precum și a continuării acestora). Toate aceste elemente au influențat sporirea treptată a nivelului criminalității juvenile.

Creșterea criminalității juvenile este condiționată, în mare măsură, și de dinamica sporirii pe an ce trece a numărului de minori ce nu au posibilitatea de a participa la procesul de învățământ, de a-și continua studiile. Această situație, precum și prezența altor factori, influențează minorii să se consolideze, formând grupuri stabile pentru a dobândi bunuri pe cale ilegală, aderând pe parcurs la grupările criminale de maturi, ceea ce sporește pericolul social care survine din partea grupărilor de minori.

Datele statistico-criminologice denotă o fluctuație a acestui tip de criminalitate cu o tendință generală de sporire pe parcursul ultimilor ani. Acest aspect sporește îngrijorarea, deoarece se atestă scăderea vârstei infractorilor la comiterea infracțiunilor grave.

Problemele dificile ce apar în procesul de educație și formare a oamenilor constituie o reflecție a controverselor specifice proceselor sociale contemporane. A le percepe, a pătrunde esența lor constituie o sarcină dificilă, dar necesară, fără de care ar fi imposibil de soluționat problema minimalizării actelor antisociale persistente în societate. În condițiile edificării unui stat de drept, e necesar de re-evaluat starea și structura mecanismelor sociale, de realizat o abordare a modalității de formare și educare a personalității umane, analizându-se diversele direcții, aspecte ale sarcinii de cercetare: economice, sociale, politice, social-psihologice, organizatorice, de gestionare etc.

Evaluarea și analiza aspectelor criminologice și normative constituie un factor de stringență actuală, deoarece oferă posibilitatea de a scoate la iveală și reglementa șirul de lacune legislative în sistemul instructiv educativ, circumstanțele defectuoase ce împiedică desfășurarea și realizarea cu succes a proceselor și acțiunilor prevăzute în planul de activitate al diverselor instituții sociale, procesele deformațiilor morale în conștiința și acțiunile unor persoane concrete, de formare și realizare a unor motive și scopuri criminale.

Omul ca entitate formează și influențează mediul social în care se află. Acest fapt impune de a majora rolul factorilor sociali conștienți ce ar supraveghea și coordona procesul de formare a personalității.

În literatura juridică s-a impus argumentat convingerea că motivele manifestării criminale printre minori sunt prioritar legate de împrejurările nefaste de formare morală a personalității infractorilor, de delincvențele în sistemul relațiilor economice, de contradicțiile relațiilor sociale, de interesele politice (conflictele și instabilitatea politică), precum și de starea morală a societății.

Se menționează pe bună dreptate faptul că un loc tot mai important în geneza infracțiunii îi revine influenței negative a mediului criminogen, incitarea și antrenarea în activitățile criminale de către maturi.

Analiza dosarelor penale, precum și investigațiile efectuate de către specialiștii în domeniu a infracțiunilor săvârșite cu participarea minorilor confirmă faptul că fiecare a treia infracțiune, din numărul celor studiate, este săvârșită de

minori sub influența negativă a persoanelor mature. Astfel, principalele cauze ale antrenării minorilor în activități criminale pot fi următoarele:

1. consumul abuziv de băuturi alcoolice și utilizarea drogurilor atât de către cei ce antrenează minorii în activități criminale, cât și de către cei antrenați;
2. instigarea din partea recidiviștilor și a persoanelor cu antecedente penale;
3. influența negativă din partea membrilor familiei minorului.

Cauzele enumerate pot genera antrenarea minorilor în infracțiuni atunci când există condițiile corespunzătoare ce creează o ambianță favorabilă săvârșirii crimei date. La acestea atribuim:

1. organizarea la un nivel necorespunzător a petrecerii timpului liber și ocupațiilor minorilor;
2. delincvența în activitatea educațională a minorilor în colectivele școlare și de muncă;
3. imperfecțiunile muncii organelor de drept în combaterea antrenării minorilor în activități criminale și antisociale.

După cum am menționat mai sus, beția și narcomania ocupă locuri de frunte în cauzalitatea delincvenței juvenile. Prin aceste noțiuni se înțelege folosirea alcoolului și stupefiantelor atât în cazuri aparte, cât și sistematic, fapt ce cauzează starea de ebrietate vizibilă. Practica confirmă destul de convingător faptul că excesul de băuturi spirtoase și de alte mijloace narcotice constituie un rău social, ce generează consecințe grave nemijlocite atât pentru delincvent, cât și pentru întreaga societate.

Analizând problema alcoolismului și narcomaniei, este important să menționăm, în primul rând, că acest rău duce inevitabil la deformarea personalității, și anume: la schimbări negative considerabile de statut, social-culturale, juridico-morale, intelectuale, volitiv-emotive și alte devieri de personalitate.

De altfel, este caracteristică răspândirea narcomaniei nu numai printre persoanele ce antrenează minorii în activități delictuale și antisociale, ci chiar și printre înșiși minorii antrenați în activități infracționale. Ultima împrejurare, la rândul ei, contribuie la săvârșirea crimelor premeditate.

Totodată, e important și un alt aspect. Studiarea practicii judiciare constată că cei care antrenează la nivelul pregătirii anume pentru comiterea crimei creează intenționat condiții pentru „contacte de ebrietate” cu adolescenții, cu alte cuvinte, de la acestea începe realizarea directă a intenției delictuoase.

După cum se știe, teoreticienii definesc în mod diferit rolul beției în geneza cauzelor și a circumstanțelor infracțiunilor. Unii autori afirmă că beția și alcoolismul nu constituie un motiv al criminalității, ci prezintă doar condiții favorabile, ce contribuie la menținerea și manifestarea ei. Alții împart crimele săvârșite în legătură cu consumul abuziv de alcool în două grupe:

- infracțiuni ce au fost săvârșite sub influența consumului de băuturi alcoolice și altor substanțe narcotice (huliganism, violuri, leziuni corporale etc.);
- infracțiuni a căror comitere e posibilă în legătură cu existența alcoolismului și narcomaniei (delicte cointeresate, săvârșite în scopul obținerii mijloacelor pentru folosirea lor la procurarea băuturilor alcoolice și a stupefiantelor, precum și antrenarea minorilor în beții, consum de narcotice ș.a.).

De altă părere este autoarea I.S. Leikina, considerând că beția în unele cazuri constituie o cauză nemijlocită a comiterii infracțiunii, iar în alte cazuri duce doar la săvârșirea crimei.

Conform opiniei autoarei S.S. Ostroumova, alcoolismul, beția constituie o condiție ce declanșează, asemeni unui catalizator, egoismul, comportamente antisociale, cu alte cuvinte, cauza infracțiunii, transpunând această cauză din posibilitate în realitate.

Un șir de autori consideră alcoolismul, narcomania una din cauzele principale ale criminalității. După cum presupunem, la antrenarea minorilor în activități delictuale și antisociale beția constituie, în majoritatea cazurilor, cauza săvârșirii crimei date și, mai rar, o condiție ce favorizează comiterea acesteia.

Practica confirmă că narcomania și alcoolismul exercită o influență deosebit de mare asupra delincvenței recidive. Acest fapt e specific și pentru infracțiunile ce țin de antrenarea minorilor în activități delictuale. E necesar să menționăm faptul că beția celor care antrenează și a celor antrenați în multe privințe se explică printr-o diferență neînsemnată de vârstă între ei. De obicei, instigatorii tineri în vârstă de 18-20 ani nu dispun de mijloace bănești pentru procurarea băuturilor alcoolice sau a altor stupefiante, ca de altfel și infractorii maturi. Această circumstanță determină într-o anumită măsură și scopul principal al infracțiunilor – obținerea mijloacelor necesare pentru consumul de substanțe sus-numite.

Majoritatea autorilor consideră că una din cauzele ce facilitează antrenarea minorilor în activități criminale și antisociale, în special narcomania, constă în lipsa unui control subordonat, unui scop bine determinat, la un nivel adecvat de organizare, a modului de petrecere a timpului liber, a relațiilor adolescenților, observați, surprinși de către organele de interne, părinți (sau persoane care îi înlocuiesc) în consumul de băuturi alcoolice și stupefiante, precum și organizarea insuficientă a activității de propagandă antinarcotică, în rândurile populației. Consecința a acestui fapt este creșterea natalității copiilor cu diferite devieri în dezvoltarea fizică și mintală.

Instigarea din partea recidiviștilor și persoanelor cu antecedente penale prezintă o altă cauză a criminalității minorilor. Termenul „a predispuce” e utilizat în sensul de săvârșire a acțiunilor orientate spre incitarea hotărârii de a săvârși infracțiunea, a sugera adolescenților o decizie fermă și înfăptuirea ei parțială sau totală de către instigator, cel puțin a pregătirii pentru infracțiune.

Instigarea nemijlocită a săvârșirii infracțiunii sau complicitatea se poate manifesta sub cele mai variate forme: convingere, rugămintă, amenințare, promisiuni de orice gen ș.a.

Provocarea comiterii nemijlocite a infracțiunii atinge un grad de pericol social mai înalt când executanții sunt minori. Aceasta se explică prin faptul că perioada minoră de viață este însoțită de un șir întreg de particularități specifice de vârstă. Vârsta adolescentină este deosebit de neomogenă și contradictorie, creșterea bruscă fizică și morală acutizează toate reacțiile la mediu. E mare dorința de a face bine, dar tot atât de neașteptate sunt pornirile negative, agresivitatea, tendința de a proceda contrar reglementărilor, îndeosebi dacă nu se anihilează, ori, invers, e ațâțată de o atitudine nefastă a maturilor.

Trebuie menționat în mod deosebit că un pericol social considerabil îl constituie instigarea din partea recidiviștilor și persoanelor cu antecedente penale. În acest caz se are în vedere nu numai o influență mai intensivă și mai periculoasă a recidiviștilor și persoanelor cu antecedente penale, incorrigibile, asupra comportării minorilor, ci și faptul că pentru asemenea persoane, în primul rând pentru recidiviști, „infracțiunile se repetă în virtutea obișnuinței”, totodată, pentru ei e specific tendința de a nu „lăsa urme”. Datele practicii de urmărire penală și judiciară adevăresc concludent faptul că multor infractori-recidiviști le este caracteristică orientarea generală negativă a personalității. Pentru recidiviști și pentru persoanele cu antecedente penale e caracteristică tendința spre violență, dominarea asupra celor mai slabi, îndeosebi a minorilor în scopul ademenirii lor pentru săvârșirea infracțiunilor sau implicarea în diverse forme de activitate antisocială. Precedentul judiciar adevărește faptul că sub influența recidiviștilor mulți minori infractori, pășind pe calea delincvenței la o vârstă precoce, după un anumit timp devin ei înșiși recidiviști. Statistica confirmă faptul că cu cât mai devreme adolescentul pășește pe calea delincvenței, cu atât mai mici sunt speranțele de resocializare a lui, cu atât mai scurte sunt intervalele între acțiunile infracționale.

Pericolul sporit al influenței recidiviștilor și persoanelor cu antecedente penale, incorrigibile, constă în faptul că astfel de persoane își aleg, de obicei, minorii pentru săvârșirea nu numai a unei infracțiuni, ci și pentru a-i implica sau a-i predispuce spre săvârșirea sistematică a infracțiunilor de orice ordin. În special, mai bine de jumătate din adolescenții implicați sunt din familii vulnerabile, totodată, au fost educați și în familii de recidiviști, persoane cu antecedente penale, ce duc un mod de viață antisocial ș.a. De regulă, recidiviștii și persoanele cu antecedente penale înainte de a-i antrena pe minori îi pregătesc psihologic pentru activități delictuale. Conform datelor cercetării, în acest scop ei folosesc diferite modalități: consumarea băuturilor spirtoase – 65%; jocuri de noroc – 12%; constrângerea – 9% ș.a.

Esența familiei, rolul ei în societate este relevat în lucrările științifice ale multor autori din țară și de peste hotare. Familiei, grație naturii ei, îi este caracteristică funcția primară și, totodată, de foarte mare durată în educația copiilor. Anume în familie adolescenții asimilează calitățile inițiale și fundamentale ale persoanei, aici se formează intens poziția lor morală. Nu întâmplător A.S. Macarenko sublinia faptul că „onestitatea trebuie educată la vârsta cea mai fragedă”.

Desigur, educația se constituie din mai multe componente. Devenirea morală, dezvoltarea și desăvârșirea personalității se desfășoară pe parcursul asimilării treptate a idealurilor, principiilor și normelor moralei sociale, transpunerii lor în convingeri personale. Un rol deosebit în acest proces îi revine educației în familie din copilărie și până la maturizare.

În concluzie, în vederea redresării situației se impune implementarea unor măsuri noi. Inițial, ar fi desfășurarea unei investigații științifice care ar scoate în evidență cauzele și condițiile ce generează criminalitatea juvenilă, în baza căreia să fie elaborată o nouă concepție națională de prevenire și combatere a acestui tip de devianță socială, strategie ce ar cuprinde măsuri la nivel național.

Bibliografie:

1. Gh. Munteanu, A. Balan, „Delincvența juvenilă: realitate socială, forme și metode de prevenire”, în *Materialele conferinței științifico practice internaționale*, 2004.
2. Э.Б. Мелникова, *Ювенальная юстиция. Проблемы уголовного права, уголовного процесса и криминологии*, Москва, Дело, 2000, с.18.
3. N. Mitrofan, V. Zdrenghea, T. Butoi, *Psihologie juridică*, Editura Șansa SRL, București, 1992, p.278.
4. Ș. Daneș, V. Papadopol, *Individualizarea juridică a pedepselor*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p.104.
5. I. Radu, *Psihologie socială*, Cluj-Napoca, Editura Exe SRL, 1995.
6. 6. Septimiu Chelcea, *Dicționar de psihologie socială*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981.

Roman STARAȘCIUC,
lector superior al Catedrei „Drept public”
a Academiei MAI „Ștefan cel Mare”

PROCESELE MIGRAȚIONISTE ÎN CADRUL UNIUNII EUROPENE – UN FACTOR DE VULNERABILITATE A DREPTURILOR ȘI LIBERTĂȚILOR FUNDAMENTALE

Summary:

Migration is a fact of life today. World states have different models and solutions. Controversy arises between the rights of migrants and other categories of rights. How does freedom of movement of those seeking a better life? What are the criteria to limit this right?

1. Delimitări conceptuale

Procesele migraționiste au devenit astăzi fenomene de dimensiuni globale. Modul în care autoritățile statelor rezolvă și gestionează problemele generate de procesele migraționiste, în mod cert, va condiționa securitatea națională, dezvoltarea social-economică și chiar posibilitatea de supraviețuire a popoarelor și națiunilor.

Există multiple cauze – conflicte etnice, armate, religioase, crize politice, economice sau ecologice, – care impun mase mari de oameni să-și părăsească locurile natale¹, sperând la un trai mai bun.

Istoria civilizației umane ne-a lăsat numeroase exemple ale mișcărilor migraționiste, strămutărilor și exodului masiv de populație. Încă în Vechiul Testament se vorbește despre fuga evreilor din Egiptul Antic în Israel (aprox. 1300 – 1200 î.Chr.), fiind animați de dorința ameliorării propriei poziții sociale și de formarea propriului stat național. Procesul din acele timpuri capătă denumirea de Hanaan, proces înrădăcinat în normele religioase și cutumiare ebraice².

Evenimentele politice, economice și religioase, care s-au desfășurat în perioada Evului Mediu pe mapamond, în mod constant au dat naștere la curente masive de migrație și refugiu – fie că este vorba de războaie civile în Europa și Asia, comerțul cu sclavi din Africa, fuga protestanților (hughenoți) din Franța în urma persecuțiilor religioase, formarea și descompunerea sistemelor coloniale, afirmarea statelor independente ș.a.

Și în prezent, după două războaie mondiale, numărului în creștere a zonelor de conflict armat, gradul diferit de dezvoltare al statelor lumii, obligă milioane

¹ Maria Bulgaru, „Fenomenul refugiuului: dimensiuni conceptuale”, în *Probleme de integrare socială a persoanelor refugiate (culegere de articole publicate pe baza comunicărilor la Conferința științifică „Probleme de integrare socială a persoanelor refugiate și deplasate intern” din 25.11.2005)*, Chișinău 2005, CEP USM, p. 10.

² A se vedea pe larg la Mario G. Losano, *Marile sisteme juridice. Introducere în dreptul european și extraeuropean*, Editura All Beck, București 2005, p. 366 și urm.

de oameni să-și părăsească locurile natale, țara proprie și să caute adăpost sau un trai mai bun. Este un proces firesc în asigurarea celui mai elementar drept inerent ființei umane – dreptul la viață – cu toate dezmembrămintele acestuia – dreptul la supraviețuire și dreptul la dezvoltare.

Din start, trebuie să facem câteva delimitări conceptuale.

Din perspectiva cauzelor generatoare migrația, nu se confundă nici cu strămutarea (internă) și nici cu azilul sau refugiul. În esență, după caracteristici și după scopul urmărit, migrația de fapt înglobează și strămutarea internă și azilul și refugiul, formând un singur proces – procesul migraționist.

Migrația este un fenomen de deplasare în masă a persoanelor, grupurilor de persoane sau colectivități; determinată de factori economici, sociali, politici sau naturali³.

Migranții și-au părăsit țara de origine din motive personale, voluntar și intenționat. Ei au plecat pentru a căuta o viață mai bună, o cale de realizare cu succes a propriilor idealuri și propriului potențial. De cele mai multe ori este o plecare „pregătită” și chibzuită la fiecare etapă, efectuată cu scopul îmbunătățirii situației economico-sociale a individului și familiei sale.

Strămutarea internă (denumită și deplasare internă) este un fenomen migrațional care nu depășește frontiera statului. În literatura juridică, persoane strămutate/deplasate intern, sunt definite ca fiind grupuri masive de persoane care își abandonează spontan sau forțat domiciliul ori reședința obișnuită, urmare a unor conflicte armate brutale ca manifestare, care le pun în pericol viața și se stabilesc în alte zone ale țării de origine⁴.

În „Principiile directe referitoare la deplasarea persoanelor în interiorul propriei lor țări”, recomandate de Adunarea Generală a ONU (în anul 2000), persoanele strămutate intern sunt persoane care au fost forțate sau constrânse să fugă sau să-și părăsească locuințele sau locul de reședință obișnuit, mai ales din cauza unui conflict armat, a unor situații de violență generalizată, de încălcări ale drepturilor omului sau de catastrofe naturale sau provocate de om, ori pentru a evita efectele acestora, și care nu au trecut peste frontierele internațional recunoscute ale unui stat⁵. Persoanele strămutate intern sunt subiect al protecției naționale, protecția internațională fiind asigurată la cererea sau cu acordul țării respective. Tratatul este acordat pentru categorii distincte de persoane.

Refugiul este un fenomen migrațional generat de un conflict militar. Persoana care caută refugiu este persoana care datorită „agresiunii externe, ocupației, dominației străine sau unor evenimente care afectează profund ordinea publică în anumite regiuni ale țării sau în toată țara este forțată să-și părăsească reședința ei obișnuită pentru a căuta azil în alt loc în afara țării a cărei cetățenie o are”⁶.

³ DEI (*Dicționarul enciclopedic ilustrat*), Editura Cartier, Chișinău 1999, p. 589. (1808 pag.)

⁴ Ion Diaconu, *Tratat de drept internațional public*, vol. II, editura Lumina Lex, București 2003, p. 402.

⁵ „Principiile directe referitoare la deplasarea persoanelor în interiorul propriei lor țări”, A.G. a ONU (1999).

⁶ Conform definiției propuse de Organizația de Consultanță Juridică Asiatico – Africană, la 24 iunie 2001, în New Delhi (India).

Ca o prelungire juridică a acestui proces, azilul, se acordă unei persoane străine în virtutea unei temeri bine întemeiate de a fi persecutat pe motive de rasă, religie, naționalitate, apartenență la un anumit grup social sau opinie politică; și care se află în afara țării a cărei cetățenie o deține și care nu poate sau, din cauza acestei temeri, nu dorește să se pună sub protecția propriei țări; sau care, nedeținând nici o cetățenie și găsindu-se în afara țării în care își avea domiciliul legal și obișnuit, ca urmare a unor astfel de evenimente, nu poate sau, datorită respectivei temeri, nu dorește să se reîntoarcă⁷.

2. *Repere istorice*

Cu aproape un secol în urmă, revoluția rusă din 1917 generase cel mai mare val de migranți și refugiați de până atunci. Statele lumii, la încheierea Primului Război Mondial, fondează „Liga Națiunilor”⁸ – primul organism prin care comunitatea internațională încerca să-și asume responsabilități în administrarea fluxurilor migranționiste și prin care începe să acționeze în numele și în beneficiul oamenilor care încearcă să-și găsească o viață mai bună. În 1921 Fridtjof Nansen a fost numit de către Liga Națiunilor ca „înalt Comisar în numele Ligii în problema refugiaților ruși din Europa” („High Commissioner on Behalf of the League in connection with the Problem of Russian Refugees in Europe”). Nansen avea sarcina de a negocia repatrierea prizonierilor de război ruși și austro-ungari. Aceasta a reprezentat prima acțiune întreprinsă pe plan internațional în beneficiul refugiaților⁹. El a urmărit repatrierea refugiaților, dar aceasta trebuia să fie voluntară, principiu ce a devenit termen-cheie în practica și legislația cu privire la refugiați. Astfel, a fost instituit „pașaportul Nansen” pentru a permite refugiaților care au pierdut protecția statului de origine să călătorească – este vorba de refugiații ruși în anul 1922; armeni până către anul 1924; asirieni, sirieni, kurzi și turci în 1928¹⁰.

La sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, s-a făcut puternic simțită pe întreg continentul voința popoarelor europene de a forma o uniune de state. Așadar, în 1949 se creează Consiliul Europei (în continuare Consiliu) care este prima tendință reușită de a forma o Europă unită, fondată de europeni și pentru europeni. Obiectivele principale ale Consiliului, acceptate de toate statele membre, sunt reflectate pe larg în preambulul Statutului de constituire: convingerea ca edificarea păcii bazată pe justiție și cooperare internațională reprezintă un interes vital pentru dezvoltarea societății umane și a civilizației; reafirmarea atașamentului părților pentru valorile spirituale și morale care constituie patrimoniul comun al

⁷ Legea nr. 270-XVI din 18.12.2008, „privind azilul în Republica Moldova”, publicată în Monitorul Oficial nr.53 -54/145 din 13.03.2009, art.17. Articol care vine să dubleze reglementările Convenției privind statutul refugiaților (1951) și ale Protocolului adițional la această Convenție (1967), la care Republica Moldova a aderat prin Legea nr.677-XV din 23.11.2001.

⁸ Tratatul de Pace de la Versaille, din 1919, conține Convenția Ligii Națiunilor, iar în 1920 are loc prima întâlnire a Consiliului Ligii.

⁹ A se vedea pe larg: Vasile Crețu, *Drept internațional public*, ediția a IV-a, Editura Fundației „România de Măine”, București, 2006, p. 108-109.

¹⁰ A se vedea pe larg: Vasile Crețu, *Drept internațional public*, ediția a IV-a, Editura Fundației „România de Măine”, București, 2006, p. 109.

popoarelor și care constituie sursa reală a libertății individuale, politice și a statului de drept, principii care formează baza oricărei democrații autentice; convingerea că protejarea și triumful acestui ideal, precum și favorizarea progresului economic și social impun o unitate mai strânsă între țările europene însuflețite de aceleași sentimente¹¹.

În anul 1956, ONU s-a ciocnit cu prima problemă – refugiiul în masă al poporului ungar, care încerca să scape de măsurile opresive ale Armatei Sovietice care înăbușea violent revoluția din Ungaria – din acel moment comunitatea internațională s-a convins de necesitatea unei structuri internaționale permanente care să gestioneze procesele migraționiste. În anii '60 – '70 ai secolului trecut, decolonizarea Africii, luptele de independență în Asia și America Latină au determinat constant creșterea numărului de refugiați și persoane strămutate intern – fapte care au implicat misiuni și activități umanitare ale ONU în aceste teritorii. În paralel au fost înființate organisme internaționale cu activități în aceste domenii, precum OIM (Organizația Internațională pentru Migrație), UNHCR (Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați) ș.a.

3. Soluții europene

Înființată prin Tratatul de la Maastricht (semnat la 07.02.1992, intrat în vigoare la 01.11.1993), Uniunea Europeană (UE) este un exemplu de evoluție a construcțiilor europene¹² spre o unificare instituțională, politică, economică și monetară. UE evoluează odată cu Tratatul de la Amsterdam (semnat – 02.10.1997, în vigoare – 01.05.1999), Tratatul de la Nisa (semnat – 26.02.2001, în vigoare – 01.02.2003) și Tratatul de la Lisabona (al cărui proces de ratificare de către statele membre s-a prelungit până către anul 2009).

Începând cu Tratatul de la Maastricht, politica în domeniul migrației și azilului obține mai multă atenție din partea statelor membre, în contextul cooperării în domeniul Justiției și Afacerilor Interne¹³. Legislația în domeniul azilului cade sub auspiciile cooperării interguvernamentale, ceea ce permite fiecărui stat să dețină controlul asupra propriei legislații în domeniu. Totuși, din moment ce toate statele membre tind către același țel – respectarea standardelor internaționale privind protecția drepturilor omului, o politică comună în domeniul migrației și azilului pare soluția adecvată. Transferul domeniului azilului către cel dintâi pilon al Comunității se realizează oficial odată cu intrarea în vigoare a Tratatului de la Amsterdam (1999) care stabilește drept obiectiv dezvoltarea unei zone de

¹¹ Donna Gomien, *Ghid (Vade-mecum) al Convenției Europene pentru Drepturile Omului. Statutul Consiliului Europei*, Tipografia Centrală, Chișinău 2003, pag.7. (162 p.)

¹² Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului, Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și Comunitatea Economică Europeană.

¹³ The European Communities. Treaty on European Union”, în *Official Journal*, C 191, 29 July 1992. Articolul K.1 al Tratatului menționează nevoia statelor membre de a se concentra asupra politicii azilului ca o modalitate de a îndeplini obiectivul libertății de circulație a persoanelor. Fostul Titlu VI al Tratatului creează cel de-al treilea pilon privind Justiția și Afacerile Interne.

libertate, securitate și justiție incluzând măsuri adecvate cu privire la controlul frontierelor externe, azil și imigrare¹⁴.

După intrarea în vigoare a Tratatului de la Amsterdam, Consiliul European adoptă Programul de la Tampere (1999) ce are drept scop crearea unei zone de libertate, securitate și justiție în cadrul Uniunii Europene și crearea unui sistem european comun de azil (SECA)¹⁵.

Sistemul european comun de azil (SECA) se bazează pe aplicarea integrală și globală a Convenției de la Geneva și pe obligațiile care rezultă din instrumentele privind drepturile omului. Prin acest sistem comun, statele membre ale UE vor garanta persoanelor care urmăresc obținerea statutului de refugiat în UE un nivel de protecție pe baza unor standarde ridicate și cu respectarea acestor obligații. Statele membre ale UE vor asigura accesul solicitanților de azil, beneficiarilor de protecție internațională și membrilor familiilor acestora la o formă de protecție și la justiție, la integrare socială și la piața forței de muncă, cu respectarea deplină a principiului nediscriminării¹⁶. În procesul de realizare a activităților au fost adoptate două programe: Programul de la Haga și programul de la Stockholm¹⁷.

Cadrul legislativ comunitar privind sistemul comun de azil se sprijină pe următoarele acte normative: Regulamentul CE 343/2003, Directiva 85/2005/EC, Directiva 83/2004/EC și Directiva 9/2003/EC.

Regulamentul 343/2003 are în vedere criteriile și mecanismele pentru determinarea statelor membre responsabile de examinarea cererilor de azil depuse într-unul din statele membre de către un cetățean al unei țări terțe. Este cunoscut că Regulamentul Dublin II (sau Regulamentul de la Dublin) integrează principiile Convenției Dublin în contextul comunitar¹⁸. Unul dintre obiectivele Regulamentului este acela de a reduce numărul de persoane care caută azil în mai multe state membre. Conform Regulamentului de la Dublin, prima țară în care imigrantul ajunge este responsabilă de cererea sa de acordare a azilului.

Directiva 85/2005 definește procedurile de bază pentru acordarea și retragerea statutului de refugiat; Directiva 83/2004 (sau Directiva de calificare) privește standardele și criteriile pe care cetățenii din țări terțe sau persoanele fără cetățenie trebuie să le respecte pentru a se califica în categoria de refugiați sau de persoane care au nevoie de protecție și tot ceea ce implică protecția acordată, iar Directiva 9/2003 stabilește condiții comune pentru primirea solicitanților de azil.

¹⁴ Integrarea este totuși parțială, deoarece Regatul Unit al Marii Britanii, Irlanda și Danemarca aleg să nu participe.

¹⁵ European Union: Council of the European Union, Presidency Conclusions, Tampere European Council, 15-16 October 1999", 16 October 1999, <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ef2d224.html>.

¹⁶ <http://ue.mae.ro/node/402>

¹⁷ Roman Starașciuc, *Dreptul refugiaților. Note de curs*, UNHCR Moldova, Chișinău 2011, p. 62.

¹⁸ Agnes Hurwitz, „The 1990 Dublin Convention: A Comprehensive Assessment”, în *International Journal of Refugee Law* 11(4): 646–77. În rezumat se menționează: „the 1990 Dublin Convention establishes a system determining the state responsible for examining the applications for asylum lodged in one of the member states of the European Communities”.

O altă treaptă de recunoaștere oficială a dreptului la azil îl oferă Tratatul de la Lisabona, care încorporează Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene, oficial proclamată în anul 2000. Carta obține forță juridică prin intermediul Tratatului și oficializează politica europeană comună a azilului. Tratatul de la Lisabona precizează că fiecare stat membru are dreptul exclusiv de a hotărî numărul de străini care sunt admiși pe teritoriul său¹⁹. Cu toate acestea, competențele Uniunii în domeniu sunt semnificativ extinse. De exemplu, Tratatul stabilește ca obiectiv al Uniunii dezvoltarea politicilor comune în domeniul azilului și migrației, în variantele lor legale sau ilegale²⁰.

În paralel cu acestea, în UE, au fost puse bazele acquis-ului comunitar, care astăzi cuprinde:

– Recomandarea 1440 (2000) a Adunării Generale a Consiliului Europei. Dreptul de azil în statele membre ale Consiliului Europei și ale Uniunii Europene²¹;

– Recomandarea 1475 (2000) a Adunării Generale a Consiliului Europei. Cererea de azil pe aeroporturile europene²²;

– Recomandarea REC (2001) 18 a Consiliului de miniștri către statele membre privind protecția subsidiară²³;

– Recomandarea 1544 (2001) Sistemul Propiska aplicat migranților, solicitanților de azil și refugiaților în statele membre ale Consiliului Europei: efecte și remedii²⁴;

– Directiva 2001/55/CE a Consiliului din 20.06.2001 „privind standardele minime pentru acordarea protecției temporare, în cazul unui aflux masiv de persoane strămutate, și măsurile de promovare a unui echilibru între eforturile statelor membre pentru primirea acestor persoane precum și suportarea consecințelor acestei primiri”²⁵;

– Directiva 2003/9/CE a Consiliului din 27 ianuarie 2003 „de stabilire a standardelor minime pentru primirea solicitanților de azil în statele membre ale Consiliului Uniunii Europene”²⁶;

– Directiva 2003/86/CE a Consiliului din 22 septembrie 2003 „privind dreptul la reîntregirea familiei”²⁷;

¹⁹ Hugo Brady „EU Migration Policy: An A-Z”, **Centre for European Reform (CER)**, februarie 2008, p.19, http://www.cer.org.uk/pdf/briefing_813.pdf.

²⁰ European Union, „Treaty of Lisbon Amending the Treaty on European Union and the Treaty Establishing the European Community”, 13 December 2007, 2007/C 306/01, articolul 61 (2), <http://www.unhcr.org/refworld/docid/476258d32.html>.

²¹ Igor Ciobanu, Alexei Barbăneagră (conducători de ediție), *Culegere de acte normative privind azilul*, Centrul de Drept al Avocaților, Editura Sirius, Chișinău 2004, p.232.

²² Igor Ciobanu, Alexei Barbăneagră (conducători de ediție), *Op. cit.*, p.235.

²³ Igor Ciobanu, Alexei Barbăneagră (conducători de ediție), *Op.cit.*, p.238.

²⁴ Igor Ciobanu, Alexei Barbăneagră (conducători de ediție), *Op.cit.*, p.240.

²⁵ *Jurnalul oficial al Uniunii Europene*, 19/vol.3, pe site-ul: <http://ue.mae.ro/node/402>.

²⁶ *Jurnalul oficial al Uniunii Europene*, 19/vol.3, pe site-ul: <http://ue.mae.ro/node/402>.

²⁷ *Jurnalul oficial al Uniunii Europene*, 19/vol.3, pe site-ul: <http://ue.mae.ro/node/402>.

- Directiva 2003/109/CE a Consiliului din 25 noiembrie 2003 „privind statutul resortisanților țărilor terțe care sunt rezidenți pe termen lung”²⁸;
- Regulamentul (CE) nr. 343/2003 al Consiliului din 18 februarie 2003 „de stabilire a criteriilor și mecanismelor de determinare a statutului de membru responsabil de examinarea unei cereri de azil prezentate într-unul din statele membre de către un resortisant al unei țări terțe”²⁹;
- Directiva 2005/85/CE a Consiliului din 1 decembrie 2005 „privind standardele minime cu privire la procedurile din statele membre de acordare și retragere a statutului de refugiat”³⁰;
- Directiva 2004/83/CE a Consiliului din 29 aprilie 2004 „privind standardele minime referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de statutul de refugiat sau persoanele care, din alte motive, au nevoie de protecție internațională și referitoare la conținutul protecției acordate”.

Întreaga legislație a statelor europene stabilește clar patru (în unele cazuri cinci) situații de limitare a fluxului migrațional:

- dacă prezintă pericol pentru siguranța și securitatea statului;
 - dacă sunt puse în primejdie drepturile și libertățile cetățenilor;
 - dacă se încalcă ordinea și liniștea publică;
 - dacă este pusă în primejdie moralitatea societății;
- și la unele state – dacă prezintă pericol medical.

4. Probleme ale Republicii Moldova în administrarea proceselor migraționiste

Și Republica Moldova întreprinde măsuri de ordin legislativ și executiv în reglementarea proceselor migraționiste. Astfel au fost adoptate:

– Legea nr.270-XVI din 18.12.2008, „privind azilul în Republica Moldova”³¹ este actul normativ de bază în domeniile azilului și protecției drepturilor refugiaților. Legea definește principalele noțiuni și principii în domeniul azilului și refugiuului, formele de protecție acordate pe teritoriul Republicii Moldova, statutul solicitanților de azil, al refugiaților, al solicitanților de protecție umanitară sau temporară, procedura de examinare a cererilor de azil (ordinară și rapidă), procedura de încetare sau anulare a unei forme de protecție etc.;

– Legea nr.200 din 16.07.2010 „privind regimul străinilor în Republica Moldova”³², prevede că străinii aflați legal în Republica Moldova se bucură de aceleași drepturi și libertăți ca și cetățenii Republicii Moldova, garantate de Constituția Republicii Moldova și alte legi, precum și de drepturile prevăzute în tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, cu excepțiile stabilite de legislația în vigoare (art.4).

²⁸ Jurnalul oficial al Uniunii Europene, 19/vol.3, pe site-ul: <http://ue.mae.ro/node/402>.

²⁹ Jurnalul oficial al Uniunii Europene, 19/vol.3, pe site-ul: <http://ue.mae.ro/node/402>.

³⁰ Jurnalul oficial al Uniunii Europene, 19/vol.3, pe site-ul: <http://ue.mae.ro/node/402>.

³¹ Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.53 -54/145 din 13.03.2009.

³² Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.179-181/610 din 24.09.2010.

– Legea nr.200/2010 vine să aprofundeze reglementările Legii nr. 275 – XIII din 10.11.1994, „cu privire la statutul juridic al cetățenilor străini și al apatrizilor în Republica Moldova”³³ care acordă persoanelor străine și apatrizilor aflați pe teritoriul Republicii Moldova regim național, consacrand expres o serie de drepturi și libertăți fundamentale;

– Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 1506/ din 31.10.2003 „pentru aprobarea Regulamentului privind acordarea azilului politic”³⁴ stabilește condițiile, regulile și temeiurile de acordare de către Președintele Republicii Moldova a azilului politic cetățenilor străini și apatrizi ș.a.

Cu părere de rău, Republica Moldova nu este parte la convențiile internaționale care stabilesc statutul persoanelor apatride și limitează cazurile de apatridie; de asemenea, legislația nu stabilește suficient de clar când și în ce condiții pot fi limitate fluxurile migraționiste.

Bibliografie:

Acte normative internaționale și naționale:

1. European Union, „Treaty of Lisbon Amending the Treaty on European Union and the Treaty Establishing the European Community”, 13 December 2007, 2007/C 306/01, articolul 61 (2), <http://www.unhcr.org/refworld/docid/476258d32.html>.
2. Directiva 2001/55/CE a Consiliului din 20.06.2001 „privind standardele minime pentru acordarea protecției temporare, în cazul unui aflux masiv de persoane strămutate, și măsurile de promovare a unui echilibru între eforturile statelor membre pentru primirea acestor persoane precum și suportarea consecințelor acestei primiri”.
3. Directiva 2003/9/CE a Consiliului din 27 ianuarie 2003 „de stabilire a standardelor minime pentru primirea solicitanților de azil în statele membre Consiliului Uniunii Europene”.
4. Directiva 2003/86/CE a Consiliului din 22 septembrie 2003 „privind dreptul la reîntregirea familiei”.

Publicații:

5. Agnes Hurwitz, „The 1990 Dublin Convention: A Comprehensive Assessment”, în *International Journal of Refugee Law* 11(4): 646–77.
6. *DEI (Dicționarul enciclopedic ilustrat)*, Editura Cartier, Chișinău 1999.
7. Ion Diaconu, *Tratat de drept internațional public*, vol. II, Editura Lumina Lex, București 2003.
8. Donna Gomien, *Ghid (Vade-mecum) al Convenției Europene pentru Drepturile Omului, Statutul Consiliului Europei*, Tipografia Centrală, Chișinău 2003.
9. Hugo Brady, *EU Migration Policy: An A-Z*, Centre for European Reform (CER), februarie 2008, p.19, http://www.cer.org.uk/pdf/briefing_813.pdf.

³³ Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 20/234 din 29.12.1994.

³⁴ Publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.223-225/886 din 07.11.2003.

10. Igor Ciobanu, Alexei Barbăneagră (conducători de ediție), *Culegere de acte normative privind azilul*, Centrul de Drept al Avocaților, Editura Sirius, Chișinău, 2004.
11. *Jurnalul oficial al Uniunii Europene*, 19/vol.3, pe site-ul: <http://ue.mae.ro/node/402>.
12. Mario G. Losano, *Marile sisteme juridice. Introducere în dreptul european și extraeuropean*, Editura All Beck, București 2005.
13. Maria Bulgaru, „Fenomenul refugiatului: dimensiuni conceptuale”, în *Probleme de integrare socială a persoanelor refugiate (culegere de articole publicate pe baza comunicărilor la Conferința științifică „Probleme de integrare socială a persoanelor refugiate și deplasate intern” din 25.11.2005)*, Chișinău 2005.
14. Roman Starașciuc, *Dreptul refugiaților. Note de curs*, UNHCR Moldova, Chișinău, 2011.
15. D. Zanoschi, *Dreptul la azil în Uniunea Europeană. Distopia supranaționalismului*, articol vizualizat pe adresa electronică <http://www.sferapoliticii.ro/sfera/154/art05-Zanoschi.php>.

Iurie URSAN,

director-adjunct al Centrului pentru Combaterea Traficului de Persoane al MAI al RM

Mariana CARABANOV,

inspector principal al CCTP, doctorandă

EVOLUȚIA TRAFICULUI DE PERSOANE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Summary

Trafficking in human beings ranks third in the world after the illegal sales of arms and narcotics in terms of profit and is a specifically pressing issue for the Republic of Moldova. The women and children are sold into sexual slavery and taken to the Gulf States, Western Europe or the Moldovan capital of Chisinau. The men are sent to be forced laborers in Russia. Comparative analysis of statistical data shows a downward dynamics of this phenomenon, including in recent years: in 2007 with up to 251 offenses, in 2008-215, in 2009-185 and in 2010-140. As an argument for reducing this scourge, and data is provided by the International Organization for Migration in Moldova with reference to the number of victims identified and assisted, which is also decreasing. According to this information, in 2006 were identified and assisted 295, in 2007-273, in 2008-158, in 2009-159, 2010-139, 2011 to 98 victims.

Astăzi una din cele mai grave forme de încălcare a drepturilor omului, care se face tot mai simțită în lumea contemporană, este traficul de persoane.

Din cauza evoluției din ultimii ani, traficul de persoane devine un fenomen național și transnațional, adesea legat de crima organizată, motiv pentru care a devenit una dintre cele mai profitabile activități, fiind favorizat totodată și de procesul general al globalizării și de utilizarea tehnologiilor moderne.

Potrivit anumitor estimări, acest fenomen constituie a treia sursă de venituri ilicite în lume, după traficul de arme și stupefiante.

În ciuda eforturilor depuse, traficul de persoane rămâne o problemă de actualitate pentru toate statele. Din păcate, Republica Moldova nu constituie o excepție.

Din cauza caracterului său transnațional, în majoritatea cazurilor membrii grupărilor criminale sunt și cetățeni străini, care desfășoară activități criminale în vederea organizării migrației ilegale preponderant a cetățenilor Republicii Moldova spre țările Uniunii Europene, iar în comunitatea statelor independente – persoanele sunt traficate în scop de exploatare sexuală, prin muncă, în scop de cerșit.

Prin urmare, măsurile care necesită a fi întreprinse pentru a combate acest fenomen trebuie să fie bine coordonate între organele de drept, atât la nivel național, cât și internațional.

Un exemplu de cooperare eficientă a diferitor structuri la nivel național este și Centrul pentru combaterea traficului de persoane al Ministerului Afacerilor Interne, a cărui mod de organizare multidisciplinar prevede implicarea și a altor

autorități competente în combaterea traficului, conform legii.

Creat în baza Amendamentului III la Scrisoarea de Acord semnată între Guvernul Statelor Unite ale Americii și Guvernul Republicii Moldova în 2005, Centrul este unic în regiune, fapt apreciat atât de către autoritățile naționale, cât și internaționale.

Astfel, analiza comparativă a datelor statistice ale MAI denotă o dinamică descendentă a acestui fenomen, inclusiv pe parcursul ultimilor ani: în anul 2007 înregistrându-se 251 infracțiuni, în anul 2008 – 215, în anul 2009 – 185, iar în anul 2010 – 140.

Un argument privind reducerea acestui flagel, îl constituie și datele oferite de Organizația Internațională pentru Migrație din Republica Moldova cu referire la numărul de victime identificate și asistate, care la fel este în descreștere. Conform acestor informații, în 2006 au fost identificate și asistate 295, în 2007 – 273, în 2008 – 158, în 2009 – 159, 2010 – 139, 2011 – 98 victime.

Un alt indicator privind reducerea dimensiunilor fenomenului este reflectat în analiza efectuată de reprezentanța SECI din Turcia, conform căruia Republica Moldova, anterior, se afla pe primul loc în calitate de țară sursă a persoanelor traficate, actualmente plasându-se pe ultimele locuri la acest compartiment.

Reducerea vizibilă a acestui flagel este și rezultatul logic al celor mai strategice acțiuni antitrafic întreprinse, în ultima perioadă de timp, de către autoritățile statului. Astfel, progresele esențiale obținute în acest sens au determinat o apreciere înaltă a eforturilor organelor de drept naționale îndreptate spre prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, Republica Moldova fiind plasată pe locul II în lista țărilor lumii, Guvernele cărora continuă lupta împotriva acestui fenomen (anul 2010 ocupînd locul II de monitorizare).

Este de menționat pozitiv lipsa în prezent a cazurilor de trafic în scop de prelevare a organelor, comparativ cu anii 2002-2003 în care au fost înregistrate mai multe cazuri de acest gen. În pofida acestui fapt, între MAI și Ministerul Sănătății a fost semnat un acord de colaborare în domeniu, pentru stabilirea unui mecanism eficient de interacțiune a acestor autorități întru prevenirea fenomenului.

În urma analizei stării infracționale, pe parcursul anului 2011 au fost observate alte tendințe ale fenomenului TFU.

Spre exemplu, a crescut numărul de cazuri înregistrate de trafic de ființe umane în scop de exploatare prin muncă în construcții, agricultură etc. Astfel, din cele 111 cazuri de trafic de ființe umane și 23 cazuri de trafic de copii înregistrate în anul 2011, 40 cazuri și respectiv 5 cazuri au fost comise în scopul exploataării prin muncă. Printre principalele țări de destinație, ale traficului de ființe umane, în acest scop au fost: Federația Rusă – 18 cazuri; trafic intern – 13; Belarus, Franța, EAU și alte țări cu câte un caz.

O tendință remarcată pe parcursul anului 2011 și confirmată de PG o constituie cazurile de abuzare sexuală de către cetățenii străini a minorilor prin utilizarea tehnologiilor avansate moderne și turismului sexual.

A crescut numărul cauzelor penale pornite pe organizarea migrației ilegale. Acest fapt este determinat de impulsivitatea activităților operative și de urmărirea penală orientate spre documentarea și reținerea grupărilor criminale specializa-

te în organizarea migrației ilegale. Este de menționat faptul că o bună parte din cazuri sunt organizate sub pretextul participării cetățenilor la diferite competiții sportive și angajarea în câmpul muncii în străinătate, fiind folosite documente false. Țările de destinație pentru migranții moldoveni rămân a fi: Italia, Franța, Marea Britanie, Grecia și alte țări.

Datorită naturii complexe a fenomenului, organele de drept trebuie să facă față unor dificultăți ce țin de identificarea victimelor, deosebirea pe care trebuie să o facă între cazurile de trafic de ființe umane sau alte cazuri de migrație neregulamentară, contrabandă cu migranți sau prostituție, precum și refuzul victimelor de a coopera în vederea identificării traficantilor și tragerii lor la răspundere.

Printre principalele probleme cu care se confruntă organul de urmărire penală în procesul desfășurării urmăririi penale pe cazurile de trafic de ființe umane enumerăm:

- lipsa relațiilor de colaborare cu organele polițienești din regiunea transnistreană, necontrolată de autoritățile constituționale ale Republicii Moldova. Din această regiune provin multe victime ale traficului de persoane, fiind imposibilă identificarea acestora. Tot în această regiune își găsesc refugiu persoanele implicate în traficul de persoane, care nu pot fi reținute și deferite justiției din motivele sus-menționate. În acest scop este necesar de conlucrat cu ONG-urile de profil, care au acces în regiunea transnistreană, fiind coordonatori ai unor proiecte de combatere a acestui fenomen;

- lipsa conlucrării cu Turcia, Emiratele Arabe Unite, partea Ciprului de Nord, care nu sunt controlate de autoritățile constituționale și nu răspund la interpelările și comisiile rogatorii expediate. În acest scop este necesar de efectuat măsurile de identificare a potențialelor victime la etapa recrutării și transportării lor în țările de destinație, în scopul prevenirii victimizării acestora;

- tergiversarea examinării comisiilor rogatorii internaționale, iar fără aceste materiale nu întotdeauna se poate lua o decizie referitoare la cazul examinat.

Rezultatele pozitive obținute de Republica Moldova în domeniul combaterii traficului de ființe umane sunt și pot fi îmbunătățite doar printr-o strânsă cooperare internă și internațională cu toate autoritățile cu atribuții în domeniu, din statele de tranzit și cele de destinație. În acest context, activitățile de prevenire, dar mai ales cele de combatere a traficului de persoane vor cunoaște în viitor o redimensionare mai profundă, perfecționată, mai incisivă.

Astfel, ținând cont de specificul traficului și de ultimele tendințe în evoluția acestui gen de infracțiuni, precum și de dinamica descendență a cazurilor, se impune:

- continuarea eforturilor pentru a dezvolta și a menține parteneriate cu diferite autorități precum și cu societatea civilă, pentru a spori gradul de sensibilizare a populației;

- promovarea conceptelor de lucru moderne, atât în domeniul investigativ, cât și pe linia prevenirii, asistenței și a cooperării internaționale;

- îmbunătățirea capacității autorităților locale de a asista victimele prin: oferirea de instruiri oficialilor locali, sporirea comunicării și a îndrumării, alocarea de fonduri guvernamentale pentru a permite autorităților locale să-și îndepli-

nească responsabilitățile antitrafic asumate;

- intensificarea eforturilor pentru identificarea timpurie a victimelor traficului de persoane, și în special a minorilor;
- crearea unei subdiviziuni specializate în combaterea pornografiei infantile;
- continuarea programelor de pregătire a personalului ce își desfășoară activitatea în acest domeniu, având în vedere mobilitatea și transformările permanente suferite de acest tip de infracțiune, precum și a personalului cu atribuții de control la frontiere externe în vederea identificării semnalelor de trafic;
- promovarea conceptului de echipe comune de investigație;
- continuarea demersurilor de cercetare și evaluare în profunzime a caracteristicilor fenomenului traficului de persoane pentru identificarea factorilor de apariție, a cauzelor și a categoriilor de persoane vulnerabile în scopul orientării activităților de informare și prevenire și pentru o mai rapidă identificare și intervenție.
- implicarea autorităților în derularea programelor sociale de incluziune, formare profesională, oferirea de asistență medicală victimelor traficului de persoane.

Bibliografie:

1. Codul penal al Republicii Moldova.
2. Raportul Național în domeniul prevenirii și combaterii traficului de ființe umane.
3. Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate.
4. Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane.
5. Planul național de prevenire și combatere a traficului de ființe umane 2012-2013.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

„Criminalitatea în spațiul Uniunii Europene și al Comunității Statelor Independente : evoluție, tendințe, probleme de prevenire și combatere”, conf. șt.-practică intern. (2012 ; Chișinău). Criminalitatea în spațiul Uniunii Europene și al Comunității Statelor Independente : evoluție, tendințe, probleme de prevenire și combatere = „Kriminalitätslage in den eu- und den gus-ländern. Tendenzen bei der vorbeugung und bekämpfung der Kriminalität” = „Преступность в странах Европейского Союза и Содружества Независимых Государств : развитие, тенденции, проблемы профилактики и противодействия” : Materialele Conf. șt.-practice internaționale, 12-13 iun. 2012 / col. de red. : Simion Carp [et al.] ; red. : Gh. Chiriță. – Ch. : S. n., 2012 (Tipogr. Acad. „Ștefan cel Mare” a MAI). – 398 p.

Antetit. : Acad. „Ștefan cel Mare” a MAI. – Tit., text paral.: lb. rom., germ., rusă. – Bibliogr. la sfârșitul art. – 250 ex.

ISBN 978-9975-4407-2-1.

341.48:343.9(082)=135.1=112.2=161.1

C 86

Design copertă și prezentare grafică

Ruslan CONDRAT

Redactare:

Gheorghe CHIRIȚĂ

Tehnoredactare

și procesare computerizată:

Svetlana COJUHARI

Bun de tipar: 21.08.2012

coli de autor 47,05

Tiraj 250 ex.

Tiparul executat la **BONS OFFICES SRL**, str. Feredeului nr. 7, Chișinău